

Andre Ravier, SJ

IGNACIJE LOYOLSKI OSNIVA DRUŽBU ISUSOVU

UVOD

NESMISAO I SMISAO NAŠEGA NASLOVA

I. N e s m i s a o

Na taj bi naslov s negodovanjem uzviknuli Bobadilla - i ostali "prvi Oci", ne toliko glasno ali zato odlučno . Sigurno i Simon Rodriguez, ali i ponizni Favre, pače i Franjo Xavier, Ignacijev prijatelj. Još i više, i sam bi Ignacije prosvjedovao.

Jer Družba je naime u očima svih njih bila djelo samoga Isusa Krista mnogo više negoli djelo ljudi. Njezino izviranje u povijest bilo je karizmatičkoga reda daleko više negoli neka apostolska zamisao ili apostolski plan. Nosila je Isusovo ime. Isusu Kristu dugovala je svoj postanak, svoj duh, svoj život. A ti su ljudi imali osjećaj ako ne . da proživljavaju nove Duhove, a ono barem da su pronašli polet, žar, radost i djelotvornost prvih apostolskih vremena, "prvotne Crkve".

Ako o osnivaču treba govoriti u ljudskom smislu te riječi, to su se sudrugovi međusobno smatrali suosnivačima. Čitava je skupina bila u počecima Družbe Isusove: najprije njih sedmorica, zatim ostali položise zavjet na Montmartre-u; zajedno se 1538. prikazaše Pavlu III.; zajedno odlučise 1539. oblikovati se u red i postaviti si poglavara svi su sudrugovi, prisutni i odsutni, izabrali, vrhovnog poglavara.

Bobadilla će, prigodice, podsjetiti na svoj naslov suosnivača. A krizi Simona Rodriguez dat će, najoštriju i najbolniju oštricu baš ovo: Ignacije, vrhovni poglavar, morat će veoma oštro nastupiti protiv jednoga od "prvih Otaca". General protiv jednoga od suosnivača. No, vidjet ćemo kako će Ignacije u svojoj strogosti uvelike paziti da u Rodriguezu poštuje sudruga prvih vremena.

Doista, Ignacije se uvijek ponašao prema prvim sudrugovima naročito obzirno. u mnogim prilikama povjerava im važne službe ili poslanja. Ako ih ne postavlja za poglavare, nastoji da ih ne podloži nikakvom autoritetu, čiji bi ulazak u Družbu Isusovu bio kasniji od njezina osnutka. Oni tako ovise samo o Papi ili o njemu samomu ili, u krajnjem slučaju ,o kojem od "prvih Otaca".

Takvo držanje Ignacijevo valja naglasiti odmah na početku ovog našeg djela. Jer, ono, osvjetljuje i određuje mnoge poteze vrhovnog , poglavara.

II. S m i s a o

Zašto, dakle, izabrati riječ "osnivati" da bismo označili Ignacijevu ulogu u postanku Družbe Isusove?

Dva značenja riječi osnivati

Riječ "osnivati", kad se radi o nekom redu i o nekom misionarskom redu poprima značenje mnogo šire od onoga koje joj se obično daje. Tada, naime, "osnivati" ne znači samo ustanoviti, postaviti temelje ili dati ustrojstvo; znači također pokrenuti početni polet, uliti duh. Ponešto kao kad se kaže: osnotati neku političku stranku, osnovati neku religiju, osnovati neki pokret.

Ako je dopušteno, u tako ozbiljnoj stvari, poigrati se riječima -i to na latinskom! - moglo bi se reći da "osnivati", kad se radi o Družbi Isusovoj, ima u sebi nešto od značenja riječi fundare (ustanoviti, postaviti temelje) i od fundere (raširiti, rasprostraniti). Ili još usporedimo francusku riječ fondation (osnutak, utemeljenje) s riječu fondement (osnova, temelj).

Značenje u našem naslovu

Bilo što bilo, naš je problem jasan: da li Družba Isusova duguje.

Ignaciju više nego bilo kojem drugom od "prvih Otaca" svoje ustrojstvo i svoj polet svoj "duh", svoj dinamizam, svoj životni stil? Sami smo dugo oklijevali prije negoli smo usvojili svoj naslov. Prije nego nas tko osudi, molimo ga neka nas slijedi u pojedinostima našega plana i neka uzme u obzir tumačenja što ćemo ih iznijeti. No konačno, naša će tvrdnja glasiti čisto, bistro: ljudski govoreći, upravo je Ignacije osnovao i još osniva Družbu Isusovu. U tom djelu bio je povlašteno oruđe Duha Svetoga: Gospodin se poslužio njime kao ugaonim kamenom, donekle kao što se poslužio apostolom Petrom da osnuje svoju Crkvu.

O kojoj se Družbi Isusovoi radi?

Ovdje moramo postaviti jednu bitnu razliku da se čitatelj ne bi prevario u pogledu našega cilja. Radi se upravo o osnutku Družbe Isusove kao o misionarskom redovničkom redu, a ne samo o okupljanju nekoliko sudrugova, što je Ignacije pokušao tri puta, a uspio iatom u Kolegiju Sv. Barbare počevši od 1529. godine (a i to tek nakon pet godina truda). Razlika je ogromna. U slučaju slobodne skupine ne postoji nikakav određen "autoritet", već jednostavno izmjena, duše s dušom; nema zajedničkog života osim života dobrog sudrugars

stva, nema uatrojstva, nema okvira: svatko ide svojim vlastitim putem, svatko ima svoje poticaje. Jednostavno duhovna srodnost povezuje sudrugove, kakva sitnica može odijeliti kojeg člana od skupine. Ne bi se, dakle, moglo govoriti o osnutku, nego radije o susretu: slučajnom ili providnosnom? U takvoj skupini svatko donosi ono što ima i prima od drugih što oni imaju. Jedan više, drugi manje. Po svojoj dobi, po svom iskustvu, po svojoj visokoj kreposti i naročito po svojoj ljubavi Ignacije je neosporno bio središte. Skupina se stvorila oko njega i zbog njega. Ništa više. Sva šestorica sudrugova smatrali su ga kao nekim starijim bratom ili nekim ocem, a nikako nekim osnovateljem, a još manje nekim zakonodavcem. Uostalom među njima nije bilo nikakve namjere o bilo kakvoj organizaciji. Pače, u skupini se Ignacije nastojao povući pred Favreom, jer je Petar Favre svećenik, jedini svećenik. Njegov svećenički značaj združen s nekim darom privlačnosti, dražesti kao i s nekim stanovitim duhovnim isjajivanjem pobuđivao je kod ostale šestorice, uključujući i Ignacija, obzirnost i poštovanje. Kad Ignacije 1535. napušta Pariz odlazeći u Španjolsku, upravo Favre prihvaća odgovornost za skupinu, ali i on to čini tako kao što bi činio stariji brat.

Pitanje, dakle, što ga ovdje postavljamo, jest posve drugo: radi se o osnutku Družbe Isusove, kao takve, kao redovničkoga reda određena da djeluje po svim dijelovima svijeta na organski način, ovlaštena da si prikuplja nove članove i određena da se umnaža.

III. Prikladnost ove studije

Prilike nas obvezuju na posve jasnu tvrdnju da ova studija, pa makar "dolazi u pravi čas" u ovo vrijeme posadašnjega, nije polemičko djelo. Možda je prikladno, ali nije oportuniatičko. Nema sumnje da će biti od koristi današnjim istraživanjima. Ali podavno nakon što sam slušao više "učitelja duhovnosti"⁴ kako izlažu "što je Družba Isusova", čudio sam se različitosti, da ne rekнем oprečnosti, njihovih tumačenja pa sam tražio rješenje za ta protuslovlja

Svatko može priznati, ako je danas uspotavljena suglasnost u pogledu šesnaest ignacijeTSkih godina reda, da bi naša današnja istraživanja time bila osvjetljena. Jer, problemi pojedinosti, što ih moramo razmotriti, poprimaju istinsku važnost i mogu se čestito riješiti samo onda ako se ponovno stave u cjelokupni kontekst ignacijevskog mentaliteta: siromaštvo, "stupnjevi", svećeništvo, redovnici nesvećenici, itd., i sama poslušnost.

Što, dakle, da činimo? Ništa nego se prihvatiti posla, sigurno ne sami, nego u prijateljskoj povezanosti s drugim istraživačima,

naročito s piscima Povijesnog instituta Družbe Isusove i ocima Instituta duhovnosti na Gregorijanskom sveučilištu, i također s ostalim samostalnim istraživačima. Znademo unaprijed da ovaj posao neće bez sumnje, doseći čvrstoću ni iscrpnost, što bi ih sam predmet zahtijevao, ali se nadamo da će doprinijeti kao koristan kamen zgradi koja će se prije ili kasnije neminovno podignuti.

Ova je studija, dakle, samo skroman pokušaj. Bez sumnje odviše osoban i stoga neizbježno pristran i sigurno podložan kritici. Svjestan te ranjivosti, odlučio sam rezultate svoga rada podijeliti u dva dijela. U jednom će biti okupljeni dokumenti, dok će drugo značiti pokušaj sinteze. S jedne strane "kronika" svih sedamnaest prvih godina Družbe Isusove: činjenice su svrstane, pregrupirane, prikazane na razini dokumenata, da tako reknem, u svojoj sirovoj objektivnosti. S druge strane cjelovito "štivo" te kronike: recimo neko izlaganje, a to je evo ova knjiga.

Da li će tko reći da ovaj rad dolazi odviše kasno?... Može biti, također, da dolazi odviše rano. Jer sadašnji događaji - što ih običajno nazivamo "krizom" - prouzrokovali su i još uzrokuju brojne studije u samoj Družbi Isusovoj kao i izvan nje. Mnoge su od tih studija veoma značajne i bacaju novo svjetlo na mnoštvo problema. Osim toga na visokim ustanovama Reda obavlja se silan rad istraživanja i razmjena, u samom gibanju Crkve, koji bi morao izravno ili posredno osvijetliti bitno povlašteno razdoblje svih onih šesnaest godina za kojih je Ignacije Lojolski upravljao mladenačkom i burnom Družbom Isusovom.

IV. POGODNOSTI I POGIBELJI OVE STUDIJE

Pa i u ovom samom pokušaju sinteze htjeli smo se što više držati temeljnih dokumenata, jer smo sigurni da ćemo u njima, i samo u njima proniknuti u živac "mentaliteta" Ignacijeva i njegove okoline i da ćemo osvijetliti barem nešto od atmosfere u kojoj su živjeli.

1. Pogodnosti

Da to učinimo, imali smo znatne pogodnosti. Ako bi se moglo željeti da se Polancov Chronicon - temeljni dokumenat - uskoro pojavi u poboljšanom izdanju, već sadašnje izdanje sačinjava izvor prvoga reda. Nema sumnje da je Polanco, tajnik Družbe, bio malo zahvaćen neizbježnim vrtlozima koji su uzburkavali isusovačku sredinu, naročito počevši od 1560. Također nema sumnje da usprkos njegovu trudu za objektivnošću i nepristranošću on kao kroničar tu i tamo pušta neka izbiju njegove simpatije ili antipatije, Ima kod njega, pače, i one "opore" ironije, koja nije bez okrutnosti, na

primjer, u pogledu Simona Rodrigueza ili Bobadille. Bez sumnje, na-pokon, njegovo pripovijedanje traži katkada (rijetko) neku jasnoću i postavlja neke probleme. Ipak Chronicon sačinjava uistinu važan spomenik. Rad je to veoma velikog ljetopisca a kojih pet tisuća njegovih stranica jesu neprocjenjiv rudnik podataka.

Obilno smo se također služili korespondencijom - ili bolje rekavši korespondencijama - i to Ignacijevom, uzimajući u obzir pisma "ex commissione"(po dužnosti) što su ih pisali tajnici ali po Ignacijevu nadahnuću i na njegovu odgovornost, kao i dopisivanja "primi Patres" ne zanemarujući ni ona najbližih Ignacijevih suradnika. Sve se to može naći u Epistolae mixtae, Epistolae Quadrimestres ili u ovoj ili onoj pojedinačnoj zbirci (Borgia, Nadal, Ribadeneyra, itd.). Ta su dopisivanja bila jedan od izvora Polancove Kronike,

ali su joj ujedno i kontrola i neke vrste najboljeg komentara, pače ponekad i prijeko potrebna dopuna.

Gotovo svi svesci Monumenta Historica Societatis Jesu (MHSJ) , tekstovi i komentari, poslužili su nam tako kao temelj za našu dokumentaciju. Da spomenemo samo neke od tih svezaka, kolika pogodnost za povjesničara eseja što ima na raspolaganju izdanje Duhovnih vje-žbi kao što je ono otaca J. Calveras-a i C. de Dalmases-a, ili izdanje Konstitucija i Pravila, kao što je ono od Codina i njegovih suradnika, ili još Fontes Narrativi, koji nam svi pružaju toliko tekstova, do kojih bi se inače teško došlo. Djelu MHSJ treba dodati dragocjenu dopunu Archivum Historicum Societatis Jesu (AHSI).

Još jedna pogodnost, zbog koje, se možemo nasmiješiti. Sklonost katkada prostodušna - ponekih prvih sudrugova u pogledu autobiogra-fije, duhovnog dnevnika ili drugih ispovijesti. Ta književna vrsta može koga razdražiti, i to ne bez razloga, ali valja biti pravedan prema njoj, jer nam često otkriva uistinu predragocjene tajne. Posebno istaknimo Autobiografiju, što ju je Luis Gonçalves de Câmara izmamio od Ignacija na koncu njegova života, ili Memorial istoga Câmara, koji nam dopušta da zađemo u svakidašnju atmosferu rimske zajednice, zapravo u prisnost Ignacija, generala.

U Francuskoj zahvaljujući zbirci Christus postoje prijevodi većine najvažnijih tekstova, koji potječu od Ignacija ili se tiču Ignacija.

B. Poteškoće

Uz pogodnosti za povjesničara, neosporno rijetke, valja upozoriti na stanovite poteškoće, od kojih su neke veoma važne.

Te se poteškoće mogu svesti na tri glavna tipa:

1. Raskorak - u količini i u kakvoći - između studija koje se

odnose na Ignacija prije osnutka Družbe Isusove (do 1539.), i onih što se odnose na Ignacija kad sa svojim sudrugovima osniva Družbu Isusovu i njome upravlja (1539.-1556.). "Plemić", "hodočasnik", "student" u Salamci, u Parizu, postade predmetom pomnih istraživanja i, izuzevši neke sporedne točke, može se smatrati da nije ništa ostavljeno u tami i da je, govoreći općenito, uspostavljena podudarnost. Duhovne vježbe jesu i uvijek će biti predmetom novih, "čitanja" u vezi s razvitkom egzegeze i teologije, s pojavom ovog ili onog filozofskog ili psihološkog sistema. Sam je, naime, tekst, izuzevši datiranja s obzirom na neke elemente, čvrsto ustanovljen. Ako bi o tom prvom dijelu Ignacijeva života mogao iskrsnuti kakav napredak u otkriću, vjerojatno on će nastati zbog razvoja ili promjene povijesne znanosti; veća pažnja s obzirom na ekonomske činjenice, društvene sredine (uključivši i redovničku sredinu), ili na suvremene mentalitete.

Tako se isto, na žalost, ne može reći o drugom dijelu Ignacijeva života, života vrhovnog poglavara. Sve se zbiva kao da su se novi Ignacijevi životopisci, pristupajući obradi tog novog razdoblja njegova bivstvovanja, sudarili s ogromnim ~teškoćama~ i ustručavali se snaći .se u tom labirintu spisa, uputa, poticaja, ponašanja. Da spomenemo samo dvojicu između njih, čaroban engleski pisac o. James Brodrick, bit će da nam nikad neće dati drugi svezak svoga Sv. Ignacija Loyolskoga. Što se tiče O. Roberta Rouquette-a, smrt mu iznenada prekide rad, a to je nenadoknadiva šteta za ingacijansko proučavanje. Bio je nadaren i pripremljen da dobro obavi taj mukotrpan posao. Mogao sam se poslužiti većinom bilježaka što ih je bio sabrao: koliko se tu prikazuje prvi dio Ignacijeva života gotovo dovršen, toliko se vidi da je drugi dio tek u skici. Nije to stoga što ne bi Ignacijevih životopisa bilo po knjižnicama: dokazuje to popis o. Iparraguirre-a. Ali svi ti životopisi, do kojih sam mogao doći, kao da pate od istog "raskoraka" nastalog između dvaju dijelova Ignacijeva života. Značajna činjenica: uobičajilo se u velikim rječnicima razlikovati oba studija: o osobnom životu Ignacija, pa i za vrijeme njegova generalata (i to je članak Ignacije ili Loyola) i o njegovu životu kao vrhovnog poglavara (članak Isusovci). Postupak je lagan, ali da li je prilog pravom poznavanju osobe?

2. Odakle te poteškoće? Mnogi su im izvori. Ipak se čini da se mogu istaknuti napose dva važna, iako uostalom nisu bez nekog odnosa jedan s drugim.

Ponajprije opširnost predmeta. Ignacije, vrhovni poglavar, susretao se, htio ili ne htio, s najzaostrenijim problemima svoga doba: kako političkim tako i ekonomskim, kako društvenim tako i vjerskim.

I ne radi se samo o golemom problemu katoličke obnove s njezinim doktrinarnim, disciplinskim i diplomatskim vidovima. Ali kako točno opisati smetnje s kojima se mlada Družba Isusova susretala u Flandriji ili u Francuskoj ili pače u Španjolskoj? Da li je dobro osvjetljena afera Simona Rodrigueza, koja je onako žestoko potresla Portugal?

I danas se nalazimo sučelice tezama portugalskoj i španjolskoj, koje se ne slažu potpuno. Primanje novih članova u red u tim prvim godinama, odgoj kandidata i novaka različito u raznim krajevima, pače različito i u raznim kućama, neshvatljiva igra izlazaka i povrataka? Ignacijev "pozivanje" na različite "stupnjeve" ili na svete redove? Njegovi odnosi prema Papi, knezovima, drugim redovničkim zajednicama, od kojih su neki bili svježeg datuma? itd, Ignacijanska književnost ovih zadnjih godina i naročito doktorske disertacije obrađujući prvenstveno baš ta pitanja, otkrivaju kakvom je tamom još ovijen mentalitet Ignacija, vrhovnog poglavara.

Drugi izvor poteškoća, koje treba istaknuti, jest nagli razvoj povijesne metode i njezinih novih usmjerenja, moglo bi se reći njezina nova filozofija. Nije ovdje mjesto raspravljati o tom predmetu. Recimo samo ovo: da bi se uistinu zadovoljilo današnjim zahtjevima povijesne znanosti, trebalo bi za svaku spornu točku donijeti iscrpan inventar predmeta. Još nismo dotle dospjeli!

3. Tako bi svaki pokušaj sinteze bio osuđen na neuspjeh, kad ne bi već postojale potpuno ozbiljne studije, ostvarene svom znanstvenom strogošću, bile one o stanovitim područjima najranije Družbe, bile o stanovitim činjenicama, bile o stanovitim osobama. Navedimo nekoliko značajnih primjera. Objelodanjujući svoju povijest talijanske asistencije pod naslovom Storia della Compagnia di Gesù in Italia o. Pietro Tacchi-Venturi morao je obuhvatiti mnogi problem, koji se ticao cijele Družbe. On je to izveo uobičajenim majstor stvom i poznavanjem stvari. Napose Ignacijev život u Rimu tu je nadugo opisan. Jedan drugi povjesničar veoma velike vrijednosti, o. Mario Scaduto svojom Epoca di Giacomo Laynez nastavlja rad. o. Tacchi -Venturi-a. Brojni odlomci toga djela osvjetljuju unazad Ignacijev generalat, njegove čine, osobe iz njegove okoline. Za mnogu činjenicu iz Ignacijeva života dostatno je navesti imena kao Leturia, Hugo Rahner, Fontes narrativi i Archivum Historicum S.J., da se izmjeri napredak ostvaren kroz ovih nekoliko godina. Prava povijest misija obogatila se značajnim radovima otaca oko Monumenta Historica. Nije moguće sve ih navesti, ali kako da ne spomenemo barem ime o. Georga Schurhammer-a, koji je preminuo u studenom 1971., i njegovo monumentalno djelo Franz Xaver, sein Leben und seine Zeit. Navedimo još

kao primjer savršeno izdanje o. Otto Braunsberger, Beati Petri Canisii S.J. epistolae et acta. Uz takve autore povjesničar se osjeća

savršeno sigurnim. Tim više što su sva ta djela popraćena bilješkama, izvorima, kazalima, što nam dopušta opet otvoriti stanovite dosije, ako baš želimo.

Iz tog preobilja iskršava, na žalost, nova pogibao. Zar te provincije, činjenice, osobe, tako blistavo proučene, ne zgušnjavaju tamu koja još pokriva druge provincije, druge činjenice, druge osobe? Prigovor nije bez snage. Podsjetimo se međutim da knjige, što ih navedosmo, jesu samo radi primjera. Da ne govorimo osim o povijesti asistencija, raspolažemo s drugih šest djela. Čitatelj će im naći popis u našoj bibliografiji. Ali, naprotiv, možemo požaliti što, na primjer, životopis Ivana Polanco-a ili Simona Rodrigueza nije izazvao kojeg velikog pisca. Propusti su to koji stvaraju prave praznine.

Da li je, dakle, naša namjera nerazborita? Dobro smo je vagnuli, prije negoli ćemo je ostvariti. I činilo nam se da možemo prijeći preko tih bojazni.

Ponajprije jer postoji danas dosta objavljenih dokumenata, dosta ozbiljnih studija, da već sada možemo istaći velike poteze Ignacijeva upravljanja i njegov "mentalitet" vrhovnog poglavara, te tako dokumentirati sintezu za kojom idemo: ljudski govoreći Ignacije je osnovao i još danas osniva Družbu.

Zatim jer se radi o jednom pokušaju, otvorenu svakoj kritici, svakom ispravku - a ne o studiji, koja bi navodno trebala biti iscrp- nom i konačnom.

Napokon jer je naše polje ograničeno hotimice, svjesno, na ono što je uistinu postignuto. Tamnih točaka još preostaje : upozorit ćemo na njih s potpunom objektivnošću.

PRVI DIO

OD SLOBODARSKOG SUDRUGARSTVA DO APOSTOLSKOG TIJELA

I. STUDENI 1538. : DESETORICA SUDRUGOVA. “REFORMIRANIH SVEĆENIKA”, PRIKAZUJU SE PAPI ZA SVAKO POSLANJE ŠIROM SVIJETA

U Rimu smo krajem ljeta 1538. Desetorica ljudi, što ih rimski svijet naziva “svećenici hodočasnici”, žive zajedno u siromaštvu, molitvi i ljubavi. Da li još stanuju u kućici, gdje se, kako kaže Nadal, nastaniše u travnju da bi bili bliže središtu grada, ili su se već preselili u “ukletu kuću”, koju im je Antonio Frangipani stavio na raspolaganje? Vjerojatnija je ta zadnja pretpostavka¹.

1. PRVI PRIJAZAN DOČEK KOD PAVLA III. (travanj 1537)

Njihovo okupljanje u Vječnom Gradu zapravo je svježeg datuma. Oko polovice korizme 1537. još su misionarili po Veneciji i okolici. Ali ih tada Inigo poslao u Rim u skupinama po trojicu². Trebali su se predstaviti Pavlu III. , i izmoliti od Njegove Svetosti odobrenje da pođu u Jeruzalem, izložiti mu svoje apostolske namjere i zamoliti dopuštenje da smiju primiti svete redove, jer ih većina još nisu svećenici. Inigo ih nije pratio, bojao se da njegova prisutnost ne osujeti uspjeh njihova koraka. U Rimu su naime živjeli kardinal “teatinac” Carafa, čiji je institut i način života nedavno bio kritizirao, i doktor Ortiz , poslanik Karla V. u Rimu, koji ga je od njihova susreta u Parizu, vjerovao je Ignacije, sumnjičio zbog iluminizma i hereze.

Pothvat je sudrugova uspio preko očekivanja i zahvaljujući doktoru Ortizu, koji ih je sam uveo Pavlu III. Veliki Svećenik 3. travnja (uskrsni utorak) stavi na kušnju njihovo teološko znanje. Pozvao ih je da raspravljaju pred njim, pred kardinalima, biskupima i teolozima. I sam je zalazio u raspravu. Zadovoljan naukom i idealom sudrugova, veoma sklon reformi Crkve³, odobri im sve što su ga došli zamoliti: dopuštenje da pođu u Palestinu i tamo ostanu kako god budu htjeli, ovlaštenje svećenicima da propovijedaju i ispovijedaju po svem svijetu bez traženja dopuštenja od mjesnih biskupa, odobrenje onima koji još nisu svećenici da se dadu rediti na naslov što ga po volji izaberu i u koje bilo doba liturgijske godine po biskupu koga sami zažele. Svim tim milostima doda Papa popudbinu od 33 zlatne škude u ime troška putovanja u Svetu Zemlju. Prinosom darova drugih crkvenih dostojanstvenika podraste ta svota na više od 150 dukata. Sav taj novac uputiše sudrugovi mjenicama u Veneciji po trgovcima, koji im to badava učiniše⁴.

2. REĐENJE U VENECIJI (lipanj 1537.)

Sudrugovi se, dakle, vratiše u Veneciju. Svi položili ili obnovili zavjet vječnog siromaštva u duhu Monmartre-a⁵ na ruke papinog legata u Veneciji Jeronima Virallo. Nekoliko dana kasnije sve koji nisu bili svećenici zaredi Vincent Negusanti, biskup na Rabu (na hrvatskoj obali). Tako niže redove primiše 10. lipnja, subđakonat 15. , đakonat 17. , a 24. lipnja svećenički red na blagdan sv. Ivana Krstitelja. Prema ovlaštenju rimskih demisorijalnih pisama odabrali su da budu zaređeni “na naslov dragovoljnog siromaštva i dostatnog znanja”⁶. Jedini Salmerón, koji još nije imao 23 godine, mora odgoditi ređenje za kasnije vrijeme.

Da bi se pripravili za mladu misu, sudrugovi odluče povući se u samoću tri mjeseca i tu se baviti kontemplacijom i pokorom. Prema tome 25. srpnja razidu se dvojica po dvojica ili trojica po trojica po gradićima venecijanske gospostije. Ignacije Favre i Laynez izaberu, na ulazu u Vicenzu, neku napuštenu kuću “bez vrata i prozora”: San- Pietro- in- Vivarolo.

Ali prije nego su protekla tri mjeseca (koncem rujna 1537.) Ignacije sazove sve sudrugove u Vicenzu. Osim Rodrigueza⁷ i Ignacija, koji “je odlučio ostati godinu dana da ne prikaže mlade mise, da bi se pripravio i molio Djevicu da ga milostivo pridruži svome Sinu”. Nedavno zaređeni svećenici, svega petorica, odslužiše svoje mlade mise. Zašto taj prijevremeni poziv? Tumačenje političkim događajima ne izgleda dostatno. Istina od 3. lipnja 1536. Venecija i Turci nalazili su se u otvorenom neprijateljstvu, ali se kako kaže Bobadilla⁹, moglo misliti na skorašnje izmirenje. “Jer Turčin ne može živjeti bez Venecije, ni Venecija bez Turčina”. Plan hodočašća u Jeruzalem ostao je netaknut. Na svaki način, rok predviđen zavjetima na Monmartreu isticao je najranije [10](#) u prosincu 1537. I sudrugovi su se mogli opravdano nadati odlasku u Svetu Zemlju u proljeće 1538.

3. MISIJE PO SKUPINAMA NA SVEUČILIŠTIMA GORNJE ITALIJE

Da bi ispunili mjesec čekanja, sudrugovi nakon zajedničkog “vijećanja” odlučiše iznova se rastati u skupinama po dvojica ili po trojica, ali ne više u osamu. Naprotiv, razdijelit će se po najbližim sveučilištima i ponovo prihvatiti pariške običaje evanđeoskog života među mladeži u nadi da će im se pridružiti koji novi član: Codure i Hozes odoše u Padovu, Xavier i Bobadilla u Bolognu, Jay i Rodriguez u Ferraru, Salmerón i Broët u Siennu. Ignacije pak, Laynez i Favre uputiše se prema Rimu. Uza svu nadu, što su je svi gajili da će ostvariti san o hodočašću u Svetu Zemlju, trebalo je

ipak sve pripremiti za slučaj da bi se nastavio rat između Venecije i Turaka- i prema tome bilo bi uputno “prikazati se” Papi za svako poslanje.

Sve su te odluke donešene jednodušno kao “među Kristovim prijateljima”, kako reče Ignacije. Prije nego se rastadoše, postaviše nekoliko pravila za praktično vladanje. Sve će ih se skupine držati očitujući tako svoje duhovno zajedništvo. Među ostalim pravilima bilo je i ovo: U svakoj skupini tijekom jednog tjedna jedan će od sudrugova naizmjenice biti odgovoran za odluke, premda će ih cijela skupina dogovorno donositi. Naročito se, poslije “drugog vijećanja” složiše što će odgovoriti onome tko bi ih zapitao tko su: “Videći, piše Polanco¹¹ 1547. , da među njima nema vođe ni drugog poglavara osim Isusa Krista, kojem hoće služiti isključivši svakog drugog, učinilo im se prikladnim uzeti Onoga koji im je vođa i nazvati se Družba Isusova...”¹². Ako u tome vjerujemo Polancu, koji se oslanja na svjedočanstva prvih sudrugova, to je ime sam Bog potvrdio Ignaciju u brojnim božanskim rasvjetljenjima, što mu je omogućilo da ga odlučno zadrži usprkos svim protivljenjima, što ih ono kasnije izaziva¹³.

4. IGNACIJE, LAYNEZ I FAVRE U RIMU (listopad 1537.)

Sredinom listopada ostavili su Veneciju Ignacije, Favre i Laynez. Po prilici 15 milja prije Rima, na raskršću Klaudijeva i Kasijeva puta, nazvanim La Storta, trojica putnika uđoše u jednu kapelicu. Ignacije je tada imao “viđenje”: ukazao mu se Otac s Kristom, koji je nosio svoj križ: “Hoću, reče Otac Kristu da ovoga (Ignacija) uzmeš za slugu”. “Hoću da mi budeš sluga”, reče tada Krist. I Otac nadoda : “ Bit ću vam milostiv u Rimu”. Toje u glavnim potezima viđenje na La Storta¹⁴.

Krajem mjeseca listopada 1537. sva trojica sudrugova ušla su u Rim kroz Flaminjska vrata. Sklonili su se u nekoj kućici, koju im je iznajmio Quirino Garzoni. Duskora pođe Ignacije da skupinu sudrugova stavi Papi potpuno na raspolaganje. Papa pusti Ignacija da se slobodno bavi apostolatom “razgovora” i Duhovnih vježbi , što je bila njegova osobna karizma. Što se tiče Layneza i Favrea Pavao III: im povjeri dvije katedre na Sapienzi, teološkoj školi koju je, nakon divljačkog pustošenja Rima od vojnika Karla V. , dao zatvoriti Klement VII. , a koju je Pavao III. Opet otvorio prije jedva tri godine. Favre bi predavao pozitivnu teologiju, to jest Sveto Pismo, a Laynez skolastiku. Laynez nam u povjerenju kaže da u početku nije zadovoljavao ni sebe samoga ni svoje slušatelje¹⁵ i da mu je trebalo podosta vremena da iziđe iz guste magle!

Osjećajući povoljnu atmosferu, Ignacije okupi iznova u Rimu sve sudrugove raspršene po sveučilišnim gradovima Gornje Italije. Malo vremena poslije Uskrsa 1538. (21. travnja) bili su svi opet na okupu. Na tom sastanku nedostajao je samo abiturient Diego Hozes, prvi novi član što ga je Ignacije predbio u Italiji. Prigodom razlaza sudrugova poslan s Jean-om Codure u Padovu Diego Hozes je tamo radio divnim žarom, ali jednog dana, nakon što je propovijedao pod vedrim nebom o riječima Evandjelja “bdijte i molite”, zahvati ga takva slabost da je nakon jedva jednog sata preminuo u javnom gostinju za siromahe¹⁶.

5. SUDRUGOVI SE OPET OKUPLJAJU U RIMU

Evo, dakle, zajedno svih deset sudrugova. Pavla III. Nema u Rimu, u Nizzi je, gdje nastoji izmiriti Karla V. i Franju I. Naime, Turska opasnost stalno prijeti. Od listopada drže Turci u svojoj vlasti Syros, Patmos, Paros, Naxos. U listopadu potukoše u Gorjanima, blizu Đakova, vojske rimskog kralja, a sada pritišću ugarske granice. Prijeko je potrebno stvoriti svetu ligu protiv polumjeseca. Nije moglo biti sumnje o tom da treba poći “prikazati se Papi”, prema zavjetu na Montmatreu. I onda, zar zaista nema nikakve nade da se ostvari hodočašće u Svetu Zemlju?

U ono doba lako se potpisivalo primirje i mir. Sudrugovi nisu gubili nadu. Bilo kako bilo, čekajući povratak Pape, treba raditi ovdje u Rimu. Kardinal Gian-Vincent Carafa, “kardinal Napuljac”¹⁷, upravljao je Rimom. Sudrugovi se obratiše njemu da dobiju potrebne ovlasti za obavljanje svoje službe. Kardinal im 3. svibnja 1538. podijeli dopuštenje da propovijedaju i ispovijedaju, bez ikakva ograničenja s obzirom na teritorij. Mogli su također služiti misu, pričešćivati, dijeliti ostale sakramente, ali uz pristanak župnika i ne krnjeći njihova prava¹⁸. Sudrugovi se odmah prihvaćaju posla¹⁹.

Još prije nego su im podijeljena ta dopuštanja, obori se na skupinu sudrugova žestoka oluja kleveta: afera Agostina Mainardi-a, propovjednika heretika, koga su zaštićivali neki vatikanski kurialisti. Ne moramo ovdje pripovijedati o toj krizi, svi je povjesničari iznose s mnogim potankostima²⁰. Ali sigurno je da je ona pokazala mirnoću i vjeru Ignacijevu u najjačim burama, njegovu oštroumnost i upornost da temeljito i ispravno raščisti poteškoće, što su mu ih ispriječili pred njim. Afera je dokončana na sudu 18. studenoga 1538. u valjanom i doličnom obliku. Sudrugovi su oprani od svake sumnje u pogledu hereze²¹.

6. PRIKAZANJE U STUDENOM 1538

U to su vrijeme Ignacije i njegovi sudrugovi poduzeli veoma velik korak. Nije nam poznat točan datum, ali se nalazi između 18. i 23. studenoga²². Trebalo je poduzeti, bez sumnje, čim su se sudrugovi

okupili u Rimu, ali zateglo se zbog papine odsutnosti, a onda Mainardijeve oluje. Bilo kako bilo, sada je već bio prošao rok utvrđen zavjetom, skupina se morala po savjesti staviti na potpuno i bezuvjetno raspolaganje “Kristovu Namjesniku da pođu onamo kamo će ih on po svojoj volji uputiti i na bilo kakvo poslanje”. Ako bi se otvorio put u Jeruzalem, skupina će Papu obavijestiti.

Dosta je značajno što Iganacije o tom "prikazanju", koje označuje zamašan korak u životu sudrugova, ne govori u svom pismu Izabeli Roser 19. prosinca 1538²³, premda je ono dugo i zalazi i u najmanje potankosti. Pa niti Bobadilla u svojoj Autobiografiji . Favreovo pismo Diegu de Gouvea ističe samo značeniji smisao toga. Ispravimo najprije jednu pogrešku u izražaju: kaže se Favreovo pismo, a trebalo bi reći pismo sudrugova Gouveau. Jer, pismo je potpisano: “Petrus Favre et ceteri ejus socii ac fratres”. Svi dakle sudrugovi potpisuju pismo što ga je Favre sastavio. A naročito je važan predmet pisma. Gouvea je naime obavijestio svoje prijatelje da bar traži misionare za španjolsku Indiju i pozvao ih je neka pođu s ekspedicijom. Prijedlog je uistinu zanimljiv za sudrugove: Kamo sreće kad bismo te mogli zadovoljiti! Ali dvije nas stvari sprečavaju: svi mi koliko god smo međusobno povezani (ad invicem colligati) u ovoj Družbi, predali smo se kao žrtve (devovimus nosmetipsos) Vrhovnom Svećeniku kao gospodaru sveopće žetve Kristove, i u tom prikazanju izrazili smo svoju spremnost na sve što bude odlučio činiti s nama u Kristu. Ako nas, dakle, on pošalje onamo kamo nas ti pozivaš, radosno ćemo poći. Zašto se takvom obavezom podložismo Papinom sudu i Papinoj volji? Učinismo to stoga što zanamo da on bolje nego itko drugi poznaje što trba čitavom kršćanstvu. Gouvea nije prvi koji je mislio na sudrugove za Indiju; poduzimani su koraci i kod Pape. No, carevi su poklisari brzo uvidjeli da “je volja Vrhovnog Svećenika da se ne udaljujemo odavle, jer je u Rimu obilna žetva. Ne da nas straše udaljenosti ili učenje jezika, nego trba učiniti ono što se najviše sviđa Kristu”. Favre će u svojim Uspomenama²⁴ iznova progovoriti o tom “prikazanju” Papi. I vidi kako se godine 1542. to prikazanje nije ništa izgubilo od svoje važnosti. Naprotiv. “Bila je to milost”, kaže Favre, dostojna spomena i neka vrsta temelja cijele Družbe (quasi totitus Societatis fundamentum), što je Bog, “ kad se prikazasmo (nos ipsos praesentaremus in holocaustum) Papi”, dopustio “da nas primi i da se razveseli zbog naših namjera”. I favre kliče: “ Bit ću

uvijek dužan , i svi ostali sudrugovi sa mnom, zahvaljivati gospodaru žetve cijele Katoličke Crkve, to jest Isusu Kristu, našem Gospodinu koji se udostojao izjaviti ustima svoga Namjesnika na zemlji (a što je najsjajnije zvanje), koji se, velim, udostojao pokazati da mu je drago da mu služimo i koji želi da uvijek nama posluži”. Taj tekst iz Uspomena, iako lirski, posve odgovara pismu Gouvea-u bitno je važan.

Taj korak u razvoju plana sudrugova jest temeljan. On nam omogućuje da odmah shvatimo kako Družba Isusova nije rođena nekakvim umovanjem, pa bilo ono ne znam koliko genijalno, o planiranju katoličke reforme: današnje je držanje na liniji jučerašnjih događaja i ostaje otvoreno sutrašnjim događajima. Toga časa sudrugovi su daleko od svake pomisli na organsku kongregaciju. Dapače smije se pretpostaviti da nisu izgubili nadu da će jednog dana ostvariti zajedničko hodočašće u svetu zemlju. Ali, jer je prošao službeni rok, predviđen zavjetom na Montmatreu, evo ih kako vraćaju Pavlu III: putni trošak što im ga je dao 1537...

Kako se odvijalo “prikazanje” Papi? O tome ne znamo ništa. Neki bi povjesničari htjeli u taj prizor uklopiti glasovite riječi Pavla III. “Zašto da idete u Jeruzalem ? Italija je dobar i pravi Jeruzalemako želite donijeti ploda u crkvi Božjoj..” Izvor je toj anegdoti Autobiografija Bobadille²⁵ , no ona nikako točno ne označuje za kojeg su se od brojnih susreta sudrugova s Pavlom III. (“Što će ti susreti biti češći, to ću time biti zadovoljniji “) izgovorene te riječi. Svakako, izgleda da je prva papina nakana bila zadržati u Italiji, dapače u Rimu, te “reformirane svećenike” koju mu Gospodin šalje.

Uostalom sudrugovi u svojoj vjeri nalaze tumačenje onoga što im se događa. Njihovo se držanje jasno očituje u Ignacijevu pismu Labelli Roser²⁶ : “otkako započesmo (ovdje u Rimu) pa do danas, uvijek su dvije ili tri propovijedi svakog blagdana, a isto tako svaki dan po dvije pouke iz Svetog Pisma. Ostali (sudrugovi) bili su zaposleni ispovijedanjem i davanjem Duhovnih vježbi. Sada, budući da je izrečena presuda (u Mainardijevoj aferi) nadamo se učiniti više za propovijedi²⁷ i također za pouku djece (u katekizmu). Jer je zemlja neplodna i suha (Ignacije ovdje govori o Rimu), a i opiranje na koje smo naišli veoma snažno, možemo zaista reći da nam nije nedostajalo posla i da je Gospodin Bog naš itveo više nego što bi naše znanje i naš razum mogli postići”. Od tog časa vidimo kako se javlja obrazloženje, što će ga Ignacije i prva generacija njegovih sinova često upotrijebiti: “nerazmjer” između njihovih sila i njihovih apostol-

skih uspjeha kao znak božje naklonosti prema Družbi Isusovoj. I evo, upostskriptumu toga pisma jedan drugi znak vilje Božje upliće se u prijašnji papin nalog: “Dok sam pisao ovo pismo, zapovijedio je Papa gradskom načelniku neka se pobrine i naloži gradu da se okupe sve škole male djece, koje ćemo poučavati u kršćanskom nauku kao što to već počesmo. Dao Gospodin Bog naš, budući da je to njegova stvar²⁸, da nam se udostoji dati snage za njegovu veću službu i slavu”.

I tako prije nego se Družba Isusova oblikovala kao red, njezin ideal i njezina mistika su već određeni. Prema stanovištu, na koje ćemo često imati prilike nailaziti, ustrojstva su, za Ignacija, “drugotna” u odnosu prema duhu. “Prikazanje” iz studenoga 1538. zamašna je činjenica, a po njoj poslušnost Papi poprima već sav svoj smisao: sigurno otkrivanje volje Božje, izvor apostolske plodnosti, potreba sveopćeg apostolata, potpuno odreknuće samoga sebe u služb Isusu Kristu po njegovu Namjesniku ... Sve je to uključeno u tom činu prvih sudrugova. I pokazuje se temeljni uvjet: da se posve odgovori papinskim poslanjima, pa bila to odluka djece u katekizmu, potrebni su uistinu reformirani svećenici.

Gospodin nastavlja očitovati im svoju volju u događajima. Eto upravo zima godine 1538-1539. pokaza se naročito oporo i okrutno, siromasi gladuju i žeđaju, umiru i čak po ulicama. Sudrugovi im hite u pomoć do iznemoglosti. Hrane ih onim što za se naprosiše svojim ih rukama njeguju, prisustvuju uz umiruće, pokapaju umrle²⁹. Kad su se sada prikazali Papi za svako poslanje, sudrugovi predosjećaju da njihov zajednički boravak u Rimu ne može biti duga vijeka. Tim više što ih već sa svih strana zovu, traže ih od Pape. A zatim, javljaju se i novaci, a mogu ih ne primiti, jer “zamjera im se između ostalog (...) da primaju nove članove i da stvaraju kongregaciju ili neki red bez odobrenja Svete Stolice”³⁰.

Čekajući da im Bog jače osvjetli put, sudrugovi propovijedaju, katehiziraju djecu, ispovijedaju, prosjače za se i za siromahe. Četvorica njih, sada, predaju na Sapienzi i raspravljaju o teologiji od vremena do vremena u prisutnosti Pavle III. Ovdje se osjeća, na svom izvoru, apostolski dinamizam te desetorice ljudi, koji su jedni za druge još samo sudrugovi.

II. VIDOVI KRŠĆANSTVA U DOBA PAVLA III.

Pothvat Ignacija Lojolskog i njihovih sudrugova, između 1538. i 1556. možemo razumjeti točno samo u savezu s onim odlučnim godinama za reformu Crkve. A Crkva je ponesena u silnu političku, socijalnu, ekonomsku promjenu koja je započela već krajem XIII. Stoljeća i trajala do početka XVII. stoljeća. Nazovimo je renesansom, jer se tako uobičajilo.

Jasno je da se ovdje ne može raditi o tome da zacrtamo sliku onog uzavrelog i neke vrste čudnovatog razdoblja. Između odličnih studija što su o tom ovih zadnjih godina izašle, rado ću prihvatiti sud Jean Delumeau-a^[1]: “Rijetko je tijekomjednog odsječka povijesti ono najbolje išlo pored onog najgoreg kao u doba Savonarole i Borgia, sv. Ignacija i L. Aretinea. Zato renesansa izgleda kao neki ocean pustolovlja, neki koncert katkada škripav zbog oprečnih težnji, neko sustanarstvo snažne volje i još tepajućí znanosti, želje za ljepotom i nezdrava teka za užasnim, neka mješavina jednostavnosti i zamršenosti, čistoće i putenosti, ljubavi i mržnje”. I takva “civilizacija daje obilježje ustanovama, pothvatima pa i samim ljudima”

Naša studija može biti samo sažeta. Ograničit će se na to da zadrži samo ono što osvjetljuje pa i tumači vrhovnog poglavara Družbe Isusove. Baš on i njegovi sudrugovi upravo u taj čudni, zavodljivi i opasni svijet moraju se uključiti, djelovati, naviještati Evanđelje. Ti hodočasnici, siromasi, reformirani svećenici, zaljubljeni u križ i slavu Isusa Krista nalaze se sukobljeni sa zbrkanim promjenama zapadne civilizacije. Da bismo pravilno prosudili njihovo djelovanje valja imati pred očima koliko god je to moguće sveukupnu renesansu.

1. RIM, PAPA I KARDINALSKA KURIJA

Mi danas ne možemo dobro shvatiti što je bio Papa, duhovna glava kršćanstva u prvom redu, ali i glavar svjetovne države i prigodice vojskovođa. Kriteriji po kojima je biran i konačno prosuđivan nisu isti po kojima se biraju pape našeg suvremenog razdoblja. I što kažemo o papi treba reći također o kardinalskoj kuriji, koja ga okružuje, savjetuje, predstavlja i koja mu se katkada opire potajno ili otvoreno. “Sveti se Zbor popunjavao osobama koje su se odlikovale plemstvom svoje loze, naklonošću što su je uživale u knezova i svjetovne gospode, srodstvom i vezama s vladajućim vrhovnim svećenikom, iznimnim talentima u upravljanju javnim poslovima

ili pače u ratnom umijeću ili još svojom ljudskom obrazovanošću i smislom za lijepe umjetnosti. Od Nikole V. do Pavla III. Nije se pridavala dolična važnost vrijednosti nauke ili svetih znanosti, čestitosti života”². I. O. Tacchi- Venturi ovako prikazuje portret Hipolita Medici, nećaka Klementa VII. : “Pasao se viteškim mačem, najveći dio dana provodio je u mačevanju, oblačio je crkveno odijelo samo kad je bio prisiljen prisustvovati konzistoriju ili kakvu javnom obredu. Viđao se češće na utrkama, u lovu, u kazalištu, nego u svom uredu ili po crkvama. Noću su ga katkada viđali kako šeće po Rimu s osobama koje žive raspojasano ili raspušteno”³. “Ne bi se smatralo sramotom, dodaje još Tacci- Venturi, kad bi papa imao nezakonite djece i na svaki način nastojao priskrbiti im bogatstvo i naslove. Napokon, težiti za svjetovnim dostojanstvima bilo je dokaz razboritosti i vještine kod vrhovnih svećenika”⁴. Prije smrti Klementa VII. Započelo se doduše ponešto s katoličkom reformom, i to za Handrijana VI. (siječanj 1522.- rujan 1523.) pa i samog Klemenza (1523.- 1534.), ali ti pokušaji ne urodiše naročitim plodovima, ponekad zbog otpora nekih kardinala ili njihovih obitelji.

Ni sam Pavao III. Nije uzrastao u strogosti svetačkih načela. Proizašao je, na žalost, iz onog niza kardinala, koji su u cvijetu svoje dobi išli za posve drugom zvijezdom⁵. No, mladenačke mu pogreške biše prevagnute “velikom čestitošću života u zreloj dobi”. Vjerujemo to odličnom povjesničaru Talijanske asistencije. Ali mu je nekako nelagodno što je bio prisiljen ustanoviti da je jedan od prvih čina velikog svećenika reformatora bio taj da je 18. listopada 1534. svečano uzdigao do grimiza dva svoja mlada nećaka: jednom je bilo četrnaest godina, drugomu sedamnaest. Bio je loš početak reforme Crkve općenito, a rimske kurije napose. Na svu sreću doskora je Pavao III. dao manje osporivih dokaza o zanimanju kojim je pratio katoličku reformu. Imenovao je 26. svibnja 1535. nove kardinale i to izabrao ih je između ljudi priznate kreposti i temeljite crkvene nauke. Nije to bila tek njegova želja da stiša kritike, što ih je bio zaslužio uzdignućem svojih nećeka, nego si je već spremao valjane predstavnike za koncil o kojem je sanjao. U tom drugom promaknuću ističu se naročito imena kao što su Nicolas Schoeneberg, Jean du Bellay, Girolamo Ghinucci, Jacoppo Simonetti, John Fischer, neustrašivi rochesterski biskup i budući mučenik, Gaspard Contarini. S više njih je Ignacije imao doticaja. Treće promaknuće dodade doskora svetom Zboru deset imena neosporive vrijednosti: Gian-Pietro Carafa, Jacoppo Sadoletto, Rodolfo Pio di Capri, Reginaldo Pole, Marcelo Cervini, Jean Morone, Otto Truchsess, itd. To je budilo nadu

katolicima zabrinutima za pravu reformu. I to je doista bio početak prave obnove. Sva četvorica nasljednika Pavla III. izabrana su između tih kardinala, i započeli su niz papa, koje povijest naziva, nešto odveć općenitim izrazom “pape katoličke obnove”. Ako svi i nisu bili sveci, imali su barem na srcu da vrate Crkvi lice, manje nedostojno Krista.

Pače, koncem 1535. Pavao III. si je uzeo kao savjetnike u teškom pitanju doktrinarne i duhovne obnove stanoviti broj stručnjaka od kojih svi još ne postigoše ili neće nikad postići čast kardinalskog grimiza. To je ona skupina, koja je, na izričiti Papin nalog, sastavila službeni možda najizvanredniji dokumenat što ga posjedujemo o stanju Crkve uoči Tridentskog koncila (koncem 1536. i početkom 1537). Taj dokumenat povijest pozna pod nazivom “Vijeće kardinala i drugih određenih prelata o reformi koju treba izvršiti u Crkvi, itd.”⁶.

Zahvalivši Bogu zbog Papine nakane, consilium započe izravno analizu najdubljeg nereda u Crkvi, zala koja su se ticala samog papinstva. To je značilo otkriti zlo na njegovu izvoru. A taj izvor bijaše zloraba crkvenih dobara, što ju je provodio sam papa. Pravnici su tvrdili da je papa apsolutni gospodar svih “beneficija”: mogao je, dakle, ne izlažući se prigovoru o simoniji, slobodno raspolagati onim što se smatralo njegovim dobrom, dijeliti ga, prodati, zamijeniti. Njegova volja, ma kakva bila, postajala je jedinim pravilom i stvarala pravo. “Odatle, Sveti Oče, kao iz trojanskoga konja sasulo se u Crkvu Božju mnoštvo zala i zloraba i dovelo nas do toga da moramo očajavati zbog njezina spasa. To je stanje poznato čak i nevjernicima, pa se zbog toga izruguju našoj vjeri i Kristovo je ime obeščašćeno”.

Zatim se stručnjaci oboriše na ono što su smatrali najkobnijim neredom: podjeljivanje svetog reda ljudima nezalacama i posve nedostojnima. Odatle bezbrojne sablazni, preziranje crkvenog staleža i pače svega bogoslužja.

Taj temeljni nered vukao je za sobom i drugi: kod podjeljivanja nadarbina “gledalo se na osobe”, a ne korist duša radi kojih su bile ustanovljene. Sistem nadarbina bio je uistinu “čir” na tijelu Crkve i to čir od kojeg se bolesnik nije htio ili, možda, nije mogao neposredno izlječiti, jer su upravo nadarbine sačinjavale dio samog ustrojstva finog društva. Uzalud su koncili i kanonsko pravo pokušavali te zlorabe dokinuti. Bilo što bilo, stručnjacima je bilo lako pobrojiti žalosne im posljedice: nezakonito podjeljivanje, postupci više manje prijeverni ili čak simonijački, prenašanje posjeda oporukom, dispense podijeljene sinovima svećenika konkubinaraca na štetu kandidata koji bi toga bili

dostojni, nagomilavanje nadarbina koje su ipak zvane “nespojive”, nagomilavanje pače i samih biskupstava, podmukla praksa “sjedinjavanja” tih nadarbina da bi se prividnom zakonitošću odvratila zabrana nagomilavanja, itd. U tom pogledu podosta kardinala nije bilo neranjivo, jer su izradili da im budu povjerene biskupske “menze”. Zbog toga ovaj zahtjev stručnjaka: neka se razlikuje služba kardinala i ona biskupa, kardinal je postavljen da pomaže papi u upravi cijelom Crkvom, biskupje posvećen da pase svoje stado, što zahtijeva da je uvijek prisutan u sredini svoga puka. To je značilo unaprijed postaviti poznatu “dužnost fezidiranja”, na koju će snažno podsjetiti Tridenntski koncil. Zlo “pastirske odsutnosti” haralo je u crkvenoj hijerarhiji odozgo do dolje: istinski odgovorni za biskupije, za župe za nadarbine, povjeravali su svoje ovce škrto plaćenim najamnicima i odlazili drugamo živjeti. Nekažnjivost su si osiguravali kupujući reskripte Penitencijarije i Daterije. Nevolja nadarbinskog sistema, tako gnusnog kao što i jest u jednoj Crkvi, shvatljiva je ako se sjetimo da je papa također bio svjetovni vladar u napasti da si priveže ljude naklonostima i novcem.

Consilium je naročito strog s obzirom na redovnike. Njegovi nam tumače nepristajanje pače odbojnost Ignacija i njegovih sudrugova da se organiziraju u redovnički red. “Mnogo je redovnika, izjavili su stručnjaci, u tolikoj mjeri pokvareno da uvelike sablažnjavaju svjetovnjake i svojim primjerom teško škode Crkv”. Stručnjaci pače preporučuju neka se samostanski redovi malo po malo dokinu: neka bi im se zabranilo primati novake, neka bi se otpustili mladi i još bez zavjeta redovnici. Zavjetovanici, pak, koji su dobili od svojih poglavara dopuštenje da propovijedaju ili ispovijedaju, neka bi se podvrgli ispitu kod biskupa. Neka bi se samostani redovnica razriješili samostanske poslušnosti, budući da je njihovo stanje postalo “užasno”: “In plerisque monasteriis fiunt publica sacrilegia, cum maximo ominum scandalo”⁷. Naglasimo da su stručnjaci daleko od toga da bi bili protivni samom redovničkom staležu pa oni uključno priznaju da ima još redovnika vjernih svojim pravilima.

Ta očajna slika redovničkog života završavase ozbiljnim upozorenjem Papi, jer u svim tim neredima igraju ulogu svakovrsne dispense, što su ih podijelile službe kurije u papino ime: dopuštenje ne nositi crkveno odijelo, izuzeće ispod jurisdikcije poglavara, trgovanje “sakupljača milodara Duha Svetoga. Sv. Antuna, i drugo, što sve zavarava dobre duše tisućama praznovjerja, pravo sklopiti brak onima koji su primili svete redove, ženidbeni oprost među srodni-

cima, potvrda i zajamčenje valjanosti naslova dobivenih simonijom, dopuštenje kleru oporukom raspolagati dobrima Crkve, zloraba sistema dijeljenja oprosta, pretjerana lakoća mijenjanja osobnih i redovničkih zavjeta kao i izmjena oporukom izražene volje.

Pa kako da stvari ne bi došle do te točke raspadanja, kad po školama i sveučilištima učitelji naučavaju “bezbožne nauke” i kad tiskare slobodno šire “razvratne knjige” što ih čak i djeca mogu čitati?

Kritika nemilosrdna, zaista, ali i konstruktivna. Za zla, kojima su postavili dijagnozu, devetorica stručnjaka žele također pružiti lijek. Poziv papi neka reformira Crkvu u samom Rimu, čiji je on biskup, jest rijetke slobode jezika: “Sveti Oče, svi se stranci sablažnjuju, unišavaju u crkvu Sv. Petra pa vide kako svetu misu u njoj služe neki svećenici neznalice i u nečistu liturgijskom ruhu. Trebalo bi da prečasni arhiprezbiter i Penitencijarija učine te prestane takva zloraba. Isto vrijedi za druge crkve. Kurtizane hodaju gradom kao “matrone”. Mazge ih voze uokolo u kočijama, a prate ih u pol bijela dana plemenite osobe, prisni prijatelji kardinala, članovi klera. Ni u kojem drugom gradu ne vidi se takav nered... Sve to treba srediti. Postoje u Rimu mržnje, neprijateljstva. Budući da je biskupov posao pomirenje, zar ne bi bilo u redu da se time bavi nekoliko kardinala koji bi imali dar smirivanja i pomirenja. Vašu brigu iziskuju također bolnice sirotišta, udovice. Uz posredovanje nekoliko neporočnih kardinala Vaša bi Svetost mogla lako biti na pomoći tolikim potrebama”.

I dokumenat se završava ovo ganutljivom nadom: “Odabrao si sebi ime Pavao. Naslje- dovati ćeš, vjerujemo, Pavlovu ljubav. Izabrala ga je osobita ljubav da Kristovo ime ponese među poganske narode. Nadamo se da si ti izabran da obnoviš u našim srcima i u našim djelima Kristovo ime, zaboravljeno od naroda i nas klerika, da liječiš naša zla, da sabereš u jedno samo stado Kristove ovce, da odvратиš od nas srdžbu Kristovu i zasluženu osvetu koja se već nadvila nad naše glave”.⁸

Pa iako Consilium odražuje preveliku strogost prema vrhovnim svećenicima, predčasnicima Pavla III. – iako se u svako doba u Crkvi kukolj pomiješao s dobrim zrnom - ipak se ne može osporavati da analiza nije bila bolno istinita. Ima obilje suvremenih dokumenata koji potvrđuju njezinu točnost.

Consilium, na veliko čudo za nas, osvjetljuje osjećaje i stavove sudrugova, njihov izbor poslova i usluga, njihove veze i njihovo vladanje. Naglasimo već odmah sada, da je Ignacije, vrhovni poglavar, imao posla s četiri pape: s Pavlom III. (listopad 1534. – studeni 1549.) , s Julijem III. (veljača 1550.- ožujak 1555.) , s Marcelom II.

(10. travanj –30. travanj 1555.), s Pavlom IV. (svibanj 1555.- kolovoz 1559.) Četvorica papa, a kako različitim raspoloženjem i osjećajima prema Ignaciju i Družbi Isusovoj ! Ništa zato, jer su svi oni u Ignacijevim očima bili “Kristovi namjesnici na zemlji” i svi su ozbiljno željeli promicati reformu Crkve.

Dokora će – godine 1545.- Pavao III. otvoriti crkveni sabor u Tridentu. Za taj smioni pothvat, za koji je trebalo diplomacije trnovite do preko volje, koji će se kroz tisuću zapletaja produljivati do 1563., papinstvo se poslužilo nekolicinom sudrugova. Ono je među njima raspolagalo solidnim teolozima, ali i “reformiranim svećenicima”, svećenstvo koje je išlo za tim da svijetu ponovo ocrtala lice siromaštva, poniznosti i ljubavi Isusa Krista.

2. SVJETOVNI VLADARI

Jedna značajna crta u postojanju mlade Družbe Isusove od 1539. do 1557. zaslužuje, izgleda, da bude istaknuta i pače naglašena. U najvećoj većini zemalja u kojima se sudrugovi nastaniše i katkada brzo razviše, trajno su imali posla sa istim političkim poglavarima: Karlom V., rimskim kraljem Ferdinandom, Filipom II., Juanom III., Juanom de Vega., itd.

Karlo V.⁹ izabran za cara 1519. – Ignacije nije imao s njime posla izravno nego preko članova njegove obitelji – abdicira (odriče) - u listopada 1555. kao meštar Zlatnog Runa i suveren burgundskih zemalja u korist Filipa II. U siječnju 1556. u korist istoga Filipa II. odrekao se španjolskih kruna i njihovih posjeda u Italiji i Americi. U rujnu te iste godine morao se odreći carske krune u korist svoga brata Ferdinanda, koji će stvarno postati carem tek 1558. u San-Yuste u Estramadura.

Ferdinand I., njegov brat, jest austrijski (1521.), češki i ugarski kralj (1526.). Nazivaju ga i imenom “rimski kralj” (to je naslov što ga je u germanskom Carstvu nosio designirani (imenovani) nasljednik vladajućeg cara). Budući da su Veliki izbornici godine 1558. potvrdili njegovo pravo nasljedstva, stvarno će se okruniti carskom krunom.

Filip II., sin Karla V., vlada s “Obje Španjolske” u ime svoga oca, a postade njihov kralj 1556. odreknućem Karla V. Jedno za drugom ženi se Marijom Portugalskom (+1545.), Marijom Tudor od Engleske (+1558.), Elizabetom Valois (+ 1568.) i Anom Habsburg (+1580.). S njim je imao Ignacije posla u Španjolskoj, u Napuljskom Vicekraljevstvu i pače u Flandriji. Za vrijeme razdoblja, dok je Filip II., po ženidbi s Marijom Tudor, kralj Engleske, Obje Španjolske su imale za “namjesnika” princezu Ivanu Austrijsku, sestru Filipa II.,

udovicu vladara Portugala.

Marija Austrijska, druga kćer Karla V., udala se za Maksimilijana II., sina i budućeg nasljednika rimskoga kralja. “Kraljica Marija” bit će veoma sklona Ignacijevim pothvatima. Ne smijemo je zamijeniti s njezinom tetkom Marijom Austrijskom, sestrom Karla V., “namjesnicom” u Flandriji u ime cara, a prije toga je bila kraljica Ugarske.

Maksimilijan II., sin Ferdinanda I., bio je češki i rimski kralj te postao njemački car 1578. (muž kraljice Marije). Ignacije je imao posla s njime tek pri koncu njegova života. _

Juan III., kralj portugalski (1502., kralj od 1521. do 1557.) bio je veliki štovatelj i prijatelj Ignacija¹⁰ i Franje Xaveria, izvanredan dobročinitelj Družbe Isusove. Njegovo je držanje bilo odlučno u krizi Simxoa Rodrigueza. Zahvaljući njemu i infantima Henriju (njegovu bratu), nadbiskup u Europi, kardinal i vrhovni inkvizitor, Juanu (+ 2. siječnja 1544.), muž princeze Juane, i Luju (+ studenog 1555.), portugalska “provincija” bila je jedna od najbolje cvatućih u Družbi Isusovoj. Tim više što je o kralju Portugala ovisio dio Indije, Brazila, Kongo, i što je on bio, više-manje u uskoj vezi, već prema odnosnom vremenskom razdoblju, s etiopskim negusom. Lisabon je tada bio jedna od najvećih evropskih luka, prva luka za odlazak prema Indiji.

Dobro je ovdje zabilježiti da je u Ignacijevo doba Sardinija zavisila o Aragonskom Kraljevstvu, a Napuljsko “Kraljevstvo” o Kastilijskom Kraljevstvu. Što se tiče Sicilije, koju su dugo svojatali njemački carevi, kuća Anjou i papinstvo, pripadala je, u Ignacijevo vrijeme, Španjolskoj (od 1479.). Ako se Družba Isusova onako snažno razvila na Siciliji, zahvaljujući prisutnosti potkralja, koji je sav autoritet ulagao – katkada, valja priznati, više nego odlučno – u službu kristijanizacije svoga područja. Istom 1547. postade vicekralj na Siciliji Juan de Vega, prijašnji carev poklisar u Rimu. Čim je preuzeo vlast, pođoše stvari Družbe dobrim putem. Istina dvije su okolnosti olakšale posao sudrugovima. Ponajprije Juana de Vega bodrila je u odanosti Družbi njegova žena Eleonora Osorio, njegova kćer Elizabeta, koja će postati grofica de Buna i vojvotkinja de Bibona, te njegova braća Ferdinand i Antun (opat samostana u Itala), njegovi sinovi Ferdinand i Alvaro (koji uze ime Ferdinand kad mu umrije stariji brat) i Suero. Svi su oni obavljali visoke službe u kraljevstvu. Ferdinand, jedan od njegovih nećaka, pripadao je neko vrijeme Družbi Isusovoj. Druga je sreća što je Juan de Vegatijekom devet godina apostolske i karitativne djelatnosti (1547. – 1556.) imao posla s izvanrednim sudrugovima, među kojima Nadal, Jeronim Domenéch. Pače Ignaciju se prigovaralo što

naročito “tetoši” sicilsku provinciju i što joj šalje najvrsnije članove reda.

I u Italiji je bilo knezova koji su podupirali razvoj Družbe Isusove u svojim državama: Herkul II. od Este, vojvoda od Ferrare i Modene (muž Renee Francuske koja je nagnjala “novim idejama”); vojvoda Cosimo od Firenze (jedan Medici). Ili još u Germaniji bavarski vojvode: Vilim IV., njegov sin Albert V. i unuk Vilim V. No, Ignacijevi odnosi s tim knezovima doživjeli su i neka zamagljenja, pače i nekad oluje.

Uz te “vladalačke” osobe trebalo bi spomenuti također “prijatelje”, “dobročinitelje”, koji su većinom pripadali posjedničkoj i mogućničkoj klasi. **11** U ekonomskom i socijalnom ustrojstvu XVI. stoljeća bilo je praktički uzalud išta pokušavati bez njihova podupornja.

Između Ignacijeva generalata i života tih osoba postojala je neka vrsta vremenske podudarnosti, veoma dragocjene za djelovanje mlade družbe Isusove. Žalili to ili mu se radovali, naklonost velikaša bijaše prijeko potreban element za obnoviteljsko djelo Crkve u Ignacijeva doba. Politika je tako duboko zadirala u religiju da je “suius regio, eius religio” (čija zemlja onoga i vjera) bilo tada, ako ne pravno načelo, a ono svakako činjenica. Vjersko stanje zemlje usko je zavisilo o političko-religioznom opredjeljenju kneza i onih koji su ga okruživali: pa radilo se o luteranizmu, kalvinizmu, koji se upravo rađao, o Židovima ili o husitima, pogotovo o Islamu, pravilo je bilo isto. Vidjelo se to

dobro u Engleskoj toga vremena. Pod Henrikom VIII. (1509.-1547.) utvrđuje se i potvrđuje neovisnost nacionalne engleske Crkve, naročito Aktom o supremaciji (1534.) Ali evo na prijestolje stupa 1553. Marija Tudor, a to je značilo preokret politike i religioznog smjera, preokret tako silovit da će Marija Tudor dobiti naziv “krvava Marija”... dok jubileji, službeni posjeti i proslave slave “povratak Engleske katoličkoj vjeri”. ¹²

Neka nam međutim ta predigra ne sakrije pravu dramu, koja se odigrava. Svjetovna moć papinstva kao i velike političke tvorevine poput Germanskog Carstva počinju pucati. Nacionalne se svijesti bude. Zapaža se to u razvoju jezika i pače narječja: latinski uzmiče, rađaju se nacionalne književnosti. Ali u isto vrijeme iskrsavaju napetosti među evropskim državama i iziskuju katkada vjerski grдне saveze. Na granicama “veliki Turčin” vreba na kršćanstvo izvrgnuto unutrašnjem raspadanju. Pisci krajem XVI. i početkom XVII. stoljeća kao Francios de Sales, pokušat će alarmirati zavedenu braću, kakva postadoše knezovi, i razbuditi evropsku kršćansku svijest.

Dosada smo imali pred očima pred očima samo Evropu. Da naša slika ne bude odviše nepotpuna, treba nešto reći o “misionarskom širenju Portugala i Španjolske u XV. i XVI. stoljeću”. **13** Obje te zemlje duboko su zašle u istraživanje novih svjetova. Karavele plove prema Indiji, Brazilu, Kongu, obima Amerikama i svaki put voze “misionare” dominikance, franjevce, augustince, kojima će se počevši od 1541., s obzirom na Portugal pridružiti misionari isusovci. U miru na kontinentalnom poluotoku obje zemlje neće oklijevati da se sukobe na morima. Povučena je godine 1481. crta između portugalskih i španjolskih posjeda u Africi bulom Aeterni Regis. Ali već 1493., nakon prvog putovanja Kristofora Kolumba na Bahamsko otočje i Antile suparništvo između Portugala i Španjolske postade toliko da je bila potrebna nova arbitraža. “Trebala je presuda pape Aleksandra VI., ako ne da tu stvar dokonča, a ono da joj se dadne pravni okvir. Papinska bula od 4. lipnja 1493. (Inter coetera), zvana često “bula razgraničenja” (rastavljala je portugalske od španjolskih posjeda imaginarnom, a da se pravo kaže, veoma neodređenom crtom, koja je prolazila 100 milja zapadno i južno od Azora i od otočja Cap Verde. Uostalom ta je odluka izmjenjena španjolsko-portugalskom nagodbom u Tordesillas-u (7. lipnja 1494.), koja je graničnu milju pomakla 270 milja više na zapad, a glavni joj je ishod bio da je Brazil pao u portugalsku zonu. Oba carstva, rastavljena u glavnim crtama na Atlantiku, nisu to nikako bila na Pacifiku, gdje su se spajala. To je stanje izazvalo svađe i osporavanja “zbog Soudskog otočja”. **14** Papinska arbitraža osvjetljava izvanredno misionarske pothvate Družbe Isusove: oci i braća misionarit će jedino pod portugalskim bojama. Kralj Juan III.- ili njegov vicekralj (potkralj) u Indiji- mrzovoljno će odobriti i financijski potpomoći ekpediciju, kad se Xavier ili koji od njegovih nasljednika usudi zakoračiti izvan njegova područja.

3. “PUK” U KRŠĆANSTVU XVI. STOLJEĆA

Ovaj je predmet još u tijeku punog istraživanja. Ali dosta je toga osvjetljeno. Autor kao što je Jean Delumeau može napisati: “Evropa renesanse manje je paganizirana i dekrizijanizirana nego što se to dugo mislilo... Nije se dostatno naglašavala činjenica da je renesansa dublje promišljala kršćanstvo. I to ne samo reformirajući njegova ustrojstva i bistreći njegovu teologiju, nego također uvodeći duboko u kršćansku civilizaciju vrijednosti, na koje se dotadatgledalo sumnjičavo”. **15** O tom nastojanju moramo ovdje predočiti brem glavne crte otkrića. Istaknimo sva tri izvora pučke “bijede”, tri izvora koji u stvarnost proistječu iz jednog te istog izvora: pro-

širivanje socijalne provalije između “nobiles” (plemići) i “plebeii” (sirotinje).

a. Novac. Otkriće i iskorištavanje novih zemalja, znatan tehnički napredak (transport, tekstil, ratni strojevi, rudokopi, metalurgija, tiskarstvo, rad na staklu, itd.), razvoj životnog komfora, naročito gradskog, stvaraju poslovni zamah na korist ponajviše imućnima, mnogo manje siromasima. “Tijekom XVI. stoljeća bogati su postali još bogatiji, a siromasi još siromašniji. Ovi posljednji bile su žrtve porasta cijena i ogromne tvežine poreza. Prvi su, naprotiv, vidjeli kako im prihodi rastu, bilo zbog proširenja trgaovine i banke, bilo da su im zemljišni posjedi pridonosili više”. **16** Tada se organizirajuvelika poduzeća ili kompanije, rzgranate po cijelom svijetu, ali i velike banke.

Navedimo dva primjera:

MEDICI su bankari koji se pojavljuju u Firenzi u XIII. stoljeću. Povijest je te “obitelji” puna najoprečnijih dodovština: sad su mecene, a sad bankroteri; sad neosporni gospodari, a sad prognanici ili čak pobijeni. Kasti su pripadali: Lorenzo I., provan II Magnifico, pa dvojica papa, Leon X. i Klement VII. (prethodnik Pavla III.). Kasnije Katarina Medici, Marija Medici. **17** Kuća Medici, već od XV. stoljeća organizira se po ustrojstvu pravog modernog holding-house. Njezina je moć ogromna: posuđuje knezovima i velikim kompanijama, ulaže u goleme poslove bez rizika stečaja s njegovim društvenim posljedicama: Prodaje sukno, mirodije, konje, alaun (sama nadzire proizvodnju); trguje flandrijskim sagovima, itd. Uostalom bogatstvo stavlja u službu umjetnosti i književnosti te tako razvija prestiž grada.

FUGGERI, obitelj iz Augsburga, penju se do financijskog vrhunca pred konac XV. stoljeća, vladaju velikim dijelom Evrope tijekom čitavog XVI. stoljeća sve do svog propadanja, počevši od 1607. Njihovo stanje dalo je biljeg tome razdoblju: nameću se vladarima pa i samom papi. Jakob Fugger, Jakob II., nazvan “Bogatun” (1459.-1525.) posuđuje novac vladi Tyrola, spekulira tkaninama, draguljima, paprom. Po Tyrolu, Ugarskoj, Slovačkoj eksploatira rudnike srebra i bakra. Vjerovnik je Maksimilijanu, zatim Karlu V., kojemu osigurava carski izbor 1519., a onda španjolskim suverenima. No, on je također povjerenik papinstva za skupljanje prihoda od oprosta, u svojim rukama drži u zakup kovnice novca u Rimu. O XVI. stoljeću reći će se “vijek Fuggera”. Sići će s pozornice dijelom upropašteni uzastopnim bankritima španjolske monarhije. Jedna samo brojka označuje jasno tu moć: na času smrti Jakoba Fuggera godine 1525. njegov kapital i kapital četvorice njegovih nećaka, koji su s njime bili udruženi,

iznosio je – odbivši sve dugove – ukupno čistih 1, 602.319 rajnskih forinti. Leon Shick je izračunao: uloženo uz običajne kamate, to bi bogatstvo pridonosilo 100.000 forinti godišnje, to jest osiguralo bi svakom dioničaru 20.000 forinti. A u istom razdoblju godišnja zarada kakva pomoćnog radnika iznosila je 15 forinti (1.333 puta manje), a kvalificiranog radnika 33 forinte (606 puta manje). Očito slučaj Fuggera predstavlja krajnju točku nesrazmjera između bogatih i siromašnih. No, dolazak novčane moći, uz pomoć plemstva i klera duboko mijenja društvene odnose.

Posljedice takva stanja strašne su za puk. Zadovoljstvo se onim što čitamo u Polancovoj Chronicon: Sve se kupuje, savezi, službe, crkvena dostojanstva, nadarbine, oprosti, izuzeci. Kurtizane vrve, a među njima ima razlike, “časne kurtizane”, to jest imućne, i “kurtizane pri svijeci”, one sa stražnje strane dućana. Njiovo je obraćenje veoma delikatan posao. Da bi se udale, treba im pripraviti miraz. Da ih se izvuče iz grijeha, treba im osigurati od čega će živjeti, oblačiti se, plaćati stan. To će biti za prve sudrugove, karitativno djelo s osnutkom “kuća svete Marte” i brigom za njihovo uzdržavanje. Zatvori, pa i potpalublja na galijama, prepuni su maloga svijeta, koji ne može platiti dugove. Njihovo bi oslobođenje bilo beznadno ako sudrugovi ne bi sabirali milostinju da im isplate dugove ili ako ne bi osnivali zalagaonice, itd. Novac, strašno zlo, a sredstvo za život, bit će jedna od patnja siromaha Ignacija. Možemo, ako baš želimo, o tom dobiti neku sliku, izračunati broj pisama u kojima se radi o problemima novca u ovom ili onom obliku.

b. Obrazovanost. I još jedna nevolja u XVI. stoljeću proširuje razmak koji razdvaja “plemenite” od “plebejaca”. Toje razlika u obrazovanju. Bogatašev sin može pristupiti obrazovanju i znanosti, siromah je praktično isključen od njih. Podučavanje se, naime plaća. Podučavatelji, “ludimagistri”, recimo jednom ne baš posve točnom riječju: profesori zahtijevaju nagradu. Knjige su skupe. Za siromašne obitelji školovanje djece, barem počevši od dobi ksd bi se mogla smjestiti kod kakva “patrona”, znači jedan manjak u privređivanju. Ako pak dijete ili mladić pripada seoskoj sredini, treba mu još smoći od čega će živjeti i stanovati u gradu. Prema statistikama, što ih iznosi Jean Delumeau, “sigurno je u XVI. stoljeću i XVII. stoljeću bilo više obrazovanih ljudi nego između 1200. i 1400. godine. Ako je nešto manje djece iz skromne sredine došlo do relativno visoke razine naobrazbe,¹⁸ za uzvrat došlo je do sveopćeg školovanja viših društvenih klasa: plemstvo i građanstvo”.¹⁹ Ipak bilo je mnogo malo svijeta osobito u Engleskoj i Francuskoj, koji je bio spreman na najveće od-

ricanje, na najveće žrtve, samo da “izobrazu” svoje sinove, jer su snivali o tom da će im pomoći da prekorače društvenu “etapu “ i da dođu do “duge haljine” pravnik ili liječnika, službenika ili klerika.

No ta činjenica ne mijenja nerazmjernost. A tvrdnja ostaje istinita: “Renesansa je izazvala kvantitativnu revoluciju na području obrazovanja, budući da se tada veoma znatno raširila obuka, koju bismo danas nazvali srednjoškolskom. Ali tom proširenom razdiobom znanja okoristiše se naročito bogate klase – plemstvo, koje obnavljalo odozdo, i bez prestanka sve uplivnije građanstvo”.²⁰

Provalija se produbljuje tim više što znanje, za čovjeka onoga vremena, vodi do “mudrosti”. Naslov jedne Erazmove knjige glasi Djetinjstvo lijepo vladanje : djetinjasti savjeti kojima se danas čudimo, ali su značajni zbog brige da se podučavanjem dade potpun odgoj. Rabelais u Francuskoj (oko 1494.-1553.) svojim Gargantua, a onda Montaigne (1533.-1592.) čuvenim svojim Essai (I., 26) “De l’institution des enfants”, Englez Thomas Elyot djelom The Booke named The Governour (1531.) propovijedaju cjelokupno oblikovanje čovjeka. Dosta je pročitati ih da se izmjeri udaljenost što rastavlja plemićko dijete od plebejskoga. Upravo će XVII. stoljeće dati društvu “čestita čovjeka”, dok je XVI. stoljeće proizvodilo “plemenita čovjeka”.*

Za djevojke nije bilo škola, osim rijetkih iznimaka, na primjer Alcala. Uršulinke su osnovale prvi kolegij francuskog jezika tek 1574. u Avignonu. Kod kuće su, dakle primile izobrazbu one obrazovane žene, neke gotovo učenjaci, koji postadoše svjetla XVI. stoljeća. Ali odakle im obrazovanost, znanje? Od učitelja, od poučavatelja što su ih roditelji angažirali za svoje kuće, a čiji su satovi veoma skupo stajali. Ako žena igra sve važniju i važniju ulogu u društvenom životu, mogla je to biti samo bogata žena, imućna, koja je raspolagala brojnom služinčadi, pa je bila posve slobodna. Siromašna se žena morala brinuti za kuću, za gospodarstvo, za djecu. Osim da bi, samo da se obogati, postala kakva od onih mnogobrojnih hetera koje su vrvile sve do Rima, i trebalo bi reći, naročito u Rimu. Lorenzo il Magnifico naziva Rim “sastajalište svih opačina”, ne izuzimajući ni homoseksualnost.

c. Nedostatna katehizacija. Takvi su raskoraci imali kobne posljedice u vjerskom životu. Ako postoje sjajna sveučilišta, puk je pak bez katehizacije ili je naopako katehiziran. Njegova “vjerska praksa” pretrpana je praznovjerjem, čak magijom, vraćanjem, zazivanjem đavla. Tim više što kipovi, slike, oslikani prozori, što ih

se može gledati po svetim mjestima kao štosu crkve, kapele, grobovi, rado miješaju najpoganskiju mitotlogiju sa svetinjama. “Katedrala, Biblija siromaha” (taj bi izraz zavrijedio poseban ispravak) izražava uistinu mješavinu najboljega i najgorega (s religioznog gledišta koje nije nužno i estetsko gledište) karakterizira to razdoblje. Crkvene proslave skreću katkada u najrazuzdaniji proštenjarski sajam, procesije se svršavaju maškaradama, liturgija kazališnim predstavama. Tko, dakle, da se prihvati posla da pouči narod, da ga oblikuje u pravoj vjeri, da mu osigura sakramentalni odgoj ? Nije da nema dosta ni svećenika ni redovnika. Nego neznanje kada nije moralni nered, ne priječi nikoga da pristupi svetim redovima, pače ni biskupstvu ili kardinalstvu. Ima svetih svećenika, vjernih redovnika, ali evo činjenice: Polancov Chronicon često izvještava da se sudrugovi za služenja ili misija često spotičuo neznanje svećenstva, o odsustvu njihova sakramentalna odgoja; pokoji svećenik promrsi kakav bilo obrazac odrješenja ili posvete, mnogi pače ne znaju čitati ni misal.²¹ Katolički preporod jedne pokrajine, jednog grada sastoji se u tome da se najprije svećenstvo uputi u valjan način ispovijedanja ili dijeljenja Euharistije, u dolično obavljanje liturgije, u najosnovnija moralna pravila. Nije rijetko da svećenik živi u konkubinatu na očigled svojih ovaca, a “svećeničkih sinova” ima koliko god hoćeš. Ipak ponovimo: pokraj sve te bijede ima mnogo svećenika revnih i milosrdnih.

Kad svjedočanstva suvremenika ne bi bila tako brojna i izričita, ne bi čovjek vjerovao da se tako “izrodio” svećenički stalež. I u tom svjetlu valja promatrati prva služenja sudrugova: tumačenja Svetog Pisma, “slučajevi savjesti” (ili element moralne teologije), čak i prisutnost svećenika u nižim razredima srednje škole, “ispit” svećenika kandidata za stanovite nadarbine. Teško bi nam bilo predstaviti si taj nered, kad dokumenti ne bi bili nepobitni. Tko bi želio o tom stvoriti si kakav pojam, neka samo čita u studijama, kao što je ona Tacchi-Venturi izvještava o Italiji, moglo bi se isto tako navesti za Njemačku, Flandriju; Francusku. Uz takvo propovijedanje i takve propovjednike ne treba se čuditi širenju hereze. Zbog toga što se suprostaviše najomiljelijem govorniku u samome Rimu, Mainardiju, sudrugovi izdržaše prvu buru protiv sebe.

Ako su pastiri bili takvi, kakvom je isto moralo biti neznanje puka! Razumijemo zašto je jedno od prvih služenja mlade Družbe moralo biti “podučavanje u kršćanskom nauku djece i neznalica. Evo što

jedan povjesničar, J. P. Giussani mogao ustvrditi čak o milanskoj biskupiji, o dijecezi sv. Ambrozija i Karla Boromejskoga prije 1556. godine: "Puk gotovo ništa nije znao o temeljima i načelima katoličke vjere; nije znao moliti ni Očenaš ni Anđeo Gospodnji; jedva se znao prekrižiti. Još je manje poznao članke Vjerovanja ili Zapovijedi Božje". Takva bijeda nije bila monopol Milana, pa ni same Italije! Zar se moglo govoriti o župskom životu, o katehizaciji? Često se nisu poznavale ni najosnovnije crkvene zapovijedi. Jedna je pokrajina, od svih pokrajina Italije, bila naročito zapuštena: Abruzzi, Apulia i Kalabrija. Prava duhovna divljina. Sudrugovi, koji su onuda misionarili, nazivaju te krajeve u svojem "familijarnim razgovorima" kao i u korespondenciji "Talijanskom Indijom". Pače u području Modene i Bologne postoji divlja osveta, koja bez stida ide sve do ubojstva.

Iz takva vjerskog neznanja proizlazi kod puka jedno strašno zlo: praznovjerje. Ono u nekim slojevima pučanstva doseže nevjerojatnu otrovnost. Izmišljena ili skovana svakovrsna čudesa, lažna proročanstva, lažne vizije, itd., samo su manji oblici zla. S tim izopačenim vjerskim osjećajima mješala se magija, vračanje, svetogrđni obredi, svakovrsno zazivanje đavla. Na najveću korist "novatorima" "lov na vještice" zaokupljao je uvelike inkvizitore.

Što suprostaviti takvu stanju? Jedna jedina taktika: započeti evangelizacijom od ništice, ići od najosnovnijeg o biti vjere i vjerskog života. Pokret je počeo već u Italiji svršetkom XV. stoljeća s izvrsnom knjižicom sv. Antonija Libretto della dottrina cristiana. Objelodanjena je u Firenzi 1473. na talijanskom jeziku, prilagođena mentalitetu djece i jednostavnog svijeta. Uspijeh je bio ipak samo regionalan. No, pokret je otpočeo. Pojačat će se tri četvrt stoljeća kasnije. V. lateranski koncil proglasi na svojoj 9. sjednici ozbiljnom dužnošću školskih učitelja da djecu poučavaju u katekizmu. Ali, dekret ostade gotovo mrtvo slovo. Trebalo je čekati dolazak Pavla III. pa da se valjano katetizira, barem dijete koje je polazilo školu. Tako se razjašnjava prvo duhovno služenje što ga je papa Pavao povjerio sudrugovima: podučavanje u katekizmu djecu svih rimskih škola. Tako isto treba svatiti ono naročito propovijedanje odraslima o kojem nam Polanco onako često govori u svojoj Cronicon: "Poduke u kršćanskom nauku", za koje su se sudrugovi služili najčešće prvim tjednom Duhovnih vježbi, a nisu ih izostavljali ni veliki teolozi, ni "concionatores" (govornici). Predavanjima kršćanskog nauka slijedila je veoma često ispovijed. Mnogi "grešnici" toga doba bili su, zapravo samo kršteni a ne podučeni.

Veoma je sažeta, veoma nepotpuna slika što je upravo nabacismo. Dopušta ipak, čini nam se, da možemo osjetiti u kakvom su svjetlu Ignacije i njegovi sudrugovi započeli svoje duhovno služenje kao "reformirani svećenici". No potrebno je, da ne bismo dali krivi smisao njihovoj djelatnosti, podsjetiti se da oni nisu ni jedini ni prvi u radu na reformi Crkve. Većina redova, uza sav zao glas što ih tereti, pokušavala je obnoviti se davno prije Tridentskog sabora: augustinci u Njemačkoj, dominikanci kongregacije u Nizozemskoj, klarise sv. Colette vratile su se prvotnom pravilu prije 1517.; Španjolska je, zahvaljujući Cisneros-u, bila hrabro vjerna vjeri katoličkoj. Od 1526. godine počeli su propovijedati pustinjaci sv. Franje Asiškoga, koji će se doskora prozvati kapucinima. Podizale su se nove ustanove: barnabiti, somaski, teatinci, oratorijanci Božanske ljubavi, itd. Svi ti pokušaji svjedoče o životnoj snazi vjere, usprkos svih nereda. Još je značajnija "glad za riječju", što se očitovala kod jednostavnog kršćanskog puka. Lucien Febvre iskazao je posve opravdano oštroumnost koju je Luter pokazao tim što je vjersku dramu svoga razdoblja stavio u nedostatan prilagođavanje crkvenog pastorala vjerskim potrebama kršćanskoga mnoštva. Taj su nedostatak nastojali nekako ublažiti i katolički i protestantski katekizmi, tako isto i bratovštine, u kojima su se kler i laici susretali gotovo do udruživanja. "Monachatus non est pietas", ta okrutna uzrečica, što je izbaci Erazmo, protiv samostanaca, iznalazi svoje opravdanje u želji što je osjećaju laici za istinski kršćanstvom, proživljenu u redovništvu i u ženidbenom staležu. Nema sumnje da ta težnja priklanja dušu vjerskom individualizmu: Nasljeduj Krista (1420.-1430.) Tome Kempenca jest djelo koje se najviše čitalo u XV. stoljeću, i Gersonova "Devotio moderna" manje su bili skloni eklezijalnom ili zajedničarskom (izraz u smislu monaški) životu nego osobnom odnosu prema Bogu. To se ne bi smjelo nijekati. Ali, zauzvrat treba priznati utjecaj što ga je ta težnja imala na Duhovne vježbe sv. Ignacija: pripremala je veličanstvenu mističnu eksploziju kojoj su Terezija Avilska i Ivan od Križa bili najslavniji ali ne i jedini svjedoci.

Tijekom ove studije morat ćemo imati pred očima, kao pozadinu, sliku tog kršćanstva, njegovu veličinu i njegovu bijedu, njegove poticaje i njegove slabosti, njegovo "najbolje" i njegovo "najgore", inače bismo krivotvorili namjere Ignacija i njegovih sudrugova - pa čak i njihov mentalitet. Makar oni osjećali da svojim osobnim i apostolskim iskustvima poznaju nešto od "prave Crkve", ipak mlada Družba Isusova "širi svoje kozmičko i naravno korijenje" upravo u određeno vremensko razdoblje i u osebujno kršćanstvo.

III. TKO SU SUDRUGOVI?

Tko su ta desetorica sudrugova koji se u studenom 1538. predstavili i prikazaše papi Pavlu III. da služe u kojem bilo poslanju, koje im povjeri, u ovom kršćanstvu, jednu i ugroženu, ali bremenitu nadom?

1. PARIŠKA SKUPINA

IGNACIJE LOJOLSKI

Ponajprije je Ignacije, ne što je on glava ili poglavar, pa ni što je osnivač, nego duša skupine, "otac" kako su ga nazivali sudrugovi. Inigo de Loyola (1491.-1556.) ima 47 godina. Najprije paž u službi Juana Velasquez-a de Cuellar, glavnog rizničara kralja Ferdinanda Katoličkoga (1506.-1517.), zatim plemić na dvoru Antonia Manrique, vicekralja Navarre, provodi život što ga Polanco opisuje s ovo nekoliko suzdržljivih a ipak izražajnih riječi: "Poput svih mladića koji žive na dvorovima i oduševljavaju se za vojne stvari, bio je dosta slobodan u ljubavi, igri i časti". Ranjen u borbi kod Pampelune 20. svibnja 1521. primio je prvu njegu od francuza, svojih pobjednika, zatim ga oni otprate u njegov dvorac Loyola. Tu se Inigo obrati: prvo duhovno iskustvo, ali već veoma važno, jer sadržava viđenja, unutrašnje potrebe, upućivanje u igru "duhova" poticaje i unutrašnje duševno zagledanje, u kojem se miješaju jedno uz drugo ljudske sanje i Božji pozivi. Ozdravivši, Inigo kreće doskora na put kao hodočasnik, kao prosjak: Montserrat, Manreza i odlučna prosvjetljenja (1522.), Rim i Jeruzalem (1523.), Venecija, Genova, Barcelona (1524.), opet Barcelona, prve studije i prvi sudrugovi: Callixte de Sa, Juan de Artega, Lope de Cáceres i četvrti, jedan francuz, Jean Raynald.

Alcala (ožujak 1526.-lipanj 1527.): polazi predavanja tz. "artes liberales", ali naročito u zatvoru je i podvrgnut trima ispitivanjima pred Inkvizicom. Sve se svršava povoljnim svjedočenjem Juana Rodrigueza de Figueroa. Sva četvorica barcelonskih sudrugova došla su s Inigom u Alcalu. Začudna podudarnost među mladeži koja je tada pohađala Sveučilište u Alcali, nalazilo se više

studenti koji će poslije postati sudrugovi: Diego de Eguia, Martin Olave, Alphonso Salmerón, Jakob Laynez, Nicolas Bobadilla, Emanuel Miona, Jerónimo Nadal, Diego de Ledesma. U početku jedva da su išta više osim sveučilišni drugovi, pa ako li su se i susreli s Inigom. U lipnju 1527. Inigo i njegova četiri sudruga idu iz Alcale u Salamancu, ali eto ih brzo ponovo u zatvoru i u sukobu s inkvizicijom. I ovaj puta njegov sudac, generalni vikar Martin Frias izriče potpuno povoljnu osudu. Ipak mu zabranjuje raspravljati o teološkim pitanjima dok ne završi studije. Inigo tada odluči otići u Pariz. Već ga je ostavio Jean Raynald stupivši u redovnički stalež. Što se tiče ostale trojice, čekat će da im iz Pariza Inigi dadne znak. Stvarno, neće se nikad s njime sastati.

Inigo 2. veljače 1528. ulazi u Pariz a ima 37 godina. Zašto odabire pariško Sveučilište? Ako međusobno usporedimo razna tumačenja što su ih dali Laynez, Polanco, Nadal, nazivamo dva prividno protuslovna razloga: Frias-ova presuda, poslije nezgode u Salamnci, lišava ga duhovnih dodira kojima pomaže duše (Nadal, Polanco). Ali još i više, Inigo je shvatio da će za njega biti bolje otići daleko od španjolskih sveučilišta, gdje je razdjeljen između privlačnosti apostolata i volje da nastavi i dovrši studije (Laynez). Izgleda da ima nešto istine u jednom i drugom tumačenju, ali treba im dodati jedno drugo, jednostavnije, a koje veoma odgovara Inigovu ljudskom i duhovnom realizmu. Budući da su mu sveučilišta u Alcali i Salamnci zapravo zatvorena, Pariz je konačno najpogodnije sveučilište da postigne cilj za kojim je išao: sveučilišni supnjevi, sveti redovi, a uz to duhovni rad u svojoj okolini i nada da će svome načinu života privući novih sudrugova. Nije ni zaboravljao da će mu , možda, na pola puta između Španjolske i Flandrije biti lakše prošnjom osigurati potrebno za život i za studije skupine, ako ureba. Kako bilo da bilo, tako se i dogodilo.

Od veljače 1528. do rujna 1529. upisan je Inigo kao "vanjski đak" na čuvenom "kolegiju" Montaigu da bi iznova s temelja započeo latinski studij. Zatim će se upistati na fakultet "Umjetnosti" (Faculté des Arts), budući da je diploma s toga fakulteta (akademski stupanj, maître ès arts) potrebna za upis na jedan od triju ostalih fakulteta među kojima teološki, za kojim je, možda, težio stari student. Ali evo što će već odmah pobrkati njegov plan : Prije nego će napustiti Barcelonu, dali su mu prijatelji mjenicu na 25 škuda da može tijekom jedne godine plaćati u Parizu sobu i hranu. On zabrinut za svoje siromaštvo, povjeri svoje zlato jednom španjolskom studentu, s kojim je imao zajedničku sobu. No, u travnju 1538. student odmagli, a Ingo se nađe na ulici. Smjestit će se u Hospiciju sv. Jakova, noćnom skloništu, na drugoj obali Seine. Dobrih pola milje dijeli Sv. Jakova

va od Latinske četvrti, u kojoj se nalazi Montaigu. Vrijeme otvaranja (zora) i zatvaranja (zalaz sunca) Sv. Jakova ne podudara se sa satovima predavanja u Montaigu (4,30 izjutra - 7,30 navečer). Napokon Sv. Jakov pruža prenoćište svojim gostima, ali ih ne hrani, pa je valjalo svaki dan isprositi svoj kruh. Konačno, na savjet jednog prijatelja, odluči svake godine posvetiti nekoliko sedmica da bi izmolio milodare među bogatim španjolskim trgovcima, nastanjenim Flandriji, što bi mu omogućilo proživjeti godinu dana. Tako je činio dvije godine uzastopce. Zatim ga trgovci oslobodiše te muke i gubitka vremena, upućujući mu svake godine jednu mjenicu, Međutim vrijeme je prolazilo. Uistinu, Inigo neće nikada postati savršen latinist.

U jesen 1530. upiše se konačno na Filozofski fakultet (Faculté des Arts). Flamanska ljubav omogućuje mu da plaća stan i hranu u Kolegiju „Svete Barbare. Ušao je u nj kao "sustanar". Dijeli sobu "prefekta" magistra Juan Peña-e sa studentom iz Savoje Pierre Favre-om" i s đakom plemićem iz Navarre Francisco-m Xavier Jassu. Taj će slučaj imati nepredviđene posljedice na Inigovu sudbinu. Recimo unaprijed da se Inigo ozbiljno, solidno bavio studijem na fakultetu, makar drukčije pisali neki povjesničari. Godine 1533. postigao je licencijski, premda, kako tvrdi Nadal, zamoli da usprkos svojoj dobi bude ispitan sa svom strogošćul 11 Postigao je častan stupanj: trideseti je među dobrim stotinjak kandidata 12 (Faver, u književnosti izvanredan, bio je 24. i to godine 1530., a Xavier 22.13) Neće se žuriti da bi išao podučavati kao nastavnik. Da li iz bojažljivosti zbog siromaštva? Možda nije osjećao potrebu za tim, budući da nije išao ni za poučavanjem niti da bude jednostavno nadziratelj đacima. Istom 14. ožujka 1535. odlučit će se da primi diplomu magistra.14 Barem službeno, jer su, ako ćemo vjerovati Shurhammeru 15, Acta Rectoria davala Inigu već 1532. naslov "Magister Ignatius".

I dok Inigo ide prema kraju studija, ne gubi s vida plan duhovnog sdrugarstva. Sudrugovi iz Alcale i Salamnce iznevjeriše mu se: skupina se raspala. Juan Raynald postao je monah u blizini Salamnce, pače prije nego je Inigo otputovao. Cáceres se vratio u Segoviju, svoj rodni grad, i živio kao da nikad nije ni sanjao ni o siromaštvu ni o apostolatu. Arteaga stupi u jedan viteški red, postade komandor i biskup u Meksiku, a preminu od slučajnog otrovanja. Što se tiče Callixta de Sa, Ignacije mu pribavi posredovanjem Leonor-a Mascarenhas-a stiipendiju za studij u Sv. Barbari i mazgu za putovanje u Pariz. Primio je novac i mazgu, otišao u Portugal, odlazio dva put u Ameriku, vratio se krcat zlatom te se nastanio u Salamanci.16 I tako se prvi pokušaj apostolakog drugarstva svrši potpunim neuspjehom.

Drugi pokušaj nije bio sretniji, ali zbog posve drugih razloga i rekao bih časnijih za nove kandidate. Po povratku sa svog prvog putovanja u Flandriju (1528.) započe Ignacije iznova - premda veoma oprezno - djelo apostolskog dodira, koje je polazilo od jednostavnih "duhovnih razgovora" pa do Duhovnih vježbi, bez sumnje više-manje dugih, više-manje potpunih, prilagođenih prilikama onih koji su ih obavljali i studiju jednih i drugih. Među njima nalazila su se trojica Španjolaca, već dobro poodmaklih u studiju 17 : Castro, koji je bio na teologiji već kojih desetak godina (potpun studij trajao je 13 do 14 godina) i kasnije će postati doktor teologije: Peralta, već magister *és art*; i Amador koji stanuje u Kolegiju Sv. Barbare. Te tri plemenite duše veoma ozbiljno shvaćaju zahtjeve kršćanskog života i naročito pravo evanđeosko siromaštvo. I eto razdijele siromasima sve što imaju, pa i knjige, napuštaju prefektske ili sustanarske sobe i polaze u Hospicij Sv. Jakova, kamo se prošle godine sklonio Inigo, pa kao i on prose svoj kruh. To izazva veliku graju u španjolskoj koloniji Latinske četvrti, a naročito u Sv. Barbari. U skupinama i oružani dođoše prijatelji tih prosjaka da ih izvuku iz Hospicija Sv. Jakova. Sve se završilo neke vrste nagodbom: Castro, Peralta, Amador završit će studije, a zatim će svaki biti slobodan da pođe putem koji mu se sviđa. Bila je to jednostavna mudrost. Ali je kriza (i rješenje) potakla Ignacija na razmišljanje: zar nije i on sam takvu pretjeranost mladih Španjolaca upoznao, proživljavao? Zar rješenje, koje im je konačno nametnuto, nije usvojio i on za se i za svoje prijatelje? Zar na dan zavjeta na Montmartreu, kad sedmorica sudrugova polože zavjet evanđeoskog siromaštva, neće li oni odložiti potpun učinak toga zavjeta za vrijeme "nakon završenih studija"? Velika odluka Ignacija, vrhovnog poglavara Družbe Isusove i odgovornog za redakciju Konstitucija - njegova velika odluka i njegova velika drama - već je upisana u prvim iskustvima sudrugarstva.

Još k tome, umalo da se ta dogodovština s Castrom, Peralta-om i Amadorom ne okrenu naopako za Iniga. Napokon, tko je konačno odgovoran za te pretjeranosti? Duhovne vježbe, i dakle, Inigo. Gnjev se sruči na njega. Diego Gouvea, ravnatelj Kolegija Sv. Barbare, optuži Iniga da je zaludio Amadora, pa ako Inigo bude i dalje izvodio u njegovu kolegiju takve pustolovine, kaznit će ga kaznom zvanom "dvoranska", protjerat će ga gola do pojasa između dva reda nastavnika oboružanih palicama - i to u blagovaonici i u prisutnosti svih pitomaca kolegija. Prijetnja je bila strašna. No, nekoliko mjeseci kasnije stupa Inigo u Sv. Barbaru kao sustanar s drugima u sobi. Što se dogodilo? Odakle ta promjena kod Gouvea? Ribadeneyra nam

iznosi opis nekog sastanka, što bi ga Inigo imao s Gouveau-om i koji bi se navodno završio javnom zadovoljštinom ravnatelju. To nešto malo odviše, valja reći, miriši po njegovu "pobudnom životu". Osim toga radi se o nekoj uspomeni, ne napisanoj, do koje bi Ribadeneyra bio došao u Parizu 1542., četrnaest godina nakon događaja - a Ribadeneyra je tada bio tek momčić od 16 godina, veseo mangup, pohlepan za nestašlucima i zgodnim pričicama, pogotovo ako su takve dogodovštine snašle onoga oca Ignacija, koga je on znao nasmejati ali i namučiti. Povjesničari ne pristaju baš svi uz to pripovijedanje Ribadeneyra-ovo, a koji ga prihvaćaju nisu složni u tome što treba iz njega zadržati, a što odstraniti 18: Sigurno je da je došlo do izmirenja Gouvea i Iniga, prije nego što je Inigo pripušten u Sv. Barbaru. Ako je bilo pomirenja, bilo je i sastanka, jer Inigo nije bio čovjek koji bi se izjašnjavao preko nekog posrednika. I vjerojatno je da je taj sastanak započeo burno. Razvedranje ostaje nepoznato povjaničaru.

Više je Iniga moralo uzbuditi što je prilikom te dogodovštine bio prijavljen pariskom inkvizitoru 19(a ne zna se čim su ga optužili). Zar će se povratiti Alcala i Salamca? Velika sreća što francuska inkvizicija nije bila sumnjičava kao španjolska, a Teološki je fakultet dobro pazio da se inkvizicija ne miješa u njegova prava s obzirom na izricanje suda o vjeri. Inigo ne bi podvrgnut bilo kakvu ispitivanju ni žrtva bilo kakve kazne.

Kad je Inigo stupio u Sv. Barbaru, izgleda da je sve opet bilo razvedreno. Nema sumnje da je on sam bio oprezniji i razboritiji u odnosima prema drugim "pitomcima". Da li je i dalje imao kakvih dodira s Castrom, Peralta-om i Amadorom? Ne znamo. Svakako, nijedan od njih trojice nije pripadao trećem skupu, koji će se doskora, čovjek prema čovjeku, oblikovati oko Iniga. 20

Stavimo točku. Oba pokušaja da si Inigo pridruži sudrugove koji prihvaćaju njegov "način života", završiše prividnim neuspjehom, Ipak treba u tim pokušajima naglasiti tri činjenice: Ponajprije različitost značajeva i stanja "kandidata". Svi su studenti - jedino im je to zajedničko. No, njihov dalji život, koliko nam je poznat, otkriva veoma različite temperamente i talente. Uglavnom Inigo ne probire i, barem ne dosta, mislit će poneko. Nikog ne isključuje, nema prema nikom kakvih predrasuda, samo ako tu dušu potiče "želja" da služi Bogu u siromaštvu i ljubavi. Njegovi sudovi nisu "zatvoreni", već otvoreni svakom djelovanju Duha Svetoga. Druga činjenica proizlazi iz prve: Inigo nije nestrpljiv, čeka svoje vrijeme, ili bolje, ravna se prema Božjem vremenu. Budući da poziv dolazi od Boga, budući da takav način života počiva na mi

losti, uloga je Inigova jasna. Njegovo je očitovati taj "način života" evanđeoskoga, a zatim, ako se sviđi duši, njegovo je primiti toga sudruga, pomoći mu u osobnom koraku i držanju, poštivati njegov odnos prema Bogu u tolikoj mjeri da će ostati prijatelj i onome sudrugu koji bi se slučajno odrekao tog načina života. Za putovanja u Španjolaku godine 1535. skrenut će s puta da posjeti Raynalda u kartuziji. Onda - i to je treća činjenica - Inigo se ne da nikad smesti neuspjesima. ~Aktivan temperamenat, koga teškoća iznova oživljava", vele psiholozi. Možda, ali naročito, ispravno duhovan, čiji pogledi, sudovi, vladanje dostižu, koliko je to moguće, "Božji način". I baš tako će se stvoriti treći skup sudrugova, koga će, ovaj puta, raspršiti jedino smrt i koji će, kroz tisuću zapletaja, osnovati Družbu Isusovu.

PIERRE FAVRE

U Svetoj Barbari (rujna 1529.) sobu "prefekta" magistra Juana Pena dijeli, dakle, Inigo s Petrom Favreom i Franjom Xavierom. Petar Favre bio je iz Savoje. Rođen je u Villaret-u, seocu u dolini Grand-Bornand, oko Uskrsa 1506. Seljačka obitelj, pa Petar kao dijete čuva blago na paši. Kad ponaraste, obrađivat će zemlju kao i otac mu. Ali Petar nosi u sebi drugu želju:~ "Tamo negdje oko desete godine osjetio sam u sebi neku želju za učenjem. Ali jer sam bio pastir i jer je otac odredio da ostanem u svijetu, nisam ae mogao utješiti pa sam plakao) jer sam imao veliku želju za školom. I tako moji roditelji budu primorani da me, protiv svoje nakane, pošalju na nauke. Uviđajući korist što bi je od toga mogao izvući, nisu znali i nisu mogli spriječiti me da nastavim studije. Tim više što Bog nije dopustio da se u meni nađe bilo kakvo nagnuće prema svjetskim stvarima.". Neki pobožan svećenik, koji je stanovao u Thônes-u, susjednom trgovištu, dvije godine poučava Petra u latinskom jeziku, dok 1516. nije stupio u glasoviti kolegij La Roche, devet kilometara daleko od Villaret-a. Pierre Velliard, tadašnji ravnatelj kolegija, bio je rođeni odgojitelj. Petar Favre brzo je napredovao, kako u nauci tako i u vjerskom odgoju.

Za vrijeme praznika 1518, osjeti Petar, dok je čuvao stado ovaca, unutarnji poticaj da Isusu Kristu učini zavjet čistoće. Devet godina ostade u kolegiju Za Roche. U rujnu 1525. na savjet i uz pomoć svoga ujaka Claude Perissin-a, priora u Kartuziji du Reposiir, pođe na atudij na parisko Sveučilište. Blaga i osjetljiva temperamenta, sklon gledanju u svoju unutrašnjost, upoznade Petar tada bolne kri-ze i akрупule. Kušnja ga ipak nikako ne obori, nego će ga pročistiti

Favre se spremao postati magister es árts, kad eto u Sv. Barbaru uniđe Inigo Loyola. Trinaest godina kasnije piše: "Blagoslovena bila Providnoat koja je tako odredila za dobro i spas moje duše. Pena me odredio da poučavam toga svetoga čovjeka, pa sam se okoristio najprije običnim razgovorima s njim, onda prisnim razgovorima. Živjeli smo zajednički u istoj sobi, za istim stolom i od iste stipendije Bio mi je učitelj u duhovnim stvarima i pokazivao mi put da porastem u spoznaji volje Božje. Tako postadosmo napokon jedno te isto biće u željama i odlukama da izaberemo život svih onih koji sada žive ili su živjeli u Družbi, koje nisam dostojan."22

Pa premda je Favre bio veoma gorljiv, Inigo se ne žuri da ga uvede u Duhovne vježbe. Najprije ga malo-pomalo oslabada njegovih skrupula poučavajući ga da dobro razlikuje što je hotimično i što je nehوتيčno, savjetuje mu neka se pripremi i obavi općenitu ispovijed čitavoga svoga života, koja točno označuje prekid između prošlosti i budućnosti. Zatim ga ohrabri da svakih osam dana pristupa sakramentima pokore i Euharistije, te da svaki dan obavi ispit aavjesti. To je sve, ali je Petar na tim jednostavnim temeljima izgradio duhovni život veoma velike vrijednosti. Kroz više od dvije godine nije se postavljalo pitanje dali bi slijedio Iniga. Petar tada pače ni ne zna da li će se oženiti, da li postati liječnik ili pravnik, da li doktor teologije, ili će, bez akademakog naslova, stupiti u crkveni stalež ili u kakav samostan. Favre oklijeva, Inigo čeka. Koncem godine 1531. Favre se napokon odlučuje i to sam od sebe, da će poći Inigovim putem. Sad je na Inigu da ne žuri, pače da ništa ne mijenjs u Favreovu duhovnom ritmu. Nego, u srpnju 1533. vraća se Favre u svoj Villaret i tu ostaje sedam mjeseci.

Tek poslije povratka iz Savoje, prije konca zime 1534. Favre napokon obavlja Duhovne vježbe. Već četiri godine poznaje Iniga. Već je više od dvije godine kako se odlučio usvojiti njegov "način života". Već je dugo molio milost da bi to mogao učiniti. Favre je bez sumnje prvi čovjek koji je obavio "duge" Vježbe. Njegova je "Manreza" neka kuća u predgrađu Saint-Jacques. Tu on proživljava žar kao i svete pretjeranosti Inigove u Manrezi, ali je bio u boljem položaju od Iniga, jer je imao kraj sebe prokušana učitelja. Ipak provodi šest punih dana bez jela, osim hostije svagdanje Pričesti i gutljaja neposvećena vina, što ga rubrike propisuju da se daje onima koji su se pričestili. Zima je oštra, Seine se zamrzla, ali Favre ne loži vatre. Pače radi većeg mrtvljenja ide katkada u dvorište da tamo razmatra na snijegu.~Tijekom tih duhovnih vježbi Favre potvrđuje svoju odluku da bude Inigov sudrug i da što prije, primi više redove. I doista 28. veljače prima subđakonat, 4. travnj

đakonat, 30. svibnja svećenički red što mu ga je podijelio pariski nadbiskup Jean du Bellay. Gotovo više od dva mjeseca pripremao se za služenje mlade mise. Odslužio ju je na blagdan sv. Marije Magdalene 22. srpnja. Baš on će 15. kolovoza 1535. u kripti na Montmartre-u, pred Ignacijem i petoricom sudrugova slaviti misu. Dostojno nastavlja teološki studij, postiže magisterij és arts poslije Uskrsa 1536. Stanimo i ne idimo naprijed o životu skupine u godinama 1535. i 1536.

FRANCISCO XAVIER

Drugi Inigov sustanar u sobi. u Sv. Barbari drugačijeg je kova što je savojski pastir. Franjo Xavier (Ksaverski) potomak je slavna roda. Po ocu Don Juanu Jassu (ili Jasu) i majci Dona Mariji de Aspilcueta pripada među prve obitelji Navarre XV. stoljeća. Don Juan, doktor "in decretis" bio je navarski rizničar pod Juanom III. d'Albret i Katarinom de Foix, predsjednik kraljevskog vijeća, dvorski sudac. Franjo se rodio 7. travnja 1506. Proživio je najprije izvanredno djetinjstvo, ovijeno nešto bojažljivom roditeljskom nježnošću. Ali, nije imao ni deset godina kad patnja ude u njegov život: 1515. umro mu otac. Dvije godine kasnije prisustvuje rušenju djedovskog dvorca kao i navarskih tvrđava, što je učinio vicekralj Ximenes. Uništena mu je obitelj, dvojica braće uhapšena zbog protivnog političkog pristajanja, osuđena na smrt i zapljenu dobara. Karlo V, kasnije ih pomilova. Usprkos tim jadima, mladi je Franjo primio odgoj i prve pouke u dvorcu od 1512. do 1521. Izgleda da je neko vrijeme pohađao veoma dobru školu Sanguessa, u kojoj se poučavao latinski jezik.²³

Oko 1. veljače 1525. polazi u Pariz, gdje će proboraviti jedanaest godina. Dobio je sobu u Kolegiju Sv. Barbare, kamo atiče upravo iste godine i Pierre Favre. Obojica su mladića bila iste dobi. Pohada redovita predavanja studija do licenciata iz filozofije (es art Postavljen je za predavača (lektora filozofije) u Kolegiju de Beauvais, ovisnom o pariskom Sveučilištu. Franjo je tada tip mladog hidalga, častohlepan, nepovjerljiv, lakouman, umišljen, sveučilišni šampion u skoku u vis. Sve što je želio jest da postigne akademeske stupnjeve, koji će mu omogućiti da "načini sjajnu karijeru" u crkvenom svijetu, to jest da bude odličan kandidat za nadarbine - pa zašto ne i za biskupiju - s velikim dohocima, jer po svom rodu određen je da bude netko u Crkvi. Kao hidalgo, premda određen za crkvene službe, provodi slobodan život. Sam će priznati jednoga dana da je mnogo puta s jednim od svojih učitelja i s više drugova "preskakao zid" da bi lunjao po Latinskoj četvrti, gdje se mladež zabavljala.

Ipak će godine 1546. jednom svećeniku iz Goe povjeriti "da za čitavog svog života nije nikada imao posla sa ženom", ali ne toliko zbog kreposti koliko iz straha od bolesti što su ih navukli na se neki njegovi drugovi.

Ljeto 1525. označuje temeljit prijelom u njegovu životu. Ponaj-prije mu majka Marija de Azpilcueta, kojoj je ostao duboko odan, preminu 25. srpnja. I naročito što se po četkom naredne godine nastani novi student u sobi koju je dijelio s Juanom Pena i Petrom Favreom. To je Inigo de Loyola. Uopće ga nije zanimao taj zakašnjeli i pobožni student, osim kao nišan zadirkivanja i neslanih šala. A zatim, ne postoji li među njima neka loša uspomena: u Pampeloni, godine 1521. Ksaverova braća bore se na strani Francuza, Inigo pak branio je tvrđavu. Ne radi se, dakle, o tom da se ublaži međudobna nesnošljivost Navaraca i Baska.

Ako je Xavier bio tada nesposoban nadvladati te odviše naravne osjećaje, Inigo je, eto gledao u Xavieru samo čovjeka kojega bi bilo lijepo predobiti za Isusa Krista. Kako to postići? Obraćanje Franje Xaviera ostaje tajnom između njega i Iniga. Svakako nije to bilo pjevuckanjem u uši mladom častohlepniku, kao što neki misle, one glasovite: "Što koristi čovjeku ako sav svijet zadobije, a dušu svoju izgubi?".²⁵ Znademo samo da je Inigo nekoliko puta izvukao Franju iz povremenih nestašica novca i da mu je pribavio unosnih "repeticija". Najbolje svjedočanstvo, kojim raspolažemo, dao nam je Francuz Edmond Auger, koji je stupivši u Družbu 1550. godine, poznavao više godina Ignacija i pokupio od njega ili o njemu nekoliko uspomena. "Čuo sam govoriti, navodno mu je pripovijedao Polanco, da mu je najtvrdje tijesto što ga je ikada mijesio, bio na početku taj mladi Franjo Ksaver, kojim se Bog ipak poslužio više nego ikojom drugom osobom našega vremena... da gotovo četvrtinu svijeta zaposjedne za križ svoga Sina. Bio je mlad, veseljak i baskijski, plemić. Budući da je dosta dobro napredovao u filozofiji, malo je držao do Ignacija, koji je tada, da ne prekine teološki studij, životario od tuđe milosti. Franjo ga nije mogao susresti, a da se ne naruga njegovim planovima i da ne upravi kakvu porugljivu riječ Laynezu i Salmerónu, koji dođoše iz Alcalé posjetiti ga u Parizu iz poštovanja prema njegovim izvanrednim krepostima i divnim savršenostima. Ignacije je znao tako lijepo i ljubazno s njime postupati i pripitomiti ga, da je od njega učinio besmrtnog apostola Indije. I nije se ovdje pokazao manjim od velikog Aleksandra, koji je kao divni konjanik znao ukrotiti svoga bijesnog Bucifala..."

Ostavimo Bucifala nek epski galopira. Iz navedenog teksta

zapamtimo naročito da obraćenje pa onda osvajanje Franje Xaviera nije Inigo izveo u jednom danu. Da li je tu zapravo bilo obraćenje, pa onda odluka će pratiti Iniga u nasljedovanju siromašnog Krista; ne znamo. A ne znamo ni kojeg se datuma izvršila ta preobrazba. Autori se razilaze s obzirom na tu točku, ni mi se priklanjamo Schrammeru: Xavier "se obraća" između prosinca 1532. i lipnja 1533. Sigurno je da se nalazimo u na Montmartreu 15. kolovoza 1534. i da je položio zavjete s Inigom i petoricom ostalih sudrugova. istom poslije Montmartre-a Xavier obavlja Duhovne vježbe s tolikim velikodušjem da nije zamalo umro. Zatim se vraća na studij teologije do odlaska u Veneciju 15. studenoga 1536. godine.

SIMAO RODRIGUEZ DE AZEVEDO

Kojim je redom stupio Inigo u vezu s ostala četiri sudruga koji su sudjelovali u prinosu žrtve na Montmartre-u 15. kolovoza 1534.?Odgovor nije pouzdan. Kad Simao Rodriguez u svom djelu De origine et progressu Societatis Jesu nabraja sudrugove po redu ulaska na pozornicu, da tako kažemo, sebe stavlja na četvrto mjesto (iza Ignacija, Favra i Xaviera, ispred Layneza). "Četvrto mjesto", piše on, "drži jedan Portugalac koji ne zaslužuje da se spomene među tako divnim i kreposnim slugama Božjim." Taj "Portugalac" jest Rodriguez. Nego, smijemo li se osloniti na to sjećanje? Njegove bilješke De origine datiraju od srpnja 1577. Rođen 1509. ili 1510. u Vouzela (u sjevernom Portugalu), u dijecezi Vizeu, Simao Rodriguez piše dakle, četrdeset godina poslije događaja. Uostalom priznaje da je njegov susret s Inigom bio veoma prisan. Ali opet, u pogledu navedene točke, jesu li njegove uspomene posve točne? "Osjećao sam poticaj odozgor da svoj način prijašnjeg života promijenim u posvemašnje prikazanje Bogu. Dodat ću da nisam nikad prije pretresao s o. Ignacijem, nego glas o njegovoj visokoj svetosti dopro je do mene pa odlučih povjeriti mu o svojim skrivenim osjećajima i svojim mislima. Bio mi je posve nepoznat plan trojice sudrugova da pođu u Jeruzalem i da se svega života posvete spasu bližnjega." Naprotiv Polanco u svom djelu Vita Sancti Ignatii stavlja Rodrigueza na posljednje mjesto među sudrugovima. Na koncu konca "hijerarhija" Simao-a Rodrigueza izgleda najvjerojatnija. Pustimo raspravljanje o tim malenkostima!

Simao Rodriguez de Azevedo bio je plemićkoga roda. Otac mu Egide Gonçalves i majka Katarina de Azevedo ubrajaju se u bogate obitelji svoje zemlje. Simao je odgojen u Lisabonu, a odgojio ga dekan kraljevske kapele Diego Ortiz de Vilhegas. Možda tom pokroviteljstvu duguje što je uživao jednu od pedeset stipendija što ih je portugalski

kralj Juan III. utemeljió za Kolegij sv. Barbare u lipnju 1527. Simao stiže u Pariz. Sudrugovima se priključuje istom 1533. Sudjelovao je u zavjetima na Montmartre-u 1534. U ožujku 1536. polagao je i postigao licencijski *és arts*. Poslije Uskrsa prihvati službu predavača iz slobodnih znanosti. Izgleda da je Rodriguez a ne Inigo, začetnik njihova susreta.

DIEGO (ARMANDO) LAYNEZ

Peti i šesti među sudrugovima bila su dva prijatelja Diego Laynez i Alphonso Salmerón. Zajeno su studirali u Alcali. Kad je i sam Inigo bio tamo na naukama. Ali s obzirom na njih, povjesničari se opet razileze. Jedni tvrde da su oba prijatelja došla u Pariz da tamo nađu Iniga, čija ih se svetost vrlo dojmila u Alcali. Drugi misle da su došli da temeljitije studiraju filozofiju i započinu teologiju i da se slučajno prvi dan na svoju sreću susreću s Inigom. Postoji još nešto drugo, o čemu se mišljenja razileze. Oba su prijatelja zajednički zreo promislila plan da se priključe Ignacijevoj skupini, kažu jedni, a drugi, možda previše doslovno, tumače jednu Rodriguezovu rečenicu pa tvrde : premda se zajedno predadoše Inigovu vodstvu, nisu poznavali plan jedan drugoga te se svaki za se odluči odreći se svijeta, poći u Jeruzalem i prigrliti način života četvorice prvih sudrugova.

Jakov Laynez rodio se god. 1512. u Almazan-u, velikom trgovištu stare Kastilije, u dijecezi Siguenza. Otac mu Juan Laynez i majka Isabel Gomes de León bili su uvažene i imućne osobe. li obitelj je nosila na sebi ljagu koja se u tadašnjoj Španjolskoj smatrala zloglasnijom nego nezakonito rođenje: Jakovljevi roditelji - barem otac - potjecali su od onih koje se nazivalo "novi kršćani", tj. obraćenici sa židovstva. Ipak roditelji, djedovi, pače i pradjedovi Jakovljevi, poradi svoje pobožnosti, uživali su poštovanje kršćana staroga koljena...

Jakov (Diego) Laynez završio je školu s izvrsnim uspjehom u Soria, a onda u Siguenza. Zatim je pošao na sveučilište u Alcalu. Veoma živa uma, savjesna temperamenta, uporan u radu, uljudan i prijazan, bio je na lijepu glasu među učiteljima i drugovima. U dobi od dvadeset godina, 26. listopada 1532. postiže magisterij iz slobodnih znanosti (*és artes*).

ALPHONSO SALMERÓN

Alphonso Salmerón bio je tri godine mlađi od Layneza. Rodio se u Toledu 2. rujna 1515. i nosio je isto ime kao i otac mu. Majka se zvala Martina Diaz Olias y Mayan. Usprkos svome siromaštvu

dali su na nauke maloga Alphonsa, veoma željna učenja. Zatim ga, ne zna se kada poslaše na sveučilište u Alcalu da se tamo usavrši latinskom i grčkom jeziku i da se posveti filozofiji. Upravo tamo se se susreće s Jakovom Laynezom i otada postadoše nerazdruživi prijatelji. Zajedno su došli u Pariz 1533, zajedno se priključiše Inigovoj skupini i sudjelovahu u zavjetima na Montmartre-u. Zatim je Salmerón polazio predavanja na teologiji kroz osamnaest mjeseci, do odlaska u Veneciju. Prije toga, u proljeće 1536, postigao je magisterij iz slobodnih znanosti (és artes).

NICOLAS BOBADILLA

Sedmi član skupine s Montmatre-a nosi u povijesti ime Nicolas Bobadilla. Njegovo je prezime u stvari naziv sela iz kojega potječe. Ipak nam je poznato da mu se otac zvao Francesco-Alonso, a majka Katarina Perez, da se rodio 1509. u selu Bobadilla del Camino, u dijecezi Palencia. Bilo bi lako i zabavno načiniti karikaturu Nikolina značaja. Gotovo svi povjesničari odapeše na nj po koju strelicu. Valja priznati da se jedini među prvim sudrugovima Rodriguez može s njim natjecati s obzirom na brige što ih je zadao Ignaciju. Ali Ignacije se nije varao: čovjek je bio vrijedan, njegovi odsječeni sudovi sadržavali su uvijek širok dio istine, neumoran je kao apostol. Gramatiku je svršio "u svom kraju" (neodređeno gdje), retoriku i logiku u Valladolidu, filozofiju u Alcali kod profesora Diego Naveros i postigao naslov magister ès arts . U isto vrijeme započeo je studij teologije, a onda ga nastavio u Valladolidu kod dominikanaca Diego de Astudillo. Četiri godine živi tako i poučava logiku u gradskim javnim školama. U želji da još više proširi svoje znanje latinskog, grčkog i hebrejskog jezika, pođe u Pariz, ne znamo, zapravo, kada, ali svakako ne kasnije od jeseni 1533. Na početku 1534. predobio ga je Inigo. Ovaj se zabrinuo videći Nikolu među studentima "triju jezika", jer su iz te mladeži proizlazili najbolji i najbrojniji sljedbenici "hereze" ; "grecizirati" postalo je sinonim za "luteranizirati". Strpljivošću odvratila Inigo Nikolu od njegove prvotne nakane i potače ga da produbi skolastičku i pozitivnu teologiju. I tako postade Nikola učenikom dominikanaca kod Saint-Jacques i slavnog manjeg brata Pierre de Cornibus. Bobadilla položi 15. kolovoza na Montmartre-u zavjete sa svojih šest sudrugova.

2. ZAVJETI NA MONTMARTRE-U

Montmartre! Jedno je to od visokih mjesta s kojih valja dugo promatrati ignacijanske krajolike, ako se želi obuhvatiti ih ispravnim pogledom i svakoj pojedinosti dati pravu vrijednost.

Evo, dakle, sedmorice sudrugova zajedničkoga "duha". Ponajprije, imaju plan, što im ga je Bog, ako barem vjerujemo Simonu Rodriguezu, nadahnuo svakom osobno, a to je da hodočaste u Jeruzalem i posvete svoj život "nastojanju oko spasa bližnjega". Taj se plan razabirao iz "načina života" njihova najstarijega druga, Iniga de Loyola: posvemašnje siromaštvo, evanđeosko siromaštvo. Naglasimo da u to vrijeme 1534. nisu svi sudrugovi obavili Duhovne vježbe, ali su veoma često vodili "duhovne razgovore" s Inigom i međusobno, a mole i jednu molitvu koja podržava njihovu želju. Nikako ne namjeravaju da bi taj klan ostvarili u kojem redu, što već postoji, a još manje u redu, što bi ga sami osnovali. Ideja o osnutku reda posve im je tuđa, ali im nije tuđa namjera prikupljanja novih sudrugova. Dakle?

Dakle, ne žuri im se... Prva odluka : daju si tri godine za nastavak studija teologije, a kroz to vrijeme neće ništa mijenjati u vanjskom načinu svoga života. Druga odluka: pitanje "im se čini tako ozbiljno i tako važno, puno tolike poteškoće i težine da im treba, prije nego li ga riješe, neko vrijeme Bogu ga preporučiti", moraju još više ojačati svoja srca da mogu napredovati, svladati sve zapreke, otkloniti sve pogibelji, što se obično ispriječe pred takvim planovima.

Nakon što si dadoše te odluke i pristupiše pripremama, započinju tada dugo vijećanje. "Deinde longam post disputationem ad majorem rei firmatatem statutum est ut sese omnes voto obstringerent..." Treba dobro slijediti postupak: zavjeti na Montmartre-u jesu samo potvrda, kristalizacija, da tako kažemo, stanja duha koje je već vladalo u sudrugovima. "Zatim nakon duga raspravljanja, da bolje utvrde svoju nakanu, odlučeno je da će se svi obvezati zavjetom siromaštva , čistoće, hodočašća u Jeruzalem, a po povratku, uz pomoć Božiju raditi svim srcem na spasu bližnjega, nevjernika isto tako kao i vjernika, propovjedati svima Božju riječ badava dijeliti sakramente pokore i Euharistije". U pogledu tih zavjeta donose sudrugovi odmah nešto tumačenja: zavjet siromaštva imat će potpun učinak istom po svršetku njihovih studija, a niti će potreban putni trošak za Jeruzalem potpasti pod taj zavjet. Ako bi se putovanje u Jeruzalem pokazalo nemogućim tijekom godine dana poslije završetka studija, ili ako bi, nakon hodočašća odlučili vratiti se u Evropu, odredili su da će se tim časom i bez slobode da se uteknu novom "dogovaranju" predati vrhovnom svećeniku da utvrdi njihov način apostolskog života, njihove ministerijalne ili karitativne djelatnosti, zemlje u kojima će ih obavljati. Onome koji primi poslanje od Pape, nije korisna "nikakva druga odluka", jer u samom nalogu koji ga pogađa, upoznaje Božju namjeru. U pogledu svih tih točaka sedam je sudrugova potpuno složno.

Ipak tijekom rasprave jedna točka ostaje nejasna i odudara od jednodušnosti: neki kao da bi htjeli da se već sada odlučilo da "će ponijeti svjetlo istine nevjernicima" i skupina se dala na vjećanje o tom pitanju. No svi su s divnim duhovnim oduševljenjem zauzeli jasno stanovište: ako bude potrebno, dat će svaki čas sav svoj život za bilo što što se tiče veće službe i časti Božje. U tom se svi jednodušno složiše. Njihov zavjet da će širiti Kristovu vjeru, ovako je shvaćen: svi će poći morem u Jeruzalem i tamo će obaviti novi izbor moleći svjetlo od Gospodina. Ako tom zgodom većina odluči da se radi među nevjernicima, prihvatit će svaku priliku koju će im Gospodin ponuditi. Jer, zar može postojati bolja i prikladnija prilika, nego što je takva? Ako li se većina istakne protiv tog stanovišta, svi će se zajedno bez ikakve nepokornosti vratiti u Veneciju.

Treba opet i opet čitati izvještaje o vijećanjima, sadržaj zavjeta na Montmartre-u. Nemoguće je iz njih izlučiti sav smisao. Čudo je to velikodušja i mudrosti, cjelovitosti i uravnoteženosti. Značajno je što se po tekstovima koji do nas stigoše ne može razlikovati mišljenje i uloga svakoga pojedinoga, pa ni Iniga, a još je neobičnije shvatiti, da tako reknemo, u čistom stanju prvotni plan sedmorice sudrugova, sedmorice ljudi tako različitih dobom, značajem, narodnošću, socijalnim prilikama, pa i samim apostolskim i duhovnim iskustvom. Njihova je skupina već međunarodna, sastavljena iz raznih socijalnih sredina: jedan Bask, jedan Navarac, dva Kastilijanaca, jedan Toledanac, jedan Savojac, eto što se tiče žžšpanjolaca; pa onda jedan Portugalac. Plemići i seljaci, bogataši i siromasi, trgovci i pastiri, kršćani drevnog koljena ili židovske krvi. Zajednička točka; točka susreta Latinska četvrt pariskog Sveučilišta. Jer su studenti, puni oduševljenja, bujna života, smisla za drugarstvo, želje za rizikom.

Sva sedmorica ljudi 15. kolovoza 1534. uspinju se Montmartre, na brdo na kojem je tradicija smjestila mučeništvo sv. Dionizija i njegovih drugova. Mučenicima je posvećena jedna crkvice s kriptom. Tu se sudrugovi zaustavljaju. Zora se javlja nad Parizom. Mjesto je pusto, po strani od grada. Tu i tamo pokoji mlin s okruglim tornjem širi svoja krila ili ih vrti. Favre je jedini svećenik u skupini, nedavno zaređen (30. svobnja). On služi sv. misu. U času Pričesti svaki izgovara zavjete, tako strpljivo i točno proučene. Favre pričješćuje šestoricu svojih sudrugova. Kad su izašli iz crkvice, rado se prelijeva iz tih ljudskih srdaca, rado što zauvijek dadeše smisao svome životu, radost što pripadaju Kristu, bez pridržaja, radost što od sada surađuju u velikom dijelu Otkupljenja, bez granica, bez međa, bez ograničenja, radost napokon u bratskom

zajedništvu, u vjeri, ufanju i ljubavi. Preostali dio dana provedoše u molitvi i "duhovnim razgovorima" u samotnoj prirodi.

3. JEDAN PROMAŠEN POKUŠAJ OSVAJANJA; JERÓNIMO NADAL

Jer su odlučili još tri godine provesti na teološkim studijima, sudrugovi ostaju u Parizu. Ne mijenjaju ništa u svom "načinu života". Ovdje nam se - godine 1535. - pruža veoma zanimljivo svjedočanstvo o načinu kako je Inigo pridobivao nove sudrugove. Među studentima koji su te godine posjećivali Iniga, bio je neki Jerónimo Nadal. Rodio se 1507. u Palma de Mallorca. Imao je 27. godina kad se upisao na Sveučilište u Parizu. Iz Alcalá poznavao je Layneza, Salmeróna i Bobadillu, pače susreo je Iniga. "Viđao sam ga, ali ga nisam poznavao". U Parizu Nadal oboli pa kad je ozdravio, susrete Iniga u predgrađu Saint-Jacques, povjeri mu o pogibelji u kojoj se nalazio i strah od smrti što ga je osjetio. Na što će mu Inigo; "Jadniče, pa čega si se bojao?" "Kako", uzvratí Nadal "ti se ne bojiš smrti? I Krist je se bojao!" - "Ima petnaest godina, otkako je se više ne plašim", odvratí Inigo. "Nešto kasnije", pripovijeda Nadal, "ispovijedim se kod o. Miona i u nedjelju prisustvujem sa sudrugovima na misi u Kartuziji" Lainez započne opsjedati tu dušu. "Jednoga dana dođe mi Lainez da me potakne na jači duhovni život. Govorili smo o mističnom razumijevanju Svetoga Pisma, jer me zatekao kako čitam Teohfilakta. Nihil me movit, nihil intellexi; - ništa nisam osjetio, ništa razumio!" Drugi je juriš povjeren Petru Favreu. "Susreo me Favre kod Escobar-a. Razgovarali smo o pobožnosti; nikakva napretka." Taktika se mijenja juriš se preobraća polagano u opkoljavanje Miona tada posreduje; "I Miona, moj ispovjednik, nastojao je da me usmjeri prema Inigu. Odgovorio sam mu. vi niste "inigovaci, pa zašto biste htjeli da ja budem?". Inigo je sumnjao da Nadal ima neke predrasude protiv njemu i njegovu nauku (sjetimo se poteškoća u Španjolskoj), pa pokuša najprije raščistiti sve naokolo. "Isto je činio Inigo. Blizu vrata Saint-Jacques propovijedao mi je o progonu u Salamanci, opreslušavanjima, kojima je bio podvrgnut, itd. Mislim da je to činio jer je sumnjao da nema povjerenja u njega zbog tih stvari. Bio je daleko od istine. Inigo se sve više otkriva: "Odveo me također u starinsku crkvicu u blizini dominikanskog samostana. Pokraj krstionice pročitao mi je dugo pismo što ga je upravo jednom svom nećaku u Španjolskoj. Čitavo je bilo posvećeno da ga pozove iz svijeta na savršeni život." Ovaj put bilježi Inigo poene, ali nije samo on htio osvojiti Nadala. "Tada demon opazi da je Inigovo pismo ponešto djelovalo na mene pa mi nasilno omrazi duh koji me je privlačio. Izašli

smo, zaustavili se na trgu ispred crkvenih vrata i ja ću Inigu: "Što se mene tiče, želim se povoditi za ovom knjigom (držao sam u ruci Novi Zavjet), a za vas ne znam kamo idete. Ne govorite mi više o toj stvari, ne miješajte se više u moje poslove!" "A zapravo evo što je bio moj osjećaj: Ne želim se priključiti tim ljudima. tko zna neće li jednogadana pasti u inkvizitorske ruke. Čini mi se da me od Ignacija odvratilo upravo strah da bi neki franjevac, Panadesius, moj domorodac i prijatelj, čiji ugled nije baš bio malen, mogao o meni pisati u mom kraju neugodne stvari. U Parizu nisam više vidio Ignacija, niti ikoga od njegovih." Inigo je izgubio bitku, ali ne rat. Jeronim Nadal će stupiti u Družbu Isusovu godine 1545., bit će dva puta generalni vikar i vizitator reda po čitavoj Evropi. Ignacije će mu povjeriti dužnost da "objavljuje Konstitucije" u više zemalja.

4. INIGO SAM PUTUJE U ŠPANJOLSKU, ZATIM U VENECIJU

Skupina je još uvijek brojila samo sedam članova, kad se Inigo sam zaputi u Španjolsku oko 25. ožujka 1535., vjerojatno 30., nauskršni utorak. Njegovo je zdravlje zahtijevalo da pokuša liječenje "zavičajnim zrakom", budući da su njega i svi lijekovi bili nemoćni protiv njegova dubokog umora i želučanih tegoba. Zatim je trebalo srediti stvari sudrugova Španjolaca prema zavjetu siromaštva, posjetiti njihove obitelji i rastumačiti im novo stanje, pače ispraviti u vlastitom kraju, Azpeitia, loš primjer što ga je nekoć bio davao. Opravdano je također misliti da je Inigo, udaljujući se iz Pariza, htio očuvati skupinu sudrugova neprilika od inkvizicije. Zar nije upravo bio prijavljen on i njegove Duhovne vježbe Mateju Ory-u? Istina, izvukao se posve časno, pače dobio je i potvrdu - jednu više - koja je jamčila ispravnost njegove nauke i čistoću njegova vladanja. Alizar se moglo znati što bi se moglo još dogoditi? Bilo je važno da njegovi sudrugovi mogu u miru studirati teologiju, dovršiti ispite, postići akademske stupnjeve, ukoliko ih još nisu imali, za jedan se korak mirno približiti svećeničkom ređenju. Treba li još jednom dodati da Ignacije nije bio nezadovoljan da prokuša čvrstoću svoje skupine? Jedini je Krist trebao okupljati sudrugove. Nitko nije smio biti ekran između tih apostola i Gospodina. Duh je Sveti morao voditi skupinu. Svećenik ipri prvi sudrug Petar Favre igrat će ulogu koju je do sada igrao Inigo. Bog ga pomogao! "Podbode konjića što su mu ga sudrugovi nabavili i krenu sam prema domovini. Na putu se bolje osjećao".

Nećemo pratiti Iniga za boravka u Španjolskoj. Oko tri mjeseca ostade u Azpeitia (od konca travnja do konca srpnja 1535.), zatim obavi posao u obiteljima sudrugova te u studenom otputuje prema Genovi.

Jedna se pak činjenica odnosi na našeg junaka za njegova boravka u Azpeitia: za svih tih putovanja i boravaka Inigo se nagoni drži svoga hodočasničkoga života: cesta ostaje njegovim velikim svjetlom, izvorom apostolata, mjestom molitve. Njegovo duhovno služenje (on nije svećenik) isto je kakvu će se posvuda predati njegovi prvi sudrugovi, bili svećenici ili još ne. Od Genove zaputi se pješice prema Bologni. Na tom putu zaluta i umalo da nije umro. U svojoj će Autobiografiji priznati: "Bio je to najteži umor i najveća pogibao što sam ih ikad imao podnijeti. Ipak konačno sam ih svladao."

Zašto je izabrao Bolognu da tamo čeka istek triju godina i dolazak svojih pariških sudrugova? U Bologni nema teološkog fakulteta. Uostalom, zahvatiše ga opet "želučane boli", što pripisuje magli Emilijске ravnice pa 27. ili 38. prosinca odlati u Veneciju, gdje ne postoji nikakvi sveučilište, dok je posve bliza Padova imala Sveučilište i Teološki fakultet. Možda je mislio da će u Veneciji lakše pripremiti olazak skupine u Svetu Zemlju.

Bilo kako bilo proveđe sam u Veneciji cijelu godinu 1536. Zasebno uči teologiju, obavlja uobičajene molitve i pokore, daje duhovne vježbe, duhovnim se razgovorima povezuje s više uvaženih osoba u gradu. Prilike za apostolski rad ne manjkaju mu, jer je Venecija, kao i svi veliki talijanski gradovi, nagrižena moralnim raspadanjem pa je postala heretička igračka. U Veneciji upoznade 1536. bakalaureata

Diega Hozes-a iz Malage. Tom andaluzijskom svećeniku "crnomanjastu i izgleda slabo privlačiva, ali srca puna oduševljenja za rad u vinogradu Gospodinovu" dade Inigo duhovne vježbe i pridruži ga sebi prije dolaska pariške skupine. Hozes će biti sudionik života skupine do smrti, u ožujku 1538.

Isto tako u Veneciji koncem 1534. upoznaše Iniga dvojica braće Stjepan i Diego de Eguia. Stjepan je postao udovac, Diego svećenik. Ta dvojica bogatih Španjolaca, koji su po svojoj obiteji bili u srodstvu sa Xavierom, vraćali su se preko Venecije s hodočašća u Svetu Zemlju. Inigo ih navede da obave duhovne vježbe pa odlučiše posve se predati Isusu Kristu. Odmah nisu mogli poći za njim, jer su morali najprije srediti svoje poslove, ali će i jedan i drugi doskora stupiti u Družbu. Diego, komu je Ignacije bio neko vrijeme ispovjednik, zadobio je njegovo povjerenje: kad koncem travnja 1540. bude mala skupina poslana iz Rima u Pariz na studije Diego će biti za nju odgovoran.

Iz te iste godine 1536. datira jedan drugi značajan Inigov susret, onaj s Gian-Pietrom Carafom, koji će jednog dana postati papa Pavao IV. Carafa je bio biskup u Chieti-u. U svoju je dijecezu bio primio kongregaciju regularnih klerika, prozvanih teatinci. I sam je surađivao na njezinu osnutku pa mu je odatle i ime biskup teatinac. Doskora

će, iste godine, 1536, biti uzdignut do kardinalskog grimiza. Inigo i Carafa počeše lijepo suosjećati jedan prema drugome, sastajali su se na prijateljske razgovore ali se sve završi nekim raskidom. Prilika za nesporazum, koji će imati posljedica na Ignacijev život i djelo, spada u povijest njegova nazora o redovničkom staležu. Radi se o nekom pismu koje je, navodno, upravio Inigo Carafi 1536. (ne zna se točan datum). Inigo tvrdi da "družba teatinaca ne uspijeva proširiti se, dok bi, da je brojnija, mogla više poslužiti i slaviti Gospodina". "Zašto?" - pita se on. Otkriva dva uzroka tom zastoju: Carafa živi s komforom jednog biskupa, a ne kao redovnik, tj. ne prema duhu "svetog Franje, svetog Dominika i tolikih drugih (utemeljitelja)". Drugi je uzrok što način života teatinaca s obzirom na siromaštvo njemu izgleda neprilagođen "potrebama (redovničkog) života", a to iz triju razloga. "Prvi je što ne prose ono što im je potrebno za život pa nemaju od čega živjeti; drugi što ne propovijedaju; treći što se ne predaju djelima tjelesnog milosrđa kao što je pokapanje mrtvih, služenje misa za njih, itd." Stoga ih vjernici jedva poznaju. Kad bi činili nešto od onog što Inigo navodi, "bio bi bolje služen naš Gospodin Bog, vjernici bi bili više poticani da im s više ljubavi priskoče u njihovim potrebama, ostali kler, odviše koristoljubiv, dobio bi više pobude da se poprave, napokon bi i oni koji žive po pravdi, bili obodreni da ustraju i još više napreduju". Neka se pogleda primjer sv. Franje i drugih blaženika. "S neizmjernim pouzdanjem očekivali su sve od Gospodina Boga našega, ali pritom nisu zanemarili najprikladnija sredstva da očuvaju i razvijaju svoje redovničke obitelji na veće služenje i veću slavu njegova Božanskog veličanstva. Inače, mislili bi da kušaju Boga komu slu služili, prije nego da idu putem kojim treba ići da mu služe." Ukor je oštar. No taj tekst upravlja povjesničaru nekoliko pitanja. Ponajprije, je li to pismo ikad poslano? Neki, kao što o. Rouquette, ako se pitaju, pitaju se pače je li bilo namijenjeno Carafi. Čini se da u prigovoru barem treba prihvatiti da je naš tekst samo prvi koncept pisma koje možda, nije nikad otposlano. Ali, također izgleda teško nijekati da je Ignacijev stajalište bilo poznato Carafi. Bez toga bi slabo bio razjašnjen nazov - lom između obojice muževa s posljedicama što su iz toga proizašle. Drugo se pitanje tiče povoda tom pismu. Zašto se Inigo onako grubo miješa u način života teatinaca? Je li imao već neki nejasan plan stapanja njih i sudrugova (zna se da je to dva puta predlagano za Ignacijeva života)? Ako je Inigo sam od sebe začetnik te kritike, čovjek bi osjećao neku zabunu pred tim pismom, kao pred kakvom bezobzirnošću, nekim uplitanjem u tuđe poslove. Priznavši to, valja ustanoviti da nam je taj tekst izvanredno dragocjen:

dopire do srca Ignacijevskog plana, siromaštva apostolske skupine.

5. TROJICA SE SUDRUGOVA PRIKLJUČUJU PARIŠKOJ SKUPINI

Dok je Inigo tako radio u Veneciji, šestorica sudrugova koji ostadoše u Parizu, pod duhovnom odgovornošću Faverra, nastavili su teološki studij. Njihov način života, njihovi razgovori privukoše im nekoliko sudrugova.

CLAUDE JAY

Najprije Savojard Claude Jay koji se rodio između 1500. i 1504. u Mieussy, velikoj župi Gornje Savoje, tridesetak kilometara sjeverno od Villareta, Faverrova rodnog mjesta. Roditelji su mu bili jednostavni čestiti ratari. Kao i Favre i on se školovao u Kolegiju La Roche za učiteljevanja Petra Velliarda, ali u višem razredu. Za svećenika je zaređen 28. ožujka 1528. u Genevi. Jeseni 1534. na poticaj Favrea, koji je 1533. boravio neko vrijeme u Villaretu, Claude Jay pođe u Pariz da produbi svoje teološko znanje. Tada mu Favre daje Duhovne vježbe. Učinak je bio takav da se pridružio šestorici sudrugova, kad su 15. kolovoza 1535. obnovili na Montmartreu zavjete. Naredne godine, poslije Uskrsa, postiže Claude magisterij iz slobodnih znanosti. Sv. Franjo Saleški moći će se radovati što su dva Savojarda bila među prvom osmoricom Ignacijevih sudrugova...

PASCHASE BROËT

Na Montmartreu 1536. povećava se skupina još dvojicom novih članova: to su Paschase Broët i Jean Codure.

Paschase Broët podrijetlom je iz pikardijskog sela Bertrancourt, udaljenog oko pet kilometara od Amiens. Datum njegova rođenja stavljaju oko 1500. godine. Otac mu Ferry ili Frédéric de Brouay bio je imućan seljak u mjestu. Paschase započe nauke u svom selu, a zatim polazi u Amiens. Za svećenika ga je zaređio u biskupskoj kapelici opat premonstratenskog samostana. Zaređen je na naslov očevine (24 tournoaške livre), koju mu je osiguravala njegova obitelj. Istom godine 1534. stiže u Pariz usavršiti svoje obrazovanje. Iste godine 14. ožujka, istog dana kao Rodriguez i Codure postiže magisterij iz slobodnih znanosti. Upoznade se, ne zna se kako, s Fevrreom i izabra ga za duhovnog vođu. Nepoznat je datum kad je odlučio priključiti se skupini, ali je bio na Montmartreu 15. kolovoza 1536.

JEAN CODURE

Zadnji Pariški pridošlica bio je Jean Codure, iz pokrajine Dauphine. Rodio se u gradiću Seyne, u embrunskoj dijecezi 24. lipnja 1508. ili 1509. Nepoznato je gotovo sve o njegovu djetinjstvu. Već je bio započeo teološke studije, kad je dišao u Pariz. Tu se nastanio u Lisieuxom ili Torcyskom kolegiju, posve blizu kolegija sv. Barbare. Kako se povezao sa sudrugovima? Ne znamo. Moralo je to biti poslije Inigova odlaska u Španjolsku. U svakom slučaju Favre se njime pozabavio i dao mu Duhovne vježbe. Petnaestog kolovoza 1536. bio je jedan od sudrugova u skupini. Prije toga, 14. ožujka, postigao je licencijat iz slobodnih znanosti a 16. travnja magisterij.

I tako koncem 1536. skupina broji jedanaesticu sudrugova : devetorica su u Parizu, Ignacije i Hozes u Veneciji. Četvorica su svećenici, ostali studenti teologije s ciljem svećeništva.

Ugovoreni rok predviđen 1534., približuje se. Pariški sudrugovi moraju krenuti na put dvadesetpetog siječnja 1537. Međutim u lipnju 1536. navijesti Karlo V. rat Franji I. radi nasljedstva Milanske vojvodine. U srpnju i u kolovozu provališe carske čete u Picardiju i Provenču. Potrebno je stoga da naši putnici ubrzaju odlazak iz Pariza, pa su ga utvrdili za 15. studeni 1536. Da izbjegnu Provenču, odaberu put preko Lorraine, Njemačke, Švicarske, Voralberga i Tirola. Dakako pješice, i posred četa u pokretu, i preko zemalja od kojih neke već predoše u herezu. Prvo iskustvo, za većinu, "putovanje u siromaštvu i molitvi" i u onom što ono nosi sa sobom, u duhovnoj jakosti. Nakon tisuće doživljaja, koje do u potankosti znamo od Simaóa Rodrigueza, stigoše svi živi i zdravi u Venciju 8. siječnja 1537. Tu su ih čekali Inigo i Hozes.

Venecija je tada bila tek jedna od stanica na putu u Rim. Nastaniše se dvijema gradskim bolnicama, petorica u bolnici za neizlječive, petorica u St. Giovanni e Paolo. Ignacije ostade sam u nekoj drugoj kući. Provedoše mjesec vršeći djela ljubavi jadnim bolesnicima. Tada je Xavier, da bi svladao svoju odvratnost, izveo svetačko djelo: poljubio je rane jednog gubavca. Nije bilo apostolata u pravom smislu riječi: nisu svećenici, ne poznaju talijanski. Jedini Favre i Hozes katkad isповijedaju.

Čekanje na odlazak pretvara se za njih u veoma stvarno iskusvo ljudske bijede. Pomaganje siromaha, potrebnih, okuženih, biće uvijek jedno od "služenja, vlastitih" Isusovu sudrugu.

Oko 10. ili 12. ožujka desetorica sudrugova krenu na put prema Rimu. Inigo je ostao sam u Veneciji. Hodočasnici prodoše kroz Loreto (25. ožujka i Sveti tjedan). Pošli su zatražiti od Pape

odobrenje za hodočašće u Svetu Zemlju i dopuštenje da prime svete redove, već nam je poznato što se dogodilo: uspjeh njihova koraka, ređenja u Veneciji, razilaženje u skupinama po sveučilištima Gornje Italije, dolazak

u Rim Ignacija, Favreza i Layneza, okupljanje svih u Rimu u Rujnu 1537., napokon prikazanje samih sebe Papi u studenome 1538.

IV POSLIJE PRIKAZANJA PAPI (ožujak do sredine lipnja) VIJEĆANJE 1539.

Studenom godine 1538. Pavao III. primivši milostivo prikazanje sudrugova, označi im kao prvo polje apostolata sam grad Rim. Za te ljude, zanesene za evanđeoskim putovanjima po svim cestama svega svijeta, morao je taj zadatak biti gotovo teška kušnja. Osim toga bijaše to prvi put - bit će uostalom i jedini - da će živjeti zajedno, pod istim krovom. Svemu tomu sužanjstvu podlažu se velikodušno, sve u svemu Jeruzalem je posvuda...tako i Indija! Glavno je srce. U lipnju 1539, prije nego će se rastati, priznat će, da bi bili i četiri puta brojniji, nebi mogli svladati ni u samome Rimu posao što im se nudio.

Predsjedaju da takvo stanje neće biti duga vijeka. Izabelli Roser piše Inigo 19. prosinca 1538. : " Evo na nas već navaljuju (infestados) brojni prelati da pođemo, uz Božju pomoć obrađivati njihove zemlje. Što se nas tiče, mirno čekamo bolju priliku." Ta bolja prilika mogla je biti samo Papina odredba.

I eto počese se vrtjeti oko male skupine: pitisci su na Papu. Karlo V. bi ih želio za Španjolsku Indiju, Juan III. za Portugal, biskupi i knezovi Sjeverne Italije, svjedoci njihova prvog apostolata, htjeli bi da se vrate k njima. Jasno je, još malo pa će se skupina raspršiti, a prilaze i novi sudrugovi.

Tako bi, dakle, došao kraj tom lijepom i slobodnom duhovnom prijateljstvu, koje ih je već pet, sedam, neke deset godina okupljalo oko Krista?

Budućida se radilo o važnom pitanju, sudrugovi se prema svom običaju dadoše na zajedničko vijećanje.

1. RAZLOZI, CILJ I POSTUPAK

O tom vijećanju, koje započe u ožujku 1539. u kući Antonina Frangipani-a, u blizini tornja del Melangolo, a koje se neće svršiti prije blagdana sv. Ivana Krstitelja, 24. lipnja, posjedujemo spise, dosta točne da bismo mogli slijediti duhovna uzbuđenja što su ih proživljavali sudionici prije nego dođoše do odluka. Velika sreća za nas, jer korak što će biti zakoračen u povijesti skupine, iako je u uobičajenom stilu sudrugova, ne manje začuđuje, -a u nekom je smislu i dramatičan. Površan pogled mogao bi nas zavesti da pomislimo

kako sudrugovi, prema odlukama što će ih stvoriti, okreću leđa svojoj prošlosti i da počinju iznova. Naprotiv, njihova velika briga bit će u tome da očuvaju posve čisto duhovno iskustvo prošlosti u novim ustrojstvima sadašnjosti. Kao što su se Manreza i Jeruzalem jasno ocrtavali u životu pariške skupine, tako isto Pariz, Venecija, Rim od 1538. moraju biti živi i prisutni u svim sudrugovima, raspršenima "posvuda po svijetu". Duh je Sveti jednom zauvijek obilježio srca tih ljudi.

Oci zaključuju najprije o broju i vremenu svojih sastanaka. Tako su zaokupljeni pastoralnim poslovima da nema ni govora da bi ih prekinuli. Bilo bi to na štetu duša. I zar se ne bi izložili pogibelji da iskoče nove spletke Mainardi-jeve afere? Prema tome, vijećanjima će biti posvećene večeri. Prije toga najmjerodavniji iz skupine izabrat će točku o kojoj će se raspravljati. Tijekom dana molit će se prosvjetljenje od Boga: svaki zasebno pod misom mirno i sa svom iskrenošću razmotrit će za i protiv za svako rješenje. A zatim, utrošit će vremena koliko god im ga budu okolnosti dopuštale: "Per multos...dies": "Odlučili smo sastajati se krzo mnogo dana prije nego što se rastanemo, da zajednički raspravljamo o svom zvanju i o svome pravilu života." Radi čega? "Da stignemo brže (citius) do cilja, koji smo unaprijed odredili i na koji smo mislili." Evo iskrenog priznanja i bilance eslaganja: "Scindebamus": "Razilazili smo se u osjećajima i mišljenjima s obzirom na stanje koje bi trebalo biti naše". Što je čudno u toj "pluralitas sentiendi"? Bilo nas je Francuza, Španjolaca, Savojarda, Kantabrežana... slabih i krhkih ljudi ... a i knezovi i stupovi Crkve i toliko veoma svetih osoba među sobom su se u mišljenju razilazili i suprotstavljali. "Tako glasi priznanje. A sad evo bilance: Svi su sudrugovi jednodušni u jednoj točki ("Una omnium nostrum et communis mens et voluntas"), to jest "tražiti savršenu volju Božiju dok god se njemu sviđi, prema cilju našega zvanja." Ali s obzirom na "sredstva koja valja birati da naša djelatnost bude što neovisnija i što uspješnija za nas i za bližnjega, bilo je mnogostrukosti mišljenja."

Ustanovivši to, "htjedosmo iz toga izići. Trebalo je veoma brižno i pažljivo pronaći pravi izlaz iz tog ćorsokaka (Aliquam viam plene apertam) da svi prikažemo same sebe kao žrtvu paljenicu (in holocaustum offerremus) na hvalu, čast i slavu Boga, radi kojeg će se poništiti sve što je naše". To je eto klima pothvata.

Prva odluka o kojoj su se svi složili: to će vijećanje biti prije svega iskreno i pošteno ispitivanje Boga. Uvjeti: ponajprije pojačati svoju uobičajenu revnost (ferventius solito in stare) u molitvi, pokori, razmatranju, zatim činiti sve što možemo da postignemo cilj;

što se ostaloga tiče, prepustiti sve svoje razmišljanje Gospodinu, "sve u čvrstoj nadi da nas onaj koji je tako dobar i darežljiv, koji ne uskraćuje sućuti nikome koji je mole od njega ponizna i priprosta srca, bez ikakvog prigovora ikome, neće zapustiti, nego će nam pače u svojoj dobrohotnosti pomagati obilnije nego što molimo ili razumijemo". Trebalo bi provagnuti sve riječi tog zbijena teksta. Ali kako to izvesti? Svaka riječ u tom zapisniku s vijećanja puna je sadržaja!

Da raspravimo jednu po jednu "dvojbu" (dubia) .

2. PRVA DVOJBA: TREBAMO LI OSTATI UJEDINJENI?

Kod prvog njihova noćnog sastanka predložena "dubium" postavlja, da tako reknemo, pitanje da li se o tome uopće treba raspravljati: Ubiti što su žrtvovali i posvetili svu svoju osobu i sav svoj život Kristu, našem Gospodinu, i njegovu "pravom i zakonitom" namjesniku na zemlji, da ovaj s njima raspolaže i šalje ih po svom sudu onamo gdje će donositi obilniji plod, bilo to među Turke, bilo u Indiju, bilo među heretike, bilo gdje bilo, među vjernike ili nevjernike, zar tim uključno ne prihvatite da se njihova skupina rasprši? Stoga je li bolje, ili nije, sada da budu među sobom povezani u jednom tijelu (corpus), da budu tako "jedno" da ih nikakav rez u njihovo tijelo, bio ne znam kako velik, ne bi mogao odijeliti? Upravo iskrsava ovaj slučaj :eto vrhovni svećenik šalje dvojicu od sudrugova u Sienu. "da li se moramo još brinuti za one što će otići , i oni za nas, i zadržati međusobno neku "vezu i skrb", ili se za njih više ne zanimati kao ni za one koji ne pripadaju Družbi?" _____ Odgovor je "konačno" bio pozitivan. Treba zapamtiti oba razloga koji su utvrdili međusobno čvrsto jedinstvo. Jedan je razlog Providnost: "Bog je, u svom milosrđu, htio nas ujediniti i otkupiti, dok smo još bili slabi i tuđinci jedni prema drugima po narodnosti i mentalitetu. Nijenaše da kidamo ono što je Bog tako ujediniio , nego to radije moramo učvršćivati, ojačati oblikujuće se čvrsto međusobno u jedno jedino tijelo tako da svaki prihvaća brigu i skrb za sakoga budući da sama odvažnost, kad se usredtoči, ima više snage i jakosti da izvrši svaku vrstu dobrih ali i teških djela, nego kad se rasprši".¹⁰ I sudrugovi još dodaju. "Sve što rekosmo ili što ćemo reći, shvaćamo ovako: Ne izvlačimo ama bašništa iz vlastito mozga, nego samo ono, bilo to što bilo, što će nam Bog nadahnuti i što će Apostolska Stollica potvrditi i odobriti."

Kakvih li zahtjeva i kolike li duhovne slobode! Sve ono što će biti napisano u Konstitucijama o "Tijelu Družbu Isusove" sadržano je ovdje u zametku.

3.DRUGA DVOJBA: DA LI SE MORAMO POKORAVATI JEDNOM IZMEĐU NAS?

Kad je prva "dvojba " bila riješena, došli su još teže do drugog suglasja, koje nije tražilo manje razmišljanja i molitve Bogu. "Da li dolikuje da se zavjetima vječne čistoći i siromaštva, što ih položismo na ruke apostolskog nuncija u Veneciji, pridodala i treći, a to je da ćemo se pokoravati jednom između nas?" Dobro uočimo :koliko je god bilo to pitanje uklopljeno u prijašnje, ipak je po pravu od njega odvojeno. Vez ljubavi ne sadržava nužno vez poslušnosti. Uostalom, obrazloženjem je raličito, i - veoma važna pojedinost - upisano je u samom pitanju: " Da bismo s više iskrenosti i zasluge mogli za svega svoga života ispunjavati volju Boga, Gospodina našega, i sve slobodne želje i naloge Njegove Svetosti, kojoj smo veoma darežljivo prikazivali sve što je naše: volju, razum, moć, itd." Zaista, ta desetorica muževa ne postavljaju u sjeni ni jedan vid problema.

I gle, nastade zastoj u pogledu te dvojbe. Dobro pripazimo, nije rečeno da je došlo do oporbe između ovih i ovih sudrugova. "Nihil occurreret quod in pleret animos nostros", to će reći "Nakon višednevne molitve i promišljanja ništa (nikakvo rješenje) nije potpuno zadovoljavalo naš duh." Nije, dakle, bilo dosta svjetla, i to kod svih, čini se, bez iznimke.

Tada se sudrugovi utekoše svojoj uobičajenoj taktici u sličnim zgodama: čekati, ali djelotvorno. Sigurni su u Boga (in Domino sperantes) potražiti će sredstva da bolje riješe dvojbu. Primirje za riječi i raspravljanja, mjesto za molitvu i pokoru. Trebali da se, da bi to izmolili, povuku svi u samoću na četrdeset ili trideset dana ili poslati u pustinju u ime svih dvojicu, trojicu ili četvoricu sudrugova, ili presjeći dan na dvoje: jedan dio za molitvu i pokoru, drugi za uobičajena pastoralna služenja? Ali zar sve to neće pobuditi naklapanja po Rimu? I onda, skratiti poslove, kad svaki ima rada za četvoricu?

Trebalo je, svakako, naći rješenje. Tada svima i svakomu predložene su tri duhovne priprave.

1. Neka svaki nastoji oko molitve, pokore, razmatranja tako da se potruži da nađe mir i radost u Duhu Svetomu s obzirom na poslušnost, nastojeći, što bolje može, da želi pokoravati se radije nego zapovijedati, ako se tim jednako daje slava Bogu i hvala Božjem Veličanstvu.
2. Neka nitko nikom ne govori o toj stvari, neka ga ne ispituje, da ne bi bio izložen ikakvu pritisku niti priklonjen da se pokorava prije neg da se ne pokorava, ili obratno. Neka svaki traži u molitvi i razmatranju ono što je najbolje.

-

3. Svaki će se zamisliti da ne pripada skupini, štoviše da joj neće nikada pripadati, da ne bi bio naveden da prosuđuje prema svojoj osjećajnosti nego da bi je se, tom lukavštinom oslobodio te pred skupinom iznio svoj emišljenje o poslušnosti ili neposlušnosti i da bi mogao osobnim razmišljanjem poduprijeti način, o kojem vjeruje da će služenje Bogu biti veće i bolje zajamčena buduća uprava Družbe.

Tko god poznaje "trostruko vrijeme izbora" Duhovnih vježbi, lako će se snaći na tom duhovnom koračanju. Ali pri odlučivanju ne sudjeluje jedna jedina osoba, sudjeluje skupina. Potrebno je, dakle, da poslije osobnog izbora dođe razmjena obrazloženja i prijedloga. Za tu su razmjenu predviđena dva vremena: prvog će dana svaki iznijeti dokaze protiv poslušnosti: smetnje, razloge, misli, do kojih bi bio došao razmišljanjem, razmatranjem i molitvom; sutradan doći će na red dokazi u prilog poslušnosti.

Zapisnik navodi primjere (ali ne iscrpan popis) "razlog protiv", što su bili izneseni. Veoma su zanimljivi.

Netko je rekao: "Samo ime reda ili poslušnosti odbojno je ušima kršćanskoga puka zbog naših slaboća i naših grijeha."

Drugi će: "Ako bi smo htjeli živjeti pod poslušnošću može nas vrhovni svećenik dovesti da živimo po jednom drugom pravilu, koje već postoji. Po tom bi se dogodilo, nemajući više ni prilike ni mjesta gdje da radimo na spasu duša (što je naš jedini cilj) poslije našega vlastitog spasenja, pa bi bile prevarene sve želje što smo ih do sada gajili uz pomoć Gospodina Boga našega."

Pa još jedan: "Budemo li zavjetovali poslušnost nekom poglavaru, imat ćemo manje novih članova za svoju skupinu da u njoj vjerno rade u vinogradu Gospodnjem. A već sada, kad je žetva tako velika nalazi se malo pravih radnika, a mnogo onih - takva je naša ljudska sloboda i krhkost - koji u njem traže svoj probitak i svoju vlastitu volju radije nego volju Isusa Krista i potpuno odreknuće samoga sebe."

I tako redom, četvrti, peti, itd., iznese dokaze koji govore protiv poslušnosti.

Sutradan se raspravljalo u obratnom smisu. Svaki je pred drugima izložio prednosti i plodove poslušnosti, onakve kakve ih je crpio u molitvi i razmatranju. Kroničar kaže postojala su dva tipa dokaza. Jedni su isticali "Deductio ad absurdum et impossibile", to jest pokazivali su velike neprilike koje bi proisticale iz odbacivanja poslušnosti; drugi su se držali jednostavnih i izravnih tvrdnji.

Npr.: Iskustvo nam je pokazalo da nitko ne preuzima uistinu na se teret "da stredi stvar", bilo duhovne, bilo vremenite; svatko računa na drugoga. Bez poslušnosti eto anarhije.

Još: prva naša namjera jest osigurati trajnost naše Družbe. No, ništa ne čuva neko društvo kao poslušnost. I tim više što smo položili zavjet siromaštva i što se predajemo duhovnim i vremenitim poslovima, koji čovjeka posve zaokupljaju i uvijek su različiti, a to nije kadro sačuvati neko društvo. Bez poslušnosti nema izgleda da bi trajalo.

Jedan drugi: tko živi pod poslušnošću posve je spreman izvršiti što mu je naređeno, pa i najteže naloge (...), koji uvelike ponižavaju samoljublje.

Pa još jedan: ništa se ne protivi svakoj oholosti kao poslušnost. Oholost nas nuka da slijedimo vlastit sudi i vlastitu volju, prezirući sve drugo. Poslušnosti nas navodi da slijedimo sud i volju drugoga, da popuštamo svima, ona ide uspredo s poniznošću. Ovdje moramo dokaz prevesti riječ po riječ. "Pa dobro, iako smo vrhovnom svećeniku i pastiru dali cjelovitu poslušnost, kako opću tako i pojedinačno, ipak on se ne može baviti bezbrojnim osobnim poslovima koji nam iskrstavaj, pa i kad bi moga, ne bi to dolikovalo."

Izlaganje i pretresanje dokaza za i protiv poslušnosti proteglo se kroz brojne dane (multis diebus). Vagala se najvažnija obrazloženja, a naročito molilo se, razmataralo, razmišljalo.

Napokon uz pomoć Božju zaključilo se jednodušno, a ne većinom glasova: "Bolje je za nas, potrebnije je, obećati poslušnost jednom između nas", a to s trostrukog cilja: "Da bismo mogli bolje i točnije ostvariti svoje prve želje da svom svojom djelatnošću ispunjavamo volju Božju, zatim da bi se Družba sigurnije održala; napokon da se ispravno providi svemu što može svakog snaći bilo u vremenitom bilo u duhovnom". Pastoralno služenje, tijelo Družbe, osobni saobraćaj poglavara sa sudrugovima, to su tri cilja kojima svih prvih deset otaca žrtvuje dragu, slatku, plodonosnu slobodu sudrugova. Čas je povjesni.

Ovdje se nameću dvije primjedbe, ako ne želimo da se toj odluci dade krivi smisao. Najprije prva: "Bolje je za nas ..." taj komparativ, kojemu odgovaraju brojni komparativi u tekstu, znači da je postojao izbor - da se podrži i prihvati suprotno pristajanje mora da je bilo dobrih razloga - i napokon da nikako i nipošto ne poriču slobodu i jednakost sudrugova. Još više vidjet ćemo kako će se Ignacije uvelike naprezati za upravljanja i u Konstitucijama da očuva, u nutrini ustrojsta, tu duhovnu slobodu i duhovnu jednakost, koliko god bude moguće. Odluka iz 1539., nije dakle, prekid s prošlošću, već je jako istaknuta prošlost koja se jače nameće u novim uvjetima postojanja Družbe Isusove. Druga primjedba ne manje važna: poslušnost "jednom između nas" postavlja se unutra u

poslušnost papi, ona je njezina posljedica.

Očito je da će sada poslušnost papi morati predmet zavjeta, a ne samo prikazanja, i uključivat će, opravdati, zahtijevati poslušnost poglavaru "koji je jedan između nas". Vratit ćemo se na te dvije temeljne ideje.

Za sv. mise 15. travnja 1539. prije sv. Pričesti, sudrugovi se svečano obavezuju da će položiti zavjet poslušnosti, ako im to Papa odobri. Petar Favre napisao je tekst zavjeta vlastitom rukom. Svaki će ga sudrug potpisati. "Ja N... potpisani, izjavljujem pred svemogućim Bogom Blaženom Djevicom Marijom i cijelim dvorom nebeskim da sam poslije molitve Bogu i zrelo promislivši, od svoje volje odlučio da je prema mom sudu korisniju za slavu Božju i neprekidno trajanje Družbe Isusove da se u njoj položi zavjet poslušnosti. Prema svome vlastitom izboru prikazao sam se, a da to nije zavjet niti uključuje kakovu obavezu da stupim u istu Družbu, ako je Papa prema Gospodinovoj bude potvrdio. Na uspomenu na tu odluku (u kojoj upoznajem dar Božiji) pristupam s njom sada, premda posve nevrijedan presvetoj Pričest. Utorak 15. travnja 1539.

Pri dnu dokumenta jedanaest potpisa: deset što ih očekujemo i potpis jedanaeste osobe koju još ne poznajemo: Cacres - tj. Diego Cáceres. Budući da nije još položio zavjete (čistoće i siromaštva), ne pribraja se skupini, ali živi sa sudrugovima koje je upoznao u Parizu. Magister je slobodnih umjetnosti, svećenik nije još. Izgleda da nikada nije pripadao redu, barem u strogom smislu riječi: nije nikada položio zavjete, ali je primio sveti red 1541. ili 1542. s Družbom se posve rastao 1542. doskora otpoče za njega veoma burna karijera. Tajni agent u službi Franje I., zatim navarskoga kralja. Ribadeneyra, u svojim neobjavljenim Dijalogima od 1591., tvrdi da je umro povodom "preslušavanja", kojima su ga podvrgli Francuzi jer su sumnjali da je dvostruki agent. Shvatljivo je što povijest, usprkos što ima jedanaest potpisa daje vijećanju od 1539. naslov "Vijećanje deseterice prvih otaca" ali nije, možda, bilo bez, providonosnog značenja što je u tom početom vijećanju sudjelovao jedan Diego de Cáceres!

4. NASTAVAK VIJEĆANJA (15. TRAVNJA DO 24.LIPNJA 1539.)

Vijećanje prvih otaca produžit će se preko 15. travnja. Trajat će još dva mjeseca, do 24. lipnja.

Zapisnik o "Deliberatio primorum Patrum" ne posvećuje tom razdoblju više od šest sedam redaka. To znači da je za autora dokumenta bitno već postignuto. Ipak ta kratkoća ponešto zbunjuje pa makar ukratko, poznavali pojedinosti onoga što se zbilo: "isto se pravilo raspravljanja i

isti način postupka obdržavao u sim ostalim pitanjima: naizmjenično ispitivanje za i protiv (...). Na dan (sv. Ivana Krstitelja) sve se završilo ugodno i u slozi, ali ne tako da za vijećanje o svemu i za zaključak nismo proveli mnogo bdjenja, molitve, razmišljanja i fizičkog napora."

Zaista se za tog razdoblja raspravljalo o važnim pitanjima. Rad se odvija u tri vremenska odsječka: prvi se dovršava 4. svibnja, na "blagdan Svetoga Križa", a "sutra dan je nedjelja"; drugi se dokončava 23. svibnja, treći 11. lipnja.

Ali, već od kraja svibnja samo je osam sudrugova: nema Broët-a i Rodriguez-a, na Papin nalog otputovali su u Sienu (s jednim kandidatom, koji će uskoro igrati važnu ulogu u Portugalu i Španjolskoj, a bio je to Francisko Strada) da reformiraju samostan sv. Prospera i sv. Agneze. A za ksavera se misli da je bio zaposlen izvan Rima, no Tachi-Venturi smatra da je bio bolestan (infermita non lievi). Mora da je bio ozbiljno bolestan dok nije učestvovao u takvoj raspravi.

Prva skupna odluka:

Evo, dakle, točaka koje su 3. do 5. svibnja bile jednoglasno prihvaćene. navodimo ih usprkos njihovoj čudnoj stilu (nastojimo ga razbistriti), koji je posve različit od stila "Deliberatio".

1. Tko god zatraži da stupi u Družbu, dužan je položiti zavjet poslušnosti papinoj osobi. Neka se ponudi za žrtvu da će ići u bilo koju pokrajinu ili područje, među vjernike ili nevjernike. A to se odnosi samo na one koji posjeduju dostatno darova da pomognu dušama kojima će biti poslani. Taj će se zavjet položiti vrhovnom svećeniku na ruke vrhovnog poglavara Družbe ili na ruke sve Družbe- a ne samome vrhovnom svećeniku, osim u osobnom slučaju o kojem bi imali odlučiti general ili Družba.

2. Mogli bi se pripustiti u kongregaciju kandidati slabijih talenata, ali bi trebalo da su prožeti istim duhom. Neka učine zavjet pokoravati se vrhovnom svećeniku, ako ushjetne poslani ih među nevjernike, pa makar ne znali drugo nego da im reknu "Krist je Spasitelj", a ako su poslani među vjernike, pa makar ne znali drugo nego da ih uče Oče naš, deset zapovijedi Božijih, itd., javno ili privatno, već prema tome kako će im propisati poglavar ili osobno Papa.

3. Tumačiti će zapovijedi djeci i svakoj drugoj osobi.

4. Trebat će odrediti vrijeme kad će moći poučavati zapovijedi i osnovne pojmove prema utanačenom redu i na ispravan način.

5. Kroz četrdeset dana svake godine tumačit će osnovne pojmove. U tih četrdeset dana uključit će ili neće također nedjelje i blagdane. Da se izbjegne svaka bojazan, tih četrdeset dana treba tako shvatiti da ih je po prilici četrdeset, dva ili tri manje, ili pače više.

6. O sudu poglavara Družbe ovisi odluka da li netko, poslan nekamo, mora tumačiti zapovijedi, propovijedi, činiti ovo ili ono.

7. Ako netko iz Družbe osjeća želju da ide u jednu pokrajinu radije negou koju drugu, bilo među vjernike, bilo među nevjernike, taj neće moći ni na kakav način, ni izravno ni neizravno ni sam ni preko posrednika obratiti se vrhovnom svećeniku da ga on pošalje, nego neka ostane pokoran Družbi ili njezinu vrhovnom poglavaru kojemu će izložiti svoju želju i svoje gledište, ostajući posve spreman izvršiti što će mu biti naređeno.

Druga skupina odluka : Bobadilla uskraćuje potpis

Ovdje redaktor označuje točno datum : U subotu uoči četvrte nedjelje poslije Uskrsa, veli, zaključilo se , a naredne nedjelje 8. i 9. točku koje glase :

8. Pouka djece neka traje jedan sat- ali neka se ne gleda na sat skrupulozno , nego neka prosudi onaj koji poučava.

9. Kandidati koji trebaju biti primljeni, provest će tri mjeseca, prije godine svoje kušnje, u obavljanju Duhovnih vježbi, na hodočašću u prošteništa, u služenju siromasima po bolnicama ili drugdje . Razdioba tih triju mjeseci prepušta se sudu poglavara Družbe ili cjelokupnoj Družbi, na primjer: ako kandidati moraju provesti cijela dva mjeseca na hodočašću ili u služenju po bolnicama, ili po jedan mjesec u svakoj od tih službi, itd. Isto tako neka kandidat bude stvarno siromašan, prije nego bude pripušten u kušnju.

Nakon što su te dvije točke "potvrđene", tekst dalje dodaje druge:

10. Ipak su svi mislili da s obzirom na taj predmet treba ostaviti "otvorena vrata" za ona tri mjeseca u slučaju ako bi

koji kandidat bio tako visoka roda,npr. plemićkog roda ili tako moćnih roditelja i veza. da bi bilo pogibeljno slati ga na hodočašće ili na služenja po bolnicama, i da ga u tom slučaju može poglavar osloboditi tih dviju službi.

11.Bilo je još jednodušno odlučeno ako bi tko očitovao poglavaru ili Družbi želju da pođe u nevjerničku zemlju,a vrhovni svećenikpropustio odluku njihovu sudu, taj će morati deset dana provesti u duhovnim vježbama da se prosudi od kojeg je duha naveden na tu želju."Podvrgnite duhove kušnji da vidite jesu li od Boga"(1 Iv . 4 , 1.) .Neka se ne šalje nego istom ako poglavaru ili Družbi izgleda dobro .

12.U petak prije Duhova svi, osim Bobadille,zaključiše i odlučiše da će gornji članak koji radi o poučavanju djece tijekom četrdeset dana, a svaki dan po jedan sat, potpasti pod izričit zavjet koji obavezuje pod smrtni grijeh, upravo onako kao zavjet poslušnosti poglavaru i vrhovnom svećeniku,i da se ne treba izravno obraćati Papi kad netko želi biti poslan među nevjernike.

"Osim Bobadille"...To je prvi put što Bobadilla očituje svoj značaj i svoj duh protivljenja To je također prvi proboj jednodušnosti.Povod može izgledati nevin,ali je činjenica bila ozbiljna.Prva je posljedica bila da se moralo mijenjati pravilo o odlučivanju.Ali i samo načelo "vijećanja"nije li nekako okrnjeno tim istupom? Bilo što bilo,evo što je odlučenotog istog dana :

13.Jasno je određeno i odlučeno da će se u svim raspravljanjima o stvarima,bila ne znam kakva njihova važnost,prihvaćati mišljenje većine. Ipak, kao što se dosad radilo ,uzimat će se tri dana za važnije poslove,pa će se mišljenje većine prihvaćati istom treći dan.Potpisnici ovog novog pravila ističu da po njihovu mišljenju ne bi bilo pravedno da netko izgubi pravo glasa time što se razlikuje od drugih.

Slijedi sedam potpisa (šestorice sudrugova i Cáceres-ov).Prema onome što smo rekli, nema Broët-a i Rodriguez-a, jer su u Sienn,Xsavier je bolestan, a Bobadilla se ne slaže u jednoj točki. Ubacimo ovdje kratak umetak.Bobadillanije nikad bio neki "ugodan"sudrug.Dabi Ignacija kanoniziralo, reče jednog dana neki humorist,dostatno bi bilo uzeti u obzir njegovu strpljivost s Bobadillom! Očito je njegovo suprotstavljanje 23.svibnja bilo teško.Ali,je li to bio razlog da se tereti,kao što su neki učinili? Zar se nije mogao u posve dobroj vjeri i u savjesti oprijeti umnažanju obaveza po zavjetu,pripravan podvrgnuti se papinskoj odluci

koja bi bila protiv njegova mišljenja? Dopusšteno je o tome raspravljati. U životu Bobadille ima mnogo začudnijih stanovišta. Da navedemo samo ovaj primjer: trebalo ga je 1541. siliti da položi svečane zavjete. Poneki ga optužuju da je pače htio napustiti red. Sve se zbiva s njim kao da još uvijek pripada uz sudrugove u Parizu, Veneciji i prvih mjeseci u Rimu. Ako je naša hipoteza točna, Bobadillin bi otpor još više podvukao, kad bi bilo potrebno, dramatski značaj vijećanja od 1539.

U ostalom zamjetit će se s kojom se brižljivošću već od prvih "konstitucija" razlikuje između oba autoriteta: "societas" i "praelatus"

Treća skupina odluka

Vratimo se "odlukama sedmorice otaca". Vijećanje se, naime, nastavlja. Uoči Tjelovske osmine (11. lipnja) odobrene su , a da nisu bile konačno potvrđene, ove tri točke:

14. Postojat će samo jedan poglavar za čitavu Družbu, bit će izabran doživotno, računajući i na iznimne slučajeve koje treba odrediti.

15. Ako primimo crkve ili stambene kuće, trebat će da taj pravni čin bude takav da iz njega ne proistječe nikakvo pravo vlasništvo, nego da dobročinitelji mogu po svojoj volji i bez našeg protivljenja preuzeti natrag svoje dobro. Još više: kakav god bio oblik akta koji nam ih stavlja na raspolaganje, mi nemamo nikakva prava tužiti sudu nekoga koji bi ih nepravедno tražio.

16. Da bi primio i otpustio novake, poglavar će biti dužan saslušati mišljenje nekoliko članova Družbe, za koje će smatrati da mogu dati najtpčnije obavijesti o kandidatu. Zatim će se moitvom obratiti Bogu i konačno donijeti odluku koja će mu izgledati najbolja za hvalu Bogu i napredak zajednice. Sam će prosuditi, radilo se o primanju ili otpustu.

17. Međutim u tri slučaja neće imati pravo odluke, niti pače pravo glasa: ponajprije ako kandidat pripada njegovoj obitelji ili njegovu rodbinstvu-ako je iz njegova rodnog kraja ili kraja tako bliza da bi se moglo sumnjati da je ta okolnost utjecalana njega-ako je poglavar kandidatu duhovni vođa, ili ako mu je poglavardavao Duhovne vježbe ili ako je njegov ispovjednik.

U sva ta tri slučaja odluka o primitku ili otpustu pripadat će većini drugih članova zajednice.

Što se zbilo između 11. i 24. lipnja? Ne znamo. Ako vjerujemo Schurhammeru, Laynez je navodno pokrenuo pitanje osnutka sveučilišnih kolegija po uzoru na one u Parizu a za nove članove reda, no prijedlog kao da bi bio odbačen u ime siromaštva. Tada su, čini se, razmatrali o kućama, koje bi trebale biti osigurane stalnim prihodima, za one koji bi se bavili naukama. Također su, kako izgleda, načeli pitanje kora, glazbe, posta i pokore prema pravilima.

Možda će se tko čuditi što te prve odluke ne prave nikakvih aluzija o imenu reda. To je stoga što nije bilo nikakva razloga za to, već naprotiv, nije bilo razloga napustiti ime koje je bilo izabrano već od Vicenze i potvrđeno viđenjem u La Storta: skupina sudrugova nazivala se od 1537. imenom "Družba Isusova", a red osnovan od sudrugova nastavit će se zvati imenom "Družba Isusova". U vjernosti imenu nalazio se znak vjernosti jednom duhu.

5. JE LI INIGO 1537. IMAO NAMJERU OSNOVATI NEKI RED ?

Studij ovoga poglavlja dopušta nam, bez sumnje, postaviti i riješiti ovo pitanje: Kad je Inigo ušao u Rim 1537., je li imao čvrstu namjeru ili pače jednostavno misao osnovati neki red? Pustimo hotimice po strani starinsku tvrdnju da bi Inigo u Manrezi imao objavu o svom djelu, štoviše o ustrojstvu Družbe Isusove. Izgleda konačno oborena otkrićem dokumenata koji se odnose na postanak i izadbu Konstitucija. Radi se upravo o dolasku u Rim 1537.

Ako je Inigo u to vrijeme nosio tajno u sebi namjeru i pače plan Družbe Isusove, što bi onda mogli značiti oklijevanja, sastanci, vijćanja, tapkanja, molitve, pokore, kojima smo upravo prisustvovali? Komedija bi bila okrutno genijalna.

Zar bi bio lagao tolikim prijateljima? Jean-u de Verdolay, komu piše iz Venecije

24. srpnja 1537., da nikako ne vidi kako će Gospodin s njime odlučiti? Isabelli Roser?

"Četvorica ili petorica odlučiše stupiti u Družbu, piše joj 19. prosinca 1538. I evo danima i mjesecima ustrajni su pri toj odluci. Ne usuđujemo se primiti ih, jer to je jedna između ostalih zamjerki što nam predbacuju da primamo članove i da stvaramo kongregaciju ili red bez odobrenja Svete Stolice."

I kakva bi korist da još laže, kad je već Družba jednom krnula u svijet? O. Francisko Palmino, u srpnju 1553., predao je Ignaciju jedno djelce, određeno da obavijesti javnost o počecima, naravi i poslovima Družbe Isusove. Rukopis stiže u Rim

22 ., a već 29 . Polanco odgovara Palmiju u Bolognu : "Vaša velečasnost učinila je što je najbolje mogla. Moći ćete dodati da prvi sudrugovi , što ih je naš otac Ignacije okupio oko sebe u Parizu , dođoše u Italiju da osnuju red , nego da pođu u Jeruzalem , propovijedati i umrijeti među nevjernicima . Ali , zatim , jer nisu mogli poći u Svetu Zemlju (što se nije nikad vidjelo osim ove godine u naše vrijeme , zbog rata između Venecije i Turaka) , moradoše ostati u Italiji . Budući da ih Papa upotrebljava u poslovima služenja Bogu i Apostolskoj Stolici , oni su se sporazumjeli da postanu jedno tijelo (di far un corpo). Tu družbu potvrdili su pape Pavao i Julije, itd . i obogatili je povlasticama i velikim milostima da pomaže dušama . "

Prvi sudrugovi , pripovijedajući o počecima reda , ne govore drukčije nego Ignacije . Laynez u svom glasovitom pismu Ignaciju , Bobadilla u pismu Aquavivi 15 . kolovoza 1589. , Rodriguez u svom Komentaru (1577 .) .Rodriguez datira osnutak Družbe prvim zavjetima na Montmartreu 1534 . kao da je ustanovljenje jednog redovničkog reda tek samo drugotna činjenica jednog temeljnog čina . Rodriguez godine 1577 . ima , bez sumnje , drugih a ne povijesnih razloga da podržava to gledište , ali njegove riječi ne ističu manje osjećaj ostlih sudrugova . A Polanco , vjeran tumač Ignacijevih uspomena , bez prestanka će tvrditi u spisima i u korespondenciji : kad su Ignacije i njegovi sudrugovi stigli u Rim , " nisu imali nikakva plana da osnuju kakvu kongregaciju , niti ikakav drugi oblik kakva redovničkog reda , nego su htjeli staviti svoje osobe na službu Bogu i Apostolskoj Stolici od časa kad nisu mogli poći u Jeruzalem . "

Pa ipak između Manreze i Montmartre-a , između Montmartre-a i Rima , postoji tajanstvena neprekidnost . Ono što je Bog govorio Ignaciju za vrijeme njegova samotnog boravka u Manrezi , tajna je Ignacijevih putova . Bog ga je poučio o prijeko potrebnom raspoloženju da bi čuo njegov zov , da bi prepoznao njegov Duh , da bi korak po korak ostvario njegov , Božiji plan . Nije Inigo znao da će s devet sudrugova osnovati jednog dana Družbu Isusovu , Bog je to znao . I Bogu je trebao čovjek po njegovu srcu da savršeno ispuni njegovu volju . Dajući Inigu iskustvo o razlučivanju duhova , mudrost izbora , u isti mah mističnu i ljudsku , dovodeći ga do tolikog osobnog odricanja kad srce ljudsko diše napokon u Božjoj sveobuhvatnosti , kuca prema ritmu Božjeg srca , promatra svijet Božijim očima , Bog si je spremao već od Manreze oruđe , kojim će se poslužiti u Rimu za osnutak Družbe Isusove . Vijećanje 1539 . nije drugo nego iskustvo iz Manreze , proživljavano na razini skupine i u novim okolnostima , u novoj problematici .

Jedna riječ mila Ignaciju i njegovim sudrugovima , ukratko izlaže

i simbolizira ignacijevski mentalitet : hodočašće . Oni su u biti hodočasnici , putuju neprestano prema jednom ili drugom Jeruzalemu , najprije zemaljskom , onda nebeskom . Idu Putem po Božjoj volji , Božijim korakom ... Njihov Put , to su svi putovi svijeta , Španjolske , Francuske , Loraine , Germanije , Italije . Oni su ih okupili i onda doveli u Rim . Ali to je još više otajstvena i svjetlosna Staza kojom im Gospodin daje da stupaju tijekom dugih zemaljskih putovanja .

Na hodočasnikovu putu ima odricanja , siromaštva , katkada gladi i žeđe , hirova godišnjih doba , nesigurnosti sutrašnjice .

Ima i slobode duha , neizmjernosti horizonta bez granica i prisile , izljeva adoracije , prikazanja , zahvaljivanja .

Ima nepredviđenoga , neočekivanih događaja , ugodnih i neugodnih , što su najbolji i najsigurniji znakovi Boga , koji određuju ritam putovanja , zaustavljanje , boravak , promjene kursa ili reda vožnje .

Ima susreta s "vjernicima i nevjernicima " , s drugovima koji "putuju "s vama neko vrijeme ili koji ostaju vjerni , ima prijatelja koji pomažu , neprijatelja koji vrebaju , razbojnika koji vas okradu , bogataša koji daju milostinju , siromaha s kojima dijelite svoj kruh .

Put vas napokon približuje svaki dan , svaki čas , Cilju , još zastrtu ali sigurnu . Kad se čovjek obazre , vidi da je prevaljeni put uistinu bio čudesan , da vas je iskustvo preobrazilo , da ste "čišći" , slobodniji , istinitiji ... ukratko da je Bog , koji je cilj , već s vama koračao .

Ignacijansko vijećanje , taj zajedničarski izbor -i osobni izbor - jesu najvažniji čini da bi " se dobro putovalo " . To je zaustavljanje , časovit zastoj , kad sam ili u skupini određuješ stanje i položaj , kad se orijentiraš , kad biraš . Prema najopipljivijoj stvarnosti , najistinitiji položaj , prevaga izgleda i prepreka , ali naročito zazivajući Gospodina koji se sam nazvao : Putem , "Ego sum via" (Iv . 14 , 6) .

Ignacijansko vijećanje jest čin "mudraca" : "sedebit solitarius ... tacebit ... et levavit super se" (Tuž . 3 , 28) . Zastoj u samoći , u šutnji , u ozbiljnu razmišljanju i razgovoru s Bogom da se uvjeriš kako dobro putuješ prema Božjem redu vožnje .

V . PRVI RASTANCI - "PRIMA SUMMA INSTITUTI" - IGNACIJE VRHOVNI POGLAVAR

1 . PRVA PAPINSKA POSLANJA

Broët et Rodriguez u Sienni

Još nije bilo završeno vijećanje 1539 . , kad po papinu nalogu već četvorica sudrugova ostaviše Rim . Nadbiskup Sienne i drugi uglednici grada djeluju na Pavla III. posredstvom kardinala Giani-Pietro Carafe te isposlovaše da Papa naredi Pashaziu Broëtu da s još jednim sudrugom pođe u Siennu. Franciscus Strada, dvadesetogodišnji mladić, koji je stanovao sa sudrugovima, bi za to određen. Malo kasnije pridruži im se Simon Rodriguez. Broët i Strada otputovali su koncem travnja ili početkom svibnja s najširim ovlastima. Radilo se o tome da se redovnice u samostanima sv. Prospera i sv. Agneze vrata na strogo obdržavanje pravila. Kao što se moglo i očekivati, revnost se misionara nije ograničila na reformu samostana...Oni su djelovali po gradu, naročito među studentskom mladeži Sveučilišta. Duskora se Strada nastani u Montepulciano. Rodriguez, iscrpljen radom i trapljenjem oboli u studenom 1539. Bilo je to vrijeme kad je portugalski kralj Juan III. usrdno molio Papu preko svoga poklisara u Rimu Don Petra de Mascarenhas da pošalje nekoliko sudrugova u Portugalsku Indiju. Za to poslanje Ignacije i sudrugovi označiše Bobadillu i Rodrigueza, koji su se vratili u Rim prvih dana 1540.

Favrre i Laynez u Parmi i Piacienzi

Parmom i Piacenzom, u dvama gradovima koji su ostali u savezu s Papinskom Državom upravljao je jedan kardinal. Početkom 1539. bio je taj legat (tako se nazivao guverner) kardinal Giovanni-Maria del Monte, budući nasljednik Pavla III. Zamijenio ga je 21. travnja kardinal Filonardi s naslovom di Sant 'Angelo. Duskora ovaj isposlova dvojicu sudrugova za svoje područje. Sudrugovi izabraše za to poslanje Pierrea Favrea i Diega Layneza. Obojica misionara pođoše iz Rima 20. lipnja i preko Loretta stigoše u Parmu prvih srpanjskih dana. Našli su vjersko i moralno stanje uistinu kritičnim. (Ovaj je grad, piše još u lipnju 1540. Giovanni Angelo Medici,

već dugo mjeseci gori od šume orgija, toliko je u njemu počinjeno krađa, ubojstava i drugih grijeha.(Čudna konstrukcija, op. prepisivača !) "Propovijedanjem i naročito Duhovnim vježbama, što su ih davali sami misionari kao i oni kojima su ih prije bili davali, poče se nazirati pokret obraćenja, polagano i načičkan poteškoćama. Upravo tada Jerolimó Domenéch, dvadeset i četverogodišnji svećenik i kanonik iz Valencije u Španjolskoj susrete se s Faverrom i Laynezom, obavi Duhovne vježbe i odluči priključiti se skupini sudrugova. Isto učiniše Pavao de Achillis i Elpidio Ugoletto, Ivan Krstitelj Viola, Antun Criminilai, obojica braće Franjo i Benedikt Palmio, itd; sve imena koja će se često spominjati u prvim godinama Družbe. Na djelu dvojice misionara surađuju laici, ljudi i žene do te mjere da su polazili od kuće do kuće poučavati djecu i žene koji nisu mogli dolaziti u crkvu.

Sav taj pokret nije bio bez nepravilnosti i suprotstavljanja. Stanoviti propovjednici nisu nikako odobravali naročito što sudrugovi s tolikim žarom preporučuju vjernicima da svakih osam dana pristupaju sakramentima pokore i Euharistije.

Istom u svibnju 1540. poče Laynez raditi u Piacenzi. Njegovo propovijedanje i njegov primjer odmah proizvede sretne učinke kod pučanstva. No, 20. kolovoza 1540. pronese se glas da će Papa poslati Layneza u Francusku, a Favrea u Španjolsku. Parmanci poradiše u Rimu, ne bi li spriječili njihov odlazak. Ali Favre je bio u rujnu određen pratiti doktora Ortiza u Worms, u svojstvu teologa. Što se Layneza tiče, kardinal Marcello Cervini isposlovao ga je od Pape za obnovu samostana i grada Reggio u Italiji. Uostalom, doskora (u prosincu 1540.) zamolio je Ignacije Papu neka opozove Layneza natrag u Rim: dva mjeseca prije odobrena je Družba Isusova pa je sada trebalo pristupiti izboru vrhovnog poglavara.

Bobadilla u Napulju

Početak jeseni 1539. ostavlja Nicolas Bobadilla Rim i polazi u Napulj. Povjereno mu je privatno i naročito delikatno poslanje. Don Ascanio Colonna i Juana Aragonska, nakon više od 20 godina braka, umalo da se ne rastaviše na veliku sablazan naroda. Od 4. srpnja govorilo se u maloj zajednici sudrugova u Rimu o tom poslanju kao gotovo skorašnjem. Bobadilla je stvarno otputovao istom koncem rujna na Ischium gdje je Ascanio stolovao. U svojoj Autobiografiji u kojoj Bobadilla govori o sebi kao o trećoj osobi propovijeda o svome putovanju, zatim o dolasku: "(Iz Mole) doplovili morem na otok Ischium. Za tog putovanja oboli od opasne groznice 'pecorie' po svojoj naravi smrtonosne. Iskrcavši se u takvu stanju na otok nije mu bilo moguće tamo ostati budući da nije bilo bolnice.

Prevezen je , dakle , u Napulj , u Anuncijatu . Tamo mu pustiše krv i dadoše neko sredstvo za čišćenje . Često je slušao kako liječnik govori bolničarki : " Ovaj ide u grob ... , ali mu se Bog smilova . ozdravio je . Dva mjeseca kasnije vratio se na otok Ischiu i tu ostao do Uskrsa 1540 . Izvršio je poslanje što ga je bio primio od gospođe Juane , uspio je zadovoljiti vrhovnog svećenika i don Ascania Colonna . Zatim se vratio u Rim slabo oporavljen poslije svoje duge bolesti . "

Zapravo nije ozdravio , niti je uspio u svom poslanju onako kako je mislio : barem je raskid bračnih drugova Colonna bio odložen . Trinaest godina kasnije pokušat će Ignacije izmiriti ih . Neće uspjeti kao ni Bobadilla .

Prvih dana ožujka 1540 . vratio se Bobadilla u Rim . Pozvao ga Ignacije , jer se kanilo poslati ga s Rodriguezom u Lisabon , a odatle u Indiju na prijedlog Juana III . Portugalskog . Ali jedva stiže u Rim , kad mu groznica , koja ga nije zapravo nikada pustila , iznova poraste . Nije se moglo čekati : Don Petar Mascarenhas već se spremio na odlazak . I tada Bobadilla bi zamijenjen Xsavierom - koji je tada služio kao tajnik skupine i naročito se brinuo za dopisivanje s raspršenim sudrugovima . Bog je nastavljao voditi stvari po svojoj volji . Čim je Bobadilla prizdravio , preuze svoje poslanje u Južnoj Italiji : u Bisignanu na Calabrijii (jeseni 1540 .) . Posjetio je svu dijecezu , propovijedao , ispovijedao , obnovio samostane , kler , borio se protiv luterskog prodiranja , ali uz ponešto surovosti . U proljeće 1541 . pozva ga Papa u Rim na Ignacijevu molbu : sudjelovao je u izboru vrhovnog poglavara Družbe Isusove .

Jay u Bagnoregio i Brescii

Napokon je poslanje bilo povjereno drugom sudrugu za nekoliko mjeseci . Bio je to Claudije Jay Već 22 . ožujka 1540 . mogao je Bobadilla javiti ferrarskom vojvodi Herculu Claudijev dolazak . Poslan je u područje Bagnoregio . Doček neprijateljski . Claudije se dobro držao i napokon pobijedio srca i učinio mnogo dobra . U jesen prijede u Bresciu , kamo je otišao pred njim mladi i gorljivi Francisco Strada . Doček je bio mnogo ljubezniji , premda je Brescia bila jedan od prvih gradova kamo je prodrila hereza . Strada i Jay radili su u gradu zajedno do proljeća 1541 . Tada Jay , kao i ostali sudrugovi , bi pozvan u Rim radi izbora vrhovnog poglavara .

Strada se pak pridružio u Parizu skupini studenata , kandidata za Družbu , koje je predvodio Diego de Eguia , a prva njihova jezgra ostavila je bila Rim koncem travnja 1540.

II . "PRIMA SOCIETATIS JESU INSTITUTI SUMA "

Ishod drugog vijećanja 1530 . ne bi imao nikakva kanonskog učinka , dok ga Papa ne bi propisno odobrio . Trebalo je , dakle , najprije sastaviti pregledniji i sređeniji dokumenat , koji bi se mogao podnijeti Papi . Kako je bio ostvaren , i tko ga je sastavio " Prvi kratak pregled ustanova Družbe Isusove " u pet poglavlja ? Ne znamo . Na dokument nije stavljen datum , ali je sigurno da je u kolovozu bio dovršen , jer je predložen Pavlu III . na odobrenje preko kardinala Gasparo Contarini već 3. rujna .

" Tko bi htio točno upoznati Družbu Isusovu onakvu kakvu je zamislio utemeljitelj i predložio Namjesniku Kristovu na odobrenje , trebalo bi mu samo pažljivo ispitati taj opći pregled " , izjavljuje Tacchi-Venturi , nenadmašiv stručnjak s obzirom na taj predmet . Treba naglasiti da će taj tekst biti gotov cjelovito donesen u buli Regimini militantis , utemeljena Družbe , od 1540 . Neke inačice , do kojih će doći , bit će vjerojatno poučne u pogledu nastanka i postepenog razvijanja ustanove .

Treba nam dakle , što podrobnije analizirati taj dokumenat . Ne možemo ga u potpunosti navoditi , ali bi ga trebalo cjelovito pročitati i provagnuti svaki njegov izraz .

U predgovoru neovisnom o tekstu , stavlja Papa čin što će ga izvesti . Poznaje svu desetoricu sudrugova , navodi njihova imena , ustanovljuje da dolaze sa svih strana svijeta . Poznaje također njihov rad , njihove naslove , njihov duh . Obaviješten je o " vijećanju " što su ga upravo zajedno obavili i o odlukama do kojih su došli na poticaj Duha Svetoga . Meštar Svete palače Tomaso Badio proučio je nacrt i pronašao ga veoma dobrim .

SUMMA sadržava pet poglavlja

Prvo poglavlje

Prvo poglavlje jest temeljno . Što je Družba koju želimo označiti imenom Isusovim ? Takvo je pitanje , što ga je nužno riješiti prije svakog drugog .

Prije nego što se kandidat okrene prema Družbi , potrebno je da ima volju " vojevati pod Kristovom zastavom " i " posvetiti sebe samo Bogu i njegovu namjesniku na zemlji " . Raspoloženje predhodno , prijeko potrebno prije svake kandidature .

Ako je kandidatovo raspoloženje uistinu takvo , tada , pošto je položio zavjet vječne čistoće , može on zamoliti da bude priključen skupini sudrugova , budući da ih je upravo ta " volja " nekoć združila u Parizu i Veneciji.

No , neka zna da je između svih oblika služenja Bogu Družba već izabrala neke pretpostavljajući ih drugima : pomagati dušama " da napreduju u kršćanskom životu i kršćanskoj nauci , širiti vjeru službom riječi , duhovne vježbe i djela ljubavi , naročito kršćanskim upućivanjem djece i priprostog puka . "

Kakvo bitno vladanje mora kandidat usvojiti kad je primljen ? " Upravljati uvijek oči najprije prema Bogu . " Bog je cilj , jedini cilj a oblik ove ustanove samo je stanovito sredstvo (via quaedam) pristupanje Bogu , ali taj mu je " put " Bog predložio osobno . Sam po sebi "put" nije cilj . Oblik Ustanove jest " drugo " (deinde) u odnosu prema služenju Bogu podudara se s oblikom Ustanove . Potrebno mu je , dakle , da ide svim svojim silama za ciljevima Družbe .

Svim svojim silama ? Tako je , ali svaki ima svoje vlastito zvanje unutar sveopćeg zvanja Družbe . Ponajprije , milost Duha Svetoga razlikuje se oblikom i jačinom , već prema osobama - a onda među sudrugovima nisu svi sposobni za sve poslove . Revnost ne smije biti neumjesna ili smutljiva (ne quis forte zelo utatur sed non secundum scientiam) , nego neka sve bude onako kao što mora biti . Suditi o stupnju svakog pojedinog , razlučiti i podijeliti službe , neka sve to bude posao poglavara ili starješine - kojega će morati izabrati sudrugovi da bude sve ispravno , jer je nužno da bi neka zajednica čvrsto stajala na svojim temeljima .

Vlast vrhovnog poglavara nije apsolutan . posreduje elemenat " sudrugovstva " da je ublaži . " Vrhovni poglavar imat će vlast da sastavi konstitucije da bi ostvario djelo što smo ga poduzeli . " No , tri uvjeta daju ravnotežu tom pravu : neka se tom vlašću služi " u savjetu " - neka vrhovni poglavar sasluša " mišljenje braće " , -neka u odlučivanju vrijedi pravilo prava većine glasova . Što je to " savjet " ? To je onaj dio Družbe što ga vrhovni poglavar može lako

(commode) okupiti . Činit će to samo onda kad se radi o stvarima veće važnosti i koje moraju imati trajan učinak . Za manje stvari i kratkotrajnije okupit će sve koji se nalaze u mjestu , u kojem se boravi . Naprotiv , da se nešto izvrši , i da izda zapovijedi , pravo vrhovnog poglavara jest bezuvjetno . Ukratko, vrhovni poglavar ne posjeduje sam zakonodavnu vlast , pa ni u manjim stvarima , naprotiv ima punu izvršnu vlast .

Prijeko je potrebno dobro shvatiti sve nijanse ovog " prvog poglavlja Summe . Odmah ono stavlja jedne prema drugima različite direktivne elemente , što je osobitost Družbe Isusove.

Drugo poglavlje

Čitavo je posvećeno poslušnosti cijele Družbe i svakog sudruga vladajućem Papi . Veoma je jasno i veoma lijepo :

" Neka svi sudrugovi znaju i neka se prisjećaju ne samo za prvih vremena svojih zavjeta , nego svaki dan , dok god budu živjeli , da ova Družba sva i čitava (universam) i svaki njezin član vode borbu Božju u vjernoj poslušnosti našem veoma Svetom Ocu Pavlu III . i njegovim nasljednicima i da su podložni autoritetu Namjesnika Kristova i njegovoj vlasti po božanskom pravu ne samo po naslovu opće poslušnosti svega klera , nego vezom zavjeta , i to tako da sve što će nam naložiti Njegova Svetost za dobro duša i širenje vjere , obvezni smo izvršiti bez oklijevanja i ispričavanja , odmah i koliko god je u našoj moći , pa poslao nas među Turke , u nove svjetove , među luterance ili među bilo koje druge vjernike ili nevjernike . " Prvi oci znaju po promišljanju i iskustvu da je ta obveza strahovita potreba i da njome izlažu svoj život opasnosti : već smo vidjeli , mučeništvo im ne zadaje strah . Ali kandidata pošteno upozoravaju na nj . " Neka oni koji teže za tim da nam se pridruže , promišljaju dugo i duboko , prije nego natovare na svoja ramena takav teret , da li imaju dosta duhovnih zaliha da prema savjetu Gospodinovu , dobro dovrše tako velik put , tj . da li im Duh Sveti , koji ih potiče , obećaje dosta milosti da uz njegovu pomoć nose breme toga zvanja . " Zaista sudrugovi si ne pozlaćuju ni stvarnost ni budućnost . Upravo se u njihovu zvanju izražava " Sve " Božje , Božja Transcedentnost , Božja Apsolutnost . . . i još određenije , primjer Isusa koji svijet spašava svojim patnjama , svojim poniženjima i svojim križem . Ako je " vaganje " kandidatovo pozitivno , tada " nakon što će po duhu Duha Svetoga dati svoje ime toj Družbi Isusa Krista , morat će dan i noć biti opremljen i spreman da obdržava tako veliku obavezu . " Konac tog poglavlja podsjeća da nitko , pa ni vrhovni poglavar , ne smije praviti pritisak da bi dobio od Pape poslanje prema svom izboru .

Treće poglavlje

U ovom se poglavlju radi o poslušnosti poglavaru Družbe . To je zavjet osobe osobi : tekst veli singuli . Neka svaki položi zavjet poslušnosti poglavaru Družbe u svemu što se tiče obdržavanja pravila . Neka pak poglavar nalaže što će smatrati prikladnim za ostvarenje cilja što mu ga Bog i Družba predlažu , a u vršenju vlasti neka se uvijek sjeća dobrote , blagosti i ljubavi Krista i primjera Petra i Pavla . Neka se i on i njegov savjet ravnaju po tom pravilu . I upravo u tom poglavlju o poslušnosti i vlasti

vraćaju se sudrugovi nenadano i uporno na temeljnu dužnost katehiziranja djece i jednostavnoga puka prilagođavajući se " raznim okolnostima osoba , mjesta i vremena " : " Naročito je potrebno da poglavar marno bdije nad ovom točkom : ponajprije jer se vjera ne može izgrađivati u dušama bez čvrsta temelja , i (drugi razlog) jer kod sudrugova postoji opasnost što je netko učeniji , da to više nastoji izvuci se od te službe , prividno manje sjajne , a u stvarnosti nema je ni jedne druge koja bi bila učinkovitija , bilo da pomogne bližnjemu , bilo da pruži članovima Družbe priliku da se , kao što to moraju , vježbaju u ljubavi i poniznosti . " A kad je taj umetak bio završen , tekst nastavlja bodreći sve sudrugove na poslušnost " u svemu što se odnosi na ustanovu Družbe " . Dva su razloga za to naglašavanje: poslušnost " ima neizmjerne (ingentes) prednosti za red , -ona je neprekidno vježbanje u poniznosti , u kreposti koju se ne može nikad dosta nahvaliti " . Tajna te poslušnosti ? Gledati u poglavaru Krista kao prisutna . Neka ga , dakle , štiju kao što dolikuje .

Četvrto poglavlje

Kako su poslije ta dva poglavlja , neki povjesničari mogli pisati da " dokumenat naglašava naročito siromaštvo " ? To znači pobrkati lirizam i hijerarhiju vrijednosti . Istina jest da četvrto poglavlje počinje neke vrste himnom siromaštvu , kroz koju prolaze sve uspomene prvog sudrugarstva - a za Ignacija , sve radosti hodočasnika . " Iskusili smo da nema života radosnijeg , čišćeg , prikladnijeg da bližnjega pobudi na dobro , od života najbolje zaštićena protiv kuge koja se zove ljubav prema novcu , od života što se želi približiti evanđeoskom siromaštvu , koliko god je samo moguće . A znamo da će Gospodin naš Isus Krist osigurati prijeko potrebnu hranu i odijelo onima koji traže samo kraljevstvo Božje . Tako , dakle , neka svaki i svi zajedno zavjetuju vječno siromaštvo i izjave da se za sebe same i pače zajednicu , radi uzdržavanja i potreba Družbe , odriču svakog građanskog prava raspolaganja stalnim dobrima , dohocima ili rentama . neka budu sretni što nemaju osim ono što im je potrebno prema dobroj volji onih koji posjeduju , i što primaju milostinju u novcu ili mjenicama da si nabave što im je potrebno " . Od lirizma prelazi se na najobičniju stvarnost , na pariško iskustvo: " Ipak , radi pridruživanja svojoj skupini nekih dobro nadarenih studenata i radi njihova obrazovanja na sveučilištima , naročito u svetim znanostima , moći će u građanstvu stjecati prava na nepokretna dobra ili dohotke , tj . za uzdržavanje skolastika , koji žele napredovati u stvarima duha i u filozofskim naukama , da onda budu primljeni u našu Družbu , pošto su završili studije i poslije svoje kušnje " .

Peto poglavlje

Peto poglavlje izgleda najprije kao neka vrsta praktičnih propisa moljenja božanskoga oficija , svako posve za se ; nema ceremonija koje bi pravila propisivala : ni kora , ni orgulja , ni pjevanja . Stvarno se to načelo temelji na iskustvu . " Za sve to nailazili smo na velike neprilike . Prema svome zvanju , osim drugih dužnosti ,moramo provoditi velik dio svojih dneva , a katkada i noći , duhovno pomažući bolesnike i onda kad ih ne njeujemo . "

Slijedi neke vrsze zaključak . Ova Summa odgovara želji Svetoga Oca da ima prikaz naše ustanove . " Sastavili smo je da makar površno obavijestimo one koji nas pitaju o našem načinu življenja i da poučimo one koji bi , ako se Bogu bude svidjelo , htjeli nas nasljedovati .

Iz iskustva znamo da naš život ne ide bez nebrojenih i ozbiljnih poteškoća , prema tome smatramo upitnim unaprijed upozoriti na njih one koji bi htjeli slijediti nas , jer se bojimo da ne bi , pod izlikom dobra , udarili na dva grebena koje sami izbjegosmo . Prvi bi bio da se nametnu sudrugovima pod teški grijeh postovi , bičevanje , hodanje bosih nogu i gole glave , posebno odijevanje , oskudna prehrana , pokora , kostrijet i druga tjelesna mrtvenja . Sve to ne zabranjujemo stoga što bismo to osuđivali - naprotiv , hvalimo i uzvisujemo uvelike kod onih koji to provode - nego jedino jer ne želimo da naša braća budu satrvana gomilanjem tolikih tereta i da u tom ne nalaze kakvu ispriku da zanemare cilj što smo si ga postavili . Uostalom , svaki će moći , ako mu poglavar ne zabrani , pobožno se predati tim vježbama u mjeri u kojoj je upoznao bilo potrebu , bilo korist za sebe . Drugi bi greben bio primiti u Družbu nekog koji nije dugo i brižno kušan . Istom kad bude dokazao svoju razboritost u Kristu te svoju doktrinarnu i duhovnu vrijednost , bit će pripušten u Družbu Isusa Krista . Neka taj isti Isus Krist bude milostiv onom što smo u svojoj slabosti poduzeli na slavu Boga Oca , komu jedinom čast i slava na vijeke . Amen . " (napomena-tu je kraj dokumenta)

Dokumenat se svršava posvemašnjim i oduševljenim odobrenjem Pavla III . Papa podjeljuje sudrugovima ovlaštenje da među sobom (inter vos)sastave konstitucije : " Na posao, ljubljani sinovi u Kristu ! Slijedite svoje zvanje po vodstvu Duha Svetoga , zatim muževno radite , kao dobri radnici , u vinogradu Gospodnjem , pod zaštitom Svete Stolice, s milošću Gospodina našega Isusa Krista ! " Papina radost nije bila protokolarna . Čim je proučio Summu Pavao III . dopusti da se sastavi bula ili breve , prema tome što će izgledati najbolje , " prema mišljenju meštra Svete Palače , kojemu je Njegova Svetost po meni prenijela nalog da stvar dobro ispita i da mu saopći svoje mijenje . " Pripovijeda se da je Pavao III.

poslije čitanja dokumenta navodno bio rekao : " Evo Duha Božjega ! "ili " Evo prsta Božjega ! "

Istoga dana izvijesti kardinal Contarini Ignacija o sretnom ishodu njegova koraka i obavijesti ga da će , čim se vrati s Papom u Rim , za dva dana , dati nalog prečasnog Ghinucci - u da sastavi službeni dokumenat odobrenja .

3 . TEŠKOĆE OKO SLUŽBENOG ODOBRENJA

Sve je izgledalo gotovo pred svršetkom 12.

Girolamo Ghinucci bio je veoma iskusan u kurijalnim poslovima , tajnik u kancelariji brevea dugi niz godina za pontifikata Julija II . i Leona X . , imenovan kardinalom u konzistoriju od 20 . svibnja 1535 . , često je od Pavla III . bio pitan za mišljenje u poslovima kurije . Prema jednom pismu od 28 . rujna Lactanzia Tolomei Contarini - ju , tada u Lorettu , Ghinucci je temeljito razmotrio dokumenat . Za tri poglavlja (prvo , treće i četvrto) tražio je tek neke ispravke s obzirom na oblik ili izraz . Ali nije tako išlo s drugim i petim . U petom Ghinucci je brisao sve što se ticalo orgulja, svetog pjevanja , tjelesnog trpljenja , itd . , da se ne bi hereticima dala prigoda da kliču od veselja zbog pobjede . Ta brisanja ne bi pravila teškoće , jer su ih sudrugovi prihvatili . Kritike upravljene na drugo poglavlje bile su teže . Zavjet poslušnosti papi učinio se kardinalu suvišan .

Zar poslušnost papi nije dužnost svih kršćana , a naročito svega klera ? No , nakon što je Ghinucci saslušao razjašnjenje sudrugova , pristade da prijeđe preko te poteškoće . Sudrugovi

pak izjaviše da su spremni prihvatiti ispravke , samo da ustanova Družbe Isusove bude odobrena . I tako su Ignacije i Salmerón mogli 24 . rujna pisati u Španjolsku da smatraju odobrenje gotovo postignutim .

Izgleda da je Contarini odviše brzo prihvatio svoje želje kao stvarnost . Da bi se o tome moglo suditi , trebalo bi imati originalni akt dokumenta , prema kojem se Papa izjavio skolonim odobriti "Pet Poglavlja", i na kojem je Ghinucci napisao svoje mišljenje, ali, nažalost, toga akta nemamo. Sigurno je pak to da je Pavao III., upućen u Ghinucci-jeve prigovore, povjerio arbitražu između Contarini-ja i Ghinucci-ja jednom drugom kardinalu, Guidiccioni-ju.

Kardinal Guidiccioni bio je izvrstan kanonist, koji nije donosio suda prije nego bi sakupio sve obavijesti, do kojih je mogao doći. "Neporočan pastir, revan za svoje stado, učen kanonist, uporan u svom uvjernju, spreman prije se slomiti nego se saviti", takva nam ga predstavlja Tacchi-Venturi. Nego, Guidiccioni je imao vlastite

ideje o redovničkim zajednicama: ne valja odobravati nove, nego pače one koje već postoje svesti na četiri: dominikanci, manja braća, cistertiti i benediktinci! Tu je tezu javno iznosio i branio je u više djela, koja ostadoše neizdana. Svoje mišljenje potkrepljivao je odlukama 4. lateranskog sabora i Lyonskog sabora iz 1274.: velik dio nereda u crkvi proizlazio je iz umnožavanja redovničkih zajednica, njihovih povlastica i nesuglasica. Kaakvu su nadu sudrugovi mogli imati da će vidjeti odobren svoj institut? Što će biti od krhke Summe u rukama takva suca? Sudrugovi su osjetili pogibao. Najprije se obratiše Bogu i obećaše odslužiti 3000 misa u slučaju da im uspije molba. Zatim su uznastojali pronaći osobito po gradovima, u kojima su misionarili ili misionare, drugove, saveznike, pomoćnike među uglednim osobama i gradovima koji su ih gladali na djelu pa bi mogli posvjedočiti o čistoći njihova života i učinkovitosti njihovih plodova. Ovdje prepoznajemo metodu dragu Ignaciju u njegovim teškoćama s inkvizicijom. Nju će primijeniti također dok god bude upravljao Družbom kao njezin vrhovni poglavar. Tu su Herculon II. i njegov brat kardinal Hipolit d' Este, gradski vijećnici u Parmi, nadbiskup sienski Francesco Bandini, kardinal Legat u Bologni, Bonificije Ferreri, portugalski kralj Juan III., koji je pokušao da pridruži svojoj molbi Karla V. i francuskog kralja, pa sve do Constanze Farmese, papine kćeri, udane za grofa Bosio de Santaflora.

Kardinalska je tvrđava bila snažno opasana. Pred molbama, traženjima, svjedočanstvima tako odličnih zaštitnika Guidiccioni izvede "strateški uzmak". Stvar ne ovisi o njemu, govorio je, nego o Contarini-ju i de Ghinucci-ju, a što se njega tiče, dao je izvještaj što se od njega tražio; u njemu je priznao da je "Pet Poglavlja" ispravno i visoke duhovnosti; nije pače bio protivan da nova ustanova bude odobrena u svečanijem obliku, a ne samo "viva voce" Pavla III. , niti je protivan da sudrugovi osnuju jedan novi i osobit red , samo da ne bude ništa protivno svetim kanonima . Pošao je pače tako daleko da je priznao dobre plodove što ih je već postigla Družba Isusova . Odluka je zapela , a već smo bili u veljači 1540 .

No , za mjesec dana stanje se odmrzava . Posredovanje vojvode Hercula II . i njegova brata kardinala d' Este " postiglo je , prema Bobadillinim riječima u jednom pismu vojvodi , što mnogo drugih nije uspjelo postići " . Jedno Ignacijevu pismo , kasnije od događaja 1540 . , potvrdit će Bobadillino svjedočanstvo . Nakon što je spomenuo vojvodi jedno drugo posredovanje godine 1538 . , u korist Družbe , nastavlja : " I od tada našli smo se kao cilj jedne druge zapreke s ne manje teškim posljedicama , kad je Njegova Svetost , potvrdivši našu Družbu (viva voce) , naišla na suzdržljivost kod nekih kardinala , članova

svoga vijeća. Zahvaljujući posredovanju Vaše Ekscelencije i Vašeg posrednika prečasnoga i presvijetloga ferrarskoga kardinala, vašega brata, naša je stvar dobro riješena, kao što Vam to javljamo, odajući Vam vječnu zahvalnost koju Vam dugujemo."

Vrijeme je međutim prolazilo, a još nijedna odluka nije donesena, Izenada, stiže početkom rujna 1540. U jednom pismu sienneskom nadbiskupu, monsignoru Bandini, sam Ignacije pripovijeda da su kardinali Contarini, Carpi i Guidiccioni predali Papi konačno mišljenje, nakon čega je Pavao III. naredio da se ta stvar napokon zaključi 29

Guidiccioni, da "spasi svoju čast", pronašao je izražajno sredstvo koje mu dopušta da ne bude u protivurječju sa samim sobom, niti da se odrekne svojih načela. Držanje uistinu fine diplomacije: podsjećao je da je već od početka priznavao visoku vrijednost "Pet Poglavlja", da je sve bolje obaviješteni svjedok kreposti i rada sudrugova, da je uočio ugled što ga Ignacije i njegova skupina uživa kod Pape, na primjer za vrijeme audijencije Pavla III. portugalskom poklisaru Petru de Mascarengas-u. Bio je, dakle, suglasan da se odobri mlada Družba Isusova, ali s ograničenjem broja profesora (i ovdje treba uzeti tu riječ u općem smislu izraza, to jest potpuno izgrađenih redovnika) na šezdeset, Tako je budućnost bila pridržana: prema okolnostima, ta bi skupina mogla postati red ili biti dokinuta bez buke..Treba li tražiti posebnu potvrdu Ribadeneyreve 30 tvrdnje, prema kojoj je kardinal osjetio toliki poticaj Duha Svetoga da je nestalo iz njegova srca svakog prigovora? Prvi povjesničari isusovci naginjali su tomu da djelovanjem duhova protumače ono što bi se moglo protumačiti jednostavnom psihologijom, ili pak, kao ovdje, diplomatskom prepredenošću. Bilo kako bilo, rješenje

je sve zadovoljavalo: Guidiccioni se časno izvukao iz trnovite afere; Contarini je vidio da je njegov trud napokon uspio; prijatelji mlade Družbe radovali su se uspjehu svoga posredovanja.³¹ Pavao III. mogao je konačno dati logičan nastavak svome odobrenju viva voce od 3. rujna 1539. Najsretniji, očito, bili su sudrugovi.

I tako Pavao III. potpisa 27. rujna 1540, bulu Regimini militantis u palači sv. Marka: Družba Isusova bila je kanonski osnovana;

Između Prima Summa Instituti i bule provedene su neke izmjene. Uvod je skraćen, a stanoviti su obrasci ispisani kurijalnim stilom. U zaključak su umetnute dvije odredbe: jedna je dokidajuća, a odgovara prigovoru što ga je Guidiccioni uzeo iz Drugog lyonskog sabora i iz Dekretalija; druga je ograničavajuća, ograničava na šezdeset broj redovnika profesora~ U redakciji "Pet Poglavlja" opaža se trag Ghinucci-jevih kritika, čemu se dodaje nešto neznatnih

promjena, ponajviše stilističke naravi.

Bula Regimini Militantis (ili Apostolsko pismo), treba to podvući, ne ustanovljuje Pravilo, nego Formulu, kao što se tada govorilo, a danas bismo rekli program, neke vrste zakonski okvir. Uostalom Pavao III. dao je sudrugovima ovlaštenje "izraditi konstitucije" i postaviti zakone. Prema tome netočno je taj dokumenat nazivati "Pravilo sv. Ignacija, odobreno i potvrđeno od Pavla III."³³ I sigurni smo da tada nisu postojala "pravila", koja bi se razlikovala od "Pet Poglavlja". Naprotiv, bula Regimini militantis, ili još bolje Formula instituti sačinjava, za Družbu Isusovu, bitnu polaznu točku da bi se upoznao duh i plan prvih otaca i da bi se od toga živjelo kroz promjene mentaliteta i povijesnih preokreta. To je tekst koji treba neprestano razmatrati, vagati pred Bogom, duboko u njega pronicati. Po tom dokumentu prilazimo samom iskustvu Ignacija i prvih sudrugova. Zajedno s njima ponovno kročimo putem dugim, bolnim i muževnim, razumnim i mističnim, kojim su oni zajedno koračali... I već razabiremo temeljno pitanje, o kojem ćemo pokušati raspravljati u našem petom dijelu: da li je Ignacije, poglavar Družbe, uspio prenijeti u sveopći govor i u sveopća ustrojstva duhovno iskustvo iz Manreze, Pariza, Venecije i Rima? Sva budućnost Družbe ovisi

o odgovoru na to pitanje.

Dok je Pavao III. tako odobravao Družbu Isusovu, bili su u Rimu prisutni samo Ignacije, Salmerón i Codure. Xavier i Rodriguez čekali su u Lisabonu na odlazak u Indiju. Petar Favre bio je sigurno na putu u Worms, gdje je trebao služiti kao teolog doktoru Petru Ortizu. Laynez, Jay, Bobadilla i Broët misionarili su u Piacenzi, Breacii, Bisignanu i Sienni.

4. IGNACIJE VRHOVNI POGLAVAR

Prvo i najhitnije je bilo jednoga između desetorice sudrugova izabrati za vrhovnog poglavara, da bi mogao s vijećem i u suglasju s ostalom devetoricom "izraditi" konstitucije. Stoga Ignacije dozva u Rim četvoricu sudrugova, raspršenih po Italiji. Što se tiče Xaviera i Rodrigueza, oni su mudro, prije odlaska iz Rima, ostavili svoje glasove, zapečaćene u omotnici, a Favre je poslao svoj iz Njemačke 27. prosinca 1540. Početkom korizme, koja je godine 1541. počinjala 4. ožujka, Laynez, Jay i Broët pridružiše se trojici u Rimu. Nije bilo samo Bobadille, jer mu Papa nije dao ovlaštenje da ostavi Bisignano, gdje je radio veoma uspješno. Bilo se bojati da Papa brzo iznova ne rasprši skupinu sedmorice.³⁴ Stoga bi odlučeno da se što prije pristupi izboru vrhovnog poglavara.

"49 točaka pravila"

Međutim prije toga čekala ih je jedna zadaća. Razilaženje započe 4. ožujka 1540., a odobrenje se otezalo. Šestorica sudrugova, koji su se još nalazili u Rimu³⁹ sastavili su i osobno potpisali jedan akt, na koji su poslije pristali i odsutni. Udlučili su, naime, da će se u pogledu konstitucija držati suda otaca koji borave u Italiji. Točno, godinu dana kasnije, evo na okupu u Rimu svih koji su boravili u Italiji, osim jednoga koga je Papa zadržao na poslanju. Bilo je, dakle, veoma važno da tih nekoliko muževa, u potpunoj jednakosti vlasti i glasa prije pristupa izboru povuku glavne crte, označe temeljna pravila, po kojima će budući vrhovni poglavar morati upravljati. Ignacije, Codure, Jay, Salmerón, Laynez i Broët 4. ožujka 1541. sastadoše se u vijeću. Odlučili su da će se četvorica zadnjih baviti apostolskim radom, dok će Ignacije i Codure pripremiti stanoviti broj konstitucija u duhu "Pet Poglavlja" i bule Regimini. Zatim će o novom dokumentu raspravljati i glasovati te ga onda predložiti Papinom autoritetu.

Ignacijev i Codure-ov³⁶ rad započe 10. ožujka. Od tih "49 točaka pravila", kako će ih se prozvati, polovica je posvećena pitanjima siromaštva; u ostalima se govori o odijelu, o poučavanju djece u kršćanskom nauku, o osnivanju "kuća", o

unutarnjim kolegijima u redu. Dokument odaje neku žurbu i neku zbrku pitanja. Tako četrnaesta točka, inače prekratka za tako važno pitanje: "Poglavar, jedan između svih, neka bude doživotno" javlja se nenadano poslije članka koji se tiče posjeta uglednim osobama. Ne znamo datuma kad su ga sudrugovi potpisali, veoma vjerojatno je to bilo svršetkom ožujka ili početkom travnja³⁷. Jer obred svećanih zavjeta obaviti će se 22. travnja u crkvi Sv. Pavla izvan zidina, a između potpisivanja dokumenta i obreda u Sv. Pavlu odvijat će se izbor Ignacija za vrhovnog poglavara.

Dramatski izbor

Izbor je bio dug i dramatičan. Prema ritmu, koji će se gotovo i isti zadržati za izbor generala, Ignacijevih nasljednika, odvijao se ovako³⁸:

Sudrugovi su ponajprije proveli tri dana u samoći, razmišljanju i molitvi. Zatim se sastadoše te svaki predade svoj glas, napisan vlastitom rukom. Tim glasačkim listićima pridružiše glasove odsutnih: Xaviera, Rodrigueza i Fabvrea. Sve te listiće zatvoriše u škrinjicu, u kojoj ostadoše tri naredna dana. U petak tjedna Muke, 8. travnja, otpečatili su glasovnice. Osmorica od desetorice izbornika

izabrala je Ignacija³⁹. Bobadilla, zadržan u Napulju, nije poslao svoj glas, ili, ako ga je poslao, pismo nije stiglo. Deseti je bio Ignacije: da ne bi dao prednosti ni jednom između sudrugova, on glasuje za onoga koji će dobiti većinu glasova, pa bio tko, isključivši svakako sebe.

Kako izbornici nisu bili obvezani birati po jednom istovjetnom obrascu (tako su bili odlučili), više njih je navelo i razloge svoga izbora. Salmerón, benjamin u skupini, bira Ignacija "jer nas je on sve rodio u Kristu i hranio mlijekom u vrijeme našega duhovnoga djetinjstva i doveo nas, podržavajući naše sile poslušnošću, na obilate i plodne rajske pašne i na vrelo života." Codure ističe kako nema u vidu drugo osim najvećeg služenja Bogu i najvećeg dobra Družbe; svoj glas je dao Ignaciju "jer sam uvijek gledao u njemu najžarču revnost za čast Bogu i spas duša. Stvoren je da upravlja drugima, jer se uvijek učinio najmanjim od svih i jer je uvijek bio naš sluga." Pače on još naglašava da bi tako glasovao i kad bi se nalazio u času smrti.⁴²

Glasovnica Xaviera (Rim, 15. ožujka 1540.) pokazuje ganutljivu trijeznost: "Onaj koga treba izabrati za poglavara naše Družbe, komu smo svi dužni pokoravati se, taj poglavar mora biti, čini mi se, govorim po svojoj savjesti - naš stari i pravi Otac don Ignacije. On nas je sabrao, ne bez velike muke, i on će znati još bolje, sigurno ne bez nove muke, sačuvati nas, upravljati nama, voditi nas naprijed od dobra k boljemu, jer on najprisnije pozna svakoga od nas.¹³" Ignacije je otklonio izbor.

Četvorica izbornika: Codure, Xavier, Rodriguez, Favre smatrali su uputnim označiti jednog drugog sudruga u slučaju da bi Ignacije umro. Codure, Xavier, Rodriguez izabrali su Favrea, Favre Xaviera. Razboritost koja se, u ovom slučaju, pokazala velikom nerazbori tošću. No tome je Ignacije dobio dragocjen pokazatelj: da njega nema, bio bi izabran Favre. Tim više što je bezazleni Codure istaknuo da je Favre obdaren isto tako velikim krepostima kao Ignacije. U prisutnosti svih Ignacije je uvjeravao kako osjeća veću sklonost da bude upravljani nego da upravlja, nesposoban je da upravlja samim sobom, još nesposobniji da upravlja drugima. Njegovi stari grijesi, njegovo loše vladanje u prošlosti i sadašnjosti, njegove pogreške i njegove bijede, iznosio ih je i uvjeravao da mu ne dopuštaju da preuzme na sebe teško breme koje mu se nameće, osim ako bi to bilo još jasnije da je to volja Božja. Zaklinjao je, dakle, svoje sudrugove u Gospodinu neka sporazumno odgode za još tri ili četiri dana, za kojih će žarko moliti od Gospodina novo svjetlo da izaberu

s većom sigurnošću onoga koji će biti najbolji.

Ganuti tim otklonom, sudrugovi odrede novi izbor za 13. travnja, u srijedu Velikog tjedna. Nije bilo potrebno da netko bude prorok, pa da pogodi kakav će biti ishod: Ignacije bi ponovno izabran. Ponovno je otklonio. Tada se digne Jakov Laynez te izjavi veoma ozbiljnim glasom da će se on, ako izabranik ustraje izbjegavati teškoj dužnosti, koju mu, posve jasno, nameće Gospodin, i sam se povući iz Družbe Isusove, jer se ne osjeća spremnim pokoravati se nekom poglavaru koga Bog ne bi izabrao.⁴⁵ Laynezova je taktika uspjela. Ignacije, bojeći se da se ne opire volji Božjoj, ako ustraje protiviti se glasovima svojih sudrugova, odgovori, da bi izbjegao najgore i radi mira svoje savjesti, prepustiti će odluku svome ispovjedniku fra Teodoziju da Lodi, franjevcu reda Manje braće iz samostana San-Pietro-in-Montorio. Teška srca, ali ipak jednodušno sudrugovi prihvatiše tu novu odgodu.

Već u srijedu uvečer, 13. travnja, ode stoga Ignacije u samostan San-rietro-in-Montorio. Tamo u molitvi provede zadnja tri dana Veli-kog tjedna. Obavio je pred fra Teodozijem opću ispovijed o cijelom svom životu. Na Uskrsni dan, 17. travnja, upita ispovjednika da li mora ili ne mora prihvatiti izbor za vrhovnog poglavara. Fra Teodozije mu odgovori, čisto i bistro, da bi daljnja borba značila opisa-ti se Duhu Svetomu. Ignacije se još ne predaje: zamolio je fra Teodozija neka tu stvar još ispita pred Bogom. On će se pak vratiti u kuću Astalli, kraj crkve de la Strada, gdje je od siječnja 1541. stanovala skupina, i tamo će čekati njegov konačan odgovor. Prije toga, napisao je svoju vlastitu glasovnicu, zapečatio je i otpremio sudrugovima.

Dva dana kasnije, na uskrsni utorak, 19. travnja, stiže Ignaciju fra Teodozijev odgovor, kojim je potvrdio ono što mu je već usmeno bio rekao. Ignacije se podloži. Prihvatio je izbor svojih sudrugova.

Od tada je vrhovni poglavar Družbe Isusove.

Zbog tog postupka Ignacijeva teklo je mnogo tinte, naročito kod povjesničara, koji mu nisu skloni. htjelo se u tome vidjeti vrhunac spretnosti, makijavelizma veoma visoka stila: zar je mogao Ignacije i jedan čas posumnjati da će njegovi sudrugovi izmijeniti svoj izbor? Dao se silom vući da bi tim apsolutniji bio u upravljanju. To znači zaboraviti svu prošlost, Ignacijevu vedrinu kad ga napustiše drugovi iz Alcalé, Salamanke, pa početaka u Parizu, dugi boravak u Azpeitii i Veneciji, gdje je htio, da tako kažemo, dokazati sudrugovima kako nije prijeko potreban skupini. To znači zaboraviti oštru bol što ju je osjećao zbog svojih grijeha mladosti, zbog svoje nedostojnosti pred Bogom: svoja bi pisma potpisivao "Inigo, bijedan

i bez dobrote". To znači zaboraviti i njegovu želju za djelotvornim apostolatom, To znači, posve jednostavno, zaboraviti njegovo zdravstveno stanje.

Svečano zavjetovanje deseterice sudrugova

Čim je Ignacije prihvatio generalat, stvari jurnuše naprijed. U petak, 22. travnja 1541. sva šestorica sudrugova, prisutnih u Rimu, obavije hodočašće u sedam bazilika. U Sv. Pavlu izvan zidina ispovje diše se jedan drugomu, zatim Ignacije odsluži sv. misu u kapeli Majke Božje.⁴⁶ Sudrugovi su bili oko njega. U času sv. Pričesti Ignacije se okrenu držeći u jednoj ruci patenu, na kojoj je počivalo tijelo Gospoainovo, a u drugoj papir, na kojmm je u latinskom jeziku napisa obrazac svoga svečanog zavjeta: "Ja, Ignacije de Loyola, obećajem Svemogućem Bogu i Vrhovnom Svećeniku, njegovu Namjesniku na zemlji, pred Djevicom Majkom i cijelim Dvorom nebeskim, pred Družbom, vječno siromaštvo, čistoću i poslušnost prema obliku života, sadržanom u buli Družbe Gospodina našega Isusa i u njezinim konstitucijama, već objavljenima ili koje će se još objaviti. Osim toga obećajem, posebnu poslušnost Vrhovnom Svećeniku u onome što se tiče poslanja, kao što je napisano u buli. Još obećajem da ću raditi na tome da djeca budu poučavana o temeljima vjere, u smislu spomenute bule i konstitucija."⁴⁷

Položivši tako svečani zavjet, Ignacije pričesti samoga sebe, zatim stavi na pliticu pet posvećenih čestica i prihvativši jednu prstima, iznova se okrenu prema sudrugovima, koji su također bili veoma ganuti. Svaki od njih, najprije Codure, izreče neopozivo obećanje Bogu, Vrhovnom Svećeniku i Ignaciju, zatim primi Euharistiju ⁴⁸

Kad se završila sveta žrtva, svaki ode pred ovaj ili onaj oltar u Bazilici da se sabere. Zatim se iznova okupiše oko oltara konfesije, i tu, u blizini groba sv. apostola Pavla, položiše zakletvu sinovskog poštovanja Ignaciju, svome prvom poglavaru i ocu, primiše od njega poljubac mira i izgrliše se međusobno.

Prije nego što ostaviše baziliku Sv. Pavla, sastavili su zapisnik o obredu i o prethodnim činima.⁴⁹ Veseli ostaviše baziliku Sv. Pavla izvan zidina i nastaviše hodočašće u sedam bazilika, Codure je putem pjevao... Četiri mjeseca kasnije, 29. kolovoza, unići će u veselje svoga Gospodina.

Odmah su upravljena pisma četvorici odsutnih sudrugova da ih izv jeste o izboru Ignacija i o svečanim zavjetima. Favre se nalazio tada u Regensburgu. U osmini Pohodenja (9. srpnja) otišao je u katedralu Majke Božje, tamo obavio molitvu i odslužio sv. misu. Prije nego se pričestio, položio je svečane zavjete prema obrascu

iz Sv. Pavla izvan zidina, koji mu je poslan iz Rima. I već sutradan pošalje Ignaciju obrazac zavjeta ispisan vlastitom rukom. Drugi od četvorice odsutnih koji je imao položiti svečane zavjete, bio je Bobadilla. Ali eto nove neprilike. U rujnu ili listopadu prolazio je kroz Rim, jer ga je Pavao III. bio pozvao iz Kalabrije i slao u Njemačku. Nije li to prigoda da položi zavjete poput svojih sudrugova? Ali Bobadilla odbija. Povjerenstvo, sastavljeno od doktora Michela de Torres-a i Iniga Lopeza te licencijata Kristofa od Madrida, prouči njegove prigovore i njegov položaj. Zaključili su da mu treba položiti svečane zavjete. Bobadilla se pokori toj odluci pa i on položi zavjete u Sv. Pavlu na ruke Ignaciju.⁵⁰ A Franjo Xavier, polažeći u Indiju 15. ožujka 1540., obvezao se Bogu jednostavnim zavjetima, i tek u Goi, u prosincu 1543. položi svečane zavjete prema obrascu iz Sv. Pavla izvan zidina, koji mu je bio poslan iz Rima." Zadnji od prvih otaca koji je imao položiti svečane zavjete, bio je Simon Rodriguez. Učinio je to u Evori 25. prosinca 1544. Sam je sastavio svoj obrazac, koji samo u bitnom slični onomu iz Sv. Pavla. Pismo, dosta kratko, čak dosta nezgodno, poprati 26. prosinca dokumentom u Rim. Rodriguez javlja da je te zavjete položio za ponoćke, neposredno prije nego će reći "Domine non sum dignus", on je, veli, udovoljio svojoj savjesti, ali taj čin ne mijenja ništa naročita u njegovu životu. Čini se da je svečane zavjete izrekao u tišini i potajno.⁵² .

Ignacije, kao general, stanuje sa sudrugovima u četvrtom stanu⁵³, to jest u kući koju im je iznajmio Camillo Astalli po prijateljskoj najamnini, a nalazila se u blizini crkve Santa-Maria-della-Strada. Protivno upornoj legendi crkva je bila skromna, ruševna i malih razmjera. A ipak su Ignacije i sudrugovi u njoj služili sv. misu," propovijedali, i ispovjedali. Slijedom sretnih okolnosti ta kapela i pače nekoliko susjednih kuća bilo im je prepušteno. To mjesto postade sjedište Družbe Isusove u Rimu. Danas se na istom mjestu diže Il Gesù, skolastikat s rezidencijom, i tu se može častiti "sobica", u kojoj je Ignacije živio, odgajao prve novake tijekom petnaest godina, pisao Konstitucije i preminuo 31. srpnja 1566.⁵⁴ Taj se providnosni smještaj duguje prvom Talijanu, koji je službeno stupio u Družbu Isusovu, a to je Pietro Codace.

Nostra Madona della Strada, Naša Gospa od Puta... Naziv crkve nije se mogao ne svidjeti Ignaciju, hodočasniku. I zaista, on neće to mjesto ostavljati kroz petnaest godina svoga generalata, nego će

iz svoje sobice pratiti korake svojih sinova po putovima svijeta, poticat će ih u misionarskom poletu, podržavat će ih u borbama. Ovamo će stizati uspjesi i neuspjesi, jadi i radosti, ugodne i neugodne vijesti. Tuda će proći na stotine sudrugova da se odgoje ili da tu rade, "La Strada" je tijekom godina srce Družbe Isusove.

Nastanimo se u tom stanu s Ignacijem, slijedimo s njime napredovanja i nazadovanja njegovih sinova na karti svijeta! Gledajmo ga usred tolikih briga, pothvata, nepravilika, kako malo-pomalo izrađuje

Konstitucije Družbe Isusove! Pokušajmo kroz činjenice shvatiti nešto od te tajnovite osobnosti, tajnovite po Božjem otajstvu!

DRUGIDIO

POLAGANI POSTANAK JEDNE MISIONARSKJE DRUŽBE

I."POSVUDA PO SVIJETU KAMO ĆE NAS NAMJESNIK KRISTOV POSLATI"

Ta rečenica, sama po sebi, bila bi dostatna da obeshrabri one koji gledaju u Ignaciju nekakva planera, nekakva stratega koji bira svoj sistem. Djela su još rječitija... kao što ćemo se osvjedočiti. Postavimo se pokraj Ignacija i pustimo neka nas s njime nosi događaj kao neki nepredviđen i neodoljiv val. Ignacije, vrhovni poglavar, upućuje svoje sudrugove na putove što mu ih označuje Papa ili okolnosti, neprevarljivi tumači volje Božje.. Ali sva ta poslanja važe on u veoma prisnom dodiru s Bogom, a kad ih je provagnuo, prosljeđuje ostvarenje odrješito, izdržljivo, ustrajno kao onaj za koga je Božja volja apsolutna zapovijed.

Nije nam namjera u ovom poglavlju obnavljati povijest onih petnaest godina Ignacijeva generalata, to bi bilo monumentalno djelo za koje još nedostaje mnogi kamen temeljac.1 Temeljno djelo jest, bez pogovora, Polancov Chronicon. Polancov je duh jasan i metodičan, veoma inteligentan, prvi je organizirao pravi arhiv i njime se služio. Veoma prislan s Ignacijem k prvim ocima pa je događaje mogao predočiti u ignacijenskim perspektivama. Bio je stvarno obaviješten o svemu i svačemu. Možda je počinio neke pogreške u datumima ili nehotice premjestio stanovite pojedinosti. I on ima svoje simpatije i antipatije, ali su mu podaci uglavnom točni. Iskren je, ništa ne sakriva, pa i kad govori, po potrebi, u stanovitim nijansama. Slijedili smo ga u našem djelu Chroniques saint Ignace de Loyola. Ovdje nećemo prepričavati tu povijest u pojedinostima. Tim više što nas sada zanima upravo mentalitet Ignacija kao vrhovnog poglavara, njegova psihologija, , njegove težnje, njegove direktive, njegov osobni stil, to jest čovjek. Naše se gledanje, dakle, razlikuje od Polancova. A ipak će nam Polanco biti od koristi. Kroz svoje pripovijedanje, koliko god se trudi da ne bude pristran, neće moći izbjeći a da se ne izrazi stanovitim načinom gledanja stvari, a kao savršen tajnik i suradnik gleda stvari onako kao što ih je Ignacije gledao. I u samom njegovu stilu naskroz izbija mentalitet samog Ignacija i onih sudrugova koji su imali najviše Ignacijeva duha. Iz godine u godinu gledat ćemo kako se ustanovljava, raste, razvija Družba Isusova, ona-kva kakva će biti 1556. Rekli bismo što se zbivalo 1540.; pa počnimo o 1541. godini :

U Rimu Ignacije, Codure i Salmerón - i tri sudruga koji se ovamo vratiše na neko vrijeme da odobre "49 točaka pravila" i izaberu generala - predaju sa svom dušom onomu što će se doskora nazvati "ministeria assueta" (ili "consueta"): duhovne vježbe (u raznim oblicima), propovijedanje, "povjerljivi razgovori", ispovijedanje, podučavanje u kršćanskom nauku, njega bolesnika i umirućih, pomaganje siromasima, posjećivanje zatvorenika ili osuđenih na smrt, obraćanje javnih grešnica, izmirivanje... Kuća della Strada, u kojoj se pod Ignacijevim vodstvom izgrađuje dvadesetak novaka, od kojih su neki svećenici, jest veoma djelatno sjedište nabrojanih službenika

Bobadilla nastavlja misionariti po osobnoj Papinoj odredbi. Opozvan iz Bisignana, ide po nalogu Pavla III. u Viterbo. Ali određen

je da prati kardinala Morone-a u Germaniju.

Favre je u siječnju u Wormsu, a onda u Regensburgu, gdje 9. srpnja položi svečane zavjete posve sam. Budući pak da mu je Papa dao za poslanje da prati doktora Ortiza, jer ovaj odlazi, kako je predviđeno, u Španjolaku, Favre ide s njim. To je prvi, posve slučajni dodir Družbe sa Španjolskom. Ostatak će u Španjolskoj do, ožujka 1542. Da pravo kažemo, u toj 1541. godini jedan drugi sudrug, jedan novak, koji još nije svećenik, također je tu upoznao mladu Družbu Isusovu, barem u nekim sredinama. To je Antonio de Araoz, Ignacijev nećak, koji se na neko vrijeme vraća u svoju domovinu da sredi obiteljske stvari. To je čovjek na kojega Ignacije mnogo polaže. Svečane zavjete položit će 19. veljače 1542., šest godina prije Borgije, oko dvije godine nakon ulaska u red.

Kad je Favre ostavio Germaniju, zamijeni ga Jay po Papinu nalogu. U Portugalu je iskrslo važno pitanje. Rodriguez i Xavier, čekajući na odlazak u Indiju, misionarili su u Lisabonu i oko njega. Njihovi su apoatolski uspjesi bili toliki da je Juan III. namislio zadržati u Portugalu oba misionara i ustanoviti kolegije u kojima bi se spremali novi članovi Družbe. Ignacije se podvrgava odluci Pape, a ovaj prepušta odluku kralju. Ignacije predlaže da jedan od

sudrugova pođe u Indiju, a drugi neka ostane u Lisabonu.³ Kralj prihvaća. Ksaver odlazi s trojicom novaka. Rodriguez ostaje. Ono što bi moglo biti samo upadica bez posljedica, postade prigodom da se rodila najplodnija i najrazvijenija provincija - ali, na žalost, i najburnija - u Ignacijevoj Družbi. Juan III. uvijek će ostati veoma velik prijatelj Družbi, bilo u Portugalu, bilo u Indiji. Lisabon je prva "kuća"⁴ reda, i u listopadu portugalska skupina, koja se odmah širi, povećana je s više "studenata", što ih Ignacije posla tamo iz Pariza

ili iz Rima,

Pariz je, naprotiv, fundacija do koje je došlo po Ignacijevoj volji. U proljeće 1540. posla onamo prvu skupinu pod vodstvom Diega de Eguia, onda u jesen drugu pod vodstvom Jeronima Domeneoha. Sve su to studenti. Pogađa se Ignacijeva namjera: osnovati kolegij u blizini onog pariskog Sveučilišta, gdje su se izgradili on sam i njegovi prvi sudrugovi, gdje su se susreli, gdje su se povezali u "societas" slobodnog sudrugarstva, gdje su položili svoje prve zavjete. Pariz, prva nasada, što je odredi Ignacije... ali u času njegove smrti

još Družba neće tamo biti priznata, bit će sprečavana poznatim dekretom Teološkog fakulteta, koji će joj zadavati mnogo jada u Francuskoj i izvan Francuske.

Iskrsava još jedno tipično poslanje: 3. srpnja Pavao III. imenovao je za nuncije u Irskoj Pashazija Broëta i Salmeróna. Isto kao poslani ih u smrt. Otputovali su početkom rujna. Ignacije im uruči napatke na dva lista, kojim započinje dug popis kojih bi proučavanje bilo tako važno za poznavanje ignacijanskog mentaliteta.⁵

Međutim, između raspršenih sudrugova izmjenjuje se veoma kratko dopisivanje. Ništa što čini jedan nije nepoznato drugima. Ne samo

da sudrugovi pišu u Rim, nego i jedan drugome. Svim načinima Rim širi vijesti što ih prima. To su pisma "sa svih horizonata", dragoojenost za povjesničara pad uvjetom da zna čitati između redaka, jer namijenjena su koliko da obodre, da oduševе, toliko i da obavještavaju. Recimo odmah sada, da se na to više ne vraćamo, da bismo se tom korepondencijom ispravno poslužili, trebalo bi da znamo ne samo datum odlaska nego i dolaska. A datum je veoma promjenljiv, već prema tome kakve su "prilike", udaljenosti, okolnosti (rat i mir), nezgode pošte toga vremena. Nekih drama ne bi bilo, da su pisma stigla na vrijeme, ili pače jednostavno da su stigla. Jedan nam je primjer Bobadillino "glasovanje". Bit će ih još dosta.

1542.

RIM. Sudrugovi razvijaju svoje "ministeria assueta". Ignacije živo surađuje sa sudrugovima u "pobožnim poslovima". Posebno prima od Pavla III. breve Cupientes u prilog obraćenih Židova, zatim breve Dudum per nos, kojim Papa, nakon što je zabranio prosjačenje po Rimu, organizira neku službu za siromahe. Ali već 18. svibnja napada ga takva kriza zdravlja da je bio prisiljen potpisivanje nekih pisama povjeriti svojim suradnicima. To će se ponavljati. Motu proprio Alias postquam od 15. prosinca župne crkve. Sant-Andrea-della

-Frata, Sv. Nikola i Sv. Vinko i Atanazije "združuju se crkvi Naše Gospe della Strada.

ITALIJA - Otvorenje prvog talijanskog kolegija Družbe Isusove u Padovi. To Ignacijevo djelo jest čin zahvalnosti Andreo Lippomani-ju, prioru Trojstva. Lippomani je bio muž skrajnje ljubavi, katkada pretjerane. Da li je primio, kako se pripovijeda, Ignacija i njegove sudrugove kad su 1537. pošli iz Pariza u Veneciju da bi se ukrcali za Svetu Zemlju? Bilo kako bilo, kod njega stanuje Laynez 1542. Lippomani mu nudi da se kod njega nastane studenti koji dolaze da slušaju predavanja na glasovitom padovanskom Sveučilištu. Pače obećaje da će ih opskrbiti dobrom bibliotekom. Andrija Frusius i Juan Polanco jesu među tim prvim studentima u Padovi.

Po Papinom nalogu Laynez misionari u Veneciji, u kojoj hereze "vrve". I tu bi Lippomani želio osnovati kolegij.

PORTUGAL - Zahvaljujući darežljivosti Juana III. otvara se kolegij u Coimbri, a u izgledu je također jedan u Evori. Ignacije nastavlja pojačavati Rodriguezovu skupinu. Ali se već osjeća neka napetost među tom dvojicom muževa, tim nepriličnija, što su se u isto vrijeme "ohladili" Pavao III. i Juan III. pa se Ignacije trudi da ih izmiri. U lipnju obećaje Ignacije portugalskom infantu Henricu, kardinalu i velikom inkvizitoru da će pomagati "svetu inkviziciju". Etiopija obnavlja odnose s Portugalom, iz čega će se doskora roditi plan za etiopske misije.

INDIJA - Xavier stiže u Goa 6. svibnja, misionira s trojicom sudrugova i već iskrsava problem kolegija za učenike koji nisu isusovci. Traži se od sudrugova da surađuju s Kolegijem Santa-Foy u Goi, gdje se odgaja domaća elita. Xavier je pripravan to prihvatiti.

ŠPANJOLSKA - Ignacije je pozvao Araoza na polaganje svećanih zavjeta. Obred je obavljen u Rimu 19. veljače. Šalje ga u Barcelonu, gdje misionari s Diegom de Eguia, koji je došao iz Pariza, zatim krajem godine vraća se u Rim. I Favre ostavlja Španjolsku oko ožujka-travnja i dolazi u Speier. Osjeća se "potaknut Duhom Svetim da djeluje u Germaniji radije nego u Španjolskoj". U studenom-prosinou nalazi se u Mainzu. Knez-izbornik i tridentski kardinal određuje ga za blizi Koncil.

GERMANIJA - Favre provodi, dakle, u njoj drugu polovinu godine. Bobadilla misionira u Innsbrucku, zatim u Beču. Postavlja se pitanje da mu se povjeri mjesto duhovnika u vojsci. Jay radi u Regensburgu.

PARIZ - Skupina od šesnaest studenata pohađa predavanja na Sveučilištu. Žive pod vodstvom Jeronima Domenécha.

LOUVAIN - Budući. da je Francois I. poveo iznova rat s Karlom V., ukazom u srpnju prognani su iz Francuske svi carevi podanici. Za osam dana moradoše ostaviti Francusku, pa Domenéch odlazi iz Pariza u Flandriju i konačno se nastani u Louvain-u. To je posve slučajan početak louvainskog Kolegija.

POSLANJE U IRSKOJ - U veljači-travnju. Potpun neuspjeh zbog antipapističkog progona. Dskora se moradoše Broët i Salmerón vratiti u Francusku. U Parizu očekuju odredbe iz Rima. Papa, obaviješten o stanju, opozva ih u Italiju.

Izmjena pisama se nastavlja i to u istoj bratskoj atmosferi. Pismo, što ga je 10. prosinca upravio Ignacije Favreu, da ga potakne neka piše, pokazuje nam koliko mu je bilo stalo do dopisivanja. Tri točke valja istaknuti: problemi poslušnosti počimaju iskrsavati; sudrugovi se drže uistinu apostolske tehnike u "ministeria assueta" putuju pješice, kao hodočasnici; misionare "po Papinom nalogu". Iz tog dopisivanja vidi se također u kojem pravcu idu apostolske smjernice Ignacija i njegovih sudrugova. Za njih su, bez sumnje, "vruće točke" kršćanstva "hereze" ali i obnova klera, obraćenje Židova, islamska pogibelj (od koje ni sama Barcelona nije zaštićena), "sveta inkvizicija". Te će im brige ostati stalne i za narednih godina.

1543. Rim - La Strada postaje sve važnije i važnije apostolsko središte u Rimu. "Ministeria instituto nostro germana" točno se određuju: kuća je snažno usmjerena prema obraćenju Židova (primaju ih na stan, hrane ih, poučavaju ih), ljubavi prema novim obraćenicima, spasavanju javnih grešnica, bolnicama. Ignacije dobiva od Pavla III. tri važna dokumenta: 10. ožujka bulu kojom se ustanovljuje družba nazvana Družba Svete Marte (za obraćene grešnice); 19. ožujka bulu, kojom se podiže kolegij za katekumene obraćene iz židovstva; 30. svibnja obnovu dekreta Inocenta III. Cum infirmitas corporalis, kojim se zabranjuje liječnicima njegovanje bolesnika prije nego što su ovi primili sakramente od Crkve. Međutim Ignacije radi na Konstitucijama, saziva rimske oće da ih konzultirao, oće koji su na prolazu ispituje o svojim osnovama, podsjeća sve (pa bili oni i Laynez) na dužnost podučavanja djece u katekizmu.

Na zemljištu, na kojem se nekad nalazila crkva Sant-Andrea-dellaFrata, a Pavao III. darovao ga Družbi, počinje Codace graditi novu kuću za sudrugove.

ITALIJA - Skupina je studenata sada smještena u Padovi i živi u

veoma veliku siromaštvu. Laynez misionira u Padovi i Veneciji. Broët i Salmerón u Folignu, Montepulcianu i Modeni. Teškoće što nastaju zbog sve prodornije hereze tolike su da Pavao III. "za spas Italije" ustanovljuje inkviziojsko sudište. Među onima koji potpisuju službene optužnice, nalazi se također Ignacije.

PORTUGAL - U siječnju već javlja Rodriguez Ignaciju da će zahvaljujući Juanu III. Družba moći unići u Kastiliju. Postoje, naime, planovi o ženidbi između kraljeve djece i djece Karla V., naročito njegove kćeri Marije i "Filipa, španjolskog princa". Tako eto i u Španjolskoj politička-okolnost olakšava Družbi ulazak. Ali za to poslanje kralj želi "prve oce" i naročito Favrea. U Rimu kruže glasovi koji nisu baš povoljni za Juana III. i Simona Rodrigueza. Rodriguez moli Ignacija neka ništa ne vjeruje. Coimbra napreduje: javljaju se novaci i odgajaju se po trima "kušnjama": hodočašće, kućno posluživanje u poniznosti, "uobičajena duhovna razmatranja". Kralj namjerava otvoriti kolegij za stotinu studenata.

INDIJA Xavier se troši po svoj zemlji. Sudrugovi učestvuju sve više i više u životu kolegija Santa-Foy u Goi. Jedan Ignacijev simboličan poticaj: on želi da sudrugovi rade također u Indiji koja pripada španjolskoj kruni. Njegova se želja neće ostvariti za života. ŠPANJOLSKA - Na koncu godine Araoz i petorica sudrugova poslani su ponovno u Španjolsku.

GERMANIJA - Favre je oslobođen svakog poziva na Koncil, pa prima u rujnu-listopadu nalog da otputuje u Portugal. Morske nepogode i bolest zaustaviše ga u Anversu. Vraća se u Louvain i pita Ignacija da li treba ostati u Germaniji ili poći u Lisabon. Tijekom godine odnosi sudrugova s priorom Kölnske kartuzije Gerardom Kalkbrenner-om postali su veoma prijateljski. Prior želi da se Družba uvede u Köln. Bit će prijatelj sudrugovima u dobrim i lošim danima, poslat će Ignaciju obilnu milostinju, na svaki će način pomagati polaganu uspostavu kolegija u Kölnu.

Što se tiče Jay-a, protjeran je iz Regensburga u veljači-ožujku, misionira u Ingolstadtu i Nürnbergu, jednako radi i Bobadilla. LOUVAIN - Tamo živi mala skupina i povećava se, premda su se sud

rugovi prognanici mogli natrag vratiti u Pariz, budući da je bila otklopljena ratna pogibelj. U to vrijeme provodi Ignacije među pariskim sudrugovima isprobavanje a ne znamo razlog: pita ih da li su spremni ostati u Parizu, pa makar trebali prosjačiti, ili poći iz poslušnosti u Portugal ili Rim? Svi su odgovori bili pozitivni.

Godina 1543. pripada još onome što bi se moglo zvati "doba prvih otaca": njihovo apostolsko djelovanje odgovara onom kakvo bi bilo da se, nakon prikazanja 1537., Družba nije pretvorila u red: veoma velika raspoloživost i pokretnost. Sva su poslanja davana od Pape. Sad će se novi članovi pomalo pojavljivati na prosceniju, i "kuće" će se množiti, a to će sve poslušnosti pružati nepredviđene vidove. Za sada dopisivanje odiše još atmosferom velikog prstranstva, osobne djelatnosti, duhovne neusiljenosti, misionarskog nadahnuća. Nespo razumi između Ignacija i Rodrigueza, Ignacija i Bobadille još uvijek su prigušeni. Opaža se po stanovitim znakovima da Ignacije nije bez nemira s obzirom na savršenu poslušnost sudrugova.

1544. RIM - Ignacije marno radi na Konstitucijama: više važnih točaka je riješeno. Duhovni dnevnik jest veoma dragocjeno svjedočanstvo o tom razmišljanju: pravo "osobno vijećanje" za kojeg se napor istraživanja miješa s pitanjem upravljenim Bogu u molitvi i pokori; dragocjeno također, jer u njemu otkrivamo Ignacija kako se odlučuje o temeljnoj točki siromaštva za rješenje koje se protivi stanovištu jednodušno prihvaćenom od sudrugova nešto ranije, ("sakristij ski" dohoci naših crkava), Već u siječnju, bez sumnje za to da se može mirnije baviti zakonodavnim poslovima, opoziva u Rim Jeronima Domenécha i postavlja ga za generalnog tajnika u dopisivanju. Tu je službu Domenéch obavljao 1544. i 1545. godine.

Međutim se apostolsko zračenje sa della Strada sve više širi. Upravo 1544. osniva Ignacije "kuću sv. Marte" (za "zalutale žene", koje se nije moglo pripustiti među "mulieres conversae"). Također na Ignacijevu molbu 15. ožujka objavljuje Pavao III. breve Ad monasteria u korist bratovštine katekumena.

U rujnu nova gradnja na della Strada toliko je uznapredovala da su se u njoj mogli nastaniti Ignacijevi sudrugovi.

ITALIJA - Laynez nastavlja misionariti u Padovi, Brescii, Veneciji. Salmerón je stigao u Rim, dok je Broët, nakon što je neko vrije me nastavio radom u Montepulcianu, u svibnju poslan da "obnovi" samostan klarisa u Reggio (blizu Modene), zatim u rujnu pođe u Faenzu.

PORTUGAL - Nuncij Poggio nalaže Favreu da ostane u Germaniji. Favre se vraća u Koln, dok njegovih dvanaest sudrugova odlazi s nadbiskupom Compostelle. Ali koncem godine (najkasnije u studenom) šalje mu Ignacije ponovo nalog neka putuje u Portugal. Tamo radi naročito u Evori. U čemu je zapravo njegovo "poslanje"? Izgleda da se

ticalo same Družbe: posao obavještenja, određen da Ignaciju dadne jasnu sliku o pravom stanju Družbe u Portugalu. Bilo kako bilo, Favre upravlja sudrugovima u Coimbri (koja broji nove brojne članove)važno pismo o uvjetima savršene poslušnosti i o "duhu" što treba obdržavati u redovničkom životu. Da li je Ignacije već bio zabrinut?

ŠPANJOLSKA - Na uporno traženje vojvode od Franceasa de Borgia Ignacije odlučuje osnovati prvi kolegij u Španjolskoj. Bit će to u Valenciji. U srpnju Jacopo Miron rektor u Coimbri, napušta svoju službu u Portugalu i dolazi osnovati kolegij, što ga financijski uzdržava otac Jeronima Domenécha.

Uostalom na početku godine otišli su iz Rima u Portugal Araoz i nekoliko sudrugova. Putem misionare u Barceloni, Valenciji, Gandiji. Koncem godine polazi Araoz u Kastiliju, prema planu Juana III.

LOUVAIN - Skupina je, zahvaljujući naročito Favreu, pobrala mnoga obraćenja i zvanja.

GERMANIJA - Favre misionari u Kolnu veoma uspješno. Vidovito je uočio vjersku pogibelj u kojoj se Njemačka koprcala, i Ignaciju daje znak za uzbuđenu; želi da se Družba čvrsto ukorijeni u Germaniji. Šestorica sudrugova, među kojima se nalazi Petar Canisius (stupio u Družbu 1543.) žive s Favreom u Kolnu. Uzdržava ih kartuzijanska ljubav i dobrota dviju dobročiniteljica. Favre traži i kuću u koju bi smjestio kolegij. Napuštajući Köln radi Portugala, ostavlja Canisiusa na čelu male zajednice. Malo poslije toga otpočne s progonoštvom kolnski Senat pa se sudrugovi moradoše raspršiti.

Jay započinje godinu u Ingolstadtu, gdje mu nude katedru i naslov doktora, ali doskora prima nalog da augsburškog nadbiskupa prati na pokrajinski koncil u Salzburg u svojstvu jednostavnog savjetnika (budući da mu njegovo "poslanje" nije dopuštalo da "javno raspravlja o vjerskim stvarima"). Pošto je koncil bio dovršen, on misionari u Dillingenu. Savjetovao je većem broju biskupa toga područja neka osnuju kolegije da bi se oduprli herezi. Augsburški biskup želi da Favre prisustvuje državnom saboru u Wormsu. Bobadilla započne godinu u Passauu. Passauški biskup hoće ga poslati u Speyer. Bobadilla najprije odbija. "To ne spada na poslanje što sam ga primio od Pape", ali zatim na nalog kardinala Farnese odlazi tamo. U lipnju vraća se u Passau, a onda u Beč. U prosincu polazi u Prag, i napokon stiže u Worms, kamo ga je nuncij pozvao.

PARIZ - Zbog novih glasina o ratu stranci su ponovno na putovima izгона. Međutim većini uspjeva doskora se okupiti u Parizu.

INDIJA - Dvojica sudrugova polaze ove ~godine iz Lisabona, ali nevjere vraća flotu u luku. Od siječnja. do prosinca prevaljuje

tamo Xavier neizmjerne putove. Zahvaljujući njegovu dopisivanju možemo mu pratiti radove, nade, razočaranja, patnje i divno jedinstvo sa sudrugovima u Evropi. Kolike li prijateljske topline među "prvim `ocima", kolikog li osjećaja "Corpus Societatis"! Zapravo sam po sebi posve razumljiv paradoks, osamljenik, izgubljen na drugom kraju svijeta, ostaje najvjerniji duhu sudrugarstva i najgorljivije ga proživljava.

Iz dopisivanja - odviše malobrojna - što ga sačuvamo iz godine 1544., sve jasnije i jasnije oertava se sjajna slika: sveobuhvatni značaj apostolske djelatnosti (radi se podjednako među "primarii" /odličnicima/ kao i među "plebeii" /pučanima/, među "slobodnim ljudima" kao i među zatvorenici ili robovima, među plemenitim gospodama kao i među "zabludjelim ženama"; prvenstvo duhovnih sredstava u potrazi za učinkovitošću: molitva, pokora, sakramenti, duhovne vježbe, "povjerljivi razgovori"; vidovitost u analizi socijalnih uvjeta vjere; briga da se ostane u tijesnom zajedništvu s papom (bitna je ideja "poslanja") i s vrhovnim poglavarom. Posvuda se mnogo brine oko izbora novaka i njihova dobra odgoja, što zahtijevaju neka žalosna iskustva.

1545. RIM - Ignacije svojski radi na Konstitucijama. Duhovni dnevnik se nastavlja do 27. veljače. Po mnogim znakovima zapaža se da se Ignacije želi susresti s "primi Patres", naravno osim Ksavera. Koja mu je namjera? Koji su mu razlozi? Ne otkriva ih. Laynez i Salmerón su često u Rimu, Broët nije daleko pa mu lako može doći. Ni Bobadilla nije daleko, ali ne izgleda da ga je Ignacije pozvao. Poziva Jaya 12. prosinca. Cijele godine uporno moli Juana III., uostalom bez uspjeha, da dopusti Rodriguezu da dođe.

Ignacije je uistinu u veoma velikoj milosti kod Pape. S njime raspravlja o teškim stvarima koje se tiču Španjolske i Portugala, radi na izmirenju Juana III. i Pavla III., među kojima je afera kardinala Viseu-a prouzročila nelagodnost. Pavao III. podjeljuje Družbi 3. lipnja 1545. veoma široke ovlasti u pogledu dijeljenja sakramenata. Ignacije, razborit, priopćit će ih samo povjerljivo i sigurnim ljudima. I eto u prosincu traži Pavao III. da se sudrugovi pošalju na Koncil u Trident, ali ne kao službeni papini "teolozi", kao što se često piše, pozivajući se na Ribadaneyru i Orlandinia, nego jednostavno kao "reformirani svećenici". Izabrani su Laynez i Salmerón. U Trident stižu istom na V. sjedniou. U saborskom životu

sudjeluju samo po pojedinačnim razgovorima i savjetovanjima, kasnije i nastupima na sastancima Komisije teologa, koju su sačinjavali tako-zvani "manji teolozi", Međutim, malo-pomalo prelati izvjestitelji ili izlagatelji obraćaju se za pomoć na dvojicu sudrugova. Kad je 12. ožujka sabor bio prenesen u Bolognu, slijede ga tamo Laynez i Salmerón, pače i Petar Canisius, koga je kardinal Truchsess već koncem veljače poslao u Trident u pomoć Jay-u, svome "zastupniku".⁹

U kući della Strada apostolska je djelatnost veoma živa: "ministeria assueta" sačinjavaju, zaista, osnovicu slike. No Ignacije se osobno brine za kuću Sv. Marte (nastojeći uostalom odgovornost za nju prenijeti na svjetovnjake). Zajednica della Strada broji tridesetak osoba, većinom novaka, koje Ignacije izgrađuje "tam domi quam in peregrinationibus et hospitalium ministerio"; skupine sudrugova odlaze radi raznih novih poslova. Poslije korizmenih propovijedi u Bassanu vraća se Laynez u Rim, gdje nalazi Salmeróna, propovijeda

i tumači Sveto Pismo. Koncem godine napušta Domenéch dužnost tajnik Družbe. Zadnjih dana studenoga nadomještava ga Bartolomeo Ferrao. To je vrijeme kad ulazi u Družbu čovjek, koji se nekoć opirao Ignaciju, a koji će u razvoju reda igrati prvorazrednu ulogu: Jerónimo Nadal.

Te godine zbililo se nešto što je oduzimalo Ignaciju mnogo vremena i zadavalo mnogo muke: Izabela Roser, nekadašnja Ignacijeva dobročiniteljica za vremena Barcelone, usprkos njegovu protivljenju dobi-la je od Pape dopuštenje da dođe u Rim s nekoliko družica i da tamo živi pod Ignacijevim pravilom. Što učiniti? Budući da to Papa hoće, Ignacije se pokorava. Izabela Roser ustupa svoja dobra Družbi 24. prosinca, a 25. prosinca polaže svečane zavjete sa svojim družicama. (Pustolovina će se zaključiti neuspjehom već u listopadu 1546.).

Od konca godine 1545. datira prvo pismo duhovnog vodstva što ga je Ignacije uputio vojvodi Francescu de Borgia.

ITALIJA - Laynez ostaje do korizme u Veneciji i Padovi. Andrea Lippomani nastavlja malo-pomalo ostvarenje svojih namjera. Po prvi put jednom od sudrugova, Laynezu, zaprijeti ozbiljna pogibao da po stane biskup: ljubljanski biskup želi ga za svog koadjutora, s pravom nasljedstva. Taj je plan brzo propao. Laynez drži korizmene propovijedi u Bassanu, zatim dolazi u Rim. Broet misionira u Faenzi, gdje stvara više djela i podučava katekizam, naročito u sedam škola. U propovijedanju sudara se sa strašnim franjevcem apostatom Berna dom Ochino, kojega Ignacije nije uspio niti će uspjati izmiriti s Crkvom.

PORTUGAL - Favre i Araoz borave u Portugalu u siječnju i veljači. U pismu Ignaciju od 9. siječnja spominje Favre neku neprijatnost koja vlada u Portugalu među sudrugovima. On je ipak optimist, ali Araoz, kako kaže, manje je zadovoljan. Neka kasnija pisma, što su ih sudrugovi pisali Favreu, dopuštaju da se nazire uzrok te neprijatnosti: pretjerana sklonost mnogih za spektakularnim poniženjima i stanovito teatralno propovijedanje začuđuje narod, kolaju glasine protiv Družbi, Ipak obilno pritječu novaci, od kojih će neki postati slavni: Gonçalves da Câmara, Juan Nuñez, budući etiopski patrijarh, Emanuel de Nobrega, jedan od osnivača provincije u Brazilu i prvi njezin provincijal.

U Coimbri živi šezdeset skolastika, bave se studijem i nekim služenjima. Rodriguez stvara za njih "pravilnik" i "pravila" službe", Kasnije će se njima nadahnuti Ignacije.

Sedam sudrugova boravi na samom kraljevskom dvoru.

INDIJA - Tri odlaska iz Lisabona, među kojima Antonio Criminalis, koji će biti prvi mučenik Družbe Isusove. Pa ipak Xavier upravlja u Evropu tjeskobne pozive: traži prave misionare. Nada se pače da će mu doći i Rodriguez. Njegova pisma šire se Portugalom i Španjolskom, izazivlju oduševljenje.

ŠPANJOLSKA - Favre i Araoz napokon su 4. ožujka dobili dopuštenje Juana III. da odu u Kasatilju. U Valladolidu su 25. ožujka. Toplo

su ih dočekali Filip II., biskupi Carthagene i Calaliorra, pače i inkvizitori, ali ima, bilježi Favre, također suzdržljivosti, čak sumnjičavosti. Obojica sudrugova počinju odmah propovijedati i ispovijedati. Favre ostaje više u Valladolidu, Araoz obilazi od grada do grada kao misionar. Odmah iskrsavaju mnogi planovi za kolegije (Salamanca, Alcala, Barcelona, Toledo, itd.). Ignacije se zauzima zapravo samo za kolegij u Gandiji; Oviedo će doći tamo 16. studenog da osnuje "duhovni kolegij", dok će se materijalni kolegij ostvariti tek 1646, Mladi kolegij u Valenciji razvija se pravilno.

Iz Madrida, kamo je pošao za dvorom, Favre može pisati Rodriguezu da se javljaju brojni kandidati. Sudrugove pomažu u njihovim planovima veliki i vjerni dobročinitelji kao što je Eleonora Mascarenhas, bivša odgojiteljica Filipa II., a sada odgojiteljica princa Karla.

GERMANIJA - Početkom godine Jay je u Wormsu, nagovara prisutne bi-kupe neka u svojim dijecezama osnuju "kolegije za siromašne studente" da time olakšaju pristup u svećenike kandidatima kreposnim i dobro poučenim. U Wormsu drži korizmene prepovijedi, često njima prisustvuje rimski kralj Ferdinand I., on će na blagdan Presv. Trojstva

dovesti i svoga brata Karla V. U rujnu nalazimo Jaya u Dillingenu. Sprema se da sudjeluje na Tridentskom koncilu kao "zastupnik" augsburškog kardinala". Stvarno je tamo 16. prosinca. Favre, Laynez i Salmerón morat će također poći u Trident, ali ne u svojstvu teologa. Zadnja dvojica stići će istom 18. svibnja 1546. U prosincu bi Ignacije htio pozvati Jaya u Rim, ali uzmiče pred "poslanjem" što ga je Jay primio od augsburškog kardinala.

I Bobadilla je u Wormsu u siječnju. Zatim ide u Bruxelles, vraća se u Worms, gdje ga nalazimo umiješana u nevjerojatnu aferu bijega kardinala Farnese-a (27. lipnja). Napokon je imenovan duhovnikom "kraljevih vojska", koje se bore protiv knezova heretika. U međuvremenu piše također knjige i raspačava ih među knezove, biskupe, teologe.

U Kolnu je stanje dramatično, jer je biskup više nego sklon novim naukama. Padne li Koln, pogibelj je da će svu pokrajinu odvući u šizmu. Progon je protiv sudrugova tako žestok da Canisius pomišlja ne bi li studente poslao u Louvain. Iz Španjolske Favre prati ta zbivanja s veoma velikim zanimanjem.

LOUVAIN i PARIZ - Stanje je normalno. Malobrojni sudrugovi bave se naukama i pokojim duhovnim služenjem. U Parizu nema skupina svoje kuće pa stanuje u Lombardijskom kolegiju.

Sve u svemu 1545. godina bogata je važnim događajima, Stvarna ili skora prisutnost četvorice sudrugova na Tridentskom koncilu. Ta će činjenica imati ogromne posljedice, uvest će sudrugove u svijet teologa, otkrit će biskupima, prisutnima u Tridentu, postojanje Družbe Isusove. Tom prilikom Jay, Laynez, Salmerón i Canisius sklopit će osobne veze s mnogim učesnicima na koncilu, biskupima, ali i knezovima, redovnicima pa i luteranima, što će uvelike utjecati na razvitak reda. To uistinu svjetski događaji, okolnosti u Crkvi, recimo sam Bog po svojoj providnosti - a ne Ignacije - upravljaju sudbinom mlade Družbe Isusove. Ignacijeva se uloga sastoji u tome da osigura da se "poslanja" izvršavaju u stanovitom duhu, u "mens et modus Soci-etatis": Prvih mjeseci 1546. upravlja on Laynezu i Salmerónu napatuk ali značajne pa i u onim najsitnijim potankostima o načinu kako želi da njegovi sudrugovi misionare.

1546 RIM - Godina 1546. teška je za Ignacija. Prva ga briga snađe prigodom Tridentskog koncila. U svibnju Jay, Laynez i Salmerón padaju

s nogu od posla u Tridentu, ali Favre nije mogao ostaviti Španjolsku

Premda bolestan, polazi na put u Rim 17. srpnja, kamo stiže potpuno iscrpljen i umire 1. kolovoza. Ta je smrt težak udarac za mladu Druž. bu. Favre je, naime, zauzimao neupadno, ali važno mjesto među "primi Patres". Već od početka novog zasjedanja Koncila sva trojica sudrugova imaju loš utisak. Inače žive tamo kao pravi "reformirani svećenici" pa tako svima prisutnima otkrivaju pravo lice Družbe, stiču još naklonost brojnih biskupa, naročito španjolskih, koji joj spočet-ka nisu bili skloni. Više njih odlučuje osnovati kolegije u svojim dijecezama. Biskup iz Clermont-a Guillaume du Prat, misli na dva osnutka: jedan u Parizu, gdje će sudrugovima staviti na raspolaganje jednu kuću "u ulici de la Lyre", drugi u svojoj dijecezi u Auvergne-i Ignacije uviđa da apostolski pozivi premašuju broj sudrugova,

pa pomišlja da primi u Družbu "duhovnih pomoćnika i braće pomoćnika, koji će se, uostalom, moći uzdignuti i do svetih redova". Breve Pavla III. Exponi nobis, od 5. lipnja, podjeljuje Družbi to pravo.

Među konstitucijama, što ih Ignacije sastavlja te godine, jedna je namijenjena studentima kolegija u Padovi (koncem 1546.).

Prvog listopada završava se pokus Roser. Isabela Roser i njezine družice oslobođene su zavjeta i svake poslušnosti s obzirom na Družbu. Konstitucijom "De foeminis in Societatem non admittendis" Ignacije će zauvijek zatvoriti vrata svakom sličnu pokusu. I bit će potrebna njegova legendarna upornost da se ta vrata ne otvore.

Ignacije je sve više i više zaokupljen "ministerium gubernationis" a zdravlje mu se ne popravlja, izgradnja novaka zahtijeva svu njegovu brigu. Uznemiruju ga neprestana otpuštanja i izlasci iz Družbe. Stoga postavlja "zapreke ulasku u Družbu", što će od sada sačinjavati dio Examen-a, kojem će se kandidat morati podvrći. Dokumentat će se malo-pomalo obogaćivati pa će postati neke vrste temeljni uvod u Konstitucije.

ITALIJA - Izgleda da je bila Ignacijeva namjera osnovati tada nekoliko kolegija u Sjevernoj Italiji. Padova se učvršćuje. Venecija je u planu, Ignacije bi želio da Laynez izvidi teren u Firenzi i u Pizzi. Koncil u Tridentu ne dopušta Laynezu nego da započne samo prve korake. Kolegij u Bologni jača i sređuje se. Broët pače ostavlja na neko vrijeme Faenzu da malo podupre Domenécha u teškoći. Parma ostaje draga srcu "primi Patres" zbog uspomene na 1537. Na putu u Trident drži Salmerón u njoj korizmene propovijedi. Ali da li će se moći urediti kolegij, koji imao izgleda da se održi?

SICILIJA - Po prvi puta ove godine jedan sudrug misionira na Siciliji. Zatražio ga kardinal Carpi, "protektor" Družbe. Povjerio mu je

vizitaciju svoje dijeceze i obnovu nekih samostana.

PORTUGAL - Položaj je Družbe u Portugalu veoma čvrst. Rodriguez je odgojitelj i ispovjednik princa nasljednika. Zvanja pritiječu uvelike. Kralj osigurava financijsko uzdržavanje kolegija u Coimbri

(80 studenata, 15 sudrugova "za službu kuće", 15 "ispovjednika"). Ignacije 25. listopada ustanovljuje Portugalsku provinciju. Simao Rodriguez je prvi provincijal.

INDIJA - Rodriguez 1546. šalje u Indiju desetericu sudrugova. Trebalo bi ih mnogo više. Traži ih Xavier i želi da budu "čvrste kreposti". Ritam života tamošnjih sudrugova u biti je misionarski. Naročito je Xavier uvijek u apostolskom pokretu. Ipak se dvije "kuće" dižu: u Goi i Comorinu. Xavier se pita ne bi li trebalo umnožiti škole po uzoru kolegija Santa Foy. Jedna od njegovih briga: prilagoditi načine evangelizacije uvjetima zemlje. Vjera je, naime, katolička zaražena u nekim krajevima zbog dodira s islamom, zbog kobnog primjera mnogih portugalskih kolonista pa i zbog samih hereza, unesenih iz Evrope ili još zbog neznanja i nečudorednosti mnogih evropskih svećenika. To je razlog zašto Ksaver traži od Juana III. da uvede

u Indiju "Svetu inkviziciju". Još i drugi problemi iskrsavaju, duhovni, psihološki, pa i jednostavno problemi zdravlja. Osjeća se, iz više njegovih pisama, probija zabrinutost: kako istinski propovijedati Evanđelje? Kako, uistinu, zasaditi pravu Crkvu Kristovu? Osjeća li se u Evropi težina stanja?

ŠPANJOLSKA - Kad je Favre morao ostaviti Španjolsku te poći u Rim i odatle u Trident, poziva Araoza na dvor kralja Filipa. Araoz ostavlja Valenciju negdje u travnju, misionari putem, dva put oboli, napokon stiže na dvor.

Jedan će događaj odlučno utjecati na razvitak Družbe u Španjolskoj: vojvoda Francisco de Borgia, postavši udovac, moli da bude primljen u Družbu. Favre je, prije nego je otišao iz Španjolske, mogao urediti tu osjetljivu stvar s Ignacijem. Tako 9. listopada stupa Borgia posve tajno u Družbu Isusovu. Za izvanjski svijet ostaje i nadalje vojvoda. Nastavlja raditi na promicanju Družbe u Španjolskoj, Gandia je od sada živa misionarska središnjica. Ignacije 10. rujna šalje iz Rima Araozu jednoga sudruga koji će igrati važnu ulogu u povijesti početaka Družbe u Španjolskoj i Portugalu. Bio je to doktor Michel de Torres. Naputak, što mu ga uručuje Ignacije prije odlaska i koja određuje njegovo poslanje za vrijeme putovanja u Španjolskoj, jest dokumenat tipično ignacijevski. Sve navodi na to da se predviđa veliki razvoj Družbe u Španjolskoj.

GERMANIJA - Bobadilla juri velikim putovima Germanije i Flandrije, Koln, Liége, Regensburg, carske i papinske vojske (ranjen je, zarobljen je, pobjegne iz logora), primaju ga sad jedna sad druga. Igra ulogu posrednika između pape i cara, otvoreno kritizira politiku jednoga i drugoga, odbija da bude biskup u Trstu, tiska svoju knjigu o kršćanskoj savjesti, dariva je velikim uglednicima, naročito češkoj kraljici, a u Rim šalje pobjedničke izvještaje. Kakvim li je okom morao Ignacije čitati te njegove slavopojke? Bez sumnje s poniznošću, ljubavlju i duhovitošću, čime je prožeto pismo Bobadilli 1543. ! 13

U Kolnu Canisius radi uspješno, ali u dramatičnim prilikama: nadbiskup je prešao herezi.

U Louvainu sudrugovi nikako da se razviju. Nisu zakonom "priznati". Niti u Parizu: Zapravo se budućnost Družbe u Francuakoj odigrava u tom času u Tridentu, gdje Guillaume du Prat kuje s Laynezom i Salmerónom planove za budućnost.

ETIOPIJA - Razvija se namjera Juana III. da otpremi portugalsko poslanstvo u Etiopiju. Veliko dopisivanje se izmjenjuje između kralja i Ignacija da bi poslanstvu bila pridružena jedna skupina misionara. Juan III. želi da budući patrijarh bude iz Družbe Isusove (Ignacije i njegovi savjetnici misle na Broëta)¹⁴ Ako ne nađe nikoga za to opasno poslanje, Ignacije namjerava preuzeti ga sam.

Korespondencija iz 1546, postaje sve zanimljivija. Prilično obiman snop Favreovih pisama obavještava nas o Portugalu, Španjolskoj, pače i o Germaniji i Flandriji, s kojima je ostao u vezi. Pisma Jayova, Salmerónova, Laynezova osvjetljaju nam Tridentski koncil. Ksaverova pisma slikaju težak položaj Crkve u Indiji. Osjeća se da zakon udaljenosti i broja počinje igrati ulogu. Nema sumnje da su "primi Patres" još uvijek u prvim redovima, ali se već druge osobe počinju izdizati. "Poslanja" su tako naporna i iscrpljuju da svaki već osjeća pomalo teškoću želi li upoznati i pratiti rad ostalih sudrugova na područjima koja nisu njegova. 1547.

RIM - Duhovna služnja, izgradnja novaka, brige upravljanja, sve se nastavlja i postaje sve teže. Ipak je godina obilježena snažnim trudom oko administracije, ili, ako baš netko hoće, oko organizacije

U ožujku imenovan je Polanco tajnikom Družbe (kao i za generalnog prokuratora). Juan-Alphon de Polanco bez sumnje je najznačajniji "velik: činovnik" kojim je Družba ikad raspolagala. Što se više otkriva nje

gova djelatnost, njegov utjecaj, to se više ističe ogromna veličina njegove uloge: mogao bi bio obavljati najvažnije službe, no preuzima najskromniju ali najučinkovitiju ulogu, ulogu tajnika. U doba kad je trebalo sve, ako ne stvarati, a ono barem organizirati, dovršavati, stavlja on sav svoj zavidno snažni um, svoje znanje, svoj metodički duh, svoje srce u službu Ignaciju, njegovim nasljednicima i Družbi. "Polanco, veli o. Olivier Manare, (bijaše) veoma prisan sa svetim (Ignacijem), odgojen je bio od utemeljitelja i oblikovan po njegovu srcu."¹⁵ Ribadeneyra primjećuje: "Izgledalo je da drži svu Družbu na svojim ramenima."¹⁶ Takav je eto muž koga Ignacije zove k sebi u ožujku 1549. i čija će se djelatnost na podosta planova usko povezati s njegovom, a da se nikad ne poistovjetuje. Jedva je Polanco imenovan, već organizira sustav dopisivanja između Rima i sudrugova raspršenih širom svijeta.¹⁷ Rad na tome trajat će duge godine! Naročito se Polanco daje, u uskoj suradnji s Ignacijem, na pripremanje zbirke Konstitucija. Najprije pregledava sav, već dosta obiman, svežanj onoga što je učinjeno do toga dana, raspoređuje predmete već obrađene ili za obradbu, bilježi neriješene probleme. Sve poslovi koji će se otegnuti do 1549., a završiti 1550. prvim tekstom Konstitucija. Još će jednu ulogu Polanco odigrati u mladoj Družbi: sredit će arhiv. Nema sumnje da arhiv, takav kakav danas posjedujemo, ima nekoliko nemilih praznina¹⁸ od kojih nas stanovite veoma začuđuju, ali cjelina je značajna i dragocjena. Iz toga će Polanco izvući i napisati Chronicon, koje uza sve mane ostaje temeljni dokumenat o ignacijevstskim godinama Družbe.

U toj 1547. godini sigurno jedna od Ignacijevih briga jest jamačnc Tridentski koncil. Na VII. zasjedanju u Bologni (ožujak 1547.) prisutna su četvorica sudrugova među teolozima: Jay (još uvijek zastupnik augsburškog kardinala), Salmerón, Laynez i Canisius, pozvan iz Kolna. Na VIII, zasjedanju odsutni su Laynez, Salmerón, Jay, Ipak je na želju kardinala Sancta-Crux Laynez došao 12. travnja. Salmerón, bolestan u Padovi, stiže istom kasnije (između polovice lipnja i početka srpnja). Dolazi i Jay. No Ignacije polovicom lipnja opoziva Layneza i Canisiusa: Laynez je poslan u Firenzu, a Canisius mora obaviti novicijat u Rimu pod Ignacijevim vodstvom. Koncem godine Koncil se razrijedi. Nastavit će rad tek 1550. i to voljom Julija III.

Problemi poslušnosti također i dalje zaokupljaju Ignaciju. Iz 1547. potječe više važnih dokumenata o tom predmetu: pismo od 7. svibnja sudrugovima u Coimbri, pismo od srpnja onima u Gandiji i Valenciji, čemu valja pridodati mnogu aluziju u pojedinačnim pismima. S problemom poslušnosti povezani su u dosta vidova problemi primanja

novih članova, izbor kandidata, njihova izgradnja. Kod primanja nema dosta strogosti, pa odatle odviše brojni izlasci i otpusti. Odviše lako šalju se novaci u Rim: neka se za to prethodno zatraži Ignacijev dopuštenje. Tamo gdje postoji novicijat, na primjer u Coimbri, neka je novicijatska kuća odvojena od kolegija: Ignacije žali što to ne može provesti u Rimu.

Sistem svećanih zavjeta i zavjeta duhovnih pomoćnika ostaje još nejasan. Pismo Lancillo-u19 ; od 20. studenoga, jedno je od najneobičnijih koja su nam sačuvana o tom pitanju. "Običaj Družbe" u to vrijeme bio bi da se prime za duhovne pomoćnike, "i prema tome dionike povlastica Družbe", neki oči koje bi onda general mogao pozvati na pola-ganje svećanih zavjeta i to nigdje drugdje osim u Rimu. Uostalom izg- leđa da Ignacije ne smatra da je došlo vrijeme da "pozove" sudrugove na svećane zavjete: jedina je iznimka Araoz (1542.). Još će pozvati Franju Borgia 2. veljače 1548. No istom će 1549. uistinu početi odob-ravati polaganje svećanih zavjeta, ali ne mnogo:20

Godine 1547. (ili 1548.?) sastavlja Ignacije na adresu Karla V. "Obavijest" o ustanovi Družbe Isusove. Izvještaj, uza svu kratkoću, a možda upravo zbog nje, iznosi na vidjelo podosta točaka što ih je Ignacije smatrao izvornima ili najbitnijima za život sudrugova.21

ITALIJA - Zbog prisutnosti Koncila Bologna te godine dolazi do velikog izražaja. Broët propovijeda u njoj za vrijeme korizme, i tamo ostaje. Tako su četvorica "primi Patres" te godine često zajedno. Canisius se nekoć susreo s Favreom i Bobadillom i doskora će obaviti svoj novicijat uz Ignacija u Rimu, pa je tako upoznao šestoricu "primi Patres". Laynez provodi neko vrijeme u Firenzi te svojim autoritetom podupire pripremu - daljnju - za kolegij u tom gradu.

U Ferrari stanje je osjetljivo: vojvoda Hercul II. sigurno je veliki prijatelj "primi Patres". To je dokazao. I sad evo traži duhovnog vođu. Na drugoj pak strani njegova žena Renee de France naginje "ženevskim novotarijama". Neki vojvodin prijatelj izradi da se Jay usprkos avojim obvezama na Koncilu stavi na raspolaganje vojvodi. Stvarno Jay brzo uviđa da je vojvodin prijatelj radio po svojim vlastitim željama umjesto kneževih želja. Ali i taj će kratak susret imati ne malih posljedica.

SICILIJA - Družba Isusova pokreće na Siciliji djelo koje će uskoro dosegnuti znatan obim i bez sumnje nepredviđen. O. Lhoost nastavlja misionariti po dijecezi Agrigente. Ali na molbu potkralja Juana de Vega otpravi mu Ignacije o. Jeronima Domenécha. Njih obojica savršeno su se slagali i načiniše odmah plan za niz djela što ih je valjalo stvoriti ili obnoviti. Koncem lipnja ili srpnja govorilo se

pače o "kolegiju-sveučilištu"22 u Messini. Službena molba o tom otići će Ignaciju 18. prosinca, kad je Domenéch za neko vrijeme već ostavio veliki otok. Sicilski su planovi takvi da se Ignacije morao pozvati na nestašicu ljudi u mladoj Družbi.

PORTUGAL - U Portugalu se sve prekrasno razvija. Govori se o slanju četvorice misionara u "Veliki Kongo". Svi se sudrugovi iz Coimbre nude. Pokrajinske se misije množe. Pogibelj tako brzog širenja: kandidati se ne ispituju dosta ozbiljno pa Ignacije poziva Rodrigueza neka bude mnogo stroži.

INDIJA I JAPAN - Dok jedna skupina sudrugova radi u Goi, Ksaver nastavlja s nekoliko otaca i braće apostolska putovanja. Prešavši u Malaku, čuje prvi put govoriti o nedavno otkrivenom "japanskom otočju", gdje bi mogle postojati ozbiljne nade za evangelizaciju. Ignacije 20. studenoga traži da se izabere misionar koji će doći izvijestiti kralja Juana III. i njega o položaju Družbe u Indiji.

ŠPANJOLSKA - Dvije se činjenice veoma ističu pri brzom razvitku Družbe u Španjolskoj. Najprije znatan poduporanj što joj ga pruža Borgia. Dobio je od Pape dopuštenje da podigne Sveučilište u Gandiji (4. studenoga, i to će biti prvo sveučilište Družbe), službenu potvrdu Duhovnih vježbi (u dva latinska prijevoda). Knez Filip namjerava Borgiju učiniti svojim "maior domus"-om, ali Borgia postiže, zbog svoga zavjeta, da se knez odrekao svoje namjere. Drugi je događaj uzdignuće Španjolske na provinciju, a prvi je provincijal Araoz (1. rujna). Araoz je veoma poznat u Španjolskoj, njegove propovijedi, naročito u Madridu, okupljaju brojno slušateljstvo. Sudrugovi zapravo još nisu veoma brojni, ali kandidati se javljaju. Sve ih, na žalost, ne mogu primiti zbog financijskih razloga, Trebalo je pronaći nešto što bi se moglo nazvati "taktika congregatiunculae": u svih pet gradova (Alcala, Valladolid, Valencija, Gandija, Barcelona), u koje se Družba ukorijenila, živi se u malim skupinama od 3, 4, 8 ili najviše 10 članova. Bilo bi zapravo jedno rješenje: da Portugal, dobro opskrbljen od kralja, pomogne Španjolsku, ali su Juan III. i Rodriguez gluhi. Odbijaju pače Ignaciju da o. Strada, odličan propovjednik, ostavi Portugal i pođe u Španjolsku, pa makar to bilo samo privremeno.

GERMANIJA - Bobadilla silno mnogo putuje, posreduje, oštro grdi ili kritizira. Sudjeluje na državnom saboru u Augsburgu. Daje savjete Pavlu III., kardinalu Farnese, vojvodi Herculu d'Este. Rad mu je uspješan jer nečuveno vidovito uočava situacije, revnost mu je neslomiva, neustrašiv je. Daleko je od toga da o bilo čemu očajava, a svoju nadu prenosi i na druge. Sam Polanco upravlja jednoga dana svim

zajednicama Družbe lijepu pohvalu o Babadilli.

KÖLN - Izopćen je nadbiskup heretik. Njegov zamjenik šalje caru Canisusa kao izaslanika.

LOUVAIN - Skupina se nalazi u kanonski neodređenu položaju. Nada se povratku o. Lhoosta kao poglavara, koji je još zadržan na Siciliji, a poći će na put tek u kolovozu. Međutim Ignacije iz Rima svjetuje sudrugovima neka izaberu "prefekta", kojemu će se pokoravati, i odobrava da si načine kakav poslovnik dok ne dobiju Pravila.

PARIZ - Skupina živi studentskim životom pod odgovornošću Pavla de Achillis.

1548.

Djelo sudrugova kuće della Strada razvija se povoljno. Ignacije, zaokupljen brigama generalnog upravljanja Družbom, prepušta sve više i više odgovornost za neka svoja rimska "djela" posrednicima, zadržavajući za sebe samo "graviores". Polanco piše: "Bilo bi predugo nabrajati sva djela ljubavi za koja se Ignacije zanima i za koja radi;" Da li je pomišljao prvih mjeseci 1548. na ostavku, što bi se moglo naslućivati iz jednog Laynezova²³ pisma? Nije nemoguće. Njegovo zdravstveno stanje dostatno bi opravdavalo tu želju.

Bilo što bilo, valja se čuditi njegovoj prisutnosti u svojoj Družbi. Nema sumnje da mu neke stvari izmiču zbog udaljenosti i zakašnjenja pošte. Ali i u takvim slučajevima nagoni "osjeća" stanje. Izgrađuje prijeko potrebne kanonske propise jedan za drugim, prepolagano po mišljenju nekih. Potiče odgovorne neka osiguraju bolju izgradnju novih članova. Poziva neke oce ili braću k sebi u Rim, da upotpune prvi novicijat, obavljen odviše sažeto. Zabrinjava ga i kakvoća poslušnosti. Kao što je učinio sa sudrugovima u Parizu, tako prokušava poslušnost sudrugova u Rimu prilikom skorog slanja desetorice između njih na Siciliju. Objavljuje više dokumenata o savršenoj poslušnosti. Pri ravan je poslužiti se i pomalo popuštanjem, gotovo protuslovnim, u vršenju svoje vlasti, jer vodi računa o fizičkom i psihičkom zdravlju što zbunjuje i same njegove suvremenike.

Pavao III., 31. srpnja, na molbu Borgije, hvali Duhovne vježbe i preporučuje ih (breve Pastoralis officii). Počinje tisak knjižice, s uvodom o. Polanca. Ignacije 20. rujna, nadahnjuje Borgiju da prilikom predaje djela Pavlu III. zamoli Papu neka podijeli Družbi "ovlaštenja", koja se obično nazivaju "mare magnum", to jest veoma široka ovlaštenja što ih Sveta Stolica još nije podijelila osim nekim velikim prosjačkim redovima.

Godine 1548. očituje se jasnije postojani stav Ignacija, a to je

da "primi Patres" iz Pariza-Venecije smatra pravim suosnovateljima i da ih pita za savjet o problemima koji se tiču sudbine Družbe. Dvije su činjenice značajne. Ponajprije, tijekom godine, možda već u siječnju, upravlja upitni arak četvorici "primi Patres" koji misionare po Italiji: Laynezu, Salmerónu, Broëtu, Jayu.²⁴ Već od 1542., od Codure-ove smrti, Ignacije je radio sam: čini mu se, dakle, ispravnim "odrediti stanje" u času kad je, zahvaljujući prisutnosti Polanca, zbornik konstitucija prešao odlučno redakcijsko razdoblje. Ne znamo točan sadržaj Ignacijeva upitnika, ali evo odgovora četvorice sudrugova: 1. Mišljenja su da konstitucije ne moraju obvezivati pod grijeh. - 2. Odobravaju sve što je Ignacije dosada postigao od Svete Stolice i daju mu neograničenu punomoć za sve što će ubuduće postići. Potvrđuju konstitucije koje je već izradio i one što će ih ubuduće izraditi. - 3. Prihvaćaju da svi koji u ovome času žive u Družbi (ne radi se o budućnosti) a koji bi potpali pod koji od slučajeva zapreka (što ih je Ignacije nedavno bio sastavio), budu primljeni u Družbu, osim ako koji od profesa miali da mu je suprotstaviti se. - 4. Označuju desetoricu sudrugova koji, po njihovu mišljenju, mogu položiti svečane zavjete bez dodatne kušnje, pače i bez drugih studija osim onih koje su do sada savršili. To su Strada, Miron, Andrea de Oviedo, Pierre Codace, Miona, Nadal, Jakoe Lhoost (koji će toga ljeta umrijeti u Bologni vraćajući se u Louvain), Andra Frusius, Jerónimo Domenéch, Juan Polanco.²⁵ Druga činjenica jest namjera, što ju je Ignacije u srcu nosio, da u jubilarnoj godini 1550., okupi na sastanak u Rimu sudrugove i želja da na tom sastanku vidi prisutne sve "primi Patres", koji su još na životu. Zato moli Juana III. da odobri i Xavieru dolazak iz Indije, a Rodriguezu da se pače udalji iz Portugala. Juan III. odbija cijele godine 1548.

Spomenimo da je te iste godine Pierre Codace dovršio novu stambenu kuću della Strada. Ima u njoj sada 40 soba, ali se već osjeća da je pretijesna.

ITALIJA - Svi sudrugovi uspješno rade po Sjevernoj Italiji. Ipak u Padovi počinju ozbiljnije poteškoće s Andreom Lippomani-jem, čija je milosrdnost veća od sredstava - poteškoće će još dugo trajati na veliku štetu zdravlju, naukama i ustrajnosti sudrugova. Laynez je postao nezamjenjiv savjetnik firentiske vojvotkinje. Neće biti bez drame njegov odlazak na Siciliju koncem prosinca, gdje ga je Ignacije imenovao vizitatorom. Jay je pak još uvijek zadržan kod vojvode Hercula u Ferrari, bez većeg uspjeha. Srećom, u svibnju, odlazi u Germaniju. A što se tiče Broëta, on misionari u području Bologne i Faen

ze, jer je Koncil odgođen za rujan zbog sustavnog suprotstavljanja Karla V.

SICILIJA - Sicilija, bez sumnje, predstavlja jedan od najtipičnijih slučajeva Ignacijeve apostolske taktike. Budući da je velikom otoku hitno potrebna obnova i evangelizacija i jer je vicekralj, potpomagan kćerju i sinovima, veoma raspoložen, Ignacije se uvelike napreže da daruje Siciliji muževe velike vrijednosti. Te godine pola ze tamo iz Rima desetorica sudrugova, među njima Nadal, Canisius, (komu će Ignacije prigovoriti da "se malo previše sjeća Germanije"), Frusius, du Coudret, Benedetto Palmio, itd. Izabrao ih je iz pet različitih narodnosti da dokaže univerzalni značaj Družbe. Njegovu pažnju svraćaju na se osobito tri točke: "Akademija" u Messini, koja će doskora postati "kolegij-sveučilište" i djelimice povjereno sudrugovima kao predavačima; "sirotište", za koje posebno određuje Baroello-a; napokon obnova samostana redovnica. Da i ne govorimo o letećim misijama. Odlazak iz Rima 18. ožujka zbio se u uvjetima, kojih će se Ignacije rado spominjati do konca života: skupina se predstavlja Papi, Pavao III, ih blagosliva, sve se odvija tako da je očito da se radi o papinskom poslanju. Doček u Messini bio je izvanredan, premda Akademija u Cataniji nije gledala baš prijaznim okom rađanje ove Akademije. za koju se u ime vicekralja pravila dosta bučna reklama po svoj pokrajini. Messina je međutim tako važna da Ignacije u ožujku traži od svih evropskih pokrajina da tamo pošalju vrsne "magistre". U dosta živom odgovoru primjećuje mu Rodriguez da bi vrsni magistri, kad bi ih bilo, više koristili na sveučilištima, bolje opskrbljenima, nego Messina. Bilo kako bilo, otvorenje je sveučilišta početkom listopada bilo tako sjajno da je Ignacije morao sudrugove podsjetiti na veću suzdržljivost.

Od tada će Messina služiti kao odskočna točka za brojna poslanja ili posebna djela. Domenéch neobično dijeli s Nadalom nad sudrugovima na tipično ignacijevski način¹⁶; pokazuje čudesnu radinost: siromasi, bolesnici, zatvorenici, robijaši na troveslarkama, "zabludjele žene", siročad, djeca za pouku u vjeri, itd. nijedno područje ne izmiče njegovoj revnosti. Vicekralj pomišlja neko vrijeme da povjeri Družbi obnovu cijele Sicilije. U međuvremenu više gradova traže kolegij kao što je u Messini. Zvanja obilno pritječu.

Stvari su takve da Ignacije imenuje Layneza za vizitatora. On će moći otputovati istom koncem prosinca, budući da su ga poslovi u Padovi dugo zadržali. Tada bi se Domenéch imao vratiti u Italiju,

ali oboli, pa će ostati na Siciliji cijelu godinu 1549.

PORTUGAL - Simon Rodriguez, odgojitelj i ispovjednik mladog kneza živi s nekoliko sudrugova na dvoru. Unutrašnje se misije množe. Coimbra sve više cvate: 90 sudrugova, ne brojeći "one koji poslužuju": atmosfera prave misionarske revnosti vlada među tom mladeži. Pet velikih apostolskih putova otvara se pred njom. Ponajprije Indija, prema kojoj 17. ožujka odlazi dvanaest sudrugova, od kojih su petorica svećenici; Veliki Kongo, kamo polaze 18. veljače četiri sudruga; Brazil, iz kojega traže Družbu; Etiopija, kamo kralj Juan želi poslati znatnu skupinu u prilog svojih diplomatskih veza s negusom; napokon "Mauretaniya", točnije Ceuta, gdje će se dvojica sudrugova baviti kršćanskim robljem. Sam Simon Rodriguez nudi se Ignaciju i kralju Juanu. Taj misionarski povjetarac privlači mnoštvo zvanja, možda, po Ignacijevu mišljenju, malo previše željena i prebrzo odobravana:27

INDIJA - Iz pisama što ih Ksaver šalje početkom godine Juanu III, "rimskim sudrugovima", Ignaciju, Rodriguezu, vidi se da misionari ostvaruju zamašan posao, ali ne manjka ni zapreka ni nevolja. Portugalski kolonisti kršćanstvu daju protusvjedočanstvo pa Ksaver moli da vicekraljevi i guverneri, kojima nije na srcu evangelizacija, budu kažnjeni kad se vrate u Portugal. Zatim postoje sukobi s drugim vjerama: islamom, naročito sa židovstvom. Konačno, Indija je daleko od Evrope. Među dvanaestoricom sudrugova, koji dolaze te godine iz Lisabona, nalazi se Antonio Gomez, komu Rodriguez, misleći da je Xavier na dugo vrijeme odsutan iz Goe, povjerava odgovornost za Kolegij u Goi i vlast nad svim sudrugovima u Indiji. No, brzo se pokazuje ozbiljna nepodudarnost pogleda između Xaviera i Gomeza, naročito s obzirom na urođeničke gojence u kolegiju. Konačno će kriza prsnuti između te dvojice muževa. Međutim Xavier se sprema na odlazak u Japan.

U prosincu piše Ignacije Juanu III, i Rodriguezu da bi se Xavier trebao vratiti iz Indije da sudjeluje u "conventus priorum Patrum"; koji je predviđen za 1550. Svakako je važno, ako ne bi mogao osobno doći, da izašalje kojega oca, koji će izvijestiti kralja, Rodrigueza i Ignacija o stvarnom položaju misije.

VELIKI KONGO - 0. Viaz s četvoricom sudrugova polazi 18. veljače prema Velikom Kongu. Još u vrijeme kralja Emanuela Portugal je pokušao s početnom evangelizacijom. Bilo je obraćenja, krštenja, sagradilo se nekoliko crkava. Sudrugovi stigoše u Pindu 17. ožujka, a u glavni grad 20. travnja, gdje ih urođenički kralj svečano primi. Jedan brat otvara školu za šest stotina djece, misionira se, kršta

va se. Sreća će biti kratka vijeka: kralj je sulud.

ETIOPIJA - Nastavljaju se politički pregovori između etiopskog

cara i Portugala. Negus igra lukavu igru držanja ravnoteže između islama, koji mu prijeti, i Portugala, čiju zaštitu želi upravo toliko da ga islam poštuje. Izbor patrijarha izaziva ponešto napetosti između Ignacija i Juana III. Ovaj odbija Broëtovu kandidaturu, zahtijeva da se imenuje Portugalac.

MAURITANIJA (Ceuta) - Polovicom kolovoza polaze Juan Nuñez i Gonzales. Veoma pogibeljan apostolat, ali plodonosan među kršćanskim robljem, nasuprot islamu i židovstvu. Dskora je Gonzales primoran vratiti se u Portugal. Nuñez ostaje sam, apostol je to velikog duhovnog zračenja.

ŠPANJOLSKA - Borgia polaže 2. veljače svečane- zavjete četiriju zavjeta. Ostat će to tajna, budući da ga papinski indult ovlašćuje da kroz još tri godine vodi upravu vojvodine i svojih dobara. Ipak su s Araozom Borgia i Torres (ni njegova pripadnost. Družbi nije službeno objavljena) pravi tvorci snažnog porasta Družbe u toj 1548. godini. U Valladolidu, Valenciji, Sarragossi, Barceloni stvari se razvijaju, redovitim tokom, ali je u Gandiji i njezinom području došlo do upravo evanđeoske eksplozije. Mnogo je u tom pogledu učinila trajna prisutnost vojvode Francesca , on financira, gradi, posreduje u sporovima. Uoči Uzašašća, 9. svibnja, ulaze sudrugovi u kolegij što im ga je dao sagraditi. Rektor kolegija Andrea de Oviedo u isto je vrijeme i rektor Sveučilišta. To je imenovanje značajno za način Ignacijeva postupanja sa stanovitim ljudima. Oviedo je gorljiv redovnik, ali je sanjao o pustinjaštvu, o dugim kontemplacijama i strogim pokorama. S o. Onfroyem zamolio je (8. veljače) Ignacija da se smije povući u samoću i ostati sedam godina. Blago, strpljivo, kao što je činio i sa samim Borgijom, Ignacije obuzdava tu pretjeranost, uravnotežava ih, naglašava poslušnost, taj "zaštitni znak" Družbe Isusove, i konačno do istinskog duha reda vraća te muževe koji su se prevarili samo po pretjeranoj revnosti, Nije vojvoda samo u Gandiji iskazao velikih usluga Ignaciju, nego i u samom Rimu. Budući da je veoma dobro bio gledan na dvoru Pavla III., isposlovaio je od Pape velikih milosti.

Nije da su stvari u Španjolskoj tekle bez protuslovlja. Melhior de Cano raspirio je u Salamanci veliku buru protiv Družbe. Ni nuncijevo posredovanje, ni posredovanje dominikanskog generala ne smiriše naprasita Dominikanca, sve do smrti ostat će jedan od najljućih neprijatelja Družbi. U njegovoj borbi udvostručit će ga i potpomagati nadbiskup Toleda, Siliceo.

Koncem ožujka imenovan je Araoz za vizitatora u Španjolskoj "cum amplissima potestate"*. Neumoran radnik i sam je sklon strogu siromaštvu i vanjskom trapljenju, premda je krhka zdravlja.

Upravo od te godine datiraju veze sudrugova s "Magistrom d'Avila". Juan d'Avila izvanredno je utjecajan muž. Pomišlja da osnuje ustanovu koja bi jako sličila Družbi Isusovoj. Kad je Družbu upoznao, odriče se svoga plana. Još više, upućuje prema Družbi više svojih učenika, od kojih se neki odlikuju visokom ljudskom i duhovnom vrlinom.

GERMANIJA - Bobadilla nastavlja sjajna i uspješna poslanja. Ipak je u više pokušaja molio Ignacija neka ga opozove iz Germanije. Smatra da su Nijemci "odviše spori". Novim smionim udarcem postići će, a da nije htio, što želi: stade bučno nastupati protiv Interima, što ga je Karlo V. proglasio, a Pavao III. odobrio. Car protjera Bobadilla.²⁸ Izagnanik je u Rimu 20. lipnja, ali se čini da mu Ignacije iz

razboritosti ne daje utočišta u della Strada. U lipnju odredi ga Papa za pratioca jednom biskupu koji je želio obnoviti svoju biskupiju u Napuljskom Kraljevstvu.

U Kölnu rade sedmorica sudrugova pod vodstvom Leonarda Kessela. Žive u skrajnjem siromaštvu. Kartuzijanski prior Gerhard Kalckbrenner pomaže im svojom milostinjom. Šalje novaca i Ignaciju, koji se nalazio u dugovima.

LOUVAIN - Jedna se skupina svojski bavi "učenjem i pobudom bližnjega na dobro". Ignacije, veli nam Polanco, prati tu malu zajednicu s naročitom pažnjom.

PARIZ - Skupina živi u jadnu stanju i napola potajno. Stanuje među studentima u Lombardijskom kolegiju. Viola, koji odgovara za skupinu, bio je pače izabran od Talijana za "superiora". Očito je da takvo stanje ne može trajati. Guillaume du Prat poklonio je istina velik dar, ali sudrugovi ne nalaze kuću da bi je kupili. A zatim, trebalo bi dobiti francusko "državljanstvo", da bi se mogio posjedovati dobro i dobivati stalne dohotke. Teške brige na vidiku za narednu godinu!

1549.

RIM - Snop veoma "hitan" na Ignacijevu stolu. Konstitucije moraju biti pripremljene za "conventus" naredne godine. Sam on i Polanco gorljivo rade, naročito za proljetnih i ljetnih mjeseci. Ignacije se rado savjetuje s ocima na prolazu ili piše drugima. Dopisivanje mu iz provincija donosi sve češće i češće pitanja, katkada veoma teška o zavjetima, o vlasti, o duhovnim služanjima, poslušnosti,

siromaštvu. Veoma je hitno potrebno da sudrugovi raspolažu zajedni-

čkim tekstom pa makar još ne bio službeno odobren. S raznih strana osjeća se da izbija nestrpljivost da se zna na što se valja pozivati. Stanje to ozbiljnije što Pavao III; bulom Licet debitum podjeljuje 18. listopada novih povlastica, brojnih i važnih.

Još se ne zna tko će prisustvovati conventusu 1550; niti točno kad će se održavati. Iznenada smrt Pavla III; 10. studenoga, ali jubilej se ne odgađa pa prema tome ni "conventus".

Rad na konstitucijama ne priječi Ignacija da prati razvoj cijele Družbe. Posvuda, u Rimu i izvan Rima, očituje se bujan život. U Rimu je novicijat, "domus probationis" nikad ne prazni. Tijekom godine odlazi iz njega u svemu stotinu i dvadeset sudrugova, ali čim jedna skupina ostavi kuću, druga je odmah nadomješta. U kući della Strada živi pedesetak osoba. Težak udarac zadesi zajednicu: nagla smrt, 7. prosinca, o. Codacia, ekonoma rimske kuće. Ignacije mu, iz opravdanih razloga, dodjeljuje naslov "dobročinitelj Družbe" (koji mu je osim ostalih djela, zaslužila kuća della Strada), ali ostavio je gotovo tisuću dukata duga, a da nitko nije upućen zbog čega. Naslijedit će ga jedan Francuz, o. Cogordan.

Okolnosti su nametnule velike izdatke. Crkva della Strada, koju Pavao III. napokon u travnju oslobodi kurijalnog tereta (cura animarium) morala se proširiti, a već treba misliti na rekonstrukciju. U lipnju Ignacije govori prvi put da bi otvorio rimski kolegij. Kako je bio razborit, poruči Borgiji, koji će doći u Rim za jubilarnu godinu, neka se ne odriče svojih dobara, prije nego vlastitim očima vidi "rimske stvari". Otvorena je 8. rujna jedna kuća Družbe u Tivoliju (5 milja od Rima), koja će ostati usko povezana s rimskim kućama.

Izvan Rima nije Ignacijeva djelatnost manje široka. Iz kuće della Strada odiazi 460 pisama u različite krajeve svijeta. Neka rade o važnim poslovima. Za uzvrat traži Ignacije od nekih sudrugova neka

mu pišu svaki mjesec, a u stanovitim slučajevima svakih osam dana. Ignacije osjeća da Družba ulazi u neke vrste krizu rasta. Naziru se duhovna ili apostolska skretanja (Borgia, Oviedo, Araoz, itd.). Treba ih zaustaviti već kod prvih znakova. Iz izmjeničnog dopisivanja ključa bujan život: pisma misionara o mentalitetima urođenika, stvaralaštvo, prilagođivanja načina evangelizacije, suočenje s islamom, židovstvo, "hereza", kolonijalni svijet, zarobljenici, lihvari. Razumljivo je zašto Ignacije, za vremena i u nevoljama, ističe poslušnost i prikazuje ju kao znak prepoznavanja svakog sudruga. Problemi novca neprestano se zaoštravaju, što se više razvijaju kuće i misije. Kanonska nejasnoća u pitanjima zavjeta, svečanih zavjeta, izgradnje, nije više podnosiva s obzirom na izlaske, povratke čudna zvanja, čak i prevare. Primorana računati na svjetovne

vlasti, Družba postaje ovisna o njima. Iz toga se rađaju ta i sudrugovi su napokon ljudi trvenja, neshvaćanja, suparništva, u malo prevelikoj gužvi, a iznad nje se izdižu, a da ne ostaju nepovrijeđeni, poneki divni apostoli: Xavier, Laynez, Lancillotto, Domenech,

Araoz i još drugi. Što je stalo do sve te bijede, kad "desnica Svevišnjega" (*dextera Excelsi*) hoće da se posluži "malom Družbom Isusovom" (*minima Societas*) u Crkvi na sve veću svoju slavu?

ITALIJA - NAPULJ - Bročt ostaje cijelu godinu u Bologni, Salmerón u Veneciji - Padovi, Jay u Ferrari, dok ih Ignacije ne posla u rujnu u Ingolstadt. Po zaoranim brazdama tih veterana misionare sudrugovi svježijeg datuma.

Bobadilla izagnan iz Germanije stiže u Napulj 18. siječnja. Čitavu godinu slobodno misionari, ali mu je zabranjeno prekoračiti granice kraljevstva. Tako mora preko della Strada slati pisma, ako bi mu slučajno palo na pamet pisati Caru ili kojem ugledniku na dvoru.

SICILIJA - Laynez se iskrcava na Siciliji 18. siječnja kao vizitator. Domenech je tu, ali bolestan. Sve napreduje uz vjernu naklonost Juana de Vega. U rujnu šalje Ignacije devetoricu sudrugova koji će 24. studenoga osnovati kolegij u Palermu. Što ae tiče kolegija u Messini, to se Nadal brine za svu organizaciju.

PORTUGAL - Apostolski polet i nadalje je izvanredno bujan. Ali pod uspjesima tinja kriza Rodriguezova. Ignacije je zabrinut, Laynez strog. Izgleda da je Ignacije već otada pomišljao da Rodrigueza nadomjesti Domenechom. "S Domenechom napredovat će bolje portugalske stvari i bit će više ujedinjene s glavom",¹⁹ piše Laynez. No, Domenech je zapriječen na Siciliji i potkralj ne gleda povoljnim okom njegov odlazak. Prema tome Rodriguez ostaje u Portugalu, gdje će uostalom ulazak u Družbu don Theotinja, brata vojvode od Bragae, jedne od prvih ličnosti kraljevstva, doskora još više zamrsiti stvari. U to vrijeme Coimbra napreduje, pokrajinske misije donose lijepe plodove, četvorica misionara odlazi iz Lisabona u Brazil.

INDIJA - Središnji je događaj odlazak Xaviera u Japan (u travnju) dok 10. studenoga podiže Ignacije Indiju na provinciju, Xaviera imenuje provincijalom... sve nastojeći i dalje da ga vrati u Evropu 1550. U taj čas radi u Indiji trideset sudrugova, neki u atmosferi heroizma, pače katkada i mučeništva: to je "prvotna Crkva"; Antonio Criminali je ubijen 7. veljače i tako otvara martirologij Družbe. Neslaganje u pogledima između Antoni Gomeza, rektora u Goi, i Xaviera postalo je narazrješivo. Te godine jedan zanimljiv isturen položaj; Xavier uvodi jednog sudruga u Ormuz, ključnu tvr-

đavu, koja gospodari Perzijskim i Omanskim zaljevom, mjesec dana hoda daleko od Jeruzalema, veliko trgovište, u kojem se miješaju rase i religije, Istok i Zapad.

BRAZIL - Trojica misionara odlaze iz Lisabona pod vodstvom o. de Nobrega 1. veljače. Poslije pedeset i šest dana stiže flota u luku Santos. Portugalci podižu odmah grad (Bahia San Salvador), a sudrugovi misionare. Zemlja je divna, nečudoređe užasno. Radilo se o Indiji ili o Brazilu, počinje se radati svijeast o jednom problemu koji izgleda nerješiv: kako osigurati smjenu misionara? Od sada pa zadugo ne može se nadati dostatnom broju urođeničkih novaka, s druge opet strane, da li Evropa, točnije Portugal, može vrsnim muževima opskrbljivati ove misije u punom poletu? Teška briga za Ignacija, Xaviera i Nobrega.

CEUTA - Premda je tamo sam, otac Nuñez obavlja zamašan posao. Misionari u Tetuanu.

ŠPANJOLSKA - Poslovi i stvari Družbe idu dobrim putem. Gandia ostaje čvrsta točka ukorjenjivanja. Vojvoda, po Ignacijevoj odredbi, pohađa teologiju na vlastitom Sveučilištu. Što se tiče Ovieda, dvostruki je rektorat težak za tog savjesnog čovjeka. U srpnju odteretili su ga odgovornosti za kolegij. U Salamanci Cano ne čini toliko buke kao prošle godine. Naprotiv u Alcali nadbiskup Siliceo

razvija sve jači napadaj klevetama da Villanova smatra korisnim posjetiti Juana d'Avila, o kojem se drži da se pokolebao. To ne priječi Ignacija da pomišlja na osnutak kolegija u Toledu, kod Silicea! U Barceloni jedna skupina Klarisa, podržavana od Araoza i Queralt-a, želi se podložiti pod poslušnost pravila Družbe. Ignacije se čvrsto opire pritiscima. Jedno zvanje silno odjeknu: zvanje Antonio de Cordoba, sina Markiza de Pliego i brata grofa de Feria. Igrat će važnu ulogu u blizim godinama. Antonio de Cordoba poslije Araoza, Gordije... potez je to koji ističe širenje Družbe u Španjolskoj. U Družbu stupaju, uistinu, novaci iz svih sredina, ali ulazak u red pokojeg granda Španjolske ne doprinosi malo da je otkrije u javnosti i privuče pažnju knezova i biskupa.

GERMANIJA - Najveći je događaj slanje trojice sudrugova na Sveučilište u Ingolstadt: Jay, Canisius, Salmerón. Bavarski vojvoda Wilhelm IV; u suglasju s biskupom poduzeo je korake da ih se pozove. Za svoju molbu dobio je potporu i samoga Pape. Pregovori su otpočeli u veljači, a najprije se radilo samo o privremenom poslanju. Odlazak se sudrugova zategao, makar je bio predviđen za 10.

kolovoza. Nije laka stvar, pa ni samom Ignaciju, istrgnuti Jaya vojvodi Herculu d'Este, Salmeróna Veneciji, Canisiusa Nadalu! Na-

pokon stigoše u Ingolstadt primivši, na prolazu kroz Bolognu, naslov doktora. Canisius i Salmerón 24. i 29. studenog drže nastupno predavanje, a Jay će održati svoje istom početkom 1550.

LOUVAIN - Skupina malo-pomalo poprima svoj oblik pod "predsjedništvom" Adriana Adriani-ja³⁰, koji se više mjeseci izgrađivao u Rimu kod Ignacija.

PARIZ - Hoće li se moći postići da Družba dobije "državljanstvo"? Upravo se rasplamsali napadaji zbog kojih i najbolji prijatelji sudrugova postadoše oprezni, pa i Guillaume du Prat. Ovaj svjetuje Ignaciju neka pošalje jednog profesora reda u Pariz, koji će u njegovo ime raspravljati o stvarima, neka se sastane s francuskim kardinalima, koji budu došli u Rim radi konklavea. Skupini međutim ne manjka ni

vrijednosti ni žara, vesela srca podnose novi progon. Ignacije ovlašćuje Violu da položi zavjete kao duhovni pomoćnik. Bavi se pače mišlju da naredi te isto učine Jean Pelletier i Everard Mercurian.³¹ Uoči svetkovine Prikazanja uspinju se u kapelu na Montmartre "obnoviti" svoje zavjete (koje zavjete?). Ignacije se mnogo zanima za Pariz. Otvaranje naime kolegija za vanjske studente, čiji je prototip

Messina, stvara potrebu spremnih i diplomiranih "lektora", a Ignacije želi da mnogi dovrše studije u Parizu, na "modus parisiensis".³²

Ta 1549. godina otvara Družbi nove vidike. Zar se ne govori o mogućnosti povratka Engleske katolicizmu? U pitanju je također jedan kolegij u Poljskoj, jedan drugi u Meksiku. Još jedan plan, skromniji premda veoma važan za Italiju: kardinal iz Burgosa Juan Alvarez de Toledo zatražio je od Ignacija "vizitatore" za Korziku, Sveti i vatreni Landino odlazi tamo 16. studenoga.

1550.

RIM - Odredimo stanje, jer godina 1550. označuje graničnu točku Družbe Isusove. Na početku godine postoji dvadeset i pet stalnih rezidencija, samo što taj broj valja protumačiti, jer deset rezidencija u Indiji (Goa ostaje po strani) i tri u Portugalu, na primjer, nemaju ništa zajedničko s tim pojmom osim imena. Pače i u Evropi tipovi ill, ako hoćemo, "stupnjevi" kuća su različiti: skupine, kolegiji sudrugova, kolegiji za vanjske studente, "kuće profes"³³ sačinjavaju dosta različite stvarnosti. Što se tiče triju "provincija" (portugalske, španjolske, indijske), svaka je za se nešto posebno. Još više, djelatnost se Družbe odvija u dosta drugih područja i na dosta drugih načina: Sveučilište u Ingolstadt, apostolat među kršćanskim robljem u Sjevernoj Africi, Brazil, obnova Korzike, itd;

kolikih li oprečnosti! Samo jedna zajednička točka: sve te djelatnosti hoće da su u prvom redu "misionarske". Ali sve se hitnije i hitnije osjeća potreba da se Družbi dade ustavotvorna povelja, ne želi li se da se ta raznolikost preokrene u razbacanost. Odatle nastojanje što ga Ignacije poduzima 1550.

Rad je na konstitucijama napredovao. Prava je to redakcija, što će je Ignacije predložiti nekim sudrugovima na koncu godine, a predlaže je da bude kritizirana, ispravljena, prerađena prema njihovim primjedbama. Uostalom taj će tekst dobiti ispravan oblik istom početkom rujna.

"Conventus priorum Patrum" nije generalni zbor delegata, kongres, skupština, iako su učesnici pozvani "za jesen". Održat će se prema okolnostima, mogućnostima putovanja pojedinih skupina, katkada i pojedinih osoba. Ciljevi su tog savjetovanja točno određeni: podvrći sudu sudrugova već sastavljene konstitucije, međusobno se obavijestiti o stanju Družbe u raznim krajevima, raspravljati "o svemu što se tiče ustanove Družbe".

Ignacije bi veoma rado kad bi tom conventusu prisustvovali svi još živi "prvi Oci". Xavier neće biti tu, pače ni kakav kvalificirani predstavnik Indije. Rodriguez će napokon doći i to zbog upornosti

Ignacija kao i samoga Rodrigueza kod Juana III. Poći će tek u prosincu 1550. i stići u Rim 8. veljače 1551. Salmerón će doći istom u siječnju 1551. Ni Jay tu neće biti: 31. svibnja Ignacije ga poziva iz Ingolstadta i upućuje u Augsburg da se pridruži kardinalu Truchsessu koji ga traži za državni sabor na kojem će prisustvovati Karlo V. i rimski kralj Ferdinand. Broët (i to je povijesna zagonetka, jer je on stalno u Bologni, a i pozvan je) izgleda nije došao. Napokon je Bobadilla očekivan u Rimu u prosincu, ali se čini da je stigao istom u ožujku 1551. Njegovo stanovište o dokumentu Observata Patrum jasno se razlikuje od stanovišta Salmeróna, Layneza i Araoza. Koliko se može prosuditi, bilješke bi ove trojice sudrugova datirale iz siječnja do početka veljače 1551; a Bonadilline iz ožujka-travnja. U to je naime vrijeme proboravio nekoliko dana u Rimu.³⁴ Između ostalih sudrugova, koji su pozvani, Araoz i Torres dođoše iz Španjolske, Nadal sa Sicilije. Druga imena: Francesco Strada, Jacques Miron, Andrea de Oviedo, Francesco de Rojas (koji je morao ostaviti Družbu nekoliko godina kasnije) i Emanuel de Saa, koji još nije svećenik. Zamijetit će se da Portugal nije predstavljen prije Rodriguezova dolaska, a da je naprotiv španjolsko sudjelovanje znatno, naročito ako se u nj uključe, kao što se i mora učiniti, Laynez i Polanco, koji tada obitavaju u Rimu.

Tim više što stiže i sam vojvoda Francesco de Borgia. Službeno,

dolazi u Rim radi svojih poslova; stvarno, dolazi da sudjeluje na conventusu kao profes (tajni) reda. Tako u "njegovoj pratnji" putuje španjolska skupina. Za vrijeme svega svog boravka u Rimu Borgia stanuje sa svom svojom pratnjom u kući della Strada, živi tu - koliko je bilo moguće - kao jednostavan redovnik. Ima s Ignacijem duge i česte razgovore.

Grom iz vedra neba: 30. siječnja 1551. Ignacije se okoristi prisutnošću "primi Patres" u Rimu da podnese ostavku. Svi, jednodušno, osim veoma poslušnog Ovieda, zadrže ga u službi.³⁵

Drugi veoma važan događaj označuje tu 1550. godinu: kardinal del Monte izabran je za papu 8. veljače pod imenom Julije III. On ne oklijeva zasnjevočiti svoju dobrohotnost prema Družbi. Objavljuje

21. lipnja bulu Exposcit debitum, kojom potvrđuje Družbu Isusovu, obnavlja njezine povlastice i još ih proširuje.

Pedesetak osoba živi u della Strada. No, financijsko je stanje teško i bit će sve teže i teže narednih godina. Za konklavea Ignacije prosjači od kardinala, a stanovitih dana to isto čine sudrugovi po rimskim ulicama. Kad je Julije III. izabran za papu, obvezuje Ignacija pod poslušnost da ga obavijesti ako uzmanjkaju "vremenita sredstva". Ali postoje stari dugovi. Ignacije se obraća na Juana de Vega, na Juana III; na Borgiju. Ovaj financira plan Rimskog kolegija i nove crkve della Strada (koja se, na svu sreću, neće dovršiti).

ITALIJA - NAPULJ - Broët još uvijek misionira u Bologni. Dolazeći iz Španjolske u Rim, Borgia potiče revnost vojvode Hercula da napokon osnuje kolegij u Ferrari. Odluka je pala koncem godine. O istoj stvari podjednako uporno nastoji kod Cosima Medici (Firenza). U Padovi sudrugovi žive i nadalje u oskudici sredstava koja veoma zabrinjava. Ipak Ignacije ne odlučuje ništa bez savjeta ili suglasnosti Andrea Lippomani. Bobadilla, pak, smiono misionira u području Rosano. Više biskupa traži njegovu pomoć.

SICILIJA - U Messini trideset sudrugova, u Palermu dvadeset. Glavni im je posao poučavanje, ali također misioniraju i bave se "pobožnim djelima", a ima ih veoma lijepih. U lipnju sprema se flota s vojskom da isplovi prema Africi. Laynez je Juanu de Vega, koji ga je želio imati kao vojničkog dušobrižnika, iznio svoje "prigovore savjesti". No, Ignacije mu nalaže neka prihvati. Polazi, dakle, i s uspjehom radi među mornarima i vojnicima, naročito među ranjenicima, bolesnicima i zarobljenicima. Vrativši se na Siciliju, polazi u Rim. Ignacije naime želi da bude prisutan na conventus-u u prosincu. U

Messini je početkom godine otvoren prvi novicijat Družbe Isusove,

koji nije uključen u koju drugu kuću. Isto se pokušalo u Palermu, najprije bez uspjeha, ali će ga biti kasnije.

Dvije žalosti pogađaju obitelj Juana de Vega: 29. ožujka preminu potkraljica Eleonora, a u rujnu Ferdinand, jedan od njegovih tri sina.

PORTUGAL - U središtu odnosa između Portugala i Ignacija jest Rodriguezovo putovanje u Rim. Izmjenjuju se nade i uskrate. Napokon u prosincu daje kralj pristanak. U Coimbri živi stotinu i pedeset skolastika. Stanoviti ih broj treba poslati u nedaleki San Felix. Što se Lisabona tiče, po svojim duhovnim službenjima i načinu života kolegij sve više slični "kući profesora".

Te godine trojica sudrugova polaze u Indiju (no dva pokušaja odlaska propadaju). Šestorica odlaze u Tetuan, Ceutu i Mazagan, gdje se Nuñez s jednim sudrugom i dalje brine za kršćane sužnje u okolnostima još uvijek pogibeljnim.

ŠPANJOLSKA - Borgia postaje veliki tvorac razvoja Družbe. Koncem kolovoza ostavlja Gandiju krećući prema Rimu, ali nakon što je na Sveučilištu postigao doktorat. U Gandiji Kolegij raste: brojni skolastici i odličan studij. Inače posvuda isti poslovi, iste zapreke kao 1549. Osjeća se nedostatak ljudi i to nedostatak izgrađenih ljudi: u Alcali rektor je još novak; zajednica u Valladolidu sastavljena je isključivo od novaka. Istina, malo ih je (pauci) i redovnički se organiziraju čekajući Konstitucije i Pravila.

GERMANIJA - Canisius, Jay, Salmerón uvelike se ističu radom na Sveučilištu u Ingolstadt. Predavanja im cijene. Ali došli su do zaključka, ako mladi Nijemci nisu "baš oduševljeni za teološke studije, to je stoga što su uveliko osrednje književne i filozofske studije, koje se obavljaju prije teoloških. Odatle Ignacijev plan da osnuje kolegij za vanjske studente, gdje bi se poučavala književnost i umjetnost. Smrt vojvode Wilhelma zakoči osnovu. Ignacije šalje Jaya 31. svibnja na državni sabor u Augsburg, a Salmeróna opoziva u Rim. Nadomješta ga Goudanus, sjajan čovjek, ali nesnalažljiv.

KÖLN - Kessel čini sve što može da bi mala zajednica živjela prema Ignacijevu "beneplacitum".* Ali teškoće navaljuju sa svih strana, a zajednica je veoma siromašna.

LOUVAIN - Zbog otpora kraljice Marije, sestre Karla V. Družba ne postiže od Cara "državljanstvo", što bi uvjetovalo pravo posjedovanja i primanja dohodaka.

PARIZ - Lagan napredak. Jedan dio sudrugova uselio se napokon u

kuću Guillauma du Prat, koja je imala naziv "maison de Clermont". "Stipendisti" ostaju u Lombardijskom kolegiju. Kardinal de Guise

(sada kardinal de Lorraine) obećao je Ignaciju još u vrijeme konklave da će "štititi" Družbu u Francuskoj. I zaista nakon povratka isposlova od kralja Henry-a II. povelju o državljanstvu, ali ne slijedi povelja patenata od Parlamenta, po kojoj bi kraljeva povelja imala potpun učinak. Skupina živi u revnosti i obdržava uredbu koju si je uz Ignacijevu odobrenje sama stvorila, čekajući konstituciju iz Rima.

Zahvaljujući napretku - još nedostatnom - u uređenju dopisivanja između Rima i pokrajina Družbe, sve smo bolje i bolje obaviješteni o događajima i neizravno o Ignacijevu značaju: njegova osobnost izaziva najveće divljenje, privlači, oduševljava, ali u isto vrijeme on začuđuje, zbunjuje, skrajnosti se u njemu dotiču. Kako se Družba razvija i sve više i više miješa sa "svijetom", kako problemi veza i financija postaju zaoštreniji, ljudsko lice Ignacijevu poprima neki oštriji izgled, suočenje sa zemaljskim stvarnostima postaje sve oporije, katkada silovito. Ipak iz njega izvire takav osjećaj za evanđeosko poslanje, takva dobrota, tako potpuno odricanje samoga sebe, tako žarko oduševljenje za Isusa Krista i njegovo Kraljevstvo, da su i oni pače koji trpe zbog njegova čvrstog autoriteta, prisiljeni

priznati iskrenost njegove ljubavi i ispravnost njegove vjere.

1551.

RIM - Ignacije, kako smo spomenuli, pokušava u siječnju 1551. podnijeti ostavku, ali potvrđen je u službi.

Godina 1551. označuje novi zamah, točnije produbljenje apostolskog poleta Druže Isusove. Plod je to conventus-a u prosincu 1550. do veljače 1551. (Borgia i Laynez odlaze iz Rima istom 4. veljače,

a Rodriguez stiže 8. veljače. Obje su se skupine srele u Viterbu.). Napose izgleda da je Ignacije zauzeo čvršće i sigurnije stanovište u prilog "kolegija za vanjske" učenike. Te godine sastavlja prva pravila za Rimski kolegij (prilozi što ih je ostavio Borgia, omogućuju otvorenje).

Julije III, pokazuje veliku blagonaklonost prema Družbi Isusovoj. Umnaža joj dobročinstva i povlastice. Salmeron uživa njegovo osobno poštovanje. Papa njega i Layneza izabire za "papine teologe" na Tridentskom koncilu, koji u dogovoru s Karlom V. želi ponovno u svibuju otvoriti (stvarno u rujnu). Prima "kolonije"(skupine), prije nego pođu kamo ih Ignacije šalje, u Beč, zatim u Napulj da osnuju kolegije. Da li ta Papina naklonost potiče Ignacija da oblikuje plan, u studenom, te učini da Družbu Isusovu odobri Tridentski koncil? Govori o

tom Laynezu i Salmerónu, koji ga od toga odvrćaju, nakon što ih odbiše neki prelati prijatelji.³⁶ Ta dvojica papinih teologa obaviti će znatan posao na XIII. i XIV. saborskoj sjednici (na kojima se raspravljalo o Euharistiji, pokori i posljednjoj pomasti).

U prosincu 1551. donosi Ignacije važnu odluku: Konstitucije, što ih je podnio ocima i što ih ispravlja prema njihovim prijedlozima, "objavit" će ubrzo (kao i Pravila, ukoliko postoje) po raznim krajevima. Za taj zadatak odabire Nadala.

U veljači započinju na Rimskom kolegiju predavanja humaniora (grčki, latinski, hebrejski). Rektor je Jean Pelletier. Razvoj je veoma brz usprkos siromaštvu kuće i zavidnosti "ludimagistri". Duskoro je valjalo seliti u prikladnije prostorije (iz Via Capitolina ide se u blizinu Santa Maria della Minerva). Neumorni Ignacije već 1. kolovoza pravi plan da otvori Collegium Germanicum. Glasine se šire Rimom da je Borgia navodno ostavio Ignaciju silu novaca, pa se Rimljani pokazuju manje velikodušni u milodarima. Ignacije se ipak brinuo da dobro razluči financiranje Rimskog kolegija od financiranja kuće.

Oskudica i dugovi della Strada pooštravaju se zbog tog zlosretnog ustezanja milostinje.

Godine 1551. upravlja Ignacije sudrugovima izvan Rima više od osam stotina pisama. Treba se upravo čuditi njegovoj prisutnosti na svim frontama Družbe. Podiže 5. prosinca talijansku provinciju (Rim i Napulj su izuzeti) a za provincijala postavlja Pashazija Broëta. Na koncu godine izbija također portugalska kriza. Rodriguez je stigao u Rim u veljači i ožujku. Početkom travnja vraća se u Portugal, Ignacije ga je potvrdio u službi provincijala. Stigao je 28. lipnja. U srpnju Ignacije daje nalog Jacquesu Miron-u (rektoru u Valenciji) da ode u Portugal i 18. kolovoza imenuje ga rektorom u Coimbri, gdje je, kaže Polanco "uvedo rimske običaje".

A što se dogodilo? Portugalski i španjolski povjesničari ne slažu se. Činjenica je da Ignacije iznenada, 31. prosinca, imenuje Mirona za portugalskog provincijala i 1. siječnja razrješava Rodrigueza

te službe. To je, bez sumnje, najteža kriza uz onu - sada posve blizu - u Indiji, što ih je doživjela ignacijanska Družba. Jedna i druga će se produžiti do Ignacijeve smrti, pače i preko nje.

ITALIJA - NAPULJ - Pokreće se više raznih projekata, ili se ostvaruje. U Ferrari drži se vojvoda Hercul II. obećanja što ga je dao Borgiji: 5. lipnja stižu sedmorica sudrugova pod vodstvom Pelletierovim (dignut je iz Rimskog kolegija) da otvore kolegij. U Bologni otorenje "scholae" (razredi) u listopadu. U Veneciji se stvari pomalo popravljaju, premda se Lippomani ne brine ništa više za uzdržavanje sudrugova koji tamo rade. Andrea Frusius 22. veljače dolazi

s nekoliko sudrugova pripremiti otvorenje kolegija (poslije Uskrsa). U Padovi su te godine sudrugovi još malobrojni. U Firenzi i Pizzi stvari su nesigurnije. Ignacije bi želio u jednom od ta dva grada (radije u Firenzi) otvoriti kolegij za vanjske. Cijele godine nastavljaju se škrta pregovaranja između Ignacija i vojvodskog para, koji okoliša. I sam Laynez, koji boravi u Pizi od 4. veljače do odlaska (u srpnju Trident, dobiva tek neodređene odgovore. U listopadu

odlučuje Ignacije dokrajčiti sve to ševrdanje. Oslanjajući se na obećanja (veoma neodređena) vojvode i vojvotkinje i na Papin blagoslov, šalje u Firenzu "koloniju" od dvanest sudrugova pod vodstvom Louisa du Coudret-a. U Firenzi, gradu humanista i učenjaka, dvanaestorica "magistaera" (čine uistinu bijednu sliku. Kolegij otpočinje u poniznosti.

Napulj ne želi povratak Bobadille pa traži Layneza i Salmeróna. Ipak će Bobadilla poći tamo sa skupinom od dvanaest sudrugova, ali tako da su prije polaska primili Papin blagoslov. Školu će otvoriti

početkom 1552. Skupina pokazuje uređenje koje je veoma značajno za Ignacijevo držanje prema "prvim ocima": Bobadilla nije rektor kolegija, nego Oviedo, ali Bobadilla ne spada pod njegovu vlast.

SICILIJA - Smrt vicekraljice, događaji (turska opasnost) i odlazak nekolicine veoma vrijednih sudrugova (Nadal, Canisius, Frusius, itd. - unose promjene u djelatnost sudrugova, ali je ne usporavaju.

Domenech se 30. ožujka vraća u Španjolaku.

Da bi oslobodio Siciliju, Apuliju i Calabriju od neprestanog pritiska turske mornarice, odluči se kralj na ekspediciju u Sjevernu Afriku. Uz Ignacijev pristanak ponudi se vicekralju Nadal da će ga

pratiti i obavljati uobičajena duhovna služenja Družbe. Pomišlja pače da nakon zauzeća tvrđave namjesti dvojicu sudrugova u Africi. Ignacije traži od njega 19. rujna da se vrati na Siciliju, a 19. prosinca da dođe u Rim. Računa stvarno na njega da u njegovo ime "objavi" Konstitucije. Tada ga pozva na polaganje svećanih zavjeta.

Oba kolegija, u Messini i Palermu, dobro uspijevaju. Novicijat u Messini cvjeta, dok je onaj u Palermu poslije promašenih početaka, opet oživio. Djela i misije nastavljaju se, samo što se sicilijansko

mnoštvo u strahu od turske pogibelji, zemljotresa (Reggio), gladi, rado vraća djedovskoj magiji, praznovjerju. Apostolat postaje sve teži. Jasnije iskršava plan za kolegij u Monreale. Naprotiv "arapski

kolegij", zamišljen i financiran od vicekralja, propada.

PORTUGAL - Izgleda da Rodriguezova kriza još nije sudrugove dotakla. U Coimbri živi stotinu i četrdeset skolastika, od kojih su četrdesetorica teolozi. Kad Miron stiže tamo kao rektor, dobro je

dočekan i njegove se odredbe lijepo prihvaćaju. Unutrašnje su misije žive. Kardinal infant Henri otvara u rujnu kolegij u Evori. Uza sve to, bilo na dvoru (gdje je Rodriguez živio s nekoliko sudrugova), bilo u nekim kućama, opaža se neka nelagodnost.

INDIJA, JAPAN, BRAZIL - Skupina šestorice sudrugova odlazi u ožujku iz Portugala prema Indiji. S njima putuju desetorica "mlade siročadi", odgojene od vlč. Piedra Domenecha, možebitni kandidati za Družbu, te još petorica "duhovnih ljudi", primljenih u Družbu, pa će novicijat obaviti na moru. Stižu u Goju 5. rujna.

U Goi je nered zbog vlasti: tko je tamo rektor? Paolo de Camerino, koga je Xavier označio prije odlaska u Japan? Antonio Gomez, koga je Rodriguez poslao prije dvije godine kao poglavara, ali je on u teškoj napetosti sa Xavierom? Ili Melchior Nuñez koji se tu iskrcao, a određen je za rektora u Portugalu? Čekajući povratak Xaviera, Camerte će obavljati službu.

Ima dosta postaja-rezidencija po ogromnom području kojim je prokrstario Xavier već prije deset godina: Goa, Basaim, Cochín, Chaulan, San Thomas, Malacca, Moluki. Xavier je sada dao nalog Barze-u da se vrati iz Ormuza (gdje će ga zamijeniti jedan sudrug) i da dođe u Japan. Posvuda preobilje poslova, posvuda zdravlje već pri izmaku, posvuda ogromne teškoće pa i same smrtnog pogibelji izdižu se pred

misionarima. O. Melehior Gonsales, koji je napokon, jer nije bilo Xsaviera, određen da pođe i izvijesti nadležne u Portugalu i Rimu, umire u Basaimu.

U Japanu nastavlja Xavier početkom 1551. izviđačku misiju. Kagošima, Firando, Amanguši. Poglavica u Amangušiu daje mu dopuštenje da propovijeda novu vjeru te mu dodjeljuje jedan samostan gdje će stanovati i poučavati. Pozivaa ga kralj Bunga. No, za odsutnosti Xaviera, Amanguši je opustošen i oplijenjen. Gospodarom mu postaje kralj iz Bunga i nadalje sklon Ksaveru. Koncem godine vraća se Ksaver u Indiju, "pun bijelih vlasi", ali dobra zdravlja i veseo. Iznenadilo ga mnogo toga što je zatekao na povratku, pa odluči neke "otпустiti" iz Družbe. I već se 1552. spremao na odlazak u Kinu. U Brazilu su sudrugovi "putnici". Nema pravih stalnih mjesta. "Postaje" su samo ishodišne točke za apostolska putovanja: "Bahia San Salvador", gdje najčešće radi Emanuel de Nobrega (provincijal bez naslova), pa San Vicente, Porto Seguro, Porto San Esprit, Pernambuco, San Amaro. Evangelizacija veoma naporna. Zbog urođeničkih običaja i navika sudrugovi katehiziraju, ali rijetko krštavaju. Naročita teškoća: prisutnost evropskih svećenika, poslanih u Brazil, jer su u Evropi bili nepoželjni, "više đavli nego svećenici". Što više misionari ulaze unutrašnjost zemlje, to jest što se više udaljuju od

mjesta nastanjenih portugalskim kolonistima, to su urođenička plemena, koja susreću, bliže "prirodnom zakonu" (što nije uvijek istina).

Iz Velikog Konga misionari su se morali povući. Kraljeve nastranosti i nečudorednost nisu pružali nikakvu nadu za evangelizaciju.

ŠPANJOLSKA - Ignacije je potvrdio Araoza u službi provincijala, pače povećao mu je ovlasti. Borgia, na povratku iz Rima, posjeti Azpeitia i Loyolu, zatim se navrati u Oñate, gdje je jedna kuća bila

dana Družbi. Odriče se vojvodskog naslova, u lipnju prima svete redove. Još ne može javno položiti svečane zavjete zbog papinskog indulta, koji ga ovlašćuje da zadrži upravu svojih dobara. U načelu stanuje u svojoj samotnoj kući Sv. Magdalene, ali ga stvarno zovu sa svih strana. Mladu je misu odslužio 1. listopada u Loyoli. Iz dopisivanja može se ocijeniti koliki "šok" proizvedoše na pučanstvo prve

mise i prve propovijedi bivšeg vojvode od Gandije.

Valladolid, Salamanca, Alcalá, Gandia, Valencia, Saragosa, Barcelona, razvijaju se kako treba. Međutim toledski nadbiskup Siliceo izaziva smutnje protiv sudrugova u Alcali. Ni Melchior Cano ne odlaže oružje. Iz Salamace dolazi jedna kolonija otvoriti Medina del Campo. Nadolaze mnoga zvanja, naročito u sveučilišnim gradovima, ali se zbog slabih sredstava primanje ograničava.

U nedjelju Presvetog Trojstva, 25. svibnja, najstariji sin Borgijin, markiz de Lombay postaje vojvoda od Gandije. Ignacije doskora opaža da odnosi s novim vojvodom neće biti isti kao s vojvodom nom

GERMANIJA - Te je godine Beč središte zanimanja za osnutak kolegija za vanjske. Kolonija od jedanaest sudrugova odlazi iz Rima 24. travnja predstavivši se najprije Papi i primivši njegov blagoslov.

Doček 27. svibnja kod rimskog kralja u Beču propao je. Predavanja odmah započinju u herojskim okolnostima s obzirom na hranu, stanovanje; rad. Osnutak kolegija u Beču jest tipična Ignacijeva taktika da se odupre protestantizmu: nema katoličke obnove bez obnove teoloških studija na sveučilištu; nema ozbiljnih teoloških studija bez čvrstoig temelja što ga postavljaju studiji književnosti i filozofije. Zadaća

je kolegija osigurati tu prvu izgradnju. U isto vrijeme Ignacije uvelike hvali neposrednu zamjenu svih sveučilišnih profesora koji su više ili manje zaraženi novim idejama. Ferdinand I. i njegovi savjetnici zagovaraju gipkiji način. Stvarno sudrugovi svojim poučavanjem, svojim duhovnim služanjima i stilom svojih veza predobit će malo-pomalo simpatije naroda, koji se najprije držao neprijateljski, pače i sveučilišnih profesora i studenata. Uostalom Beč je daleko od toga da bi pokazao istorodno lice. Ima mnogo "Germana", ali se

susreću također Španjolci, Talijani. Beč je utvrđen grad, u kom se gomilaju čete, jer turska pogibelj pritišće sve teže i teže Evropu poslije Sulejmanovih pobjeda u Ugarskoj. Diplomatska je igra započela između Ferdinanda I. i Alberta, bavarskog vojvode. Ferdinand bi želio Canisiusa i Goudanusa dovesti iz Ingolstadta u Beč. Ali Jay i Canisius više su pristalice jednog jakog kolegija nego dva osrednja. Za sada stvar ostaje neodlučena, ali nije odbačena,

KÖLN - Sedamnaest je sudrugova okupljeno pod Kessel-ovim autoritetom, koji i sam nastavlja studije. Živi se u krajnjem siromaštvu. Pomažu ih, koliko mogu, opatice samostana "11.000 djevica mučenica i prior Kartuzije. Nema zasada nikakve nade da bi dobili zakonsko priznanje.

LOUVAIN - Podjednako stanje kao i u Kölnu. Bez zakonskog priznanja izlažu se sudrugovi od danas na sutra pogibelji izгона i zapljeni dobara. Karlo V. i louvainske vlasti ne izgledaju skloni da podijele državljanstvo. U Flandriji je već odviše redovnika i kolegija. Lažne glasine dolaze iz Španjolske i šire se protiv Družbe (Siliceo, Cano), a napokon i "votum simplex" u Družbi zadaje "brigu carevim pravnicima dok još nema Konstitucija.

PARIZ - Parlamenat još uvijek odbija izdati povelju patenta o zakonskom priznanju, usprkos kraljevu odobrenju i suglasnosti privatnog vijeća. Skupina sudrugova (njih četrnaest po prilici, makar su

dvije skupine novaka poslane u Rim) Živi jedino od milosrđa Guillaume du Prat-a i nekoliko stipendija Lombardijskog kolegija. Usprkos nesigurnosti za sutrašnjicu nastavljaju se studiji i duhovna služenja.

Tako godina 1551. izgleda kao godina napose važna za mladu Družbu. Taj utisak je potvrđen iz obilna dopisivanja. Već smo rekli: 800 Ignacijevih pisama, 40 "četveromjesečnih" pisama. Začuđuje mali broj pisama od "primi Patres" i nekih važnih Ignacijevih suradnika, tim više što je Polanco podijelio Družbu na tri područja za dopisivanje: Italija (svakih osam dana), izvan Italije (svaki mjesec, osim osob-

nih slučajeva), izvan Evrope (jedanput godišnje). Uostalom tim se dopisivanjem valja služiti nekako razborito: zadržana je razlika između "pokazivih" pisama i "povjerljivih". "Pokazivo" je pismo pismo pobude, moglo bi se reći javno pismo. Ništa nije krivo što je u njemu izneseno, ali ima prešućivanja, uvelike nepriličnih za povjesničara. Međutim kakav takav je, taj je arhiv ipak dragocjen. Što upravljanje traži više vremena i što je zaokupljen delikatnijim stvarima, Ignacijev značaj biva sve izrazitiji: čovjek je to koji, nesumnjivo, posjeduje veoma velike talente, ali ima i granice, posebne poglede, vlastiti temperament. Sve više iskrsava kao netko tko nosi u sebi, poput sv. Pavla, pa i u svojim slaboćama, neku

"silu Božju". "Prozreti" tako složeno biće teško je moguće u bilo kakvim okolnostima.

1552.

RIM - Godine 1552. Družba proživljava jednu vrstu krize rasta, moglo bi se reći mentaliteta. Konstitucije se počinju upoznavati u nekim područjima, a među sudrugovima stvara se neki "probir". Većina ulazi svim srcem u duh tog sustava, ali na drugim mjestima Ignacije je primoran posredovati da podsjeti na poslušnost, siromaštvo, zajednički život. I on to čini posva jasno i odlučno.

Međutim treba istaći jednu važnu točku: premda Ignacije već pomišlja da ih dade tiskati, Konstitucije iz 1550. nemaju snagu zakona, ostaju samo pokušaj. Trebat će ih, sigurno, dotjerivati, dopunjavati, ispravljati. Uostalom traže to "observata quatuor Patrum", pa Ignacije drži djelo u

stalnoj obradbi. No, već i sada mogu one doprinijeti izgradnji nekog jedinstva među raspršenim sudrugovima, a to je nužno potrebno. Kad budu tiskane, Konstitucije ne bi bile "razaslane". Nadalje će ići objavljivati ih na licu mjesta, tumačiti ih, i, koliko to prilike budu dopuštale, uvoditi ih u uporabu. Počinje sa Sicilijom, koja kao da je, uistinu, prikladan pokusni stol.

Ignacije pomno prati razvoj Tridentskog koncila, na kojem se ističu Laynez i Salmerón kao "papini teolozi". Jedva je zaključeno XIV. zasjedanje, kad se već počelo pripremati XV. I činilo se da je već sve gotovo da bi se započelo 25. siječnja, kad nenadan događaj uzmuti i napokon prekinu Koncil: protestantski teolozi, pozvani na raspravljanje 24. siječnja, izjavljuju da koncil nije "ni slobodan, ni

sveopći, ni kršćanski". Odgođeno je XV. zasjedanje, da bi se pokušalo taj spor razriješiti. Ali u međuvremenu saski knez izbornik Mavro, potpomognut od Francuske, pobunio se protiv Karla V; potukao carsku vojsku i domogao se Innsbrucka. Koncilski oci, osjećajući da se nalaze u pogibelji, počеше odlaziti iz Tridenta. Jullje III. iznova je 15. travnja, ponovno odgodio Koncil. Ignacije 11. lipnja imenuje Layneza talijanskim provincijalom, da tako zamijeni Broëta, koji preuze brigu oko skupine i poslova u Parizu. Salmerón se vrati u Firenzu ali u listopadu zamijeni Bobadillu u Napulju.

Duhovne vježbe šire se sve više i više. One su, uistinu, glavno oruđe apostolata i prema tome prikupljanja novih članova u Družbu. Ignacije šalje primjerke prijateljima i dobročiniteljima.

Svaki kandidat za Družbu mora ih obaviti bilo prije ulaska, bilo ubrzo poslije.

Uprkos svim vanjskim prigovorima i unutrašnjim krizama Družbu prati tako dobar glas (bonus odor Societatis) da poslije teatinaca i somaski predlažu fuziju, što Ignacije odbija s istom odlučnošću.

Papina se blagonaklonost ne smanjuje. Cijele godine gaji Julije III. nakanu da Borgiju uzdigne na kardinalat. Ignacije ne uspijeva svojim nastojanjem tu čast otkloniti. On 5. lipnja piše Borgiji prepuštajući mu konačnu odluku. Pismo je veoma značajno za način kojeg se Ignacije držao u tako osjetljivim okolnostima.⁴⁰ Izgleda da je pogibelj uklonjena koncem godine. Julije III. izdaje 22. listopada breve Sacrae religionis, koji podjeljuje nove povlastice Družbi. Generalu milostivo dodjeljuje pravo - veoma rijetko - da može podjeljivati akademske stupnjeve isusovačkim skolasticima na isusovačkim sveučilištima i izvan njih.

Dva veoma teška udarca pogodiše te godine "primi Patres": Jay-ova smrt u Beču (6. kolovoza) i smrt Xaviera na otoku Sancijanu (2. prosinca). Sigurna vijest o toj smrti stići će do Ignacija istom dvije

godine kasnije, kroz to vrijeme sveudilj mu piše.

U Rimu te godine osim "ministeria assueta" dva velika događaja:

U prvom redu u Rimskom kolegiju (300 učenika i 25 studenata Družbe) održava se prvi svečani "Čin" 28. listopada u crkvi Sv. Eustahija. Predsjeda mu novak, doktor Martin Clave. Od te godine počinju se predavati osim "triju jezika" još i umjetnost i teologija. Drugi je događaj, koji valja istaknuti, otvorenje Germanskog kolegija. Kardinal Morone živo zagovara tu namjeru i Julije III. osjeća veliko zadovoljstvo.

Materijalna i financijska organizacija vođena je veoma brzo: predviđa se stotinu mladića, ali u početku će se primiti samo trideset do četrdeset. gotovo su svi, na veliku Ignacijevu žalost, iz Donje Germanije. Prvih osam gojenaca polaže zakletvu 21. studenoga.

Brojni su novaci u della Strada: kandidati iz Italije, Francuske, Flandrije, Germanije, ali također novaci već primljeni i već "prokušani" iz zemalja kao što su Španjolska, Sicilija, u kojima ipak postoje redoviti novicijati. Došli su da se izgrađuju pod neposrednim Ignacijevim vodstvom. Pristupanje u Družbu u nekim krajevima nekako zabrinjava Ignacija: potrebe u ljudima, naročito za kolegije, izazivaju žurbu i popustljivost protivne "općem dobru družbe". U dopisivanju naglašava Ignacije dvije točke, po izgledu nezdružive: neka se ide u potragu za novim članovima - ali neka se pazi na strogost u izboru kandidata. Također traži da se između primljenih oda-

beru još oni koje treba poslati u della Strada. Napokon proglašava u prvom redu za Rimski kolegij, i onda za sve druge gradove, da ni jedan gojenac kolegija za vanjske đake ne može biti primljen u Družbu bez posebnog pristanka roditelja.

Valja osobito naglasiti dvije osobne odluke Ignacijeve: u kolovozu odbija da prisustvuje u Loyoli svadbi Laurencije de Loyola i Juana, drugog sina Francesca Borgia (Francesco je prisustvovao). Od 2.

do 12. rujna dolazi Ignacije s Polancom u Alvito (na granici Napuljskog kraljevstva) da iznova pokuša pomirenje Juane Aragonske i Askanija Colonne. Na putu propovijeda, poučava, ispovijeda...kao u vrijeme boravka u Veneciji, misionira.

ITALIJA - NAPULJ - Laynez, oslobođen Tridentskog koncila, imenovan je 11. lipnja provincijaloin Gornje Italije. U studenom-prosincu Viola, oslobođen Pariza dolaskom Broëta, bit će imenovan uz Layneza "povjerenikom za Italiju". Godine 1552. osnovana su u Italiji četiri nova kolegija: Perugia na traženje kardinala Fulvio della Corna i mjesnog biskupa (Dvanaestak sudrugova pod vodstvom Everarda Mercurian-a u lipnju polazi iz Rima pješice, prosjačeći, propovijedajući, ispovijedajući. Prije polaska kolonija je primila blagoslov Julija III.), Gubbio (na traženje kardinala Santa Croce kolonija od osam sudrugova počinje predavanja 3. studenoga), Modena (na traženje kardinala Morone-a, vojvode Hercula, biskupa, prijatelja, ali također na poticaj o. Silvestra Landini, koji od nekog vremena revno misionari u tom području).

U Padovi otvaraju sudrugovi u rujnu razrede za vanjske učenike. Sve te novine izazivaju promjenu ljudi. Još više, Ignacije je primoran da iz pokrajinskih kolegija povlači odlične ljude za Rimski

i Germanski kolegij. Kad, na primjer, poziva Frusiusa, Laynez negoduje, a Ignacije odgovara, o čemu nam svjedoči nekoliko prekrasnih pisama jednog i drugog. "Kukolj se miješa s dobrim zrnjem, pa i u Družbi", piše Polanco Laynezu u Ignacijevo ime. Gospodin zna one koji mu pripadaju, i jedino ti sačinjavaju Družbu."

U Veneciji i Padovi stanje je nepromijenjeno. Odlazak (2. lipnja) Pashazija Broëta u Pariz iz Ferrare, gdje je radio kojih dvanaestak godina, bolno se osjetio. U Bologni kolegij napreduje, ali čedno.

Što se tiče Firenze, kolegij, osnovan 1551; razvija se u skrajnjoj oskudici. Tamo dolazi Salmeron poslije odgode Tridentakog koncila. Kad ga Ignacije posla u Napulj, zamijeni ga Laynez, već skršen radom.

U Napulju kolegij (pet profesora i tri stotine gojenaca) živi u velikoj siromaštini. Međutim ima tu nešto gore od siromaštine: ov-

lasti između Bobadille i Ovieda loše su određene. Konačno pukne kriza, tim teža što je Bobadilla postao nepoželjan napuljskim vlastima. Vojvoda Monteleone pronalazi izvanredno rješenje: predlaže Ignaciju neka Bobadilla pođe kroz dva mjeseca misionariti po njegovim zemljama, a neka ga Salmerón zamijeni. Ignacije prihvaća. Kad protekoše dva mjeseca misionarenja, Ignacije daje Bobadilli neograničenu punomoć da ide "onamo kamo će osjećati da ga Bog zove po svem Napuljskom kraljevstvu, pod uvjetom da ne prekoračuje granice kraljevstva". Salmerón i Oviedo brzo su doveli u red stvari u Kologiju.

SICILIJA - Nadal napušta Siciliju 31. siječnja. Jeronim Domenech (u Španjolskoj je radi obiteljskih poslova) imenovan je 1. veljače sicilijakim provincijalom. Iz Valencije će poći u Rim zapravo istom 25. kolovoza, a stići će na Siciliju tek koncem godine. Nadal, poslije dvomjesečnog boravka u Rimu (svečani zavjeti 25. ožujka) vraća se na Siciliju, ali istom poslije Domenechova dolaska može napokon

početi s proglašavanjem Konstitucija. Veliki će otok ostaviti veoma kasno 1555. godine. Iz tog posjeta izvući će kritički izvještaj o Konstitucija, koji će dovršiti prije 6. listopada 1553.

Popaljen Reggio, što učini turska mornarica, trajna opasnost islama koja je visila nad Sicilijom i nad obalama Južne Italije, nadahnuše Ignacija na smion pothvat: da Karlo V. opremi flotu koja bi potpuno uništila pomorsku tursku silu na Sredozemnom moru! To znači za dvadeset godina predusresti Lepant. Polanco šalje 6. kolovoza taj prijedlog Nadalu.

PORTUGAL - Cijelu godinu 1552. zauzimat će portugalska kriza. Prava zbrka odredaba i protuodredaba, listova koji ne dolaze ili dolaze prekasno, odluka i neizvršenja odluka, križanja koraka između Rodrigueza, Mirona, Torresa, Borgije. Stvara se gotovo nerazmrsivo stanje, koga još više zapliće sporost pošte i putovanja. Svakako je sigurno da je Ignacije taj put duboko zabrinut: "Tko je provincijal? i kako se provodi promjena?" piše on Camari 1. rujna. Portugalski provincijal, ili bolje, vizitator za Portugal, bezuvjetno je Torres, koga je Ignacije imenovao 1. siječnja. Postoji doduše aragonska provincija, što ju je osnovao/povjerio Rodriguezu, ali Rodriguez u nju ne polazi. Sudrugovi u Portugalu, naročito skolastici u Coimbri, silno su uzbuđeni. Ostali, osobito misionari, lakše podnose udarac. Prijatelji Družbe su zbunjeni. Pače kolaju glasine da će Družba u Portugalu doskora biti dokinuta. Na sreću Juan III. ne odvaja se od Ignacija, pače traži od Câmare (koji odbija) da mu bude ispovjednikom, i od Mirona (koji se također izvlači). Takva kriza nije mogla ostati bez izlaženja i otpuštanja. Uči-

nak tim više zbunjuje, što oni "izašli" odmah nastavljaju raditi i često dobro raditi. Opoziv Torresa u studenom unosi malo mira među

duhove, ali će se kriza nastaviti i u 1553. godini.

INDIJA - Te se godine misionarski martirologij Družbe, započet s Criminali-om obogatio novim imenom: Louis Mendez (Comorin). Koncem prosinca 1551. stiže Xavier u Gou, a da ga nisu očekivali. Preuređuje sav misionarski zbor u Indiji s obzirom na ljude (umrli i otpušteni) i iskustva. Mnogi sudrugovi traže da budu poslani u Japan ili Kinu, s nadom mučeništva. Svežanj pisama, što ih je pisao u Evropu

ili pače u samu Indiju, između 6. i 14. travnja, uoči svog velikog puta, treba pregledavati redak po redak, ako se želi upoznati duh i srce Xaviera, naročito "naputke" što ih ostavlja Gasparu Barze-u, koga imenuje za viceprovincijala i rektoru u Goi (dok Ignacije ne odluči). Gaspar Barzée, divan tip misionara, prihvaća se posla s tolikim žarom da oboli i umre. Ali se ipak na njegov poticaj "nešto pokrenulo u Goi".

Misija se razvija, ali uz cijenu kolikih patnji! U rujnu turska flota opsjeda Ormuz. Cochin i Cap Comorin sa svojim kršćanstvom od 60.000 duša raapoređenih na 50 milja uz obalu. Ceylon daleko od kraljevih očiju sa svojom iskrivljenošću, nećudoređem, nepravdama. Chiromandel (Sv. Toma), gdje "osim apostolova tijela nema ništa dobra". Malacca, veliko kozmopolitsko trgovište, vrebana i priželjkivana

od moćnih susjeda. Ternate, Amboina, Maurski otoci sa sužanjstvom, mučenjima i "čudesima" Ivana de Beira... Prava epopeja, što su je napisali ljudi koje nikakva zapreka ne zaustavlja. Uz takve junake

bijeda drugih pada u zasjenu, ne računa se.

U Japanu se evangelizacija nastavlja, po izgledu mirno, ali ne bez opreka. Taj relativni mir treba pripisati dobrohotnosti kralja Bungo i Amaguchi.

SANCIAN - Nakon što je Xavier sve sredio u Goi kao da se neće nikad vratiti, i nakon što je poslao u Evropu o. Andrea Fernandezsa s dvojicom Japanaca (od kojih jedan, Matija, umire u Goi prije

polaska, dok će drugi, Bernard, umrijeti u Evropi prije povratka u Indiju) da izvijesti Ignacija i Juana Portugalskoga, odlazi 17. travnja prema Kini. Putovanje na način sv. Pavla. Na Sancianu uzalud se trudi ne bi li našao trgovce koji bi ga prevezli u Canton.

U listopadu i studenom piše u Gou, Malaccu, itd. pisma koja svjedoče s kolikom hrabrošću i sviješću snaša terete Indije, Japana i Kine. Iscrpljen, sam na Sancianu, umire 2. prosinca.

BRAZIL - Nobregova skupina razvija djelatnost gotovo bez ikakvog izgleda na uspjeh. Škole su se pokazale kao je-

dino sredstvo da se barem nešto učini za napredak Evanđelja, pa i to je malo jadno. Sredina ništa ne pomaže ustrajnosti.

VELIKI KONGO - Misionari koji 1550. nisu mogli dobiti dopuštenje da propovijedaju Evanđelje, moradoše otploviti natrag u Portugal. Neuspjeh. Ali kralj Juan III. priprema sada plan da svrgne ludog

kralja i da Druži povjeri svu duhovnu odgovornost na tom području.

Dvojica sudrugova polaze tamo u punom jeku Rodriguezove krize.

ŠPANJOLSKA - Ignacije 1. siječnja razdijeli španjolsku provinciju: s jedne strane provincija Kastilija (s Araozom kao provincijalom), a s druge provincija Aragon, kojoj su pridružene Kraljevina

Valencija i Vojvodina Catalonia, a povjerio ju je Simonu Rodriguezu. Stvarno će obje provincije ostati svu godinu pod Araozovom upravom, jer Rodriguez nije došao na svoje mjesto nego tek za kratak odsječak vremena.

Protivljenje se nadbiskupa Silicea pogoršava. Od 1. siječnja Ignacije je smatrao da mora prizvati na Papu. Tijekom godine nuncij Poggio i papinski legat u Španjolskoj nastoje mirnim putem izravnati na licu mjesta. Ignacije traži više: istragu i suđenje u Rimu. Rektor Villanova nastoji što bolje lavirati između Silicea, Poggia i Ignacija.

Borgia: njegovo omiljeno pristanište jest samotna kuća Sv. Magdalene. Ali ipak propovijeda, ispovijeda, daje Duhovne vježbe. Njegov je utjecaj veoma velik. Iznenada stiže odredba koja ga šalje u

Portugal. Ignacije se zaista plaši da se dvor u Lisabonu i plemstvo ne priklone Rodriguezu. Borgia polazi kao hodočasnik 19. ožujka. Zapravo ne ulazi u Portugal, nego se ljeti vraća u pokrajinu Guipuzcoa.

U Španjolskoj Družba postiže brzi rast. Dolaze brojni kandidati, od kojih su neki veoma vrijedni. Antonio de Cordoba stupa službeno u Družbu u času kad se Julije III. sprema da ga na traženje Karla V.

imenuje za kardinala. Salamanca, Medina del Campo, Valladolid, Burgos, Alcala (čiji rektor, barem za vrijeme prvih mjeseci - još nije zaređen za svećenika), Valencija i Barcelona, Gandia, sve se te postaje razvijaju. Ipak Saragosa ostaje "debilis"*, skupina je malobrojna i zbog smetnji pomišlja se pače na povlačenje.

Provincijal Araoz je veoma radin čovjek, premda lošeg zdravlja. Pritište ga Rodriguezova afera sa svojim neizbježivim vrtlozima što ih uzrokuje pače i u samoj Španjolskoj. On ne shvaća razloge

nekih Ignacijevih mjera. Ne sviđa mu se cijepanje Španjolske na dvije provincije, na dvoje. Odnosi s Torresom nisu mu baš laki. Spočitava mu da nema dosta "modus procedendi Societatis".**

GERMANIJA - U Ingolstadtu Ignacije povlači odlučan potez: budući da vojvoda Albert ne pristaje na osnutak kolegija za vanjske prema molbi što mu ju je bio upravio Ignacije, to ovaj oslanjajući se na Papinu volju i obiteljske veze koje vežu vojvodu Alberta s rimskim kraljem, odluči povući iz Ingolstadta Canisiusa, Goudanusa trojicu novaka iz Louvainea, koji su im se pridružili, i šalje ih kao pojačanje u Beč. Otputovali su 28. veljače.

BEČ: Zajednica je radina i živa (po dolasku skupine iz Ingolstadta broji 25 članova). Sudrugovi su različitih narodnosti i može se uspješno raditi u tom gradu s mješovitim stanovništvom: tu su izbjeglice Mađari, radnici Talijani, vojnici Francuzi i Španjolci, starosjedioci Nijemci. Ali i tu gomilanje vlasti (Jay i rektor Zanoje) zamrsi stanje. Canisius veoma marno radi na Compendium theologiae, što ga od njega traže Ignacije i rimski kralj. Djelo još nije dovršeno, a već se mnogi njime služe, "čitaju" ga na predavanjima, citiraju ga, koriste se njime za propovijedi. Jay umire

6. kolovoza. Lanoye je "izabran" na njegovo mjesto te Ignacije potvrđuje izbor. Koncem godine kuga pustoši grad. Sudrugovi ostaju na mjestu i žrtvuju se u službi pučanstva, bolesnika, vojnika, zatvorenika. Zvanja se "da budu isusovci" (Izgleda da je u to vrijeme ta riječ primijenjena na sudrugove, barem u Germaniji).

KÖLN - Stanje nepromijenjeno. Ipak tijekom godine neka kriza potrese malu zajednicu. Kessel, pozvan na svečane zavjete, otišao je u svoj rodni kraj sređivati obiteljske stvari. Kad se vratio, nalazi svoj ovčinjak u pobuni. Ne oklijeva otpustiti devetoricu od četrnaest sudrugova. Očito otvorenje kolegija Germaniuma u Rimu podiže velike nade u Kolnu. Ali ni nadbiskup ni svjetovne vlasti službeno ne priznaju Družbu.

PARIZ - Skupina je sićušna i siromašna. Neprijateljstvo Parlamenta i Teološkog fakulteta mnogo smeta sudrugove i ostavlja im malo nade da će postići potvrdu kraljeva odobrenja. Broët dolazi zamijeniti Violu, koji kako izgleda nije dorastao okolnostima.

Dopisivanje postaje sve obilnije i obilnije, pa time sve dragocjenije i dragocenije. Iz te godine datira naročito više veoma značajnih "naputaka" bilo skupinama koje polaze u kolegije, bilo kojem sudrugu koji je primio osjetljivo poslanje (Korzika), bilo kojem drugom koji kreće na put. Sve jače i jače izbija opreka kod Ignacija kao duhovnog učitelja i čovjeka vlasti s jedne strane, a s druge zagrižljiva administratora. Veličina i sitničavost! Jednu činjenicu treba istaknuti iz te 1552. godine: usporednost djelovanja

Ignacija i Ksavera u svemu što se tiče poslušnosti; usprkos udaljenosti i razlici stanja strogost je ista.

Izgleda da je u to vrijeme postojala u svoj Družbi - više ili manje naglašena već prema područjima - neka nejasna kriza poslušnosti i siromaštva. Ono "faciano come potranno" iz jednog Ignacijeva pisma jednom sudrugu,⁴³ jest možda više nego humor, jest odušak u povjerenju!

1553. RIM - Ako se sudi prema službenom dopisivanju, godina 1553. bila bi "sjajna" za Družbu. Ipak ne manjkaju pogibelji, progonstva, poteškoće, pače napetost među nekim sudrugovima. Sigurno je Nadalovo i Borgijino posredovanje u Portugalu uspostavilo konačno neki mir u uznemirenoj provinciji, ali da li je time kriza dokončana? Da li je osobni slučaj Simona Rodrigueza uređen? Da li su riješeni sporovi između Mirona, Polanca, Borgije, Torresa, Camare, pa i samoga Ignacija? Osim Xaviera još trojica sudrugova velike vrijednosti umriješe u Indiji, a to će se u Evropi tek kasno doznati. Oni što ih je Xavier "otpustio" vraćaju se u Portugal te se sastaju s onima koji su "istupili" ili su "otpušteni" u Rodriguezevoj aferi. U Sjevernoj Italiji kolegiji za vanjske žive u financijskim teškoćama, a katkada i zdravstvenim, što se odrazuje na studiju, zdravlju, pače i na zvanjima. Koln, Louvain, Pariz ne dobivaju zakonskog priznanja. U Parizu stanje se pogoršava, jer Parlament šalje natrag Teološkom fakultetu spis Družbe. Napadajima Cana i Silicea pridružuje se sada u Španjolskoj cenzura Duhovnih vježbi, tog talismana izgradnje i apostolata sudrugova, a povod je dominikanac Tomas de Pearoche. Ignacijevu zdravlje, naročito počevši od travnja, prolazi kroz ozbiljne krize. Sve to zna Ignacije, sve zapaža, ali kroz sve te zapreke kroči naprijed, ustrajno.

Rad na Konstitucijama promijenio je oblik, ali se nastavlja. Sada se ispravlja, poboljšava tekst od 1550.-1551. Tekst kojim se Nadal služi u Portugalu ima već dosta izmjena. Ignacije, uz Polancovu pomoć još se savjetuje s drugima, pribilježava, traži, radi. Nadal objavljuje Konstitucije u Portugalu, zatim u Španjolskoj. Brojna Ignacijeva pisma rektorima ili superiorima rasvjetljuju nejasne točke. S danom 26. ožujka 1553. datira glasovito pismo o poslušnosti, upravljeno skolasticima u Coimbri, prava povelja o poslušnosti, ali mora ipak, ako joj se želi dati pravo značenje, biti uz brojne ranije i kasnije dokumente, uklopljena u opću nauku Konstitucija, u Ignacijevu "praxis" i okolnosti koje su ~ga izazvale.

Prema jednom Polancovu pismu Ksavera (još se ne zna za njegovu smrt)

Družba bi tada brojila 980 članova. Svečane zavjete položio je dvadeset i jedan, uz to "primi Patres". Povjesničari su razno tumačili brojke navedene u tom pismu. Ali ostaje istina da red raste.

Godina 1553. obiluje činjenicama i dokumentima koji nam govore o nekim vidovima Ignacijeva mentaliteta: njegova sklonost umnožiti odgovorne kad se stanje zaoštava (Portugal); ili još značenje svećanih zavjeta: Nadalu naređuje da stvori u Portugalu, u punom jeku krize, petoricu ili šestoricu profesora; neka ih probere između najčvršćih i najvjernijih; od Ksavera traži neka ostavljajući Indiju (jer ga poziva u Evropu) ostavi iza sebe sedam ili osam prvaka, itd. Mnoge njegove mjere ili odredbe idu za tim da potvrde ili očuvaju u Družbi njezinu iskonsku samosvojnost, pa tako odbija novi plan spajanja s teatincima. U punim financijskim teškoćama kupuje kuću, nazvanu "toranj Roscia" i nekoliko kućica oko della Strada (600 zlatnih škuda). Time bi se, napose, rimskoj Družbi imala pribaviti prostrana i udobna crkva, što je u to doba bilo prijeko potrebno za jedan red u Rimu. Crkva, započeta 1550. došla je na mrtvu točku: izrađuje se novi plan.⁴⁵

Rimski je kolegij u punom zamahu. Njegove javne priredbe postižu potpun uspjeh. Organiziraju se novi tečajevi iz filozofije i teologije. Ignacije nastoji od njega učiniti uzor (specimen) za sve kolegije i sveučilišta Družbe. Ali opteretiše ga dugovi seljenja i građenja, a treba osigurati i troškove za poučavanje. Ignacije poziva u pomoć razne odjele Družbe. Isto je i s Germanskim kolegijem. No nakon dogovora s kardinalima Morone-om i Truchsess-om Družba nema više za njega financijskih briga. Ali ako se uzoriti kardinali ne budu držali svojih obveza? Osim toga izbor prvih učenika nije baš bio sretan pa će trebati neke otpustiti.

Ignacija, osobito brine prikupljanje podmlatka: stupa se u red veoma lako i isto tako lako istupa. Sam se zauzima na licu mjesta ili dopisivanjem da podrži više kolebljivih zvanja. Analizira također razloga odlazaka: pretrpanost skolastika u nekim kolegijima, spojena tu i tamo s odviše površnim uređajima i veoma herojskim siromaštvom, što nije strano toj nestalnosti. Ignacije nastoji poboljšati stanje određujući za osnutak novih kolegija "pravilo četrnaestorice", to jest odbaciti svaki plan koji ne uključuje u svojim uvjetima "stalne dohotke" koji će osigurati uzdržavanje četrnaestorice sudrugova, Razborito pravilo, odviše razborito za jedan misionarski red. Ignacije će ga prvi krnjiti.

Iz Portugala stiže u Rim 23. svibnja Louis Gonçalves da Câmara. Bio je izabran da izvijesti Ignacija o stvarnom stanju stvari i osoba

u uznemirenoj provinciji. Koncem kolovoza postiže napokon od Ignacija da mu ispriповijeda svoj život. To je početak Ignacijeve Auto. biografije. "Diktat" će se produljiti do u rujan, ali ne bez Ignacijeva otpora. A ipak je "Autobiografija, možda, najdragocjeniji i najsigurniji dokument o njegovu životu i njegovim duhovnim iskustvima.

ITALIJA i NAPULJ - Godina 1553. za kolegije u Italiji, osim rijetkih iznimaka (na primjer Ferrara, gdje Marija de Gesso umnaža svoje milodare, ali je gotovo zarobila rektora Pelletier-a) jest teška godina zbog siromaštva koje graniči s bijedom. Takva pretjerana oskudica nikako ne pogoduje zajedničarskom životu. Laynez bolestan, preopterećen poslovima i brigama, i - treba priznati - previše mu je što vidi duhovnu osrednjost nekih članova koje mu Rim šalje a koji moraju ubrzo ostaviti Družbu ili biti iz nje otpušteni. Sve to na njega tako djeluje da zaklinje Ignacija neka ga riješi dužnosti provincijala. Ignacije odbija i pokušava svome vjernom sudrugu malo olakšati teret dodijelivši mu Violu kao povjerenika. Ali i Viola je bolestan pa ga je u prosincu valjalo osloboditi dužnosti. Ne gledajmo ipak sve tako crno: mnogo sudrugova obavlja veoma dobre poslove.

Sam Laynez, uspskos teškoćama što ih protiv zamisli uzdiže vojvoda Cosimo Medici i mušičava vojvotkinja firentinska, uspijeva srediti stvari kolegija u Genovi. Ako je Gubbio u tolikoj mjeri zakrčljao da se pomišlja premjestiti kolegij u Montepulcisno, Mercurian dobro uspijeva u Perugi. U Padovi i Veneciji sudrugovi djeluju uspješno. Bologna je u početku bila dobro pošla, ali se stvari malo-pomalo pogoršavaju, jer Ignacije odviše često mijenja magistre. U Ferrari je Pelletier dobro viđen na dvoru. Odviše dobro, misle Ignacije i Laynez, ali njegovo "mjesto" uz vojvode olakšava(mnogo) štošta. Modena pak najviše uznemiruje. Cesar de Aversa nije dosta sposoban rektor. Osim toga težak progon udari žestoko po skupini. Napokon kuća je tako nezdrava da je dosta sudrugova oboljelo i neki umriješe. I sam Cezar de Aversa umire u studenom. Ignacije morade zaprijetiti da će skupinu povući, ako joj ne nađu zdraviju kuću.

NAPULJ - Salmerón uživa velik osobni ugled. Ali poteškoće ne manjkaju. U prvom redu zvanje Oktavija Cesare-a, sina tajnika vojvode Monteleone, podiže dosta buke pa stvar dolazi do samoga Pape. Jedan od sudrugova, o.de la Goutte, pada u ruke muslimana. Ignacije zahtijeva da se poduzme sve za otkup i oslobođenje, ali sužanj će umrijeti prije nego će se pregovori približiti uspjehu. Bobadilla pak nastavlja svojim posebnim načinom života, koji njega samoga potpuno zadovoljava, ali drugima stvara brige. Ignacije dobro pozna

svoga čovjeka, pa ništa ne dramtizira.⁴⁶

SICILIJA - Dobrohotnost Juana de Vega se ne mijenja. Čak je lijepo, u ožujku, primio i Nadala kao zamjenu za Domenécha. Istina je da se Ignacije pokazuje velikodušnim prema Siciliji: u dva navrata šalje tamo "kolonije" od dvanaest ili četrnaest sudrugova. Novicijati u Messini i Palermu cvjetaju, kolegiji se cijene: dvojica de Vegovih sinova studiraju u Messini. Još i drugih planova imaju Juan de Vega i njegova kćer Elizabeta, koja se udala za grofa de Luna (vojvoda od Bivona). Ali gdje pronaći ljude i novac za sva otvaranja? Radi se o jednom kolegiju u Maiorcci, o drugom na Malti s arapskim jezikom.

PORTUGAL - Stanje se tek malo-pomalo poboljšalo utjecajem Mirona i Torresa, ali naročito utjecajem Borgije i Nadala. Nadal stiže u Portugal 11. srpnja, a Borgia 16. kolovoza. Nadal će otići 23. prosinca,⁴⁷ Borgia koncem rujna.⁴⁸ Međutim u Portugalu već borave provincijal Miron i vizitator Torres. Previše predstavnika vlasti na jednom . te istom području. Nadal objavljuje Konstitucije, rastavlja misionarsku kuću od kolegija u Lisabonu, novicijat od kolegija u Coimbri, preuređuje i "učvršćuje" Evoru, proučava plan za kolegij u Compostelli, prisustvuje 1. listopada u Lisabonu svečanom obredu kad sudrugovi polažu ili obnavljaju svoje zavjete, svaki prema svome stupnju. Sva ta Nadalova djelatnost raščišćuje stanje i oživljava nadu, Prijatelji se Družbe vesele, množe se molbe za kolegije i kuće.

Teška je bilanca kriza, odlazaka i otpuštanja. U srpnju preostaje u Portugalu pet stotina sudrugova. Otpadnici su namjeravali osnovati novu Družbu, ali kralj ih je odvratio od toga. Odbijanja i ševrdanja Simona Rodrigueza su za Ignacija veoma bolna. U procjepu je između prijateljstva prema starom sudrugu iz prvih dana i onoga što misli da mu je dužnost kao generalu. Zar da će on morati Simona Rodrigueza otpustiti iz Družbe? Napokon stiže Rodriguez u Rim 10. kolovoza.

Ipak kriza nije kod vjernih sudrugova usporila misionarski polet: četrnaest ih te godine polazi u Indiju i Brazil. I onda pripreme za etiopsku misiju daju poitcaj duhovima: Juan Nuñez, apostol kršćana zarobljenika u "Mauritaniji" izabran je za patrijarha, Andrea Oviedo (rektor u Napulju) i Melhior Carneiro za biskupe i eventuelne nasljednike patrijarha, a Quadros je odreaen za budućeg provincijala u Etiopiji. Plan će doživjeti početak ostvarenja istom 1555. poslije smrti Juana III.

INDIJA - Ignacije stalno misleći da Xavier još živi, poziva ga s papinim dopuštenjem u Evropu. Čemu taj poziv? Povjesničari o njem raspravljaju. Ignacije piše također Barzéu-u da od njega zatraži neka se spremi za etipsku misiju. I Barzée je mrtav. Isto tako još

dvojica izvrsnih misionara: Emanuel de Morales (Comorin) i Kristof Ribero (Amboine),

"Prvih mjeseci godine" dovoze tijelo Xavavierovo u Malaceu, ali u to vrijeme nema ni jednog sudruga u gradu.

Tako kad dvojica sudrugova, od Xaviera poslana u Evropu, u rujnu stižu u Lisabon, ni oni ne znaju da je Xsavier mrtav. Tek će Melhior Nuñez u Comorinu čuti vijest i pisati Ignaciju 1554.

Misija nastavlja s istim heroizmom, s istim bijedama.

JAPAN - Trojica sudrugova odlaze 4. veljače u Bungo. Usprkos tvrdokornom protivljenju poganskih žreca rođeno je kršćanstvo od 700 osoba i neprestano se povećava. U Amanguchiu kršćani nisu tako brojni, ali je razvoj stalan. Puše vjetar nade.

VELIKI KONGO - Od trojice sudrugova, poslanih u Veliki Kongo, dvojica umiru. Cornelio Gomez ostaje sam u nečuvenim teškoćama: kralj je pokvarenjak, ako ne i luđak.

BRAZIL - U Nobregi se otkriva veliki misionar. Evangelizaciju prilagođuje okolnostima zemlje. Njegove ideje o ispovijedanju, o poganskim obredima, o uklapanju narodnih tradicija u kršćanske obrede, itd., daleko su ispred svoga vremena. Zbog sablazni i nepravda portugalskih kolonista i vojnika ne ide li on tako daleko da počinje sanjati o tom da bi podigao jedan grad, posvema urođenički, neke vrste brazilsku "redukciju" prije one u Paraguayu? Nije ga strah zaći duboko u unutrašnjost tamošnjih krajeva da potraži plemena, još ne zaražena od Evropljana. No, pri svemu tome spotiče se o neshvaćanje biskupa: odnosi su među njima napeti do skrajnosti. Godine 1553. prima sedmoricu sudrugova kao pojačanje. Premda ima jedva tridesetak misionara, Ignacije uzdiže Brazil na provinciju i Nobrega (još nije položio svečane zavjete) imenuje provincijalom.

ŠPANJOLSKA - Kastilska provincija obuhvaća Alcalu, Burgos, Medinu del Campo, Salamancu, Valladolid, a aragonska Barcelonu, Gandiju, Onate, Saragossu, Valenciju. Te su "rezidencije" različite po važnosti. Ako se u Medini nalaze dvadeset i tri sudruga, u Valladolidu ih je samo šest, ili u Barceloni četvorica. Godina dobro prolazi usprkos Silicesu i Cansu. Problemi te godine nalaze se više na razini poglavara. Rodriguezova afera nije mogla ne imati odjeka u Španjolskoj, naročito u kastilskoj provinciji. Provincijal Araoz ima prilike sastati se s Rodriguezom pa bi bio sklon stanovitoj popustljivosti prema njemu a strogosti prema Torresu. Jednostavne nijanse, ali se Ignaciju ne sviđaju. U listopadu mora Araoz u jednom pismu

u Rim točno izložiti svoje osjećaje.⁴⁹

I Borgia se susreće u Medini s Rodriguezom, koji polazi u Rim,

i moli Ignacija neka ga primi "qua solitus est benignitate" (svojom uobičajenom dobrotom).

Inače odnosi između Araoza i Borgije nisu baš najsrdačniji. Jedan i drugi dobro su gledani na dvoru. Događa se da ih pitaju za savjet u državnim poslovima. Borgia skuplja milodare za rimske kuće koje su u dugovima. Osim toga Ignacije ga rado pita za savjet o stanju Družbe u Španjolskoj. Poteškoće među tom dvojicom muževa zamršavaju se također prisutnošću Nadala, koji dolazi u svojstvu povjerenika da objavi Konstitucije i komu je Ignacije za to poslanje dao "pune ovlasti".

GERMANIJA - Najprije Beč. Da bi otvorili kolegij, sudrugovi, po Ignacijevu savjetu, nastupaju smiono: Sveučilište, već uvelike prožeto herezom, ne izuzimajući ni Teološki fakultet, tvrdokorno se opire tom naumu, Kraljevsko vijeće, prestrašeno, okoliša. Sam ljubljanski biskup, inače zagrijan za sudrugove, počinje kolebati. Sudrugovi prelaze preko svega toga. To je neposredan uspjeh.

Učenici dolaze u školu s "divnim katekizmima"... luteranskim. Canisius, čiji utjecaj neprestano raste (redoviti kraljev propovjednik, predviđen za kakvu biskupiju) požuri se sastaviti svoj "kratki katekizam": kazuje ga u pero u razredima prije nego li je dovršen i učenici ga nose kućama.

Canisius i Goudanus ulaze u profesorski zbor Teološkog fakulteta ali se tu ne osjećaju baš ugodno. Kralj i mnogi drugi uglednici dobro vide potrebu da se Sveučilište preuredi, ali kako tomu pristupiti?

Međutim je vojvoda Albert otpočeo raditi na planu otvaranja kolegija u Ingolstadt. Ferdinand se uzbuđuje pa mu Ignacije obećaje da ni u kojem slučaju nipošto neće nikoga micati iz Beča za Ingolstadt. Ali evo sam augsburški kardinal traži da Canisius učestvuje na narednom državnom saboru, na kojem će biti prisutan Karlo V.

U Kolnu te godine rat i kuga. Nema predavanja na Sveučilištu. Studenti su raspršeni po drugim akademijama. Sudrugovi ostaju na mjestu i brinu se za bolesnike.

LOUVAIN - Car i Zemaljski staleži prebacuju jedni na druge odgovornost za uskratu državljanstva.

PARIZ - Broët je jedini svećenik s nekoliko skolastika. Na traženje Guillaume-a du Prat-a misionarit će neko vrijeme po Auvergne-i. Jedna činjenica koja će imati teške posljedice: Pariski parlamenat · rješava se spisa Družbe Isusove i ustupa ga Teološkom fakultetu, koji je neprijateljskije raspoložen prema Družbi nego i sam Parlamenat. Sedam mjeseci jalovih prepirki. konačno pod izlikom kuge

vraćaju spis Broëtu. Pred epidemijom skupina se sudrugova mora raspršiti. Broët polazi u Auvergne-u s Claysson-om i Le Bas-om, jer bi Guillaume du Prat želeo kolegij u Biilom-u.

Dva velika "poslanja" vode se u Evropi "na indijski način". Najprije na Korzici Silvestar Landini i Emanuel de Montemajor. Oni su "povjerenici Svete Stolice", povjerenici veoma loše primljeni od velikog dijela domaćeg klera i nekih kapucina. Osim toga neprestana prijetnja turske mornarice visi nad otokom. Potporu u tim teškoćama nalaze sudrugovi u guverneru Don Jakovu de Matra, mužu koji zadaje strah i samim Turcima. Vjersko je stanje na otoku uistinu veoma žalosno. Svojom revnošću (katkada neumjesnom) obojica misionara uzrokuju pravu religioznu i socijalnu preobrazbu. Govori se da su stali na kraj i nekim krvnim osvetama. Druga se "misija" odvija od jeseni 1552. u Grissomsu-u sa središtem u Morbegno-u. Biskup, sklon herezi, primoran je ostaviti grad "da ga katolici ne ubiju". Andrea Galvanello više-manje popravljja stanje. Ali ako ode, kao što traži Ignacije? Od odgode do odgode ostat će u tom kraju sve do kraja godine.

Upravo te 1553. godine pod pritiskom Petre de Zarate, velikog meštra reda Svetog Groba, odlučeno je otvoriti tri kolegija: u Jeruzalemu, u Carigradu i na Cipru, što Sveta Stolica veoma rano prihvaća a Ignacije snažno potpomaže. Bula Pastoralis officio od 8. ožujka 1554., kojom se osnivala Nadbratovština Svetog Groba bit će veoma svečano proglašena u Santa Maria della Minerva u prisutnosti dvadeset i četiri kardinala. Međutim od namjere do ostvarenja udaljenost je velika.

Što se više proširuje prostor Družbe, ljudski vid njezina djelovanja izbija iz dopisivanja. I sam je Ignacije zahvaćen u gužvu, pa uzvraća prema svom značaju. No, iznad svih tih "afera" sili se da zadrži ono što Polanco naziva "jednostavnošću kojom su se međusobno služili prvi oci". Njihova jednostavnost, to jest jedino ljubav prema Bogu i dušama, njihova revnost u bilo kakvoj kušnji, briga jedino za slavu Božju. Ništa, izgleda, ne baca ga iz ravnoteže, ni uspjeh ni neuspjeh, ni prijateljstvo ni protuslovlje, ni kleveta. Ništa ga ne zbunjuje. Taj čovjek, nepokretan u svojoj kućici della Strada, hvata u letu događaje kao Božje znakove, šalje naprijed svoje sudrugove, podržava ih u borbama, katkada beznadnim. Duša je onog neizmjernog misionarskog pokreta.

1554. Nastavlja se rad na Konstitucijama. Ignacije i Polanco ispitali su s velikom pomnjom primjedbe što ih je Madal sakupio tijekom putovanja po Portugalu i Španjolskoj a nakon Sicilije. Ali, u isto vrijeme prisiljen je Ignacije da se suočava s teškim pitanjima, od kojih neka ne ulaze u redoviti okvir, u red Konstitucija: "proces" u Rimu Simonu Rodriguezu, - etiopska ekspedicija s onako zamršenim vidovima - zamjena za njega samoga kad ga bolest priječi da snaša odgovornost kao general (u travnju ustanovljuje "vijeće" četvorice otaca; u studenom pristupa izboru generalnog vikara, Nadal) - strašni "dekret" Teološkog fakulteta pariskog (prosinac)⁵⁰ - izbor novih profesora da bolje uravnoteži Družbu - skrajnja oskudica u rimskim kućama, bliza gladi ili propasti - napadaji u Španjolskoj na Duhovne vježbe, itd.

Pa ipak je Ignacije stalno prisutan u poslovima Crkve i u radu sudrugova, posvuda po svijetu.

Već 7. siječnja iznova crta kartu španjolskih provincija: odsada će postojati tri provincije: Castilija (s Araozom kao provincijalom) Aragon (Strada) i (Michel Torres). Borgia, u ime generala, ima vlast nad svim trima provincijama i nad Portugalom.

U svibnju se najavljuje doskorašnja ženidba Filipa II. Španjolskog s Marijom Tudor od Engleske. Ta veza budi nadu o povratku Engleske u Rimsku Crkvu. Ignacije živo želi da bi Družba sudjelovala na tom djelu pomirbe, uporno nastoji da jedan od sudrugova bude uvršten u pratnju Filipa II.

U lipnju zbog izmjene urbanističkog plana valja se odreći namjere pregradnje crkve della Strada. Novi projekt kojeg financira kardinal de la Cueva, povjeren je Michelangelu. Radovi počinju 6. listopada, a prekinut će se početkom 1555. zbog raznih okolnosti.

Koncem lipnja zamišlja Ignacije ustanoviti jednu provinciju za Donju Germaniju. Savjetuje se sa sudrugovima iz Louvaina i Kolna, a oni svi jednodušno smatraju plan preuranjenim. Ignacije ga odlaže za kasnije.

Oduševljeno pristaje 4. kolovoza uz prijedlog Ferdinanda, rimskog kralja, koji bi htio otvoriti ugarski kolegij po uzoru na germanski. Canisiusu šalje 13. kolovoza veoma pomno sastavljeno pismo o načinu kako kralj Ferdinand može i mora braniti katoličku vjeru u svojim zemljama:⁵¹

Listopad-studeni, Ignacije postiže konačno od Julija III. darove i potporu da spasi Rimski kolegij. Na nesreću Papa će umrijeti 25. ožujka 1555., a da nije imao vremena ispuniti svoja obećanja. Dugovi i oskudica i nadalje teško pritištu Ignacija.

Koncem studenoga odlazi četrnaest sudrugova u Loretto osnovati kolegij, koji je Ignaciju bio jako na srcu. Također se obvezuje otvoriti kolegij u Pragu, u rujnu 1555.

Da bi malo olakšao bolesnom Laynezu, Ignacije 6. prosinca uzima pod svoju upravu područje Venecije i Ferrare.

Pod kraj prosinca kupuje "vinograd" na Malom Aventinu u blizini terma Antonija Caracale, kamo će skolastici moći odlaziti rastresti se i odmoriti se.

Dosta su ti primjeri. Ignacije je doista neobično radin boležljivac. Množe se krize njegova zdravlja pa ipak on podržava srčanost svojih sudrugova u Rimu i izvan Rima. Potiče Layneza, Canisiusa, Ovieda, Salmeróna, itd., da što prije ostvare stanovita djela koja će poslužiti apostolatu svih.

Broj sudrugove, ako se usporede navodi Polanca i Louisa Goncalvesa da Câmara, kreće se između 900 i 950.

ITALIA i NAPULJ - Laynez priprema u Genovi dolazak sudrugova koji će stići u rujnu da otvore kolegij. Ta duga odsutnost izaziva srdžbu firentinske vojvotkinje. Ignacije je odabrao značajnu ekipu, ali na nesreću, dodoše dva smrtna slučaja brzo. Genovu, u kojoj je lučka djelatnost velika, podgriza endemička bolest, lihvarstvo, Laynez se na to obara "javnim predavanjima" o ugovorima, što izaziva razmišljanje i uzbunu među genoveškim trgovcima.

U Lorettu osniva kolegij četrnaest sudrugova, od kojih su petorica svećenici. Ignacije zahtijeva da se putovanje Rim - Loretto obavlja "apostolski", onako kako su putovali prvi oci.

Gubbio je uistinu promašaj, pa Ignacije zatvara kolegij. Naprotiv, na molbu ferrarskog vojvode. otvara se kolegij u Argenti. A da li će moći živjeti? Teškoća iam u obilju.

Ferrara je vruća točka u Sjevernoj Italiji. Vojvotkinja Renee de France kliže prema herezi. Pelletier, u ime vojvode i Ignacija, doktor Ory, u ime francuskog kralja, vojvotkinjina brata, s jedne strane, a s druge strane jedan pastor u ime Calvina, bore se oko te savjesti (travanj). U rujnu se vojvotkinja konačno opredjeljuje za katolicizam. Obraćanje se činilo iskreno, ali će se ipak srušiti za nekoliko godina. Slično, ali manje dramatično stanje s obzirom na skokove stvara se u Piacenzi: Dona Isabella de Brisegno naginje također prema "novotarijama". Ignacije joj posla doktora Olava, inače veoma korisnog člana Rimskog kolegija.

Venecija, Perugia, Firenza žive, ali ne bez nesigurnosti i teškoća. Tijekom godine stiže u Veneoiju Rodriguez.⁵² Ima odobrenje Pape i Ignacija da hodočasti u Svetu Zemlju. Priprema putovanje uz velike troškove (Ignacije plaća račune njegovih izdataka), ukrao se, ali

se vratio u luku, budući da turska mornarica krstari po priobalnom području. Htio bi stanovati u Rimu. Ignacije odbija i nudi mu na izbor Anconu, Padovu, Bassano.

Bobadilla pak misionari u krajevima oko Ancone. Po Uskrsu stiže u Rim, jer ga biskup s Malte traži za svoju dijecezu. Kako se biskupu nije žurilo, Bobadilla na traženje kardinala Sant Angelo odlazi obnoviti opatiju Tafa i dvadeset osam o njoj ovisnih zaselaka.

Salmerón je prijeko potreban u Napulju. Vicekralj i guverner više ne prihvaćaju da budu bez njega, a Ignacije je pomišljao na njega da oslobodi Layneza brige za Genovu. Nemoguće! Jedva ga može zadržati u Rimu kojih dvadesetak dana. Priprema se u Napulju jedno veoma vrijedno zvanje: Giovanni de Mendoza, sin markiza de la Valle Siciliana i kapetan Castel Nuovo, ali potrebno mu je odobrenje Karla V. Rektora Oviedu, koji je bio imenovan biskupom za Etiopiju, zamijenio je Kristofor da Mendoza.

SICILIJA - Zanos traje i dalje. Osnovana su dva nova kolegija: Monreale (srpanj) i Bivona (21. svibnja). Vojvotkinja od Bivone (kćerka Juana de Vega)⁵³ želi veličanstven kolegij i nastoji svim silama ostvariti ga. U planu je i jedno islamsko središte pa sudrugovi uče arapski, misleći na misionarenje po Africi. Izrađeni su i drugi planovi. Ali gdje pronaći ljude? Domenéch ih traži iz Rima. Ignacije mu odgovara da je Sicilija već i onako povlaštena među svim područjima Družbe.

PORTUGAL - Dok se osobna kriza Rodriguezova nastavlja, portugalsku provinciju zahvaća novi povjetarac: Nadalov rad donosi svoj učinak, kuće i sudrugovi ulaze malo-pomalo u duh i život Konstitucija. Ignacije se uvelike brine da bi Juan III, i dvor bili točno izviješteni o onom što se tiče Rodrigueza (tada u Italiji).

Ipak postoji neka neprijatnost s obzirom na one što su ostavili Družbu. Nuncij misli da ima vlast da ih razriješi njihovih prvih zavjeta, kralj im daje službe i nadarbine kao da se ništa nije dogodilo. Napokon buni se i Theotonio od Breganze i pobuni mnogo svijeta. Ipak prihvaća poći u Rim. Tamo se obratio... ali ne za dugo.

Zapravo se portugalski problem sastoji u nečem drugom: sudrugovi koji ostadoše vjerni teškom mukom stižu zadovoljiti sav apostolski posao. Moglo bi se naći rješenje: Španjolska odbija kandidate zbog nedostatka prehrambenih sredstava. A zašto ne uputiti kojega novajliju u Portugal? No, spotiče se o nezavisnost kralja Juana, koji odbija da portugalski novac služi Neportugalcima.

Tako kad novi vicekralj Piet Mascarenhas (2. travnja) polazi u Indiju, on vodi sa sobom dvojicu sudrugova, i to dvojicu kojima se Nadal ne usuđuje povjeriti brigu da tamo objave Konstitucije.

Do jeseni 1554. nitko u Portugalu nije ni slutio da je Xsavier mrtav. Mornarica, na povratku iz Goe, donosi napokon kratko i neodređeno pismo Seniora Nuñeza, a jedan od kapetana pripovjeda priču, previše neobičnu, a da bi joj se moglo povjerovati.

U jesen stižu u Portugal sudrugovi određeni za Etiopiju i oživljuju misionarski žar.

INDIJA – Xsavier, Barzée, Morales, mrtvi. Urbain ernandes, poslan od Ignacija prošle godine, nestao na moru. Melhior Nuñez obavlja službu provincijala čekajući da Ignacije odredi drugoga, kao što se od njega tražilo. Pomalo se u Goi saznaju okolnosti Xsavierove smrti. Tijelo mu prevezu 16. ožujka iz Malacce u Gou, ne bez velikih pogibelji. Odmah je generalni vikar (biskup je umro) otvorio istragu o životu i čudesima Xsavierovim.

Uviđajući važnost djela, što se u Japanu izvodilo, odluči Melhior Nuñez poći tamo s jednim ocem, četvoricom braće, jednim trgovcem, kandidatom za Družbu i s petero portugalske "siročadi". Naslijedi ga o. Balthasar Diaz kao rektor u Goi i obavlja službu provincijala. Stanje je teško, jer su sudrugovi preopterećeni. I evo nivi vicekralj / stigao 23. rujna) obustavlja novčanu pomoć odobrenu misionarima, što dovodi u nezgodan položaj stanoviti broj djela, kuća i osoba. Diaz je čovjek velike vjere i uzdiže moral sudrugova ponavljajući im da Bog u slaboci očituje svoju snagu.

JAPAN – Kako u Bungou tako i u Amanguchiu atmosfera prve Crkve. Obraćanje nekog učena čovjeka, koji uživa velik ugled među sunarodnjacima, olakšava misionarima prevađanje iprilagodenje kršćanskih tekstova, obreda i molitava.

VELIKI KONGO – Nema sumnje, kralj je sulud. No, vršilac biskupske dužnosti i nekoliko bijelih svećenika oko njega doprinose uvelike nazatku katolicizma u toj zemlji. Cornelio Gomes očajnički se opire toj prljavštini. Jedina nada da se stvari promijene jest opozvati sav bijeli kler i poslati petoricu ili šestoricu sudrugova svećenika.

BRAZIL – Radije nego u Bahia San Salvador, gdje stanuju guverner i biskup, provincijal Norberga je izabrao da se nastani u Santo-Vincente s petoricom svećenika i nekoliko braće. Taj izbor ima apostolsko značenje. Norberga ne očekuje bog-zna-što od portugalskih kolonista kao ni od brazilskog puka koji živi u dodiru s njima, nego dalje od poznatih kraljeva, kad se zađe dublje u unutrašnjost zemlje, susreću se plemena, nazvana "divljaci", naročito indijanska plemena, od kojih bi neka bila pristupačna Evandjelju. To je upravo tako u području Santo-Vincente. Pojava biva sve očitija, što se dalje ide prema Peruu. Te je godine osnovana peta postaja: Pinativy. Norbergova

skupina ubilježuje dva imena u martirologij Družbe : Petar Correa,negdašnji trgovac i brat Juan de Souza.

Usprkos kušnjama,razočaranjima i neuspjesima sudrugova se dobro drže,iznalaze misionarske načine,rade hrabro i ustrajalo.

ŠPANJOLSKA – Tri događaja daju obilježje te godine životu španjolskih sudrugova: posjet Nadala,koji objavljuje i provodi u život Konstitucije,sređuje naročito sistem zavjeta; razdioba Španjolske na tri provincije; pod kraj ljeta prolazak sudrugova na putu u Portugal,određenih za Etiopiju.

Provincija Kastilija

Dva velika kolegija (Alcalá,Salamanca) i skromnije kuće (Medina del Campo,Burgos Cuenca,Oñate) idu dobro.Borgia boravi u Alcali sedmicu dana početkom ožujka.To mu je prvi put nakon "mutatio vitae".Sveučilište ga dočekuje s velikom svečanošću.Pomalo posvuda poizbor zvanja i izbor zvanja.Novicijat se obavlja u Alcali pod vodstvom učitelja novaka i zasebno od studentske zajednice.Nekoliko oprečnih pogleda između provincijala Araoz i Ignacija: naročito s obzirom na ulogu što je Araoz igra na dvoru.Poslije odlaska Filipa II. U Englesku Španjolskom upravlja princeza Juana (udovica portugalskog prestolonasljednika).Araoz je veoma dobro viđen na dvoru i ostvaruje mnogo duhovnog dobra.Ali princeza ga pita za savijet i o vremenitim stvarima.Ignacije,izdaleka, zabrinut pa zauzdava,ali mu Araoz odvrća baviti se stvarima kraljevstva znači također raditi za slavu Božju i za spas duša.[55](#)Napadaj na Duhovne vježbe, pokrenut prije dvije godine,sve se više razmahuje tako da Nadal smatra uputnim sastaviti za sudrugove kratak prikaz o osporavanim točkama.Te je godine početak triju kuća : Avila,Plasencia i novicijat u Simancasu.

Provincija Aragon

Gandia,Valencia imaju dsamo jednog rektora...koji na sve strane propovijeda.Nadal unosi malo reda u to stanje.Borgia, kao povjerenik,htio bi urediti pravi novicijat u Gandiji,ali bi novaci zbog klime ljeti boravili tri ili četiri mjeseca u Valenciji.U Barceloni je atmosfera oko sudrugova veoma suzdržljiva,ako ne neprijateljska.Jedini Borgia,nekoć vicekralj u Cataloniji,mogao bi je možda popraviti.Saragosa ostaje vrućom točkom provincije: "više protuslovlja u tom gradu nego u svojoj Španjolskoj"! Starda,novi provincijal, bori se hrabro, podupiran od vicekralja i velikaša.

Provincija Betika (Andaluzija)

Ne manjkaju traženja da se osnuju kolegiji,ali je otvoren samo jedan – u Cordobi. Nadal se veoma divi Antoniju od Cordobe pa ga imenu-

je rektorom kolegija za devet mjeseci (zatim će Antonio poći na studij teologije).Markiza de Pliego,Antonijeva majka,velika je utemeljiteljica i dobročiniteljica.Njezinim milodarima pridružuju se i darovi don Juana od Cordobe,dekana kaptola.Već od otvorenja Kolegij postiže velik uspjeh.Cordoba je grad što ga je duhovno uzdigao Juan d'Avila, ali u njemu strašni Siliceo ne pušta oružja iz ruku. Ni Nadal, ni Torres, inače prijatelj Siliceov, ne uspijeva ga umiriti.Torres, novi provincijal,stigao je u Cordobu na Duhove. Provincija ne broji tada više od trideset članova.

Pred Nadala,a poslije njegova odlaska pred Borgiju postavljaju se ozbiljni problemi.U prvom redu napadaji na Družbu,naročito na Duhovne vježbe, u Španjolskoj veliko oruđe apostolata,skupljanje milorada za rimske kuće i to kad i ovdje nedostaju sredstva za uzdržavanje toliko da se moraju kandidati odbijati; sređivanje ustrojstava novih provincija,što ne olakšava malu napetost među provincijalima (na primjer s obzirom na Salamancu); živa želja Ignacija da pošalje u Englesku jednog sudruga u "pratnji" Filipa II.;teško snašana privrženost princeze Juane, "gubernatrix" Španjolske, jer je kraljicu Juanu Ludu Filip prije odlaska u Englesku povjerio brizi Borgije.Za Borgiju još i krivnja i izgon Carla de Borgia te nova prijetnja da postane kardinal.Svi osjećaju,a Borgia prvi,da razvoj Družbe u Španjolskoj počiva dobrim dijelom na njegovoj osobi.

GERMANIA – Prisutnost sudrugova,a naročito Canisiusa,u Beču pokazala se uistinu veoma odlučnom.Vjersko se stanje grada (među domaćim svijetom a naročito na Sveučilištu) naglo pogoršava. Canisius je dodijeljen "Bečkom nadvojvodskom kolegiju".Kralj mu povjerava (uz dvojicu doktora prava,koji konačno odstupaju)pregled i obnovu bečkih kolegija.U mjesecu travnju Canisius je imenovan dekanom Teološkog fakulteta, fakulteta teološkog na kojem nema teologa. Kralj tada odlučuje postaviti povjerenstvo "collabenti religione".cijele godine pretresat će se pitanje da Canisius bude imenovan bečkim nadbiskupom.Ignacije odbija, zatim prihvaća iz samilosti prema narodu koji se nalazi u velikoj vjerskoj pogibelji, neka preuzme dužnost apostolskog administratora za jednu godinu. Međutim Canisius radi na svom katekizmu (dok Laynez nastoji u Italiji dovršiti svoje teološko, što je od njega tražio Ferdinand).

Kralj je spreman Katekizam tiskati i nametnuti ga svim učiteljima (ludimagristi) u kraljevstvu.

Zato je Canisius meta luteranskih napadaja (pamfleti, pjesme rugalice, igre riječi). Sudrugovi i oko Canisusa i Lanoye-a revno misionare, katkada ne bez štete za studije. U kolegiju otvara se iznimno konvikt (najprije za šest ili sedam gojenaca). Javljaju

se novaci. Ignacije prihvaća da ih se prima sa četrnaest godina (prema Konstitucijama) pa i prije (ali da se svaki slučaj podastre Rimu). Smještaj u neki napušteni karmelski samostan poboljšava donekle materijalno stanje sudrugova ali donosi kanonske teškoće i nameće velike obaveze.

Bavarski vojvoda uporno traži da Družba opet preuzme kolegij u Ingolstadt, jer mnogi od plemstva već javno ispovijedaju luteranstvo. Ali vrijeme nije nikako prikladno: velik je dio Germanije pod oružjem. Kesselova skupina u Koelnu spala je na trojicu ili šestoricu sudrugova. Zvanja, kad ih ima, šalju se u Beč ili Rim. Nimwegen udaljen je od Koelna nekih devetnaest milja, Odatle potječu Canisiji. Majka i prijatelji Canisiusa nude sve što je potrebno za otvorenje kolegija. Ulazak u Družbu dvojice kanonika (od kojih je jedan Canisiusov brat) izazva pokret simpatija prema redu koji je do tada bio gotovo nepoznat puku.

LOUVAIN – Usprkos zauzimanju trojice prijatelja, među kojima slavni Louis de Blois, kraljica i kancelar ostaju nepovjerljivi prema Družbi. Petar de Soto, prijašnji ispovjednik Karla V. govori caru i kraljici Mariji u prilog sudrugova. I nije bilo bez uspjeha. Međutim u to vrijeme pomišlja car na odstup. Trebat će čekati dolazak princa Filipa u Flandriju što će, kažu, uskoro biti. Kardinal Pole zaustavi se na dvoru. Poslije odlaska upravlja pismo svim biskupima Donje Germanije i preporučuje im Družbu. Pismo je dobro primljeno, osim kod biskupa u Cambrai-u. Ipak i on dopušta da trojica sudrugova, podrijetlom iz tog kraja, dođu misionariti, a onda im oduzima dopuštenje propovijedanja.

PARIZ I BILLOM – Nakon tromjesečnog boravka u Auvergne-i vratio se Broët u Pariz. Oko njega je malena skupina od šestorice sudrugova, ali će se do kraja godine popeti do dvanaestorice. U Parizu je sve protiv. Guillaume du Prat ostaje veoma vijeran prijatelj. Broët mu predlaže osnutak sveučilišta u Billomu. Du Prat prihvaća , a da se ipak ne odriče otvaranja kolegija u Parizu. Ignacije obuzdava, tim više što se nastavlja rat između Karla V. i Henria II.

Prijatelji nukaju Broëta neka požuri presudu Teološkog fakulteta u Parizu: 1. prosinca izlazi dekret. Naše prijatelje kao da je grom pogodio, jer dokumenat zadugo pružati strašno oružje u ruke protivnicima Družbe. Fakultet se pače prijeti da će od pape priznati na Koncil, ako Družba prizove na Papu.

KORZIKA – Ignacije opoziva 17. ožujka obojicu " povjerenika ". Ne zna da je Silvestar Landini mrtav već 3. ožujka. Montemajor vraća

se sam u Genovu, tamo misionira i studira filozofiju.

CEUTA I TEUTAN – Juan Nuñez vraća se u Portugal s "otkupljenim" kršćanima. Skuplja milodare za otkup i drugih, kad doznade da je određen za etipskog patrijarha. Njegov sudrug (nesvećenik) brat Ignacije Bogado ostaje sam u Tetuanu da nastavi misiju među muslimanima koji ga smatraju "svecem".

MISIJA ZA ETIOPIJU – Živo se priprema te godine. Organizacija, izbor dvanaestorice sudrugova (od kojih osmorica svećenici) za pratnju trojici biskupa. Ignacije pazi da svi budu profesori. Oviedo već jest (9. veljače 1549.), Carneira polaže svečane zavjete u Rimu na ruke Bobadilli 24. lipnja 1554. Juan Nuñez u Lisabonu 8. rujna. Trojica od onih koji odlaze, polažu tri zavjeta na Ignacijeve ruke. Polovicom rujna rimska skupina, određena za Etiopiju, polazi u Portugal (preko Lyona) te stiže u Španjolsku 9. studenoga, ne bez pogibelji.

Osim namjere – daljnje – za kolegije u Jeruzalemu, na Cipru i u Carigradu, obuzima Ignacija plan, koji se tada čini neposrednijim, da se osnuje kolegij na Malti. Još se uvijek uvelike brine da bi otvorio misije u islamskim zemljama pa odobrava da se sudrugovi na Siciliji, u Napulju ili Španjolskoj spremaju za te misije učeći jezik Kurana.

POLJSKA – Izgrađen je plan da se u travnju otvori jedan kolegij. Radi se pače i o jednom "concionator"-u na dvoru : kraljica Katarina je kći rimskog kralja. Svi se ti planovi veoma sviđaju Ignaciju, jer prema obavijestima to poslanje izgleda teško i opasno. Sudrugovi gledaju u Poljskoj "Indiju sjevera".

Drugi se kolegiji predviđaju u Sjevernoj Evropi : Prusija, Češka, Ugarska, Transilvanija, Šlezija. Najviše izgleda imaju oni u Bratislavi i Pragu. Canisius misli da bi taktički trebalo najprije pojačati Beč, iznova preuzeti Ingolstadt i onda osnivati u Pragu. Postoji pače plan da se otvori kolegij u "Indiji Perua". [56](#)

Iz te godine više od tisuću Ignacijevih pisama. Uzbudljiv snop, ali u nama bude tim veće žaljenje zbog neobično malo pisama što su od sudrugova primljena u Rimu (nijedno pismo od Babadille, nijedno od Broëta iz Pariza, samo četiri od Rodrigueza). Naprotiv se dopisivanje "prema pravilu" sve bolje uređuje. Planovi u toku stavljaju Družbu Isusovu na vrh ljestvice kršćanstva. Tim je uzbudljivije vidjeti kako Ignacije, usprkos svojim bolestima, namjerava osobno poći i osnovati misiju u Sjevernoj Africi, u muslimanskoj zemlji.

1555.

RIM – Papa Julije III. umire 23. ožujka, a 9. travnja izabran je za papu kardinal Cervini, koji uze ime Marcel II. Velik je on prijatelj Ignacijev, ali umire već 1. svibnja. Naslijedio ga je 23. svibnja kardinal Gian – Pietro Carafa pod imenom Pavao IV. Među svim kardinalima bio je Carafa onaj čijeg se izbora Ignacije mogao najviše bojati. Još od prije osnutka Družbe Isusove podvrgava Ignacije 1537. kritici Kongregaciju teatinaca, kojoj je Carafa bio suosnivač. Zatim, barem dva puta, Ignacije je odbio sjedinjenje Družbe sa spomenutim teaticima. Nedavno se oba muža sukobiše prigodom zvanja Oktavija Cesarij-a. Osim toga Carafa je bio žestok protušpanjolac. Napokon, nikom nije bilo nepoznato da se protivi nekim uredbama Družbe. Ali, on je išao za smionom obnovom Crkve, a onda izborom je postao "Kristov Namjesnik na zemlji". To je bilo dosta pa da mu se Ignacije potpuno stavi na raspolaganje. Carafa je imao barem dvojicu osobnih prijatelja u Družbi : Bobadillu (da li je to bilo Ignaciju na korist?) i Layneza. Ovoga je Pavao IV. Dao dozvati u Rim. Pače želio je da s nekoliko teatinaca stanuje u Vatikanskoj palači (Laynez, da posluša, provede tamo jednu noć). Papa pomišlja da ga postavi za kardinala. Svakako rado ga opita za savjet. Čudna podudarnost : Bobadilla i Laynez bit će dvojica protivnika u velikoj krizi koja će potresti Družbom nakon Ignacijevе smrti (1556.–1558.).

Promjene u papinstvu održavaju se – materijalno, ali veoma mučno-na financijsko stanje Rimskog i Germanskog kolegija. Julije III. je mislio priteći im u pomoć, pače Rimski kolegij opskrbiti stalnim dohocima. Umire prije negoli je ostvario svoju namjeru. Marcel II. Povede se za njim. I Pavao IV. izjavljuje da želi posredovati, ali ništa se neće ostvariti. [57](#) Sve će se tako pogoršati da će Ignacije, koji je već zatražio od ostalih rektora da prime skolastike u svoje kolegije, morati doskora razaslati izvan Rima više od stotine sudrugova (još ih je ostalo 150 koje je trebalo hraniti u Rimu). Još gore : Nadal prekida objavljivanje Konstitucija i pridružuje se orgiji u Španjolskoj da kupe milodare za rimske kuće. Odlazak je bio 23. listopada, ali su putnici dugo bili zaustavljeni u Genovi.

Najveća briga Ignacijeva te godine ostaje djelo Konstitucija: Nadal ih objavljuje u Germanij i u više područja Sjeverne Italije, a nakon njegova odlaska u Španjolsku nastavlja Ribadeneyra u obje Flandrije; strpljivo poboljšanje Konstitucija u svijetu iskustva i događaja; [58](#) tumačenje u pogledu ovog ili onog naročitog slučaja (na

primjer "zavjeti" princeze Juane).

Izbor Pavla IV. ponovno također pokreće kampanju kleveta i progona protiv Družbe. Govori se da je novi Papa slabo sklon redu. Po Španjolskoj neki dominikanci otvoreno propovijedaju protiv Družbe. Posredovanje njihova generala ne uspijeva utišati ih, pa se pomišlja zamoliti za posredovanje kardinala Morone-a, njihova zaštitnika, a zaštitnik Družbe kardinal Carpi razmatra mogućnost da Rimu tuži propovjednike krivce. Dekret Teološkog fakulteta iz Pariza dosta odjekuje izvan Francuske. Umjesto da se upusti u sudski proces, Ignacije više voli upotrijebiti pomirljiviji put : dekretu suprostavlja niz "svjedočanstava" knezova, kardinala, biskupa, gradskih poglavarstava, koji su promatrali sudrugove na djelu.

Međutim la Strada, Rimski kolegij i Germanikum napreduju. Novicijat cvjeta : kandidati čekaju da "kolonija" bude poslana drugamo da odmah zauzmu slobodna mjesta.

Navedimo nekoliko znatnih događaja!

Početak siječnja odlučuje Ignacije poslije Uskrsa hodočastiti u Loretto. Smrt Julija III. i Marcela II. Zapriječit će da izvrši namjeru. U kolovozu osnutak francuske provincije (provincijal Pashazije Broët). Laynez je 3. listopada imenovan generalnim povjerenikom za Sjevernu Italiju. Kad je polazio u Španjolsku, 23. listopada, Nadal vodi sa sobom Gonçalvesa da Câmara i Teotonija od Braganca. Ribadeneyra odlazi istoga dana u Flandriju radi dvaju poslanja : objavljivati Konstitucije i razgovarati s Filipom II. o službenom priznanju Družbe. Između 23. i 31. listopada povjerava Ignacije o. de Madridu neposrednu upravu kuće la Strada. Za svoje "asistente" određuje Madrida, Polanca i Layneza. Potvrđuje Borgiju 13. studenoga u službi i ovlastima generalnog povjerenika. Izvršena je 7. prosinca po nalogu Pavla IV. premetačina u della Strada : govorilo se, uistinu, da španjolska stranka krije u njoj oružje. Laynez, Olave, Polanco i Frusius počinju 12. prosinca raspravljati s četvoricom "doktora sa Sorbonne", koji su kao pratnja kardinala de Lorrain došli u Rim. Dvojica od tih doktora računaju se među najodgovornije za dekret Teološkog fakulteta. Tim povodom treba spomenuti Ignacijev "način postupka" u nekim ozbiljnim slučajevima : treba stvar prosuditi u neke vrste povjerenstvu ili sudištu; sam ne učestvuje pri tom, ali za sebe pridržava odluku. Tako je radio za Simona Rodrigueza (i to na njegov zahtjev), tako još također kad se radilo o "zavjetima Družbi" princeze Juane, o isključenju Teotonija od Braganca.

Iz 1555. potječu dva dokumenta najveće važnosti. U prvom Ignacije završava kazivati u pero svoje autobiografske uspomene Gonçalvesu da Câmara (ožujak, zatim rujna – listopad). Počeo je u kolovozu 1553. ,

ali je prekinuo za vrijeme 1554. Osim toga da Càmara kao ministar kuće della Strada u dnevnom je dodiru s Ignacijem pa iz dana u dan bilježi što čuje, vidi, ustanovljuje, počevši od odlaska iz Rima 23. listopada. Te će bilješke postati dragocijeni Memorial.

ITALIJA i NAPULJ – Kolegij u Sjevernoj Italiji ostaju na skromnoj razini gledom na učenike: nijedan ne došije 200 učenika, dok će se neki uvijek držati ispod 100. Ti statistički podaci nameću neke probleme. Tim više što te godine više njih gubi dio svog brojnog sastava zbog kuge koja bjesni u tom području. Svi uvelike ovise o knezovima ili dobročiniteljima, jer nikada nisu bili "utemeljeni" na stalnim dohocima. Najteži su problemi, u stvari, drugoga reda. U Firenzi je to privrženost vojvotkinje Laynezu. Kad mu je Pavao IV. naložio da se vrati u Rim, vojvotkinja prijeti da će obustaviti živež sudrugovima. U Genovi sukob jednog rektora za drugim s vrhovnim blagajnikom Vilom. U Bologni se kolegij ruši. U Ferrari "uprava" je u rukama vojvodina sina Don Lodovica, komu namjenjuju crkvenu karijeru, dok njega privlači svjetovni život. U Modeni ide kolegij svom svršetku: ne žele ga zadržati ni Ignacije ni biskup, ali vojvoda Herkul zahtijeva prisutnost sudrugova. Napokon se kolegij pretvara u misionarsku skupinu. U Veneciji i Padovi Lippomani još uvijek nameće sudrugovima režim gladovanja. U argentu 50 učenika: Ignacije bi htio kolegij zatvoriti, Nadal ga spašava.

Jedna čvrsta točka: Loretto. Valjareći da se broj sudrugova uspinje tijekom godine od 18 na 40 zahvaljujući nezgodi rimskih kuća. Izvanredan rad na propovijedanju, ispovijedanju i po svim prošteištima. Ali ne bez protivurječja, jer nema knjiga. Ljeti se Loretto, veoma nezdrav, prazni. Ostaju samo dvojica ili trojica sudrugova, a ostali unaokolo misionare.

Rodriguez luta svu godinu po Italiji. Ne možemo ga slijediti u svim njegovim dogodovštinama. Ipak treba spomenuti susret s Nadalon u Bassanu u srpnju. O tom susretu posjedujemo nekoliko pisama kao svjedoke. Osvjetljuju Simonovu zbrkanost, ali također sačinjavaju temeljni dokument o jednoj odviše zaboravljenoj točki: priznajući Ignaciju sva posebna prava kao generalu, "primi Patres" smatrali su se ozbiljno suosnivačima Družbe Isusove, Rodriguez kao i ostali. U Napulju se sve sredilo, ali Salmerón dolazi u im kao korizmeni propovjednik. Dvadeset dana kasnije šalje ga Pavao IV. u Germaniju i Poljsku s legatom biskupom Lodovicom Lippomani. [59](#) Juan od Mendoze očekuje još uvijek odobrenje Karla V. da stupi u Družbu.

SICILIJA – Kolegiji, socijalna djela, pastoralno služenje, sve uspijeva blagonaklonošću Juana de Vega, njegovih sinova i vojvotkinje od Bivona. Nije ta naklonost bez pogibelji za budućnost i izaziva ljubomoru, barem skrivenu. Kolegij u Siracusi započeo je te godine radom. Jedan tip pothvata, što ih poduzima Juan de Vega na Domencheov poticaj : velika glad hara po svoj Siciliji pa vicekralj stvara tada "consilium (ili officium) charitatis" sa sjedištem u samom mesinskom Kolegiju. Laici se u njemu bave pomaganjem siromasima. Juan de Vega i njegova kćerka prednjače primjerom.

PORTUGAL – Da li je završena Rodriguezova afera? Ne bismo se usudili to ustvrditi. Rane polagano zarašćuju. Neki sudrugovi ostaju ili nastoje ostati u vezi s negdašnjim "osnivačem Družbe u Portugalu". Isključenje Teotonija od Bragance prijeti časovito opasnošću da se bura pojača. Međutim sve u svemu izgleda da je Portugal opet našao svoju ravnotežu i svoj polet.

Zapravo se Rodriguezova afera neće nikad srediti. Simão će ostati Ignacijeva briga sve do kraja života, a i za njegovih nasljednika. Istom u listopadu 1555. smatra Ignacije sigurnom smrt Xsavieria. Dotada nije htio vjerovati, ali konačno se morao podložiti istini. O dvjema lisabonskim kućama (Sv. Antuna i Sv. Roka) dosta je ustanoviti da veoma uspješno rade. U Evropi se Kolegij, pod bobrotvornošću, malo drakonskom, kardinala-infanta razvija : poslije književnosti počinju se predavati "filozofski predmeti", a kane se uvesti i predavanja iz teologije. U Coimbri je novicijat pun i gorljiv. Sve bi išlo dobro da učitelj novaka nije tako često bolestan. Kolegij je cijenjen, ali eto kralj predaje Družbi svoj vlastiti Kolegij, nazvan kraljevskim (s tisuću učenika i jednim konviktom). skrsavaju osjetljivi problemi, kao što je oložaj profesora, koji nisu isusovci, financijsko upravljanje, odgovornost za nutarnje gojence, itd. Borgia šalje nekoliko sudrugova u Kastiliju da pomogne Evori.

Odlazak u Etiopiju – Sam kralj osobno bavi se tim odlaskom i to točnošću kakva sakristana. Međutim se kanonska pitanja otežu dulje nego bi želio Juan Nuñez, zbog dvostruke smrti na Apostolskoj Stolicu. Ne stižu, naročito, apostolska pisma koja bi dopuštala posvetu trojice biskupa. A flota isplovljava 1. travnja. Juan Nuñez i Oviedo ostaju u Portugalu, Carneiro odlazi sam sdvanaesticom određenih misionara.

Ignacije želi da tih petnaest misionara budu profesori s četiri ili tri zavjeta. Pače želi da bi položili svečane zavjete prije nego li se ukrcaju. Međutim na vrijeme se primjećuje da neće moći

živjeti u Goi na račun kolegija, ako polože svečani zavjet siromaštva. Konačno od trinaestorice putnika dvojica su profesori s četiri zavjeta (Carneiro i Quadros), dvojica s tri, ostali će položiti svečane zavjete u Indiji prije odlaska u Etiopiju. Apostolska pisma stigla su o Portugalu 5. travnja. Nuñez i Oviedo posvećeni su za biskupe 5. svibnja u Portalegru od mjesnog biskupa.

INDIJA, JAPAN, BRAZIL

Indija – Nakon smrti Xsavieria, Barzée-a, Moralesa i Urbana fernandeza u Indiji nema ljudi koji bi preuzeli dužnost provincijala. Svi se u Portugalu slažu da se tamo pošalje rektor Sv. Roka u Lisabonu Gonzalo de Silveira. Međutim Melhior Nuñez, koji se izgubio na putovima Japana i Kine, još uvijek je smatran odgovornim za provinciju. Trinaestorica misionara, određenih za Etiopiju, stižu u Gou 9. rujna, tako da su po običaju proživjeli oluje, epidemije, gotovo i brodolom. Veoma je mudro vicekralj Mascarenhas odlučio poslati u Etiopiju dvojicu sudrugova koji bi imali ispitati kakve su prave namjere negusa. Gonzalo Rodriguez otputovao je s jednim bratom 7. veljače, stigao do etiopskog "kralja" do 17. veljače. Nakon šest mjesecnih govoranija, teoloških rasprava s kraljem ili kraljicom, naizmjeničnih nada i razočaranja, Rodriguez će se vratiti u studenom uvjeren da Negus igra dvostruku ulogu, da ide samo za tim da se zaštiti protiv "Saracena" i da nema nikakve namjere izmiriti se s Rimom.

Etiopski su misionari sa sobom u Indiju donijeli Konstitucije i Pravila. Sve je to te godine objavljeno i velikodušno prihvaćeno. Prije odlaska iz Portugala dobili su "Etiopljani" nalog da ne ostavljaju Gou. Ali nestašica ljudi u Indiji je tolika da je više njih porazdijeljeno po raznim postajama da ih spase. Stvarno Indija nije imala provincijala. Melhior Nuñez, ako se stvari dobro promotre, nije imao vlasti. Prema tome diaz organizira redovit izbor. No, među indijskim misionarima nema nijednog profesora sa svečanim zavjetima, dok naprotiv među "Etiopljanima" ima ih četvorica (dvojica s četiri, dvojica s tri zavjeta). No, da li oni mogu biti izabrani? Radi hitne potrebe zaključilo se potvrdno. Quadros, "određeni" etiopski provincijal, "izabran" je za indijskog provincijala. Razborito on izbor prihvaća samo pod uvjetom da se zatraži od Ignacija neka sam imenuje provincijala . tada bi se pred novim povukao.

U Ormuzu, Bahau, Tani, cochinu, Malacci, Sv. Tomi evangelizacija se nastavlja i na nekim mjestima pretvara u epopeju.

Ceylon i Comorin. Na Ceylonu je 1554. otpalo 25.000 kršćana. Još je malo trebalo pa bi u Comorinu isto učinilo 70.000.

Odvrtiš ih od tog koraka "poglavice koji se Boga boje". Godine 1555. mladi "ceylonski kralj" (8 godina) uči u Kolegiju u Goi. Misionari polažu na nj velike nade za budućnost misija.

U Coulamu djeluje izvanredan misionar Nikolas Lancillotto. Ignacije ga dobro poznaje i rado bi da se vrati u Evropu da ga izvijesti o stvarima Indije, jer su mu pogledi o misiji posve ispravni pače i o budućnosti i o portugalskoj prisutnosti u tamošnjim područjima. Lancillotto je, na žalost, ostario, istrošen, bolestan. Na postaji ga drži samo njegova izvanredna snaga. S njime žive dva brata pomoćnika.

Početak 1555. Melhior Nuñez, putujući "provincijal", nalazi se u Malacci sa svojom skupinom. Tu mu se pruža prilika da prijeđe u Japan. Kasnije mu se pruža druga prilika da iz Japana prijeđe u Kinu (konao srpnja - kolovoz). Stvarno mu je uspelo dva put doći u Canton, glavni grad trinaest kineskih "pokrajina". Napokon pomišlja

na povratak u Indiju. Njegov ljudi pothvat malo da nije uspio. Naime, u to vrijeme vicekralj Indije poslao je svoga nećaka kao poslanika "kineskom kralju" i naložio mu da za pratioca uzme Melhiora Nuñeza, ako ga nađe u Malacci. Na žalost to poslanstvo nikada nije došlo do cilja.

Japan - U Amanguchiju više od 2.000 kršćana, u Bungou više od 1.500. Najviše je tu sirotinje. Nego, u toj zemlji siromasi ovise uvelike o bogatašima i boncima, a bonci su žestoki neprijatelji no-voj vjeri. No, kralj štiti misionare, ali se ipak sam ne obraća. Izdaju se knjige na japanskom jeziku, ali se evangelizacija "živom riječju" pokazuje učinkovitija.

Brazil - Nobrega se otkriva kao uistinu čovjek velike bistrine i stvaran: u potrazi je da evangelizira narode koji žive po "prirodnom zakonu", kako kaže, i nalazi ih. Traži misionare čvrste kreposti pa makar ne bili jako blistavi. Otkriva pače zvanja na samom mjestu i šalje ih u Coimbru na izobrazbu. Predbacuje Portugalu što šalje

u Brazil ološ, koji priječi evangelizaciju. Potiče osnutak kolegija samo za urođenike i rado bi ga smjestio u okolici Santo-Vincento, dok bi se u "Paragai-u" (koji pripada Karlu V.) uredio kolegij

za Evropljane. Jedno veliko zlo za Brazil (kao i za Indiju): naredbe su kralja Juana III. povoljne, njegova financijska potpora bila bi posve dostatna, ali je Brazil daleko od Portugala, upravitelji i mjesni poglavari ne slušaju kraljeve naredbe osim po svojoj volji i prisvajaju si dio potpore, koji katkada nije neznatan.

Veoma djelotvorna misija spotiče se o velike poteškoće: nećudoredna zaraza domaćeg svijeta od Evropljana tim je teža što zemlja

raspoláže veoma bogatim poljoejelskim i rudarskim izvorima. Traženje krštenja bilo bi dosta brojno, ali je iskustvo pokazalo sudrugovima da moraju u tom pogledu biti razboriti: sredina ne naginje na ustrajnost. Juan III. nalaže da se osnuje kolegij u Bahia San Salvador, pa će trebati jednog sudruga uzeti iz Port Seguro.

VELIKI KONGO - Dok se, nakon izvještaja Kornelija Gomeza, kralj sprema poslati ekipu svjetovnih svećenika i skupinu sudrugova da pojača domaće svećenstvo, došlo je do iznenadnog preokreta. Kralj Konga izgoni sve bijelce i Gomez se vraća u Lisabon. Juan III. shvaća da se nema što očekivati od ludog kralja. To je, za neko vrijeme, konac misije u Kongu.

TETUAN - U Tetuanu ostaje sam brat Bogado za više stotina zaslužjenih kršćana. Ipak je Ignacije naložio da mu se pošalje jedan svećenik da nadomjesti Juana Nuñeza.

ŠPANJOLSKA Provincija Kastilija

Salamanca - Premda se Melhior Cano ne razoružava u borbi protiv Družbe, ipak se mir uspostavlja između dominikanaca i sudrugova. Gradske vlasti, stanovnici, sveučilište, svi veoma visoko cijene njihov rad. Ekonomsko stanje skupine ovisi o bolesti kardinala u Burgosu Francisco de Mendoza.

VALLADOLID - U njemu živi trinaest ili četrnaest sudrugova. Često su tamo Borgia i Araoz, jer princeza Juana stoluje u Valladolidu. Mnogo duhovnog posla na dvoru (i izvan njega). Nekoliko dvorskih dama, među njima i sama princeza, osnovalo je neupadljivo neke vrste "redovničku zajednicu".

Simancas - Tu postoji za sada samo novicijat i to novicijat koji cvjeta i gori^o od revnosti: "Gemma Societatis", kaže Borgia.

Medina, Burgos, Onate, Cuenca, Avila i Alcala rade svaki prema svom ritmu i svojim mogućnostima.

Provincija Aragon

Provincijalska je organizacija tu dosta čudna. Strada naslovni provincijal, zaposlen je propovijedanjem i duhovnim slučenjem. Barma, rektor u Valenciji, nosi odgovornost za kolegije u provinciji, a bez naslova provincijala. A kad je Barma odsutan iz Valencije, zamjenjuje ga gandijski rektor Cordeses, ali ne napušta Gandiju. Kako pak Strada još nije završio teološke studije, dodjeljuju mu za pratioca Pinas-a koji će ga u teologiji podučavati... dok putuju. Taj neobičan način učenja svetih znanosti pokazuje se dosta ubrzo utopijom.

Provincija, ili točnije Saragossa, potresena je te godine snažnom olujom. Kad je, 3. siječnja, Strada ostavio Saragosu i pošao u Barcelonu, mogao je vjerovati da će nadbiskup Ferdinand Aragonski sudrugove ostaviti na miru. Ali kad malo kasnije oni htjedoše svečano otvoriti svoju crkvu, žestoko se oboriše na njih nadbiskup, sud zvan "Aragonsko sudište", neki gradski župnici i redovnici augustinci. Plakati, ekskomunikacije, interdikti. Nadbiskup i biskup Huesca, koji se zauzeo za sudrugove, udaraju jedan na drugoga na sve moguće načine. Princeza Juana, posreduje. Nadbiskup se izruguje njezinu autoritetu. Zatim, naslućujući da će se stvari zlo svršiti, prebaci odgovornost za nered na katedralni kaptol. Izbor Pavla IV. iznova ražari njegovu smionost, ali brzo uviđa da se prevario. Da bi spasio svoju stolicu, opozve sve što je gromovito bio izbacio. Sudrugovi, koji su bili napustili Saragossu za dobro mira, pozvani su 9. rujna natrag, od gradske uprave, senata te se vratiše u grad s najsvečanijim počastima. Ista svjetina koja ih je pred nekoliko mjeseci izviždala, sada im je oduševljeno klicala.

Provincija Betica

Plasencia, "najstarija đavolova kćer", kao što je nazivlju, pokazala se veoma susretljivom prema sudrugovima. Izmiruju se strašno zavađene stranke, kolegij sretno započinje rad, sloga je a dominikancima i franjevoima savršena. Biskup krasno pomaže sudrugove, tako da mu Ignacije dodjeljuje ne samo naslov "osnivatelja", nego odlučuje da se svaki dan služi jedna misa na njegovu nakanu.

Sevilla , a naročito luka Sanlucar, odakle polaze brodovi za španjolsku Indiju, puni radošću zbog svoje revnosti ono nekoliko sudrugova što ih Borgia tamo posla. Nema kolegija: vojvode de Medina Sidonia satiru dugovi. Sudrugovi nemaju ni svoga stana niti osigurane hrane, ali pucanstvo je-velikodušno, pa sudrugovi imaju svega.

Granada. Osim zgodna položaja i ugodne klime, Granada je grad u kojem je apostolski rad prilično lagan. Otkako je preoteta od islama, uvijek je imala na čelu dobre nadbiskupe, a Juan d'Avila dao je gradu osobit značaj. Sveučilište cvjeta, ali bilo bi također mjesta i za kolegij za književnost: nacrti se izrađuju.

Što se tiče Cordobe, kolegij se tamo razvija u svim pravcima. Kad slučajno nastaje razmirica između biskupa i sudrugova povodom školskih zgrada, posreduju markiza de Pliego, senat i do Juan od Cordobe. .

Kad je Mihael Torres bio imenovan portugalskim provincijalom, zamijenio ga je Bustamante kao betički provincijal. Bustamante je zastupnik strogog izbora kandidata, temeljite izgradnje, zajednica

dobro opskrbljenih, ali ne satrvenih prekomjernim radom. Odbija otvaranje novih kolegija. Borgia bi naprotiv bio sklon popustiti bezbrojnim prijateljima koji ga za to mole. Između povjerenika i provincijala moglo bi doći do razmirica, ali se oba muža međusobno visoko poštuju i uvijek dolaze do sloge.

Na Cvjetnicu 1555. umire Juana Luda u dvorcu Tordesillas. Na želju Filipa II. pozvan je kraljičinoj samrtničkoj postelji Borgia i mogao se dugo zadržati kod nje.

POLJSKA - U siječnju Julije III. odredio je kardinala Morone-a za apostolskog legata na državnom saboru u Augsburgu, a trebali su ga pratiti Laynez i Nadal. Ali Papina smrt poništi odlazak. Odluku je u sprnju obnovio Pavao IV., no sada je određen biskup Verone Lorenzo Lippomani kao legat na državnom saboru i ujedno nuncij u Poljskoj. Prati ga Salmerón koji se s tog putovanja vraća bolestan i veoma pesimističan s obzirom na vjerske prilike u Germaniji i Poljskoj.

AVIGNON - Kardinal Farnese zamišlja u Avignonu otvoriti kolegij. U to vrijeme traži kardinal Cervini (prije nego je izabran za vrhovnog svećenika) jednog sudruga za obnovu samostana u Celli. Određen je Cogordan.

ENGLESKA - S velikim zanimanjem prati Ignacije vjerski razvoj u Engleskoj. Ostaje u uskoj vezi s kardinalom Pole-om i uvijek se nada da će se koji od sudrugova moći priključiti skupini katoličkih svećenika koji uniđoše u Englesku kao pratnja Filipa II. U lipnju pomišlja na Tablaresa, zatim na Oliviera. No, saznaje se koncem srpnja- da će Filip osobno doći u Flandriju da se sastane s Karlom V. Olivierov je odlazak poništen. U listopadu šalje Ignacije Ribadeneyru u Flandriju da objavi Konstitucije (Nadal je otputovao natrag u Španjolsku), ali također da s dvorom raspravi o nekim poslovima Družbe. Već u siječnju Ignacije predlaže neka se primaju u Germanicum i mladi Englezi.

Zanimanje za događaje 1555. sili nas da žalimo što se u arhivima rijetko nalaze pisma velikih Ignacijevih dopisnika: ništa od Bobadille, samo jedno pismo od Broëta, od Nadala pak posjedujemo tek 19 pisama. Istina je imamo više od 1.000 Ignacijevih pisama, 1.000 mješovitih ("mixtae"), gotovo 150 "quadrimestres". Ali ova ne nadoknađuju ona!

Samo Ignacijevo dopisivanje pokazuje nam da je veoma usmjeren prema političko-vjerskim problemima toga vremena: Engleska, Etiopija, Germanija, islam, "sjevernjačke zemlje": Poljska, Češka, itd. Ipak radi toga ne zanemaruje rad na Konstitucijama, dotjeruje Pravila,

bdije nad svime što se tiče duha reda, njegova životnog stila. Sigurno, u njegovim je očima hitno potrebno usavršiti tekstove, ali želi da se odmah upotrebljavaju onakvi kakvi jesu.

Međutim Ignacije se koprca u financijskim poteškoćama u Rimu i drugdje: "popudbina" sudrugovima za putovanje, plaćanje knjiga što ih kuće naručuju iz Rima, pitanje odijevanja, hrane, stanovanja, vrta, zauzimaju u tom dopisivanju mjesto i važnost što se može protumačiti samo skrajnjim siromaštvom. Pa ipak se, u isto vrijeme, gradi nova crkva della Strada (istina morat će se radovi doskora prekinuti; preuređuju se sobe u "tornju Roscia", kuća za odmor u vinogradima na Aventinu.

Iako se uistinu nije učvrstilo Ignacijevu zdravlje, nije ni bilo tako loše 1555. kao 1554.; samo je malo zatišje.

1556. Stvarno je Ignacije od 11. siječnja ponovno bolestan. Ponavljaju se bolovi, groznica. Ako se u veljači bol malo smiruje, ipak postoji i pojačava se iznova od 11. lipnja. "Već nekoliko mjeseci ne može naš Otac služiti sv. misu, nego se zadovoljava sedmičnom Pričešću", reći će Polanco u jednom pismu.⁶¹ Pa ipak, usprkos tim patnjama nastoji i dalje podržavati Družbu u njezinu misionarskom poletu: pred njim je čitav svijet, ali i skromne pojedinosti svakidašnjeg života njegovih.

RIM - Ignacije i Polanco trude se da prikupe "svjedočanstva" koja govore u prilog Družbi pa da ih suprotstave dekretu pariskog Teološkog fakulteta.⁶² Posao je to koji iziskuje znatno dopisivanje. Posao također osjetljiv, jer se izlažu pogibelji da se dekretu dade publicitet u nekim zemljama u kojima bi ostao nepoznat.

Nakon Ribadeneyrova poslanja u Flandriji može se smatrati da su Konstitucije poznate u svoj Družbi. Ali uvođenje u život Pravila, kao i samih Konstitucija, ne ide uvijek bez nekih virova. Ribadeneyra, da navedemo samo taj primjer, opaža da Flamanci nemaju isti životni ritam, niti iste potrebe, kao svijet u Rimu, pa ni kao Španjolci. Ignacije je svjestan nužnosti da se njegov tekst usavrši, pa se daje na taj posao. Ali, on kaže, takve kakve jesu "neka se sveto obdržavaju".

Da li se osjeća da se primiče konac njegove trke? Ništa ne dopušta da se to ustvrdi. Ipak izgleda da ga uznemiruje što neka područja kao Indija, Portugal, Sjeverna Italija ne raspolažu brojem profesora sa četiri svećana zavjeta u omjeru sa svojim brojčanim stanjem (to će zaista biti teškoća za prvu Generalnu kongregaciju). Druga također

briga, preko koje je mnogo teže preći, probija se u njegovu upravljanju zadnjih mjeseci: već kroz tri godine stalo mu je do toga da se Konstitucije ne šalju samo kao nekakav mrtvi dokumenat, nego da ih trebaju na živi način objaviti Nadal, Laynez, Ribadeneyra. Ali da li je to dostatno pa da uniđu u život? Naročito tamo gdje postoje posebne poteškoće? Pisani tekst, kao zapovijed poslušnosti, vrijedi samo ako ga je primilo živo biće, raspoloženo da ga prihvati i primjenjuje. Zato Ignacije naginje tomu da se oslanja na ljude, sve više i više. Stanje što će ga ostaviti poslije svoje smrti u Španjolskoj, Portugalu, u etiopskoj skupini, u Donjoj Germaniji, među svojim najbližim suradnicima (Nadal, Polanco, generalni asistenti), stavlja na povjesničara, valja priznati, ozbiljna pitanja: Kako i zašto je došlo do takva stanja? Da li ga je Ignacije htio, da li je na nj pristajao, što je činio da ga ozdravi, popravi? Nastojat ćemo pokušati da bismo osvijetlili te tamne točke.

Te godine osniva Ignacije provinciju za Donju Germaniju i posebnu za Gornju Germaniju, usprkos malom broju kuća i sudrugova.

Druge odluke ili smjernice - mnogobrojne - pokazuju nam ga kako do konca, sav podrhtava od misionarskog duha i kako svom snagom nastoji da ga udahne svoj Družbi. U času kad se trudi da "učvrsti" kolegije koji postoje, a odbija da nove otvori ako ne osiguravaju već od početka život četrnaestorici sudrugova, ipak pokreće iz samog milosrđa kolegij u Sieni, a iz zahvalnosti kolegij u Kolnu. Uporno traži da sudrugovi, gdje god oni bili, u prvom redu u la Strada, nauče "jezik zemlje u kojoj žive", i odobrava što se neki u Španjolskoj, Portugalu i na Siciliji upoznaju s "jezikom Kurana" da bi jednom mogli misionariti u islamskoj zemlji. Potiče svaku provinciju neka osnuje vlastiti novicijat. Daje prednost službi Duhovnih viežbi. Traži da "kolonije" koje polaze na osnivanje kolegija u Ingolstadt u Pragu, putuju "na apostolski način", pješice, prosjačeći i propovijedajući prigodom puta. Brine se da se prevede na etiopski jezik i tiska u Rimu obilje (vis) Novoga zavjeta i šalje ga u Indiju. Uostalom uređuje tiskaru u Rimskom kolegiju i stara se da je opskrbi najljepšim slovima koja uopće tada postoje, i to venecijanskim slovima.

Novicijat della Strada cvjeta. Među novacima 1556. nalazi se Juan de Mendoza, kapetan tvrđave Nuovo Castello u Napulju, koji je dvije godine čekao na odobrenje Karla V. i Filipa II. da se može posvetiti Kristovoj službi (umrijet će te 1556. godine kao novak 27. rujna). U svibnju živi više od 70 osoba u la Strada, u Rimskom kolegiju i Germanicu više od 100 sudrugova. Rim se u to vrijeme koprca u teškoj oskudici, cijene rastu, a treba hraniti sve to mnoštvo.

Još više, postaje hitno nužno nadograditi odviše tijesnu kuću della Strada, kupiti ili iznajmiti kuću za Rimski kolegij, koji je u punom razvoju. Nadal, Borgia skupljaju milodare po Španjolskoj, ali kako te darove dopremiti u Rim usred španjolsko-papinskog rata? Istom što je Laynez postao generalni vikar, morat će poslati izvan Rima mnogo sudrugova te gojenaca Rimskog i Germanskog kolegija, jer ih u Rimu ne može više hraniti.

U siječnju-veljači podijeli Pavao IV. Rimskom kolegiju izvanrednu milost: pravo vlastitim studentima podjeljivati sveučilišne stupnjeve.

Službeno su odnosi Pavla IV, i Ignacija dobri. Očito je da Pavao IV. izbjegava ožalostiti Ignacija ako bi dirao u njegovo djelo za njegova života. Pokazuje pouzdanje prema nekim sudrugovima, naročito prema Laynezu i Bobadilli. Traži od Layneza i Olave-a (prefekta Rimskog kolegija) da surađuju na preuređenju Papinske kancelarije. Salmeróna šalje s nuncijem Lippomanijem u Poljsku. Određuje ga također da s još jednim ocem prati njegove legate koji će pokušati izmiriti Filipa II, i Henrija II: (stvarno Salmerón neće otići). Bobadilli povjerava trnovitu obnovu silvestrinaca. Međutim svakom je poznato da je Papa daleko od toga da bi se odrekao izmjene stanovi tih uredaba Družbe. Ignacije manje više nego bilo tko drugi predusreće želje Pavla IV, pa opet uvodi koralno pjevanje u crkvi della Strada.

Oko 11. lipnja zdravlje Ignacijevo izazva veliku zabrinutost. Osjećajući da ne može više voditi upravu Družbe kao što bi trebalo, velik dio svoje vlasti prenese na Polanca i Kristofora de Madrida.

Ignacije se 2. srpnja povlači u kuću koju je upravo bio dao urediti u vinogradima na Aventinu. Zidovi još nisu bili suhi. Ipak mu liječnik dopušta da u njoj stanuje. Međutim u kući della Strada Laynez teško oboli te će 1. kolovoza primiti bolesničko pomazanje.

Utorak, 28. srpnja, osjeća se Ignacije gore pa se vraća u Rim. Četvrtak 30. srpnja, poslije ručka, poziva Polanca, kaže mu da će umrijeti, moli ga neka pođe u Vatikan i zamoli Papu za blagoslov za njega samoga i za druge bolesnike u zajednici. Polanco je često gledao Ignacija u takvu stanju skrajnje slaboće, posavjetuje se s liječnikom Torresom, koji njeguje Ignacija, i s liječnikom Aleksandrom Petroniusom, pa u sporazumu s njima odgodi za sutra pohod k Papi. Uvečer Ignacije uzme laganu večeru po običaju sa subračom, raspituje se naročito o događanjima, koja se upravo vode za kupnju kuće Colonna za Rimski kolegij. Polanco i liječnici mirne su savjesti: još jednom izgleda da je bolesnik svladao krizu.

Petak 31. srpnja: ranom zorom uđe netko u Ignacijevu sobu i nalazi

ga u agoniji. Dotrčase svi koji su mogli, Polanco pohiti što je brže mogao k Papi. Pavao IV., duboko ganut, podjeljuje umirućem apostolski blagoslov i potpuni oprost. Ali kad se Polanco vratio u della Strada, Ignacije je već mrtav. Bilo je oko 5,30 sati.

ITALIJA i NAPULJ - Loretto je očito veoma živo hodočasničko mjesto, ali je također i misionarsko središte veoma korisno za svu okolicu. Kolegij ipak samo životari.

Perugia se razvija pod razboritim utjecajem Everarda Mercuriana toliko da grad pomišlja da Družbi povjeri svoje Sveučilište (plan će propasti).

Premda je Bobadilla bolestan, ipak bez prekida provodi obnovu silvestrinaca.

Firenza zadaje Ignaciju samo jednu brigu, i to tešku: nema stalnih dohodaka, pa prema tome ni osigurane sutrašnjice. Nije uzrok nedostatak novca na dvoru: vojvotkinja usprkos bijedi svoga naroda troši u igri sablažljivo visoke svote!

U Genovi kolegij dostiže 230 učenika, rekordan broj za kolegije Sjeverne Italije toga doba. Kod učenika revnost u učenju i duhovna gorljivost. Genova pokazuje izvanredno apostolsko zanimanje: luka je to koja veže Španjolsku s Italijom; sudrugovi propovijedaju španjolski, talijanski, francuski i, kao što po svim lukama, brinu se za galijaše. Ipak dva zla potkapaju grad: kartanje (čak 3 među siromasima) i lihva uz nevjerovatno visoke kamate. Nadal i njegova skupina, polazeći 1555. za Španjolsku, blokirani su u Genovi dva mjeseca, što stavlja pred tu veoma siromašnu zajednicu nerješiva pitanja smještaja i opskrbe.

Veoma mali kolegiji (brojčano stanje pada ispod stotine) ili pak kuće bez kolegija: Bologna, Ferrara, Modena, Argenta, Venecija, Padova, Parma žive "na apostolski": svagdašnje siromaštvo, katkada kuga, rat posvuda. Javljaju se kandidati, ali kako ih primiti? Ne može se ni pomisliti da bi ih poslali u novicijat u Rim.

Simon Rodriguez luta poput izgubljene ovce između Venecije, Padove, Ferrare, Bassana. Pa ipak kakve li uspomene bude u njemu Venecija, Bassano! Njegovo ređenje, njegova "prvotna Crkva" s pariskim sudrugovima, njegova teška bolest i Ignacije koji je došao posjetiti ga, izliječiti ga. Ali Simon ne svladava svoju muku, već luta po pokrajini. Ignacije ne može iz Rima drugo nego da namiruje izdatke njegovih putovanja i boravka.

U toj Sjevernoj Italiji 1556. jedan potez tipično ignacijevski: grad Siena opustošen je španjolsko-papinskim ratom. Glad, ruševine, pogibelji, rastave, smrti, napuštena djeca i onda sva moralna bijeda što udara na grad koji prelazi iz ruke u ruku. Traže od Ignacija

nekoliko sudrugova, koji će se baviti redovnicama, posjećivati zatvore i bolnice. Kardinal de Burgos, o kom zavisi grad, želi također da se otvori kolegij. Čas nije nipošto prikladan da mu se udovolji. Kardinal nudi sve što je potrebno za uzdržavanje četvorice sudrugova. Ignacije ih oko 20. travnja šalje osmoricu. Kad stigoše, ničega nema. Ni namaještaja, ni knjiga, "logoruju na vojničku". Ipak 200 učenika navaljuje u Kolegij, plemići i pučani. Željni su da uče, ali manje raspoloženi za ono što je duhovno. Veoma je vjerojatno da će se Kolegij zatvoriti, čim prođe kriza. To ništa ne znači za Ignacija. U izvanrednoj bijedi odmah lijek. Sutra će se vidjeti što valja činiti prema Božjim znakovima.

U Napulju bi kolegij dosta sretno živio, ali grad je uzbuđen: Juan de Mendoza, kapetan tvrđave, otišao je u novicijat. Oktavio Cesari, čije je zaanje napravilo toliku buku (čak i do papinskog dvora) izlazi iz Družbe Isusove, dok u nju stupa Vincent Cortese. Da li će trebati da Ignacije žurno pošalje u Napulj samoga Layneza da smiri tu buru? Ali Napolitanci žele da se vrati Salmerón. I pošao je tamo. Ali igru nije lako dobiti, jer vojvoda i vojvotkinja od Albe, dva prijatelja Melhiora Cano-a, šire među piemstvom i klerom dekret pariskog Teološkog fakulteta.

SICILIJA - Domemench se sve više i više pokazuje kao "apostol Sicilije". Stekao je povjerenje potkralja i svih ostalih. Promiče katehizaciju zemlje i djela ljubavi: u to vrijeme gladi i kuge ima u obilju siromaha, bolesnika. Evangelizacija se u mnogočem spotiče o magiju, sujevjerje, poganske običaje, naročito po selima i na obali. Ipak malo-pomalo napreduje rad oko vjerskog ozdravljenja.

Kolegiji u Messini, Palermu, Monreale, Bivona dobro uspijevaju. Siromašne učenike zadržavaju, na žalost, kod kuće poljski i kućni poslovi. U Sirakuzi proživljava kolegij teške dane. Zahvaljujući zaštiti guvernera Suera de Vega (potkraljeva sina), zahvaljujući također primjerima i ljubavi sudrugova neprijateljstvo se razoružava. U Cataniji drugi sin vicekralja Ferdinand de Vega i biskup zatražiše otvaranje kolegija.

Oslonac na visoke ličnosti, ako je i prijeko potreban, ne ide bez neprilika: glasovi kruže da će Juan de Vega biti opozvan u Španjolsku. Javno mnijenje se odmah okreće protiv sudrugova, naročito među činovnicima. Ta je promjena vidljiva, na primjer, u Palermu: zajmodavac, tako uslužan da se što prije otvori kolegij, već govori da će obustaviti svu potporu što ju je bio odredio kralj. Dvije novosti smiriše doskora tu smetnju. Ponajprije imenovanje Juana de Vega za predsjednika Kraljevskog vijeća, što je veoma važno. promaknuće.

Zatim zadržan je na Siciliji s naslovom i punomoćima do siječnja 1557.

Ignacije i Domenéch žele da se uredi tiskara u Messini. Pače bi joj se dodala i tvornica papira. Potkralj je sporazuan osim o načinu korištenja te industrije.

Jedno veoma osjetljivo pitanje. Rim gladije. Ignacije, a zatim Layaenez zovu Siciliju u pomoć. Ali i na Siciliji vlada glad. Vicekralj predlaže rješenje: neka sudrugovi prodaju žito, koje bi im bilo dano za Rim, a novac šalju u Rim. Ali siromaštvo? Uostalom dodjela prihoda da se kolegiji "učvrste", nikako ne napreduje. Spise o tome prekrivala je prašina na carskom dvoru u to vrijeme odreknuća Karla V.

PORTUGAL - Stanje će u Portugalu biti te godine sjajno, ali ujedno zadaavat će puno briga.

Puno briga ponajprije zbog ispreplitanja autoriteta: Borgia je povjerenik (također za Indiju); Michel de Torres provincijal; Gonçalves da Câmara pobočnik provincijalov, ali s "posebnim ovlastima". Napokon poslije Ignacijeve smrti Ignacije de Azevedo, koji je trebao obavljati viceprovincijalove dužnosti dok Torres bude na Generalnoj kongregaciji, ostaje na toj dužnosti nakon što delegati načiniše polukrug na putu u Rim. S druge strane pak, na dvoru poslije smrti princa nasljednika prije dvije godine, umire sada Infant Luois. Kralj stari pa odluku na mnogim područjima prepušta kraljici. Ministri i to iskorištavaju da bi proširili svoju osobnu vlast na račun kraljeve svemoći. Uređenje pojedinih stvari veoma se odugovlači.

Napreduju Coimbra, Evora (u kojoj kardinal-infant smatra više nego ikad prije Kolegij "svojim", nakon što je Kraljevski kolegij povjeren Družbi) i dvije kuće u Lisabonu. Câmara pati od nostalgije sa "societas romana" pa se tješi pomažući zajednicama da budu na istoj zvučnoj ljestvici s Rimom. Uspješno pomaže Torresu da sredi više osjetljivih poslova, kao što je istup iz Družbe don Teotonija od Bragance, uređenje "ugovora", nesuglasicu sa Sveučilištem u Coim·bri, koje se boji da ne bi dvor smanjio njemu potpore u korist Družbe Isusove, statut "konvikta" u Coimbri, itd.

Câmara ustanovljuje da ništa manje ne zabrinjava stanje pod sjajnom vanjštinom. Portugal je preopterećen preko svojih sila, što se neugodno odražuje na studije skolastika, na broj i kakvoću misionara koji se šalju u Indiju, u Brazil, i na redovničku stegu. Stanje izgleda bezizlazno, barem neposredno.

Napokon 28. ožujka, posvećeni biskupi Juan Nuñez i Andreo Oviedo ukrcavaju se za Indiju s novim provincijalom Gonzalom de Silveira,

koga je imenovao Borgia. Lađe zaploviše morem 30. ožujka.

INDIJA, JAPAN, BRAZIL

Indija - Etiopska skupina stiže 6. rujna u Gou. Qudros, koji je obavio posao na preuređenju "prema Konstitucijama i Pravilima", povlači se pred novim provincijalom Silveira, dok se Melhior Nuñez, koji se još uvijek smatra provincijalom, vraća u Indiju. Svuda, po svim misionarekim postajama, nastavlja se misionarska epopeja, sa svojim žalostima i radostima, obraćenjima i otpadima. Smrt, bolest, umor desetkuju radnike, ali mnogi su od tih ljudi isklesani za herojska stanja.

Silveira i njegov pobočnik Francesco Rodriguez zbunjeni su nakon šta su upoznali razna područja Indije. Naročito dvije točke traže neposredan zahvat: indijska pisma što su toliko odjeknula u Evropi, šire neke sudove koji se ne slažu sa stvarnošću; i sistematska profesija za "etiopske misionare" nije sretna mjera. Sve to najhitnije traži nekog "velikog provincijala" i izvrsnog učitelja novaka.

Japan - Amanguchi je razrušen u jednom satu revolucijom iz palače 0. Gosma Torres za dlaku izmiče smrti i pod pritiskom svojih kršćana povlači se u Bungo. Kralj u Bungo ostaje veoma sklon, ali ni ne pomišlja na obraćenje.

Brazil- Usprkos svim pozivima Nobregovim da mu se pošalju Konstitucije i netko prikladan da ih objavi, nitko mu nije poslan iz Portugala. Budući da nije bilo nikakva biskupa, a ni profesora, Nobrega i Lodovico de Grana položiše svečane zavjete na ruke jedan drugomu 6. svibnja u Santo-Vincento.⁶³ Nešto kasnije Nobrega napokon dobiva Konstitucije. Radost i revnost. Ali one izazivaju tisuću problema u pogledu siromaštva. Stvarno se u Brazilu nalaze u nekakvoj privredi prodaje i zamjene, kakva nije dopuštena po uredbi. U Pinativy napuštaju sudrugovi poljoprivredno obrađivanje i daju se na prosjačenje.

Apostolski rad spotiče se o brazilsko ćudoređe i običaje. Zlo je bez lijeka, osim možda na dugo vrijeme. Neposredno se zadovoljava uspostavom osobnog dodira, brine se oko pomaganja potrebnima, uređuje se najosnovnija poduka, krštavaju se samo umirući, djeca i starci

ŠPANJOLSKA

Provincija Castilia

Jedanaest kuća provincije radi uspješno. Novicijat u Simancasu uzoran je i vodi se prema "rimskom načinu". Novaci su brojni i velikih vrlina. Iz tog ne slijedi da nema i žalosti (u Burgosu braća Vittoria izvrsni apostolski radnici napuštaju Družbu, a da nitko ne zna zašto ili otpora (pomalo posvuda, pače i na dvoru, širi se pariski dokumenat). U Alcali poslije pošasti od prošle godine brojni bolesnici ili

mnogi rekonvalescenti (kamo ih poslati?). Istom se u rujnu skupina preuređuje. Osnutak kolegija u Monterrey-u: razredi se otvaraju oko polovice travnja i razvijaju se već prema tome koliko profesora može provincijal poslati. Uistinu provincija napreduje. Jedna sitnica: rat između Pape i Filipa II., istaknuti antihispanizam Pavla IV., pa što da čini princeza Juana? Borgia i Araoz podržavaju je u vjernosti Svetoj Stolicu.

Provincija Aragon

Valencia, Gandia, Barcelona razvijaju se usprkos nekim mjesnim poteškoćama. U Saragosi se bura nastavlja. Budući da je princeza Juana zauzela stanovište u prilog sudrugovima, moglo se nadati da će se završiti sukob s biskupom. Međutim napadaji ne prestaju i još su podmukliji. Šaputa se da će Papa doskora dokinuti Družbu, da su je njezini protivnici tužili rimskim sudištima i da je već osuđena. Širi se pariski dekret. I evo: starješina skupine Francesco de Rojas, dobar propovjednik, ali kolebljivac, kojemu je bilo stalo da bude profes s četiri zavjeta, ostavlja Družbu.⁶⁴ Taj udarac, prirodno, rastužuje sudrugove, ali daleko je od toga da bi ih oborio, naprotiv poticaj im je: njihov rad je divan. Pa i Murcia proživljava burnu godinu: Barma, nasljednik Stradin, izabran je od Borgije za tajnika. Miron dolazi namjesto njega. Kolegij se gradi na poticaj i uz financijsku pomoć biskupa, ali ovaj umire... Što će biti sutra? Nitko ne bi mogao reći.

Provincija Betia

U Cordobi je kuća razdijeljena na dvoje: s jedne strane kolegij, koji dobro uspijeva, a s druge strane novicijat, revan i pun. Nekoliko veoma lijepih zvanja, kao doktor Ramirez, doktor Madrid. U Granadi se sudrugovi dobro uklopiše u grad. U Sevilji kuća se smatra "kućom profesu", premda šestorica sudrugova studirju teologiju. U Sanlucar-de-Barrameda, luci iz koje lađe odlaze u Novu Španjolsku, dva oca lijepo rade među mornarima i trgovcima. No, vojvotkinja, o kojoj je ovisio život zajednice, naglo preminu. Bustamente, na žalost svih, a u prvom redu na svoju žalost, ukida postaju.

Bustamente je, doista, veoma velik provincijal. Borgia ga mnogo pita za savjet i napokon ga uzima za se kao sudruga-tajnika.

U jednoj Španjolskoj, žrtvi rata (s Papom) i političkih previranja što ih izaziva odreknuće Karla V., kako bi položaj Družbe mogao biti jednostavan? Da bi ga osvijetlili, ima odviše viših poglavara. Naprotiv, kad se radi o tome da se održe provincijalne kongregacije i da se pošalju delegati na Generalnu kongregaciju, ne nalazi se dosta profesu, barem u jednoj ili drugoj provinciji.

GERMANIJA

U svibnju polazi Salmerón u Flandriju. Ignacije mu povjerava brigu da imenuje prvog provincijala Donje Germanije Bernarda Oliviera. On osniva 7. lipnja provinciju Gornje Germanije (Canisius prvi provincijal).

Gornja Germanija

U Beču kolegij, novicijat, pastoralna služenja u gradu i izvan njega daju zadovoljstvo i nadu. Canisiusov katekizam postaje apostolskim oruđem velike učinkovitosti u tolikoj mjeri da luterovci izdaju protukatekizam. Mnogi odlaze u Prag pa ostaju u Beču trideset i tri sudruga, od kojih samo pet svećenika, ostali su novaci. Canisius je duša sve te djelatnosti. Usprkos svemu ne ispušta svoja predavanja na Sveučilištu. Potpora rimskog kralja i kraljice znače mnogo za ishod što ga skupina postiže.

Prag. Nazivaju ga "heretičkim Babilonom" (luterovci i husiti). Malo je svećenika u njem, a svi više ili manje zaraženi herezom. Poprilici svaki sedmi Pražanin ostaje vjeran katolicizmu. Bez rimskog kralja sve bi se srušilo. Koncem veljače šalje Ignacije u Prag koloniju od dvanaest sudrugova. Od Rima do Beča putuje se "apostolski", ali od Beča do Praga upotrebljavaju tovarne živine za prtljagu i knjige. Skupina stiže u Prag 2. travnja: topao doček od katolika, ali siromaštvo je strašno, i još bijes heretika. Canisius predviđa

- mučeništvo - i nada mu se.

Prije odlaska u Ingolstadt, gdje će se otvoriti kolegij, Canisius 15. svibnja upućuje Ignaciju svoj "plan za pridizanje" Češke: naglašava neka se tamo šalju samo čvrsti i izgrađeni sudrugovi; on pročišćava skupinu: od dvanaestorice zadržava šestoricu i moraju poznavati jezik. Koncem svibnja ili lipnja ulaze sudrugovi napokon u (prazan) dominikanski samostan, što im ga je kralj dao na raspolaganje. Predavanja počinju 7. srpnja. Uspjeh neposredan. I sami heretici povjeravaju svoje sinove pridošlicama.

Ingolstadt - Sve je u lipnju spremno za doček sudrugova. Iz Rima 8. lipnja polazi kolonija od 18 ili 20 sudrugova. Putuje se "apostolski". Na blagdan sv. Augustina, 28. kolovoza otvara Kolegij svoje razrede. Prostorije, na žalost, nezdrave i brzo pretijesne.

Posred tih golemih briga nalazi Canisius vremena da piše i izdaje knjige.

Imenovani provincijal Olivier preminu prije nego što je preuzeo službu, Ignacijeva smrt nadođe malo kasnije. Te godine ostat će nova provincija bez provincijala.

Iz zahvalnosti prema dobročiniteljima koji već toliko godina podržavaju sudrugove, odlučuje Ignacije poslati u Köln pojačanje od trojice vrijednih otaca. Jedan od njih potječe iz tih krajeva. Stigli su 22. lipnja. Kessel ostaje poglavar, Koncem godine zajednica broji dvadeset i jednog člana. Kartuzijanci posvećuju Ignaciju svoje izdanje Mistične teologije, djelo Henrija Herp-a.

Skupina u Louvainu zadržava kao poglavara Adrianija. Ribadeneyra je stigao u grad 7. prosinca 1555. da pokuša ne bi li dobio od Fili-pa II. priznanje Družbe u Flandriji. Dvor je posve razdijeljen s obzirom na to pitanje. Napokon Filip II. razgovara s Ribadeneyrom u Anversu. 16. rujna izdana je povelja koja odobrava zakonito otvaranje jednog kolegija u Belgiji.

Između Ribadeneyre i Adrianija velik nesporazum zbog Konstitucija i Pravila. Adriani suprotstavlja Ribadleneyri da se u Flandriji ne može živjeti kao što se živi u Rimu. Došlo je do toga da je Ribadeneyra odustao od objavljivanja Konstitucija, jer da ne bi bile ni prihvaćene ni obdržavane. On savjetuje Ignaciju neka Oliviera pretpostavi Adrianiju kao prvog provincijala Donje Germanije.

Međutim Ignacije nuka Ribadeneyru neka s Olivierom pređe u Englesku. Smrt Olivierova i onda Ignacijeva premješta na druga vremena taj plan, koji je vidljivo smetao nekim prijateljima Družbe.

U Tournai-u uništi kuga malu skupinu, koja je, usprkos otporu, nastavila raditi na tom području. Od trojice sudrugova umriješe dvojica, dok treći jedva ostade na životu.

PROVINCIIJA FRANCUSKA

Pariz - Broët nastoji izraditi da se opozove dekret Teološkog fakulteta. On dijeli "Odgovor" na dekret, što ga je Ignacije dao izraditi u Rimu. Kardinal Pole, prolazeći kroz Pariz, izradi da se kralju podnese diplomatskim putem informativni izvještaj izrađen u Rimu. Pariski teolozi ne uzmiču. Ipak se kardinal de Lorraine nada dobru: Francuska je u to vrijeme upletena u rat sa Španjolskom na Papinskoj strani. Taj je rat više diplomatski nego vojnički.

Kroz to vrijeme rade sudrugovi posvuda gdje im rad nije zabranjen: u Saint-Germain-des-Pres, Saint Come, Saint Gervais, Saint-Loup, Saint-Gilles. Studije su, usprkos zlih vremena, ozbiljne, ali je zdravlje osrednje.

Billom - Sve tu započinje u svetom neredu. Malo-pomalo se sudrugovi okupljaju, petorica su svećenici koji omogućuju duhovno služenje i misije. Dok je "sveučilište" još u-proučavanju, otvara se kolegij. Pet je razreda otvoreno "na Sv. Magdalenu" (700 učenika). Canal je rektor u Billomu, Ivan--Krstitelj Viola glavni ekonom u Parizu. Guillaume

du Prat sve odobrava, sve financira te sve ovisi o njegovu velikodušju... i njegovu dobru zdravlju.

Jedan dobročinitelj iz Lyona predlaže otvaranje kolegija u Fourvière-u. Sve bi bilo savršeno, da je bilo ljudi. Ignacije odbija. 700 pisama, što ih je Ignacije razaslao tijekom sedam prvih mjeseci 1556. dirljiva su. Ona nam predočuju skrajnja naprezanja utemeljitelja da ujedini, učvrsti, razvije Družbu Isusovu po svem svijetu.

Kakav nam se Ignacije pojavljuje kroz to dopisivanje? Prije svega kao neumoran radnik u "vinogradu Gospodnjem". Taj vječni bolesnik po dužima posao koji bi satro i čovjeka čvrsta zdravlja. Svijet se nalazi pred njim i on se nalazi pred svijetom: on prati svoje sinove po svim putovima na koje ih je poslao "Namjesnik Kristov na zemlji".

Iz 1556. datiraju njegovi divni "naputci" Gonçalves- u da Câmara kad putuje u Portugal; sudrugovima koji polaze da osnivaju u Pragu ili Sienni, ili Kolnu, ili Ingolstadt. Kakvog li misionara!

Treba dobro zapamtiti duhovna pisma iz tih zadnjih mjeseci. U njima odjekuje iskustvo čitavog jednog života. Družba ne iscrpljuje njegovo apostolsko srce. Ignacije prati s ljubavlju velike događaje u Crkvi i u svijetu, ostajući pri tome sitničav, zagrižljiv administrator, naročito u onom što se tiče siromaštva, stila života svojih sudrugova.

Piema iz srpnja 1556. najbolje od svih drugih otkrivaju Ignacija. 3. i 20. srpnja piše o kući koju valja kupiti ili o gradnji koju valja izvesti u Tivoliu; 4. traži od svih odgovornih za primanje kandidata da budu stroži pri izboru; 7. točno određuje trajanje novicijata i njegove poslove; 18. bira slova za novu tiskaru Rimskog kolegija; 19. sređuje jednu stvar a kojom je povezan "dobar glas" Družbe; 24. sastavlja pismo "okružnicu" za "utjehu sudrugova". I tako sve do smrti nosi pred Bogom upravu Družbe Isusove, udahnuje svojim sinovima duh kojim ga je Gospodin obdario u Manrezi, Jeruzalemu, na Montmartreu, u Veneciji i napokon u Rimu. Šalje i potiče svoje sudrugove na najsmionije i najteže misionarske zadaće. Nadahnjuje, oduševljava, raspaljuje.

Nego, nije li ta snažna djelatnost i prisutnost osnivača prebacila u drugi red zakonodavno djelo koje spada na generala novoga reda? Zadaća tim zamašnija što je ona zbog raspršenih "primi Patres", i zbog preminulih, veoma rano pala na samoga njega.

Postanak Konstitucija, eto to je što nam valja sada proučiti.

Taj se postanak neće završiti za Ignacijeva života. On je ostavio Konstitucije u tekstu punu bilježaka, dopuna, još "na pokusu". Kako je, dakle, radio? Da li su ti zakonodavni tekstovi istinski njegovi? Kroz kakva su redakcijska razdoblja prošli? itd. Sve su to pitanja najveće važnosti da bismo shvatili mentalitet Ignacija Loyolskoga i značaj njegova djela.

II. KONSTITUCIJE: APOSTOLSKI SMIŠLJEN RAD? ZBIRKA ISKUSTAVA? ILI VODIČ ZA "POSLANJE"?

Predmet je složen. Da ne bismo se već od početka zaputili u bezizlazne putove, potrebno je sjetiti se zašto je i u kojim uvjetima Ignacije Lojolski primio na se dužnost da sastavi Konstitucije Družbe Isusove:

1. Temeljna je nakana prvih otaca bila da zajedno - i koliko je moguće još prije samog izbora vrhovnog poglavara - sastave konstitucije novoga reda. Okolnosti su dovele Ignacija da sam bude tvorac toga djela. Ipak uvelike se brinuo da svoju redakciju, prema tome kako je napredovala, podvrgne odobrenju "primi Patres", pače i novih audrugova, o kojima je držao da posjeduju više onoga "mens Societatis".

2. Rad na Konstitucijama dolazi poslije zajedničke odluke (i u neku ruku o njoj neovisan) da će sudrugovi misionariti "posvuda po svijetu, kamo će ih Namjesnik Kristov poslati", bilo među vjernike, bilo nevjernike. Prikazanje Papi (18. - 23. studenoga 1538.) zbiva se pet mjeseci prije "vijećanja" sudrugova (polovica ožujka do 24. lipnja 1539.). Prema tome makar Družba Isusova nije bila ustanovljena kao redovnička zajednica, skupina "primi Patres" i onih koji će im se pridružiti, bila je obvezana slobodnom odlukom - i izvan svakog kanonskog zavjeta - živjeti i misionariti "prema odredbi Namjesnika Kristova na zemlji".

3. Treba postaviti - i to sa svim doličnim poštovanjem, razumije se - jedno osobno pitanje: da li je Ignacije bio pripravljen - i pače unaprijed određen po svojim prirodnim talentima - da sastavi Konstitucije? Razlikujmo ovdje pet stupnjeva (za takvo se djelo traži više svojstava, koja se prividno malo među sobom podudaraju): Ojetilo velikih predosjećaja kadro da pokrene ono što je najbolje u ljudskoj energiji, a to je osjetilo Ignacije divno posjedovao; Zatim kanonako znanje, u najvišem značenju te riječi, to jest poznavanje crkvenih stvari, iskustvo ustanova što ae mogu, uspo-rediti, primjena pravničkog govora. To je znanje Ignacije slabo posjedovao, pače mu je po svom temperamentu i svojoj izgradnji bio premalo sklon. Dar organiziranja, to jest dar stvaranja organske cjeline, u kojoj se svi dijelovi skladno uklapaju, razmjerno rapoređuju

i sačinjavaju snažno jedinstvo s obzirom na dobro određen cilj. Tim je darom Ignacije neosporno raspolagao. Zatim osjećaj za duhovnu vrijednost, za važnost i najmanje pojedinosti u svagdašnjem životu, za njegov utjecaj na opću atmosferu redovničke opstojnosti. Vidjet ćemo da ga je Ignacije imao u veoma visokom stupnju - veoma visokom pače prema mišljenju nekih. Ignacije je napokon uživao još jednu prednost, veoma dragocjenu s obzirom na takvo stvaranje: imao je iza sebe znatno duhovno, apostolsko i ljudsko iskustvo. Taj se čovjek pedesetih godina, oblikovan u školi teškog i bogatog "Putu" prihvaća posla. To će iskustvo probijati iz svake stranice njegove redakcije. Nego, da neće nedostatak kanonske znanosti kod njega priječiti ga da uspije zadatak što mu ga sudrugovi povjeravaju?

1. RAZDOBLJA DUGOG POSTAJANJA

Prvo razdoblje: "primi Patres" rade zajednički

Čim su "primi Patres" odlučili (polovicom travnja 1539.) organizirati se u redovničku zajednicu, određuju glavne značajke nove ustanove. I to traganje provode zajednički, ne prema nekoj apstraktnoj osnovi savršenosti, nego u stvarnosti duhovnog iskustva, poziva što ga čuše od Gospodina: "Htjeli smo zajednički raspravljati o svom zvanju i o načinu života kakav je bio naš."² Sudrugovi 4. i 25. svibnja te 11. lipnja, nakon vijećanja donose odluke koje će se prozvati "Određbe Družbe" i koje, po predaji, već nose naslov "konstitucije". Ali dok je 15. travnja jedanaestorica sudrugova potpisalo adluku o zavjetu poslušnosti, samo sedmorica potpisuju vijećanja, Izgleda da su Broët i Rodriguez već otišli iz Rima.³ Xavier je odsutan (bolest ili posao duhovnog služenja), a Bobadilla odbija potpisati dokumenat, jer ne prihvaća da bi obveza poučavanja djece u kršćanskom nauku tijekom četrdeset dana po jedan sat na dan mogla biti predmet zavjeta.⁴ Te prve "konstitucije" su bitno važne da bi se dobro shvatilo daljnje razvijanje reda. Već u njima otkrivamo ono što će obilježavati duh budućih tekstova: "mens Societatis", poslušnost papi i vrhovnom poglavaru, misije, poučavanje u kršćanskom nauku, "duhovno služenje", temeljna izgradnja, načela zajedničkog dogovora i zajedničkih odluka, primanje novih članova. Sve to tu nalazi prvi izraz koji jasno označava jedan duh.

Koncem lipnja 1539. sudrugovi koji su stanovali u Rimu, nastavili su zajednički rad pa tako sastaviše "Pet Poglavlja" i "Kratak pregled Ustanove",⁵ što će predložiti Papi kao temeljno pravilo Reda. Tih "Pet Poglavlja" svakako je zajedničko djelo, mada je Ignacije među sudrugovima uživao znatan osobni ugled. Sam Bobadillin otpor

bio bi dosta, kad ne bi bilo drugih dokaza, da posvjedoči kako je sloboda govora i suda, dakle dopuna, bila pravilo na sastancima skupine.

Već 3. rujna 1539. Pavao III. odobrava i potvrđuje "Pet Poglavlja" "viva voce". Proteći će više od jedne godine prije nego se to verbalno odobrenje pretvori u službeno bulom Regimini militantis (27. rujna 1540.)⁶ Teškoće s kojima se sudarila nova ustanova u tom vremenskom razmaku, već su ispriповijedane.⁷ Bula Regimini ponavlja gotovo riječ po riječ "Pet Poglavlja". Ipak, važna se preinaka uvukla u tu prvu zakonsku uredbu Družbe Isusove: u "Pet Poglavlja" bilo je predviđeno da će Družba, kao takva, moći posjedovati stalna dobra i rente radi uzdržavanja svojih studenata po sveučilištima (zapravo ekonomski sistem, sličan sistemu prvih otaca u Parizu). U buli izlazi na vidjelo drugo rješenje: stvarati, za te studente, kolegije kojima bi pripadala ta stalna dobra i rente, a Družba bi imala samo vrhovni nadzor nad njima. Ta preinaka iznova svjedoči o zajedničkom značaju razmišljanja u skupini. Izgleda, naime, da je to Laynezovo djelo. Laynez je, tvrdi Ignacije, "izmislio kolegije" i pronašao rješenje "s obzirom na siromaštvo".⁸ U svakom slučaju to je gledište razvijeno u dokumentu "Za osnutak kolegija" što ga treba datirati krajem godine 1540. ili siječnju 1541.

Jedan drugi dokumenat, malo poslije prijašnjega, pokazuje kako je teško bilo rješavati problem siromaštva u tim prvim mjesecima postojanja. Naslov mu je: "Osnutak jedne kuće".⁵⁰ Zar to ne znači neki uzmak s obzirom na prvi propis zakonski? Dok "Kratak pregled Ustanove" obacuje svaku rentu (osim onih koje su namijenjene kolegijima), eto "Osnutak jedne kuće" dopušta rente za neke određene ciljeve. Tako je Codace 18. rujna 1540. isposlovao od Pavla III. prenos na Družbu crkve "Santa-Maria della Strada", koja je bila župa i kao takva obdarena rentama.⁴¹ Sudrugovi tapkaju po tim pita- . njima siromaštva koja ravnaju njihovim materijalnim životom i njihovim apostolatom. Kasnije ćemo vidjeti kako Ignacije odlučno nastupa u prilog strogog siromaštva "sakristije" i ponovno sprečava bilo kakav ustupak.

Prvi oci, koji su to mogli, sastadoše se 4. ožujka 1541, u Rimu. Bilo ih je samo šest, ali tijekom 1540. ili početkom 1541. oni koji moradoše ostaviti Rim, predali su punomoć sudrugovima koji su se sastali "da načine (konstitucije) kao da je sva Družba prisutna".¹² Prije nego što su pristupili izboru generala, Jay, Broët, Laynez, Codure, Ignacije i Salmerón htjedoše, uz jednakost glasovanja i glasova, srediti neke točke koje su bile ispuštene 1539. ili za koje je iskustvo pokazalo da zahtijevaju produbljenije ispitivanje. Tu

nalazimo razvijenije, točnije određene teme vijećanja o "Determinaciones" iz 1539. i "Pet Poglavlja". Zanimljiv je postupak, prihvaćen za taj zajednički posao. Već. 10. ožujka šestorica sudrugova ovlastili su Ignacija i Codure-a da ispituju točke koje su iziskivale jasnoću u duhu "Pet Poglavlja" i bule Regimini militantis, dok bi Jay, Salmerón, Laynez i Broët nastavili misionariti u Rimu. Ignacije i Codure trebali bi podvrgnuti svoj rad odobrenju četvorice sudrugova. Kad to bude obavljeno, oni bi izrazili želju Svetom Ocu da njegovom vrhovnom vlašću bula bude ispravljena u tim točkama. I stvarno, u dokumentu iz ožujka 1541. nalazimo više važnih odredaba koje se tiču siromaštva;¹³ izbora generala doživotno, odijevanja, poučavanja djece u kršćanskom nauku, nutarnjih skolastika u redu (ponovno ih dopustiti), postupaka kod glasovanja (izbori i odluke), primanja i kušnje, itd. Vidi se značenje tog dugog dokumenta,¹⁴ ali kako ga nazvati? O. Codina daje mu naslov: "Konstitucije iz 1541."; Nadal ga smatra samo kao "bonae voluntatis et pii conatus";¹⁵ a njegovo obrazloženje nije bez snage: samom generalu "na prijedlog njegovih sudrugova, izraženom većinom glasova", bula Regimini militantis podjeljuje vlast da izradi konstitucije.¹⁶ Malo je važno ime. Taj nam dokumenat osim važnosti svoga predmeta, pokazuje ponovno duh tijesne suradnje, koji je vladao pri izradbi konstitucija.¹⁷

Početak travnja 1541. dokumenat je dogotovljen i odobren. Istom tada šestorica sudrugova, vodeći računa o glasovima odsutnih, pristupiše izboru vrhovnog poglavara. Već smo rekli u kakvoj se dramskoj atmosferi odvijao izbor Ignacija.

Drugo razdoblje: 1541 - 1547.

Ignacije radi sam na Konstitucijama. Većina "primi Patres" unaprijed prihvaća ono što odredi i što će odrediti, ali on, držeći se bule Regimini militantis traži, koliko je moguće, njihovo odobrenje.

To je stanje značajno u svojoj složenosti. Ignacije, kao general, ima vlast da "stvora" konstitucije "u vijeću" i "na prijedlog svojih sudrugova, većinom glasova". Ništa ne kaže da on sam treba sastavljati tekstove. Međutim, činjenica je da taj posao pada na njega i to samo na njega: 4. ožujka 1540. "šestorica sudrugova", prisutnih u Rimu, dali su punomoć "onima koji će biti u Rimu, ili koji će biti tamo sazvani, ili koji će moći poslati pismeno svoje glasove" da "načine" konstitucije i pače "da o njima odlučuju (determinare)."¹⁸ Međutim, igrom okolnosti i zbog slanja u daleke misije nekih od sudrugova ostaju u Rimu, poslije izbora generala, samo Ignacije

i Codure. Aktom od 14. svibnja 1541. "šestorica sudrugova" (Broët, Laynez, Salmerón, Ignacije, Codure, Jay) odlučuju iznova da "povjere onima koji ostaju u Italiji ovlaštenje da dobro dovrše stvari Družbe". Odluke će se donijeti odmah u Rimu ili dopisivanjem, većinom glasova. Jedna ograda: ti "zaključci će moći mijenjati već odobrene i potpisane konstitucije, samo ako su svi jednodušni i složni".¹⁹ Jasno rečeno, taj dokumenat znači da je stanje, stvoreno lo. ožujka 1541., produženo: Ignaciju i Codure-u pripada uređivanje konstitucija. Ali, eto Codure umire 29. kolovza 1541. pa prema tome sav posao ostaje na Ignaciju. Mora svladati neviđene poteškoće da sabere u Rimu nekoliko prvih otaca ili da brzo dobije od njih prijedlog i da im, dakle dade na odobrenja ustrojstvene tekstove ili akte. Jay, na primjer, unaprijed će poslati svoj pristanak na "sve što će Ignacije i braća u Italiji odlučiti s obzirom na Družbu".²⁰ Pa premda je to iz godine 1548., isto tako treba tumačiti "glasovanje četvorice audrugova" (Laynez iz Sienne, Salmerón, Broët iz Bologne, Jay) koje daje Ignaciju razrješnicu za prošlost i neograničenu punomoć za budućnost za sve što je isposlovao ili će isposlovati od Svete Stolice i za konstitucije, što ih je već sastavio ili što će ih još staviti.¹⁴ Drugim riječima: premda su "prvi oci" misionirali po Italiji, nije bilo lako provesti da dođu u Rim niti pače dobiti njihove glasove. Nema sumnje da Jay ima dobrih razloga da dadne unaprijed svoj potpis dokumentu ovim riječima: "Odobravam sve što se bude činilo dobro (ili dobrim? al buon parecer) našem velečasnom ocu magistru Ignaciju". Daleko smo od nekog autoritativnog, lukavog Ignacija koji sve uređuje tako da svoju sliku Družbe nametne svojim sudrugovima, već ustanovljujemo ono što smo ustanovili u povijesti apstolskog razvoja; Družba i Ignacije prvi idu naprijed boreći se sa stvarnošću i događajima prema tome koliko mogu.

Razdoblje od 1541. do 1547. izgleda mnogim povjesničarima šuplje u izradbi Konstitucija. Da podupru svoju tezu, navode Nadalove riječi: "Ignacije se nije ozbiljno (serio) prihvatio Konstitucija prije 1546."²² Ako se to razdoblje uspoređi s dvije prijašnje godine i s narednim godinama, ne može se nijekati da izgleda manje radino. Nego, kako predbaciti Ignaciju neki nedostatak raspoloženja za taj posao razmišljanja kad navala poslova proždire svaki njegov dan? Međutim, usprkos prividnosti ostvaruje se veoma znatan napredak u zakonodavstvu mlade Ustanove.

Godine 1542. Ignacije postiže od Pavla III. pravo za vrhovnog poglavara da šalje sudrugove u misije među vjernike, dok su misije među nevjernicima i dalje pridržane papi.²³

Duhovni dnevnik, u odlomku što ga posjedujemo (veljača 1544. do

veljače 1545.), jasno nam pokazuje Ignacija u punom jeku rada na razmišljanju i molitvi za konstitucije. U 1544. dolazi do njegove dramatične odluke o siromaštvu. Smiono se vraća na odredbu, stvorenu 1541. jednodušnošću sudrugova i odobrenu drugom bulom Pavla III. Sacrosanctae Romanae Ecclesiae (mogućnost za sakristiju della Strada da ima dohotke). Ali točno ističe, tijekom svoga dugog izbiranja, kako tu stvar pokreće samo "što se (njega) tiče i koliko (o njemu) ovisi". Postavlja tu ogradu radi poštivanja prava odluke sudrugova koji su potpisali²⁴ prijašnje konstitucije. Bilježi 12. ožujka: "Proveo sam četiri dana a da nisam razmotrio ni jednu točku konstitucija"²⁵, što znači da je taj zastoj izniman. Napokon 17. ožujka 1544. bilježi: "Ovdje sam se počeo spremati da prvi put razgledam pitanje misija."²⁶ Posve je vjerojatno da se radi o "Konstitucijama koje se odnose na misije" (1544. - 1545.?)²⁷, a koje će kasnije sačinjavati glavnu jezgru VII. dijela Konstitucija. Napokon u nedjelju 12. svibnja bilježi: "Ove nedjelje, prije mise, počeo sam i odlučio se pospješiti rad na konstitucijama": siromaštvo, misije, druge točke konstitucija; sve teški problemi razmotreni pred Bogom i naročito prema, "duhovnim poticajima", što ih osjeća prije, za ili poslije mise.

Ne polazeći s o. Zapico-m, učenim izdavačem Regulae S.J., pa da ustvrdimo da je Ignacije počeo pisati Konstitucije 1541.²⁹; izgleda teško smatrati to razdoblje 1541. - 1547. kao nekako prazno. Bolje je vjerovati Jeronimu Domenéchu koji, početkom 1544., piše sudrugovima u Španjolskoj, kako se "magister Ignacije uz druge poslove velikog značenja bavi uređivanjem (adresar)konstitucija".³⁰

Svemu tomu treba dodati još i druge dokumente, od kojih mnogi potječu iz 1546. Protiv svake ambicije (odbijanje crkvenih dostojanstava) jest tekst koji postaje jasan istom u svjetlu okolnosti. Između 1543. i 1546. šestorici prvih otaca zaprijetila je opasnost da postanu biskupi: Rodriguezu³¹ (već 1543.), Laynezu, Favreu, Bobadilli, Jayu, Broëtu, a 1546. počelo se govoriti o patrijarhatu u Etiopiji. Breve (3. lipnja 1546.) proširuje "ovlasti" sudrugova za apostolsko djelovanje³¹; breve Exponi nobis (5. lipnja 1546.) ustanovljuje stupnjeve duhovnih pomoćnika i braće pomoćnika, ukida svako ograničavanje broja profesa i uvodi u ustanovu podređene sustave (poglavari, zamjenici, provincijali, itd.); "propisi" za skolastike u Padovi (1546.); opis nekih zapreka za primitak u Družbu (1546.)³¹ jedan tekst o dobročiniteljima, itd.

Iz tog razdoblja datiraju, barem vjerojatno, jedna ili dvije redakcije onoga što će u Konstitucijama postati Examen (kandidata). Pače, premda, kao u našem slučaju, ne pristajemo uz tezu Francois

Roustant-a i Francois Courel-a u francuskom izdanju Konstitucija,³⁶ ta je prva redakcija Examen-a silno značajna.

Jedan dokumenat nam otkriva ogroman rad što ga je Ignacije te godine obavio. Radi se o nekoj vrsti zbirke od oko 87 pitanja, koja se tiču ustanove. Izazvala je duga raspravljanja i još ne izgleda da su usklađeni svi glasovi o autoru (ili autorima), svi datumi (1544. - 1549.?) i značenje tih pitanja. A ipak je ta zbirka, možda vezni dokumenat razdoblja kad Ignacije radi sam, s razdobljem u kojem mu pomaže Polanco. Ne možemo zalaziti u tehničko proučavanje tekata. Zadržimo samo tri točke, premda je izdavač teksta o. Codina dao jedan jedincati naslov toj skupini ("Constituta et annotata").³⁷ Ponajprije radi se zaista o jednoj zbirci, a sadrži tri teksta različita po značenju i datumu. Prvi, iz 1547. i pače iz 1546.: "Determinaciones antiguas" (Stare odluke) kojima Ignacije dodaje vlastitom rukom podnaslov: "Determinaciones antiguas y nuevas" (Stare i nove odluke). Zatim drugi tekst iz 1548.: "Determinaciones in Domino". Napokon treći: "Notas para determinar", koji bi bio iz 1548. ili 1549: Osim toga primjećujemo na rukopisu da su čitava poglavlja ispisana vlastitom Ignacijevom rukom, a ima i mnoštvo drugih znakova njegova pisma. Kao treće ustanovljujemo da se gotovo svi odgovori na ta pitanja nalaze na ovaj ili onaj način uklopljeni u Konstitucije i da je ta zbirka poslužila za temelj kasnijem Polancovu radu. To su sve tri točke koje se mogu utvrditi bez pogibelji zablude. Ostaju brojne nejasnoće: Tko postavlja ta pitanja? Komu su postavljena? Kad su postavljena? Što se nas tiče, pristajemo uz mišljenje o. de Aldama: to Ignacije postavlja pitanja samomu sebi, na koja kani odgovoriti tijekom redakcije konstitucija. Znajući kako ja Ignacije, da bi se posavjetovao sa svojim sudrugovima, morao ih hvatati, da tako kažemo; u lijetu za njihova kratka prolaza kroz Rim, možemo pače oblikovati hipotezu: služio se upravo tom zbirkom za svoja savjetovanja. Tako smo sigurni da je trojici otaca (Don Jakovu /Lhoost-u?/, Polancu i jednom "trećem po njihovu izboru") postavio jedno pitanje o siromaštvu crkve della Strada. Uglavnom bi mu zbirka trebala poslužiti kao podsjetnik, uvijek pri ruci, da upita neke sudrugove za mišljenje, kao što je bio dužan činiti.³⁸

Ako je naša analiza ispravna, otvara nam veoma dragocjene vidike na način kojim se Ignacije služio pri radu na konstitucijama u tim godinama kad je bio sam. Godine su to djelatne, učinkovite, pretrpane poslovima i mnogobrojnim osobnim duhovnim služenjem. Da li je uz takve uvjete bilo moguće jednom samo čovjeku planirati, zacrtati idealnu arhitekturu, "sa - staviti" savršene konstitucije? Vrtlog briga, susreta, posjeta jedva da mu je dopuštao da

o kojem određenom problemu koji je iskrsavao iz svagdanjega života, sastavlja tekst koji slični više nekim prigodnim prepisima nego kakvom članku kanonskog prava. Ali tko se ne bi složio da je vrijeme da posao, po Ignacijevu naputku, vodi neki tajnik, metodičan, učen, stručnjak u mnogim disciplinama i tehnikama, a u koje Ignacije nikad nije bio upućen?

Treće razdoblje:

Tri odlučne godine: 1547. - 1550. Ignacije s Polancom

Čovjek koga je Ignacije tada izabrao da mu pomaže u toj ogromnoj zadaći, bio je o. Juan-Alphonso de Polanco. U ožujku 1547. pozva ga Ignacije u Rim da bude tajnik Družbe Isusove.³⁹ Tu će dužnost obnašati kroz četvrt stoljeća, radit će s trojicom prvih generala Reda. Po smrti Franje Borgia izabran je za generalnog vikara. Bio bi izabran također za generala da mu nije bila zaprekom njegova narodnost. Bio je to čovjek izvanredne širine pogleda i duha.

Rođen je u Burgosu 16. prosinca 1517. u plemićkoj i moćnoj obitelji, potomak, po svjedočanstvu suvremenika, "novih-kršćana", to jest obraćenih Židova. Nakon što je svršio prve nauke u Burgosu, s 13 godina poslan je u Pariz. Tamo je dobio književno i filozofsko obrazovanje. Iz Francuske prijeđe u Italiju, u Rim, vjerojatno oko 1539. Španjolci su u to vrijeme uživali velik ugled na papinskom dvoru. Veoma brzo Polanco dođe do važnih nadarbina, ali naročito bio je imenovan apostolskim tajnikom, grofom Svete Palače i Lateraneke "aule" te 20. ožujka 1541. kupi za tisuću dukata službu bilježnika Svete Stolice. Ta veoma časna služba sadržavala je obimne povlastice i uvodila u papinsko plemstvo. Međutim, tijekom 1541. Juan de Polanco - sigurno na poticaj svoga prijatelja i sunarodnjaka Francesco Torres-a - obavi Duhovne vježbe pod vodstvom Layneza i pridruži se skupini sudrugova u kućici Astalli. To upravo razbjesni njegovu obitelj, koja je u nj polagala neizmjerne nade. Tu ga je Ignacije izradio. Koncem travnja 1542. Polanco je poslan u Padovu da tamo studira teologiju, zatim u Pistoju da u Toskani pripremi osnutak jednog kolegija Družbe. Posao je bio veoma osjetljiv, a za Polanca velika kušnja. Jedna predstava, bez sumnje slabo diplomatska, sastavljena na vojvotkinju Eleonoru, zaslužila mu je od Ignacija oštar ukor, popraćen još i pokorom.⁴⁰ Taj ga ukor pogodio upravo u vrijeme, kad je mladi Polanco bio izložen strašnom pritisku svoje obitelji, zapravo svoga rođaka Ludovica koji bijaše u velikoj milosti na dvoru Cosima Medici - da ga otrgne od "reformiranih svećenika". Ignacije tada najodlučnije

posreduje kod vojvode, a da bi zaštitio slabodu svoga sina, pozove ga u Rim za tajnika Družbe. Čini se malo vjerojatno da bi taj progon bio jedini razlog imenovanja. Ali tu se radilo o jednoj od onih sretnih podudarnosti, kojima je protkano Ignacijevu upravljanje.

Kad stiže u Rim kao tajnik Družbe, ima Polanco trideset godina (Ignacije pedeset i šest). Polanco je snažna osobnost, bistra uma, osoba u kojoj prevladavaju razum i moralna vrijednost. Njegova je misao snažno organizatorna, čvrsto ustrojstvena, a prati je odlično uklađene sposobnosti, Duh je neobično jasan, točan, metodičan, sposoban za dugu pažnju i duboko razmišljanje te brzo hvata niti pojedinog slučaja, nekog stanja, kakva teksta, kadar izvesti analizu isto tako kao i sintezu. Polancov stil otkriva nam čovjeka: točnost izražavanja, izbor riječi, nutarnji redosljed misli; draže mu je svjetlo od sjaja; ima u njemu zlatarskog umijeća; među prvim će se sudrugovima pokazati, bez sumnje, kao najbolji pisac: Chronicon, i njegovo dopisivanje (osobno ili "ex commissione"~) vrvi sretnim, dobro skovanim, značajnim izričajima. Katkad pušta nek mu izmakne koji smiješak, kakva ironija, tračak duhovitosti, no općenito on je "ozbiljan" (serio će biti jedan od njegovih omiljenih izraza), Uz to duboka moralna čestitost, briga oko potpune vjernosti. Povjesničar Aicardo nekako čudno kaže, ali ničim ne dokazuje, da Polanco, veoma revan učenik, "katkada pretiče misao svoga učitelja". Stvarno, Polanco je nastojao prije svega što čišće "razmisliti" Ignacijevu misao, spreman pitati ga, moliti i prihvaćati njegove ispravke. O. Scaduto, u predgovoru svoje studije "Pravila tajnika"⁴⁸ ide tako daleko da govori o "cjelovitom poistovjećenju između osobe i ustanove". Ta intelektualna i moralna cjelokupnost, kojoj se pridružilo neiscrpivo zdravlje (osim poslova generalnog tajnika, Ignacijeva suradnika na Konstitucijama, ekonoma, Polanco "misionira" po Rimu, ispovijeda, duhovno vodi, daje Duhovne vježbe), ta cjelokupnost, velim, stvorila je od njega savršen tip "velikog činovnika". Izgradnju "velikog činovnika" primio je u Parizu, zatim u Rimu (prije ulaska u Ignacijevu skupinu).

Takav je eto suradnik kojim se Ignacije služi sada za izradbu konstitucija.

Njegov prvi posao, izgleda, sastojao se u tome da temeljito prouči i upozna "Constitutata et annotata", zbirku što ju je Ignacije započeo 1544. i neprestance obogaćivao. Tajniku je trebalo potpunoma usvojiti pravu misao stvaraoča djela. Bilježio je i zapisivao sve što mu je izgledalo nejasno, nedostatno, ili sve što mu je padalo na pamet s obzirom na ustanovu, pa da o tom govori s Ignacijem. Tako

su nam sačuvana od Polanca četiri niza dubia (sumnja), koje izdavač Konstitucija datira posve ispravno od 1547. - 1548.²⁴ Po određenom redu razvrstava dokumente: "Constitutioniis circa Missiones", "De ambitu", "Odluke stare i nove" (prvi niz "sumnja"). Katkada bilježi Ignacijev odgovor. U drugom nizu proučava zakonodavstvo drugih redovničkih zajednica, vadi ono što mu izgleda da bi se moglo primijeniti na Družbu, upozorava što bi, po njegovu mišljenju, trebala Družba činiti drugačije od postojećih redovničkih zajednica. I ovdje su pribilježeni neki Ignacijevi odgovori.⁴⁵ U trećoj seriji ispituje Polanco papinske dokumente koji se odnose na Družbu: bule Regimini militantis i Iniunctum nobis, i breve Exponi nobis i Intercunctas.

Bilježi sumnje koje se u njemu bude, a na margini Ignacijeve odgovore. Što se tiče četvrtog niza, izgleda da je on neke vrste sažetak prvih triju. Pisan je brižljivije. Polanco u njemu skuplja pitanja prijašnjih nizova, zajedno s Ignacijevim odgovorima. Ignacije na margini svojom rukom potvrđuje ili ispravlja svoje prijašnje odgovore.⁴⁶ I tako evo nas, dakle, pred preglednim dokumentom koji odaje Polancov zahvat u posao. To je važan čas u postanku Konstitucija, nije prekid s onim što se upravo izrađivalo. Sada su dvojica na poslu da ispune zadaću, dva muža koji rade u suradnji podređenoga i nadređenoga. "Pravila tajnika" iz 1547. prekrasno nam otkrivaju položaj jednoga prema drugom.⁴⁷

Usporedo s tim zbirkama "Sumnja", Polanco je vodio i drugu, koja nije manje osjetljiva: izrađivao je popis (Indices) "stvari, koje su obrađene na papirima našega Oca" (Ignacija) i nastojao ih je razvrstati prema osnovnim predmetima.⁴⁸ Naročito godine 1548.⁴⁹ Polanco sastavlja dokumenat koji će uvelike utjecati na konačnu redakciju Konstitucija. To je ono što se naziva njegovim "Industrijama", a nosi potpun naslov: "Evo dvanaest industrija,⁵⁰ kojima se treba Družba pomagati da bolje napreduje prema svome cilju."⁵¹ Prvi put zacrtava se cjelovit plan po kojem bi trebalo prikazati do sada rasute dokumente. Povjesničari su suglasni da u "Industrijama" prepoznaju zajedničko djelo Ignacija i Polanca. Jedni daju prednost nadahnuća Ignaciju, drugi Polancu. Ne bi li bilo mudrije priznati da bi bilo potrebno, radi odluke, prisustvovati razgovorima obadvojice suradnika?

U isto vrijeme Polanco priprema novu papinsku bulu koju čine potrebnom iskustva sedam godina misionarskog postojanja. Pavao III. izdaje 18. listopada 1549. bulu Licet debitum, koja izvanredno proširuje povlastice podijeljene Družbi. Istom što je izabran Julije III., već proglašuje 21. lipnja 1550. bulu Exposcit debitum, koja potvrđuje sve što je Pavao III. podjelio sudrugovima, i još to

povećava. Dvije bule u razmaku od devet mjeseci! Nesumnjivo činjenica se tumači promjenom u papinstvu. Ali, možda nisu dosta zapažene znatne izmjene - recimo napredak - po kojima se prva bula iz 1540. razlikuje od bula iz 1549.-1550. Družba se javlja u isto vrijeme ista i različita: ima lice kanonske zrelosti i to toliko da je neki povjesničar mogao reći da se izmijenila više između 1540. i 1550., nego između 1550. i 1950. Prije doskočica nego objektivan sud. Jer, kroz izmjene što ih je nametalo apostolsko iskustvo sudrugova i crkveno zakonodavstvo, Ignacije čvrsto zadržava istovjetni cilj i duh. Ali ostaje istina da izgleda veoma znatan napredak, ostvaren u deset godina u zakonodavstvu Družbe Isusove.

Četvrto razdoblje: "prag" 1550. - 1551.

Ignacije i Polanco silno rade. Godina 1550. jest "sveta godina", a Ignacije misli već od 1546. da tom prigodom sazove u Rim "primi Patres" i druge sudrugove u koje se pouzdaje. Želi, prema propisima . bula Pavla III., podastrijeti im na odobrenje, a naročito na ispravak, na kritiku, na sugestiju suvisli tekst konstitucija. "Otac Ignacije, bilježi Nadal u svom "Dnevniku" , saziva 1550. profese koji su bez velikih teškoća mogli doći u Rim, i neke druge oce kao za neke vrste generalnu kongregaciju, da im pokaže konstitucije pa da oni dadu svoje primjedbe koje budu smatrani potrebnim.⁵² Naročito šalje mnoga pisma i poduzima mnoge korake da bi se našli na okupu svi "primi Patres" koji su još na životu. Uporno je tražio, kako smo vidjeli, kod Juana III. da dođe u Rim Rodriguez, pače i Xavier. I svi će se, zaista (osim Xaviera) sastati s Ignacijem bilo 1550., bilo 1551., pa iviše drugih, kao Borgia, koji službeno ostaje vojvoda od Gandije. Svi će biti pitani za mišljenje ili u malim skupinama ili pojedinačno. O tom savjetovanju nalazimo svjedočanstvo u "Observata Patrum" (Primjedbe otaca Layneza, Salmeróna, Araoza, Bobadille).⁵³

Koji je bio, dakle, onaj tekst predložen raznim gostima u della Strada onih godina 1550. - 1551.? To je tekst što ga svi povjesničari nazivaju "tekst A" Konstitucija. Pri tom ne postoji nikakva nesuglasnost. I svi ga smatraju također djelom Ignacija, uz pomoć Polanca, prema pokazateljima što ih prije navedosmo. Jedino bi problem bio u odmjeri važnosti Polancove suradnje. No, nitko ne bi posumnjao da "tekst A" odražuje točno, vjerno Ignacijevu misao. Međutim, iznesena je jedna teza pred nekoliko godina (1967.) u predgovoru drugom svesku francuskog prijevoda Konstitucija; teza opasna, koja je stvorila mnogo zabuna kod nekih duhova. Taj tekst A, zbog kojeg

sudrugovi pozvani 1550. da dadu svoje mišljenje i na kojem će Ignacije i Polanco raditi još šest godina uvažavajući kritike sudrugova i svjetlo iskustava, ne bi bio samo tekst posve ignacijanski, nego je navodno doživio izmjene od Polanca koji da mu je duboko promijenio mentalitet bez Ignacija, a možda da ni Polanco nije izmjerio doseg te promjene. Pravi, uistinu ignacijanski tekst bio bi tekst "a" što ga je izdao prvi (i jedini) put Arturo Codina u MHSJ 1936.⁵⁵

"Sve se zbiva, piše F. Roustang s obzirom na tekstove o poslušnosti, kao da se Polanco najprije zadovoljava da piše po diktatu sv. Ignacija (NDR: to bio tekst a), ali kao da bi mu malo-pomalo sloboda koja mu je dana, dopuštala da se izražava na svoj način, a ne primjećujući da je taj način veoma daleko od načina osnivača Družbe (NDR: to bi bio tekst A. zatim tekst B)."⁵⁶ Onda dalje s obzirom na tekst B: "Vjerojatno je da je (Ignacije) hotimice prihvatio razne utjecaje koji su se gomilali na njegov rad na izradbi. Bio je to njegov način da se ne zatvori u samosvojno gledanje koje bi se izvrgavalo pogibelji da ne bude shvaćeno i prema tome da ostane bez učinka. Simbioza njegova genija i mentaliteta njegova vremena, posebno njegovih suradnika, bila je potrebna za nastavljanje njegova djela." Tvrdnje iz kojih se mogu povući eksplozivni zaključci... na što se nije trebalo čekati. Tko god želi upoznati Konstitucije ignacijanskog mentaliteta, mora dakle, kako kaže Fr. Roustang, poslužiti se tekstom "a" a ne tekstom "A".

Granice naše studije ne dopuštaju nam da do dna pretresemo Francois Roustanga. Osim toga taj bi posao podvostručio podrobnu kritiku koju je o tom uvodu obavio o. de Aldama u svom djelcu La Composicion de las Constituciones de la Compania de Jesus.⁵⁸ Reći ćemo samo ovo: ustrojstvena analiza koju Roustang provodi o ignacijanskoj misli (genetičko, racionalno i dijalektičko ustrojstvo) zanimljiva je sama po sebi, baca dragocjeno svjetlo na tekst. No, kao svaka metoda stilističke analize, morala bi biti nadopunjena i pregledana, tako reći drugim metodama tekstualne kritike. Sama po sebi ona je jednostrana i sistematična. Osim toga ne možemo, a da se ne čudimo što Roustang nije u svojoj studiji uzeo u obzir ono što nam je poznato o načinu kojim je Ignacije vodio svoj rad već od 1541., a naročito od 1544. Ta već prije 1547. Ignacije je odustao "da se zatvori u samosvojno gledanje" Družbe i to ne stoga što bi se to gledanje "izvrgavalo pogibelji da ne bude shvaćeno i prema tome da ostane bez učinka", nego jednostavno jer je Ignacije bio uistinu duhovan čovjek koji je, pipajući, tražio volju Božju, i kao svi ponizni ljudi nije si umišljao da ima monopol s obzirom na nadahnuće Duha Svetoga, i bilo mu je stalo do toga da provjeri, ispita i nadopuni vlastite misli mislima onih koje mu je Bog dao kao suradnike i suosnivače. Napokon

Roustangova teza ne može izdržati neposredno ispitivanje rukopisa od 145 stranica teksta "a", koji se očuvao u rimskim arhivima Družbe Isusove.⁵⁹ Ispitivanje i istraživanje izvora za svaki dio Konstitucija očevidno dokazuju da se radi "o vještačkoj i uvelike različitoj kompilaciji pređašnjih spisa".⁶⁰

Još jedna zadnja točka zaslužuje da bude točno određena: nutarnja kritika teksta "a" i vanjska kritika njegova rukopisa, snažno naginju, da ne reknemo obvezuju, da se krajnji datumi njegove redakcije odrede: sredina 1549. (početak) i sredina 1550. (svršetak). No tekst Konstitucija, koji je bio podvrgnut ispitivanju i kritici sudrugova, sakupljenih na prolasku u Rimu, bio je tekst A. I taj tekst A bio je dovršen prije svršetka ljeta 1550. Između svršetka redakcije teksta "a" i svršetka redakcije teksta "A", protekla su jedva dva mjeseca. Malo je to da se tekst ignacijanskog mentaliteta preokrene u tekst polansovskog mentaliteta. Što zaključiti? Tekst "a" je pokušaj, ili pače skupina pokušaja, kakvih arhivi imaju nekoliko, da se izradi onaj suvisli tekst što ga je Ignacije želio predložiti sudrugovima sakupljenima u Rimu 1550. godine.

Prekinimo ovdje tu raspravu. Za nas, Ignacije i Polanco nastavili su svoju usrdnu suradnju sve do svršetka teksta koji će biti podastrijet sudrugovima. Ovaj se trudio da što bolje shvati misao onoga, ali bez straha, kao što ga je Ignacije nukao i kao što je zahtijevala njegova služba, da pita, da moli jasnoću, ispravke, da sugerira, da predlaže, da daje bolje redakcije pripravan da se potpuno iskreno podloži Ignacijevu izboru.

Pohitimo natrag u della Strada pri koncu ljeta 1550. Ignacije već prima sudrugove koje želi pitati za mišljenje o Konstitucijama. Dana 23. studenog eto "vojvode od Gandije" Francisco Borgia (privatnog profesora reda od 2. veljače 1548.), dolazi s pratnjom od dvadeset do dvadeset pet osoba. I svi se ti ljudi nastanjuju zasebno u tijesnoj kući. Prate ga Araoz, Strada, Miron, Andreas de Oviedo, Francesco de Rojas i magister Emanuel de Sa.⁶¹ Borgia će boraviti u Rimu do 4. veljače 1551. Dva duga mjeseca razgovara s Ignacijem. U siječnju eto Salmeróna, nakon što je u Veroni održao adventske propovijedi, pridružuje se Ignaciju i drugim okupljenim ocima u Rimu "da rekne što misli o konstitucijama".⁶² Tu je i Laynez, sa Salmerónom i Araozom sastavlja nekoliko "Primjedaba".⁶³ Jednostavne su, ali svježije, očito je da ih prva redakcija ne oduševljava. Salmerón izjavljuje: "Što konstitucije budu kraće i sažetije, to će biti bolje: izostaviti mnogo toga za objavljivanje." Nisu se sastali da čestitaju jedan drugom i da potvrde već dogotovljen tekst! Borgia odlazi 4. veljače u Španjolsku s ocima koji dođoše odatle samo radi sastanka, i s

nekim drugima, u svemu trideset osoba. Laynez će putovati s njima do Genove.⁶⁴ Istom što je španjolska skupina otputovala, kad eto 8. veljače stiže Simon Rodriguez, koga je Juan III. Portugalski nakon raznih okolišanja napokon pustio da pođe u Rim.⁶⁵ Tu će boraviti do 1. lipnja, Zatim će se zajedno s Mironom vratiti u Portugal. Četiri mjeseca razgovora Ignacija i onog od sudrugova koji upravlja razvojem tada najnaprednije provincije, one o kojoj ovise sve "misije" mlade Družbe izvan Evrope. Bez sumnje je za Rodrigezova boravka u della Strada Bobadilla iskrsnuo u Rimu između dva apostolska poslanja.⁶⁶ Barem mu se pružila prilika da odapne nekoliko strelica koje baš njemu odgovaraju: "Izgleda mi da se ista stvar više puta ponavlja. Bilo bi dobro kad bi se sva ova pravila izrekla ukratko i reklo bitno".⁶⁷

Željeli bismo biti sigurni da je vatreni Bobadilla imao toliko vremena da sjedne i pročita tekst što ga cenzurira! Godine 1557. progovorit će još snažnije. Nije on čovjek kojemu je godio strogi okus kanonskih tekstova. I drugi dođoše u Rim. Pozivi, što im je Ignacije uputio i koji su sačuvani u dopisivanju, ne ostadoše zaista uzaludni. Ipak ne nalazi se u izvještajima popis njihovih imena.⁶⁸ Bila je to dakle, da ponovimo ono što Nadal reče, neka "vrsta generalne kongregacije", koju je Ignacije održao koncem 1550. i početkom 1551. godine Nalagala mu je to njegova dužnost generala, prema papinskim bulama. Tražila je to također njegova poniznost ili posve jednostavno njegovo mudro stanovište, još od Pariza, da o svemu raspravlja sa sudrugovima. Pouzdavao se u njih sve, pa nije to bio sastanak "za šalu".

Čini nam se da imamo dokaz o važnosti koju je Ignacije davao tom sastanku. Pokušao je ne bi li se okoristio... da se odtereti generalata. Dogodilo se to 30. siječnja 1551. prije odlaska Borgije i španjolske skupine. Posjedujemo njegov spis odreknuća u sedam točaka što ga je uručio svima prisutnim sudrugovima.⁷⁰ Pravo govoreći imao je dobar razlog: opadanje zdravlja. Ali, pismo je bilo tako lijepo da bi i ono samo bilo dosta pa da ga se zadrži u službi. Naravno da sudrugovi odbiše tu ostavku, uzdajući se u Providnost da se njihova vjernost neće preokrenuti u ubojstvo. Jedini skrupulozni Oviedo prihvati Ignacijev prijedlog: "S divnom prostodušnošću, pripovijeda nam Nadal, on reče kako mu Ignacije ne izgleda više uistinu sposobn~ da nosi breme generalata, jer, kad to kaže sveti čovjek, valja mu vjerovati."⁷¹ Ignacijev čin ima barem ovu prednost: znači da je smatrao da taj sastanak "primi Patres" predstavlja graničnu točku u radu na konstitucijama i da je, što se njega tiče, bio na čast njegovu mandatu.

Peto razdoblje: 1551. - 1556.

Ignacije i Polanco usavršavaju tekst A Konstitucija u svjetlu primjedaba sudrugova i iskustva. Konstitucije su međutim, već od tog doba "objavljivane" po raznim provincijama i područjima.

Pet činjenica obilježava to novo razdoblje: Ignacije i Polanco dalje ispravljaju tekst A Konstitucija i iz njega izvlače tekst B. Istodobno redigiraju i dogotovljuvaju Pravila. Pomišljaju na tisak Konstitucija i Pravila, ako se vjeruje jednom Ignacijevu pismu. U svakom slučaju načinjeni su prepisi. Konstitucije i Pravila objavljeni su. Prevođenje u život ne odvija se tu i tamo bez zastoja. Sada nam treba proučiti tih pet činjenica da bismo shvatili u kakvom mentalitetu radi Ignacije.

Nameće se jedna prethodna primjedba: od 1553. Ignacijeva zdravlje sve više slabi. Proći će kroz sve češće i ozbiljnije krize. Došlo je dotle da je u travnju 1554. ustanovljeno "generalno vijeće da se bavi naročito stvarima Družbe". Vijećnici su Olave, Frusius i Gonçalves da Câmara, Polanco mu je tajnik. U studenom iste godine određuje Ignacije da svi svećenici, prisutni u Rimu, od kojih su četvorica delegati skolastika, izaberu generalnog vikara koji će mu pomagati u upravi. Izabran je Nadal. No, pogoršavanje Ignacijeva zdravlja pada u isto vrijeme sa znatnim porastom članova Družbe

i povećanjem njegovih briga. Između ostaloga: Rodriguezova afera, smrt Ksavera, etiopska misija, množenje kolegija za vanjske učenike te kasnije izbor Pavla IV. U toj su se atmosferi sređivale Konstitucije. Uz neumornog Polanca Ignacije se suprotstavlja svemu.

a) Rad na Konstitucijama - Rekli smo da je tekst A bio predložen ocima, okupljenima Rimu 1550.-1551. Rukopis pak tog teksta, osim Polancovih bilježaka, sadržava više od 220 Ignacijevih ispravaka ili dodataka (preko 140 u samim konstitucijama, a preko 40 u objavama). Katkada se radi o popravcima stila, ali su često i cijeli odlomci promijenjeni, nadomješteni, nadodani. Bilo je važno odrediti da li su ti ispravci provedeni prije ili poslije savjetovanja s "primi Patres". Savjesna studija o. Codina⁷² dokazala je da je stvarno mnogo njih provedeno poslije, a uzrok im je kritika otaca i volja Ignacija da se o njoj vodi računa.

Čini se da su u početku Ignacije i Polanco vjerovali da će biti dostatno ispraviti sam tekst A. Ali brzo se uvjeriše da moraju provesti novu redakciju. To je tekst što ga nazivaju B i koga će Prva generalna kongregacija od 1558. okrstiti imenom "Autograf o. Ignacija"⁷³, ne što bi rukopis bio pisan Ignacijevom rukom, nego da se označi da je to izvorni tekst ignacijevskih konstitucija. Smije se

redakcija toga teksta B staviti u godinu 1552. Nadal nije učestvovao na sastanku od 1550 - 1551. nego je došao sa Sicilije u Rim da položi svečane zavjete. Boravio je u Rimu dva mjeseca, zatim se vratio na Siciliju sa zadatkom da tamo "objavi" Konstitucije. Tekst što ga je ponio sa sobom, bio je još prepis teksta A. Naredne godine 1553. Nadal je u travnju imenovan povjerenikom za Španjolsku i Portugal da tamo obavi isto poslanje kao na Siciliji. No, sam nam veli da prepis teksta Konstitucija, što ga je morao ponijeti sa sobom, nije bio dovršen.⁷⁵ Poslan mu je kasnije u Portugal i primio ga je u Lisabonu 8. rujna kad se vratio iz Evore. Rimski arhiv čuva taj Nadalov primjerak. To je točan prepis teksta B.⁷⁶

Usporedba teksta A s tekstem B odaje znatan posao što si ga Ignacije i Polanco nametnuše da dovrše konstitucije. Značajno je, na primjer, što više ispravaka smjera za tim da se udovolji željama što ih izraziše Salmerón i Bobadilla: prenijeti u objave više odlomaka iz Konstitucija. Istaknimo još da se u tekstu B javlja slavni predgovor, nadahnut bez sumnje naukom sv. Tome i sv. Augustina, o primatu nutarnjeg zakona ljubavi i o nužnosti vanjskih zakona, ali taj predgovor naročito duboko odgovara Ignacijevu mentalitetu. On bi sam po sebi označavao zašto je Ignacije uvijek život Družbe, to jest misijsku djelatnost pretpostavljao redakciji Konstitucija i, možda još, zašto mu je, usavršavajući bez prestanka svoj tekst, bilo stalo da ne "zatvori" (claudere) Konstitucije prije nego umre. Jer, Ignacije će do kraja ispravljati, dopunjavati, poboljšavati taj tekst B tako da će se neki i prevariti: datirat će ga s 1556. godinom, dok on postoji već od 1552 - 1553. Tako će dva važna odlomka IV. dijela⁷⁷ biti uvrštena istom poslije 1553.

Posjedujemo popis tih dodataka i ispravaka Ignacije-Polanco u tekstu B. Dosta je tekst iz 1556. usporediti s primjerkom kojim se Nadal služio u Portugalu i Španjolskoj i koji se čuva u rimskom arhivu. Sve što je u onom, a nije u ovom, javlja se kao izmjene, provedene poslije 1553., a zbroj nije baš neznatan.

To znači da je život Družbe tekao i da je imao prvenstvo u Ignacijevim očima, ili mu je barem morao prethoditi pred napisanim tekstem. Tako je to uvijek bilo kod njega. Da se ne vraćamo na dokumente "Osnutak kolegija" ili "Da se osnuje kolegij" (1540. i 1541.), "Protiv svake ambicije" (1546.), "Misije" (1546.), "Konstitucije skolastika" (1546.), "Uskrata prihvaćanja pastoralnog služenja kod žena" (1546, - posljedica neugodnog iskustva Roser)⁷⁸ - sve tekstovi koji su utjecali na redakciju teksta A i pače katkada su u nj umetnuti - navedimo iz X. dijela Konstitucija B ono što se odnosi na peti zavjet profesora (zavjet poslušnosti ocu generalu u slučaju kad

bi koji profes bio uzdignut na neko crkveno dostojanstvo): moralo je to biti dodano poslije savjetovanja održanog 17. rujna 1554. prigodom imenovanja etiopskog patrijarha i etiopskih biskupa.⁷⁹ Ignacije je tako i dalje obogaćivao i poboljšavao ustav kojeg želi predati svojim sudrugovima kao neku oporučnu ostavštinu. Najbolju definiciju, što je imamo, o držanju Ignacija (i Polanca) u radu na konstitucijama, dao nam je sam Polanco u pismu Ksaveru 1552.: "Vjerujemo da po naročitoj Providnosti našega Gospodina neće (konstitucije) biti 'zaključene' dok nam iskustvo ne pokaže mnogo toga kao što nam je već pokazalo i dok Družba ne uhvati čvršće korijenje u brojnim područjima".⁸⁰ Ta nam Polancova opaska osvjetljuje polagani postanak Konstitucija.

b) Zbirke Pravila - Ovo je nesumnjivo jedno od najzamršenijih pitanja u povijesti ignacijevskih dokumenata.⁸¹ Da je u Ignacijevu temperamentu bilo sklonosti prema onomu što nam izgleda sitničavost - neki bi rekli cjeptidlačenje - tko bi to nijekao? Da se o tom osvjedočimo, dostatno je pročitati njegovo dopisivanje ili da Camarov Memorial. Dok ga zaokupljaju i previše obuzimaju velika crkvena pitanja, dok se prevelike poteškoće izdižu pred njegovim ili njegovih sudrugova planovima, taj je čovjek sposoban zanimati se za najsitnije pojedinosti odijela, hrane, kućnih dužnosti. Mnoge od tih pojedinosti, primjećujemo razmišljajući, imaju značajnu vrijednost, na primjer za siromaštvo (tako ili pomoćne službe /kuhar, nabavljač, itd./). Treba razborito suditi pače i o onom čemu danas ne shvaćamo smisla: poslušati ono što Ignacije izjavljuje Laynezu i Ribadeneyri s obzirom na "Pravila o vanjskom održavanju" (1555.): "Uvjeravam vas da su me ova pravila stajala, barem u sedam navrata, molitava i suza". To nas upozorava na opreznost. Ali, ustanovivši ispravno tu sklonost, radi se o tom da se, koliko je moguće, shvati smisao i značenje tih Pravila i njihovih načela, jer svaka skupina ima svoj vlastiti cilj. Taj je smisao jasan: Ignacije se ne plaši ničega toliko u duhovnom, intelektualnom, apostolskom, zajedničarskom životu, koliko dobrih želja koje ostaju u stanju dobrih želja. U svemu traži učinkovitost, iskrenost, čestitost, istinu života. Pravila su, u njegovim očima, sredstvo, najmanje uzaludno, da čovjek nadzire samoga sebe i da ga nadziru odgovorni za njegov redovnički život. Više nego konstitucije pravila imaju vrijednost i smisao samo ako srcem pokreće "zakon ljubavi".⁸¹ Pišući Laynez 1560., tada general, o. Bustamante-u, spočitava mu što je za svoju provinciju propisao odviše stroga i odviše podrobna pravila, "jer obdržavanje koje je obično korisno, veli mu, spriječit će u stanovitim slučajevima najveću službu Božju, a ona je cilj svih konstitucija i pravila".⁸³

Makar te riječi mogle izgledati čudnovate nakon onoga što prije rekosmo, propisati uredbe odviše sitničave protivni se ignacijanskom duhu. Dokaz je u tome što poglavar ostaje uvijek sudac u svakom stanju: njegovo je da primijeni zakon na osobe i okolnosti.

Nije nam namjera izbrojiti Pravila, sastavljena u Ignacijevu vrijeme ili od Ignacija.⁸⁴ Ipak treba razjasniti jednu točku: u Chronicon-u i dopisivanju susrećemo često ovaj dvimeni naziv: "Konstitucije i Pravila", naročito prigodom Nadalova putovanja 1553. u Portugal i Španjolsku. Što taj naziv prekriva? Najbolje je pokušati popisati što je Nadal tada nosio u svojoj prtljazi.

Vidjeli smo kako je Nadal za tog putovanja kao povjerenik nosio Konstitucije. Nosio je i "Pravila; obdržavana u Rimu". Dobio je također najšira ovlaštenja da ih može prilagoditi raznim uvjetima mjesta. I on se tim ovlaštenjima zaista poslužio u više navrata.

Veoma je vjerojatno da je među Pravilima bio i naš sadašnji Kratak pregled Konstitucija (čiji prvi tekst, što ga imamo, potječe upravo iz 1553.). I zaista, taj se Pregled sastoji zapravo od izvadaka iz Konstitucija i predstavlja temeljnu "jezgru" načela redovničkog života u Družbi. Neki su se pitali, i to ne bez razloga, nije li Ignacije sastavio ili dao sastaviti taj Pregled upravo prigodom Nadalova putovanja u Portugal?

Postojala su također "Pravila, obdržavana u Rimu", a sastavio ih je Polanco prema prijašnjim ignacijevskim dokumentima, naročito prema propisima što ih je Ignacije upravljao raznim kolegijima. Obuhvatala su jedan skup pravila pa ih stoga nazvaše kasnije "općim pravilima". To je skup propisa i savjeta u kojima je izraženo ignacijansko shvaćanje zajedničkoga života. Tekst što ga je ponio sa sobom Nadal, bio je nešto preuređen i nosi na sebi osobno Nadalovo obilježje.

Zatim dolaze "Pravila službi" ili zasebna pravila koja se tiču raznih kućnih službi: rektor, ekonom, vrtlar, itd. "Pravila, obdržavana u Rimu" obrađuju jedanaest službi, dok su ona što ih Nadal ponio sa sobom 1552. obuhvaćala dvadeset i tri. Sam je Polanco izradio ono bitno u tom povećanju. Pri tom ga je nadahnula u prvom redu Ignacijeva misao, ali i pravila što ih je bio izradio Simon Rodriguez 1545. za kolegij u Coimbri.⁸⁵ No, Polanco je to činio veoma slobodno. Sigurno je da je Nadal toj proširenoj redakciji dao svoj doprinos.

U cjelini "Pravila službi", što ih je Nadal nosio, označuju napredak s obzirom na povezanost i duhovnu pouku, ako se usporede s rimskim pravilima.

Da li je Nadal nosio sa sobom smjernice koje se tiču studija i skolastika? Protivno bi nas začudilo kad znamo da je to pitanje zaokupljalo Ignacija od 1540. Prve konstitucije za kolegije datiraju

iz 1541. Ignacije ih je ponovno preradio i poboljšao 1545, Od smjernica što ih je, bez sumnje, dao svakom kolegiju sačuvano nam je više nizova. Najstarije, kojima raspolažemo, odnose se na kolegije u Padovi i Bologni (1546 - 1547.), Otkrivaju nam veoma atvarno značenje stanja (Padova, Coimbra, Gandia, Valencia, Louvain, živjeli su različitim ritmom). Tako je Ignacije nastojao svakoj kući dati pravila koja upravo njoj odgovaraju. Studije, duhovni život, zajednički život organiziraju se u svakoj kući u različitim razmjerima. Polanco je 1547 - 1548. iz tih raznih dokumenata odabrao opće smjernice, naročito one koje su se odnosile na duhovni život.⁸⁶ Sve pokupljeno na brzu ruku, ali je on to doskora popravio i nadopunio u "Konstitucije za kolegije" (1549-1550.). Taj je dokument odlučno utjecao na IV. dio Konstitucija Družbe Isusove.⁸⁷ Ovaj put radi se o zaokruženoj sintezi, u kojoj su prikazani svi vidovi života skolastika i skolastikata: duhovni napredak studenata, njihov intelektualni život, njihovo zdravlje, život u zajednici, primanje novih članova u Družba. Još se, dakle, ne radi o kolegijima za vanjske, nego o nutarnjim kolegijima reda.

Otvorenje Sveučilišta u Gandiji 1549. izazvalo je redakciju posebnih konstitucija, poslije kojih su slijedile upute za talijanske kolegije za vanjske (kolegiji veoma slabih zborova; kao što već spomenusmo). Tada nadode jedan znatan događaj: osnutak Rimskog kolegija, o kojem je Ignacije sanjao da ga učini prauzorom kolegija za vanjske. Za Rimski kolegij sastavljena su pravila veoma slična "Konstitucijama za kolegije" od 1549-1550. Konstitucije izričito pozivaju druge kolegije da se nadahnjuju pravilima Rimskog kolegija pri stvaranju vlastitih pravila.

Brojni su znaci koji nas potiču na misao da je Nadal nosio u svojoj prtljazi svu tu zakonodavnu cjelinu idući u Portugal.⁸⁸ Njezin se utjecaj opaža u više pravila što ih je proglasio za vrijeme svoga posjeta.

c) Kada je Ignacije dao tiskati Konstitucije? To pitanje, koliko mi je poznato, ne postavljaju povjesničari, premda zaslužuje razjašnjenje. Smatra se, uglavnom, među stručnjacima za ignacijsku bibliografiju da su Konstitucije tiskane prvi puta u tiskari rimskih kuća (in aedibus S.J.) 1558-1559.⁸⁹ To je ona knjižica u dvanaestini, sastavljena od četiri dijela postupno izvedena. Prema tome izdanje dolazi poslije Ignacijeve smrti. Laynezu, izabranu za generala, Prva generalna kongregacija stavila je to u dužnost. Ne bi tu bilo ničega što bi trebalo istaći u onome što nas zanima da jedan tekst u Chroniconu i Polancovo pismo da Camari od 9. kolovoza 1552. ne otkriva

problem. Chronicon jasno tvrdi da je Ignacije imao od toga doba namjeru tiskati Konstitucije: " Francesco Borgia (mu) je natuknuo neka bi se Konstitucije: primjenjivale (exercerentur) t?jekom dviju ili triju godina prije nego se dadnu u tisak, da iskustvo mogne bolje pokazati kakav uspjeh postižu (quomodo procederent)". Chronicon⁹⁰ nam ne kaže što je Ignacije držao do tog nagovaranja, ali nas o tom obavještava pismo Polancovo da Camari. "Što se tiče onoga što velite o konstitucijama da neki (Borgia ne bi, dakle, govorio samo u svoje ime) misle da bi ih trebalo najprije primjenjivati nekoliko godina prije nego se tiskaju (imprimirse): premda bi ih tiskali samo za Družbu, tako su sastavljene da mogu, kao što ćete vidjeti, biti uvedene i na neki način prilagođene, a da ništa ne bude protiv njih. Ukratko, vidjet će se što je s time ovdje gdje ima mnogo kolegija pa da se pokuša provesti ih u život".⁹¹ Važnost tih dvaju tekstova očevidno nadvisuje jednostavnu anegdoticu činjenicu. Ako je točna Ignacijeva namjera da već 1552. tiska Konstitucije, to dokazuje da ih je već tada smatrao dosta dotjeranima da se mogu objelodaniti, barem za nutarnju upotrebu u Družbi. Uostalom portugalska reakcija, kao i Borgijina, ide za tim da pokaže da se, daleko od Rima i daleko od Italije, brinulo o tome kako će konstitucije biti "primljene" (quomodo procederent može se shvatiti na više načina, ali svi konačno izražavaju neku nesigurnost, ako ne uznemirenost). Tko bi se držao pisma od 9. kolovoza, mogao bi vjerovati da je Ignacije odlučio ne obazirati se na te prigovore i nagovaranja. Budući da nam stručnjaci ne iznose ni jedno tiskano izdanje Konstitucija prije 1559., izgleda da je Ignacije odustao od svoje namjere i da se; međutim~ zadovoljio time da prepisivači "prepišu" tekst.

c) Objavljivanje Konstitucija i Pravila - Svakako je Ignacije odmah otpočetak shvatio da neće biti dostatno tekst prepisan ili tiskan samo razaslati po raznim područjima Družbe pa da ga svi počnu odmah primjenjivati. Upoznavanju teksta dade on živo, osobno obilježje izravnim dodiranjem. Sudrugovi, u koje bi se posebno pouzdavao, raznositi će Konstitucije i Pravila nekako tako, od kuće do kuće, po svakoj provinciji. Čovjek u koga je polagao potpuno pouzdanje za to poslanje bio je Jerónimo Nadal.

Nadal je unišao u Družbu istom poslije 1545. Ignacije ga je zapazio od časa kad se susretoše na pariskom Sveučilištu. Pače pokušao je predobiti ga za sudruga, ali se Nadal bojao pridružiti se toj duhovnoj još prilično neodređenoj skupini, koja mu se činila da se upušta u neku avanturu za koju sam nije osjećao baš nikakve sklonosti. Konačno se ipak odlučio nakon što je sudrugove bolje upoznao

u Rimu. I tada darivanje samoga sebe, koje je dugo sazrijevalo, bilo je prema njegovu temperamentu potpuno, apsolutno, "bez ako i ali". Nadal je tip vjerna učenika, koji nikad ne izdaje.

Izbor je Ignacijev bio dobar. Nadal je bio bistra, prodorna, okretna uma, nešto malo tvrdoglav i uporan, ali je ipak imao osjećaja za ljude i ljudske probleme, jer je bio obdaren veoma finom tanko-ćutnošću koja ga je učinila dobrim promatračem i psihologom. Uz to je bio besprijekorno čestit, zazirao od bilo kakva ševrdanja i izdajstva, izbliza ili izdaleka. Njegova fizička snaga, naročito živčana, nije bila neiscrpiva, ali mu je odvažnost nadopunjavala sile, kadgod je to tražio njegov zadatak ili duhovno dobro blišnjega. To je upravo dokazao na Siciliji gdje je njegova apostolska energija stvorila čudesa. Ignacija je poznao tako dobro kao što i on njega. Tri godine ostao je uz njega u Rimu. Ignacije je mogao biti miran: Nadal neće iskriviti Konstitucije ni Pravila ni pretjeranošću ni nedostatkom. Nadal je također imao iskustvo iz Societas romana. "On je više nego itko drugi, piše o. de Guibert, pridonio da se učvrsti tradicionalni način shvaćanja i provođenja Konstitucija u život."⁹² A taj je način po nijansama gotovo po temperamentima bio ignacijanski. Ako ga je obogatio svojim teološkim i duhovnim znanjem što ga je bio stekao prije ulaska u Družbu, to je značilo ne da ga je iznakazio, nego naprotiv da je učinio, tako reći, da se rastvori ono što je još bilo samo pupoljak.

Tako na Siciliji dobi Nadal (19. prosinca 1552.) Ignacijev nalog da se vrati u Rim.⁹³ Pismo ga obavještava da se ne radi o tom da bi s Laynezom i Salmerónom pošao na Tridentski koncil, kao što se o tom govorilo prije petnaestak dana.⁹⁴ Pa onda zašto? Ignacije će mu to reći tek u Rimu. I zaista u Rimu ostade ne mjesec dana, kao što je bilo predviđeno, nego dva, jer je obolio. Svečane zavjete položio je 25. ožujka na ruke Ignaciju i odmah je bio određen da objavi Konstitucije na Siciliji. Slabo oporavljen ipak otputuje, jer je objavljivanje Konstitucija bilo hitno, a Domenéch; imenovan za provincijala na Siciliji 1. veljače 1552. bio zadržan u Španjolskoj.⁹⁵ Sicilija je bila tada cvjetno područje. Vicekralj Juan de Vega, njegova žena, sinovi i kćer, podupirali su sve zamisli sudrugova. Kolegij je u Messini napredovao: istaknuti muževi B, Palmio, Gian Casini, Kornelije Wischaven, Ribadeneyra i još drugi u njem su predavali i misionirali. Novaka je bilo u obilju. Nadal je među njima radio četiri godine (1548-1552.) pa je nailazio za svoje poslanje tek neznatne poteškoće. Ukratko, prvo se iskustvo odvijalo veoma ohrabrujući: sve se lako organiziralo po Konstitucijama. Tek jedna crna točka: Domenéch nikako da ostavi Španjolsku. Napokon

evo ga natrag koncem 1552. Nadal se vraća u Rim početkom ožujka 1553.

Već 10. travnja imenuje ga Ignacije povjerenikom za Portugal i Španjolsku. Poslanje: objavit će Konstitucije i Pravila, tamo će također srediti mnoge viseće poslove. Odmah kreće iz Rima prema Genovi opskrbljen veoma širokim ovlastima, raznim za samoga sebe i generalovom neograničenom punomoći za neke slučajeve koji su nadilazili njegove povjereničke ovlasti.⁹⁶ U Genovi se ukrca 17. travnja, a 5. svibnja stiže u Barcelonu, odakle brzo dođe u Portugal, a ipak je usput posjetio dvije ili tri rezidencije u Španjolskoj.

Ako je Sicilija 1552. bila najmirnija provincija Družbe Isusove, Portugal je 1553. bio neosporno najuzburkaniji. Već od siječnja 1552. provincija je bila duboko podijeljena, sve je u njoj kipjelo. Ignacije je oduzeo službu provincijala Rodriguezu, koji je sa Ksaverom zasadio Družbu u ta područja 1540., razvijao je pod djelotvornom naklonošću Juana III., upravljao njome dvanaest godina. Premda ga je Ignacije odmah imenovao provincijalom Aragonske provincije, ta je promjena izgledala u očima većine sudrugova, a i vanjskih, kao neki opoziv i kao kazna. Daskora se stvori klika vjerna Rodriguezu. i klika vjerna Ignaciju: nastadoše brojna otpuštanja i izlaženja.⁹⁷ Nisu li poneki pomišljali da osnuju novi "red", neovisan o Ignaciju? Najmanje što, se može reći, jest da Rim i "societas romana" nisu tamo uživali baš velik ugled. Bez stida su ocrnjivali samu Ignacijevu osobu. Kakav bi doček mogao biti priređen povjereniku?

Izgleda da nije bilo nikakve znatne poteškoće kod Juana III.,

na dvoru, kod vizitatora Mihaela de Torres-a, Mirona i većine sudrugova. Kad je prošlo prvo iznenađenje, Juan III. pristaje uz Ignacija Ostaju osporavatelji pa se Nadal pozabavi s njima čvrstom dobrotom. Ali nadasve, opet je stvorio u provinciji Portugal redovitu klimu.

U svakoj kući okupljao je oko sebe na svoj način zajednicu, čitao i tumačio Konstitucije. Sve je sudrugove primao jednog po jednog, dugo se sa svakim posebice razgovarao, slušao njihova pitanja i trudio

se odgovoriti. Takvim je usrdnim razgovorima prenosio mirno Ignacijev duh. Po Nadalu, Mironu, de Torresu klima se opet razvedrila. Ipak u času kad se Nadal u studenom spremao ostaviti Portugal i poći u Cordobu, bio je još zadržan iznenadnim događajem: tragedija Theotonia od Bragance. U Cordobu je stigao istom 23. prosinca 1553.⁹⁶

U tom Nadalovu poslanju u Portugalu jedan čin svjedoči o zbrci do koje je došlo zbog toga što nije bilo Konstitucija, barem u područjima daleko od Rima, ali svjedoči i o uspješnom poslu što ga je obavio povjerenik. U nedjelju 1. listopada 1553. u Sv. Roku, u Lisa

bonu, obavljala se u prisutnosti kralja i princa obred komu se danas čudimo: tri sudruga, "koji su već deset godina živjeli u Družbi", Genzalo de Silveira, Gonzalo Vaz i Antonio de Quadros polagali su svečane zavjete, zatim druga četvorica zavjete duhovnih pomoćnika (među njima o. Juan de Beira, na povratku iz Indije), i još četvorica zavjete braće pomoćnika, drugi napokon zavjete skolastika. Nadal je služio misu i primio sve te obveze. Prije obreda Borgia je propovijedao s tolikom "duhovnom snagom" da je jako ganuo slušateljstvo. Nema sumnje da ta svečanost, ponešto neobična, nije bila bez koristi. "Svijet u Lisabonu, priznaje Polanco, počeo je shvaćati nešto o razlici osoba u našoj Družbi". Dok su se zavjeti polagali, Borgia se nalazio uz kralja i tumačio mu "ratio votorum, quam ipse scriptam habuit". Još jedna Polancova primjedba potiče nas na razmišljanje: osim profes. još i drugi koji su trebali toga dana položiti zavjete bili su "odviše brojni da bi ih mogli svi položiti". Stoga je trebale sutradan upriličiti u istoj crkvi Sv. Roka još jedan naknadni obred.⁹⁹ I neće samo Lisabon biti dionikom tog sređivanja svečanih i jednostavnih zavjeta, jer će se obred obnavljati i po mnogim drugim mjestima i sačinjavat će jedan od najkorisnijih čina za Nadalova prolaska.

U prosincu 1553. stigao je Nadal u Cordobu i počeo tamo objavljivati Konstitucije te sređivati mnogo toga što je bilo odgođeno. Među najvažnijim bio je nacrt izrađen na jednom savjetovanju, na kojem su sudjelovali Araoz, Strada, Torres, Borgia, Bustamante i Villanueva, a radilo se o diobi Španjolske na tri provincije: Kastilijsku, Andaluzijsku i Aragonsku i o imenovanju Borgije generalnim povjerenikom za četiri provincije Iberskog poluotoka. Odluka pridržana generalu ostvarila se istom 7. siječnja 1554. Taj Nadalov posjet dobro je primljen kod španjolskih sudrugova, premda neke poteškoće iskrснуše narednih godina, koje ga primoraše da se vrati u Španjolsku jeseni 1555., kao što ćemo vidjeti.

Tijekom 1554. zbililo se nešto značajno. Te godine pođoše samo dvojica sudrugova iz Portugala u Indiju. Tamo su uvelike čeznuli da dobiju Konstitucije i Pravila. Ipak ih Nadal ne povjerava toj dvojici putnika. Zašto? "idi jedan, veli nam Polanco, nije izgledao prikladan da ih objavi, pa je pošiljka odgođena za narednu godinu".¹⁰¹ Ponijet

će ih sa sobom Antonio de Quadros 1556.¹⁰²; koji je bio određen za etiopskog provincijala, a bio je i profes Družbe.

Nadal je ostavio Španjolsku 29. rujna 1554. te u Rim stigao 11. listopada. Njegovo je poslanje izvršeno. Donio je Ignaciju obilje izravnih obavijesti i primjedaba o Konstitucijama i Pravilima, o čemu će zakonodavac voditi računa u svom radu. Nadal je 1. studenoga izabran od rimskih sudrugova za generalnog vikara. Taj je izbor želi

i sam Ignacije. Time je porastao moralni i duhovni ugled Nadalov. Njegov će boravak u Rimu biti kratak. Već 18. veljače 1555. Igna-

cije, osjećajući se u boljem zdravlju. povjerava mu drugo poslanje, podjednako prijašnjem. Poći će "u Sjevernu Italiju, Austriju i druga područja" objavljivati Konstitucije i rješavati nesređene stvari. Zato ga imenuje Ignacije generalnim povjerenikom "s punim ovlaštenjima za rješavanje pitanja u toku, ali će donositi odluke samo sporazumno a Laynezom, osim ako su rastavljeni. U tom će slučaju moći svaki sam odlučivati".¹⁰³

Nadal i Laynez stigoše u Augsburg 24. ožujka 1555. Daskora morade Laynez otputovati s kardinalom Morone-om, pa Nadal ostade sam. U Austriji sudrugovi su malobrojni, postoji samo jedna rezidencijalna postaja - Bečki kolegij. O Pragu i Ingolstadtu vode se tek pregovori Naprotiv "noslovi" su brojni i teški. Istom što je Nadal stigao u Germaniju, odmah je uočio širinu i otrovnost protestantizma pa brzo stvori hitan plan da zaustavi zlo" Po ignacijevu savjetu često se i dugo savjetovao s Canisiusom, na čijim ramenima, poslije Jayove smrti, počiva najteža zadaća, ali je on isklesan moralno i duhovno da nosi taj teret. Susret te dvojice muževa u onakvim okolnostima jest bi~no važan za blisku budućnost katolicizma u Germaniji. Nadal 1. svibnja posjećuje Bečki kolegij u kojem sudrugovi žive prema nekim "običajima" više nego pravom pravilu. Tu on objavljuje Konstitucije i Pravila i počima sve sređivati prema "Formula Instituti". U Beču se 9. lipnja ponavlja, ali bez lisabonske inscenacije, obred iz Sv. Roka, prilagođen mjesnom stanju. Canisius, Lanoye i Goudanus su profesori, ali još nisu bili položili četiri zavjeta, što ih sudrugovi moraju od sada polagati poslije svečanih zavjeta. Čine to. I sam Nada¹ polaže "četvrti sporedni zavjet" profesora koji još nije bio položio.¹⁰⁵ Ostala braća obnavljaju ili prvi put, već prema slučaju, polažu skolastičke zavjete.

Nadal je namjeravao ostati u Beču do konca srpnja. Međutim odlazi prije određenog roka i silazi u Italiju da tamo posjeti kolegije i objavi Konstitucije. Dočekaše ga Venecija, Padova, Ferrara, Modena, Firenza. Ali ga Ignacije pozva 17. rujna 1555. da što prije dođe u Rim (quanto prima potera).¹⁰⁶ Radi ponovnog slanja u Španjolsku, a razlog doznajemo od Polanca: "Bilo je to da pomogne Francescu Borgia u provođenju Konstitucija u život, pripuštanju zavjetima i obdržavanju propisa naših pravila po kolegijima. Bilo je, u stvari također i radi poticaja na prikupljanje milodara za izglednjeli i zaduženi Rimski kolegij. A tko će napokon sve stvari što ih traži ustanova organizirati u Sjevernoj Italiji i jednostavnije u Italiji? Ignacije izabra Layneza, 3. listopada imenova ga general povjerenikom

za svu Italiju, uključivši i Rim: u talijanskim provincijama "citra et ultra Romam (dakle isto tako u Napuljskom Kraljevstvu), et in ipsa etiam Urbe!"¹⁰⁸ To je prvi put što je Ignacije povjerio jednom sudrugu, pa bio to i jedan od "primi Patres" stvarnu vlast nad rimskim kućama. I to "cum omni nostra auctoritate". Moguće novo stanje stvoreno izborom Pavla IV. i prijateljstvo koje je vezalo Papu s Laynezom nije bilo strano toj odluci. Ignacije nastoji otkloniti pogibelj koju je smatrao ozbiljnom.

Ostadoše kuće po Francuskoj, Flandriji, u Kolnu. U Francuskoj Broët, naslovni provincijal od kolovoza 1555., a stvarno postaje provincijal kad je u Parizu zamijenio Jean Baptiste Violu te uvodi Konstitucije i Pravila. S Kolnom nema naročitih poteškoća ili se radije smatra da je Salmerón sve sudio. U Flandriju šalje Ignacije o. Ribadeneyru.

Ribadeneyra je vjeran i sinovski odan učenik Ignaciju, ali je daleko od ljudske širine Nadala i Layneza. Istina je da polazi tamo da na dvoru Filipa II. pregovara o zakonskom priznanju Družbe Isusove i Španjolac, uživa veze i prijateljstva što mu olakšava pristup k vladaru. Ali na nutarnjoj razini Družbe spotiče se o ličnosti jače nego što je njegova i o nacionalni temperamenat - flamanski - čije protudjelovanje premalo poznaje. Bilo što bilo,¹⁰⁹ Ribadeneyra nije uspio da ga prihvati šačica sudrugova koji su živjeli u Louvainu. Između njega i Audriani-a sudar je bio žestok. Ribadeneyra u pismima Ignaciju strog je za "pretpostavljenoga" u Louvainu; on je možda svetac, ali, kaže, "nema nikakva talenta za upravljanje i ne zna dobro ravnati svojom barkom na vodama upravljanja (en agura del regir)." Nema da ga se imenuje za provincijala ili poglavara u tim područjima. Joše gore: nema "mentaliteta V(ašeg) O(činstva) niti načina kako treba postupati u Družbi".¹¹¹

Bilo je to i odviše pa da od njegove glave odvrati svako imenovanje za provincijala. Poslije premnogog okolišanja povjerenik priznade da je razočaran i nemoćan da objavi Konstitucije: "Što se tiče Konstitucija krila su mi slomljena pa i srce kad vidim kako je malo raspoloženih u ovim zemljama da ih prime i obdržavaju (kao što bi trebalo). U Kolnu stvari idu nabolje".¹¹²

Da nesreća bude potpuna, preminu Olivier, imenovani provincijal na Ribadeneyrov prijedlog, pa zatim i Ignacije. Ribadeneyra se tako časno povuče u Rim.

Preostadoše misije. Već smo rekli što je bilo u Indiji. Tamo su Konstitucije očekivane s nestrpljenjem, jer su se misionari bojali da se "pod izlikom ljubavi ne bi udaljili od linije ustanove i da ne bi natovarili na sebe terete koji nisu u skladu s ustanovom".¹¹³ Stoga

kad ih Antonio de Quadros donese 1556. u svojoj prtljazi, primljene su "s radošću i veseljem". Još ih je trebalo prilagoditi misionarskom životu izvan Goe. Posjećujući razne postaje priznat će Silveira, nasljednik Quadrosova, da je "s obzirom na ustanovu Družbe našao misionare "valde rudes et inexercitatos" (to će reći velike neznalice i neizgrađene)."114

Upravo je u Brazilu, možda, primitak Konstitucija i odgovor misionara bio najdivniji. Već smo rekli u kolikim su se teškoćama koprcali Nobrega i njegovi sudrugovi. I oni su nestrpljivo čekali nekoga tko će doći te im u Ignacijevu ime objaviti Konstitucije. Kad napokon i do njih stigoše, ustanovili su da su ih u mnogočem, naročito u pogledu hrane, odijevanja, putovanja, ekonomske mjesne potrebe navodile da prihvate rješenja koja se nisu potpuno slagala s načelima siromaštva ustanove. Hrabro su se trudili da "se prilagode Konstitucijama" i to veoma sretno, primjećuje Polanco "ukoliko je to bilo moguće i ukoliko je podneblje dopuštalo".115

I tako se može reći da su do Ignacijevu smrti, 31. srpnja 1556., provincije i područja Družbe primili Konstitucije i Pravila. Bio je to, bez sumnje, tekst od 1552-1553., to jest ispravljen prema primjedbama otaca, okupljenih u Rimu ili na prolazu kroz Rim 1550. i 1551. Osim u Brazilu tumačenje ili objavljivanje obavljeno je živom riječju: jedan od sudrugova donio ih je svojim sudrugovima.

e) Reakcije - Pustivši po strani Flandriju, može se ustvrditi da je primitak bio velikodušan i da se posvuda živo nastojalo prilagoditi se, s više ili manje sreće, smjernicama kao i zahtjevima Konstitucija i Pravila. Ugled Ignacija i "societas romana" izdizao se posvuda veoma visoko.

Uspjeh je bio naročito značajan tamo gdje se, da nastavi radom povjerenika ili vizitatora, našao čovjek, oblikovan u Ignacijevu školi, prožet "mens-om" i "modo del proceder" osnivača: Laynez u Italiji, Canisius u Austriji, Broët u Francuskoj, Gonçalves da Câmara u Portugalu. Da Câmara je tamo stigao 12. veljače 1556. nakon putovanja Rim-Genova-Alicante-Lisabon, koje trajalo gotovo četiri mjeseca. Došao je kao provincijalov pobočnik, ali pobočnik posebnog značaja: ne bi ovisio o provincijalu, ne bi trebao pratiti ga, bio bi slobodan baviti se pastoralnim služenjem po svom izboru. Ta bio je okružen aureolom godina provedenih u Rimu u svagdanjem srdačnom životu s Ignacijem (3. svibnja 1553. - 23. listopada 1555).116, i naročito autobiografskim podacima što mu ih je povjerio Ignacije. Još bolje: donio je iz nima veoma dobre prepouke samoga Ignacija. Takva je i pohvala što mu je Ignacije daje u svome pismu od 22. listo

pada 1555.¹¹⁷ : "Poradi pouzdanja što ga imamo u ljubav i razboritost što mu ih je dao Početnik svakog dobra, također poradi razumijevanja što ga ima za stvari Družbe, povjerio sam mu stanovite stvari da ih rekne usmeno. O svemu što će reći ili napisati u moje ime, vjerovat će mu se kao meni samomu". I doista, istom što Câmara stiže u Portugal, srca puna nostalgije za "societas romana", domah se svim marom dade da uvodi "način rimskog življenja".¹¹⁹

Nije Ignacije postupao tako samo s Portugalom. Da što više pokrene Billom-a u Francuskoj, posla tamo La Bas-a, koji je gledao kako se živi u Rimskom kolegiju.¹²⁰ Tu i tamo traže se ljudi (to jest rektori) koje je Ignacije izgradio u Rimu.¹²¹ Već prokušani učitelji novaka žele doći da "se izgrade" uz Ignacija.¹²² Svaki osjeća da su Konstitucije i Pravila izloženi pogibelji da ostanu napisan tekst, dakle mrtav tekst, ako ne bude prožet onim nemjerljivim "mens et modus", koji jedini može donijeti i predati duh ustanove, stil života sudruga Kristova.

Nema sumnje, zbog toga što nije bilo takva čovjeka povjerenja, koji pruža živo svjedočanstvo za ustanovu, na više mjesta nastali su burni vrtlozi, više ili manje duboki. Najozbiljniji su, možda, bili u Flandriji.¹²³ Ali ni Španjolska nije bila izuzetak. Tako, na primjer, u Cordobi 1554. "dobri otac" Gonzalo Gonzales mrgodi se pred "nekih osamdeset pravila za rektora", isto tako ekonom i drugi nosioci službi. Prigovara Gonzales kako neće biti vremena da ih obdržava, niti da ih pročita.¹²⁴ Pa tako i po drugim gradovima. Rekli smo da su teškoće takve vrste uvjetovale novo Nadalovo putovanje u Španjolsku 1555.¹²⁵

Ne govorimo o dokazima što su ih mogli crpsti iz Konstitucija protivnici Družbe kao Melhior Cano ili "pariski doktori", niti o točkama koje su stvarale poteškoće i nekim našim prijateljima kao Dominiku de Soto.

Zanimljivije je sakupiti stanovita nezadovoljstva što ih izrazi više sudrugova vjernih Ignaciju: Laynez¹²⁶, Strada¹²⁷, Bustamante¹²⁸, pa i Ribadeneyra. Još i drugi. Neposredno prije Ignacijeve smrti više se njih spremalo zatražiti ovu ili onu izmjenu. Čudno je što su se na Prvoj generalnoj kongregaciji 1558., možda pod učinkom okolnosti (sam Pavao IV. zahtijevao je stanovite izmjene) svi suglasili da se svim silama ima poštivati cjeloviti tekst Ignacijev. Sam Bobadilla nije bio posljednji u obrani cjelovitosti Ignacijeva teksta, iako je u svojoj čudljivosti, samo njemu svojstvenoj, bio pošao iako daleko da je 1557. napisao Papi: "Konstitucije i Objave jesu neki najzamršeniji labirint. Tako su obilne da ih nitko, ni podložnik ni poglavar ne može stići upoznati, a još manje obdržavati".¹³⁰

Ne čudimo se takvim reakcijama! Bile bi veoma ozbiljne da je Ignacije smatrao Konstitucije svojim osobnim, dovršenim djelom, u koje se ne smije dirati. Još jednom smo prisiljeni ustanoviti da nema ništa takva. Ignaciju je stalo da njegov tekst slobodno ispituju, to jest kritiziraju sudrugovi. Još mu je više stalo da prođe kroz vatru "isksustva". Nije to bilo "zbog formalnosti" što je odbio i što sam nije htio još prije smrti "zaključiti" Konstitucije i što se čuvao da im ne daje silu zakona. Samo generalna kongregacija, predstavnicica sve Družbe i oslobođena njegove prisutnosti imala je, u njegovim očima, pravo donositi zakonodavno djelo u punom smislu riječi. To Ignacijevu poštovanje prema Družbi uzvratila mu je Družba potvrdivši i proglasivši njegovo djelo 1558. No, to ne smije iskriviti naš pogled na Ignacijevu držanje dok je sastavljao ili objavljivao Konstitucije.

2. DRUŽBA ISUSOVA GLEDANA KROZ KONSTITUCIJE

Ne bi se ovdje radilo o nekoj potankoj analizi pa ni o sažetom prikazu Konstitucija. Drugi su to učinili, i to značajno. Da ne govorimo o drugom između sudrugova Ignacijeva vremena, već samo o Jeronimu Naudalu, tko bi se mogao pohvaliti da ih poznaje temeljitije od njega?¹³² Što se tiče modernog vremena, dosta je spomenuti imena kao što su Joseph de Guibert, Pietro Tacchi-Venturi, Paul Dudon i naročito Jose-Manuel Aicardo¹³³ pa da odustanemo od svakog novog pokušaja prikazivanja.

I zato naglasit ćemo samo tri točke: mjesto Konstitucija u cjelini temeljnih tekstova Družbe, značajno "djelovanje" Konstitucija, značenje "portreta".

Konstitucije u cjelini temeljnih tekstova Družbe.- Njihovo je mjesto bitno važno. Ali potrebno je:

- Priznati veliku važnost bula i brevea rimskih velikih svećenika koji su odobrili i potvrdili novu Ustanovu. Uostalom bule i brevei jesu izvori mnogih propisa ili uputa u Konstitucijama.
- Ne gubiti nikad iz vida da je odluka prikazati se "Kristovu Namjesniku na zemlji" za sva poslanja po svem svijetu prethodila namjeri stvaranja nekog novog reda i prema tome je neovisna o Konstitucijama. Ta odluka pripada vremenu jednostavnog sudrugarstva. Još više: budući da je ta odluka uključivala kao neposrednu i neizbježivu posljedicu da se sudrugovi razaspu po svim horizontima svijeta, pokazalo se "korisnijim" združiti se u jedan "formalan red"

i dati si konstitucije. Možda će netko prigovoriti da se tada radilo samo o jednostavnom "stavljanju na raspolaganje" papi za sva poslanja. Činjenica je točna, No, taj je korak bio za sudrugove istovjetan njihovu hodočašću u Svetu Zemlju, s onim što je u njihovim očima predstavljalo molitvu, patnju, ljubav prema Kristu. Stavili su se na raspolaganje "Namjesniku Kristovu na zemlji" kao što bi se stavili na raspolaganje Kristu, uključivši i mučeništvo, putujući u Jeruzalem. Na drugom mjestu, kad su odlučili položiti zavjet poslušnosti papi, lako im se moglo prigovoriti kako zavjetuju ono na što je obvezan svaki kršćanin, a naročito svaki redovnik, već po svom krštenju i po svojoj vjeri. Ali zbog toga nisu manje ustrajali u svojoj odluci. Učinili su to stoga što je, prema njihovu shvaćanju, zavjet stvarao za njih naročitu obvezu poslušnosti "Namjesniku Kristovu na zemlji".¹³⁴ Što se tiče razlikovanja poslušnosti za poslanje i poslušnosti u svemu što papa predstavlja u Crkvi, to je cjepidlačarenje, koje izgleda dosta čudno. Isto tako bi se moglo reći da bi apostoli navodno mogli slijediti Krista u njegovu poslanju i, u posebnom slučaju, ne prenositi njegovu nauku u potpunosti.

- Napokon ustanoviti savršen sklad tona, naglaska, duha koji u duhovnom pogledu veže Konstitucije s velikim tekstovima, koji su im prethodili, pored svih važnih kanonskih izmjena (siromaštvo, povlastice, itd). Da se o tom uvjerimo, dosta je usporediti "Summa Instituti" od 1559.¹³⁵ i bulu Regimini militantis od rujna 1540.¹³⁶ s X. dijelom Koinstitucija, koji se smatra njihovim sažetkom i "biserom" (gemma) I ovdje i tamo prepoznaje se Božji poticaj u sudbini Družbe Isusove. I ovdje i tamo isto je prvenstvo "Dextera Excelsi", "Božje moći" u učinkovitosti apostolskog rada, ista vrijednost priznata "ljudskim sredstvima", upotrijebljenim pod utjecajem Božanske milosti, ista potvrda nenadoknadive uloge siromaštva, poniznosti, poslušnosti, isti savjeti s obzirom na zdravlje: i ovdje i tamo ista želja za jedinstvom i ljubavlju među sudrugovima. Konstitucije nam izgledaju kao rascvjetani prvotni pupoljak "Summa"-e. Isti "mentalitet" izražava se kroz različitost govora i ustrojstva.

"Značajno djelovanje" Konstitucija - Bez pretjerivanja može se reći da nijedno pravilo redovničke ustanove nije bilo podvrgnuto ispitivanju, analizi, traženju izvora više nego Konstitucije Družbe. Nije nam namjera slijediti taj put, nego pokušat ćemo shvatiti djelovanje ignacijevskog dokumenta u njegovoj izvornosti. Procjenjujemo što takvo tumačenje ima u sebi osobnoga, dakle onoga o čemu se može raspravljati. Konstitucije Družbe Isusove jasno obilježava to što su one bitno misionarske (a to je često bilo isticano) više nego ustrojstvene ili arhitekturne i što taj misionarski red vožnje

vjerno prikazuje živo iskustvo skupine prvih sudrugova. Ako riječ ne izgleda odviše sitničava, reći ćemo da ovdje pojedinačan razvoj svakog sudruga prikazuje sveukupan razvoj Družbe misionarske redovničke zajednice.

Opći ispit, taj važni predmet koji se stavlja zasebno prije uvoda u Konstitucije, nastao prije zakonskih propisa, u pravom smislu unutrašnji za red, što je drugo nego slika - bez sumnje razvijena, ali stvarna - uvjeta u kojima se obrazovala pariska skupina? Ne oživljava li u pameti već prvim riječima "posve malu zajednicu koja se u času svoga osnutka prozvala Družbom Isusovom" (I, 1)? Zašto se onako okupljati? Radi koje nakane? I ta se Družba predstavlja onome koji joj se želi pridružiti, izjavljuje mu jasno, odmah na početku, što bi mu bilo zapreka da ostvari svoju nakanu. Zatim mu se omogućuje šire upoznavanje, kao što tvorci kakva težeg pothvata govore iskreno kojem možebitnom novom članu. Ne sakriva mu se ništa o uvjetima zajedničkoga rada i pomaže mu se da sam odvagne da li ima potrebnih sila i sredstava za tako tešku obvezu. A jer su riječi uvijek sklone samoobmani, traži se od njega neka se sam prokuša, i neka prokuša svoje možebitne sudrugove da li je uistinu sposoban da se baci u tu evandeosku pustolovinu. To je ono što se tehničkim riječima naziva "kušnja" ili "pokusi", recimo iskustva. Ima ih šest, i tu se uspostavlja divna podudarnost između povijesti Ignacija i njegovih prvih sudrugova te kandidata života. Prvo iskustvo obnavlja Manrezu (Ignacije) i Pariz (ostali prvi oci): to su Duhovne vježbe koje traju jedan mjesec dana. Drugo iskustvo obnavlja služenje po bolnicama (Barcelona za Ignacija, a za sve druge vrijeme u Veneciji i Gornjoj Italiji). Treće iskustvo, bitno, jest iskustvo hodočasnika: kušnja u siromaštvu, poniznosti, pouzdanju u Boga (Ignacijevo hodočašće u Jeruzalem i putovanja iz Pariza u Veneciju, iz Venecije u Rim). Četvrto iskustvo sastoji se u obavljanju "niskih i neznatnih poslova" unutra u kući. Peto iskustvo bit će poučavanje u kršćanskom nauku djece i odraslih. Šesto je iskustvo propovijedanje, a za svećenike još i ispovijedanje. Malo je važan redosljed kojim se ta iskustva provode. Pače može se izostaviti hodočašće a produljiti služenje po bolnicama i obratno. Glavno je da se obavljaju i pače da se poslije ponavljaju. Ona su temelj i sačinjavaju, tako reći, bazu apostolskog života sudruga. Značajna činjenica: "svjedoci", pa bili oni strani Družbi, suditi će o vladanju kandidata u tim raznim kušnjama: upravitelji bolnica, ili oni odgovorni za služenje, kućni svijet ili stanovnici odnosnog kraja, službeno osoblje ili jednostavni pojedinci, i naravno, u nekim slučajevima, ostali sudrugovi. Ipak se u odnosu savjesti prema savjesti između "poglavara"

i kandidata moraju ostvariti sva ta iskustva i cjelovitost kušnje: dijalog, prožet potpunom ljubavlju i dobrotom kod poglavara, a voljom neograničene iskrenosti, čestitosti, prozračnosti kod kandidata. Dok god se ne završi to razdoblje iskustava i kušnji, makar kandidat živio u kući sudrugova, ne može reći da pripada Družbi.

To doba odgovara uistinu dobu sudrugarstva prvih otaca prije vijećanja 1539. "Onome koji bude osjećao, veli Opći ispit, da mu za sve što smo rekli Bog Gospodin naš daje hrabrost i snagu, i koji bude sudio da je njegovo uključanje u ovu Družbu na veću slavu Božju i na veće dobro njegove savjesti, dat će se da vidi bule, Konstitucije i ostale tekstove koji se tiču ustanove". Iskustva, proučavanje i razmatranje tekstova ustanove rasporedit će se na dvije godine. Tada istom, ako sam kandidat "bude zadovoljan kao i Družba ili poglavar kuće, moći će ga se primiti u tijelo Družbe."¹³⁹ "Tijelo Družbe" jest izražaj vijećanja i spisa "Summa Instituti" iz 1539. To je granična točka kad kandidat postaje sudrug.¹³⁹ Još treba da se kandidat, prije nego prekorači tu graničnu točku, posve stavi pred lice "Stvoritelja našega i Gospodina", da se zadnji put ispita ima li uistinu želju "primiti i prigrliti sve što je Krist ljubio i prigrlio"?, "želju da mu bude sličan"?, "želju da obuče njegovo odijelo i njegovu odoru"? Pa ako "zbog svoje ljudske slaboće i bijede ne osjeća tih žarkih želja", ima li barem "kakvu želju da ih osjeti", "želju za tim svetim željama"? Jer, bez te posvemašnje ljubavi prema Kristu našem Gospodinu, i najbolje uspjeti "pokusi", najbolje obavljena izgradnja izlažu se pogibelji da budu tek samoobmana. Sudrug je prije svega sudrug Isusa Krista u njegovu djelu otkupljenja svijeta.

Trebalo je naglasiti taj ispit koji prethodi svaku obvezu bilo kandidata bilo Družbe. Jer, prema Ignaciju, počeci su uvijek veoma važno razdoblje svake odluke, radilo se o kakvu djelu, o kakvu utemeljenju, kakvu poslanju. Radilo se o zajedničkoj odluci ili o osobnom izboru, treba najprije da su skupljeni svi elementi, sve prethodno proučeno, odvagani izgledi u uspjeh i neuspjeh, i sve to u veoma čistu dodiru s Bogom i u molitvi. Što se tiče Konstitucija, one se tiču kandidata istom poslije Ispita.

Ispunivši dvije godine novicijata "kandidat u kušnji" pripušta se polaganju svojih jednostavnih zavjeta vječnog siromaštva, čistoće i poslušnosti.¹⁴⁰ Postaje "potvrđeni" skolastik (ili brat pomoćnik). Dugi niz godina pomagat će mu Družba da se izgradi bilo duhovno, bilo intelektualno. Daje se na svjetovne i svete studije; sprema se da postane "koristan radnik" u "vinogradu Gospodnjem". To je vrijeme što ga Konstitucije nazivlju "škola (ili odgoj) uma",

a završava se "zadnjom kušnjom", prozvanom "škola srca" (Const. P.V , pogl. IV /tekst a/ ili pogl. II. /službeni tekst/).

U tom razdoblju izgradnje potvrđeni skolastik proživljava uglavnom razdoblje pariskog pređenog pata prvih otaca (sa zavjetima na Montmartreu kao vrhuncem), venecijansko razdoblje (sa svećeničkim ređenjem kao vrhuncem) i napokon "četrdeset pustinjskih dana" u Vicenzi (obavlja velike duhovne vježbe tijekom svoje zadnje kušnje). No, sve on to proživljava u vezi s vijećanjem iz 1539. Družba Isuaova, u kojoj se Bogu posvetio i prinio svoje prikazanje "Kristovu Namjesniku na zemlji", nije više skupina slobodnog sudrugarstva, nego "corpus", u kojem se svaki ud slobodno povezao "s jednim od (sudrugova) zavjetom poslušnosti".

U taj "corpus Societatis" bio je "ugrađen" već od primitka u novicijat, zatim na još "nutarnjiji" način po svojim jednostavnim zavjetima "potvrđenog skolastika", ali ipak ne tako da ne bi svojim trima zavjetima dodao "obećanje da će unići u Družbu Isusovu". Ostaje mu preći još jedan korak.

Na koncu te duge izgradnje "uma" i "srca" sudrug je spreman također i sam obaviti čin što ga prvi oci učiniše 22. travnja 1541. u Sv. Pavlu izvan zidina i primiti od "Kristova Namjesnika" ili u ime njega, od svojih poglavara svoje "poslanje" u "vinogradu Gospodnjem" (Const. III, IV, V. dio). Svećanim zavjetima ili zavjetima izgrađenog brata pomoćnika sačinjava on od tada dio "tijela Družbe u najodređenijem smislu" (tekst "a"), na "najbitniji (...), najnutarnjiji način" (službeni tekst).

VIII. i IX. dio odgovara godinama koje dolaze poslije odluke od 1539., samom iskustvu "Corpus Societatis". To je u svjetlu činjenica i stvarnosti "poslanja" uzakonjenje jedinstva proživljena u različitim poslovima i u različitim zemljama.

Konstitucije se završavaju budućnošću - sigurno nepredvidljivom budućnošću, ali uz točno određene uvjete - jer se život "corpus Societatis" ne završava, nego se otvara u svoj svojoj širini prema budućnosti. "Kao što će se svako tijelo održati i razvijati u dobrom zdravlju..." Pomak u gledanju očituje se promjenom stila ili točnije gramatičkim oblicima. U prijašnjim dijelovima gramatika je "u naložima", "u usmjeravanju": "mora", "treba", "moralo bi", "dolikuje", dok u X. dijelu postaje "vidovita": "održat će se", "sretno će dovršiti", "jer to je naša nada"... Sav je govor usmjeren prema budućnosti, kao misao.

To genetičko djelovanje Konstitucija datira barem od 1548. Nalazi se, naime, točno i jasno označeno u prvom nizu "Industrija", u dokumentu koji se može smatrati kao nekim nacrtom Ignacijeva plana.

Dokumenat nosi naslov: Evo dvanaest Industrija kojima se mora Družba pomagati da se bolje približi (proceda) svome cilju. Raspored je veoma živ i odgovara povijesti koja se odvija: 1. Da okupi osobe. 2. Da se izaberu osobe ne da polažu svečane zavjete, nego da uniđu u kuće ili kolegije Družbe. - 3. Da očuva one koji su bili izabrani. - 4. Da im se pomogne da napreduju u naukama. - 5. Da im se pomogne da duhovno napreduju i da ih se primi na svečane zavjete. - 6. Da se dade praktična pouka o sredstvima što ih Družba upotrebljava u služenju Bogu i pomaganju dušama. - 7. Da se porazmjestite oni koji su svršili studije tako da će moći bolje raditi. - 8. Kako se u tom razmještanju moraju ujediniti međusobno i s poglavarom i kako mogu biti vođeni. - 9. Kako se mogu osobno truditi da donesu mnogo roda. - 10. Kako poglavar može iz Rima pomagati one koji su izvan Rima. 11. Vrhovni poglavar. - 12. Da se cijela Družba očuva i vječno održi.

Trebalo bi zaći u pojedinosti paragrafa, ali je već očito, ako se sudi prema tom nacrtu, da će konačni dokumenat biti više biogeneza nego kodeks kanonskog prava ili rasprava o savršenosti. Pogledajmo, na primjer, glagole tog rječnika. Svi izražavaju neki pokret, neku kretnju, čin. Osjećamo da smo bliže zanosu "Razmatranju o dvjema zastavama" nego Pravilu sv. Benedikta. Ali, ne idimo pred rudo!

4. Značenje "portreta" - Primjedbe što ćemo ih sada učiniti, potvrdit će smisao "apostolskog dinamizma", "misionarske biogeneze", koje smo otkrili u Konstitucijama. U jednom pokretu tip čovjeka koji je ponesen, podržavan tim pokretom i koji opet i sam oživljava taj pokret, jest bitan: o kakvoći "pokretača" ovisi kakvoća "pokreta".

I iz Konstitucija mogu se izdvojiti jedan za drugim "portreti" sudruga, veoma značajni za ideal Ignacija i "primi Patres". Družba Isusova jest skupina osoba, recimo pače skupina osobnosti, bitno počiva na vrijednosti sudrugova. Ne treba ovdje izvlačiti krivi smisao. Osobnosti što ih Ignacije želi, tako bogate čovjekoljubljem, kulturom, prirodnim darovima jesu ponaj prije kršćanske, evanđeoske, apostolske osobnosti. Mala, veoma poučna igra sastoji se u tomu da se iz Općeg ispita izdvoji portret kandidata, zatim iz četiriju prvih dijelova Konstitucija portret skolastika, onda iz V., VI., VII. dijela portret profesora ili brata pomoćnika, a onda ih usporediti s portretom generala iz II. i IX. dijela. Tada otkrivamo isto lice - sigurno različite "dobi" – ali u biti isto, kroz različitost temperamenata, darova milosti i osobne povijesti.¹⁴³ Konstitucije jesu povijest sudruga koji raste, ili bolje povijest skupine sudrugova koji rastu. Ne kao da bi svi, prema legendi, bili "saliveni u istom kalupu", nego svi imaju isti

izraz duhovnog srodstva kojim su obilježeni. Pomislino na skupinu deseterice prvih otaca: ljudi su to različiti, što je više moguće rasom, kulturom, značajem: "blagi" Favre i siloviti Xavier, uravnoteženi Laynez i lirik Salmerón, sudrug-olujna Bobadilla i dobroćudni Broët, vječni mladić Ribadeneyra, krivudavi Rodriguez, pa Jay, Codure... i, posve zasebno, zagonetni Ignacije koji združuje u sebi najoprečnije crte. Svi ipak čine jedinstvo, svi su kao zavareni u jedno svi se združuju, "bratime". Kako? Zašto? Mloglo bi se do beskrajna cjepidlačiti, kao i o "mens Societatis" ili o "modo deI proceder" Ipak izgleda da su nam sami prvi oci u prologu i u prvom od "Pet Poglavlja" odali tajnu onog što ih okuplja i nerastavljivo sjedinjeni: oni su se u "jednu jedincatu volju" (in unam voluntatem conspirasse) i ta im je jedina odluka bila pod utjecajem Duha Svetoga "odreći se" i samih zakonitih užitaka života u svijetu "da bi zauvijek posvetili svoj život službi Isusa Krista našega Gospodina i njegova Namjesnika na zemlji".¹⁴⁵ Što se tiče onoga koji se odsada želi pridružiti njihovoj skupini, postavljaju mu kao osnovni uvjet da hoće (i ta riječ ima svoje značenje jake, neopozive odluke) "vojevati za Boga pod zastavom Križa i služiti jedino Bogu i njegovu Namjesniku na zemlji".¹⁴⁶ I evo nas ponovno kod "Razmatranja o dvjema zastavama": doista, ne okuplja ih baš ugodna i udobna sukladnost temperamenata, nego ista namjera, još bolje ista ljubav, ista osoba, Isus Krist. Kao Petra i Ivana, Mateja i Jakova, Andri Judu, ostale apostole i samog Judu Iskariota prije njegove propasti

Na početku ovog poglavlja postavili smo tri hipotetička obrasca. da bismo bitno označili Konstitucije Družbe Isusove: apostolski zbornik iskustava, vodič za misije. Može li sada nestati našeg kolebanja? Da i ne. "

Od zbornika iskustava sadržavaju Konatitucije sigurno povijesni, stvarni i ljudski miris. Ponajprije u svojoj cjelovitosti: napisani tekst došao je vremenski iza života. Nakon svih prvih konstitucija, sastavljenih od prvih otaca prije izbora generala, tekstovi su što ih je Ignacije sastavio ili samo nabacio između 1541. i 1547. nadahnuti događajima. To su odgovori na pitanja što ih postavlja život: "Osnutak kuće", "Osnutak kolegija", "Misije", "Odbijanje crkvenih dostojanstava", "Konstitucije za studente", "Zapreke za primitak", "Služenja koja treba izbjegavati", "Ne preuzimati odgovornosti za ženske zajednice". Isto tako glasovito "Vijećanje o siromaštvu", opisano u Duhovnom dnevniku, odnosi se na određeni slučaj, doživljeno stanje: sakristijaki dohoci sakristije della Strada. I Ignacije će tako i nadalje raditi, pa i nakon dolaska Polanca u

Rim u ožujku 1547. "O odreknuću svojih dobara u korist Družbe",

"O načinu kojim Družba mora bdjeti nad vrhovnim poglavarom", "O odnosima između provincijala i pobočnika", "Peti jednostavni zavjet profesora".¹⁴⁹ Sve su to tekstovi nastali iz okolnosti.

Može se pače reći da su strpljiva istraživanja, što ih je Polanco u dogovoru s Ignacijem, provodio po konstitucijama i pravilima velikih redova prije Družbe, obilježena pokusnim duhom. Jer, ako Polanco obavlja taj posao, ne čini to radi oponašanja drugih redova, nego da usporedi "modus Societatis" s mudrošću starih i da ga bolje smjesti u odnos s tradicijom koja je dala svoje dokaze. To nije prosto prepisivanje, nego je razmišljanje o iskustvima, počevši od svojih vlastitih iskustava, i izbor samostalnog puta Družbe.

Razmišljanje i molitva: to su uz iskustvo ključne riječi postanka Konstitucija i velika tajna životne snage Družbe za budućnost. Uz uvjet da se riječi razmišljanje dade njezino u isti mah osobno i zajedničko značenje - i da se molitva, uistinu shvati u najdubljem ignacijevskom značenju potpunog ispitivanja volje Božje svim sredstvima kojima čovjek raspolaže da dozna providnosnu namjeru.

Godine 1548., dakle u vrijeme kad je rad na Konstitucijama bio u punom jeku, bilježi Polanco u svom Chroniconu: "U to vrijeme o. Ignacije svim marom predao se na sastavljanje (conficere) konstitucija i pravila. I dijelom molitvom, dijelom razmišljanjem kao i dijelom iskustvom slagao je (concinnabat) malo-pomalo jedne s drugima stvari što ih je zatim proglasio za našu ustanovu". Ta tvrdnja dolazi od izravnog svjedoka, bolje od svagdašnjeg suradnika, i točno izraženi trud što si ga je Ignacije bio nametnuo. O njegovu molitvenom trudu pruža nam Duhovni dnevnik izravan i ganutljiv dokumenat.¹⁴⁹ O njegovom upornom razmišljanju navodi nam tipičan primjer autograf iz 1544. kojemu izdavači Monumenta Historica daju naslov: "Razmišljanje našega oca Ignacija o siromaštvu".¹⁵⁰ To razmišljanje predstavlja nam zaključak s tri otvora: najprije neprilike nemati nikakva dohotka, a ipak prednosti posjedovati ga djelomično ili u cjelini; zatim neprilike posjedovati nešto, a ipak prednosti ništa ne posjedovati na koncu nabraja trinaest prednosti i razloga ne posjedovati nikakva dohotka. U živo se gleda postupak razmišljanja. Očito pretpostavlja, da je onaj koji se daje na takvu analizu prije toga očistio svoju dušu od svake strastvene sklonosti, da se stavio pred svoju savjest i pred Boga. Što se tiče iskustva, dosta je da se sjetimo što smo rekli o načinu na koji je Ignacije dao "objavljivati" Konstitucije i poticao sudrugove neka ih provjere pojedinačno ili u skupinama, onda ih ispravljao prema opaskama, kritikama i upozorenjima što su mu

bili upravljani.

Molitva, razmišljanje, iskustvo. Ako pristajemo da nas vode dokumenti, bez sumnje nepotpuni, ali iskreni, što ih posjedujemo o načinu Ignacijeva rada na Konstitucijama Družbe Isusove, ako pristanemo da se prenesemo u povijesno kretanje njihova postanka, svakako ćemo morati priznati da su nešto drugo, a ne pravni zbornik, a ne plan apostolskog djelovanja, a ne zbornik iskustava, a ne vodič za misije. One su živi plod veoma velikog Božjeg iskustva, odgovor, na razini čovjeka, na dramatičko pitanje o namisli Boga Stvoritelja i Otkupitelja, skrajnje nastojanje skupine sudrugova koji hoće međusobno se organizirati u Crkvi tako da što uspješnije surađuju u božanskom djelu spasa svijeta. Kakva je literarna vrsta tog dokumenta? Tko će znati? Sigurno je samo da se na tom planu sva protuslovlja i poteškoće, koje smo nazreli tijekom ove studije, mogu, izgleda, razriješiti. Na primjer: da li su Konstitucije Ignacijeve ili Polancove? No, koji bi povjesničar tvrdio da je Polanco ikad "nosio" u sebi Konstitucije, kao što ih je Ignacije "nosio" u svojoj molitvi pred Bogom?15 Bobadillin prigovor: "Magister Ignacije sam ih (Konstitucije) je sastavio, jer je bio Otac i neograničeni poglavar, te činio što je htio",52 sadrže u svojoj zabludi možda više istine nego što je Bobadilla mislio: nijedan od sudrugova ne bi bio mogao sebi pripisati "duhovno" očinstvo Konstitucija više od Ignacija. Ima autora koji više ili manje ističu da su Konstitucije, barem u nekim dijelovima "nadahnuće" Ignaciju od Boga.153 Gotovo jasno. to tvrde Predgovorno pismo prvog latinskog izdanja Konstitucija: "Kroz mnogo godina molio je (Ignacije) od Gospodina pomirljivu svjetlost (unconem) Duha Svetoga sa suzama, s najžarčim molitvama, s često prikazanim misama tako te je po nadahnuću i vodstvu Duha Svetoga izveo s milošću Božjom ono što ne bi bio izveo ljudskom mudrošću" 154 Što zapravo znači ono "Illo (Spiritu) inspiratore et duce"? "Objava" u pravom smislu riječi? "Nadahnuće" u biblijskom značenju izraza? Redovita Božja pomoć svakoj savjesti koja je pošteno traži? Prema zaključku o. Aldama: "Kad se radi da protumačimo tu Božju pomoć, riječ pripada više teologu nego povjesničaru". Što izgleda neosporno jest da je Ignacije, prema vlastitim načelima poslušnosti, upotrijebio svoj genij, svu snagu svoga sjedinjenja s Bogom, sve svoje darove naravi i milosti da što bolje ostvari djelo, što mu ga je bila povjerala skupina prvih sudrugova i sam Papa: iznio je na svjetlo osobno, dramatički, sveto Konstitucije Družbe Isusove. Riječ jednog portugalskog misionara u času Rodriguezove krize bez sumnje je najspravnija što se može izustiti: "Slušajući sav taj dar, svečano je uvjeravao u pismima da neće nikad priznati drugu Družbu

osim Ignacijeve, onu koju je Bog osnovao Ignacijevim napornim radom, bdjenjima i molitvama."156

Nema sumnje, sreća je što je Ignacije utrošio toliko vremena da izradi Konstitucije Družbe Isusove. Jer, među "iskustvima" koja su utjecala na taj dugi posao, nalazi se na prvom mjestu iskustvo samog Ignacija. A čini se očitim da mu se, što je više odmicao u dobi, Bog sve više prikazivao jednostavno kao Bog-Ljubav. Također je sve više uporno tražio da bi međusobni odnosi sudrugova, u prvom redu odnos autoritet-poslušnost, bili odnosi ljubavi i da bi prema riječima Ksavera sva Družba bila "Družba Ljubavi". Između ostalih dvije činjenice podupiru to gledanje: samo u tekstu B (1552-1556) javlja se važan predgovor o "zakonu ljubavi", bez koje bi i najljepše konstitucije ostale mrtvo slovo.¹⁵⁷ Isto tako u tekst B umetnu-ta je veoma značajna izmjena: proučavajući benediktinsko pravilo pribilježio je Polanco jedan savjet sv. Ivana Zlatoustog u pogledu redovnika koji su zaslužili kaznu. Treba ih, veli Zlatousti, s ljubavlju upozoriti, zatim poniziti i učiniti da se zastide napokon ih oštro kazniti. Polanco pokaza taj tekst Ignaciju u drugom nizu svojih "Sumnji".¹⁵⁸ I zaista Zlatoustov tekst je naveden u tekstu "a" (1549-1550.) Konstitucija. Međutim u tekst A (1550.) Ignacije je preuzeo taj tekst, ispravio ga dodajući jedanput riječ "s blagošću"; dva put "s ljubavlju". I tako je nastao ovaj tekst: "Najprije neka se opomene s ljubavlju i blagošću one koji su počinili pogrešku; 2) s ljubavlju i učiniti da se zastide; 3) s ljubavlju i autoritetom koji zastrašuje". Cio je ispravak prešao u tekst B (1552-1556.).

Takvi tekstovi osvjetljuju unatrag, više nego bilo kakva kritička analiza, mentalitet Ignacija dok je izrađivao Konstitucije. Ne predajući se ikakvoj čuvstvenosti,

možemo vidjeti u Konstitucijama više nego ovo ili ono, riječ koja izvire iz Ignacijeva srca u njegovu usrdnom razmišljanju i molitvi Srcu Krista, Spasi-telja svijeta i Gospodara, "na slavu Boga Oca".

TREĆI DIO

BILANCA IGNACIJANSKIH GODINA DRUŽBE ISUSOVE

I. POLANCOVA BILANCA I KRITIČKA ANALIZA

1. POLANCOVA BILANCA

Sigurno je bilo podosta hvalitelja uprave Ignacija Lojolskoga. Da ne govorimo o postupcima za proglašenje blaženim i svetim, što svojom književnom vrstom navode povjesničara na opreznost, pohvale su bujno cvjetale na usnama ili pod perom prvih biografa. Svakako su najčuvenije Rimske pobude¹ (1557.) i Biografski pokušaji² (1554-1567.) od Jeronima Nadala; Život Ignacija Lojolskoga³ (1567-1569.) i Ignacijanska uprava⁴ (oko 1610.) Pietra Ribadeneyre-a; Život svetog Ignacija⁵ (1579.) Giovanni Pietro Maffei-a. Međutim od svih koji su poznavali Ignacija kao generala Juan-Alphonso de Polanco bio je neosporno na najboljem položaju da postavi bilancu Družbe Isusove 31. srpnja 1556. Nije propustio tu svoju dužnost. U šestom svesku Chronicon-a, u poglavlju posvećenu Ignacijevoj smrti, Polanco u dosta potresnom kontrastu iznosi neke vrste diptih: s jedne strane ponizna, lišena svega, tiha smrt Ignacija, s druge strane milosti što mu ih je udijelila Božanska dobrotu - takve milosti, veli on ne bez nekog lirizma, da "ne znam da li ih je Bog u tolikom obilju udijelio utemeljiteljima drugih redova".

Te su milosti skupljene u sedam odjeljaka:

1. Družba-je Isusova, u času Ignacijeve smrti, bila ne samo ustanovljena i odobrena apostolskom vlašću, nego potvrđena od više vrhovnih svećenika.

2. Družba Isusova bila je obdarena najširim povlasticama, milostima i ovlastima kako za dobro osoba tako i za opće dobro.

3. Ignacije je dovršio Konstitucije duboke duhom i velike mudrosti. Postavio je pravila i propise za ispravnu upravu Družbom i dobro odvijanje raznih službi. Njegovi su zakoni bili objavljeni i primjenjivani za njegova života, premda je ostavio prvoj generalnoj kongregaciji brigu da na njih stavi točku.

4. Njegova je ustanova obuhvatala brojne članove raznih narodnosti, mnogi su se isticali svojim rođenjem, znanošću ili razboritošću, a još više njih svojom krepošću i značajnim Božjim darovima. Ipak u tom času nisu bili brojni (non multi) profesori sa četiri svečana zavjeta: bilo ih je samo tri

deset i pet tada živih, iz svih narodnosti, među kojima (inter quos) je ostalo pet od deset prvih sudrugova; četvorica su pretekla Ignacija u smrti.

5. Mogao je zagledati veoma plodan rad što ga veoma obilno izvode u Crkvi duhovna služenja i primjeri Družbe. I vidio je kako ne samo među katolicima nego i tamo kod raskolnika i nevjernika milost Božja tvori mnoge divote na slavu Božju i sveopće dobro, za kojim je u svom srcu tako žarko žedao.

6. Ustanovio je kakav ugled i kakvu cijenu Družba uživa bilo kod vrhovnog svećenika i velikih dostojanstvenika Crkve, bilo kod svjetovnih vladara, gradova i naroda. Jer se dobar glas (bonus odor) . Družbe širi na daleko i široko, a njezine prigovaratelje istina je ili većinu posramila ili posvema pobila.

7. Vidio je Družbu učvršćenu (stabilitam)⁶ među raznim narodima zemaljske kugle, gdje su uspostavljene mnoge kuće i kolegiji. Mnogi od tih kolegija preuzeli su na sebe težak ali koristan teret poučavanja. Neki pače imaju visoke fakultete, filozofiju i teologiju. Ignacije je sve te kuće i kolegije ostavio porazdijeljene na dvanaest provincija.

Zaustavimo ovdje tu analizu, jer ćemo se na nju vratiti prigodom popisa dvanaest provincija.

Slika je sjajna. I u perspektivi, u kojoj Polanco gleda ("milosti" udijeljene od Boga Ignaciju, generalu), veoma je dobro razumljiv: Polanco nikako nema cilj postaviti kritičku bilancu Družbe Isusove u srpnju 1556. Još više, on sastavlja Chronicon tek 1573-1574., u vrijeme kad je već riješeno mnoštvo problema, odgođenih 1556.

Mi se danas moramo staviti u Polancovu perspektivu, ako se želimo prevariti pri čitanju te njegove slike. Stvarne su i točne prva, druga, peta milost. Treća, koja se odnosi na Konstitucije i Pravila, već bi zahtijevala nijanse, kaš što smo vidjeli u svom II. dijelu. Što se tiče četvrte, šeste i sedme "milosti", prijeko je potrebno kritičko tumačenje, želimo li izmjeriti djelo Ignacija, gerala, i zaći što dublje u njegov mentalitet.

2. STVARNO STANJE

Treba nam, dakle, proučiti malo podrobnije, i to na razini 1556. statistike sudrugova i posebno profesu sa četiri svečana zavjeta, "ugled Družbe" i njezine prigovaratelje, napokon stvarno stanje "dvanaest provincija". Ta će nas analiza uvesti u krizu, koja će potresati Družbu između 1556. i 1558. i koja će zapljuski

vati i nadalje sve do generalata Borgie i pače Aquavive.

Statistike sudrugova i različiti "stupnjevi" pripadnosti "corpus Societatis"

Prva čudnovatost: Chronicon i dopisivanje izlažu nam brojne statistike, neke čak u sitnice, za razne kuće, osobito za kuće u Rimu i Španjolskoj⁷, a ipak je nemoguće odrediti točan broj sudrugova u času Ignacijeve smrti i još više povući krivulju rasta Družbe između 1539. i 1556. Čemu se to ima pripisati? Uzroci su sigurno brojni, ali čini se da je tada u mnogim kućama i kolegijima bio znatan promet osoblja: u njima su se primali na stan, osim članova zajednice, još neprimljeni kandidati, već primljen kandidat, ljudi što su obavljali kušnje (naročito Duhovne vježbe), studenti, itd. A treba i priznati da izlasci i otpuštanja nisu bili rijetkost... niti povratci.⁸ Dok zakonodavstvo nije dobilo stanovitu stalnost, pripadnost je "široko shvaćana". Pače u Portugalu, prije krize 1552. vidimo kako Ignacije traži od kralja Juana III. da se stane na kraj prečestom prelaženju iz jednog reda u drugi. Pa zar je onda, u vrijeme krize, bilo moguće točno utvrditi broj vjernih sudrugova i onaj sudrugova buntovnika i neposlušnika?⁹ Četiri polazne točke, vrijedne istaknuti, bile bi bez sumnje ove: Ponajprije Polancovo pismo od 30. srpnja 1553. Franji Ksaveru, koje bi postavilo broj sudrugova (osim u Indiji) na oko 550.- Glasoviti razgovor toledskog nadbiskupa i Nadala godine 1554.,¹⁰ prema kojem bi potpun broj sudrugova bio oko 1500, što potvrđuje Polanco, priznajući ipak da taj broj predstavlja maksimum. Svjedočanstvo o Luis Gonçalves da Câmara (29. siječnja 1555.) koji izjavljuje da je Ignacije oko toga datuma postavljao broj sudrugova na 900.¹¹ Nakon što su autori Fontes Narrativi I¹² ispitali te podatke, vjeruju da za srpanj 1556. mogu broj sudrugova pomaknuti na jednu tisuću. Držimo se toga kad nemamo sigurnijih podataka.¹³ Ali uvažavajući često ponavljanu tvrdnju Polanca da su kandidati dolazili u velikoj množini, no zbog oskudnosti prostorija i nestašice sredstava odgovorni su ih prisiljavali da čekaju na ulazak, mora se priznati da rast Družbe u nekih dvadesetak godina ne može se usporediti s jakom plimom. To je uistinu lijep razvitak, ali bez išta čudesna.

Naročito uzme li se u obzir ugledno ime nekih primljenih sudrugova: ne prolaze nezapažena zvanja kao što su Polanco, Francesco de Borgia, Canisius, doktor Olave, Juan de Mendoza (i koliko još drugih). I najmanje što bi se moglo reći jest da nisu tada stavljali "svjetiljku pod posudu". Rečenica multos instituti nostri secta

tores u Polancovoj bilanci možda je tek ublažen izraz!

To međutim nije ono što nas treba čuditi. Sam Polanco jednim suzdržljivim "premda" (premda su malobrojni profesori s četiri svečana zavjeta) upozorava nas na oprez. Na tih, stvarno, tisuću sudrugova ima samo trideset i pet profesora, kojima se može pridodati pet prvih otaca još na životu. Trebat ćemo malo niže analizirati imena tih profesora. Zasada prije nego apsolutnu brojku (četrdeset profesora sveukupno) istaknimo razmjer što ga ona predstavlja.¹⁴ Pače ako im dodamo jedanaest "profesora" s tri zavjeta¹⁵, dosižemo jednu dvadesetpetinu (4%) cjelokupna brojčanog sastava Družbe.¹⁶ Ta statistika nameće mnoga pitanja. Ne razmatrajmo ovdje drugo nego stanje u koje statistika stavlja Družbu u času Ignacijeve smrti. Ubrzo će se sastati generalna kongregacija kojoj će biti zadaća da njemu dadne nasljednika, a svemu redu konstitucije. Pa prema onome što je predviđeno konstitucijama, što ih je sastavio Ignacije i uvjetno odobrili glavni sudrugovi 1550-1551., generalnu kongregaciju moraju sačinjavati po tri profesora izaslana od svake provincije (provincijal i još dvojica izabranih).¹⁷ Trojica izaslanih profesora? Stanovite provincije, kao Prancuska, Donja Germanija, itd. nemaju ih toliko, dok je Indija, prisutnošću misionara za Etiopiju, bila tada dobro opskrbljena, ali, zbog udaljenosti, ne može poslati izaslanike u Evropu. Kako i zašto je Ignacije, kojemu nije bila nepoznata krhkost njegova zdravstvenog stanja, koji je dobro provagnuo važnost buduće generalne kongregacije, pustio neka dođe do tako šupljikava stanja? Nema sumnje da je u Španjolskoj i Portugalu imao "predodređenih profesora" a kojima je njegova smrt zaustavila svečano polaganje (prema pravilu tada na snazi). Pomišljalo se, uistinu, da se pređe preko toga pravila, ali Laynez, generalni vikar, s dužnošću da pripremi generalnu kongregaciju, odbio je to iz straha da ne bi stvorio presedan. Uostalom Španjolska, a pogotovo Portugal, nisu spadali među najoskudnije provincije. Tako će Družba u nekoj zbrci prava i vlasti pristupiti svojoj prvoj generalnoj kongregaciji.

"Ugled" Družbe Isusove godine 1556. i njezini "prigovaratelji"

Taj ugled, izjavljuje Polanco,¹⁸ tada "nije osrednji", dobar glas Družbe "nadaleko i široko se proširio", prigovaratelji su "posramljeni" ili pače "nadvladani od istine" (superatis ab ipsa veritate vel mitigatis). I ovdje je dobro razmotriti stvarnost iz bližega. Da je Družba u mnogim kršćanskim krajevima poznata, cijenjena, zavoljena, jest neosporno. Ali zar nisu teške brige, pače ozbiljne prijetnje pritiskale tada i samu opstojnost reda, ili što bismo mi

danas nazvali-njezinu samobitnost? Giovanni-Pietro Carafa upravlja tada Crkvom pod imenom Pavao IV.¹⁹ On pak pored svih svojih službenih izjava o blagonaklonosti prema Družbi i pored prijateljstva s Bobadillom i Laynezom, ne krije namjeru da izmijeni stanovite točke konstitucija, već odobrene u više navrata od papa, njegovih prethodnika a koje Ignacije i "primi patres" smatraju bitnima, kao što je izbor vrhovnog poglavara doživotno, oslabođenje od kora u korist apostolskog rada. Da li je posvema napustio svoju namisao spajanja Družbe s kongregacijom teatinaca, namisao što ju je Ignacije dva put odbio²⁰. Da izbjegne toj prijetnji, Ignacije je pače nekoliko mjeseci prije smrti, djelomično u Rimu uspostavio Liturgijsko pjevanje.²¹ Svatko dobro zna za ,protušpanjolske osjećaje Paavla IV. Uzdignut na papinsko prijestolje u dobi od osamdeset pet godina taj veliki starac, suh i naprasit, "sama kost i koža", ulijevao je najprije velike nade svima koji su željeli obnovu Crkve, Ali doskora, potican od svog nećaka Carla Carafe, lakoma i ohola pustolova, koga postavi za kardinala 7. lipnja 1555., dade se uvući u plan da ponovno osvoji Republiku Siennu i da protjera Španjolce iz Italije. Povijest tih ratnih priprema i diplomatskih spleta po kojima dođe do saveza Pape i Francuske, ne spada u našu studiju. Ipak nas zanima, jer je imala odraza na odnose Pavla IV. i Ignacija. O Španjalcima općenito i o Španjolskoj Pavao IV. imao je veoma zaoštrano mišljenje: "Nikada nije govorio o Njegovu Veličanstvu (Karlo V.) i o španjolskom narodu, a da ih ne bi nazvao hereticima, šizmaticima, prokletima od Boga, židovskim i prostačkim sjemenom, smećem svijeta. Oplakivao je bijedu Italije, koja je bila prisiljena služiti tako gnjusnim i prostim ljudima"¹³ Govorio je "kako osjeća neizmjernu muku što ti kuhari i konjušari zapovijedaju u Italiji." I eto već je više mjeseci zajednica della Strada bila predmetom sumnji ratobornog i nepovjerljivog vrhovnog svećenika. Bez sumnje su brojne veze Ignacija i njegove okoline sa španjolskom rimskom sredinom bile dostatne da raspire tu zlovolju. Dakle, iznenada povodom anonimne prijave Pavao IV. posla guvernera grada s odredom vojnika da obavi premetačinu u della Strada. Bilo mu je rečeno da je tu sakriveno oružje za Španjolce, spremne na ustanak 24 Papin bijes dohvatio je prijatelje Družbe: Colonna biše ekskomunicirani, dobra im zaplijenjena, pa je Polanco morao 19. srpnja službeno javiti rektoru u Napulju, gdje su stolovali Colonne, da ima obustaviti svaki liturgijski obred, ako bi se na njem pojavio ijedan od Colonna.¹⁵ Zatim Pavao IV. dade zatvoriti Antonia de Tassis, upravitelja carskih pošta, i dvojicu diplomatskih službenika.²⁶ Svojom običajnom rječitom pretjeranošću napadao je na Karla V., prijetio mu da će ga skinuti s prijestolja. Da bi predusreli skorašnju objavu rata,

Španjolci 1. rujna 1556. pređu granice Papinske države. Ignacije je bio mrtav već mjesec dana, no izgledi su na rat bili zamračivali njegove zadnje dane života. Pavao IV. je u njegovim očima uvijek ostao "Namjesnik Kristov na zemlji", budućnost Družbe bila je u njegovim rukama.

Nije samo od Pavla IV. prijetila pogibao dubokih preobražaja u Družbi, kad jednom Ignacije iščezne. U više navrata, po raznim krajevima, na primjer u Portugalu i pače u gornjoj Italiji, pronijeli su se glasovi da će s Ignacijevom smrću nestati i Družba. "Govorkanje kod čaše vina", posve sigurno, i na nj se ne treba osvrnati! Ali eto, iz Pariza 1. prosinca 1554. bila se uzdigla mnogo ozbiljnija prijetnja: Teološki fakultet Sveučilišta izdao je dekret²⁷ protiv Družbe. Bila je to osuda bez nade u priziv jer, ako se vrhovni svećenik prihvati obrane reda, neki su članovi zbora pustili neka se sazna da će oni prizvati od Pape na Koncil. No po toj osudi nije bilo u pitanju samo zakonsko priznanje Družbe u Francuskoj. Radilo se tu zapravo o samom djelu Ignacija i njegovih sudrugova, ako se uzme u obzir glas koji je stvarno, ako ne i pravno, uživao Teološki pariski fakultet po svem katoličkom svijetu. Ubrzo je Dekret bio poznat u Flandriji, Španjolskoj, na Siciliji, u Portugalu - i jasno u Rimu. U Rimu, gdje je baš u to vrijeme Giovanni-Pietro Carafa stupio na papinsko prijestolje. Nema sumnje Ignacije je počeo skupljati "svjedočanstva" knezova, biakupa, gradskih uprava., sveučilišta u prilog sudrugova i Družbe. Nesumnjivo je da ih je dao podastrijeti samomu Papi. I još, bez sumnje, primio je u prosincu 1555. veoma prijateljski četvoricu glavnih autora dekreta, koji su došli u Rim s kardinalom de Lorraine i uspjelo mu je "postupkom otvorenih vrata" i iskrenim razgovorom oko "okruglog stola" između njih s jedne strane, a s druge Polanco, Laynez, Frusius, Olave i drugi, ozbiljno uskolebati neprijateljstvo doktora. Međutim u Parizu oporba nije ništa manje prestajala i dekret se sve više i više širio po kršćanskom svijetu i tijekom povijesti pružat će "contradictores Societatis" ono najbolje u njihovim napadajima.

"Dvanaest provincija"

Upravo u tom dijelu njegove slike osjećamo najjasnije da je Polanco svoj Chronicon uređivao kojih sedamnaest godina poslije Ignacijeve smrti. Sam priznaje da provincija Etiopija nije nikada postojala ili gotovo nikada - osim na papiru: "Oni kraljevi šizmatici nisu slušali patrijarha kog im je Papa poslao". No, ne bi li bio mogao sličnu opasku iznijeti o Donjoj Germaniji, koje je brojno stanje bilo

onda veoma maleno usprkos rada u tri središta, a označeni provincijal Bernard Olivier umro prije nego je bio "proglašen"?³⁰ Što se tiče Francuske, Pariz ima veoma slabo brojčano stanje, a Billom jednu kuću istom u počecima, dok Družba još nema zakonskog postojanja. Indija, poslije smrti Ksavera (1552.), a onda Barzée-a (1553.), prolazi kroz velike poteškoće. Na sreću dolazak misionara 1555. i 1556. određenih za Etiopiju, dao joj je dopunu u ljudima (od kojih neki velike vrijednosti), koja joj je bila prijeko potrebna da bi mogla preživjeti. Ostalih osam provincija: Brazil, Portugal, Kastilija, Betica, Aragon, Gornja Germanija, Gornja Italija, Sicilija izgledaju kao apostolske jedinice s bolje zacrtanim ustrojstvom: brojčano stanje, tipovi ukorjenjivanja, načini života, apostolski zahtjevi veoma se razlikuju od jednog područja do drugoga. Sam Rim treba zasebno računati: s Tivoli-jem i Amerino-m ovisi o vlasti samoga generala.

Pravi problem tih "dvanaest" provincija nije aritmetičkoga reda. Više se radi o njihovoj duhovnoj i apostolskoj "zrelosti". Kolike li stvarne razlike u tih dvanaest provincija! Svaka se razvijala prema okolnostima, to jest prema svojoj sreći i svojim ljudima. Rim s Rimskim kolegijem i Germanicumom, sa svojim djelima, i Sicilija, zahvaljujući izvanrednom pokroviteljstvu vicekralja Juana de Vega i vrsnim sudrugovima što ih je poslao Ignacije, kao da su imali najviše prednosti. Portugal s Indijom, Brazilom, s vratima prema Kongu, Japanu, Kini i Etiopiji, mogao bi bio igrati - pa i igrao je neko stanovito vrijeme - tipičnu ulogu u načinima života i rada mlade Družbe, ali je teško bio pogođen krizom u prosincu 1551. Ako li su se "vjerni" veoma brzo osvijestili pod utjecajem Nadala, Borgije, Mirona, i pače ako je 1556, za prisutnosti de Camare opet postao gorljiva provincija, ipak je ostalo ponešto poremećaja. Kad je kriza bila na vrhuncu, Ignacijeva je osoba osporovana, izvrgavana ruglu, a onda podložnost Simona Rodrigueza bila je još uvijek nekako krhka, čudna, zabrinjavajuća. Španjolska, zahvaljujući Borgiji, Araozu, Bustamante-u, razvijala se brzo, naročito nakon što je princeza Juana naslijedila Filipa II. kao namjesnica u ime cara. No napadaji Silicea i Melhiora Cano-a ne ostadoše bez utjecaja na javno mišljenje.

Jednostavna nam analiza otkriva dosta dobro te razlike: analiza raspodjele profesora po raznim provincijama. Ostavivši po strani pet još živih prvih otaca, profesori s četiri svečana zavjeta ovako su raspoređeni po provincijama: tri u Rimu, šest u Španjolskoj (tri provincije), na Siciliji, u Gornjoj Germaniji (od toga dva u Pragu), četiri među misionarima za Etiopiju (od toga trojica biskupi), četiri u Portugalu (Borgia je također povjerenik za Portugal), dva u

Flandriji (jedan u Louvainu, drugi u Kolnu), dva u Sjevernoj Italiji, jedan u Francuskoj (u Billomu), jedan u Indiji (novi provincijal, istom stigao, ali "Etiopljani" au tamo na slijetanju, ali će se ono pretvoriti u stalan boravak), jedan u Napulju, jedan u Brazilu.³¹ Ovom ćemo analizom proslijediti u narednom poglavlju i pokušat ćemo otkriti načelo koje je navelo Ignacija da pozove pokojega na svečano polaganje zavjeta: Ali već sada može se primijetiti da se pri toj raspodjeli Ignacije nije nimalo brinuo o zastupanju provincija na generalnoj kongregaciji, i da je njegova briga bila "poslanje" prije negoli upravljanje.

Ta je činjenica veoma važna, doći će do zaključka što će ubrzo slijediti iz analize imena profesora. Što više napredujemo u studiji Ignacijevе uprave, to sve više zamjećujemo da će nam tajnu njegove "ars gubernandi" trebati tražiti drugdje a ne u brizi o planiranju ili pače o organiziranju.

Da li je to, prednost ili smetnja? Tko bi se usudio o tom odlučiti ? Zasada smo prisiljeni ustanoviti da će stanje Družbe u času Ignacijevе smrti otvoriti tešku krizu, kojoj će Prva generalna kongregacija dati određeno rješenje, ali koja će ipak potrajati ne manje nego preko 1558. godine.

KRIZA 1556. - 1558.

1556-1558. Dvije godine za kojih je Družba Isusova bila na raskršću s obzirom na svoje postojanje i svoje usmjerenje. Brojni su razlozi te krize. Jedan, od najjačih, sigurno, i sam po sebi neovisan o Družbi, jest ratno stanje, sad živo, sad mlitavo za kojeg se Pavao IV. i Francuska Henrija II. stajali nasuprot Filipu II. i Karlu V. Taj španjolsko -papinski rat utječe mnogo² 1556-1557. na Papino raspoloženje i nastup prema onoj Družbi Isusovoj, čije poteškoće teško razumije i čija se generalna kongregacija nikako da sastane. Posljedice rata osjećaju se 1557-1558. (diplomatske, financijske i ekonomske poteškoće na obnovi pobijeđene Papinske države).

No treba i priznati da je kriza izbila također, a možda i u prvom redu, u samoj nutрини Družbe Isusove. Protumačiti činjenice beskrajno je delikatno. Evo nas, bez sumnje, u srcu ignacijanske "zagonetke". Barem prema našem mišljenju, koje je nesumnjivo veoma sporno. Ipak molimo čitatelja neka ga ne odbacuje ako nije uzeo u obzir prethodne analize kao i pokušaj tumačenja IV. i V. dijela ove studije. Prije svega potrebno je mirno razmotriti bitne činjenice i pitanja što ih one postavljaju.

1.DVA GENERALNA.VIKARA?

4. kolovoza 1556. dogodilo se da je Družba Isusova imala dva generalna-vikara, a i nije raspolagala nikakvim jasnim i obvezatnim pravilnikom o izboru i ulozi generalnog vikara. U Rimu Laynez. I to Laynez koji je 1. kolovoza bio primio posljednju pomast i čiji je prvi čin, nakon izbora, bio da je potvrdio u dužnosti "upravljanja Družbom" Polanca i Madrida, dvojicu Španjolaca, od kojih jedan, Madrid, nije bio ni profes reda.³ Laynez ih je potvrdio uz ograničenje da će to vršiti samo u slučaju prave nužde. U Španjolskoj pak bio je drugi generalni vikar, izabran već 1. studenoga 1554. od svih sudrugova, koji su boravili u Rimu, i komu je Ignacije odredio pune ovlasti generala: to je Jerónimo Nadal.⁴ Bez sumnje kad ga je pod kraj 1555. Ignacije slao u Španjolsku, to iz obzira prema Borgiji, povjereniku za Španjolsku i Portugal, koji je imao iste ovlasti, posebno je odredio da Nadal tamo za vrijeme svoga poslanja "neće imati ni poglavara ni podložnika nego će trebat,i surađivati s ocem Francescom i provincijalima".⁵ Poležaj čudan

i nezgodan, ali pred tim Ignacije nije uzmicao, jer je bio veoma zabrinut za suradnju i nesumnjivo računao na krepost ljudi. Bilo kako bilo, čim je Nadal saznao za smrt Ignacijevu (prvih dana rujna), smatrao se odmah generalnim vikarom, i prema tome radio. Nakon što se posavjetovao s Borgijom, Araozom, Stradom, Bustamenteom, napisao je ~ocima u Portugal i zatražio da izaslanici za generalnu kongregaciju budu spremni za put u Rim. "Nekoliko dana kasnije, pripovijeda on, primili smo pisma o. Polanca, koji nam javlja da je o. Laynez imenovan za vikara, što me nije nimalo smelo."6

Bez sumnje je takva mirnoća nešto izvanredno. Ali problem je ostao i dalje: tko je zakoniti generalni vikar? Laynez ili Nadal? Mnogi su si postavljali to pitanje. I sam se Nadal pitao da li smrt onoga koji ga je imenovao (po izboru) poništava njegove ovlasti, a Laynez pak pisao je Borgiji 6.kolovoza pismo koje odaje neku zbuđenost. "Što se tiče autoriteta sudrugova, može se sumnjati (si e dubitato) da li ostaje ili ne na snazi (...). Ovdje smo skloni mišljenju da svaki povjerenik ili provincijal ostaje u svojoj službi ukoliko njegovo imenovanje ovisi o generalu (...). Za ono što se tiče cijele Družbe kolebali smo se i nismo znali da li autoritet oca Nadala, kojega je Naš Otac imenovao generalnim povjerenikom sa svim ovlastima, još traje ili prestaje. Premda je poslan u Španjolsku i premda mu je vlast obustavljena za vrijeme tamošnjeg boravka, preuzima je posvema izlazeći iz Španjolske" Dakle, Nadal je generalni vikar? Nije? Laynez to i tumači, ali je teško ne osjetiti neku zbuđenost: Ovdje su doktor Madrid i magister Polanco imali svu vlast naše-ga Oca za poslove koji se odnose na upravu Družbe, i iz.vršavali su je zbog bolesti našega Oca. Ali sada prosuđujemo da taj prijenos vlasti nema više razloga postojanja: izvršavat će je samo u slučaju istinske potrebe, ako to traži opće dobro."

Nadalova mudrost i poniznost očuvali su Družbu od unutrašnjeg sukoba u tom pogledu. On se povukao pred Laynezom. Drugi su, a ne on, vidjet ćemo, pokrenuli pitanje zakonitosti Laynezova izbora. I baš na potica samoga Nadala prava povjerenika ili vikara uređena su, barem u najbitnijem, na Prvoj kongregaciji.

I evo još smo obvezani postaviti si ovo odlučno pitanje: kako je, zašto je Ignacije pustio da dođe to takva stanja? Znao je da je bolestan, poznavao je ljude, svoje ljude, nisu mu bile nepoznate razlikosti njihovih temeparemanata i težnji, nije mogao ne predvidjeti kakve li će napetosti iskrsnuti među njima poslije njegove smrti. Bez dovršenih konstitucija, nez nade da će u Papi naći čvrst i siguran oslonac. Sve se zbiva kao da nije htio "claudere" ne samo Konstitucije, nego ni samo svoje djelo, ostavljajući svojim sinovima iza sebe, od naraš

taja do naraštaja, brigu da "grade Družbu Isusovu", kao da je svaki sudrug, pa bio on pokretač ili tvorac ustanove, samo očica u pređi koja će se široko rasprostrijeti prostorima i vremenima.

Dogodovština s vikarom nije se okončala svojevolumnim Nadalovim povlačenjem. Bio je jedan treći "prihvatnik", ili radije treća skupina "prihvatnika". Baš Bobadilla pokreće pravno pitanje i istodobno razbuktava oluju.

2. BOBADILLA IZLAZI NA POZORNICU

Već smo se susreli s tom ličnošću. Bobadilla je, u skupini sudrugova, slobodni strijelac. U svojoj skrajnasti i nesumnjivo pretjeranosti on predstavlja ono što bi mogao biti jedan sudrug prije ili pače bez Družbe: snažna, živa, izražajna osobnost, slobodna od bilo kakvih okova ili smetnji, zaljubljena - smrtno zaljubljena - u Isusa Krista, u katoličku obnovu, u "Namjesnika Isusa Krista na zemlji" (pod uvjeton da je obnovitelj): prirodna sila i sila vjere, bujica koju ništa ne pregrađuje niti zaustavlja. "Drugi sveti Pavao", govorio je o sebi prostodušno, često šaljivo, ali pri tom je bilo i nečega što je zabrinjavalo. U olujama, u gužvi, u pogibelji je baš on onaj pravi, slobodno diše; "kao dijete, penjao se na najviše tornjeve ili najstrmije hridine da skine ptičja gnijezda uz pogibelj da slomi vrat".⁹ Kao vojni duhovnik u carskoj vojsci za rata Karla V. protiv Šmalkaldskog saveza (tada nema ni punih 30 godina), navuče kugu, izvuče se, pada u zarobljeništvo, umakne, dobiva udarac po glavi protestantakom helebardom, i izbjegne smrti samo zahvaljujući debljini svog šešira.¹⁰ Usprotivi se rimskom kralju Ferdinandu, a da ni trepne. A kad Karlo V. 30. lipnja 1548. proglasi Interim. Bobadilla, nikako ne pristaje da se protestantima popusti bilo u čemu, napisa dvije gromovite predstave, razasla ih među katoličke i luteranske knezove i stavi "pod nos samom caru".¹⁴ Dogodilo se što se moralo dogoditi: Karlo V. dade tog "naivnog" osporavatelja otpratiti preko granice s oštrom zabranom povratka. Ignacije dobro pozna svoga čovjeka, daleko je od toga da bi skrhao prognanika, nego mu daje da slobodno širi svoj žar u Napuljskom Kraljevstvu, ali mu ipak zabranjuje da ne prelazi granice.

Canisius će jednoga dana o Bobadilli izreći sud, možda najispravniji "Izvanredan prodornošću svoga duha, snaga dijalektike i prosuđivanja, bezazlene duše, otvorenog vladanja, milina i ljupkost sa svakim."¹³ A kad se radi o njemu, nepresušiv je u pohvalama... sarooga sebe: uoči izгона iz Germanije piše iz Regensburga Mihaelu de Torres-u: "Sve u svemu, na dvoru ne prestaju govoriti kad bi sva Družba bila poput Bobadille, bila bi presretna. Stavljaju me iznad svih (...). Sami znate kako

se ljudi u tom varaju, ali zahvaljujem Kristu, jer govorim bez gorčine tako da ljudi upoznaju moju čednost i moju dušu. Molite Krista neka mi udijeli ustrajnoet u svemu i strpljivost da podnesem ove teške poslove, osobito u ratu: svakako je to nešto drugo negoli biti u vrtu ili u kuhinji u gradu Rimu.¹⁴ Tako se mogu pohvaliti križem Isusa Krista ne manje nego bilo tko. Nemam dakle polagati nikakva računa tridentinskim sudrugovima (to jest Laynezu i Salmerónu) ili inače: Farnese je moj neposredni poglavar. Pišem sve ovo ne da se hvalim, nego da se ponizim, da Bogu zahvalim i postidim one koji vjeruju da nalaze zlo u meni. Tako je činio sveti Pavao."¹⁵

Takav je eto čovjek. Polanco je predosjećao da će se Bobadilla zasigurno pojaviti u stanju što ga je stvorila Ignacijeva smrt. I upravo, on se tada nalazio u Tivoliu. Zato ga tajnik već 31. srpnja obavijesti o događaju, pozva ga da se vrati u Rim (čak mu je poslao mazgu za putovanje), i u slučaju zapreke, neka pismeno po istom glasniku označi sudruga kojega izabire za generalnog vikara. Umiješati Bobadillu u taj izbor bio je znak dobre diplomacije. Zaprječenost? Umor? Ili naprosto neraspoloženje? Bobadilla nije došao u Rim, svoj glas prepusti "tajnikovu izboru".¹⁶ Poznavajući Bobadillino držanje 1539-1540. za vrijeme prvih skica konstitucija, možemo s pravom misliti da se uopće nije zanimao za izbor nekog generalnog vikara. Ipak stiže nešto kasnije, jer ga je Sjeverna Italija izabrala među trima profesima koji su je trebali predstavljati na generalnoj kongregaciji (dvojica drugih bili su Rodriguez i Pelletier). A toga časa Laynez se nadao da će se skupština moći održati u studenom 1556. i to u Rimu ili, u najgorem slučaju, u Lorettu ili Genovi. Ratne okolnosti se tome ispriječile pa je kongregacija bila odložena prvi put za travanj 1557.

Bilo kako bilo s obzirom na datum njegova dolaska, Bobadilla, čim je došao u dodir s onima u della Strada, nanjuši atmosferu nesigurnosti u kojoj su se koprcali generalni vikar i njegova okolina. Nije mogao bog-zna-što procijeniti iz sastanaka što su ih održavali Laynez, Polanco, Madrid, Nadal (koji je stigao u Rim 2. prosinca, jedini od predstavnika španjolske). Imao je osjećaj da Španjolci prave pritisak da se kongregacija održi u Španjolskoj. Ta spoznaja nije bila bez temelja. Opisujući svoj povratak iz španjolske, Nadal sam pripovijeda: "Kad sam vidio da su ti oci (Borgia, Araoz, Strada, Bustamente) tako malo skloni otići na generalnu kongregaciju, koja je uostalom bila odložena, upitao sam ih što misle o mom odlasku. Na uobičajenom sastanku Bustamente, u ime svih, reče mi da misli da ne bih trebao ići u Rim, nego ostatu u provinciji Aragon do otvorenja kongregacije. To mi se mišljenje nije sviđjelo i spopade me ne znam kakva sumnja da se s tom stvari ne postupa iskreno (sincere rem non tractare). Zatim sam mislio da

se možda uljuljavaju u nadu da se izbor neće održati u Rimu, kao što su se trudili da postignu za narednu godinu.¹⁷ Zato ništa nisam krio: otvoreno sam odbacio njihovo mišljenje, nisam krio da me njihova namjera zbunjuje i rekao sam im da želim otputovati istoga dana, što i učinih, Stvarno sam istoga dana stigao Torquemadi. O. Francesco (Borgia) i ostali naljutiše se (succensuit) zbog moje slobode. Ali ja sam tako malo popustio, da sam, dosta čedno (modestius) izjavio o. Francescu, koji kao da je bio uporan, da poštujem u njemu ne vojvodu, što je prije bio, nego sudruga što je sada."¹⁸ Stvarno, u Rimu, Nadal će promijeniti mišljenje i u skupini Laynez-Polanco-Madrid-Nadal on će postati čvrsti branitelj namjere da se kongregacija održi u Španjolskoj.¹⁹

Bobadilla primijeti, dakle, da se izrađuje španjolski plan. U proljeće 1557. španjolsko-papinski rat dosegnu opasnu točku. I baš u to vrijeme Laynez izmoli razgovor s Pavlom IV., gdje bi izvidio osjećaje Pape o možebitnoj kongregaciji u Španjolskoj. Odgovor je bio kakav se mogao i predviđati: "Idite samo u Španjolsku, ako baš želite!" Zatim Papa doda: "Što ćete raditi u Španjolskoj? Donijeti oslonac Filipovoj šizmi i hereziji?"²⁰ "Ne, to ne" odgovori vikar smiješeći se (subridens).²¹

Ni na bilo kakav način generalna se kongregacija nije mogla održati tog strašnog travnja 1557. Bobadilla, podržavan Rodriguezom, primi se dužnosti da, na svoj način, pobija plan kongregacije. u Španjolskoj. Dokazi oštri - i već odlučni za Papu - bili su brojni: sažeti su u "Votum P. Nicolai Bobadilla", travanj-lipanj 1557.¹¹ Bobadilla je ispravno gledao u većini svojih primjedbi. Slijed događaja dat će mu pravo za više od jedne točke: sigurna Papina uskrata da pusti neka se generalna kongregacija drži izvan Rima; želja Papina da vidi da Družba ispravlja neke točke Ignacijevih Konstitucija; pogibelj za Španjolce da budu osumnjičeni kako žele monopolizirati Ignacijevu baštinu, itd. U njegovoj predstavi javlja se naročito nova teška napetost: stavljanje u pitanje Laynezov vikarijat. Na "osnivače", to jest na "prve oce" koji su još na životu, govorio je on, spada poslije Ignacijeve smrti upravljati sve do izbora novog generala. U više navrata, uključno ili izrično, Bobadilla upozorava da Konstitucije ne bi mogle obvezivati budući da još nisu ispitane ni potvrđene.

Layneze i njegovi savjetnici prelaze preko Bobadillinih dokaza. U međuvremenu španjolsko-papinski rat poprimio je zabrinjavajući obrat za papinske vojske. Kad je Laynez ponovno otišao posjetiti Pavla IV., zatekao ga je veoma utučena i pomirljiva. Odgovorio je da će na španjolski plan odgovoriti u najkraće vrijeme. Laynez se vratio u la Strada, uvjeren da je stvar dobivena, protivno

3. PREOKRET PAVLA IV.- KONSTITUCIJE UGROŽENE

To je značilo slabo poznavati Pavla IV. i Bobadillu.

Davno prije nego je kardinal Giovanni-Pietro Carafa uzdignut na papinsko prijestolje, s Bobadillom se najpotpunije prijatelji. Kad je postao papa, ostao mu je i nadalje veliki prijatelj. Pa i u prisutnosti vrhovnoga svećenika Bobadilla nije krio svoje osjećaje kao ni pred knezovima ili Karlom V. Tako u Nacrtu obnove Crkve, koji mu je upravio već 1555. i u kom ga kori zbog nepotizma. Sigurno je da je pred njim slobodno govorio o Ignaciju i Družbi. Da li je pred oči Pavlu IV. sam stavio svoj "Zavjet" i svoju "Spomenicu" iz 1557.? Nemamo materijalnog dokaza. Ali sigurno je da njegove kritike i zahtjevi nisu bili nepoznati Pavlu IV. Bobadilla, naime, nije mogao držati za sebe predmete svojih "križarskih vojna", negodovanja i obrambenih govora: predstavke, izlaganja, izvještaji kolali su otvoreno ili skriveno. Tko god je želio, mogao je znati što on misli o Laynezovu vikarijatu o Konstitucijama svoga reda. Pavao IV. mogao bi bio na bilo koji način saznati o nutarnjim neslaganjima u Družbi, ali mu Bobadilla i Cogordan uštediše istraživanje. Sami su mu preko kardinala Scottia i Reumana²⁴ dostavili svoj izvještaj. Neke su se Bobadilline namisli i odviše podudarale s njegovim vlastitim namislama. Njegova se nedavna blagonaklonost prema Družbi Isusovoj ponovno preobrati u strogost.

Kad je Laynez, nekoliko dana poslije milostive audijencije Pape (početak lipnja 1557.) ponovno došao u Vatikan da napokon dobije dopuštenje za odlazak u Španjolsku, nije bio primljen. Više puta ponovi pokšaj. Uzalud.²⁵ Prema opisima što ih donose Polanco i Nadal, 18. lipnja Papa, ne primivši ga osobno (iako je Laynez bio s njime u veoma dobrim odnosima), službeno mu preko kardinala Scottija i Reumana dostavi nalog da mu u roku od tri dana uruči sve konstitucije i bule Družbe kao i popis sudrugova koji se nalaze u Rimu, i svima zabrani da ne odlaze iz Rima bez njegova osobnog dopuštenja. Scotti istakne da je namjera Njegove Svetosti preispitati način života reda i da je taj posao povjerio njemu kao i Reumanu: oni će, pače biti dužni podnijeti mu izvještaj da bi on mogao donijeti svoj sud. Laynez se povuče, zaprepašten.

Sutradan, 19. lipnja 1557. sazove rimske oce i obavijesti ih o jučerašnjim činjenicama. Svima naloži molitve i pokore. Već 25. pa nadalje svakog dana, petorica sudrugova će se bičevati i moliti lita

nije Svih Svetih zajednički da odvrata pogibelj. Tjeskobni časovi, jer su se dobro sjećali što je Pavao IV. izjavio prošle godine: "Ne uzdajte se u svoje bule; jer što je jedan papa načinio, drugi papa može raščiniti": Hoće li Ignacijeva baština biti uništena?

Tko je tako mogao preobratiti Papine osjećaje u nekoliko dana? Uskoro se saznade: "Poncio (Cogordan), suho kaže Polanco, priznade svoje djelo".²⁴ Tjeskobi se pridružila zaprepaštenost: jer iza Cogordana svi su nazrijevali pravoga autora molbe, Bobadillu.

I Laynez 20 lipnja²⁷ dadne uručiti Papi tražene dokumente: bule, Konstitucije, Pravila i popis rimskih sudrugova "s naznakom njihove narodnosti radi veće jasnoće". Što se tiče Konstitucija, bilo je dodano da nemaju još konačne potvrde²⁸; predan je i latinski prijevod, "načinjen ne brzu ruku, ali vjeran". Svi su profesori već prije bili pozvani da stave svoje primjedbe na tekst, da bi generalna kongregacija mogla o njima odlučiti. Tako ispravljene mogle bi Konstitucije biti podastrte Svetoj Stolici na konačno odobrenje. "Ono što će zapovjediti Njegova Svetost, odmah ćemo, uključiti u cjelinu i još konačno sve pregledati uz zreli sud generalne kongregacije. Neka se u svemu tomu izvrši volja Nj. S. kojoj ćemo se uvijek ponizno pokoravati kao podložni sinovi i sluge njegove osobe i Svete Stolice." To je popratno pismo potpisala skupina odgovornih sudrugova, a Laynez je uskoro dodao i osobno pismo.

Djelo Bobadille i Cogordana bilo je nesumnjivo teško. Može se pače dodati da je značilo "udarac", ne baš ljubak, jer au taj korak učinili "omnibus insciis" (a da nitko nije za nj znao).³⁰ Scaduto svojoj studiji o tim događajima daje naslov: "Il dissidio di Bobadilla"³¹; što može ići od nesuglasica do razdora. Recimo da se nešto bilo prelomilo među sudrugovima: Ribadeneyra podsjetio je na Judu... Polanco neće oprostiti Bobadilli i Cogordanu pa će pokušati isposlovati protiv njih od kongregacije službeni oštar ukor, što se srećom neće dogoditi. Srećom, jer ako se "način" ne može braniti, "materija" nesuglasja nije bila izmišljena. Nadal, pak, poduzeo je metodički, na svoj način, pobijati izvještaj Bobadilla-Cogordan: njegov protuudarac nije ni bez snage ni bez istine, ali je pokvaren pretjeranim osobnim napadajima: Optužiti Bobadillu da je bio potaknut svjetskim duhom, ludom željom za zapovijedanjem, laktaštvom, zlopamćenjem, itd, znači uistinu "odapeti strelicu mimo cilja", kao što bi rekao sv. Franjo Saleski. Pogreške su Bobadilline bile i previše velike a da bi ih Nadal trebao još povećavati! Bio je bolje nadahnut, ako ne i jasniji kad je prigodom jedne burne prepirke dobacio Bobadilli u lice ovu rečenicu: "Ti kažeš da Laynez nije vikar? Pa dobro! Ako nije on, ja sam, i mogu predočiti otvorene povelje što ih je Ignacije potpisao."³³

U borbi (jer stvari treba nazvati njihovim imenom), što ju je vodio

Bobadilla u to vrijeme, bile su dvije teme, dosta različite: Ponajprije zakonitost vikara koji upravlja Družbom za vrijeme nepopunjenosti službe vrhovnog poglavara. Dok nema potvrđenih konstitucija tvrdi Bobadilla, Družbom se upravlja prema papinskim bulama, a ove . ne govore o vikarima: jedini još živi prvi oci, "prvi osnivači", imaju pravnu sposobnost upravljati tada Družbom. Uostalom, da su i odobrene, Konstitucije (u stanju iz 1556.) ne predviđaju za njega do li jednu ulogu: sazvati generalnu kongregaciju. Neka dakle upravlja, kad već stvarno postoji, ali "više s prvim utemeljiteljima nego s ostalima". Ostali su Nadal, Polanco i Madrid (koji, podsjetimo se, još nije profes).³¹ Uz taj dio Bobadilline teze priključio se Paschase Broët i, pogađamo zašto, Rodriguez, kojemu rane još nisu bile dobro zarasle. Sve u svemu trojica "primi Patres" od četiri preživjela bili su suglasni. S njima J.B. Viola, koji se složio s Laynezom, Adriani, čestit čovjek, ali se nedavno sukobio s Ribadeneyrom, i jasno Poncio Cogordan, kod koga je to što nije profes nego samo s tri zavjeta izazvalo neizlječiv duševni poremećaj.³⁵

Druga tema Bobadillina osporavanja bila je pravna vrijednost Konstitucija kakve ih je Ignacije ostavio iza sebe. Recimo odmah da ga u toj točki nisu htjeli slijediti Broët, Viola, Adriani pa ni sam Rodriguez. Jedini mu je Cogordan ostao slijepo vjeran. Već je 1540. Bobadilla pokazao neku alergiju prema pravnim tekstovima i kanonskim obvezama. Kad ga je Ignacije 1540. pozvao iz Bisignana da odluči o prvim konstitucijama, on je odgovorio: "Bit će vremena kasnije mislit na to i sastaviti ih".³⁶ Njegove primjedbe 1551. na tekst A Konstitucija nekako su neozbiljne: "Više puta ponavljaju istu stvar", kaže on ne na vodeći pojedinosti, a nije, izgleda, primijetio da sam tijekom ignacijevskog teksta zahtijeva ponavljanja na različitim razinama.³⁷ Pa ako je doživio neuspjeh u počecima kolegija u Napulju 1552, to je, kako kažu svjedoci, pače i laici, jer je bio uveo klimu pretjerane "slobode".³⁸ Njegova kritika Konstitucija, kakvu je predao Pavlu IV. odnosi se na brojne točke: on naročito želi da se ponovno pregledaju mjesta što ih napadaju doktori Teološkog fakulteta pariskog - i nabraja cijelu jednu listu teških pitanja koja bi trebalo potpuno rasvijetliti, a on ne predlaže kako i na koji način. Treba ih osvijetliti točno i sa avih strana, jer, ponavlja "konstitucije su razvučen labirint" ³⁹

Slabost te vrste prepiraka u tom je što je preobilje riječi⁴⁰ ugušilo ono istine što je ima u svakom stanovištu. Ni Bobadilla, ni Nadal ili Polanco nisu imali ni posve krivo, ni posve pravo. i jednima i drugima u toj borbi bilo je na srcu sačuvati cjelovitost ignacijanskog projekta. U jednoj predstavi kardinalu Carpi-u⁴⁰ Bobadilla pokazuje da

je "označio točke" važne protiv svojih protivnika: "Premda su oni (Nadal i njegova skupina) toliko veličali konstitucije i njihovu vrijednost, sada su priznali da su one in fieri i nemaju zakonske važnosti, kao što je napisano prečasnim kardinalima, kojima je naloženo da obavijeste Papu". Očito cilja na popratno pismo od 20. lipnja 1557. pri predaji dokumenata što ih je Papa zahtijevao.

Takva je bila prepirka i takav njezin ulog u igri. Rimsko je ljeto bilo "vruće" za Družbu. A bilo je još vruće za Rim i za Papu: papinske su vojske bile potučene, papinska diplomacija s Francuskom propala, ugovor u Cave-u na brzinu potpisan i potvrđivao je hegemoniju španjolske sile u Italiji. Te nedaće, taj poraz pratile su, kao što obično biva, teške ekonomske teškoće. Bijaše gotovo bijeda za Rimski kolegij i Germanski kolegij, pa je trebalo njihove učenike razaslati posvuda, gdje se to zbog rata moglo. Glad je vladala na područjima što su ih vojske zaposjele. K tomu još prideđe poplava neobične snage (na noć od 14. na 15. rujna) i preplavi niže rimske četvrti, uključivši i Rimski kolegij.^{42'}

4. PRAVORIJEIK KARDINALA CARPIJA I BOBADILLIN PORAZ

Bobadilla je tražio neka se pitanje vikara podloži sudu kardinala Carpija, zaštitnika reda. Laynez prihvati.

Rasprava je održana 9. kolovoza 1557.⁴⁹ Kardinal najprije naredi neka se sastanci otaca održavaju kao što se to tada običavalo, a da nijedan profes ne bude isključen. Laynez neka ima položaj i vlast poglavara: ponajprije jer je zakonito bio izabran prema odredbi konstitucija, zatim što su tokom vremena svi sakupljeni oci njegov izbor smatrali zakonitim i potvrdili ga, napokon jer su ga Španjolska, Portugal, Sicilija, Germanija, Italija, Francuska, ukratko sve pokrajine Družbe u svom dopisivanju priznavale za istinskoga poglavara. Kako Nadal kaže, ipak je preporučeno Laynezu neka ne izvršava nikakav čin upravljanja a da nije sazvaio u vijeće prve oce i druge sudrugove.²⁴

Bobadilla je šutio, ali su se bojali da ne bi zbog onoga što se u Carpijevoj presudi protivilo njegovu mišljenju, prizvao na Papu, kao što se bio prijetio kardinalu. Zato po savjetu otaca Laynez ode Pavlu IV. i zamoli ga neka prouči spor što su ga izazvali Bobadilla i Cogordan i neka milostivo pomogne Družbi da iziđe iz tog ćor-sokaka.⁴⁵ Papa je dobrohotno poslušao Layneza, obeća mu da neće učiniti ništa što ne bi bilo probitačno za Družbu, neka mu otac vikar rekne ime kardinala koji će ga moći o svemu izvijestiti. "Onaj koga će Vaša Svetost označiti, bit će i naš", odgovorio je Laynez. Papa je odabrao kardinala Ghislieri-a. To je bio veliki prijatelj Družbe.⁴⁶ Počeo je

tako da je zabranio Bobadilli i Cogordanu da od sada govore o tom sporu s bilo kim , osim s njim. Zatim je želio razgovarati sa svima ocima, a da bi ti razgovori bili korisniji, odlučio je da ih neće zvati k sebi, u Sveti Petar, nego da će ih posjetiti u njihovoj kući.⁴⁷ S Bobadillom se sastao 7. rujna. Prema jednom prepisu, što ga je načinio Polanco a supotpisao Laynez, s koncepta zapisnika razgovora, što ga je sastavio sam Bobadilla ovaj je ponovio kardinalu što je rekao i napisao mnogo puta. Na kraju je zatražio neka, do izbora generala, Laynez upravlja, ali ne uz sudjelovanje svih profesa (jer bi to bila velika zbrka), naročito u vrijeme generalnog kapitula, nego uz sudjelovanje prvih osnivača radije nego ostalih. Ako bi pak trebalo savjeta jednog ili drugog oca, neka ga pozove , ali ne radi odluke. To je, govorio je, pitanje poštenja i nije teško, samo ako se sve provodi pravedno, s ljubavlju i na korist Družbi.

Nadal tvrdi da je iz svih tih razgovora kardinal zaključio da se radi o "poganom i buntovnom" djelu (prophane et seditiose egisse) Bobadille i Cogordana i da su krivi zbog slavohlepnosti i spletkarenja.⁴⁹ Slobodno je ništa od toga ne vjerovati. Nadal priznaje da je kardinal na svaki način čuvao tajnu, jer njegova uloga nije bila da izriče sud, nego da izvijesti Pavla IV. Bilo kako bilo; Bobadilla je osjetio da se stvar okreće loše po njega, tim više što je izgledalo da ga napuštaju kardinali Scotti i Reuman, kao i Cogordana. Upravo u to vrijeme kardinal Guido Sforza di Santa Fiore živo je nastojao da Bobadilla preuzme obnovu silvestrinaca. Stavi mu se na raspoloženje i ostavi Rim i ode u područje Filigno i Peruggie. Nadal dodaje "Tada sve postade lakše".⁵¹ Taj uzdah olakšanja nije mu baš na čast. Što se tiče Cogordana, on je pokušao još se boriti poslije odlaska Bobadille, ali uskoro i on ode iz Rima u Assisi. Upravitelji dvaju bratovština dobrih djela i gradski senat zatražili su od Layneza da im za ispomoć u radu oko utamničenika i nevoljnika pošalje "jednog dobrog duhovnog oca Družbe... primjerene dobi".⁵² U toj "očevini" pridržanoj sinovima i kćerima svetog Franje, "drugim redovnicima" nije bilo baš lako uvesti se, no Cogordan je znao učiniti se učinkovitim a da ne smeta nikomu niti da izlazi iz svoje uloge: ispovijedao je, služio misu, bavio se obim bratovštinama, ukratko provodio je sasvim jednostavno život sudruga na način prvih otaca tako da se njegovo poslanje koje je imalo biti samo prolazno, završilo traženjem kolegija.

Kakvi su bili osjećaji te dvojice "buntovnika" nakon odlaska iz Rima? Izgleda, posve jednostavno, osjećaji vjernih sudrugova Isusa Krista,, svakog prema njegovu temperamentu, milosti i krizi!

Bobadilla, što se njega tiče, ostao je uvjeren u ispravnost gledišta što ih je zastupao u Rimu. No, ne srđi se na one koji su

se borili protiv njega i konačno pobijedili ga kod Pape. On im piše bratski, veselo, kao da se ništa nije dogodilo. Laynezu piše 26. listopada, šalje mu vijesti (sjajnih po njegovu običaju) o svom poslanju obnove kod silvestrinaca, zatim dodaje: "Prošle nedjelje prošao je ovuda legat Carafa, pa sam izišao iz opatije da se s njime susretnem na putu. Zagrlio me je s velikom radošću (...). Recite magistru Polancu neka me nadugo izvijesti o stvarima Družbe, neka mi rekne kako napreduju, i neka se pobrine da mi se dostavi moj kovčeg, ostavio sam ga kod magistra Romula, tajnika prečasnoga kamerlenga, on će mi ga poslati. Veoma mi je potreban, jer u Folignu svom silom nastoje da predajem i propovijedam. Magister Pashhase (Broët) veoma je cijenjen u ovom gradu (...), Preporučujem se u molitve Vaše Velečasnosti i svih otaca (...) Slat ću vam vijesti od vremena do vremena. Do viđenja!"⁵³ Kakva li dragocjena svojstva zaborava i odskoka! Da Polancu dah stane!

Cogordan nije, takva kova. Sve misionareći što je bolje mogao, on preživa svoje nevolje, srce mu krvari i zbog tog se razboli. Kad je to Bobadilla dočuo, okoristi se boravkom u Folignu da se s njim sastane: poslao mu je pače konja za put. "Bio je tako slab, gotovo na pola mrtav. Danas je oputovao natrag. Utješio sam ga, dao sam mu pisma, pošiljke i odgovore (...), Podigao sam ga duševno i tjelesno. Rekao sam mu neka bude veseo, da ostaje još malo vremena prije generalne kongregacije, da se nadam da će biti pozvan, i neka radi tako da bude dobrog zdravlja, itd." Za njega pak, sve ide dobro. Foligno je oduševljen zbog njegova povratka, a on računa na molitve grada kao i na molitve Družbe i sve kuće della Strada in genere et in specie.⁵⁴ Komu Bobadilla piše to pismo? Polancu, 25. siječnja 1558. Čovjek bi držao da sanja!

A Polanco, ta on je daleko od toga da bi zaboravio jesenje događaje Na Bobadillu i Cogordana "učinio je, na dobro poučen način, da padne debeo zastor šutnje."⁵⁵ Nastojao je da ih drži daleko od Rima, oprezno ih je nadzirao, "slijedio tragom, čekao ih na pragu generalne kongregacije da ih udari kaznom koja će služiti za primjer". Za sada nije otkrivao svoje topove, i "šaljući ih na razna mjesta iz poštenih pobuda", trudio se da im spriječi "da ne bi zarazili tijelo".⁵⁶ Foligno je, u njegovim očima, za Bobadillu bio "prisilno boravište", a Assissi za Cogordana. O. Scaduto ima pravo: ta nesmiljena i uporna tvrdoća začuđuje kod Polanca, ali je shvatljiva. Dopisivanje to potvrđuje. Neke se pročita, na primjer, pisma što ih je napisao rektoru u Peruggiu 20. listopada 1557. ili 1. siječnja 1558. Bobadilla je u njima prikazan kao čovjek "koji posvuda širi svoj otrov, pače i tamo gdje mu se prilika ne pruža", čovjek komu se ne smije dopustiti da ide bilo kamo

ni da razgovara s bilo kim, čovjek "koji nije više združen s glavom niti s tijelom Družbe".⁵⁷

Isprika za te muževe, sve željne da sačuvaju Ignacijevu baštinu (to, zapravo, ne možemo dosta naglasiti) jest klima jeseni i zime 1557. klima tjeskobe, usprkos razgovorima, gotovo punih bodrenja, što su se vodili s Ghislieri-jem. Ali dok dokumenti, uručeni Papi 20. lipnja, ne budu prosuđeni, odobreni i vraćeni, uvijek je moguća provala srdžbe kod Pavla IV., a znalo se, iz iskustva, kako je Bobadilla bio sposoban izazvati u Pavla IV. obrate kako nagle tako i strašne. Pa ipak da li je sva krivnja na Bobadillinoj strani? Zar neke mjere nisu mogle probuditi sumnju da jedna "težnja" nastoji nadvladati u tom sukobu? Osim Polanca i Bobadille, da li smo sigurni da je "čitanje" dokumenata, kako bi se danas reklo, što ih je ostavio Ignacije, bilo isto za oči Layneza i Broëta, Borgije i Canisiusa, Rodrigueza i Camare? Jednodušnost protiv Bobadille ne prekriv li, zapravo, različitost tumačenja i pače kritike? Konstitucije su ostale "otvorene" ili bolje ostale su "ne zatvorene". Laynez se tomu radovao, ali kako ih zatvoriti? U tom je baš sav problem i šteta je što se nisu odmah zapisali stanoviti razgovori među odgovornima, kad su jednom Babadilla i Cogordan bili poslani "na poslanje".

U la Strada očekivali su da saznaju što će Pavao IV. učiniti od Konstitucija i Pravila što su bila predana Scotti-ju i Reumanu 20. lipnja. Ovi su zatražili od oca vikara da im pošalje nekoga koji bi im čitao tekstove i mogao odgovoriti na pitanja i razjasniti. Laynez odabra Nadala, ali dokora Scotti nije više mogao podnositi "Nadalovu slobodu ili pače njegovu nametljivost" i lišio se čitača. "Bijasmo mirni, ali ne bez brige". I eto kad li jednoga dana Papa vrati papinske dokumente i pisma, što ih je bio tražio da ih ispita. Ništa nije osudio. Možda bi trebalo, nabacivao je Scotti, opet pokrenuti pitanje kora. "Za Bobadillu, Cogordana i druge nije bilo nikakve kazne, kao da je Papa htio da se s njima postupa radije dobrohotno i s ljubavlju i da se mi nadahnjujemo radije dobrim nego li zlim."~Papino ponašanje oci su tumačili kao "snažno odobrenje".⁶⁰ To je možda značilo malo prebrzo vjerovati u povratak proljeća!

U međuvremenu Papa je potpisao mir s Filipom II. te dopustio ocima protivno svojoj odredbi od 20. lipnja, da mogu otići iz Rima, čak im je uručio stotinu dukata za putovanje. I tako su se zaputili Adriani u Flandriju (za koju je Mercurian bio imenovan povjerenikom), Canisi i Goudanus u Germaniju, Lanoye u Beč, Vinck u Peruggiu, Domenéch na Siciliju. Ostali su čekali u Rimu saziv generalne kongregacije, zasad određene za svibanj 1558.

5. GENERALNA KONGREGACIJA U SVIBNJU 1558.

Tko bi trebao biti izbornik?

Ako je put bio raskrčen, nije zato bio manje grbav: stvarne poteškoće, u nutrini samoga reda, neprekidne s obzirom na zakonsko stanje, nisu bile riješene Bobadillinim porazom, niti time što je Vatikan vratio "netaknute" dokumente od 20. lipnja 1557.

Postavljalo se prvo od prvih pitanja: tko će sudjelovati na kongregaciji? Od četrdeset i dva profesora, što ih je red imao 1556., sedmorica su bila u Indiji i Brazilu, a dvojica su umrla: Olave i Frusius, ostalo ih je tako samo trideset i trojica s pravom sudjelovati na skupštini. Popratimo li brojke imenima, primijetili bismo da su profesori španjolskog jezika daleko najbrojniji: iskrsnuo je problem sveopće zastupljenosti Družbe. Da li bi se sazvali "svi profesori"? To bi bila prednost za Španjolce. Ili bi se sazvali prema konstitucijama: "Provincijal i još dva druga člana izabrana za svaku provinciju"? Ali u mnogim od tih provincija nedostaju profesori... dok Indija, . Brazil, etiopska skupina ne bi mogli poslati svoje predstavnike. Trebalo je izabra jedno od tog dvoga.

Razmatrana su dva rješenja.

Prvo je bilo u tome da se dadne te položi profesiju stanoviti broj otaca, koje je Ignacije prije svoje smrti bio "unaprijed odredio". To rješenje, stvarno, ne rješava ništa, budući da su ti "određeni profesori" pripadali Španjolskoj i Portugalu. Već ga je u mjesecu kolovozu 1556. još teško bolestan Laynez bio odbacio, kako to izvješćuje Polanco. Nije se više vraćao na tu odluku osim da dopusti Borgiji, mjesec dana prije kongregacije 1558., da promakne na profesiju o. Juana Plazz učitelja novaka u Andaluziji, da bi ga taj mogao zamijeniti (i predstavljati) na Kongregaciji.⁶¹

Drugo je rješenje bilo u tome da se ovlasti svaka provincija da imenuje izaslanike između non-profesora, a izabrani bi, kad dođu u Rim, bili po kongregaciji pripušteni na polaganje profesije. Ali neće li se time upasti u nepriliku, kojoj je Laynez želio izbjeći odbivši prvo rješenje: to jest stvoriti precedens?

Laynez, Nadal i Polanco iznesu 25. siječnja 1558. poteškoću Papi. Odgovor (verbalni) ostavio je da je u zraku lebdjela ipak poneka sumnja. No kardinal Ghislieri jasno pokaza značenje odgovora: "Koliko ih prema Konstitucijama, treba doći?" upita. "Provincijal i još dvojica, izabrani iz svake provincije." - "To je dosta", reče kardinal. "I tako, veli Polanco, dobismo tumačenje misli Njegove Svetosti od onoga istoga koji nam je Papinu misao bio dostavio."⁶¹

Sada je već Laynez mogao javiti svima provincijama datum Prve generalne kongregacije (19. svibnja 1558.) i naznačiti način izbora učesnika.

Tko je izabran za izbornika?

Iz Portugala provincijal Torres, viceprovincijal Gonzague Vaz i Luis Gonçalves da Câmara, tada rektor u Coimbri. Pridružena su im dvojica "prokuratora": Manuel Godinho i Jorge Serrano. Prvi su stigli u Rim. Iz Gornje Germanije Canisius (Augsburg), Lanoye (Beč), Goysson (Prag). Sva trojica su bili u Rimu koncem lipnja.

Od dvojice predstavnika Francuske sam Broët, koji nije bio oputovao iz Rima, bio je tamo na otvorenju kongregacije i učestvovao je pri izboru generala. Viola je, poslije "dissidio" Bobadille, bio poslan u Veronu pa ga pismo o sazivu, poslano 21. avibnja, nije dostiglo. Obaviješten drugim pismom, došao je koncem srpnja i mogao se uključiti u raspravu o Konstitucijama.

Sa Sicilije su došli provincijal Domenéch i Antonio Vinck 9. svibnja. Treći izaslanik, Ugoletti, bolešću je zadržan u Palermu.

Iz Donje Germanije povjerenik Everard Mercurian. Adriani i Kessel, bolesni, ustuknuše pred putovanjem, Isto tako Goudanus. Salmerón, koji je tada bio u Bruxellesu kao teolog kardinala Carola Carafe, mogao je pratiti Mercuriana.

Borgia, bolestan, dao je da ga zastupa Piazza, profes u posljednji čas. Bustamante (Andaluzija) i Strada (Aragon) isto tako bolesni. Araon slijedom slabo rasvijetljenih okolnosti i, nesumnjivo, zbog neke diplomacije, uskoro se vratio u Valladolid nakon što je pokušao, ili se pretvarao da je pokušao, putovati kopnom. Nije li namirisao Borgijinu želju da bude imenovan za generalnog asistenta te tako, ostavši u Rimu bio maknut s dvora? Čim se vratio, stavio se na raspolaganje kneginji Juani. "Dokgod bude ovdje boravio, pisao je Borgia, kolegij u Valladolidu bit će prije kancelarov ured negoli redovnička kuća: otac je nepreatano uronjen u svjetovne i našoj ustanovi strane poslove".⁶³ Ostali španjolski izaslanici: Miron, Cordeses, Avellaneda, pa onda Barm stigli su na vrijeme za izbor generala.

Prisutni su bili također: Simon Rodriguez i Bobadilla te Rimljani Laynez, Prolanco i Nadal.

Kako su izaslanici stizali, tako je Laynez dao da im se uruči neke vrste uputa u dvanaest poglavlja, koja je sadržavala propise da se za jamči "iskrenost" izbora generala i suzbije svaki manevar ili spletku osobne ambicije. Nadal je primijetio da to baš ne pruža dobar primjer, vikar smije propisivati samo ono što je u Konstitucijama ili što je odobrila većina kongregacije ⁶⁴

Prva generalna kongregacija Družbe Isusove mogla je napokon započeti radom.

'Izbor vrhovnog poglavara65

Izaslanici su počeli time da su ustanovili i izjavili da je Kongregacija "zakonita i u potpunom broju", računajući na neizostavan dolazak Barme, viceprovincijala aragonskog. Prije negoli će pristupiti sastancima, kojima se priprema izbor, žurno su poslali k Papi Layneza i Salmeróna. da ga o svemu obavijeste.

Pavao TV. primio je obojicu otaca 20. lipnja. Sastanak je bio veoma srdačan. "Ja sam već pomagao ovu od Boga blagoslovenu Družbu", reče on smjerajući na brojne blagodati i milosti što ih je iskazivao Družbi od početka svoga pontifikata. To je točno. Mimo straha i tjeskobe, što ih je njegova ćud nametnula sudrugovima, Pavao IV. ih je često i mnogo pomagao, na primjer u poteškoćama s pariskim fakultetom, u Germaniji, pa i u Flandriji. Pozivanje na prošloet značilo je sadašnje i buduće raspoloženje: bilo je to obećanje. Budući da je kardinal zaštitnik Carpi bio tada odsutan iz Rima, Papa naznači da će ga za ovih odlučnih dana zamijeniti kardinal Pacheco kod otaca za izbora. Zatražio je da Kongregacija radi u punoj slobodi. Dotakao se, kao usput, pitanja kora. Pohvalno je govorio o Mariji Magdaleni, koju su, prema legendi, sami anđeli dolazili buditi, da bi, uvijek i neizostavno, molila ure kanonskog oficija. Napokon izrazi želju da upozna način izbora generala. Blagoslovi oce, uskladi s propisima "defectus"-e, do kojih je moglo doći do sada, itd. Laynez i Salmerón vratiše se u la Strada hvaleći Boga.

Da bi udovoljio Papinoj želji, Nadal propisno oblikuje upute o izboru što ju je Laynez već bio porazdijelio izaslanicima čim su stigli u Rim. Bilo je to Irako, jer, osjetljiv na Nadalovu kritiku o zakonitosti svoga čina, Laynez je već bio zatražio od Nadala neka pregleda dokumenat, a zatim ga je podnio Kongregaciji na odobrenje. Bilo je dosta provesti neke manje poboljšice. Nekoliko dana poslije Papinog zahtjeva Laynez mu odnese De ratione electionis praepositi. Papa dade da mu ga pročitaju, i izrazi suglasnost. Ipak je želio da ga ispitađu kardinali Ghislieri, Reuman, Scotti i Rebiba. Ovi ga vratiše nakon što su izbrisali disciplinske kazne koje su udarale "ambiciozne". Svakako, dokumenat nije sačinjavao dio Konstitucija i bio je samo propis a ne zakon, posebno je predviđao da se izbor održi u sobi u kojoj je 31. srpnja 1556. umro Ignacije.

Sjednice se nastavljaju 21. lipnja, Da li će započeti izborom generala ili pregledom i prihvatom Konstitucija? Bobadilla je bio uzvi~ lao problem 1557. Uistinu u tom razdoblju postanka reda pitanje nije bilo . Godine 1539. zar nisu prvi oci išli za tim da zajedno srede što su mogli učiniti s konstitucijama prije negoli će pristupi

izboru generala? Izaslanici su međutim smatrali da su se sada stvari dosta razvile pa da bi se mogao preokrenuti red rada. Tako su odlučili da se prije svega izabere general većinom glasova.

Jedan tjedan prođe u pripremnim radovima za izbor, u osobnim uzajamnim savjetovanjima. Izaslanici su bili dužni ne izlaziti iz kuće i ne razgovarati nego samo među sobno. Još je jedna točka bila predložena Papinoj odluci: glasovnice izaslanika, određenih ali spriječenih doći, poslane su onima koji su došli, pa da li bi se one uvažile bilo za izbor bilo za Konstitucije? Na Laynezov nagovor Papa je odgovorio niječno. A to zato da se ne bi opteretila hipotekom budućnost generalnih kongregacija. To znači mudrost.

Nakon što su proveli dva dana u molitvi i pokori, kako to propisuju Konstitucije, izaslanici su bili spremni za glasovanje. Izbor je obavljen 2. srpnja na svetkovinu Pohođenja B.D.Marije. Dvadeset izbornika⁶⁶ okupilo se pod predsjedništvom kardinala Pacheco u sobici, posvećenoj radom i smrću Ignacija. Canisius je dobio u dužnost da progovori riječ skupini. Zatim se molilo cijeli sat. Pacheco iziđe, a prije podsjeti neka izaberu sudruga "probatae vitae et sanae doctrinae." Još je dodao da Papa želi da general stanuje u Rimu, osim kad iziskuje potreba da obavi pohod Družbe. Još je naglasio neka Kongregacija radi potpuno slobodno.⁶⁷

Već kod prvog prebrojavanja glasova Laynez je dobio trinaest glasova, Nadal četiri, Broët, Lanoye i Borgia (odsutan) svaki po jedan. Broët, kao najstariji profes, proglasi Layneza vrhovnim pmglavarom Družbe Isusove.

O tom danu posjedujemo dva opisa koji se slažu gotovo do najsitnijih pojedinosti: jedno pismo Polanca Olivieru Manare-u, s nadnevkom 16. srpnja i izvještaj, još neobjavljen, a čuva se u arhivu Gregorijanskog sveučilišta u Rimu.⁶⁹ Čitajmo opis u pismu Polancovu:

"Na generalov znak svi se primakoše, počevši od tajnika, i svaki kleknuvei poljubi mu ruku. Odmah su zatim glasovnice spaljene. Nije protekao ni čitav sat, kad li se kardinal vrati u sobu. Tako se završi izbor ne samo u zajedničkoj slozi nego i u općem veselju i utjehi tako da je kardinal tim bio veoma potresen. Kad je tajnik izišao da objavi izbor ljudima što su čekali pred vratima, bilo je toliko svijeta, sudrugova i stranih, željnih znati tko je izabran, da je sva kuća bila puna. Kod velikih i malih radost je bila općenita. Pošli smo u crkvu pjevajući psalam "Benedictus Dominus Deus Israel", zatim u crkvi "Te Deum", s neobičnom radošću (...). Vrativši se u kuću, svi su iskazali svoje poštovanje novom generalu. Dobri kardinal dao nam je pripremiti ručak i poslao obavijestiti Svetog Oca o izboru. Pavao IV. pokazao je veliko zadovoljstvo i radost. Jedini otac general nije odavao nikakve

radosti, nego strpljiv i dobar preporučivao se Bogu, našem Gospodinu." Događaj se slavio šest dana (3-9. srpnja)"javnim priredbama". Učesnika je bilo toliko da je trebalo premjestiti se u Panteon. Sve se završilo kazališnom predstavom "za takvu zgodu".⁷⁰

Layneza i oci Kongregacije bili su 6. srpnja primljeni kod Pape, kog su okruživali Scotti, Ghislieri i Alphonso Carafa. Pavao IV. dade znak ocima neka mu se približe i progovorio im je tako povjerljivo i toliko duhovno srdačno da su svi prisutni time bili iznenađeni i potreseni. "Sjećajte se, rekao je uz ostalo, da niste pozvani i da niste određeni za mirovanje i udobnost nego za napor i križ: neka vam primjer bude Gospodin naš i Spasitelj (...). Ako još niste svjesni u kakvom se kritičnom položaju nalazimo, on vam je i odviše otkriven po ovom svijetu potpuno zbrkanom (in scompiglio) u kojem se s Crkvom tako okrutno postupa, posvuda je muče i napadaju. A njezini progonitelji nisu samo bezbožnici, nevjernici, barbari i oni koji na novim kontinentima ogorčeno napadaju sve što nosi kršćansko ime, nego i oni koji se kao i mi, pozivaju na ime Kristovo, koji su posvećeni istim krštenjem, koji su dionici istih sakramenata (...). Oblikujte se prema vašem zvanju, gonite od sebe strah i ljudski obzir, ispovijedajte, otkrivena obraza i ponosno, neustrašivo, pred ljudima, ime Gospodinovo (...). Posvetite se potpuno obrani svete Crkve da budete Bogu ugodna žrtva!"⁷¹

Papa zatim potvrdi izbor, i isto tako sve milosti i povlastice, kojima su njegovi prethodnici i on sam podarili Družbu. "Ako treba još i drugih milosti i povlastica, pripravnici smo vam ih podijeliti. Mi želimo biti za vas ne samo zajednički otac, nego naročiti otac vaše Družbe (...). Možete k nama doći u svako vrijeme, naša će vam vrata biti uvijek otvorena!"

Pisma ili izvještaji svjedoka odražavaju silku radost: "Činilo se, piše Domenéch rektoru u Messinu, da Duh Sveti govori na njegova usta (...). Radost, utjeha, klicanje od veselja, što ih Gospodin podario pri tom 'Pohdu'⁷² neizrecivi su."⁷³ A Polanco, stidljivi Polanco, koji tako dobro skriva svoje osjećaje, nije manje liričan: "(Ovaj govor) izrekao je Pavao IV. s toliko snage i s toliko srca te se činilo da želi razotkriti sve svoje srce i da bi se moglo reći da nam to Krist govori po njemu, divno nas tješeći i bodreći."⁷⁴

I sam se Bobadilla skrušio. Cogordan je zamolio oprostjenje plaćući. Jednodušnost se povezala oko Layneza. Scotti je vratio Konstitucije bez primjedbe. Olujni su se oblaci raspršili. U izvanredno radosnom osjećaju sreće, osjećaju koji ne djeluje tako da se zaborave nedavne tjeskobe, oci će pristupiti ispitivanju Konstitucija.

Ispitivanje i prihvatanje "Konstitucija"

Tko će imati pravo rasprave i glasa? Ponajprije dvadeset izbornika jasno. Ali, početkom mjeseca kolovoza Pelletier i Canisius moradoše zamoliti dopuštenje da se vrate na svoj apostolski sektor. Naprotiv šest je novih izaslanika pripušteno da sudjeluju na poslovima i glasovanju: Godinho iz Portugala, Serrano iz Brazila, Cordeses iz aragonske provincije, Guzman iz Italije, Avellaneda iz betičke provincije; napokon Viola, koji nije primio prvi poziv i nije se mogao spremati na put pa da na vrijeme stigne za izbor. Element se španjolskog jezika, dakle, naročito pojačao. Toj dvadeset i četvorici muževa pripala je veoma teška zadaća. Već 10. kolovoza, na dan kad su radovi otpočeli, bili su svjesni težine posla toliko da su neki predložili da se za sada zadovolje time što bi imenovali jedno povjerenstvo koje će detaljno proučiti Konstitucije, a za kasnije bi odložili raspravljavanje i glasovanje. Kad se mačak oprži, i na hladno puše! Nitko nije imao želje izazvati novu krizu. Odlučio se zatim da se neće rastati dok ne donesu konačne odluke: i Kongregacija je trajala od 10. lipnja do 10. rujna 1558. Ta odluka, kako se činilo tako jednostavna i tako umirljiva, nije bez dvosmilenosti u svom pojedinačnom obrazlaganju. Poznajući ljude koji su donijeli tu odluku, ne možemo a da se ne zapitamo nisu li obrazlaganja u stvari bila veoma oprečna: bezuvjetno poštivanje osnivačeve misli, strah da se ne uzvratila eksplozivne probleme u prilikama nestalnog pontifikata i unutrašnje napetosti, želja da se napokon dobije zakon, koji će biti priznat i počevši od njega, kao u vrijeme Postanka, "vode će se moći odijeliti od čvrste zemlje" itd.⁷⁵

Početna odluka otaca nametnula je ne: samo ritam rada - nije se trebalo zaustavljati na putu - nego također i stanovište, način rada, pače duh: bilo je nezamislivo započinjati sve ab ovo.

I zaista jedno pitanje - u neku ruku prethodno - iskrsnu već na prvom početku: priliči li unositi izmjene u Konstitucije? Kongregacija odgovori da "ih treba poštivati i održavati ih onakve kakve se nalaze u izvornom tekstu našega oca Ignacija"⁷⁶, i da "se ni u cjelini, ni u pojedinosti, o bitnim odsjecima Konstitucija ne smije raspravljati". Ipak, sigurni smo iz dopisivanja da je više članova Kongregacije imalo iznijeti "primjedbe" na ignacijevski tekst, Borgia (po svom predstavniku), Canisius, Salmerón, Bobadilla, Bustamante, itd., pa i sam Laynez, a da ne govorimo o Ribadeneyri, koji bi se morao ukočiti kad ne bi sudjelovao u raspravi. Da li su neki pokušali da ih se ipak čuje? Jedan dekret - 71. - kao da baš to naznačuje svojom kratkoćom: "Izneseni su i drugi prijedlozi s obzirom na Kons

titucije, ali kako je bilo poslije vijećanja odlučeno da se neće uvoditi ništa novo (innovare) nećemo ih ovdje prepisivati".⁷⁷ Budući da nemamo spisa ove Prve kongregacije, nemoguće je točno navesti koje su to bile "novine", ali je već mnogo što znamo da su bile prave novine. Prinosi Prve kongregacije

Pače vodeći računa o prihvaćanju tog početnog stanovišta, teško je tvrditi, kao što se to često čita, da se Prva kongregacija zadovoljila ispraviti stanovite redakcijske pogreške koje su se bile uvukle u tekst (španjolski) Konstitucija, što ih je Ignacije ostavio, ili da se zadovoljila unijeti u njih paragrafe ili poglavlja što ih je Ignacije već bio pripremio. Njezin je doprinos, uistinu, bio veoma znatan.

1. Ponajprije jer je potvrdila i dala zakonsku vrijednost ignacijevskom tekstu, što ga je ispitala. U rujnu 1558. Družba je konačno imala svoje zakone. A taj je dobitak znatan. Svi, i svaki pojedini, imali su "sliku", uzor-ideal, prema kojoj su se, mirne savjesti, sami ili zajedničarski, mogli prosuđivati. Veoma važan preokret: prije je to bilo sad prema "tipu" prvih otaca, koji ponekad nije bio izuzet od kakve legende, ili prema "prototipu", koji nije išao bez kakve nejasnoće, kao "Rimska družba" (Societas romana)⁷⁸ katkada pače prema više-manje tajanstvenom "portretu" samoga Ignacija određivao se sudrug, i svaki se po njemu prepoznavao ili nastojao prepoznati druge. "Duhu" nedostajalo je "slovo", dale su mu ga potvrđene Konstitucije.

2. Kongregacija - koja je radila na španjolskom tekstu, nazvanu "autograf"⁷⁹ - uvela je nekoliko prerada, neznatnih pravo rekavši: na primjer, brisala je nekoliko "deklaracija" Ispita ili jednu drugu "deklaraciju" iz VI. dijela, koja dopušta svećanim profesima da uz dopuštenje Svete Stolice prime poradi pobožnih ciljeva ostavštine i baštine. Ispitala je da li je uputno uvrstiti u tijelo Konstitucija neke tekstove, kojih u njemu još nije bilo i o kojima se postavljalo pitanje da li ih je Ignacije pregledao. Na primjer, ona je prihvatila konstituciju koja je zabranjivala primitak ikakve nagrade za duhovna služenja. Naprotiv promijenila je u jednostavno pravilo konstituciju koja se odnosi na "generalov stol". Prihvatila je, ali samo za neko vrijeme (do 1563.), tekst koji je izjavljivao da nijedan novi kolegij neće biti prihvaćen ako mu osnivači ne zajamčuju uzdržavanje zajednice od četrnaest osoba i ne pribave dostatne školske prostorije i crkvu za slobodno obavljanje bogoštovlja, ali zbog tog privremenog značaja nije smatrala korisnim da ga uvrsti u tijelu

Konstitucija. Doprinosila je tekst trnovit (i revolucionaran s obzirom na pravno poimanje toga vremena), koji je generalu pridržavao pravo sklapati ugovore.⁸⁰ Napokon, ispitala je inačice teksta, što su bili unijeli tajnici ili prepisivači, naročito Polanco, da bi ih ovjerovila, jer nije uvijek bilo jasno da ih je Ignacije pregledao ili odobrio.

3. Kongregacija je imala protumačiti neke točke Konstitucija - i to veoma teške točke - što nije bila najmanja korist tih radova pa i nakon što je odlučila da će se stvarno držati teksta i ignacijanske "praxis". U ispitivanim točkama lako je prepoznati one što su ih više kritizirali ili protivnika ili pače i prijatelja Družbe, ili koje su izazvale najviše unutrašnjih poteškoća.

Najprije narav zavjeta. U ignacijanskom sistemu nije se više tražilo "svečano polaganje" zavjeta kao bitno za pripadnost redovničkom staležu. To je Ignacijevu gledište značilo veoma važnu novinu u kanonskom zakonodavstvu toga vremena. Tada su redovi imali samo novake i profesore sa svečanim zavjetima. A eto Ignacije je među te dvije vrste uveo redovnike s jednostavnim a ipak vječnim zavjetima (skolastici i braća pomoćnici). Ne ulazeći u zbrku, izazvanu to posve novom zakonitošću lako je zamijetiti da je izdigla neke probleme, a bilo je i u Ignacijevu vrijeme već podosta zamršenih "slučajeva". Da li su skolastici nepravilno ostavljali red i sklapali brak? Takav je brak bio valjan, premda nezakonit. Drugi, poslije odlaska (pravilna ili nepravilna) ili poslije otpuštanja zahtijevali su natrag "milostinju" što su je sami ili njihove obitelji bili dali ovom ili onom kolegiju ili kući. Što učiniti, osim isplatiti, pa makar se valjalo zadužiti?⁸¹ Zapletaji su bili tako stvarni da su španjolski ekonomski predlagali da se svečano polaganje triju zavjeta obavi na svršetku novicijata bilo za skolastike bilo za braću pomoćnike, pridržavši pravo Družbi da razriješi tih zavjeta i prema tome njihova učinka osobu koja bi se pokazala nesposobna za red. Taj je prijedlog podupirao Borgia: "Ako se ne nađe lijeka tim neprilikama, pisao je on, bojim se da ne budemo prisiljeni podijeliti poslije novicijata subđakonatu osobama kojih je zvanje krhko. Molenje brevijara bit će smetnja za studij."⁸² Kongregacija je odbacila prijedlog. Druga kongregacija 1565. odbacila je sličan zahtjev. Grgur XIII. morao je donijeti neko rješenje izjavivši kasnije da je nevaljala ženidba redovnika s jednostavnim zavjetima "bjegunaca", to jest koji su ostavili red bez generalova dopuštenja.⁸³

Španjolci, oslanjajući se uvijek na Borgiju, predlagali su i druge važne izmjene, u pogledu vremena svagdašnje osobne molitve, propisanih pokora, pače i koralnog oficija. Njima za ispriku treba reći da se olakšice, pače sloboda predlaganja, što si ih na tim područjima ostavljale

ignacijanske Konstitucije, nisu podudarale s mentalitetom španjolskih duhovnika toga doba, kao što su Luis de Grenada, sv. Petar d'Alcantara. Jeka prigovora, što su o tom predmetu bili upućeni Družbi odjekivala je u optužbama Melhiora Cano , a izvan Španjolske u dekretu Teološkog fakulteta pariskog. Novine Družbe, u "klaustralnom" vidu redovničkog života, činile su se njezinim protivnicima kao nekakva kritika ili izazov. Ta Ignacije je morao više puta posredovati da spriječi da se monaške sklonosti ne uvuku u kuće reda: sjećamo se njegovih pisama i naputaka muževima kao što su Borgia, Oviedo, Barma i sam Rodriguez, pa i rasprava o vremenu molitve skolastika. U svom izvještaju Laynezu "Borgia predlaže da se produlji vrijeme molitve, da se opet uvedu pjevane vespere i pjevane svečane mise, da se utvrde razdoblja i dani pokore na primjer, vrijeme adventa i korizme). Španjolski izaslanici iznijeli su te zahtjeve prije nego li je generalu stigao izvještaj Borgijin. Sve je odbijeno.

Odbijen je i prijedlog da se svečana profesija uključi u spektakularan obred, kao što se katkada običavalo u Portugalu, Španjolskoj, Flandriji. Odlučeno je da se treba od sada držati jednostavnog obreda što ga navode Konstitucije. Ipak je Kongregacija uvela novinu u jednoj točki: točno je odredila obrazac - još nejasan i različit - za pet jednostavnih zavjeta za profesu s četiri svečana zavjeta. To se učinilo tako važno da su 25. kolovoza poslije podne svi oci profesu ponovno položili svojih pet jednostavnih zavjeta pred generalom i to prema obrascu što ga je prihvatila Kongregacija.⁸⁵

Sređena su i neka druga pitanja, prema poukama što ih je dalo iskustvo: tako ulaskom u Družbu obustava svakog zavjeta prije toga položena, prihvatanje rimskog obreda za služenje mise, besplatnost predavanja što ih neki sudrugovi drže po sveučilištima, i naročito način podizanja novih provincija.

Za druga pitanja koja je Kongregacija smatrala manje hitnima, manje zrelima ili nevažnima, prenijela je svoju vlast na generala. Zatražila je da on sastavi različite "direktorije" da bi se u duhovna služenja unijelo neko jedinstvo, isto tako neka sastavi posebna Pravila.⁸⁶

4. Među najvažnije poslove Prve kongregacije treba ubrojiti postavljanje na pravo mjesto ili bolju organizaciju nekih kotača središnje uprave Družbe, za koje je Ignacijeva namisao još ostala nejasna a "praxis" u ispitivanju. Pritiješten događajima probleme je rješavao kako je najbolje mogao i s ljudima kojima je raspolagao.

Najprije generalng asistenti. Već je redakcijom Konstitucija iz 1550-1551. bilo predviđeno da će se general okružiti s "nekoliko muževa koji se odlikuju obrazovanošću i svim vrlinama. Oni će imati

dužnost posebnom brigom brinuti se o sveopćim problemima Družbe i trebat će si zadaće porazdjeliti tako da se što bolje može zaći do temelja stvari. Jedan bi, na primjer, trebao pratiti poslove Indije, jedan drugi poslove Španjolske i Portugala, drugi opet poslove Njemačke i Francuske, drugi one Italije i Sicilije" .87 Ali gdje tada pronaći muževe takva kova, koji su blizu Rimu i raspoložu s dosta vremena? Bilo je najprije pitanje o trojici "primi Patres" Ignacijeva vremena: Laynez, Salmerón, Bobadilla, tri muža već prezaposlena, razdaleko jedan od drugoga, i slabo upućeni o problemima drugih područja osim Italije i Njemačke. Zatim se mislilo na Polanca, Nadala, Madrida, Olavea, Frusiusa. Sve u svemu, asistenti nisu postojali. Polanco 1552. ili 1553. upozorava Ignacija na hitnost da se uredi to veoma važno ustrojstvo za red .88 Polanco je uporan 1554., budući da je Ignacije veoma bolestan.89 Predlaže imena: Olave, Frusius, Câmara, Madrid, a za tajnika sebe sama, Polanca. Da li se Ignacije napokon odlučio? Stvar je vjerojatna, ali nije sigurna.

Ljeti 1558. Kongregacija je redovito imenovala četiri asistenta:90 Nadal za Germaniju, Flandriju i Francusku (zadržao je i vrhovni nadzor nad Rimskim kolegijem), Madrid za Italiju i Siciliju (ostao je ekonom kuće profesa, što je stvarno značilo njezin poglavar), Gonçalves da Câmara za Portugal, Indiju i Brazil (uz vrhovni nadzor Germanskog kolegija), napokon Polanco (ostao je tajnik Družbe i bio imenovan za generalova "upozoravatelja"). Asistencije su dakle uspostavljene onako kako su označile Konstitucije iz 1550-1551. Istodobno Kongregacija je zaključila da će asistenti obavljati svoje službe do izbora novog generala, u slučaju kad bude ispražnjena generalova služba i imat će pravo glasa za izbor novog generala.

Trnovit problem povjerenika. Ignacije se tim načinom uprave mnogo služio u teškim područjima i slučajevima. Nadal, Laynez, Ribadeneyra, Salmerón bili su povjerenici, Borgia je bio još. No, u Konstitucijama nije nikakav "statut" imala takva osoba kojoj bi general za neodređeno vrijeme ili za naročito poslanje predao jedan dio ili čak puninu svoje vlasti. Barem je trebalo odrediti što je s njim u času smrti generalove. Da li je on "redovit" poglavar? Tada se njegova služba nastavlja. Da li je on "izvanredan" poglavar? Tada mu služba prestaje. Kongregacija je odlučila da ga se ima smatrati izvanrednim poglarom. Međutim po pravu moći će sudjelovati na provincijalnoj kongregaciji provincije u kojoj obavlja svoje dužnosti i moći će ga ta provincija birati za generalnu kongregaciju.

Također se smatralo dobro, na Nadalov poticaj (pogađa se zašto), točno odrediti tekst Konstitucija koji se odnosi na generalnog vikara.

na načine imenovanja, jurisdikciju koja mu pripada. Jasno je određeno da se služba generalnog vikara ne sastoji samo u tome da sazove generalnu kongregaciju, nego i u tome da upravlja Družbom stvarno za vrijeme poslije smrti generala. Htjeli su pače postaviti i pravila za tu veoma važnu službu, no kako nije bilo vremena, to je odloženo za kasnije.

Oci su osjetili da je Konstitucijama prijeko potreban neke vrste komentar da bi se osvijetlile stanovite teške točke. Taj posao povjeriše Polancu i Nadalu. Stvarno, baš je Nadal sastavio "Scholia in Constitutiones". Druga će im kongregacija (1565.) dati uputstvenu a ne normativnu vrijednost.

Konstitucije iz 1550-1551. Izdanje Konstitucija, bile su sastavljene na španjolskom, pa je također bio na španjolskom i tekst na kojem su Ignacije i Polanco radili 1551., do 1556. No, veoma je brzo bilo očito da će jedino latinaki tekst biti, pristupačan svima sudrugovima. Već od 1553. Polanco je ponavljao o toj potrebi.⁹³ Uostalom već su bili prevedeni i počeli su se širiti oko više-manje važni odlomci.

Polanco⁹⁴ je uz pomoć, od vremena do vremena, izvrsnog latinista iz Rimskog kolegija o. Fulvia Cardulo u jesen 1556. počeo raditi na svom prijevodu. Oko sredine 1557. već je bio gotov da se preda na ispitivanje kardinalima Scotti-ju i Reuman-u. Za vrijeme godine 1558. uspoređen je do u sitnice sa španjolakim tekstom generalne kongregacije i priznat za službeni prijevod. U nj su uključeni dodaci i ispravci uneseni u tekst Ignacijeva "autografa". Bilo je zabranjeno da bilo tko smije tiskati koji drugi prijevod. A izdan je nalog neka se tiska ovaj koji je netom odobren. I uistinu 10. rujna 1558., na dan završetka Kongregacije, ustanovljeno je da je latinski tekst Konstitucija već pred nekoliko dana uručen tiskari Rimskog kolegija.⁹⁵

Zadnji trzaj krize

Prvo latinsko izdanje Konstitucija pojavilo se pod imenom Ignacija Lojolskoga već krajem 1558., s naznakom godine 1558. ili 1559 : Jedan samo pogled na neke primjerke toga izdanja odmah će nam otkriti zadnji čin drame, posljednji prizor krize: u biblioteci kulturne središnjice des Fontaines u Chantilly-u postoje dva od tih primjeraka. U jednom je stranica 159. zamijenjena bijelom stranicom, drugi je zadržao tu 159. stranicu. A što čitamo? Uspostavljeno je koralno molenje časoslova (djelomično) a generalat će trajati tri godine. To je izjavljeno poslije teksta Konstitucija koji se svršava 158. stranicom.⁹⁸

Što se, dakle, Dogodilo? Razjašnjava nam sam tekst stranice 159.: "Prečasni kardinal de Naples u ime Njegove Svetosti Pavla IV., upravi 8. rujna 1558. riječ svima članovima Generalne kongregacije, izloži im obje točke kojih evo i zapovjedi da ih uvrste u Konstitucije. Naša je Kongregacija izjavila da je spremna poslušati u pogledu obiju točaka, i zato su ovdje dometnute. Prva je točka da se po želji Njegove Svetosti vrhovni poglavar naše Družbe izabire za tri godine a ne doživotno, ipak uz mogućnost da bude potvrđen u svojoj službi po isteku triju godina. Druga točka da naša Družba moli kanonske ure u koru kao i drugi vjerski redovi, dakako uz prilagođenja koja će vrhovni poglavar smatrati prikladnim".

Konstitucije je, dakle, pogodio udarac, kojeg se Ignacije plašio već od 1555. Udarac je bio tim jači što je Generalna kongregacija obavljala svoje poslove u prevelikoj radosti zbog ponovno stečene jednodušnosti i papinske naklonosti. Barem su tako oci mogli i htjeli vjerovati.⁹⁹ Do zadnjih dana zasjedanja Pavao IV. nadao se da će kongregacija, shvativši njegove usmene aluzije, sama od sebe izvršiti te dvije izmjene, koje su mu bile na srcu.

I uistinu već od 24. kolovoza oci bijahu zabrinuti. Naime, 24. kolovoza kardinal Scotti je poslan od Pape došao u skupštinu i pozvao učesnike neka preispitaju trajanje generalata. O tom se raspravljalo istoga dana i narednih dana u klimi koju nije teško odgonetnuti. Dilema je bila unakrsna: sama vjernost Ignacijevoj misli obvezivala ih je da podrže doživotni generalat, a poslušnost Papi da prihvate trogodišnji generalat. Papi je sastavljeno pismo: izrazima, punim poštovanja, javljalo je Papi da je "jednoglasno" već prihvaćen dekret o doživotnom generalatu, ali da Družba ne može ne poslušati zapovijed vrhovnog svećenika, ako on nalaže promjenu. Kongregacija izjavljuje da ne želi da bi se vjerovalo da je po njezinoj volji ustanova Družbe izmijenjena.¹⁰¹ To su pismo potpisali svi članovi Kongregacije osim Layneza koji ja trebao napisati osobno pismo Papi. Nije za to bilo vremena.

Kad je pročitao pismo Kongregacije, Pavao IV. zapade iznova u svu svoju jarost prema Družbi.

U utorak 6. rujna primljeni su u audijenciju Laynez i Salmerón. Pavao IV. zađe odmah u srž predmeta. Mrmljao je u pola glasa, ali ipak ne tako da oba oca ne bi shvatila bit njegova ukora. Ignacijeva uprava, rekao je, bila je tiranija. Istom se sada može govoriti o izboru generala. A jer se radi o prvom izboru, on, Pavao, smatra zgodnijim da generalova služba bude trogodišnja, pa makar mandat bio obnovljen za novo trogodište, kao što to biva drugdje. Starao se sve više i više žestio, pa kad se odmah zatim dotakao pitanja kora, gotovo je pomahnitao: Isusovci su, evo njegovih vlastitih riječi, buntovnici

jer nisu prihvatili molenje časoslova u koru, a kad tako rade, navraćaju vodu na mlin heretika; boji se da kojeg dana iz njihovih redova ne iskrсне neki novi Sotona; služba kora jest nešto bitno i sastavno za redovnički život i pače po božjem pravu (jure divino). Što se njega tiče, odlučio je dokinuti tu otvorenu zlorabu. Dodao je: "Zahtijevam da molite časoslov u koru, inače svršit ćete kao heretici. To morate, pa makar vam mnogo stajalo, i pazite se, ako to ne budete činili!"

Dok je Papa govorio, lice mu je odsijevalo najvećom uzrujanošću, oči pune prijatnje, letjele su od Layneza na Salmeróna, od Salmeróna na Layneza. Još je optužio sudrugove što primaju previše mladića iz tolikih narodnosti, koji se ne mogu odgojiti u tako osrednjoj Družbi. Najpogrdniji pridjevci pljuštali su po ocima: neki su posuđeni upravo iz Evandjelja (Si vos cum mali sitis...) "Ta žestina u rječima popraćena je uvredama i prijatnjama."¹⁰²

Ne preuveličava li činjenice taj izvještaj što ga je sastavio Laynez? Sve je tako čudno da je Laynez pri kraju svoga. opisa smatrao

da je dobro da ga ovjerovi i potpiše "ita est". Salmerón ga je supotpisao: "Ita est... eto što nam je rekla Njegova Svetost".¹⁰³ Laynez je pustio neka prođe orkan. Zatim ponizno zamoli da smije

govoriti. Papa pristade. "Kunem se milošću Božjom, reče Laynez, nisam žudio za generalatom i, još sam manje učinio da budem izabran. Ako se radi samo o meni, ne samo da ću se zadovoljiti generalatom koji traje sama tri godine, nego još i više, bit ću sretan ako me Vaša Svetost razriješi odmah, jer znam dobro da nisam pripremljen da nosim takav teret. Što se tiče samoga izbora, mislili smo da radimo po namisli Vaše Svetosti, kako nam ju je priopćio kardinal Pacheco, bilo u pogledu generalova obitavališta u Aimu, bilo o trajanju njegova mandata. Papa ovdje prekine Layneza. Odbija njegovu ponudu ostavke: to bi značilo izmicanje djelu koje treba izvršiti; a zatim, nije li on rekao da general po izminuću triju godina može biti potvrđen u svojoj službi?

U stvari kora Laynez odbija optužbu da su buntovnici. Ne bi se moglo govoriti o pobuni kad nikad nije postojala izričita zapovijed. A zar sudrugovi ne mole vjerno časoslov, premda izvan kora?

Pomagati hereticima? Upravo protivno. Boreći se protiv njih sudrugovi su navukli na se njihovu mržnju i progonstvo, smatraju nas papistima. Laynez je zaključio: "Vaša bi Svetost morala radije poduprijeti našu hrabrost, prigrliti nas i uliti nam nadu da nam nikada neće nedostajati vaše pomoći."

Što se tiče kandidata, nastavio je general, Družba je bila više

suzdržljiva da ih primi, a još suzdržljivija da ih pripusti svečanim zavjetima. Papinska bula protiv redovnika apostata nikada se nije trebala primijeniti u ignacijanskoj obitelji.

Na Laynezov odgovor Pavao IV. naglo promijeni raspoloženje, zapita generala da li traži kakvu milost. Laynez zamoli dvije: da mogne napokon podići crkvu della Strada i da nitko, pa ni Bobadilla,¹⁰⁴ ne bude izuzet papinim izuzećem ispod generalove vlasti. Papa mu ih obje podijeli. Prije nego što je otpustio obojicu otaca, saopći im da će uskoro svoga nećaka Carafu poslati u kuću profesora da članove Kongregacije upozna s njegovom voljom s obzirom na generalat i kor.

Prekosutra poslije tog dramatičnog sastanka, u četvrtak 8. rujna, pojavi se kardinal Carafa, kao što smo gore rekli, Kongregacija s veoma dostojnim mirom primi čin Papinog naloga.¹⁰⁵

Drugovima je ostalo da ispitaju točno značenje dosega naloga što su ga bili primili. Upitan je za savjet kardinal Pozzo, jedan od najboljih kanonista toga vremena. On odgovori da taj nalog vrhovnog svećenika ima samo vrijednost osobne zapovijedi, to jest da on pada, prema pravnoj znanosti, smrću onoga koji ga je izdao. "Okrijepljeni tom nadom, opisuje Nadal, smirismo se u Gospodinu."¹⁰⁶

Tisak Konstitucija dobro je napredovao od mjeseca kolovoza. "Dodaci Pavla IV." umetnuti su poslije teksta Konstitucija, to jest poslije teksta X. dijele. Dodana je jedna stranica, koja će se moći odstraniti kad Pavao IV, ne bude među živima.

Da se izrekne pravedan sud o tom autoritativnom zahvatu Pavla IV., nužno je staviti ga u povijesnu i kanonsku povezanost. Uistinu Pavao IV., podijelio je Družbi Isusovoj velike milosti: ništa nije mijenjao na bulama i povlasticama što su ih njegovi prethodnici bili podijelili redu. Pače i za trogodišnji generalat i za kor on se zadovoljio da izrekne zapovijed viva voce; a nije mu bilo nepoznato da takav nalog nema iste vrijednosti niti istog dosega kao napisani čin. Što iz toga zaključiti? Sigurno je da bi Papa više volio da je sama Kongregacija izmijenila Konstitucije u obje sporne točke. A jer to nije učinila, držao se posrednog postupka: nalog, ali nalog koji ne obavezuje preko njegova pontifikata. To je samo hipoteza, no hipoteza koja se poklapa s činjenicama.

10. rujna 1558. kongregacija izjavljuje da se raspušta, očitovavši još jednom vjernost Družbe misli, meštra Ignacija. Jednim dekretom potvrdila je izvornost španjolskog/teksta Konstitucija "prepisanog iz autografskog teksta oca Ignacija i sravnjenog s tim tekstom, uključi čivši u nj dodatke i ispravke, označene ili na okrajku ili među recima, sve dodano po odredbi Kongregacije".¹⁰⁷ Neposredno poslije tog svečanog čina, izglasan je dekret o raspuštanju.¹⁰⁸

III. poglavlje

ZNAČENJE KRIZE 1556-1558. GODINE

Krizu godina 1556-1558. i naročito držanje Pavla IV., za tih odlučnih godina različito su tumačili povjesničari isusovci ili neiskusovci. Nije nam namjera ulaziti u tu raspravu. Naprotiv čini nam se zanimljivim da u svjetlu te krize ukratko pročitamo ponovno događaje 1541-1556., radove Družbe baš za godina 1556-1558. i kasniju povijest Družbe Isusove. Ukratko, da bacimo pogled na jučer, danas i sutra te krize. Veoma brz pogled, ali pun pouke.

KRIZA I IGNACIJEVO DRŽANJE 1541. DO 1556.

Zamislimo jedan časak kao da su prije Ignacijevе smrti Konstitucije bile završene i da ih je svečano odobrila jedna generalna kongregacija, koju bi sam Ignacije bio sazvao. Ne bi tada postojali problemi što su nastali poslije njegove smrti i što su onako duboko razdijelili sudrugove: zakonitost vikara, "prava" prvih otaca, vrijednost zakonska Konstitucija. Pavao IV. bi nesumnjivo zahvatio u načela doživotnog generalata i časoslova u koru. Ali ne bi se moglo baš ništa određeno tvrditi o načinu kojim bi bio izveden takav zahvat.

Prema tome postavlja se niz pitanja: zašto i kako je Ignacije pustio neka se stvori tako opasno stanje? Da li je bio toga svjestan ili nije? Ako nije bio svjestan, stvar je veoma teška; uostalom to izgleda malo vjerojatno kod čovjeka koji je onako živo doživljavao događaje, izgleda u uspjeh i pogibelji što su ih oni sa sobom nosili, Ako je bio svjestan, zašto još za života nije otklonio? Umor i bolesti? Je li pustio da ga smrt iznenadi? Duboka poniznost, svojevóljno povlačenje pred "cijelom i čitavom Družbom" (tota Societas)? Želja da pusti neka sudrugovi preoblikuju Družbu prema svom apostolskom iskustvu? Ali kako, zašto onda nije barem posve jasno i određeno naznačio uvjete za vedru i mirnu pripremu buduće kongregacije: zašto nije postavio asistente oca generala koji bi izabrali vikara, zašto nije odredio predstavništvo provincija, točan položaj Nadala u redu, itd? Takva pitanja i još druga, koja bismo mogli postaviti, ostavljaju nas, pravo rekavši, bez odgovora koji bi zadovoljio.

U razdoblju do kojeg smo stigli svojom analizom, imao

osjećaj da još nemamo u ruci ključ ignacijanskog ponašanja pa da nam treba i dalje istraživati. Slutimo da iza tog stanja stvari, što ga Ignacije nije baš želio, ali je na njega pristao, ima nešto stanovito po čemu bi se shvatilo postojanje jednog misionarskog reda, jedne Družbe koja nosi ime Isusa a ne ime jednog čovjeka. To će biti tema narednih poglavlja.

Nego, da li već sada treba pogledati izvan kuće della Strada: dok se između Pavla IV. i dvadesetak sudrugova dramatski odigrava sudbina Družbe, što se zbiva s nekih tisuću sudrugova širom svijeta, što oni rade? Dok je Ignacije tijekom šesnaest godina polagano, dio po dio, izrađivao zakonski tekst Konstitucija, sudrugovi su širom svijeta provodili silno živ, nov, ponekad herojski rad u službi Isusa Krista i njegove Crkve, popraćen nesigurnošću, katkada krivim koracima, bijedom apostolskog življenja, ukratko provodili su misionarski život. Djelo se na terenu silno širilo, sa sobom poput bujice vuklo tu tisuću muževa, ali također potvrđivalo, opravdavalno rad Generalne kongregacije, podjeljivalo joj puninu značenja.

RAD SUDRUGOVA KROZ GODINE 1556.-1558.

Jedna jednostavna riječ daje obilježje toj povijesti: "Život ide dalje", život pun žara, oduševljenja, Moglo bi se gotovo reći ponešto duhovito: kao da ništa teška ne ugrožava opstojnost ili barem ignacijansku samobitnost reda. To svjedoči dopisivanje iz toga vremena. Taj djelotvorni mir ne zahvaljuje svoje postojanje uputama o šutnji što ih je u više navrata bio dao Laynez ocima u Rimu, nego više nekom stanovitom načinu gledanja stvari što ga je Ignacije namro svojim. Bili zadovi na zakonima ne znam kako važni, ne znam kako potrebni, "zakon ljubavi i milosrdnosti" je još prešnji, duh je pred slovom, a život, osobito apostolski život ima prednost pred pravom.

O tom životu, punu žara, većine sudrugova imamo nepobitna svjedočanstva.

1.

Ponajprije Indija doživljava pomlađenu životnost s prisutnošću etiopskih misionara i dolaskom 1556. jedne portugalske skupine s provincijalom Gonzales-om de Silveira. Nesumnjivo poteškoće ostaju i nadalje, ali su ljudi, u većini, hrabri, iskreni. Spotiču li se međusobno s obzirom na shvaćanje poslanja, na metode poduke, ljubav Isusa Krista i apostolska revnost jači su od bilo kakva spora. To svjedoče pisma koja odonuda odlaze 1557., (i od kojih su poneka naslovljena još i na Ignacija)². Izvanredna ličnost Xaviera i nadalje ovija aureolom tu misijsku zemlju: što više napreduje istraga radi njegove beatifikacije, to više odsjajiva njegova čudesna svetost. Podjednako iz Bra

zila vijesti imaju čim oduševiti i privući mladost reda: smrt dvojice sudrugova mučenika, Petra Carrera i Ivana de Sousa poznata je u Evropi već početkom ožujka 1556. i odsada daje biljeg toj opasnoj, herojskoj misiji"

Pisma iz Germanije, iz zemlje "koja na sebi počinja samoubojstvo", jer je već devet desetina stanovništva zaraženo luteranstvom ili drugim "herezama" i jer vjerske nesloge politički razdiru carstvo, jesu u isti mah očajna i puna bodrenja: Canisius boraveći tada u Rimu, živim glasom priopćava mnoštvo točnih obavijesti kojih nema u pismima, i odvlači sa sobom svoje slušatelje u najživlje borbene okršaje. Kad ostavlja Rim, na primjer u lipnju 1557., svatko zna da će za koji dan ponovo zaroniti u političko-vjersku žeravicu, gdje se dijelom odigrava sudbina Crkve. Sve je tamo izgubljeno, sve se tamo može spasiti. Ta naizmjeničnost pisama i razgovora "neposredno" s tim misionarom na čijim ramenima počiva katolička budućnost Austrije, Češke, Poljske, proizvodi učinak, izvanredno silan, na maštu i na srca.

Taj ogroman rad što ga izvodi misionarska Družba, dok dvadeset sudrugova vodi također, na svoj način, tešku raspravu da postave konstitucije reda, pruža kontrast koji treba shvatiti. I možemo, zahvaljujući jednom, gotovo providnosnom dokumentu: "Efemeridi"-ma skolastika Dirk-a Geeraerts-a. Geeraerts živi upravo nekoliko stotina metara daleko od kuće della Strada, studira na Rimskom kolegiju. Taj mladi čovjek, izvanredne duhovne zrelosti, s dvadeset godina, godine 1551., "major" među doktorima filozofije u Louvainu, unišao je u Družbu 1553. Ignacije odmah prepoznade u njemu sudruga onakva kakve ih je želio: "Zreo čovjek... U duši mu strah i ljubav Božja (...). Obdaren tako postojanim značajem da se ne treba plašiti nikakva "povratka u Egipat kao niti kakva savijanja pod milovanjem ili prijetnjama".⁶ Ni Canisius se u njem nije prevario: Dirk je jedna od nada Germanije. U Rimskom kolegiju vodi svoj dnevnik gotovo dan za danom. Po savjetu Canisiusovu najprije, zatim po savjetu samoga Layneza, on bilježi sve što mu se čini zanimljivo; anegdote se isprepliću u osobna razmatranja tako da te bilješke nose u isti mah obilje dnevnika i povjerljivih zabilješki: povijest jedne duše i novine. Opisi selidbe Rimskog kolegija (s Nadalom na čelu), poplave Tibera, ili berbe, tu se izmjenjuju s kratkim sadržajem konferencija, nagovor razgovora što bi ih obavili najugledniji sudrugovi, prisutni u Rimu ili na prolazu kroz Rim. Po njemu znamo za učinak pisama što su stizala iz Indije, Brazila, Germanije, Francuske i drugih područja Družbe. A sve to, gledano očima jednog skolastika koji broji samo četiri ili pet godina života u Družbi. Osjećamo kroz "Efemeride" zrak što je tad vladao u Rimskom kolegiju, stvaran zrak, u kojem se napuštenost,⁷ tuga

žalost miješaju s veseljem i oduševljenjem.

Zahvaljujući Geeraerts-ovim "Efemeridama" čujemo jeku ne samo pisama što su stizala iz udaljenih područja, nego i odjek virova što ih izazva u Italiji španjolsko-papinski rat. Naravno Dirk nam pruža najdragocjenije podatke baš o Rimu, daje nam da udišemo zrak onih godina 1556-1558.: u kući revnost u učenju i u duhovnom životu, ali i glad, oskudica, bolesti; izvan kuće apostolski poslovi, uvjetovani ekonomskim i političkim stanjem: prisutnost sudrugova u pontifikalnim zatvorima, duhovna pratnja osuđennicima na smrt, djelovanje među Židovima i maurskim i turskim zarobljenicima, pa ona silna bijeda puka kojoj sudrugovi nastoje doskočiti milostinjom, prošnjom i osobnom požrtvovnošću.

2. Među "radovima" Družbe u godinama 1556-1558., dobro je podvući neke koji izgledaju kao veoma značajni za ignacijanski duh. To su "poslanja" koja su uspješno obavili "nevaljaloi" za krize: nemojmo govoriti o Paschase-u Broëtu, Adriani-ju i nostalgичnom Rodriguezu. Trojica drugih: Bobadilla, Cogordan, Viola imali su prilike pokazati kako s one strane kanonskih propisa i diplomatskih nesmotrenosti ne pripadaju, kao što su tvrdili Polanco i Nadal, "Sotoninu taboru", nego "taboru Isusa našega Gospodina". I to u poslanjima, gdje je želja da ih se udalji iz Rima isto toliko sudjelovala kao i briga da se odgovori biskupskim zamolbama.

Viola je djelovao neko stanovito vrijeme u području Bologne i Ferrare. Nekako u to vrijeme izjavio je jednoga dana Pelletier-u da je "pokajnik".⁸ Zatim odlazi u Francusku: mladi se kolegij u Billom-u razvija na zadovoljstvo pod njegovom upravom. Vratio se u Rim za Generalnu kongregaciju u lipnju 1558. Stigao je poslije izbora Layneza ali na vrijeme za vijećanja o Konstituoijama. Ništa nam ne dopušta sumnjivati da bi u Kongregaciji igrao bilo kakvu ulogu protivljenja, čini se da mu je pokajanje iskreno.

Cogordan je bio poslan u Assisi, kao što smo rekli da se udovolji traženju gradskog senata i poglavara dvaju bratovština milosrđa.

Ostaje zaista ranjen svojom pustolovinom i "izagnanstvom", ali mu te ozljede nisu priječile da tiho radi na povjerenju mu zadaći. Pisma, što ih je poslao Laynezu, i sama svjedoče o kakvoći i uspješnosti njegova djela. Moglo bi se uistinu povjerovati da su ta pisma samo nešto poučna, kad im osnovanost ne bi potvrdili stanoviti koraoi Assissia da zadrže tog apostolskog radnika. "Prošlog 16. studenog, pišu Laynezu magistrati, primili smo pismo Vaše Velečasnosti i pismo prečasnog magistra Ponzio. Nismo odmah odgovorili. Sada kad smo vidjeli i procijenili što je izveo u ovih sedam mjeseci, za kojih je vodio Božjim

putovima ne samo Bratovštinu milosrđa, nego i dobar dio grada, zahvaljujemo Vašoj prečasnosti što ste nas utješili i pomogli po tom svećeniku koji je zbog svoje nauke, kreposti, primjerna života postao mio našim duhovnim poglavarima, našim svećenicima, i općenito svemu gradu u kojem je izveo mnoga pobožna djela na hvalu Boga Gospodina našega. Stoga molimo Vašu prečasnost da nas ne liši te duhovne radosti i da nas ostavi vodstvu tog oca, on s milošću Duha Svetoga prosvjetljuje naša srca."⁹ Cogordanov je uspjeh bio toliki da je Assissi namislio da se obogati jednim kolegijem Družbe, ali čas nije bio pogodan za osnutak novih kolegija. Laynez 13. rujna 1558. otkloni ponudu grada i povuče Cogordana da bi ga poslao u Francusku s Broëtom i Violom, koji su odlazili iz Rima nakon svršene Generalne kongregacije. Rastanak je bio težak i s jedne i s druge strane. Assissi je bio zaprepašten. A Cogordan, napisao je pismo Laynezu što ga po zahtjevu pravednosti moramo navesti: "Odlazim drage volje jer znam i siguran sam da je Gospodin Bog tako odredio. Veoma rado prihvaćam svetu poslušnost u kojoj mi je uvijek ugodno bilo živjeti i nadam se uz milost Božju ustrajati do smrti i umrijeti. Nikada u mojoj duši nije bilo drugih raspoloženja. Ne mijenjajte ništa u svom nalogu. O.Paschase mi je rekao ako se budem dobro vladao, da će V.P. učiniti ovo, ono... i pokazati svu dobrohotnost prema meni. Nije to razlog zbog kojeg ću putovati u Francusku nego samo želim da to bude iz obveze koja me veže s Bogom našim Gospodinom, s našom Družbom i s V.P. To je eto jedini razlog koji me nuka na rad i nijedan drugi."¹⁰ Zaista su ti "pobunjenioi" rasni... S Bobadillom je ta "ignacijanska" rasa još izrazitija, jer se taj čovjek ne zapliće u komplekse ama baš ništa. Otišao je u Foligno i na obnovu silvestrijanaca, vesela srca i tijela. Pokajnik? Kako bi to bio kad se ni mrvica ne osjeća krivim? I još s brda s dola govori o rimskim sukobima miješajući kritike s pohvalama: razboritost, tako draga Ignaciju, nije njegova svojina. Ali je neumoran radnik, i to na ignacijanski način. Premda bolestan, posjećuje sve silvestrijanske samostane, a ti kanonski posjeti ne priječe ga da propovijeda, ispovijeda, pomiruje, održava sjednice "o slučajevima savjesti", pa niti da stvara novi samostan." Kad ima vremena pisati, njegova su pisma pobjedmesni izvještaji. Tako piše iz Foligna Polancu 30. studenoga 1557.: "Tako sam zaokupljen sklapanjem mira među stanovnicima da mi ne daju ni disati. I još treba pomagati jadne siromahe, i djevojke udavati, i druge djevojke slati u samostane. Jasno vidim da to Bog djeluje i daje toliko ploda u Folignu kao i kod redovnika i u opatiji." Pa još od Polanca traži novosti o njemu i novosti o ostalima "impero avisatimi".¹² Polanoo bi bio mogao

povjerovati kako Bobadilla preuveličava, ali njegov sudrug, Antonio Gaetano potvrđuje uspjeh. U isto vrijeme, nadbiskup Dubrovnika - neki franjavac manje braće - uporno moli Layneza neka mu pošalje "doktora Bobadillu ili jednog oca istog tipa (o un simile de vostri)".¹³ Ali Laynez odbije molbu, jer je Bobadilla trebao sudjelovati na Generalnoj kongregaciji.

Viola, Cogordan, Bobadilla, sva tri su slučaja veoma značajna. Naravi hrapave, mučne, ali Ignacije ih je strpljivo podnosio i iz njih izvukao mnogo za "vinograd Gospodnji". Te su naravi stvorile poteškoća Ignacijevim nasljednicima, ali su to duše duboko označene mistikom, duhom, što im je omogućivalo da prebrode svoje krize, da mukotrpno rade kao "reformirani svećenici", kao učenici Isusa i Krista, s pravim crkvenim osjećajem.

Ta životna snaga sudrugova za vrijeme krize koja je potresla ustanovu Družbe, ta životna snaga "buntovnika" za krize i poslije krize što su je oni izazvali, jest jedna od najznačajnijih glavnih veličina Družbe Isusove, takva kakvu nam je namro Ignacije. Nalazit ćemo je, kao konstantu - stalnu veličinu - kroz četiristoljetnu povijest reda.

3. PRISUTNOST KRIZE iz 1556-1558. U POVIJESTI DRUŽBE

Ne bi moglo biti ni govora da makar i površno, preletimo sva četiri stoljeća povijesti Družbe.¹⁴ Htjeli bismo samo potaknuti nešto razmišljanja, počevši od nekih činjenica.

Najprije ova, koja može izgledati gotovo beznačajna, a stvarno bi bila da većina tih ljudi nije snažala velike odgovornosti u redu poslije 1558. Veliki glavni junaci Družbe iz 1556-1558. i nadalje su kroz duge godine živjeli i radili. Ako se pak uspostavila dostatna jednodušnost da bi se rad Kongregacije 1558. dobro odvijao, temperamenti naročito mentaliteti ostali što su i bili pa su se uz pomoć dobi, razlike sve više zaoštravale. Tim više što je svaki tvrdio, potkrepljujući valjanim dokazima, da "je dobro poznao Ignacija"¹⁵ i na to se oslanjao u svojim vlastitim pogledima.

Layneza je živio do godine 1565. Sedam godina generalata, ali za vrijeme kojih je morao odsustvovati (dvije godine) da bi pratio papinskog legata na dogovor u Poissy, zatim po treći put otići na Koncil u Trident (1561-1563). Salmerón je poživio do veljače 1585. On je bio "napuljski čovjek": provincijal u Napulju od 1558. do 1576., a zatim boravi u Napulju sve do smrti. Bobadilla je doživio preko osamdeset godina, i umro je tek 1590. Nakon što je misionario u Valteline-i (1558.-1559.) i Dalmaciji (1559-1561.), prokrstario je Italijnm uzduž i poprijeko, a za generalata Aquavive (četvrti general Družbe

poslije Ignacija) posjetio je sve kolegije reda u Italiji. Simon Rodriguez životario je nemoćan sve do 1579., najprije u Italiji do 1562., onda u Španjolskoj do 1573., a tada mu je Everard Mercurian (treći general reda) dopustio da se vrati u Portugal. Zadnje su mu godine bile mučne i za njega i za okolinu.¹⁷ Tako je, dakle, s Bobadillom 1590. nestala skupina prvih otaca.

Juan-Aphonse de Polanco, izabran je za španjolskog asistenta 1565., ali je još za vrijeme Borgije ostao tajnik: sve u svemu bio je tajnik Družbe kroz cijelu jednu četvrtinu stoljeća. Za Borgijine smrti bio je iza bran za generalnog vikara. Od generalata ga je uklonila jedino Papina zapovijed koja je branila da bude imenovan četvrti general španjolske narodnosti. Od godine 1573. do 1575. dao se na to da sredi svoje povijesne bilješke. Uskoro ga je pak o. Mercurian poslao u svojstvu vizitatora na Siciliju. Sa svog poslanja vratio se iscrpljen i preminuo u Rimu 21. prosinca 1576. Petar Canisius je bio divan apostol Germanije, kao što se zna: Austrije, Bavarske, Češke, Renanije, Poljske, Švicarske, Tridentinskog koncila. Umro je tek 1597. nakon više godina djelomične paralize za koje je i nadalje radio, propovijedao, pisao. Svojim je duhom - tipično ignacijanski duh - značajno obilježio Družbu Isusovu u Germaniji. Jerónimo Nadal bio je asistent sjevernih područja (Germanija, Francuska, Austrija, Češka i Poljska), vizitator (1560-1562.) u Španjolskoj, Portugalu, Flandriji i Njemačkoj, zatim (1566-1568) "radnik" u Njemačkoj, španjolski asistent 1568-1573. Povukao se u Tirol 1574. da dovrši brojna. pismena djela, što ih je bio započeo, ali vrati se u Rim 1577. i tu umre 1580. Pietro de Ribadeneyra je također odigrao ne baš nevažnu ulogu kao jedan od Ignacijevih "prisnih prijatelja" i "povjerljivih ljudi". Poslije položenih svečanih zavjeta 1560. bio je jedno za drugim provincijal, vizitator, vrhovni nadglednik u više talijanskih područja, napokon asistent za Španjolsku i Portugal. No 1573. vratio se u Španjolsku i otpočeo raditi kao uvaženi spisatelj: Umro je 1611. u dobi od 84 godine, posljednji "svjedok" ignacijanskog razdoblja.

Toj skupini iz prvih redova dolikuje dodati još, i Antoina Araoa zbog važnosti njegove uloge u Španjolskoj najprije, a onda neizravno u čitavoj Družbi. Poživio je do 1573., ali ne tako da ne bi zadao mnogo brige Laynezu, pa Borgiji. Nadal ga je imenovao povjerenikom za vrijeme njegova "posjeta" u Španjolskoj. Izveo je tako da nije učestvovao na prvim dvjema generalnim kongregacijama. A kad ga je Druga generalna kongregacija imenovala za španjolskog asistenta, htio je ostati u Valladolidu, gdje su ga njegovi prijatelji, naročito Filip II., željeli imati uza se. Umro je u Madridu 1573.

Svojim službama, ali osobito svojim uspomenama i spisima, tih će nekoliko muževa snažno utjecati na "stil" što će ga poprimiti postignacijska Družba. Težnje, neosporno oprečne malo pomalo će se očitovati buknut će za vladanja Francesca Borgije. Teškoće života u skupini po strogom siromaštvu što ga je Ignacije želio za svoje; načela i metode oblikovanja novaka i skolastika; napetosti između misionarskog poleta i ujednačenosti redovničkog života; finoća apostolske duhovnosti od koje se neprestano tražilo da se prikloni bilo kontemplaciji bilo svjetovnom djelu, čak i političkom utjecaju (na primjer: položaj Araoza na madridskom dvoru, ili Gonçalves da Câmara na portugalskom dvoru); sukob između zahtjeva organizacije i raspoloživosti (teško pitanje kolegija). Nije nedostajalo briga odgovornima u redu, bilo generalu, bilo asistentima, ili vizitatorima ili provincijalima. U takvu okolinu i stanje treba staviti upravu Francesca Borgije (1565-1572.), ako je želimo pravično prosuditi.¹⁸ Ali to premašuje naš predmet.

Nadasve je značajno baš to da se, usprkos svim teškoćama, životna snaga Družbe Isusove utvrđivala čudesnom odlučnom snagom. Treba još više reći: upravo su poteškoće otkrivale i poticale tu životnu snagu. Dok su iskrsavali administrativni, ustrojstveni "problemi" i to često veoma oštri, obavljao se apostolski, revan, velikodušan rad. Katkada u punom svjetlu svjetske pozornice, a katkada, možda još i češće, u poniznosti, tišini "ministeria assueta" dragih Ignacijevu srcu: zatvori, bolnice, školski razredi u kolegijima, pomoć siromasima, propovijedi i pouke u katekizmu, ispovijedi, duhovne vježbe. Sigurno su među tim apostolskim "radnicima", misionarima, razlikosti temperamenta milosti, duhovnih darova bile velike, ali ih je ujedinjavalo nešto zajedničko, a da ih nije ukalupljivalo u isti oblik: a to je neki poseban način "biti s Kristom" i "pomagati ljudima".

Ta oprečnost između problema ili pače napetosti i rada "na apostolsku" kao da je jedan od zakona postojanja Družbe Isusove. Lako bi bilo susretati ga u različitim razdobljima povijesti reda, naročito u času velikih kriza: napadaji Mariana, podržani od Filipa II. na Konstitucije u vrijeme Aquavive, afera kineskih i malabarskih obreda (sredinom XVI stoljeća), "redukcije" u Paragvaju, Petar Claver i crno roblje u Americi, janzenistička i galikanska kriza u Francuskoj XVIII. stoljeća, probaliistički spor i generalat Thyrese Gonzales-a, dokinuće Družbe najprije u zemljama "najkršćanskijih kraljeva" zatim u cijeloj Crkvi (bula Klementa XIV. od 21. srpnja 1773.), ili još mnogo bliže nama, modernistička afera, itd. Burna razdoblja, krizna razdoblja? Zaista, i ljudski govoreći, moglo se katkada povjerovati da će Družba Isusova u tom propasti. Ali uvijek, ~i istodobno i katkada na istim mjestima gdje je oluja bjesnila, nalazilo se sudrugova da ponizno, uporno i često stvaralački

nastave posao tjelesne i duhovne milosrdne ljubavi koje im je jednoga dana Ignacije bio označio "za bolju službu Kristu našem Gospodinu" na slavu Oca.

Osobni misterij Ignacijev podvostručuje se, dakle, u toj točki našeg razmatranja o misteriju Družbe Isusove. Ali dobro se osjeća da ovaj usko ovisi o onomu, poput rijeke o svom izvoru. Zato treba prozreti baš osobni Ignacijev misterij, a to će istraživanje biti predmet četvrtog i petog dijela ove naše studije.

čETVRTI DIO

"ARS GUBERNANDI" IGNACIJA LOJOLSKOGA

Promatrajući eto dugo Ignacija u njegovu svagdašnjem životu, uvjerali smo se da ne postoji nekakva "mreža", pravo rekavši, kroz koju bismo ga čitali, jer je on tako na raspolaganju Duhu Božjemu, tako je dakle nepredvidiv u svom djelovanju i vladanju. Ipak, sigurno je, iz njegova se života izvija jedan duh, jedan stil, jedno umijeće. Kako ga izdvojiti?

Želimo li, barem djelomično, otkriti misterij u koji se zamata ta neobična i čarobna ličnost, nameće se određeni postupak: što stvarnije "čitanje" činjenica.

Tako ćemo pokušati učiniti držeći se više nego ikada podataka iz Polancova Chronicon-a i dopisivanja toga razdoblja.

Tijekom njegove povijesti, činilo nam se, oštro iskaču čvrste točke, nepobitne točke. Veoma su značajne, pa ćemo vidjeti da li ih je toliko da bi mogle tvoriti isprepletenu potku iz koje bismo, uz nužnu opreznost, izvukli smisao.

I. ZAMATANJE U JEDINSTVO S BOGOM

Ignacije, vrhovni poglavar, jest čovjek koji hotimično uranja sebe i uranja svu Družbu u Božju sveobuhvatnost, kakvu nam je objavio Isus Krist svojom Riječju, Životom, Smrcu i svojim Uskrsnućem. Sudrug, kako ga Ignacije zamišlja, jest u biti netko tko "slijedi Isusa Krista", tko u svijetu obavlja posao Isusa Krista i tko kao Isus Krist, po Isusu Kristu, s Isusom Kristom radi za sve veću i veću slavu Božju: misionira poput apostola, u uskoj prisnosti s Isusom Kristom.

Upravo "kraljevstvo Božje" nastoje ovdje na zemlji uspostaviti ili obnoviti sudrugovi što ih je Ignacije razaslao po putovima Evrope, Indije, Brazila, Etiopije. Evanđeoski dašak provejava sve opise njihovih djela: radi se "u Gospodnjem vinogradu", na "Gospodnjem polju". Ne varaju se puci što ih evangeliziraju: u Portugalu¹, Indiji², Siracusi³, pa i drugdje, nazivaju ih imenom "apostoli", "apostolski svećenici", "Kristovi apostoli" - ili još i "Kristovi svećenici", "reformirani svećenici", "sveti rimski svećenici", "sudrugovi Duha Svetoga"... Osobni im je značaj čvrsto postavljen i poznat, barem dok neumorno rade kao Ignacijevi učenici.

1. "Prvotna Crkva" i "Verbi Dei energia"

To je zrak u kojem Ignacije daje da se kreću njegovi sinovi, iskustvo što želi da ga prošive. Doista, oni osjećaju klimu prvotne Crkve, oni pokazuju osjećaj što ga Bog ponovno uspostavlja služe se njima. Biskup iz Palencije, pišući Ignaciju, čestita mu na trudu da "svećenički red opet dovede u prvobitni oblik Blaženog Apostola Petra po uzoru na njegovu savršenost i njegovo siromaštvo"⁴, a Luis de Granda, dominikanac, jedan od španjolskih duhovnih učitelja, izjavljuje u jednoj propovijedi 1551. da je zvanje Družbe "opet dovesti ljude prvotne svetosti". Skupine kršćana što se stvaraju, naročito u misijskim područjima, oko nekih sudrugova, predstavljaju "izgled" (species ili "lice" (vultus) prvotne Crkve.⁶ Tako na kozmopolitskom Ormuz-u, na kojem su ispremiješane rase i religije⁷, tako na Korzici⁸. Tom osjećaju doprinosi i ono što opisi katkada nešto malo prebrzo nazivaju čudesima računajući pače i na neosporno nagnuće kod sudrugova da u nekim događajima, naročito u prirodnim (oluje, poplave, itd.) vide izvanredni zahvat Božji; ostaje i još dosta čudesnih činjenica da se opravda

oduševljenje svjedoka: tako oko Ksaverova tijela u Indiji.¹⁰ Uostalom sudrugovi rado prepoznaju Božji. blagoalov u redu razgovora, pomirenja, revnosti. "Gospodin je učinio mnogo drugih čudesa u toj Crkvi kao i u prvotnoj Crkvi pa je bilo posve očito da se njegova ruka nije skratila tako se završava kronika Indije i Japana iz 1554. godine.

Božja ruka - "dextera Excelsi" ili "Verbi Dei energia" , da se izrazimo Polancovim jezikom - osjeća se u svoj toj generaciji sudrugova. Veoma živo osjećaju nerazmjer između svojih djela i učinaka; osobito duhovnih, svojih djela, Božja moć posreduje u onom što čine i u uspjesima onoga što su učinili. Pravi apostolski osjećaj, upravo pavlovski upravo se u slaboci očituje snaga Duha. U Portugalu (1548.) takvu širinu poprimaju izmirenja i obraćenja da "izvana očituju "energeia". Riječi Bože koja obrađuje duše iznutra".¹² To Božje posredovanje je tim vidljivije što je "oruđe", a to su apostolski radnici, "slabije". Tada se bolje pokazuje "Divina Bonitas".¹³ Tako, na primjer, godine 15 ustanovljuje se da je Messina, "razbojnička špilja", postala nastojanje sudrugova "sancta Messana".¹⁴ To je uvjerenje čvrsto usidreno u srcima Ignacijevih sinova. Jedna od najdirljivih riječi u Chronicon-u u tom pogledu dolazi nam od jednog misionara iz Indije. Godine 1554. portugalske lađe, što pristaju u Gou, iskrcale su upravo smiješno pojačanje dok je misija u velikoj nestašici ljudi. Zato su misionari zaprepašteni. Iz Portugala, govore, šalju nam samo ljude za koje smatraju da su tamo slabo upotrebljivi. O. Balthazar Diaz, tada rektor kolegija, trudi se ne bi li podigao duh svojim pa tvrdi: "Ta duhovnim služenjem ovako slabih poslanika Gospodin je do sada izveo čudesna djela."¹⁵ To uvjerenje podržava i potiče sudrugove koji se nalaze u nemogućem ponekim postajama ili u stanovitim dužnostima: prikazuju kao svoju žrtvu patnje, svoje neuspjehe, idu čak tako daleko da priželjkuju skrajnje svjedočanstvo krvi, uvjereni da će njihova smrt donijeti više duhovne učinkovitosti negoli njihova djela.¹⁶

Uostalom izgleda da su neki sudrugovi više nego ostali sudionici "Verbi Dei energia". Preko njih se "Božja moć" očituje još i više. Kod Layneza, na primjer, veoma često bolestan a neumoran radnik, kao sam Ignacije. Čest je slučaj po osamljenim misionarskim stanicama, gdje sudrug, vječno na izdisaju, izvršava zadaću daleko preko svojih sila. Tako divni Lancilotto u Indiji¹⁷ , ili pak Henriquez također u Indiji¹⁸, ili Luis de Grana u Brazilu¹⁹, i mnogi drugi. Sjećamo se kako je . izvanredna plodnost njihovih poniznih poslova za prve oce godine 15.. bila znak da je Gospodinov blagoslov nad njima i da on hoće da njihova skupina traje u Crkvi uredivši se u redovnički red. A taj blagoslov kao da je trajno ostao nad svom Družbom. Odatle pa do toga da vjeruju kako su blagosloveni, kako su povlašteni, nije bilo teško prevaliti

tek samo jedan korak: možda se ponekad i odviše osjeća kod nekih sudrugova neko nastojanje da istaknu kako oni uspijevaju tako gdje su

svi drugi svećenici ili redovnici doživjeli neuspjeh.²⁰ Oprostimo im tu čednu gordost!

Duhovnost "Instrumentum Dei"

U tim vidovima treba shvatiti riječ koja se više puta vraća u Konstitucijama i dosta često u dopisivanju: sudrug je, kako veli Ignacije "oruđe" Božje. Od časa kad je primio zvanje i poslanje od Pape ili od Gospodina, može računati na Božju moć pa kolike god bile teškoće njegove zadaće. To uvjerenje vjere razjašnjava hrabrost, a ponekad i smjelost, što je glavno obilježje većine sudrugova. Ksaver u Indiji, Canisius u Germaniji, Nobrega u Brazilu nisu se nadali oduševiti novake skolastike u Coimbri, Rimu ili drugdje mameći ih obećanjima apostolskih žetava, nego time što su im predočivali svu surovost i pogibelji života kakvog ih čeka. Osobito rado srca se nude za najpogibeljnija poslanja.²⁴ Tako, na primjer, Ignacije provjerava najprije među sudrugovima u Rimu zatim među onima u Španjolskoj, Portugalu, Italiji,²³ da bi saznao da li će prihvatiti da budu određeni za poslanje u Etiopiju, koje se čini da će biti veoma teško i sa životnom pogibelju. "Da" bilo je gotovo jednodušno: "Gotovo svi su izjavili da su ne samo posve na raspolaganju, nego da su veseli i da ih to poslanje veoma privlači." Dostatno je bilo da koje poslanje u Evropi - kakvo predgrađe u kojem vrvi sirotinja, muslimani, Židovi, ili kakva zemlja kao Poljska, Češka - zaslužuje ime "Španjolske Indije" ili "Sjeverne Indije" pa da se odmah dobrovoljci jave. Ignacijevo srce upravo zanosi takva "promptitudo" za stare opustošene zemlje ili za nove svjetove, on u tom prepoznaje "Verbi Dei energia". Ti Božji muževi koji sve stavljaju na kocku, bit će dobri poslenici u "vinea" Gospodnjem, jer se oslanjaju na snagu koja nije njihova vlastita.

To je ono što Ignacije hoće. Gospodinovim oruđem~može hiti samo onaj tko je istinski siromah, tko se otrgnuo od bilo kakvog prohtjeva svake preuzetnosti, koji se otrešao svake osobne želje. Zahtjev jest tim stroži što je tko bogatiji ljudskim i prirodnim darovima. Njegov način postupka, prije negoli će odrediti kojeg sudruga za ovaj ili onaj posao, ovo ili ono poslanje, jasno obilježuje njegov duh. Luis Gonçalves da Câmara nam ga iznosi svom Memorial-u:²⁴ on mu "dadne neka se moli ili neka odsluži misu" i tako provjerava njegovu "ravnodušnost". "Pretpostavivši da kod njega postoje poslušnost i samoodricanje veoma rado ću se povesti prema njegovim sklonostima". Ako je tako, Ignacije, naime, iznad svega voli potpunu raspoloživost instrumentum. Uglavnom, možda se upravo u tom krije ključ. nevjerojatne Ignacijeve

strpljivosti prema Bobadilli: neustrašivost, apostolska naglost počivala je na posvemašnjoj raspoloživosti Gaspodinovoj volji i poslanju Kristova Namjesnika; njegove nas vlastite hvalopojke zabavljaju ili pače ne mile nam se, ali za svoje pobjede on konačno uzdiže svu slavu "onomu koji ga je poslao".

3. Sveopća molitva

Desetorica sudrugova iz Pariza-Venecije-Rima ne razidoše se na sve strane svijeta a da nisu duboko proživjeli žrtvu bratskog, punog slasti i plodnog prijateljstva. Sjetimo se kako su, da bi očuvali i utvrdili svoje jedinstvo, prihvatili zavjet poslušnosti "jednomu između nas"; kako su također započeli ono često dopisivanje, po kojem će svaki obavještavati ostale o svojim vlastitim radovima i biti obaviješten o radovima ostalih. To je znak koji se preobražavao u bratstvo molitve, u uzajamno duhovno preuzimanje te pred Bogom kušnje, teškoća, uspjeha svih. Kako je vrijeme proliázilo i kako su se razmicale razdaljine, moglo se bojati da se zanimanje ne otupi i da ne dođe do neke vrste samovlade na svakom pojedinom području Družbe. Ignacije je nastojao doskočiti takvu raspršivanju i očuvati duh i ljubav "tota Societas-a". Svojim pismima, upućenima "na sve horizonte" trudio se obavijestiti sve sudrugove o stanju Družbe; još bolje molitvama sviju preporučivao je poslove svakoga. U stanovitim prigodama prisustvujemo molitvenoj i pokorničkoj mobilizaciji cijeloga reda na korist sveopće Crkve. Tako, kad je turska pogibao neminovno zaprijetila Siciliji i Italiji 1551.²⁵, ili kad je papa proglasio jubileje (bilo ih je četiri za vrijeme Ignacijeva generalata). Prijeti li nekim zemljama krivovjerje ili raskid s Rimom? Ignacije traži od svih da živo učestvuju u ogromnoj molitvenoj križarskoj vojni. Tako za Englesku, osobito kad su: stupanjem na prijesto Marije Tudor i njezine udaje za Filipa II. moglo nazrijevati moguće približavanje Rimu; tako za Germaniju, za koju Favre, već od ožujka 1546. žarko moli Ignacija neka svim sudrugovima dadne moliti²⁶, a Canisius postiže da je svima svećenicima dao propis neka služe misu svakog mjeseca na tu nakanu²⁷; tako za Sjevernu Evropu ... Prigodom teških slučajeva obraćenja, izmirenja "apostolski poslanici" traže duhovnu pomoć od svakog područja, od svake kuće²⁹. "Moliti na nakane dobročinitelja" nije šuplja riječ, nije formalnost: svi su sudrugovi pokrenuti na molitvu za Juana III. Portugalskog i njegovu obitelj, o kojem ovisi toliko poslova sudrugova u Portugalu, Indiji, Brazilu, Velikom Kongu.³⁰ Tek što je Silveira, novi provincijal Indije 1556. upoznao stanje te misije, odmah preporučuju Ignaciju neka se posvuda moli za Indiju kao i za Germaniju.³¹ Oni koji su se uznemirivali videći da je Družba odustala od časoslova u koru i optuživali je da

"ne moli više nego laici", mogli su se lako razuvjeriti: svaki je sudrug, ako je barem bio vjeran Ignacijevim nalogima, neprestano u svojim molitvama nosio cio svijet; sva savcata Družba utonula je u trajnom sjedinjenju s najhitnijim nakanama za slavu Božju u sveukupnom čovječanstvu.

Molitva generala Ignacija i molitva sudruga

Osobnu ćemo Ignacijevu molitvu opširnije proučavati u petom dijelu naše studije. Ovdje želimo istaknuti samo njegovu molitvu kao generala i tip molitve što (ga)želi da se razvije u sudrugu, računajući, naravno na čud i sklonosti svakoga pojedinoga. U mnogim odlomcima Chronicon-a te Memorial-a da Camare, ili u tolikim pismima, u živo upoznajemo Ignacija za vrijeme molitve dok je bio general. Nijedna odluka, može se reći nije donesena nego samo pred Bogom, ili bolje, u Bogu: prethodi joj molitva, "ovija" je molitva, rasprostranjuje ju molitva. Ukratko jer bi toj tvrdnji trebalo dodati poneki tumač - Ignacije u svojoj vladavini primjenjuje sve što je rekao o izboru u Duhovnim vježbama.

O tom imamo tipičan primjer kad se radilo o odluci o sakristijskim prihodima crkve della Strada: pitanje je bilo važno. Ali, pa i u sitnim poslovima, Ignacije se obraća *Bogu na savjet*, traži Božju nakanu "promatra" ih kao što bi Bog činio,³³ zatim postupa s njima na Božji način, a onda, nakon svega, važe ih pri Božjem svjetlu.

Tako, izgleda, treba shvatiti brojna svjedočanstva o neprekidnoj Ignacijevoj molitvi. Jedno od najpoznatijih jest svjedočanstvo da Camare: "Veoma značajno kod njega jest lakoća da se molitvom sjedini s Bogom. Moram se sjetiti koliko sam ga puta zatekao zatvorena u njegovoj kapelici (uz njegovu sobu) u takvoj pobožnosti, o kojoj se čovjek mogao uvjeriti ako mu samo pogleda u lice - ne zaboravimo da se to, čini se, neprekidno moglo vidjeti."³⁴ Isti svjedok svakodnevnog Ignacijeva života pokazuje nam ga kako moli ili kako traži od drugih da mole prije koje odluke. Molitva u kontemplaciji ili molitva u radu? Te riječi nemaju, možda, više smisla čim ih suprotstavimo jednu drugoj. Čini se da je Ignacijeva molitva imala ponešto od obojega: svaka se stvar za njega vidjela u Bogu. Jedna riječ može nam pokazati značenje te molitve: "Otac ima običaj svaki dan moliti za papu."

O Ignacijevu stavu prema molitvi njegovih sinova imademo obilje značajnih svjedočanstava. Njegova blagost, na primjer, u onom što se odnosi na vrijeme molitve skolastika dok se bave studijem. Ili još upute Borgiji, Oviedu i nekim drugima. Što to znači? Sigurno da , u Ignacijevim očima, jedna bružba bez sjedinjenja s Bogom je biće bez snage i poleta, sudrug bez sjedinjenja s Bogom jest "putridum membrum", nešto kužno, otrovno, što škodi cijelom tijelu. Ali

kakvo sjedinjenje s Bogom? Ignacijeva misao mnogo je puta izrečena i snažno, bez dvosmislenosti: To je sjedinjenje s Bogom koje zahvaća čitavo biće sve do najživotnijih njegovih dubina. "Kad otac govori o molitvi, izvještava Câmara, izgleda da uvijek pretpostavlja da su strasti ukroćene i umrtvljene i to on uvelike cijeni. Sjećam se jednoga dana govorio sam mu o nekom redovniku što ga je poznao, i rekao sam da je to čovjek velike molitve, otac me ispravi i reče: To je čovjek velikog trapljenja. I to je ono što se može jasno vidjeti u svim načinima kako je postupao otac."³⁷ Neka nam riječi i njihovi oštri odjeci ne sakrivaju duhovnu stvarnost: odricanje, trapljenje, vlast nad strastima ne znače drugo nego posvemašnju otvorenost Duhu, potpunu raspoloživost njegovu djelovanju. Iz te unutrašnje "golotinje" proizlazi ignacijanska molitva i za uzvrat ona je hrani, i jača. Na koncu radi se o tome da sudrug u potpunoj kršćanskoj slobodi uranja u ljubav Boga našega Gospodina i u požrtvornost prema ljudima.

II. PO BOŽJOJ VOLJI

U sveobuhvatnoj milosti, u kojoj živi i radi Ignacije, i nastoji da u njoj živi i radi sva Družba, posao vrhovnog poglavara je veoma osjetljiv: svaki čas mora biti sam siguran, kolikogod je moguće, o trenutnoj nakani Božjoj za cijelu Družbu i za svakog njezina člana. Što hoće Gospodin od mene, od nas? Takvo pitanje neprestano postavlja samome sebi, takvo traženje što ga mora provoditi bez zastoja. Rekli smo da to pitanje postavlja u molitvi. A i odgovor konačno prima u molitvi. Ali između pitanja i konačnog odgovora ima čitav niz mogućih razmatranja, pa ćemo proučiti najglavnije tipove, bez namjere da bismo iscrpili njihovo bogatstvo.

1. Temeljna činjenica

Ni sam Ignacije, ni prvi oci nisu izabrali mjesta, zemlje, područja u kojima će misionariti sudrugovi i u kojima će se Družba zasaditi. Isto tako nisu oni birali najčešće najvažnija "poslanja" što su ih ostvarili i koja će otvoriti nepredviđene putove sudbini Družbe Isusove.

Stoga su veoma značajni počeci prisutnosti Družbe u Portugalu i na istoku u Indiji, naročito kad se sjetimo da je to bilo prvo "poslanje što su izvršili sudrugovi izvan Evrope, da je Portugal bio prva provincija Družbe i dugo najrascvjetanija, da su o Portugalu ovisili Indija, Brazil, Veliki Kongo, "Mauretaniya" i da je diplomacija Juana III. za mislila i postavil~ plan za misiju u Etiopiji. Ako ostavimo Rim po strani, onda nijedna kršćanska zemlja nije odigrala odlučniju ulogu od

Portugala u prvim razvojjima Družbe Isusove. Tako, od koga je potekla misao da poveže Ignacija i kralja Juana III? Ne od Ignacija. Doktor Gouvea upoznao je prve sudrugove u Parizu, pa predlaže Juanu III. neka posret~stvom svoga poklisara u Rimu, Petra de Mascarenhas-a traži od Pape dvojicu. Pavao III. prihvati molbu i dadne nalog Ignaciju, koji bi, zbog više razloga, mnogo radije usmjerio sve sudrugove prema novom svijet koji je ovisio o Španjolskoj. Papa je prepustio Ignaciju brigu neka odredi obojicu misionara. On odabra Rodriguezu i Bobadillu. Budući da je Bobadilla obolio, trebao ga je u zadnji čas nadomjestiti Xsaver.2 Tako odlazak Xaviera u Indiju 16. ožujka 1540. nije bio Ignacijev izbor nego učinak nastupa Bobadilline groznice, učinak slučaja, ali nazovimo ga odmah njegovim pravim imenom, učinak Božjeg "promisla".

Još više, Rodriguez je, kao i Ksaver, trebao otputovati u Indiju. Ali eto, u nekoliko sedmica ta dva "reformirana svećenika" prodrmaše svim vjerskim životom u Lisabonu i njegovoj okolici. Juan III. zanesenjak priprema plan da ih zadrži u Portugalu. Podastiro Papi novu molbu pa prebacuje stvar na generala. Ignacije predlaže neka jedan ostane u Portugalu a neka drugi putuje u Indiju. Tako je započela, a da toga Ignacije nije bio prevideo, portugalska provincija i indijska misija. Slučaj je tipičan za način na koji je Družba Isusova ušla u "vinea Domini" i u njemu se razvila.³

Očito je da nije Ignacije poduzeo prve korake glede nuncijature Broët-ove i Salmerón-ove u "Hiberniji". Prvi dodir Družbe s Germanijom bio je tek jedan posve slučajan događaj. Favre je određen da prati doktora Ortiza na putu u Španjolsku, ali put mu je prolazio kroz Woimu.

Nije Ignacije izabrao da pošalje Layneza i Salmeróna na Koncil u Trident. I onda, otišli su tamo ne kao papinski teolozi, nego kao "reformirani svećenici". Pa tako ti dodiri s kršćanskim knezovima i biskupima trebali su postati odlučujući za sudbinu Družbe. Odatle počеше stizati Ignaciju u velikom broju zamolbe za misije, i kuće, tamo se sklopiše čvrsta prijateljstva. Da navedemo samo jedan slučaj, baš u Tridentu je Guillaume du Prat, biskup u Clermont-u, prvi puta susreo Ignacijevu sinove, donio je odluku o osnutku dva kolegija, jednog u Parizu drugi u Auvergne-i i stekao za Družbu Isusovu toliko divljenje koje nije moglo zatajiti u blizim olujama.

Zadnji simboličan primjer: ulazak Družbe na Siciliju, u zemlju gdje je Družba, za Ignacijeva vremena, doživjela bez sumnje najbrži i najsajniji razvoj. Sve je započelo 1546. zamolbom kardinala Carpi-a, zaštitnika Družbe. Radilo se da jedan sudrug - o. Lhoost - prati vikara iz Agrigenta za vizitacije njegove dijeceze. Godine 1547. jedan drugi sudrug, o. Jerónimo Domenéch poslan je na Siciliju. Tko je bio u početku toga poziva? Juan de Vega. Kao poklisar Karla V. u Rimu sve do 1546. tu je upoznao Ignaciju. Slučajnosti njegove osobne karijere htjedoše da je imenovan za vicekralja Sicilije i on nije mirovao dok tamo nije smjestio Družbu Iausovu. Poduka, katehiziranje, kolegiji, svakovrsna "djela" ljubavi pače duhovništvo u vojsci za ratnih pohoda; Kakva li još duhovna služenja nisu obavljali sudrugovi na Siciliji? I nije se samo vicekralj služio sudrugovima u svim svojim pothvatima milosrdne ljubavi, nego i njegova žena, kći, sinovi.⁵

Louvain, Koln, Etiopija, pružili bi podjednake primjere. Moglo bi se primijetiti da je taj način Ignacijeva postupka bio vjeran naravi veze poslušnosti prema papi. Zar ne spada na vrhovnog

svećenika da "šalje" sudrugove tamo gdje smatra potrebnim? I nisu li se već od početka sudrugovi među sobom sporazumjeli da nijedan neće poduzimati nikakva koraka kod pape da bude poslan u poslanju u ovu zemlju radije negoli u koju drugu? To je posve točno. Ali zbog tog činjenica ne ostaje manje značajna. Družba se Isusova nije raširila po svijetu uslijed neke strategije, ili nekog apostolskog planiranja, ili diplomatske zamisli, ne, nego "po Božjoj volji".

Pa i kad je papa, tijekom razvoja reda, povjerio generalu pravo da sam šalje sudrugove u poslanje (barem unutar "staroga svijeta"), Ignacijev je način ostao isti: odgovarao je na pozive kardinala, biskupa, odgovornih državnih vladara, starih dobročinitelja kojima je Družba dugovala zahvalnost. Ako bi se dogodilo da njemu pripadne poticaj za "izbor", odlučio bi se ipak prema drugačijim pozivima: to su pozivi duhovne ili ljudske bijede, tako kolegij u Sieni⁶, Ingolstadt u ili Pragu 1556. Glas bijede bio je za njega glas Božji.

Jedna druga činjenica pojačat će tu tvrdnju. Nesumnjivo je da je prva Družba izašla na glas i da duguje svoj razvoj zvanju staniovitih istaknutih osoba. Slučaj Francesca de Borgia jest najsajjniji. I toledski nadbiskup odviše je jasno iskazivao svoju mržnju kad je optuživao Ignacija da bivšeg vojvodu od Gandie voda pa Španjolakoj "tamqua lupi caput". Ali nisu prošla nezapažena ni zvanja kao što je Canisius već prije ulaska u Družbu slavan u sveučilišnim krugovima, ili doktor Olave, prokurator i teolog kardinala Otta Truchsess-a u Tridentu, ili Juan de Mendoza, guverner u Castel Nuovo u Napuljskom Kraljevstvu. Da ne nabrajamo druga zvanja, kojih je sjaj bio više regionalan i više lokalni, bez sumnje. Tako Antonio de Cordoba, ili studenti "cvijet sveučilišta" iz Alcalé, Gandie, Coimbre. A ipak se, uistinu, ne može reći da je Ignacije donio te tako osobne a ipak "korisne" odluke u razvoju Družbe.

Uz nešto malo prizvuka nevjerojatnosti mogla bi se veoma lako braniti i suprotna teza: Ignacijevu srcu najdraže apostolske želje, osnove kojima je bio začetnik ili koje je podupirao s najvećim oduševljenjem, propale su ili, barem, naišle su na prepreke, koje su im zadugo zategnule ostvarenje.

Slučaj Pariza najviše začuđuje. Istom što je postao general, Ignacije u Pariz posla skupinu kandidata pod vodstvom Diega de Eguia da tamo studiraju. Cijenio je, naime, metode i naučavanje slavnog Sveučilišta. A zatim, Pariz je bio mjesto sudrugarstva, Montmarte i prvi zavjeti, neke vrste "dom" ignacijanske obitelji. Međutim, kroz petnaest godina muke i truda Ignacije nije uspio zakonito zasaditi Družbu u Francuskoj. Još i više: iz Pariza je zadobio najbolniju ranu što ju je ikad Družba zadobila: dekret Teološkog fakulteta.

Engleska je drugi primjer. Čim se doznalo za namjeravanu ženidbu Filipa II. s Marijom Tudor, Ignacije je poduzeo mnoge korake da jedan sudrug prati kneza u London i da Družba mogne tamo pokazati lice "katoličke obnove". Doživio je neuspjeh. Najviše što je princ obećao bilo je da će, kad već stigne u Englesku, dati da se pozove koji sudrug.

Zadnji primjer. Ignacije, izgleda, nikada nije odustao da ne pošalje sudrugove u Svetu Zemlju. Zato je bez suzdržavanja prihvatio i svim svojim moralnim ugledom podupro namjeru Pietra de Zarate. Taj vitez svetoga groba, poduzetan i uvjerljiv, osnovao je "nadbratovštinu svetoga groba", kojoj su "dali svoje ime"⁸ sam vrhovni svećenik i najbolji od kardinala i "koje je svrha bila čašćenje" svetoga groba i, prema mogućnosti, predobivanje Svete Zemlje i borba protiv nevjernika.⁹ Plan je, pak, sadržavao jedan paragraf koji se izravno ticao Družbe Isusove. U njemu je rečeno da će osnovati tri kolegija, jedan u Jeruzalemu, drugi u Carigradu, a treći na otoku Cipru. Te kolegije, podignute samo na papiru - Polanco ih je mogao nazvati, kao i one što ih zamišljao Bobadilla, imenom "collegia mathematica"¹⁰ - Ignacije je prihvatio.¹¹ Svakako, u svoj toj prigodi vladao se kao da mu se plan veoma sviđa. Ta neće li mu pružiti priliku da neočekivano ostvari staru želju sudrugova: poći u Svetu Zemlju i raditi na slavu Božju na istim onim mjestima gdje je živo Bog naš Gospodin? Želja koje se nikad nije posve odrekao. No Družba, u svom razvoju, nikad nije prodrla u Svetu Zemlju, barem nikad za Ignacijeva vremena.

Potrebno je ustanoviti ovo: protivno stanovitoj legendi, protivno onomu što mu je predbacivao Bobadilla, Ignacije se nije nipošto pokazivao kao neki "apsolutni despot koji radi samo po svojoj glavi", koji izvlači svoje planove iz samotnih razmišljanja ili vlastitih prohtjeva, pa one bile i najsvetije. Ignacije pita Boga i čita njegove odgovore iz onoga što danas običajemo nazivati "Božji znakovi".

2. "Božji znakovi"

Prvi Božji znak za Ignacija, pravo govoreći jedini neosporan, jedini koji ne predstavlja za njega nikakve dvoznačnosti, jest "poslanje" određeno od "Namjesnika Kristova na zemlji". Očistimo ta dva: izričaja od svakog ublažavajućeg smisla kojim ih je zavila stanovita literatura, vratimo im svu njihovu evanđeosku snagu, čistu i jasnu. Kad papa izrično povjerava kakvu zadaću Družbi ili kojem sudrugu, obnavlja čin Isusa Krista kad na "poslanje" šalje svoje apostole ili učenike. Papin nalog proizlazi iz djelovanja Duha u svijetu, iz "poslanja" same utjelovljene Riječi među ljudima. Tu veomoa lako prepoznajemo duh "Razmatranja o dvjema zastavama". Zato, davno prije nego`su

Konstitucije bile sastavljene, već se jasno potvrdio duh koji je pokretao sudrugove. Staviti se na raspolaganje Kristovu Namjesniku, nije gledajući kroz zavjet s Montmartrea, bilo jedino što su mogli a što će ih utješiti što nisu mogli otputovati u Jeruzalem, naprotiv to je bilo proširenje po mjerilu same žive osobe Krista, uskrsloga i prisutna u , svem svemiru. Na svaki način, kad bi se vratili s hodočašća, otišli bi u Rim i stavili se na raspolaganje papi. Favre to izjavljuje jednostavno ali jasno i u ime svih, u pismu Diegu de Gouvea od 23. studenoga 15...:"Mi svi, koliko nas ima, koji smo vezani jedni s drugima u ovoj Družbi, prikazali smo svoje osobe vrhovnom svećeniku ukoliko je gospodar Kristova vinograda (...). Zašto smo se takvim vezom podvrgli sudu i volji papinoj? Zato što smo uvjereni da on bolje poznaje što je potrebno sveopćem kršćanstvu".¹² "Majorem cognitionem", jednostavan komparativ: papa nije neprevarljiv u apostolskom izboru, ali je na najboljem položaju da mu izbor bude pravedniji, mudriji, prikladniji. I to je posve dosta, u očima sudrugova, da opravda njihovo prikazanje.¹³ To će se stanovište iskristalizirati u Konstitucijama.

2. Događaj. Osim papinskih poslanja događaj je veliki Božji odgovor na pitanja generala Ignacija. Događaj može poprimiti dosta glasova: to su pozivi biskupa, knezova, dobročinitelja, ali tu su također, još.više svkakodnevna stanja, činjenice, okolnosti, uspjesi, neuspjesi, opreke, prijateljstva, sve što sačinjava tijek ljudskog života općenito i posredno života Družbe. Svakoga dana, svakoga časa mora Ignacije prislušivati što to Bog preko događaja izražava svoju volju.

Ne da bi to slušanje bilo pasivno. Naprotiv, treba u događaju, koji je uvijek dvoznačan, otkriti, "raspoznati" što Bog javlja.

Izgleda da je o ignacijevskom~, "raspoznavanju" rečeno sve što se moglo reći. Možda će biti zanimljivo donijeti nekoliko određenih činjenica za primjer. Zaustavit ćemo se kod tri vida njegova "načina postupanja koji se čine najznačajnijima. To su društveno stanje onoga vremena, neuspjesi i progoni, dugovi. Bit će ih još mnogo drugih također značajnih.

a.) Društveno stanje onoga vremena. Svatko je svjestan koliko je to pitanje ozbiljno. Da bismo ostali kod neospornih podataka, moramo znati da je onodobno društvo čvrsto monarhijsko, gdje sve ovisi o dobroj volji vladara i njegovih predstavnika, društvo koje se u cjelini priznaje katoličkim, ili barem kršćanskim, ali se razdire i pritiješnjeno je u igre nakaznih saveza (pomoć Francuske njemačkim luteranskim knezovima savez najkršćanskijeg kralja s Turčinom, borbe španjolsko-francusko-papinske za prevlast u Italiji, itd.), društvo koje je samim dinamizmom svojih ustanova dovedeno do toga da se služi metodama koje su tako malo evanđeoske, kao što je inkvizicija, zatvor ili- pače smrtna osuda za

zločin slobodnog mišljenja, itd. Kako će stanovište zauzeti Ignacije suočen s takvim stanjem stvari? 14 Prihvaća ga onakvo kakvo jest. Poput Pavla, poput Petra, koji su navješćivali Evanđelje u srcu poganstva, on u njemu razlučuje sve što može snažno poslužiti evangelizaciji, a ostalo odbacuje. Trudi se pače da bi razlikovao što je politika od onoga što je vjera. Ne da se uhvatiti u zamku da "Turčina" promatra jedino kao širitelja vjere suprotne Kristovoj vjeri, nego on gleda u njemu i ratnika koji prijeti da preplavi Evropu. Protestantski knezovi? Pod vjerskom svadom on otkriva njihovu namjeru da raskomadaju Carstvo i da prisvoje silna dobra Crkve. Najviše njega zanima što se u Evropi, takvoj kakva jest u njegovim očima, ništa ne može izvesti - pa ni sama evangelizacija - bez sloge ili pomoći tih svemogućih vladara. Prijeko je potrebno uživati njihovo poštovanje i njihovu dobrohotnost. Trudi se stoga da ih ne odvraća od sebe, nego, što je bitno, istodobno nastoji obratiti njihova srca, učiniti ih državicima pravednih država koji vode brigu o općem dobru, pružaju dobar primjer. Značajne su njegove veze s Juanom III. Portugalskim, Filipom II. Španjolskim, princom Juanom (koju, suprotno Borgijinu mišljenju, pripušta zavjetima Družbe), Juanom de Vega. Ako naređuje nekim sudrugovima (Laynezu, Salmerónu, Mironu, Camari) da usprkos svojoj osobnoj odbojnosti budu ispovjednici kraljeva ili knezova, nije to neka ambicija nego osjećaj služenja Crkvi i briga za njihovo posvećenje. Nije li takav stav pogibeljan, ne navodi li na zlobna tumačenja? Sve dobro odvučeno, Ignacije prihvaća da se izloži takvoj pogibelji. Istodobno šalje svoje sinove na rad među "plebeii", preuzima teret bijede sitnoga puka, preporučuje sudrugovima neka se s najvećom ljubavlju nadviju nad društvene nevolje (sirotinja, napuštena djeca, zatvori i galijske, bolesni i umirući, glad, kuga, nepogode, grabeži, prostitucija). U takvim općim nevoljama njegovi sudrugovi moraju biti "na vrhuncu" darivanja samih sebe, tražiti i pronalaziti najučinkovitije lijekove. Uza sve to ne smije se zaboraviti da i tada mora imati prvenstvo ljubav prema Bogu i prema bližnjemu. Uvijek prvo mjesto imaju pomirenje s Bogom u ispovijedi, izmirenje s drugima uzajamnim oprostjenjem, uzajamna ljubav u svim svojim oblicima. Makar kako zamršeno, makar kako trulo bilo koje stanje, ono ostaje u njegovim očima "vrijeme za izvršenje ljubavi". Ali kako je teško u srce bijede svijeta - bijede društvene ekonomske ljudske - uroniti tako svoje sinove, za koje on želi, kao što je i Krist želio za svoje učenike, da ne budu od "ovoga svijeta". Između napasti moći i bez izgleda u spas, kako je nestalna apostolska ravnoteža, kako je nužno duhovno "rasposnavanje" događaja.

b.) Neuspjesi i progoni. Naročito su značajni odgovori Ignacijevi

na sve što protuslovi, sputava, ruši apostolat Družbe. Neuspjeh je, sam po sebi, više nego bilo koji drugi događaj dvoznačan. Da li po neuspjehu Bog označuje da treba napustiti namjeru ili pothvat? Ili naprotiv, iziskuje li da se ustraje, ali hrabrije, čišće, velikodušnije? Eto jezika, uistinu izvrsna, za tumačenje onomu tko traži istinsku nakanu Božju. Polanco u svom Chroniconu brzopleto pripisuje Sotoni i njegovim đavlima svaku zapreku što se izdiže pred sudrugovima: "diabolus ex machina", moglo bi se reći. Ignacije je razboritiji, pronicaviji: nastoji razmrsiti što je od Boga, što je od ljudi (zna da njegovi sudrugovi nisu nepogrešivi) i što je od Sotone, i po tom razlučivanju ispravlja stanje. Jedan od najtipičnijih slučajeva jest izgon Bobadille po nalogu Karla V. poslije afere o Interimu. Ignacije nipošto ne ustaje protiv carskog naloga. Ne izriče nikakva suda o osnovanosti Bobadillina negodovanja premda očito ne odobrava način Bobadillina postupka. Ali daleko od toga da bi svoga čovjeka "slomio", šalje ga neka misionari slobodno na jugu Italije. Pred drugim "neuspjesima" poništava svoje projekte. Poslije nesretne nuncijature Salmeróna i Broëta u Irskoj 1541. on povlači svoja dva sudruga i povjerava im druge zadaće, po želji Pape. Kolegij u Gubbiju životari, stanovništvo ga ne želi? Ignacije ga zatvara.¹⁵ Modena bi doživjela istu audbinu, ali vojvoda Hercule d'Este se protivi, pa ga Ignacije zadržava.¹⁶ Prior Presv. Trojstva, Lippomani, čiji karitativni planovi nadmašuju financijaka sredstva, dopušta da sudrugovi žive u takvoj oskudici da škodi studiju, škodi zvanju nekih mladih otaca, što činiti? Ignacije, nakon što je sve dobro provagnuo, traži od sudrugova da ustraju i bez kršenja pravila redovničkog siromaštva. Prva misija u Kongu propada, krivnjom suluda kralja, pa što? Neka se misionari vrate u Portugal, ali će ponovno doći u tu prokletu zemlju.¹⁷ Treba pročitati sve dopisivanje za Rodriguezove krize da bi se procijenilo umijeće razlučivanja kod Ignacija. Da li se prevario u nekim časovima? Je li bio žrtva nedostatnih obavijesti? Nije ovdje mjesto o tom odlučivati, ali sigurno jest da se trudio, na svakom koraku te žalosne dogodovštine, u svemu raditi po Božjoj nakani, pa kakva god bila.

Kako se Ignacije vladao prema progonima, klevetama, krivim glasinama, još jasnije otkriva koliko je vrijednost pridavao događaju kao Božjem znaku. Njegov stav prema Dekretu Pariskog fakulteta tim je značajniji što nije oklijevao da se protiv stanovitoj optužbi (naročito koje su se ticale "bonus odor Societatis", ugleda Družbe) pozove na mišljenje sudova. No u slučaju Pariskog dekreta, dok su ga sudrugovi ili prijatelji nukali neka započne sudski postupak, on se odlučuje za polaganiji postupak, a koji mu se čini da više odgovara Božjim nakanama. Nasuprot besramlju dekreta on će suprotstaviti

niz povoljnih "svjedočanstava" što ih traži od knezova, gradova, sveučilišta, dijeceza, u kojima rade sudrugovi. "Eto što su, eto što čine, eto što Bog izvodi po njima!" Uostalom ne zanemaruje priliku, koja mu se pružila u prosincu 1555. da u la Strada i u Rimski kolegij primi četiri pariska doktora (i to najzagriženija).¹⁸ Taj način da na klevete odgovori svjedočanstvima, Ignacije je upotrijebio u drugim zgodama. Znak je to njegove duhovne stvarnosti, prednosti što ju je pridavao činjenicama, i životu pred smicalicama, raspravama, osudama da bi očitovao sud Božji.

c.) Dugovi. Ako postoji jedan vid Ignacijeve vladavine koji kritici pruža po izbor dokaza i koji zbunjuje njegove prijatelje, to je upravo njegova financijska uprava. Gušio se u dugovima i novčanim teškoćama i krvavo iskušavao kako siromaštvo, puno slobode kad čovjek sam hodočastai postaje stalna briga kad se živi u zajednici i uklopljen u društvo.¹⁹ Koliko li se kuća, kao kuća della Strada, ili koliko kolegija, kao Rimski i Germanski, borilo s financijskim teškoćama, jer nisu posjedovali nikakva stalna dohotka, nego su se oslanjali na usmene obveze kardinala, biskupna ili knezova. Takvo će stanje čuditi samo one kojima je nepoznata nesigurnost pobožnih djela i brige onih koji njima upravljaju. Da je financijska sudbina della Strada potpuno sva ovisila o životu Petra Codaci-ja i to tako te je njegova smrt u prosincu 1549. mogla izazvati materijalni slom tih kuća, eto što je nepojmljivo. Zatim su nadošle i druge nevolje, dakake, neovisno o Ignacijevoj volji. Tako Rimski kolegij otvoren u siječnju 1551. zahvaljujući potpori Borgije, tada još vojvoda od Gandije, imao je osiguran opstanak dotle dok je Borgia raspolagao svojim dobrima. Zatim bi se trebao oslanjati na obveze novog vojvode od Gandife, ali nesrećom mladi se vojvoda slabo držao svojih obećanja, pa teret kolegija velikim dijelom pade tada na kuću della Strada, ionako teško zaduženu. Godine 1552. osnovan je i Germanski kolegij, a njegove troškove trebao je podmirivati rimski kralj i kardinali, ali oni su zanemarili svoja obećanja. Julije II. shvatio je pogibelj obaju kolegija i obećao im pomoći, ali preminu (1555). Pavao IV. preuze njegova obećanja na svoj račun i htjede paće povećati svoje darove, ali brige o španjolsko-papinskom ratu zapriječiše da ostvari blagonaklone namjere. Može se reći da od 1551. do 1556. Ignacije nije prestajao prositi i dati prositi za rimske kuće i to po svim zemljama u kojima je Družba već ukorijenjena, naročito u španjolskoj. Financijski položaj bio je u pravom smislu riječi katastrofalan.

I eto usred te izvanredno teške krize on se upušta u plan nove crkve Naše Gospe della Strada, istina uz potporu Borgije i kardinala de la Cueva. Plan je zamislio Michelangelo. Svečano je položen kamen temeljac, ali radovi su ubrzo prekinuti: oskudica je harala Rimom pa

su bijesni susjedi stali smetati gradnju.²¹

Još bi se nekako moglo shvatiti kad se radi o crkvi Družbe u Rimu, to jest o mjestu za bogoštovlje u kojem se, s obzirom na tadašnje vrijeme, morala osigurati apostolska sloboda rada i koje je financirano darovima na očigled svakom. Ali postaje veoma začudno kad se radi o drugim troškovima. Tako za najjače financijske krize della Strada i pače samoga Rima Ignacije u prosincu 1553. kupuje "Torre Rossa i nekoliko drugih kuća da bi proširio kuću profesora"²², a tokom 1554. jedan posjed (vinea et domus ampla) na brdu Aventinu, pokraj Antoninovih terma "za odmor i rastresenje studenata". Polanco dobro osjeća da bi takva odluka mogla iznenaditi, stoga smatra da je dobro dodati: "...premda je život tada bio skup, ali Ignacije je mislio da ne treba ništa štedjeti da bi se što prije moguće pribavila jedna kuća za rekonvalescente i bolesnike".²³ Ta Polancova opaska kao da nam daje ključ Ignacijeva ponašanja: kad on, pred Bogom, prosudi da je neki plan koristan, i kad se pruži prilika da ga ostvari, on ide naprijed ne brinući se odviše za razboritost - ljudsku - svojih ekonomata.

Drugi bi nas primjeri doveli do iste potvrde. Ignacije malo "planira", ali odlučuje se prema zamisli o Božjoj nakani, što si je stvara u pogodan čas savezno s prilikama i stanjima.

3. Iskustvo, učiteljica života

Iskustvo igra prvorazrednu ulogu u "ars gubernar.ii" Ignacija Loyolskoga. Ništa čudno sjetimo li se malo načina kako je upravljao samim sobom dok je još bio sam ili dok je skupljao svoje prve sudrugove. Iskustvo za njega jest Božji znak, pa bismo ga po tome bili mogli upisati u prethodni paragraf, ali ono je još i više Božje oblikovanje, "probatio", kušnja i test, učiteljica života. Po iskustvu daje Duh Sveti svakom pojedinom članu ili cijelom tijelu Družbe "oblik", pravac vladanja, stil koji želi. Svojim odgovorom na iskustvo Družba ili sudrug spoznaje što jest i to očituje.

"Iskustvo nas je naučilo" jest rečenica koja se poput refrena vraća u Chronicon-u Polancovu i u dopisivanju. Radi li se o poslanjima, o kolegijima, o zvanjima u pogibelji, o odnosu sa stanovitim osobama, o pogibelji premalo ispitanih primanja (varalice), o novcu, o obećanjima, o zdravlju, itd., tu je iskustvo, poput nekog "otkrivača", da kaže što treba ili što ne treba činiti, kako to treba činiti, što taj i taj sudrug može nositi i podnijeti, što nadilazi sile drugoga, kako treba, postupati pri propovijedanju Evanđelja u ovom području a kako u onom drugom. Ukratko, sav pojedinačni i zajednički život povezan je s iskustvom.

Jedna značajna stilistička sličnost: gotovo istoznačnost riječi

"experiencias" i "probaciones" u Konstitucijama i često povezivanje obiju riječi.²⁴ Dobro su nam poznate te riječi kao "iskustva", "kušnje", "pokusi"; to su Duhovne vježbe kroz mjesec dana, hodočašće, služenje bolnicama, kućni poslovi, "sancta mendicitas". Po tim iskustvima, kojima Ignacije pridaje snagu i ozbiljnost istinskih testova, "pokusa" isto kao i "dokaza", kandidat se otkriva sam sebi i otkriva drugima mogućnosti svojih naravnih i nadnaravnih sila. I takve "kušnje" sačinjavale su "kušnju", to jest pomagale su kandidatu da ostvari svoje duboko osobno zvanje.

Tako i za cijelu Družbu.

Ima tu jedan smion ignacijanski pogled, ali odgovara zamisli što ju je on imao o apostolskom životu. Pravi čovjekov duhovni pokretač jest velikodušnost, plemenitost: jedan sudrug Isusa Krista jest uvijek na ovaj ili onaj način, neki pretjeranac. I tko može unaprijed reći što je Bog za njega pridržao kao pomoć, kao oslonac? Glavno je da zna on i da znadu njegovi poglavari dokle on može ići u svojoj "ludoj ljubavi", a da ne iskušava Boga. To mu znanje ne mogu dati ni razgovori, ni psihološke ili sociološke analize, ni predosjećaji. Otkriva mu ga jedino iskustvo - duhovno iskustvo, apostolsko iskustvo - bez obmane. Uzmimo jedan jednostavan primjer: Ignacije bi veoma rado kad bi svaka zajednica u kolegiju očitovala univerzalizam, kozmopolitizam Družbe okupljala Talijane, Francuze, Španjolce, Flamance, Portugalce, Nijemce ... po uzoru na skupinu prvih otaca.²⁵ Zamisli nije baš nedostajalo smionosti naročito ako se radi o kolegijima za vanjske i o nastavnom osoblju. Dogodilo s što se moralo dogoditi... "Experientia docuit"! Trebalo je takođe "pouka iskustva" da se uredi sustav odmora i rada, navikavanje na okolinu, prikladnost konja i mazgi da nose prtljagu za putovanja, pače i položaj skolastika u kolegijima,²⁶ i još drugo više ili manje teška pitanja, tako ponovno primanje u red onih što su izišli ili bili otpušteni. Loše se braniti pred stanovitim slučajevima osjećajnosti kad bi i sam zdrav razum bio dostatan da bi se izbjegla više-manje kobna iskustva.²⁷ Barem bi bilo u redu reći da Ignacije nije bio uporan pred tim poukama iskustva i da se požurio da. nađe lijeka teškoćama što su ih njegovi nalozi bili izazvali.²⁸ Trebalo mu je, priznajmo, nešto vremena da se uvjeri kako svi kandidati Družbe Isusove nemaju njegovu snagu značaja ni dinamizma njegove milosti. Ako bi se mogao razaznati neki napredak u njegovoj "ars gubernandi" izvršio se upravo tako da je blaže sudio ljudsku krhkost, "infirmitate multorum". Da li je bez nekog žaljenja gledao kako se tako umanjuje zamisao što si je bio stvorio o "sudругu Isusa Krista"? Ne moramo li zamijetiti neko razočaranje u priznanju pod kraj života: "Da je želio dulje živjeti, izvješćuje Polanco, bilo bi to stoga da ae pokaže stroži

kod primanja u Družbu".19

3. Utvrđivanje, primjena, provedba "Božjih znakova"

Božje je znakove teško uhvatiti i odgonetnuti. Pa i sami nalozi velikih svećenika o "poslanju" zahtijevaju točno i pažljivo čitanje da bi izvršitelj mogao posve proniknuti namjeru "Namjesnika Kristova na zemlji". Kud i kamo više događaji takvi kakvi jesu.

Ignacije raspolaže neke vrste tehnikom u razlučivanju Božjega znaka i predlaže nam je. Iznosi je u Konstitucijama, ali isto tako i u dopisivanju, a naročito u Duhovnim vježbama.

Posve očito, uvijek je moguće munjevito, gromovito nadahnuće Duha Svetoga kao kod sv. Pavla. Duh duše gdje hoće.³⁰ Ali i u takvom "nadnaraavnom" slučaju, Ignacije nas, svojim savjetom ili primjerom, potiče da redovitim načinom provjerimo ili pače da nadziremo vjerodostojnost fenomena. Postupak jednostavan, ali velike ljudske i duhovne razboritosti.

Nužno izvršiti troje prije čitanja Božje odluke koje svršava istinskom duhovnom odlukom: imati vlast ili odgovornost donijeti odluku ili u njoj sudjelovati - moliti Boga za prosvjetljenje - biti u duši slobodan od bilo kakva davanja prvenstva, od bilo kakve osobne želje.

Postanak odluke prolazi kroz pet glavnih razdoblja:

1. Razdoblje obavještenja: odgovoran i njegovi redoviti savjetnici upoznaju "dosje" predmeta, koji mora biti najpotpunije sastavljen koliko god je moguće - dosje koji još može biti osvijetljen savjetovanjem s mjerodavnim osobama.

2. Razdoblje vijećanja: ispitivanje prednosti ili neprikladnosti prihvaćanja ili odbijanja stvari.

3. Razdoblje ispitivanja Boga u molitvi: odgovoran i svaki njegov savjetnik mole ponovno i trude se u posvemašnjoj nutarnjoj čistoći i osobnoj nepristranosti proniknuti na kakvo ih rješenje potiče Duh Sveti.

4. Razdoblje odluke: savjetnici daju svoje mišljenje, odgovorni ih sabire, uspoređuje s vlastitim mišljenjem, važe ih još pred Bogom, pa kakva god bila većina savjetničkih glasova, donosi odluku pred Bogom i pred svojom savješću.

5. Po posljednji put donositelj odluke prikazuje ju Bogu u molitvi i bilo nutarnjim uzbuđenjem, bilo sasvim jednostavno mirom, sviješću da je što bolje mogao tražio volju Božju, Bog mu odobrava odluku.

Tako stvorena odluka postaje tada za Ignacija voljom Božjom. Ako nema očitog protivnog pokazatelja, on je ostvaruje pa bilo što bilo. Suvremenici, a poslije njih povjesničari natječući se isticali su Ignacijevu upornost i ustrajnost da sprovede svoje planove. Vjernost samome sebi zasigurno, bila je dio njegova značaja, ali ona je tek drugotna - neke vrste sluškinja - u odnosu na uvjerenje da je volja Božja tako donesena odluka pod utjecajem Duha Svetoga. Radilo se tada da se za izvršenje tog naloga ulože sve sile njegove ljudske i duhovne osobnosti.

Gonçalves da Câmara ispravno bilježi: "Naš otac (Ignacije) običaje biti tako ustrajan u stvarima što ih poduzima da ta ustrajnost svakog zaprepašćuje. I evo joj razloga koji mi dolaze na pamet. Prvi jest što mnogo razmatra svaki posao prije nego se na nj odluči. Drugi jest što mnogo moli za tu stvar i Bog ga prosvijetli. Treći jest što ne donosi nikakve posebne odluke a da nije saslušao mišljenje mjerodavnih u tom području i od njih ga traži za većinu stvari osim za neke koje potpuno pozna. Također običaje, veoma često, ako stvari potpuno ne pozna, odgoditi ih iznoseći neke općenitosti."³¹

Posjedujemo, srećom i bez sumnje Ignacijevom voljom, jedan uzorak njegovih odluka. Iz velikih bilježnica, u koje je gotovo iz dana u dan zapisivao svoje odnose s Bogom,³² ostali su nam listići (2. veljače 1545. do 27. veljače 1545.) koji se odnose na njegovu odluku da Družbi predloži strože siromaštvo. Da bolje shvatimo pravu vrijednost dokumenta, treba se podsjetiti da su na sastancima što su prethodili izboru generala, sudrugovi, pa i sam Ignacije, donijeli suprotnu odluku, s druge pak strane da Konstitucije, u koje bi se upisalo novo stanovište Ignacijevu, ne bi imale zakonske snage nego tek po potvrđi Prve generalne kongregacije. Prema tome taj Ignacijev "prihvat" iz 1544. samo ja dio puta za konačnu odluku. Ni jedan skup dokumenata ne dopušta nam bolje shvatiti srž ignacijanske odluke, osobne ili skupne.

III. ODNOS PREMA OSOBAMA

Prvenstvo osobnog odnosa nad sistemima.

Promatramo li u cjelini djelatnost Ignacija Lojolskoga kao generala Družbe, možemo ustvrditi da je više pazio na osobe negoli na ustrjostvo. Razgovorima ili dopisivanjem uvijek je i uvijek tražio dodir osobe s osobom, samoga sa samim, gdje bi se poglavar i sudrug trudili zajedno u svakom času otkriti volju Božju. I to je upravo jedan od vidova ignacijanskog mentaliteta već u samom početku zbunjuje moderni mentalitet. Ali pouzdajimo se u duhovnu mudrost koja ravna tim vidom: Jer Ignacije visoko cijeni bogate i jake osobnosti. Traži ih za novake i želi oblikovanjem u svakoj do vrhunca razviti njezine prave duševne snage i sposobnosti. Ali što je za njega jaka osobnost? Sve je u tome. ... To je osobnost bogata duhovnim darovima isto tako kao i prirodnim darovima, potpuna kršćanska osobnost, svetac koji je istodobno i čovjek. Ali ako netko ne dosiže takvu puninu, Ignacije mnogo više drži do toga da prirodni darovi ne moraju nedostajati više negoli duhovni. Zna, jer je tako ustanovio, da jedan svetac, bez prirodnih darova, može biti divno koristan u "poslanju", dok obratno nije istina. Ignacije se osobito plaši kršćanina, koji nije ni svetac ni čovjek, "mlakonja" da izrazimo jezikom Otkrivenja.

Ignacije vlastitim životom potvrđuje to uvjerenje. Ako se dao na učenje latinskog jezika, pa onda filozofije i teologije, kad mu je bilo više od trideset godina, ako je htio postići akademski stupanj magistra, učinio je to iz želje da u sebi podigne vrijednost onoga što je "instrumentum Dei". Ako je prve sudrugove izabirao među sveučilišnom mladeži, nije samo zbog toga što je živio na sveučilištu, ako je Borgiji, tada vojvodi od Gandije, savjetovao da postigne doktorat iz teologije, i ako mu je bilo stalo da njegovi novi sudrugovi prosljede studije sve do postignuća akademskih stupnjeva, to je zato jer je u znanosti, pače i u diplomama, gledao vrijednost, u pravom značenju riječi apostolsku. Nije mu bila nepoznata pogibelj oholosti, pogibelj duha svjesna da nešto zna, ali Ignacije nije nikad uzmaknuo pred pogibelju kad mu se činilo da će očekivano dobro usprkos svemu pobijediti. Prema njegovu gledanju duhovna se ravnoteža niti ne traži niti ne nalazi u bijegu pred poteškoćama nego u jačanju milosnih vrijednosti. Razvoj prirodnih dobara moraju pratiti "čvrste i savršene kreposti", a te se kreposti nazivaju odricanje, trapljenje,

ravnodušnost, poslušnost; eto čime se otklanjaju napasti oholosti. Ništa nije tako značajno kao "konstitucija" iz 1539. (jedna od posve prvih) koja zavjetom obvezuje sve sudrugove - a svi su tada bili magistri filozofije - da četrdeset dana godišnje poučavaju u katekizmu a Bobadilla, koji je volio apostolate velikih horizonata, nije se varao pa je uskratio staviti svoj potpis na dokumenat: Ta "odluka" prvih otaca unišla je u Konstitucije i mnogo prije nego su one dovršene, Ignacije mnoštvo puta podsjeća profese, provincijale, rektore i ostale na obvezu u savjesti, gdje bili da bili, da poučavaju djecu u katekizmu.

Nesumnjivo Ignacije je katkada isticao da cijeni stanovito prirodne darove kao krvno plemstvo, naslove, bogatstvo, visoke veze, visoke službe obavljane prije ulaska u Družbu. O tim "vanjskim" darovima, varajmo se, Ignacije misli što je mislio o znanosti i akademskim -stupnjevima: to su korisna sredstva, ali ne prijeko potrebna. Što je bitno nalazi se drugdje. Potvrđuje to u premnogim odsjecima svojih pisama i u Konstitucijama. Jedna između nesumnjivo najznačajnijih njegovih tvrdnji čita se u portretu vrhovnog poglavara: "Vanjski darovi" su izbrojeni na šestom mjestu. (a zna se da su generalovi darovi prikazani silaznim redom, pa smo prema tome na posljednjoj prečki hijerarhijske ljestvi. Ti vanjski darovi jesu "oni koji u takvoj službi još više pomažu uspostavu i službu Bogu našem Gospodinu. Redovito su to povjerenje, dobar glas i ono što, među ostalim, pomaže ugled kod ljudi, iz nutra i izvana",⁴ pa odmah točno označuje u "odluci": "Vanjski darovi jesu plemstvo, imutak posjedovan prije u svijetu, čast, itd. Te darovi, sve uostalom jednake vrijedne; treba uvažavati, ali postoje i drugi važniji koji, u slučajima da ovih nema, mogu biti dostatni za izbor".⁶ Darove "koji bi bili dostatni" za oca generala Ignacija nabraja u narednom paragrafu: "Velika dobrotu i velika ljubav za Družbu kao i dobro prosuđivanje združeno s dobrom naobrazbom". Daleko smo od "kulta ličnosti".

Cijenjenje snažnih osobnosti proizlazi kod Ignacija iz smisla za "apostolsko poslanje" ali i iz stanovitog veoma ispravnog teološkog gledanja: Družba, kao tijelo - i svaki sudrug - jest u službi Boga našega Stvoritelja i Gospodina. Prirodni darovi? Stvorenja, a poput svakog stvorenja oni imaju dva lica, lice milosti i lice grijeha. Svi darovi, ako ih upotrebljava čovjek sjedinjen s Bogom i potican ljubavlju bratskom, jesu sredstva "za pomoć bližnjemu", inače su ili su u pogibelji da postanu, zaista, izvori grijeha.

Ne izgleda prijeporno da prvenstvo, što ga Ignacije pridaje osobama prije nego ustrojstvima, proizlazi iz njegova smisla za stvarnost. Zna dobro da su i najljepši sastavci samo mrtvo slovo,

ako nema čovjeka koji će ih preuzeti, oživjeti, dati im učinkovitost, život. Pače možda (ovo je samo hipoteza) nije imao povjerenja u odviše savršene dokumente. I predgovor Konstitucija, budući da je kasnije uvršten, ne označuje manje duh (duh kojim su sastavljane. Bilo kako bilo, prikazna žrtva (zanimljivo zavjet poslušnosti) "Namjesniku Kristovu", doživotni generalat, mogli bi uistinu proizlaziti iz one važnosti što je Ignacije pridaje ljudskoj osobnosti.

Na svaki način, pretpostavljajući tako čovjeka onomu što je napisao Ignacije si nije olakšavao zadaću osnivača. Njegova Družba najsigurnije ovisit će, u svojoj vrijednosti i svojoj sudbini, o kakvoći sudrugova više nego o savršenosti zakonodavnih tekstova, o "zakonu ljubavi, što ga jedini Duh Sveti zapisuje u srca" više nego o "vanjskim konstitucijama". Koliko će vrijediti sudrugovi u svakom razdoblju, u svakom području, toliko će vrijediti i Družba. Četiri stoljeća povijesti svjedoče o snazi, o smjelosti plana, ali i o njegovih pogiblima: kao oklada!

Da bismo se spustili više u pojedinosti, analizirat ćemo ukratko Ignacijeve odnose s "primi patres", s "profesima" reda, sa sudrugovima i konačno sa svjetovnjacima.

Najglavniji odnosi Ignacia, generala "Primi patres"

Ignacijevi odnosi s "primi patres", to jest sa skupinom sudrugova s Montmartre-a, iz Venecije, sa žrtvenog prikazanja papi i prvih vremena u Rimu prije vijećanja 1539. posve su neobični: Ignacije, kao general uvijek je sve do svoje smrti tih deset muževa smatrao suosnivačima, suodgovornima s njim za osnutak Družbe Isusove. Sve se zbiva kao da je ta šačica ljudi, koji su se podvrgli njemu kao generalu, ostala neka njemu jednaka i imala pravo da bude prema njima obziran, a Ignacije, u odnosima s njima, poštivao je povijest Božju.

Nameće se prva činjenica. Upravo njima Ignacije povjerava, svaki put kad god može, velike odgovornosti za red koji se rađa. To je razumljivo dok nije raspolagao s drugim novodošlim vrijednim članovima. Koga li je mogao poslati u Indiju i u Portugal 1540.? U Germaniju i u Španjolsku 1540.? U Irsku 1541.? Pa i zatim, kad su se u red uključili muževi kao Araoz, Domench, Borgia, itd., Ignacije se i nadalje služio prvim ocima u svojim velikim brigama: neke bi slao s mjesta na mjesto tako nenadano brzo i, usudio bih reći, s tolikom nebrigom, da silno iznenađuje. Favre juri cestama Evrope, Germanije u Španjolsku i Portugal, iz Španjolske i Portugala u Germaniju; u svom Memorial-u priznaje da ga to boli, pa i umire zbog toga. Laynez i Salmerón: koliko li prevaljenih "milja" da izvrše papinska poslanstva što im Ignacije povjerava.

Ne govorimo o Bobadilli, tom Božjem pustolovu, niti o Xavieru! Pogoršavaju li se stvari u Francuskoj? Broëta eto Ignacije šalje u Pariz.

Povjerenje što im ga poklanja značajnije je od putovanja na koja ih je slao. Kad su jednom upućeni kojim pravcem, Ignacije im pušta uzdu i vrat, pun pouzdanja da će oni odmah ponoviti čudesno iskustvo skupine prije osnutka Družbe, da će donijeti isti "duh", isti "modo del proceder". Kad će ga uskoro uznemiriti zaokret stvari u Portugalu, poslat će Favrea neka nepristrano vidi što se zbiva, strpljivo će čekati, nadat će sve dok mu ne bude posve očito duhovno skretanje.

Kako su se za redom stale stvarati provincije, to ih on povjerava prvim ocima, ako su slobodni. Rodriguez u Portugalu (1546.), Xavier u Indiji (1549). Broët je njegov prvi kandidat za patrijarha u Etiopiji, prije nego je Juan III. zatražio imenovanje kojeg Portugalca, pa postaje prvi provincijal Sjeverne Italije (1552), a onda kad ga šalje

u Francusku (s ovlastima provincijala, najprije bez naslova, zatim s naslovom), zamijeni ga Laynezom. Jay je isto tako provincijal bez naslova u Beču, ali umire prije nego Gornja Germanija bi uzdignuta na provinciju. I tako sve do Bobadille kojemu, da ga utješi, Ignacije primjećuje da je "gotovo-provincijal" Napuljskoga Kraljevstva, a ako mu ne daje naslov, to je stoga što Družba tamo nema nego samo jednu kuću. Bobadilla provincijal, to je vrhunac! A kad je svojom krivnjom postao nepoželjan u Napulju, Ignacije tamo šalje Salmeróna da ga zamijeni, istim ovlastima, pa će tako tamo biti prvi provincijal od 1558. do 1576. Da ne govorimo o Tridentskom koncilu, za koji je Ignacije, kom je Papa prepustio brigu neka odredi ljude, povjerio Laynezu, Salmerónu Favreu odgovornost da predstavljaju mladu Družbu. Oni su, s nekoliko rijetkih drugih koji će im se malo-pomalo pridružiti, "ljudi povjerenja" Ignacijeva. I tako uistinu po njima i s njima Ignacije osniva Družbu Isusovu.

Tako oni posvuda uživaju veoma velik ugled. U očima su sviju, i najprije u očima Ignacija, sudrugovi prvih časova, oni nad kojima je Duh, dunuo, oni koji su proživjeli jedinstvenu, istinsku, idealnu pustolovinu u Parizu, Veneciji, Rimu. U Parmi se 1541. sjećaju onih reformiranih svećenika što su propovijedali, ispovijedali, apostolski živjeli 1537-1538., pa ih ponovno traže.⁸ U Alcali 1553. Rodriguez se zaustavlja nekoliko dana u kolegiju. Portugalska je kriza već izbila ali on sudrugovima donosi "mnogo utjehe, jer su živo željeli vidjeti (videre) jednoga od prvih otaca Družbe".⁹ Ima li bilo gdje kakva kriza, kao u Veneciji-Padovi 1555., naši prijatelji savjetuju Ignaciju neka tamo izašalje jednog od prvih otaca "kao Layneza ili Salmeróna, ili kojeg sličnog (ei similes)".¹⁰ A Ignacije, uistinu daleko od toga da li ga zbog tog ugleda zahvaćala sjena zavisti, podupire ga.

Treba reći da se prava drama u njemu odigravala kad ga je dužnost generala primoravala da strogo nastupi protiv jednoga od tih muževa, koji su za njega nešto posvećeno. S Bobadillom, posao je dosta lak: ta taj je strašni sudrug poput odskočnog pera. Ali s Rodriguezom, koji naglo prolazi razdobljima potištenosti? Trebali bi analizirati komad po komad, dokumenat po dokumenat, krizu 1552-1556., iz tog bi proučavanja proizišlo da je Ignacije učinio sve što je mogao da još s buntovnikom postupa kao s pravim sudrugom, koliko god je to mogao i svaki put kadgod je to mogao. O tom će, barem, Rodriguez iskazati čast Ignaciju.

Profesi

Dotičemo se ovdje jedne točke o kojoj treba znati da je već od prvih početaka reda¹¹ bila veoma osjetljiva i gotovo pozljeđiva. Već je rečeno i ponovljeno da nije jasna Ignacijeva misao o izboru i prema tome o istobitnosti "profesa". Ipak se čini da se može strogom analizom izvući nekoliko važnih elemenata njegove "ars gubernandi" u tom pogledu. Ako se nekima sami tekstovi čine nejasni, čini se da im određuje značenje upravo sama ignacijanska "praxis".

Prije negoli uđemo u samu analizu u pravom smislu riječi, podsjetimo se da su dvojica od prvih otaca prouzrokovala Ignaciju ponešto brige obzirom na njihovn svečano polaganje profesije. U Svetom Pavlu-izvan-zidina, 22. travnja 1541. samo oko Ignacijeva pet sudrugova koji će položiti svečane zavjete: Broët, Codure, Gay, Laynez i Salmerón. Četvorica sudrugova nisu prisutna, oni su na pontifikalnim poslanjima. Ali dok će se Favre¹² i Xavier¹³ veoma požuriti da polože profesiju čim im prilike dopuste i svakako nastojati poslužiti se obrascem iz Svetog Pavla-izvan-zidina, dotle Bobadilla, prolazeći kroz Rim listopada 1541., najprije se ustegnu, a onda nakon posredničkog mišljenja doktora Michela de Tores-a i doktora Iniga Lopeza te licencijskog Christoph-a Madrid-a odlučio je položiti profesiju na ruke Ignaciju u prosincu prije nego će otputovati u Germaniju.¹⁴ Što se tiče Simona Rociqueza, on je čekao 25. prosinca 1544. i tada se tek odlučio poslije upornog nagovaranja Ignacijeva. Bilo je to u Evori, Božićne noći, a smatrao je uputnim da za profesiju izmisli obrazac po svojoj volji.¹⁵

Nisu baš bili povoljni takvi počeci povijesti svečane profesije. I zaista, već za ignacijanskih godina, bilo je nekoliko slučajeva koji više odišu kao nekim nesuglasjem korskih pjevača nego evanđeoskim osjećajem. Da navedemo samo dva oca što su tako žudila za svečanom profesijom. Cogordan prevelikom tugom postigne da ga je Ignacije 1553. pripustio k profesiji triju zavjeta: bila je to utjeha ali i pozljeđa. A Francesco de Rojas zamalo da nije ostavio red jer mu je Ignacije nalagao neka dovrši redovite studije prije nego će ga pripustiti svečanoj profesiji. Nije trebalo ništa manje nego posredništvo Borgije da se – trenutak

uravnoteži mladi poglavar u Saragossi. Naprotiv, Ignacije je mogao bolje prepoznati svoj duh u ovom odgovoru svoga negdašnjeg ispovjednika iz Venecije i Rima, Diega de Eguia. Diego je u lipnju 1556. umirao, Ignacije mu je poručio "ako mu je na utjehu, može položiti svečanu profesiju". Diego je odgovorio: "Nije zgodan čas i ne zanima me u stanju u kojem jesam. Uostalom, osjećam se veoma prisno združen s tijelom Družbe" 18

Ne može se poricati da se profesija, već od prvih godina reda, pokazivala kao neki častan izbor s prednostima i neprilikama što ih povlači za sobom svako odlikovanje. Već 1551. Ignacije se morao boriti protiv običaja koji se nastojao uvući, naročito u španjolskim provincijama. Bio je to običaj da se naslov profes stavlja na adrese pisama,¹⁹ kao što se stavlja naslov doktora, magistra. Kad je Borgia izmolio Ignaciju da Bustamente, koji je unišao u red tek 1552., može obaviti svečanu profesiju već 1553. "s razloga svoje dobi, izvanredne učenosti i kreposti", trebalo je da se obred obavi - gotovo u tajnosti - u kapelici bolnice u Tordesillas-u. Tako je to odredio Ignacije jer "ima i drugih sudrugova, još starijih" (u redu), kojima je profesija odložena. Kad je 1547. Ignacije dao pozvati četvoricu indijskih misionara da polože zavjete duhovnih pomoćnika, Polanco, javljajući im tu vijest, pobrinuo se da im napomene kako taj poziv ni u čemu ne obvezuje na naknadni poziv za svečanu profesiju od četiri zavjeta, i odmah im navodi za primjer slučaj Jeronima Domenécha i Andrea Frisiusa

U taj okvir dolikuje da stavimo analizu kojom ćemo odmah pristupiti u času Ignacijeve smrti, rekli smo, u redu je bilo "trideset pet profesora s četiri zavjeta, među kojima pet prvih još živih otaca".²³ Izdavač Monumenta ispravlja taj broj: nabroja ih trideset sedam i još petoricu prvih otaca. O. Zapico, pak, nalazi ih trideset osam. Ne zanovijetajmo važan je razmjera: bilo je 35, 36 ili 38 profesora na tisuću sudrugova, eto to je zanimljiva činjenica, i to činjenica o kojoj Ignacije nije mogao ne biti svjestan.²⁶

Tih nekih trideset osam sudrugova (4% od ukupnog broja) jamačno su bili počašćeni izborom. Možemo li već sada razaznati po kojim se mjerilima obavljao taj izbor. Prijeko je potrebno razmotriti imena i datume, sudruga po sudruga, i evo ishoda:

Pustimo po strani četiri slučaja u kojima je Ignacije, po vlastitoj pobudi, postupao mimo bilo kakva "pravila" koje bi se moglo postaviti: Araoz (1542), nećak Ignacijev, pridružio se skupini sudrugova u Rimu već 1539., bio je poslan da uvede Družbu u Španjolsku; Borgia (1548), položio je 1546. "zavjet Družbi", ali potajno, i ostao je i dalje vojvoda od Gandie; Bustamente, o kojem smo već rekli; doktor Martin Olave, napokon, osobito zvanje, Ignacije ga je primio u Družbu

1552. i pozvao na profesiju već 1553.

Važno je naglasiti ovdje jednu činjenicu koja nije bez koristi: osim Araoza (1542.) i Borgije (1548.) Ignacije nije nikoga pripustio profesiji prije 1549., to jest kroz osam godina, a tada prvo promaknuće podijeljeno je četvorici prvih otaca a da unaprijed nije bilo najavljeno onima kojih se ticalo: obuhvaća deset imena.²⁷

Osim Araoza, Borgije, Bustamante-a i Olave-a, ostali profesori sačinjavaju četiri dosta različite skupine:

Jedna čvrsta skupina (oko 23) na glavnim odgovornim poslovima (Polanco, 1549), ili su obavljali važne službe (provincijali, rektori, sveučilišta, skolastikata ili - rijetko - kolegija za vanjske, vizitatori, povjerenici, vrhovni ekonomi). No, kasnije ćemo vidjeti da su, u Ignacijevim očima, te važne službe u biti "služenja" mnogo više od administrativnih odgovornosti. U jednom slučaju ističe se nešto zanimljiva: Lanoye, kaže nam Polanco, bio je pozvan na profesiju "dok je bio poglavar profesora".²⁸ "Dok" znači li ovdje "jer"?

Toj dvadeset trojici približuje se veoma značajna skupina: Viola, poglavar pariske zajednice (1550.), Adriani, poglavar louvainske zajednice (1557.), Kessel, poglavar kolnske zajednice (1553.). Vjerojatno ta trojica sudrugova, barem dvojica od njih; ne bi bili pozvani na profesiju da se nisu zatekli kao odgovorni za zajednice koje su bile neodređene, odijeljene, zakonski još nepriznate od vlasti zemalja u kojima su djelovale. Naime, građansko zakonodavstvo onoga vremena tražilo je da odgovorni redovnik bude "profes" reda da bi se mogli redu priznati "pravni čini" kao što su darovnice, zaklade s dohotcima, kupoprodajni ugovori, itd. A razlika "stupnjeva" i zavjeta, što ih je Družba bila uvela, još je izmicala općem pravničkom jeziku.³⁰ Nije trebalo da još jedno jezikoslovno pitanje zamrsi i onako zamršenu pravničku zbrku. Najjednostavnije je dakle bilo da sudrug, odgovoran za poslove i nastup da bi ga; se~ zakonski priznali, bude profes. Tako je Viola 1550. bio od Ignacija pozvan na svečanu profesiju:³¹ "Neke bi osobe željele, kaže Polanco, kolegiju osigurati dohotke. Ali jer u Parizu nije bilo ni jednog sudruga koji bi bio položio profesiju u Družbi, i jer Družba još nije imala pravo državljanstva (jer još nije bila priznata i snabdjevena tom povlasticom), nisu se mogle ostvariti te pobožne želje. Da bi se nekoga promaklo na profesiju, konačno se pobrinuo o. Ignacije. Viola je poslao povelju profesije. Čini se da je isti razlog nagnao Ignacija da "Adrianija pripusti profesiji".³²

Skupina od jedva četiri ili pet sudrugova izgleda da je promaknuta na profesiju samo na temelju posebnog mjerila - "eruditio solidior quae possit ad multos se extendere"³³ - Canisius (1549.), Goudanus (1550.) Frisius (1550.), Olave (1553.), Couvillon (1556.).

Dolazi napokon skupina koja, možda, najbolje očituje Ignacijev duh: skupina misionara, određenih za naročito pogibeljne predjele, za poslanja koja su sadržavale u sebi pogibelj mučeništva - da se izrazimo jasnije, recimo za poslanja koja su uvelike nalikovale na ono hodočašće u Jeruzalem, za koje su se Ignacije i prvi oci željno nadali da će im pružiti priliku da proliju svoju krv za Krista našega Gospodina. To su najprije etiopski misionari. Izgleda da patrijarh Juan Nuñez i jedan od pomoćnih biskupa Melhior Carneiro, nisu bili pozvani na profesiju nego jedino zbog etiopske misije. Ignacije je, naime, odlučio da svi putnici za Etiopiju polože ili profesiju od četiri zavjeta ili profesiju od tri zavjeta,³⁴ pa ako ih svih i nema na popisima profesia iz 155_ razlog je što se na vrijeme opazilo da će ih u Indiji, preko koje ih je vodio put, svečani zavjet siromaštva priječiti da žive od dohodaka kolegija u Goi. No oni će položiti profesiju prije nego što odu iz Indije u Etiopiju.³⁵ Christophe de Mendoza, određen za Afriku, polaže također profesiju na ruke Laynezu prigodom prolaza preko Sicilije.³⁶ Goysson Brogelmans, jer su određeni za poslanje u Češkoj (Prag, 1556), jedan kao rektor, drugi kao profesor.³⁷ Nobrega, jer je najprije odgovoran za opasnu misiju u Brazilu, a onda njezin provincijal.

Da bismo upotpunili ovu analizu, moramo navesti jednu činjenicu, koja baca mnogo svjetla na Ignacijev mentalitet. Pet puta, koliko nam je poznato, uporno traži da mu viši poglavari raznih pokrajina predlože sudrugove koje bi pozvao na profesiju, a barem tri puta njegovo je navaljivanje odgovarala više-manje dramatičkom stanju. Godine 1549. traži od Rodrigueza da označi "tri ili četiri" sudruga iz Portugala i Indije 1553. nalaže Xavieru (o čijoj se smrti u Evropi ne zna) da se vrati iz Indije, ali "mu zapovijeda da na mjestu ostavi pet ili šest profesia (od kojih o. Gaspard Barzée, također umro), pa i više ako smatra uputnim; lipnja 1553. daje nalog, veoma odlučno i u pojedinostima, Jacquesu Mironu "da pozive pet ili šest sudrugova (ili više) na profesiju". A Portugal je tada usred krize. Godine 1554. Nadalu, povjereniku u Španjolskoj, izdaje sličan nalog za cijelu Španjolsku i bez ograničenja broja (algunos professos)⁴¹, označuje mu po imenu dvojicu ili trojicu otaca, a Nadal, sporazumno s Borgijom i Araozom, koči imenovanja i raspoređuje rokove imenovanja.⁴² Napokon Ignacije 1556. zapovijeda Domenéchu neka "obavi profesiju od šest osoba svoje provincije" (Sicilije), i daje njihova imena.

Postavimo li te činjenice jednu do druge i iza svake dodamo stanje i lica, pokazuju se stanovite glavne odrednice Ignacijeva vladanja na tom bitnom odsječku njegove uprave:

1. Profes, u njegovim očima, jest bitno "čovjek misionar". Nalozi što ih šalje Xavieru, Nadalu, itd., povjeravajući im brigu o izboru,

profesa, popraćeni su uglavnom ovim upozorenjem: ti određeni sudrugovi moraju biti "zreliji životom i naukom koji dolikuju našoj ustanovi".⁴³ Naš je također komparativ drag Ignaciju. On ovdje označuje da određeni sudrugovi moraju biti oni u kojima će se prvi oci, a posebno Ignacije, još više prepoznavati i na kojima će se Družba Isusova moći učvrstiti, osloniti u svom razvitku i svom djelovanju, naročito u teškim prilikama.

2. Jer, vidjet ćemo kasnije, provincijali, rektori važnih kolegija su i sami i nadasve "misionari". To su ljudi apostolskog ozračja, njihov je izbor veoma značajan.⁴⁴ Značajan je također i popis "profesora" imenovanih profesima. To su uistinu muževi koji posjeduju "znanje kakvo nije dostupno mnogim ljudima".⁴⁵

3. Ignacije želi takav tip ljudi uvesti ili umnožiti u odjelima u kojima osjeća da postoji više-manje skrivena kriza: Indija, Portugal, Španjolska, Sicilija (za koju predosjeća da bi opoziv Juana de Vega u Španjolsku mogao otvoriti razdoblje krize). Oni će tu biti poput stubova o koje će se osloniti manje jaki, manje "zreli". Zato, osim iznimno, traži od provincijala ili povjerenika, koji su u dodiru s takvom osobom da mu ih odmah označe.

4. Ali između svih tih misionara Ignacije je pridržao zasebno mjesto izuzetno mjesto onima koji su određeni da Crkvi otvore nove putove evangelizacije uz pogibao vlastitog života. Upravo oni imaju neke vrste pravo osjećati se povlaštenim sinovima misionarskoga reda kakav je Družba Isusova. Plemenita i lijepa ideja, nesumnjivo nešto odviše plemenita i odviše lijepa, više uzdiže plemenitost Ignacijev nego je rasuvjetava.

Zaista, pred takvim Ignacijevim gledanjem može li se još sumnjati da je njegova želja stvoriti od Družbe jedan "corpus" osoba, sjedinjenih istim duhom, istim poletom, više negoli stvoriti jedan savršeno ustrojstveni organizam? Uostalom, jedno u njegovom planu, nije nespojivo s drugim: on će isti srcem pristupiti sastavljanju Konstitucija i tome da u svoj družbi podržava "zakon ljubavi i milosrdnosti".

Sudrugovi

Tko želi upoznati Ignacijevo srce, mora nastojati proniknuti kakvoću njegovih odnosa sa sudrugovima, pa bili ovi najponizniji ili najneugodniji. Imali smo dva prethodna paragrafa prilike dati za to primjer. Ali treba čitati sve dopisivanje ili još i svjedočanstva onako neposredna kao što nam ih je sačuvao Câmara u svom Memorial-u. Očekujemo ovdje jednu studiju o odnosu vlast-poslušnost, i to ispravno očekujemo. Mislili smo da će joj bolje odgovarati mjesto u narednom poglavlju koje se tiče ustrojstava. Moramo ipak upozoriti, bio taj odnos ne znam kako temeljan, ne znam kako bitan, on je drugi - ne kažemo drugotan - u usporedbi s jednim

drugim odnosom: jedinstva s odnosom prijateljstva, ili, da izbjegnemo svaki krivi čuvstveni smisao riječi, s odnosom sudrugarstva. Družba Isusova, u Ignacijevim čćima, jest jedan "corpus", "corpus Societatis"; prije negoli je neka upravna jedinica. Organska je prije negoli organizirana. Jedan "corpus vivens", čiji su udovi, ćelije među sobom povezani istom Krvlju, prožeti istim živim Dahom, hranjeni istom Riječju i istim Kruhom, svi zajedno pozvani istim Glasom, pa prema tome uzajamno obvezani jedni s drugima posredstvom samoga poglavara, Isusa Kriata, ili njegovog "Namjesnika na zemlji". Sudrugarstvo u Družbi Isusovoj nije neka slojevitost, nastala slučajnim susretom, nego je duboko jedinstvo, osnovano na istoj milosti. Simon Rodriguez tvrdi da su sedmorica pariskih studenata, prije negoli su se i poznavali, bili ćuli - svaki u dubini svoga slobodnoga bića - isti poziv: na osobnu obnovu po posvemašnjem siromaštvu i na hodoćasće u Jeruzalem uz moćebitnost umrijeti za Krista. Pa makar je Rodriguez ostarjeli i izmućeni pretjerao u svojim negdašnjim osjećajima, njegova tvrdnja sadržava dio istine: prije životne zajednice nameće se zajednica duša. Ozbiljan kandidat Družbe jest onaj koji, prije nego će zatraćiti pristup u Družbu, "hoće, pod zastavom krića, vojevati za Boga, i to za samoga Boga, i slućiti njegovu Namjesniku na zemlji".⁴⁶ Takvo sudrugarstvo daleko nadilazi nesigurnost, malaksanje i ranjivost prijateljstva... Sudrugovi se sjedinjuju samo u jedinstvu s Kristom. Prema Nadalovoj rijeći Družba saćinjava "corpu mystioum" u nutrini samoga "Corpus Christi". Pisma, posjeti, svjedoćanstvo najduhovnijeg prijateljstva, što li bi bili, koliko li bi trajali, među misionarima bez onog jedinstva, koje nadilazi vremena i prostore, a koje je ljubav u Kristu?

Da je uistinu takav bio mentalitet Ignacijev, za vrijeme njegove uprave, moćemo, izgleda, naći dokaz u njegovu odnosu sa tri tipa sudrugova oni kojima je zvanje u pogibelji, oni koji su poćinili kakvu pogrešku i napokon" oni koji su nas ostavili", tj, otpućteni ili otićli vlastitom pobudom.⁴⁷

a) Zvanja u pogibelji Došla takva pogibao od samih ćlanova, ili njihovih blićnjih, ili od vanjskih okolnosti, veliko Ignacijavo naćelo, jedino njegovo naćelo, moglo bi se reći, jest sloboda pojedinca. Sudrugarstvo s Isusom Kristom, u naroćitom obliku Družbe Isusove, odabire se slobodno, ne nameće se. Ako se predlaće, predlaće se primjerom života, "privlaćivošću" jednog ideala, svjedoćanstvom ljubavi. A ako se odabire naroćito u ćasu kandidature, mora se odabrati za cio život. Ignacije zašćićeuje tu slobodu, brani je kolikogod se to moće: istim slijedom dugog i strpljivog "Examen-a" posebno kandidat, a posebno red obvezuju se uzajamno. Kad je kandidat jednom primljen u novicijat, Ignacije mu pomaće

da ostane vjieran svome izboru, ali uvijek poštujući njegovu slobodu. Ako je novak u napasti, pomaže mu molitvom, dugim osobnim razgovorima, savjetima što mu ih pribavlja, svim duhovnim sredstvima koja omogućuju duši da sama stvara odluku.⁴⁸ Jedan slučaj, što ga iznosi Câmara osvjetljuje način Ignacijeva postupka: Neki skolastik Flamanac, koji se nalazio u La Strada već nekoliko mjeseci, osjećao je silno "bolnu čežnju za zavičajem". "Ni Duhovne vježbe, niti ikakav lijek nisu uspjeli "smiriti" ga. Oci upitani za savjet misle da ga treba pustiti nek ode. Ignacije, nakon što se pomolio, zaključuje drugačije: "Neka mu se savjetuje da pođe u Loretto i rekne ako želi da najprije, upravo ovdje, bude razriješen zavjeta, bit će razriješen, ali neka mu se savjetuje neka pođe predstaviti se Našoj Gospi i pred njom se odlučiti da li da ostane ili da ne ostane u našem redu. A ako se odluči da ne oстане, tog časa prestaju ga zavjeti vezati. I neka ostane osam dana ovdje na odmoru bilo da mu je ta odluka objavljena, bilo jednostavno zato da još više razmisli ! Takvo stajalište, koje se sastoji u tom da se prepusti duša vlastitoj osobnoj slobodi, tipično je ignacijansko. Pronalazimo ga, u različitim inačicama, u mnogim i pre mnogim pitanjima zvanja, jer veoma je znatan broj pisama što ih je Ignacije u cijelosti ili djelomično posvetio da potpomogne kolebljiva zvanja. Podsjetit ćemo samo na jedan slučaj, dobro poznat i često proučavan, ali koji u sebi sažima, kako izgleda, sve korake što ih je Ignacije u sličnim okolnostima mogao poduzeti: Octavio Cesari, sin tajnika vojvode de Monteleone. Da bi Octavio očuvao slobodu zvanja, Ignacije se borio protiv suza i spleta njegove majke, uspio se suprotstaviti i kardinalima, pa i samom Pavlu IV. dao mu je sve olakšice koje su mu se činile da su u skladu s redovničkom obavezom.⁴⁹

b) Oni "koji su počinili kakvu pogrešku" To je jedna od crnih točaka na Ignacijevu portretu. Da je sam, u prvim vremenima svoga obraćenja, pretjeravao u pokorama što ponizuju, ne čudi se nitko tko pozna gorljivost novoobraćenika. No mnoge njegove kasnije smjernice jasno svjedoče da mu je iskustvo, s obzirom na tu točku kao i s obzirom na vrijeme molitve, omogućilo da ponovno stekne ravnotežu što je iziskuje apostolski život.⁵⁰ No tada, kako i zašto sva ona atmosfera pokora, poniženja, što proizlazi iz Memorial-a de Camare i iz dopisivanja (Ignacije je, naime, i pismima nalagao pokoru)? Zašto onako strogi ton u prigovoru, koji se gotovo poklapa s grubošću i samo da ne ranjava? Činjenice jesu što jesu. Najviše što možemo ustanoviti jest to da se, već za Ignacijeva vremena nije posvuda provodio aistem pokora i poniženja. Ako li se Portugal trsio oponašati rimske pokore,⁵² Viola nije želio uvoditi ih u Genovu,⁵³ a Adriani poručuje u Rim da one nikako ne odgovaraju sjevernjačkoj čudi. Jay, Lanoye

isto tako misle za Germaniju. Ostaje da ih je Ignacije precijenio i uveo u upotrebu. Bez namjere da bismo osvijetlili tajnu,⁵⁹ pristoji se da nekoliko činjenica dodamo uz dosje obrane:

Ponajprije ovo: pokore, o kojima nam govori Câmara (tada ekonom della Strada) obavljale su se unutra u kući, i nemaju ništa zajedničko s javnim pokorama, nasred ulice, kao što su procesije bičevalaca, koje su se provodile u Portugalu, Indiji, Španjolskoj, južnoj Italiji, a prema kojima Ignacije baš nije bio sklon.⁵⁵

Treba naglasiti, kad bi krivac pokazao znakove iskrenog pokajanja Ignacije bi najčešće ublaživao ili čak poništavao pokoru.

Nije Ignacije nalagao takove pokore bilo kojem sudrugu. Najslavniji ukori, ako se tako može reći, ostaju oni što ih Ignacije upućuje, pismom, Polancu, koga će si ubrzo pridružiti u Rim kao tajnika Družbe Lanoye-u⁵⁷ i naročito Laynezu. Duhovni učinak kod ovoga, opravdava, sam po sebi, sve komertare i sve pokušaje opravdavanja ignacijanske "praxis".

Laynezoov slučaj jasno predočuje složenost osjećaja Ignacijeve okoline, koju je on zbunjivao i privlačio isto tako kao što bi i nas. Câmara je veoma dobro izrazio taj osjećaj, kad je tako opisao "Našega oca Ignacija": "Nešto što je posve značajno kod njega jest način kojim naš otac, u stvarima što izgledaju podjednake, upotrebljava potpunoma oprečna sredstva, kao veliku strogost s jednim, veliku blagost s drugim, zatim se po učinku vidi da je bio najbolji lijek kojim se poslužio, premda se to prije nije vidjelo. Ali uvijek je radije sklon ljubavi, još više, izgleda sama ljubav, i po tome općenito svi ga vole i nema nikoga u Družbi koji prema njemu ne bi imao preveliku ljubav i koji ne bi mislio da on baš njega veoma voli."⁵⁹ Dakle biće "dvostruko" s dva lica? To su mu predbacivali. Posve krivo. Dosta je poći od onog ovoja osobne ljubavi, što ga je stvarao oko sebe i čiji je neosporni znak "radost i uživanje"⁶⁰; pa da bismo shvatili da su neki manje ljubazni vidovi njegovog značaja poprimili novo značenje, u njegovu sjedinjenju s Bogom.

c) Oni koji su otpušteni iz reda ili koji su iz njega otišli svojom voljom Još jedna crna točka iz ignacijanskih vremena Družbe Isusove. Bilo je tada dosta čudnog prometa ulaženja i izlaženja, pa i povratka i ponovnog odlaska. Potrebno je ipak tu pojavu staviti u okvir svoga vremena. Takva je nestabilnost bila veoma običajna, naročito na razini redovnika koji nisu profesii. Konstitucije Družbe Isusove zabranjuju da se u red prime kandidati koji su "obukli halju" u nekom drugom redu, to jest koji su sasvim jednostavno pokušali redovnički život u bilo kojem obliku Ignacije je pak 1548., morao preko Rodrigueza zamoliti Juana III. Portugalskog neka zabrani sudrugovima "prelaziti u druge redovnike".⁶³

Razlozi izlaženja su različiti. Kod mnogih je neodređenost kanonskih propisa s obzirom na zavjete.⁶⁴ Izlazi se zbog nedostanog odgoja,⁶⁵ osobito ako su kandidati poslani ili primljeni u premale kolegije ili kolegije pretrpane poslovanjem,⁶⁶ jer se neće putovati u Kongo premda je određeno,⁶⁷ zbog prevelike slobode,⁶⁸ jer se želi poći na studij drugamo, na primjer u Pariz,⁶⁹ jer su "previše hranjeni pustinjačkim mlijekom"⁷⁰, zbog obiteljskog razloga,⁷¹ jer su "inter nostros, sed non ex nostris"⁷², jer je mučno živjeti s ljudima koji "htio ti ili ne htio, žele od tebe stvoriti sveca"⁷³, bez razloga i na zaprepaštenje ljudi koji vas okružuju.⁷⁴ Kriza u Portugalu izazvala je mnogo⁷⁵ izlazaka tako da su otpadnici neko vrijeme pomišljali da osnuju novu Družbu.⁷⁶ Među onima što izlaze ima ih podosta odbjeglih "na engleski način" (*hospite insalutato*, lijepo veli Polanco) očito "varalica"⁷⁷. Ima tu cijela jedna povijest, još dosta ne istražena, po kojoj bi se mogao shvatiti mentalitet prve generacije Družbe.⁷⁸ Bilo kako bilo, vidjeli smo s kolikom je "ljubavi" Ignacije nastojao pomoći zvanjima u pogibelji.

Tankoćutnije je njegovo držanje s obzirom na otpuštanje. Sustavna studija omogućuje da se razlozi razvrstaju u tri velika niza; odatavivši po strani otpuste nesposobnih: najbrojnija skupina jesu slučajevi neposlušnosti ili nedostanak ravnodušnosti;⁷⁹ druga skupina slučajevi prijekave ili podvale⁸⁰; mutnija skupina: oni koji su "zarazni" za zajednicu ili pače "odgovaraju druge od Družbe". I ovdje se problem sastoji u nekoj protivnosti u Ignacijevu vladanju. Sam Câmara dopušta da je Ignacije često imao hitru ruku da nekoga otpusti, navodi više slučajeva kad je Ignacije otjerao nekoga u noći, te donosi i ove Ignacijeve riječi "da se ne bi usudio ni samo jednu noć prenoćiti pod istim krovom s nekim iz Družbe za kojeg bi znao da je u smrtnom grijehu".⁸² Pa ipak u nekim drugim slučajevima zna biti strpljiv, dati krivcima prilike za pokajanje šaljući ih, na primjer, na hodočašće ili na služenje u bolnice.⁸³ Na svaki način želi da se i otpusti obave "s ljubavlju", "po ljubavi".⁸⁴ Pogotovo, on sudi da "se dosta ne otpušta", a ipak prima povratnike! Tako traži neka mu se u Rim pošalju buntovnici iz Portugala; poziva u Rim Antomia Gomeza, bivšeg rektora u Goi, koga je Xavier otjerao iz Indije, s nekima drugima (ni Xavier nije imao blagu ruku kad se radilo o otpuštanju)⁸⁶. Stvarno je Ignacijeva blagost rijetko uspijevala pa ga je iskustvo od toga odvratilo.⁸⁷

Bilo bi uzaludno u tom Ignacijevu vladanju tražiti neku logiku u načelima: osobni slučaj odlučivao je o njegovu stanovištu. Zadnja riječ o tom pripada Konstitucijama.⁸⁸ "Držat će se troga: najprije (onaj koji otpušta) treba moliti i naložiti da se moli u kući; pitati za savjet više osoba; otresti se svake priklonjenosti i stalno imati pred očima. najveću slavu Božju, opće dobro i, prema mjeri mogućnosti, dobro osobe

provagnuti za i protiv, a zatim odlučiti". I Examen i Konstitucije dodaju i druge propise, veoma značajne: "Treba tako postupati da on (koji odlazi) ima, odlazeći, što je moguće više ljubavi i poštovanja prema kući, i što je moguće više utjehe u našem Gospodinu (...). Nastojat će se uputiti ga da prihvati jedno drugo sredstvo služenja Bogu u redu ili izvan reda, kako će se činiti da više odgovara volji Božjoj, i pomoći će mu se savjetima, molitvama i onim što će u ljubavi biti smatrano boljim (...). Koliko god je moguće, ne smije se ostati bez srdačnosti prema njemu ni zadržati loše mišljenje o njemu. Naprotiv valja ga sažaljevati, ljubiti ga u Kristu i u molitvi ga preporučivati božanskom Veličanstvu." To III. poglavlje Examena jest jedan od najljepših dokumenata što nam ih je Ignacije ostavio.

Svjetovnjaci

Točno je da tradicija hoće da se mnogo naglašava "pomoć" što je svaki sudrug dužan doprinijeti ljudima, "bližnjemu". Ali ne treba zaboraviti ni ono čudesno nastojanje (a uostalom daleko od toga da se za njega nije čulo u Crkvi XVI. stoljeća) što ga je izvršio Ignacije i, po njegovu poticaju, sudrugovi da se privuku i potaknu svjetovnjaci da bi stvaranje organizirali, vodili "djela milosrdne ljubavi". Sjetimo se Ignacijeva prolaska kroz Azpeiti-ju u proljeće 1535.: ostavljajući svoj gradić dva mjeseca nakon što je u nj bio stigao, ostavio je iza sebe djelo tako dobro organizirano na korist siromaha toga kraja da će potrajati vjekovima. Već prvih godina svoga generalata u Rimu stvara različita djela ili kuće na korist katekumena, obraćenih grešnica, siromaha, bolesnika, utamničenika, "siročadi" i "djevojaka u pogibelji". Posebna briga obilježava te njegove tvorevine, briga da uposli u njima i muževe i žene, koji će ih ne samo novčano pomagati, nego se u njima osobno zalagati, njima upravljati, organizirati ih, odgovarati za njih. Ako još i sudrugovi u njima učestvuju, to je poradi duhovne službe za jedne i za druge, a katkada radi prošnje, kad sredstava ne bude. Izbiju li pošasti, glad, pogibelji, sudrugovi moraju biti u prvom redu ljubavi i svojim primjerom druge potaknuti među kršćanskim pukom na požrtvonost. Sudrugovi posvuda čine isto. Tako je Domenéchova djelo na Siciliji u tom pogledu naročito ignacijansko.

Suziti taj "način postupka" na neophodnu nužnost nametnutu mnogobrojnošću hitnih slučajeva i premalim brojem sudrugova, značilo bi posve krivo tumačiti Ignacijev mentalitet. Da se shvati njegova zamisao treba se sjetiti ni više ni manje nego njegova gledanja na djelo Crkve Kristove u svijetu kako ga on razlaže u "razmatranju o dvjema zastavama". Ovdje se dotičemo bitne točke: Družba Isusova jest, nesumnjivo, ona šaćica sudrugova koji su se malo-pomalo okupili oko Ignacija, ali

ona je i ono silno mnoštvo muževa i žena koji "pod zastavom križa" "vojuju" s Kristom za dolazak Kraljevstva Božjega. Ignacije to ne niječe, Ignacije to ne zaboravlja, Ignacije ulazi usred Božjeg plana o spasu svijeta po ljubavi. Što su "stupnjevi" zavjeta među sudrugovima u usporedbi s tom bitnom hijerarhijom ljubavi kakvu je on nazirao u "dvjema zastavama"? "Istaknuti", "razumni",⁸⁹ srca koja bježe od Kristova poziva, eto takva hijerarhija postoji u svim zanimanjima, u svim društvenim sredinama, pa čak i u zatvorima, čak na galijama, među djecom i odraslima, oženjenima i neoženjenima, a postoji nesumnjivo u redu što ga je osnovao. Posvuda ima ih koji "žele ljubiti više i istaknuti se u službi svoga sveopćeg Gospodina, koji promišljeno i razumno rado prihvaćaju zadaću i koji se izmiču. Posvuda se milost suočava s grijehom, o čovjekovoj slobodi ovisi odluka u toj borbi.

Možda baš ta želja da uključi svjetovnjake, svakoga prema njegovoj milosti i zvanju, u rad na "vinea Domini", najbolje osvjetljuje postanak Družbe Isusove, misao Ignacijevu o "stupnjevima", o "svećeništvu" o zavjetima. Kad je stvarao duhovne "pomoćnike" i braću "pomoćnike", nije imao na umu da ustanovljava postrane razrede redovnika ili, što je još gore, manje vrijedne razrede. Pomoćnik, za njega, bio je, prema samom značenju te riječi, sudrug u radu apostolskom, sudrug posve naročit u redu ljubavi. Za Ignacija nisu postojali profesii i "ostali", postojali su samo sudrugovi zaneseni Isusom Kristom i željni pomagati duše, a među njima jedna skupina za koju je vjerovao da joj može još osobitije povjeriti vjernost sviju temeljnom "duhu" reda i sudbini reda.

IV. USTROJSTVA

U prethodnim poglavljima i naročito u trećem poglavlju naša se studija neprestano doticala problema ustrojstava. Upravljati “po Božjoj volji”, dok se odvijaju nepredviđeni i nevidljivi događaji, upravljati s ljubavlju prema osobama nastojeći shvatiti i pomoći svaku u njezinu osobitom stanju, to ne znači da čovjek može postati sklon da stvara ustrojstva u najstrožem značenju tog izraza. Ustrojstva je Ignacije prihvatio, htio ih je i ustanovio ih je, jer su bili neizbježni za misijsko djelo. Ali mi moramo očekivati da nose biljeg njegova temperamenta i njegova osobnog čara pa makar ga u tom poslu pomagali stanoviti sudrugovi.

Da dobro izvedemo ovu studiju a da ona ipak poprimi prekomjeran opseg, mnogo će biti jasnije ako pođemo od jedne činjenice: Onoga dana kad je Ignacije sa svojom prvom desetoricom sudrugova napustio – prividno – put hodočasnika da osnuje jedan redovnički red na raspolaganje “Kristovu Namjesniku na zemlji”, to jest godine 1538. – 1539., on je pristao da sebe ponovno uključi i da Družbu Isusovu uključi u ustrojstva društva, o kojem je mislio da se s njim bio posve raskrstio ostavivši nekoć Loyolu za Jeruzalem i izmjenivši svoju plemićku odjeću za hodočasnikove prnje. Poslije čistih i zanosnih godina siromaštva, slobode i sudrugarstva ti su se muževi ponovno našli u borbenom zahvatu s onim nečim čudnim što svakoga Kristova učenika, a naročito apostola bolno razdire: biti i raditi u svijetu, a ne biti od toga svijeta.

1. Ignacije prisiljen ponovno se uključiti u društvena ustrojstva svoga vremena

Društvena ustrojstva toga doba mogu se svesti na tri glavna tipa: ustrojstvo moći, ustrojstvo novca, ustrojstvo znanosti. Machiaveli – Knez, banke Fuggera ili Medicejaca, Kopernik i njegova znanstvena revolucija. Ta imena sama po sebi podsjećaju na one sile što su pritiskale staru Evropu i učinile, u neku ruku, da se ona “ponovno rodi”; renesansa- već ta riječ sve kaže. Sve smo to već naprijed analizirali.

U žaru svog obraćenja 1521. Ignacije, kao i mnogi obraćenik, prekida je, ne bez praska, sa svim tim ustrojstvima. Odlazeći u Jeruzalem on će ustrojstvu moći suprotstaviti poniženja, surova odbijanja, izrugivanja: postupat će se s njime kao s “ludim”. Ustrojstvu novca suprotstavit će “sancta mendicitas”, nesigurnost za svakdašnji kruh i krov nad glavom, gužvu ljudi po bolnicama, pokore. Ustrojstvo znanosti suprotstavit će

neznanje, neobrazovanost, neotesanost. Odsada će on pripadati onom bezimеноm svijetu što ga baš društvo odbacuje!

Što se zbilom tijekom njegova hodočašća na sveta mjesta? Kako su koračale njegove misli? Ne znamo, ali činjenica je tu: kad je stupio nogom na španjolsko tlo, odluka je već bila donesena: studirat će. I doskora opazit će da za vrijeme studija mora raditi veoma ozbiljno i pod prijetnjom da vidi kako mu sve inkvizicije zabranjuju one razgovore i naročito one duhovne vježbe što ih je on već tada smatrao svojim najboljim sredstvom za pomoć dušama. Da li je bio posve svijestan što znači takva odluka? U svakom slučaju otkrio je da znanost ima dva lica da isto tako može dobro služiti vjeri u Krista kao i napadati je i uništiti. Onoga dana kada je započeo učiti latinsku gramatiku, Ignacije se ponovno sam uključio u ustrojstvo društvene znanosti.

Doskora će u Parizu dopuniti iskustvo. Primoran da se brine za vlastito uzdržavanje i uzdržavanje svojih prijatelja, morat će najprije prositi, a onda mjenicom primati novac “bogatih španjolskih trgovaca” koji su boravili u Flandriji. I sami zavjeti na Montmartre-u vodit će računa o tom društvenom uvjetu. Sudrugovi su uistinu zavjetovali “evanđeosko siromaštvo” i to najstrože, ali uz dva ograničenja: zavjet će imati puni učinak istom po svršetku njihova studija i neće im priječiti, protivno vladanju Ignacija 1523., a prime nužnu svootu za putovanje u Svetu Zemlju

U Rimu, počevši od 139, konačno treba da se Ignacije i sudrugovi uvjere kako im u društvu, kako god bilo, ali naročito u određenom društvu u kom žive, treba da se ponovno uključe u ustrojstvo moći. Znanost, novac, vlast, društvo neumoljivo nameću njihove uvjete života i rada. Jedna skupina, jedna “družba” ne može živjeti u svijetu a da ne prihvati, ili barem ne osjeti njegovu civilizaciju.

Ignacije se ne opire tom zakonu života. Kako bi to i učinio? I samo je Crkva, po jednom od svojih vidova, društvo ljudsko, društvo političko, financijsko, a njezina teološka znanost dužna je da bude na visini suvremenog humanizma. Društvo u isti mah i sveto i grešno. Odlučujući da će Družba Isusova- redovnički misionarski red- Ignacije je prihvatio da se ona izloži pogibelji da ponese u sebi, kao svako društvo, kao i Crkva, trostruki grijeh oholosti; oholost znanosti, novca, vlasti.

Od sada će prethodni dokumenti Konstitucijama, pa onda i same Konstitucije, a pogotovo dopisivanje, biti puni – a katkada i zatrpani- pitanja o odnosu prema velikima, prema dobročiniteljima, prema prihodima, o baštinjenju, prošnji kao i puni problema izazvanih studijem i diplomama. Javljaju se već od Summa Instituti 1539. godine, a dva prva dokumenta

koji će ući u Konstitucije, tiču se “zaklada” kolegija ili kuće. Gdje li je evanđeoska sloboda Montserrat-a, Manrese, Pariza, Venecije?

2. Ignacijeva obrana

Prihvaćajući pogibelji kojih je važnost zasigurno dobro izmjerio, Ignacije primjeni obranu koja će biti potpuno nova i pače primjerna za sudrugove što će doći poslije njega. Budući da mora popustiti nešto u “sredstvima”, naglašava Svrhu, jedini Cilj, Boga. Evo ga zapetljana u novčanim poslovima, a on čvrsto ostaje uz posvemašnje siromaštvo, opće siromaštvo, kao ekonomsko pravilo za Družbu profesu, svjedoči to njegov Duhovni dnevnik i vijećanje o siromaštvu. Evo ga prisiljen je i samim služenjem Bogu da sudrugove šalje na visoke studije, na akademske stupnjeve i pače na časne sveučilišne katedre, a on im predlaže, bez izmotavanja, kao ideal Krista ponizna, ponižena, pogrbljena pod sramotom tijekom Muke i zahtjeva od njih, pače i od najutučenijih, naročito baš od najučenijih, da se zavjetom obvežu da će malu djecu podučavati katekizmu i u najosnovnijim molitvama. Evo ga na čelu moćne Družbe, dobro gledane na dvoru, obdarene povlasticama i milostima, povjerena joj najčasnija poslanja, a on u prvi plan ustrojstava reda stavlja poslušnost. Posvuda, u svako doba sudrug će morati znati da je “missus” od “Namjesnika Kristova na zemlji”, “missus” kao što je i sam Krist bio od svog Oca. Usred najsajnijih svojih apostolskih uspjeha pravi sudrug će htjeti biti, svjestan će biti da nije ništa drugo nego “instrument” u rukama Boga našega Gospodina. Ukratko, u novim uvjetima života i rada Ignacije nastoji održati ideal “hodočasnika” u svoj njegovoj strogoj ljepoti. Corpus Societatis”, kao i svaki sudrug, bit će u prvom redu i nadasve hodočasnik Kristov. Tek raskid, umjesto da bude izvanjski i gromoglasan, preobrazit će se u duboko nutarnje ravnodušje. Odatle neizbježna napetost između ravnodušja i neophodne privrženosti prema djelu: drama apostola pogađa njegovu osobnost na mnogo dubljoj razini negoli su lutanja jednostavna hodočasnika. Kako smatra Ignacije pravi misionar jest onaj koji, za najsilnijeg djela, čuva u sebi najstrože evanđeosko siromaštvo, znanje o svojoj ništavnosti i korjenitoj nemoći u redu milosti, poniznosti, poslušnosti duha: to je Xavier, to je Favre, to je Laynez, to su ostali manje slavni, jedva poznati, sve muževi koji su dlučno usadili u se, djelovanjem Duha Svetoga, “zakon ljubavi i milosrđa”. Ta prva rečenica predgovora Konstitucijama nije tek platoniska izjava, ona sama daje značenje, vrijednost i učinkovitost uredbenim ustrojstvima. Sudrug je u prvom redu čovjek zanesen za Isusa Krista, sav “ražaren za Boga”, veli Ignacije.

Smionost je Ignacijeva bila što je pretpostavljao da je problem riješen, to jest što je smatrao dokazanim da će ljudi koji “žele ići

istim putem” kojim su išli on sam i prvi oci, po milosti Božjoj imati isr duhovnu velikodušnost kao i oni, te što ni u čem nije za njih smanjio ideal Manreze i Pariza.

Oni, prvi oci, znaju iz iskustva (expertisumus) da je taj put posijan “brojnim i velikim teškoćama”, ali također da nijedan drugi život nije “puniji, čišći i prikladniji za pomaganje bližnjemu”. Njihova namjera? Sva počiva na nadi, to jest na uvjerenju, na silnom uvjerenju (de reliquo in Dominum jactare omnes cogitatus nostros) da “dobri i darežljivi Bog nikada ne uskraćuje svoga duha (spiritum bonum) nikomu tkogod ga od njega moli u jednostavnosti i poniznosti srca”, još više, da “onaj koji ga daje svima u obilju i ne gledajući pogreške, ne samo da im ga neće uskratiti, nego će im ga po svojoj dobrostivosti dati obilnije nego što ga mole i nego što ga mogu shvatiti.”

Deseti dio Konstitucija podudarati će se savršeno s tim posve prvim dokumentima: “Družba, koja nije ustanovljena ljudskim sredstvima, ne može se njima ni održavati ni razvijati, nego svemogućom rukom Krista, našega Boga i Gospodina. Treba, dakle, nadaati se od njega jedinoga da će podržavati i dobru voditi ono što se udostojao početi na svoju službu i hvalu te na pomoć dušama. Jer to je naša nada...” Iskustvo i nada, eto to Ignacije posred žara poslova i patnja poduzetih iz ljubavi prema Bogu našem Gospodinu pruža svojim sudrugovima da im uzdigne dušu. Sve u svemu, preobrazba Družbe sudrugova u redovnički red strogog ustrojstva jest od prvih otaca okupljenih oko Ignacija čin vjere, oklada na dobrotu i moć Božju.

Sva “ars gubernandi” Ignacijeva osniva se na toj vjernosti Boga samomu sebi, na tom temeljnom činu vjere. O tom ćemo navesti nekoliko primjera izabranih iz mnoštva njih.

Konstitucije i prigodni dokumenti

Jedna im je crta zajednička, a to je mjesto što u njima zaprema ljubav, bez obzira kojim je imenom izražena: ljubav, služenje, dobrota – a ako se radi o bližnjemu: pomoć. Neka nas ne zaslijepi zamršenost kanonskih propisa, otrcanost svagdašnjih poslova, sitničave pojedinosti ili neka napirlitanost stila, jer sav je život uronjen u ogromni pokret bratske ljubavi. Ipak dobro pripaazimo da tom rječniku ljubavi dadnemo ono isto značenje što mu ga je Ignacije davao. Ta ne radi se o nekoj čuvstvenoj ljubavi nego o muževnom darivanju, u vjeri, cijele svoje osobe Kristovoj osobi i svojoj braći ljudima.

Ipak zamjećujemo neke razlike. Nisu to oprečnosti, daleko od toga, nego raznolikosti u tonu, uglavnom zbog književnih vrsta dokumenata. Konstitucije su više “službene”, ponešto akademske, ako se baš hoće, ostali dokumenti su neposredniji, osobniji, više odgovaraju prilikama i više uživo nam otkrivaju Ignacijev mentalitet. Pođimo od jedne činjenice:

Konstitucije su bile “objavljene” istom zadnjih godina Ignacijeva života, a ni tadajoš nisu imale silu zakona, budući da ih još ni jedna generalna kongregacija nije bila odobrila. Pa onda, na kojim se temeljima osnivalo jedinstvo sudrugova? Laynez, Nadal, Polanco, itd. rekli su i ponavljali za vrijeme krize 1556-1558.: na papinskim bulama i naročito na prvoj buli Pavla III. Regmini militantis, koja je zapravo samo prepis Summa Instituti, čemu je dodano “nekoliko pravila”. Stvarno veliko sredstvo kojim se Ignacije služio da oblikuje sudrugove, usred samog života i da im dadne zajednički duh, bili su nepuci, točno dređeni, do u pojedinosti razrađeni, dokumenti i smjernice što bi ih uručivao onom sudrugu ili onoj skupini na oslasku na kakvo poslanje. Ignacije pušta neka njima progovori njegovo apostolsko srce, ulijeva u svoje sudrugove svoj žar, svoju vatru: sve to gori ljubavlju prema Bogu i bližnjemu. Izaberimo, na primjer, napatuk (1546.) “Ocima poslanim u Trident”, ili onaj iz 1549. “Ocima poslanim u Njemačku”, ili pak iz 1554. “Olivieru Manare i sudrugovima poslanim u Loretto”, ili onaj iz 1555. “Sudrugovima koji će otvoriti kolegij u Pragu”. Kolikog li daha ljubavi “Na najveću slavu Boga našega Gospodina, naš najglavniji cilj na ovom putovanju u Trident (...), svaki prema talentu što ga ima, žarko ćemo poticati one koje ćemo moći na pobožnost i molitvu da svi zajedno s nama živo mole Boga našega Gospodina da bi se njegovo Božansko Veličanstvo udostojalo rasprostrijeti svoj duh na sve koje imaju raspravljati pitanja koja zavise o tako visokoj skupštini. Tako će Duh Sveti sići na ovaj koncil s najvećim obiljem svojih darova i milosti.” Ili još sudrugovima u Njemačku: “Njihova će djela pokazati da im je ljubav istinska. Iskazat će uslugu velikom broju duša bilo pomažući ih duhovno, bilo prihvaćajući se djela tjelesnog milosrđa. Treba da se shvati da ne traže svoje osobne prohibitke, nego one Isusa Krista, to jest njegovu slavu i spas duša.” Prestanimo s navodima! Još se nalazimo s ove strane ustrojstva, ali već tamo gdje se “poslanje” organizira, uređuje po pravilima: i sve je u njemu ljubav.

Neobične provincije

Nije li provincija jedna najbezličnija administrativna jedinica, prikladno područje za evangeliziranje? Nesumnjivo. Ali za Ignacija je mnogo više. Pogledajmo kartu provincija iz srpnja 1556. Ima ih dvanaest izvan Rima, kaže nam Polanco. No, jedna još ne postoji, i za dugo neće postojati: Etiopija. Brazil pak, Francuska, Donja Germanija, Gornja Germanija, ukupno pet provincija, broje samo šaku ljudi (između 15 i 30), u nekima dvije “kuće”, jedva više ostalima, i još nepropisne. Što je dakle provincija za Ignacija? Administrativna jedinica. Svakako. Ali još i više, to je jedinica radna, “corpus” muževa upregnut

u jedan te isti zadatak s podjednakim apostolskim problemima, izloženih zajedničkim poteškoćama. Što je važna aritmetika? Računa se misionarski učinak i za to istovjetnost duhova i srdaca kja se može postići samo prisutnošću jednog sudruga čija je bitna vrlina "da ima uvijek pred očima mentalitet o. Ignacija" i da radi po "njegovu načinu postupka". Jedna nam činjenica to potvrđuje. Prije negoli je ijedan sudrug nogom stupio na tlo Engleske, prije negoli je ijedan bio određen, Ignacije je pomišljao da ustanovi "provinciju Engleske". Problemi bi tamo bili posve novi, posve drugačiji negoli u Francuskoj, Italiji, Njemačkoj.

Toj zamisli, što je Ignacije ima o provinciji, odgovara i zamisao što je on ima o provincijalu. Već smo istakli da je sve prve oce Ignacije izabrao za provincijale ili za odgovorne na pojedinim područjima. Pa i Bobadilla je obavljao službu provincijala, ili baem nosio naslov provincijala, u Napulju. Ali drugi, novodošli? Kako su oni odabrani? Jedna kratka Polancova rečenica mogla bi nam lijepo dati odgovor. Miron, provincijal u Portugalu, kaže nam Polanco, davao je tijekom svojih posjeta "exemplum professi Societatis nostrae" (pravi tip profesa Družbe), i na ljude ostavljao isti dojam kao Xavier u Indiji. Što znači, naročito ako se taj stavak uspoređi s drugima sličnima, da je misionarskog ideala. Nije to uvijek išlo bez neprilika. Ignacije je morao podsjetiti Xaviera, provincijala u Indiji, da mu treba radije boraviti u svojo provinciji nego prodrijeti u Kinu i Japan. Ne treba li krizu u Indiji između 153. i 1556. djelomično pripisati činjenici što su nasljednici Xavierovi, Melhior Nuñez naročito, bili misionari velikog putnog promjera? Naprotiv Nobrega je u Brazilu više nastoao držati ravnotežu između odgovornosti za upravu i svoga misionarskog poleta. Nije li i sam Ignacije u Evropi naginjao na to da da prednođt poslanju pred upravom? Slučaj de Strada, provincijala Aragona, jasno govori. Francesco de Strada, rodio se u Valladolidu, i s jedva navršenih 20 godina stupio već 1539. u skupinu sudrugova. Ignacije ga doskora posla u Siennu kao pratioca Broëtova i Rodriguezova. Mladi čovjek pokaza izvanredne talente za propovijedanje i postade zaista jedan od najslavnijih "govornika" Družbe Isusove. Portugal, Španjolska, Italija otimale su se za njega, a kad se radilo da se pridobije naklonost nekog kneza ili kojeg grada ili da se stišaju nesklonosti kojeg biskupa, kao što je Siliceo, Strada je bio čovjek kao stvoren za to poslanje. Kad je Ignacije 1554. na prijedlog Nadala razdijelio Španjolsku na tri provincije, imenovao je Stradu za provincijala Aragona. Jedan provincijal koji je imao "nadopuniti svoje teološke studije" i koji je, da propovijeda, jurio iz grada u gard, i pače iz pokrajine u pokrajinu! Nadal nikako nije bio sklon tom izboru, a Ignacije je prelazio preko toga.

Vjerovao je da je doskočio tim neprilikama time što je Stradi najprije dao jednog pobočnika (Juan-Baptiste Barma) koji će voditi administraciju policije i obavljati pohode kuća, zatim jednog putnog pratioca, odabrana između teologa iz Gandije, koji će mu za vrijeme putovanja davati posebne satove iz teologije. Barma se u tom položaju osjećao dosta loše pa je Borgia smatrao da ga treba upozoriti da se mora brinuti za provinciju kao “da ima polagati račun pred Bogom”. Što se tiče instruktora teologije, taj doskora prekinu svoja predavanja, jer je Strada bio prezaposlen “a da bi se ozbiljno prihvatio skolastičkih studija”, a određeni teolog, o. Balthasar Pignas, bio je veoma “potreban za ispovijedi u Saragossi”. Taj Stradin slučaj pun je dragocjenih pokazatelja. Eto još jednom gledamo Ignacija kako više pažnje polaže na čovjeka nego na ustrojstva: za njega Strada je netko tko je učestvovao u počecima i u prvim borbama Družbe Isusove, prve oce u vrijeme kad su birali svoj put i određivali svoj duh, prije velikog misionarskog razlaza. Ignacije pozna Stradu. Strada pozna Ignacija. Posjeduje “mens et modus Societatis”. Još i više, predstavlja apostolsku “silu” prvoga reda po svojim govorničkim darovima, svom utjecaju, poduzimljivosti, radinosti. Neka, dakle, ima naslov provincijala, makar drugi, pobočnik, obavljao administrativni posao.

Taj način gledanja na odnos ljudi i službi morao je Ignacija dovesti do toga da računa više na osobe nego na ustrojstva, da bi izašao iz stanja kad bi se ono negdje zaplelo. Odatle sustav povjerenika, vizitatora, nadglednika, pobočnika, ono čudno gomilanje vlasti na istom mjestu, o čemu smo već dali primjere. Čini se da je takav postupak, provjeren u primjeni, otkrio više neprilika nego učinkovitosti. Ignacije je, nesumnjivo, svojim ljudima povjerenja pridavao više okretnosti i spretnosti pa i kreposti nego što ih dopušta ljudska slaboća. I što je nekim od tih povjerenika i vizitatora povjeravao puninu vlasti i pače i neograničenu punomoć da njegov generalski potpis ozakoni sve mjere što će oni poduzeti, eto baš baca jarko svjetlo na Ignacijevu “ars gubernandi”.

Odnos vlast- poslušnost

Da je to temeljni odnos, bitno ustrojstvo Družbe Isusove kao redovničkog reda, nitko ne može o tom sumnjati pa makar pošteno samo malo čitao tekstove.

Da sudrugovi iz Pariza-Venecije nisu to ustrojstvo prihvatili poletnim oduševljenjem nego iz očite nužde da se sačuva jedinstvo “corpus Societatis”, ni ta se točka ne može poricati. Dosta je samo pročitati “Vijećanje prvih otaca” iz 1539.: oni su proveli

više tjedana da bi došli do odluke da će “se pokoravati jednom između nas”. Kolebali su se, provagali su detaljno za i protiv. I bez muke shvaćamo to kolebanje, da ne kažemo odbojnost kod ljudi koji su uživali bratsku dražest slobodnog sudrugarstva i duhovnu snagu evanđeoskog siromaštva. Ljubav, siromaštvo, sloboda, što li će postati od tih dragocjenosti ako poslušnost od sada bude upravljala njihovim uzajamnim odnosima? Trebalo je da im se upravo poslušnost pokaže kao jamac, zapravo novi izvor njihova jedinstva u uvjetima misionarskim po svim horizontima, od sada njihovim, pa da se odreknu divnog iskustva. Kad je jednom izvršena ta promjena sudrugovi su se držali te obaveze.

Kad razmatramo ustrojstvo vlast-poslušnost u Družbi Isusovoj, trebamo se sačuvati da ne stavimo isti red vlast “Namjesnika Kristova na zemlji”, poslušnost koja se njemu duguje i onda vlast-poslušnost unutar samog reda. Nikad se dosta neće naglasiti činjenica da je ona prije ove, da su sudrugovi odlučili staviti se i stavili su se na potpuno raspolaganje papi prije nego su se udružili zavjetom poslušnosti “jednom između nas” u redovnički red, da su smatrali da poslušnost papi sačinjava dio njihove osobne preobrazbe, budući da je ona u dužnosti svakog kršćanina, a naročito svakog klerika. Da je Družba Isusova ostala pri sudrugarstvu, zakon njezina apostolskog djelovanja bila bi posvemašnja i bezuvjetna raspoloživost papinskim poslanjima. Poslušnost “jednom između nas” ima posve drugo značenje. Može se pače tvrditi da joj je cilj predusresti neprilike (raspršenost, raskid sudrugarstva) što ih za sobom povlači poslušnost papi. Redovničko kolebanje sudrugova tijekom vijećanja 1539. bitno je ako želimo ispravno shvatiti značenje ustrojstva vlast-poslušnost.

O toj nutarnjoj poslušnosti u Družbi Isusovoj, kao redovničkom redu, prvi oci izvještavaju o svom vijećanju izrazili su nam se savršeno jasno: “Poslije brojnih dana provedenih u kolebanju o rješenju naše sumnje, važući koji bi izgledali više odlučujući i djelotvorniji, obavljajući uobičajene djelove molitve, razmatranja, razmišljanja, evo što smo napokon odlučili (conclusimus), uz Božju pomoć, ne većinom glasova nego jednostavno: za nas je probitačnije i potrebnije slušati jednog između nas da bismo mogli bolje i uspješnije ostvariti naše prve želje da u svemu ispunimo volju Božju, i da bi bolje bila osigurana cjelovitost Družbe te napokon da bi se sve što se nas osobno tiče, u duhovnom kao i vremenitom, moglo ispravno urediti.” Vidljivo je da su dugo vagali svaku riječ teksta.

Svi suzvući tog izbora odjekivat će bilo u Ignacijevu dopisivanju, bilo u Ignacijevu dopisivanju, bilo u Konstitucijama, bilo u njegovu “ars gubernandi”. Zaista-i stroga - čvrstoća načela i ustrojstva.

U poglavara koji daje nalog i u podložnih koji ga prima bit će zaista, čvrstoće ustrojstva i stroga načela, ali iznad poslušnosti morat će biti zajednička ljubav prema Isusu Kristu i uzajamna ljubav sudrugova koja poslušnost prožima, preobražava.

Ali u poglavara koji daje nalog i u podložnika koji ga prima bit će, morat će biti iznad poslušnosti zajednička ljubav prema Isusu Kristu, uzajamna ljubav sudrugova koja poslušnost prožima, preobražava. Čin vlasti i čin poslušnosti prema Ignaciju, obadva čini vjere i ljubavi.

a)U Konstitucijama - Bit će nam dostatna jedna samo činjenica: mjetso koje u njima zauzima “poglavara” da pravila i održavanje pravila prilagodi posebnom slučaju svakog sudruga imajući uvijek pred očima apostolski cilj i zajedničarsku vezu skupine. U toj ulozi poglavara vidi Ignacije nešto drugo a n e jednostavnu mudrost, ljudsku i duhovnu. Već u tekstu “a” iz 1549.-1550. naznačujući “što može pomoći jedinstvu sudrugova raspršenih širom svijeta i njihove glave” on je izjavio: Bitna veza, koja spaja nerazdruživo u isti mah sudrgove međusobno i s njihovom glavom, jset ljubav prema Bogu našem Gospodinu. Poglavar i podložnici, zaista, ako su sjedinjeni s božanskom i najuzvišenijom Dobrotom, veoma lako će se sjediti međusobno uz pomoć jedine ljubavi koja će se razliti nad bližnjim i posebno nad tijelom Družbe. Tako ljubav, i općenito svaka dobrot, pomažu tom jedinstvu kao i potpunom preziru probitaka ovoga svijeta koji su često prigoda za neurednu ljubav prema sebi, koja je glavni neprijatelj ovog jedinstva”. Ne bi li bilo dostatno u tom tekstu riječ “poglavar” i “podložnik” zamijeniti riječju “sudrugovi” pa da mogne označiti atmosferu Družbe Isusove prije kao i poslije 1539. godine?

Uostalom kad se govori u ustrojstvu vlast-poslušnost, prijeko je potrebno tim riječima pridodati točno određenu stvarnost što je one pokrivaju. Ako poslušnost sudruga mora biti potpuna, bezuvjetna i ići, prigodice, sve do poslušnosti u prosuđivanju, ako je “promptitudo oboedientiae” oznaka istinskog zvanja u Družbi Isusovoj tako da se neposlušni smatraju “membr putrida” u “corpus Societatis”, odnos je duboko označen načinom kojim Konstitucije predstavljaju vlast. Vlast ima posve određene i stroge dužnosti: dužnost potpunog obavještenja, dužnost savjetovanja i raspravljanja ne samo sa stalnim savjetnicima nego svako sa osobom mjerodavnom u poslu koji treba razriješiti, dužnost razgovora-i svestranog, duhovnog razgovora koji bi bio razotkrivanje savjesti pred savješću- s osobom o kojoj se radi, da bi što je najviše moguće nalog bio prilagođen njezinoj ćudi i snazi milosti, dužnost najviše uvažavati mišljenje većine kao veoma važan znak Božji, napokon dužnost molitve i izbora pred svojom savješću i pred Bogom. Samo ako poštuje te dužnosti, poglavar može zakonito odlučivati i zapovijedati. Izvršavanje vlasti, kako ga predviđaju Konstitucije, jest čin visoko duhovan kao što je i čin najveće ljudske razboritosti. To je nešto drugo nego što je neki čisto administrativni čin.³⁵

Ignacije se tako usuđuje poglavara staviti u isti red s Kristom. Od onoga koji sluša traži “neka pred očima uvijek ima Boga našega Stvoritelja i Gospodina, poradi kojega sluša, i neka se trudi da radi u duhu ljubavi, a ne u nemiru koji se rađa iz straha”. Ali od onoga koji zapovijeda makar bio i kuhar, traži neka zapovijeda bez lažna straha i time “neka pokaže da govori čovjeku, kao Krist”. Čin vlasti kao i čin poslušnosti opravdavaju se samo onda ako su stavljeni u razinu vjere, a to označava da i jedan i drugi moraju biti izvedeni kako odlučno, ali i kako razborito i s kolikim poštovanjem prema osobama.

b) U ignacijskoj “praxis” – Ta “praxis” pokazuje iste suprotnosti između čvrstoće načela i gipkosti prilagođavanja osobama.

Da je u neposrednoj okolini Ignacijevoj vladala atmosfera poslušnosti, i to slijepe poslušnosti, i da je to bilo dobro poznato izvan Rima svjedoči jedno priznanje da Camare: Jedan od razloga što su ga nagoni da poželi poći u Rim, povjerava nam on, jest što “sam želio doći do poslušnosti u poimanju, o kojoj sam toliko slušao govoriti u Družbi”. Potpunoma mu se ispunila želja ili po vlastitim iskustvima ili po iskustvu drugih. Zahvaljujući njemu, dobro nam je poznata svagdašnja Ignacijeva praxis: “Naš je otac živo žalio i kažnjavao nedostatak poslušnosti ne samo u bitnim stvarima (...), nego i u svemu ostalomu”. Tako se stalno vladao. Ali evo i nešto opširnije: “Običaj je našega oca da sve što može činiti, čini blago bez pribjegavanja poslušnosti, da ne mora posredovati s poslušnošću. Naprotiv, kad može postići da netko načini nešto, ne zbog toga što je vidio naklonost njegove velečasnosti, nego po vlastitom porivu, to mu se mnogo više sviđa; kad netko nešto učini jer je vidio sklonost, ali mu nije bilo zapovijeđeno, to mu se mnogo više sviđa nego da je zapovijedio; napokon isto tako kad je nešto zapovijeđeno ali ne u ime poslušnosti”. Uputno je s Ignacijem uvijek tražiti, iznad čina, duhovni pogled koji taj pokreće: “Jednoga dana rekao je naš otac: Mnogo želim u svima opću ravnodušnost, itd. I tako pretpostavivši da kod podložnika postoji poslušnost i odricanje, veoma rado slijedim njegove sklonosti”. Takve Ignacije smatra “svojim sinovima i pravim sinovima Družbe”. U tom je eto jedan od ključeva da bismo shvatili razlike što ćemo ih vidjeti u Ignacijevu ponašanju.

Jer, nekad se ponaša tako da čovjeka zbunjuje. Kad koga određuje za profesiju ili za svećenstvo., dosta često prepušta tomu brigu da se odmah posluži takvim ovlaštenjem ili da čeka, da odabere datum i mjesto te (ako se radi o profesiji) stil obreda, osim samog obrasca. Godine 1545. piše Simau Rodriguezu o svojoj velikoj želji da ga vidi u Rimu, “ali, što se mene tiče, u tom se oslanjam na vašu savjest”, a Rodriguez je smjesta odlučio.⁴³ Godine 1548. Rinadeneyra mora studirati

filozofiju, pa neka sam izabere “en su election” Valenciju, Gandiju, Siciliju, Bolognu, ili pače ako želi, Padovu. Godine 1549. predlaže Bobadilli tri misijska područja: “que haga a su plazer”. Guzman i Loa ulaze u Družbu 1552., prepušta im izbor mjesta: ili Rim ili Španjolska. Ima mnogo i mnogo slučajeva kad Ignacije prepušta konačnu odluku “izbora” nekome čiju poslušnost i duboku “ravnodušnost” dobro poznaje. To ga nipošto ne priječi da izda stroge naloge “ex virtute oboedientiae” pače i samima “povjerljivim ljudima”, kad to smatra potrebnim. Tako će na primjer, postupati s Borgijom, u više prigoda, naročito prilikom zavjeta (vota Societatis) princeze Juane. Ta umješnost naizmjeničnost naloga, savjeta, slobode izbora, prema okolnostima i duhovnom stanju odnosnoga, jasno izbija u Rodriguezovoj aferi. Ne plašimo se! Nije to makijavelistička igra “toljage i mrkve”, radi se o tome da se svaki sudrug vodi, svakog časa, prema svojem zbiljskom raspoloženju unutrašnje slobode.

Jedno poglavlje Konstitucija sažima ukratko sve što se može reći o ustrojstvu vlast-poslušnost, kako je to Ignacije bio zamislio: 3. poglavlje VII. dijela, “sloboda u premještanju”. To je najkraće i jedno od najljepših poglavlja u Konstitucijama: “Oni koji žive pod poslušnošću Družbe nemaju ni posredno ni neposredno posredovati u poslanstvima povjerenih im bilo da su poslani od Svetog Oca ili od svog poglavara u ime Krista našega Gospodina. Ipak, kad je netko poslan u kakvu prostranu zemlju, kao što je Indija i druge pokrajine, i kad nije dodijeljeno naročito nijedno polje i može ostati više ili manje na jednom mjestu ili na kojem drugom, i kad je sve dobro razmotrio, kad je volja postala ravnodušna i kad se pomolio, može ići posvuda gdje će suditi da je korisnije za slavu Boga našega Gospodina.

Iz toga tim prije slijedi da će poglavar, bez štete za prvu i najvišu poslušnost koja se duguje Svetom Ocu, moći u tom tipu poslanja određenoga čovjeka uputiti na jednu točku radije nego na koju drugu, već prema tome kako će mu se činiti prikladnije u Gospodinu. Ako se pak dogodi da mu ni jedno sredstvo nije označeno, na primjer podučavanje ili propovijedanje, određena osoba moći će poslužiti se onim sredstvom koje će smatrati najzgodnijim među sredstvima kojima se služi Družba i koja su bila naznačena u četvrtom glavnom dijelu i bit će u narednom poglavlju. Slično, izbjegavat će što je propisano izbjegavati radi veće službe Božje.”

Taj tekst, sam po sebi, čini u malom povelju poslanja i u svojo duhovnoj istini predstavlja ustrojstvo vlast-poslušnost-poduzetnost.

Postupak u obrani: svjedočanstvo

Već od svojih početaka Družba Isusova doživljavala je suprotstavljanja, kritike, bila je napadana i često klevetana. Kojim se postupkom obrane služio Ignacije u takvim okolnostima? Za obranu nipošto ne računa na sudove osim ako je inkviziciji prijavljen sam ili koji od sudrugova. Ne voli niti parnice, a pribjegava pozivati se na pravne propise samo ako ne može ništa drugo. Njegov postupak je tu providnosnog reda i prema tome nadnaravnog reda: trudi se - i kako brižljivo i kako podrobno – sakupiti “svjedočanstva”, od knezova i od biskupa, kod kojih su sudrugovi radili ili rade, moli da mu pruže ne dokaze za sudsku obranu, niti molbenice koje bi valjalo prenijeti, nego izvješća o utvrđenim činjenicama: evo što smo vidjeli, evo što smo utvrdili, evo što su sudrugovi učinili kod nas snagom Božjom (Verbi Dei energia, Dexteræ Exelcis). Takav stav potječe od Ignacijeva uvjerenja da Družba duguje Gospodinu sve dobro što ga izvodi. I onda Gospodinu pripada da učini te progonstvo prestane ili se produži, ako on smatra potrebnim. Dok tako sakuplja svjedočanstva, Ignacije traži od Družbe da se moli.

Takvim postupkom obrane, već 1540. godine, Ignacije je odvratio nepovoljnu presudu kardinala Guidiccioni-ja, koja zamalo da nije zaustavila bulu o osnutku Družbe Isusove.

Istim postupkom se poslužio 1554. da u duhu araganskog vicekralja dobije prevagu nad napadajima nadbiskupa iz Toleda.

I naročito u aferi s dekretom, što ju je izazvao Teološki fakultet pariski protiv ustanove Družbe 1. prosinca 1554. Dva su se protuudara nudila Ignaciju. Prvi, neposredan, koji bi bezuvjetno otvorio mučan spor: priziv na papu. Ovaj je bio tim zavodljiviji, što je dekret, preko Družbe dohvatio i sam ugled Svete Stolice. Prijatelji, pa i sam Broët, odgovoran za parisku skupinu, svojski su savjetovali taj postupak. Ignacije, naprotiv, dao je prednost drugom, mnogo duljem i nesigurnijem, ali i koji je više uvažavao Božje poticaje i dostojanstvo Teološkog fakulteta: on će sa svih strana svijeta gdje rade sudrugovi, sakupljati povoljna svjedočanstva pa ih poslati odgovornima za dekret, pariskom nadbiskupu, samome kralju. Doktor Olave i Polanco sastavit će odgovor. Ta afera što je mogla kobno utjecati na povijest Družbe, ima barem zaslugu što je osvijetlila jedan važan vid “ars gubernandi” Ignacija Loyolskog.

Takvo stanovište Ignacijevo očituje se naveliko u svim slučajevima kad mu se trebalo braniti ili braniti Družbu. Ono je usko povezano s onim što je najopćenitije i najbitnije u Ignacijevu apostolskom djelovanju: raditi kao apostol, kao sudrug Kristov, znači najprije i prije svake druge učinkovitosti očitovati moć i dobrotu Boga našega Gospodina.

Nije važno mjesto, stanje, slučaj ! Znači stvoriti oko sebe određenu atmosferu milosti, širiti posvuda “bonus odor Christi”. Često se predbacivalo Ignaciju i prvoj generaciji isusovaca njihov misao za “publicitet”: tako “pokaziva pisma” ili “pobudna pisma” ili stanoviti obredi s velikim sjajem ili javne priredbe s velikim brojem pozvanih. Teško je potpuno oprati od tog prigovora neke Ignacijeve sudrugove: Bobadillu, da samo njega spomenemo. Za Ignacija, izgleda da se “dobar glas”, najprije duhovni, a onda ljudski, činio naravnim uvjetom za rad među ljudima, za pomoć u obraćenju, u posvećenju, u poticaju da slijede Krista. Prirodno, ali ne prijeko potrebno sredstvo. Iskrsavaju progoni, klevete, osude. I u njima “Božje oruđe” može pružati svjedočanstvo, svjedočanstvo strpljivosti, hrabrosti, poniznosti, vjere.

V. NEPOKRETLJIVI MISIONAR

Bit će sigurno, dobro da se na kraju ove tsudije – odviše duge ali i odviše kratke – o “ars gubernandi” Ignacija de Loyole prenesemo u misli u one sobice kuće della Strada i da ga zatečemo kako proživljava jedan od dana vrhovnog poglavara Družbe Isusove.

Opreka je ganutljiva: u Rimu, i izvan Rima, silnom snagom ključa život, polet sudrugova, širenje, osvajanje; a ovdje, u tom sićušnom stanu, jedan čovjek koji slabo izlazi iz kuće (barem zadnjih godina), a koji ipak daje žaratom silnom pokretu evangelizacije. Nepokretljivi misionar.

Bilo bi dostatno promotriti prtret generala kako ga crtaju Konstitucije da si predstaavimo Ignacija kako upravlja Družbom Isusovom. Radije načinimo neke vrste okomit presjek u tom životu pa da mu razaberemo različite razine poslova i briga.

Tu živi jednostavan čovjek. Sobica u kojoj spava i radi. Blaguje u susjednoj sobi, veoma često s njime je za stolom pokoji sudrug čije mišljenje o stvarima u toku rado čuje, ili rjeđe “netko izvana”. Kakvi god bili gosti, stol je skroman. Treća prostorija služi mu kao kapelica: tu čita misu ili joj prisustvuje, već prema tome kako je propisao liječnik. U četvrtoj zadnjoj prostoriji spava brat pomoćnik, njemu na raspolaganju. Život skroman, siromaški, bez vanjskog sjaja, bez nametljivosti jednoličan. bez nametljivosti, jednoličan.

Čime su se, dakle, ispunjavali dnevni toga sudruga na koga su njegovi sudrugovi, na njegovo slabo tijelo, položili teški teret da ravna sudbinom mlade i još nesređene Družbe Isusove?

1. Molba duhovnog upravljanja

Najprije i prije svega on moli. Moli molitvu koju bismo mogli nazvati molitvom duhovnog upravljanja. Doslovno nosi pred Boga “corpus Societatis”, svjestan da je “posrednik” između “izvora svakog dobra” i cijelog reda. “Prvo svojstvo koje se mora očekivati kod vrhovnog poglavara jest veliko sjedinjenje s Bogom, našim Gospodinom, i velika prisutnost s njim u molitvi i u svim njegovim djelima, da bi od Boga kao od izvora svega dobra polučio tim obilnije sudioništvo u njegovim darovima i milostima za cijelo tijelo Družbe, kao i veliku vrijednost i učinkovitost za sva upotrijebljena sredstva, da bi tako pomogao dušama”. Obilna su svjedočanstva o jačini njegove osobne molitve, o stalnom njegovu sjedinjenju s Bogom.

Câmara bilježi: “Uistinu

je nešto značajno lakoća njegova sjedinjenja s Bogom po molitvi. Sjećam se koliko puta sam ga zatekao u kapelici u takvoj pobožnosti da se čovjek mogao o njoj uvjeriti ako mu samo pogleda lice.” U kapelici? Ne samo u kapelici, nego “nego to se stalno moglo gledati”. I Câmara nastavlja: “Nutarnja pobožnost našegaa oca stalno se očitovala i prepoznavala po velikom miru i vanjskom izgledu njegova lica.”

Što je značilo za Ignacija “nositi Družbu pred Boga u molitvi”? Možemo li proniknutinjegovu tajnu? Čini se da je ta molitva nosila najuzvišenije misionarske poslove i brige i isto tako najosobnije slučajeve sudrugova. Kad bi pokretao na molitvu cijelu Družbu za ovu ili tešku nakanu Crkve, na primjer, kao što smo vidjeli, za obraćenje Germanije ili za povratak Engleske ili evangelizaciju Indije, Brazila, Konga, nema nikakve sumnje da je baš onbio prvi koji je unišao u taj ogromni pokret molenja. No ima još nešto određeniije: “Namjesnik Kristov na zemlji”, papa, nije bio za njegasamo onaj koji šalje u poslanje, nego je bio onaj koji nosi ovdje na zemlji teško breme odgovornosti za Crkvu. ”Otac običaje svaki dan moliti za papu. Sada kada je ovaj (Julije III.) bolestan, on to čini dva puta i uvijek u suzama. JulijeIII. je umro, on moli za izbor njegova nasljednika. A kad i Marcel II. oboli, on odlučuje da će dva oca poći na hodošašće pješice i proseći u Loretto, i daje neka ih zajednica izabere. Poslao bi ih i više d ase tome nije suprotstavio liječnik “bojeći se da se ne razbole zbog prevelike vrućine”, te Ignacije odmah “mijenja to hodošašće u postaje i pohode Svetih Stuba”. U molitvi za papu prvo mjesto zauzima reforma Crkve. Što se tiče Ignacijeve molitve za sudrugove, ona obuhvaća sve oblike koje traže stvarne okolnosti, dokaz nam pružaju dopisivanje i Camarin Memorial: napasti sudrugova, odluke o zvanjima, otpuštanje, izlasci, radovi, bolesti, zarobljeništva, ništa se ne događa nikomu, a da otac, ako sazna, ne učini to predmetom molitve.

Po vlastitoj molitvi brine se Ignacije u prvom redu sve Družbe. Ne da bi on htio svima nametnuti jednoobraznu molitvu, jer predobro zna kako su različiti pozivi prema Bogu. Nego, on se brine da se ta različitost ne okrene u nekakvu bezobličnost, u neko skretanje. Borgia i Oviedo nisu jedini koji osjećaju u sebi neku sklonost prema drugim molitvama i pretjeranim pokorama, što njemu izgleda da ne pristaje životu sudruga. A nasuprot njima, što ih ima opet koji zanemaruju molitvu u korist studija i arda. Po svom duhovnom iskustvu Ignacije se trudi da pronade i zadrži teško ravnovjesje koje se izražava u Konstitucijama. Nadal, na povratku iz Španjolske 1554., iskusio je to na svojo koži: za vrijeme posjeta čuo je neke sudrugove kako se tuže zbog malo vremena što se u Družbi posvećuje molitvi (jedan sat dnevno).

On se dade sklonuti da se dadne pravo tom traženju” i predloži Ignaciju. “Naš je otac ležao bolestan, pripovijeda Câmara, a ja sam se našao jedini s jednim i s drugim. O toj mu j etočki odgovorio takvim izgledom lica i riječima irazavajući toliko negodovanje i tako neobičnu živost da sam bio zaprepašten”. Jadni vizitator dobi “tešku pokoru”. I Ignacije odmah zaključuje: “Jednom uistinu umrtvljenom čovjeku bit će dosta četvrt sata da se uistinu sjedini s Bogom.” To znači da es nije ništa tako bojao kao “obmana” kojima su često praćene “duge molitve”.

No, taj isti čovjek koji je pokazao “takvo negodovanje” kad mu je Nadal predložio da se vrijeme molitve produži na jedan i pol sat, savjetovao je, zahtijevao je, kao bitni uvjet apostolskog života i apostolske djelotvornosti “neprestano sjedinjenje s Bogom”.

2. “Jedan između nas kojega će ostali slušati”

Ignacije je svjestan, već od vijećanja 1539., da je on osobna i živa veza “corpus Societatis”, predobro zna ako su sudrugovi odlučili povezati se zavjetom poslušnosti to j etsoga da ostanu sjedinjeni usprkos raštrkanosti, da “ostvare bolje i učinkovitije svoje prve želje, a to su da ispune u svemu volju Božju”, da bi “Družba ostala što sigurnije vjerna samoj sebi” i da bi “se pobrinula ispravno za duhovne i vremenite potrebe svih sudrugova”. Tim dužnostima Ignacij se nije iznevjerio, predao im se sav savcat, ali nije ni zaboravio vrijeme prije 1539., kad je sve među sudrugovima bilo prijateljstvo, jednostušnost, duboki sklad srdaca i duša. I taj “duh” što je tada prožimao sudrugove, Ignacije se trudi da ga ulije u “corpus Societatis”, da ga održi živa, nedirnuta, od dana do dana, kroz svu nesigurnost novih uvjeta života. Njegova velika briga jest ušćuvati i razviti kod svih tu stvarnost u isti mah neodredivu i nužno potrebnu: “Mens et modus Societatis”.

“Mens et nodus Societatis”, taj izraz uključuje u sebi potpuno sav život sudrugova. To je stanovit način odijevanja i hranjenja, ili još i putovanja (hodočasnički i prosjaćeci), to je također predpostavljanje duhovnih služenja (ministeria assueta) svemu ostalom, način osnivanja kolegija, ukorjenjena u nekom gradu ili nekom području (sitni počeci), podnositi kušnje i svladavati zapreke, vladati se prema “nobiles” i prema “plebeii”, dočekivati subraću na prolasku, upravljati kućom i pače učestvovati na sjednici Koncila u Tridentu, ili polagati svoje zavjete. To je jedan oblik života (forma vivendi), koji je određen onim što potvrđuje kao i onim što odbacuje, to je onaj

“modo del proceder”, stanoviti stil, koji se mora nalaziti pod različitošću temperamenata i poslova, u kućama kao i u misijama, koji se proživljava sam ili u zajednici.

Da bi se stvorio ili uzdržao taj “mens et modus Societatis”, jasno je da je dopisivanje veoma korisno. Iz nekih sedam tisuća pisama razabiremo kako Ignacije prihvaća stvari, kako s njima postupa u svakom slučaju posebno, kako razješava probleme. Isto tako dopisivanje prvih otaca: u svemu njihova “mens” se poklapa s “mens Ignatii”, sve se ima činiti “juxta mentem Ignatii”.

Upravo zbog nbeodređenosti, neopipljivosti obrasca i najmanja životna sitnica postaje značajna: “jumenta” za putovanja, “korektor” u kolegiju, način kako se prosi za siromahe i kako prosjači az sebe, pa sve do odijela, brade, hoda, iraza lica. Sve te sitnice što ih otkrivamo ne bez nekog čuđenja, u pismima i pravilima Ignacijevim, i koje ponekad mogu i zbuniti, nalaze tumačenja u veoma duhovnoj brizi: one su za njega znak siromaštva, razboritosti, poniznosti ili drugih unutrašnjih vrlina pravog sudruga.

Zato, sve više i više, “Societas romana”, to jest zapravo rimska zajednica u della Strada dobiva u očima ostalih provincija vrijednost uzora. Želi se doći tamo i tamo se oblikovati, vidjeti kako se tamo radi i živi, dobiti rektore ili provincijale koji je dobro poznaju. Ignacije u kuće što se tek osnivaju rado šalje nekoga tko je živio u Rimu, pa makar ne morao tamo biti poglavar. Kad se Câmara poslije godina provedenih u la Strada, vraća u Portugal, osjeća s tugom čežnju za “Societas romana”, no, tješi se tim što posvuda uvodi “romanae consuetudines” (rimske običaje). Nema sumnje da se tu i tamo očituje poneki otpor, na primjer u Flandriji, gdje se želi manje jednosti više jedinstva. Ali jadnog Adrianija, koji se usuđuje tako se osloboditi, Ribadeneyra izričito isključuje s provincijalata: ne upravlja kaže povjerenik, pače ni ne misionira “juxta mentem Societatis”.

Već 1553. stvoren je propis: “Ne treba činiti ništa nova ili što bi bilo tuđe načinu rada Družbe” (nihil novum aut inusitatum Societatis faciendum).

Neosporivo je da nas i nakon toliko vremena čudi takav žar – s njegovim pravim licem, neko posebno pridržavanje propisa. I opet nam Câmara pomaže da se mogemo snaći u točnom značenju. Povjerava nam dva razloga koji su ga nukali “čim je (on) unišao u Družbu “da” uživa gledati i razgovarati s našim ocem Ignacijem de Looyola, koga nam je naš Gospodin dao za uzor i glavu ovog otajstvenog tijela čiji smo mi svi udovi”, pa piše: “Drugi razlog bio je uzvišeno mišljenje što sam ga stvorio o osobnoj svetosti oca, ne samo po svemu što

su nam o njoj pripovijedali oni koji su razgovarali s njim, nego također po velikoj savršenosti koja se već tada zapažala u Družbi i u svem njegovom načinu postupka.”

Tih je godina upravo Ignacije bio ono što čini vidljivo jedinstvo Družbe Isusove. Birajući ga za generala prvi su oci baš to htjeli, baš to tražili. Sjetimo se objašnjenja glasovnice Salmerónove, Codure – ove, Xavierove u času izbora generala.

Vlašću što ju je imao u svojstvu generala, Ignacije samo nastavlja rad na duhovnom oblikovanju što ga je bio već nekoć ostvario među sudrugovima u Veneciji.

3. Jedan od nas sa zadaćom da izradi Konstitucije

Papa mu je “povjerio poslanje”, a sudrugovi su ga “odabrali” za tako teški i dugi posao, a toga je Ignacije bio svjestan. “Sobe” u della Strada bile su mjesto mnogobrojnih molitava, razmišljanja, razgovora, rasprava između Ignacij, Polanca i drugih još. Camarin nam Memorial omogućuje da pratimo taj umni i duhovni rad, ali još više da otkrijemo onaj prisniji i usrdniji vid onog stvarateljskog truda što si ga je Ignacije bio nametnuo: a to je u kući della Strada (u kući ili izvan nje Rimu) ustanoviti onaj “Societas romana”, koji će poslužiti kao primjer kao prauzor za svu “tota Societas”. Câmara bilježi: “Sjećam se kako sam se iznenadio kad sam prvi puta čitao u Rimu Konstitucije, jer mi se činilo, dok sam ih čitao, da u njima ne nalazim ništa drugo nego sliku našeg oca”.

4. Učitelj novaka u della Strada

Među Ignacijevim poslovima jedan od lakših nije bila izgradnja novaka. Memorial Camarin je pun o toj Ignacijevoj djelatnosti. Ako je Ignacije zadnjih godina dopustio da mu pomažu u toj dužnosti, ipak je zadržao visoku odgovornost za nju. A novincijati se nije praznio. Osim novaka iz cijele Italije, primao je i većinu onih iz sve Družbe sve dok novincijati nisu bili uređeni u pojedinim provincijama. Pa i tada mnogi nakon što su obavili novicijati kod kuće, dolazili su usavršiti svoje oblikovanje kod “oca Ignacija”. Tako je uvijek bilo kandidata što su čekali, pa kad je jedna “kolonija” odlazila za koji kolehij, mjesta su zauzimali odmah drugi novaci. Ignacije je pače morao zabraniti da se koga šalje u novincijati u Rim bez njegova prethodna odobrenja. Ako je točno da boravak novaka u la Strada nije trajao uvijek dvije godine (naročito prvih godina), ali, da bismo izmjerili Ignacijev teret, treba se sjetiti da je već od početka kušnja uključivala kušnju među kojima Duhovne vježbe. Pa iako je Ignacije dao da mu pomažu koji, otac njegova povjerenja, sam je preuzeo najveći dio tog duhovnog služenja.

5. Sudrug među sudrugovima

Značajna je crta osobnosti Ignacija, generala Družbe: u Rimu i oko Rima “misionario je” kao što su drugdje misionarili sudrugovi.

Misionariti jest pravi izraz: radilo se uistinu, u njegovim očima o papinskoj “misiji” – poslanju. Već u mjesecu svibnju 1538. od kardinala Giovanni + Vincezio Carafa, guvernera papinske Države, sudrugovi su dobili dopuštenje da propovijedaju i ispovijedaju, pa su zaista učinkovito marno radili po raznim rimskim crkvama. Ali poslije “prikazanja” u studenom 1538. sam im je Papa označio Rim kao prvo “misijsko” polje: trebali su tu propovijedati, ispovijedati, ali i poučavati djecu u vjeronauku. Kad se sudrugovi doskora raspršiše po drugim kršćanskim krajevima, Ignacije je smatrao da se “rimska misija” treba nastaviti. Bilo je potrebno da se Rim, prije nego koje drugo mjesto, obrati, da se obnovi. Ignacije se smjelo daje na posao sa sudrugovima, koji još nisu otputovali i s novodošlima, koji su čekali primitak u red koji su se malo – pomalo uključivali u nj. Kuća della Strada postade veoma brzo pravo apostolsko središte.

Iatina nisu sudrugovi bili jedini koji su radili u “vinea romana”. Već četvrt stoljeća “Oratorij Božanske ljubavi” Ettore – a Venaza, osnivača tolikih bolnica po Italiji, teatinci Giovanni+Pietro Carafe i Gaetana de Thiene, bratovština svetog sakramenta de la Minva, zalagaonica brata Giovanni da Calvi, djelaa Filipa Neri-a, i još drugi pokušaji svjedoče o velikom zalaganju kršćanskih duša za velike vjerske bijede u metropoli katoličkog svijeta. Ignacije, čedno, zauzima svoje mjesto u tom ogromnom poslu oko obnove i milosrdne ljubavi.

Prvo djelo koje je imalo koristi od njegove apostolske revnosti bila je pomoć napuštenoj djeci. Bilo ih je mnoštvo, dječaka i djevojčica, koji su lunjali rimskim ulicama; žrtve rada, pošasti, gladi što su harali Crkvenom Državom za vrijeme potifikata Klementa VII. Sudrugova još nije bilo u Rimu, kad su milosrdna srca, kao Giovanni Pietro Carafa pokušali spašavati to jedno djetinjstvo. Čim stigao u Rim, Ignacije se zanimao za taj pothvat, trudio se da stvori kakvu čvrstu organizaciju da razvije taj pokret milosrdne ljubavi. I tako 7. veljače 1541. Pavao III. objavi bulu Altitudo, koja potvrđuje bratovštinu za mušku i žensku siročad. Ignacije nije tuđ u tom papinskom činu.

Njegovo zanimanje veoma brzo svraća na problem Židova, prisutnih u Rimu. Oni su stjerani u svoja geta uz opći prezir.

Nitko se uopće nije brinuo za njihovo ljudsko dostojanstvo i dostojanstvo Izraelovih sinova. Ignacije ne shvaća stvar tako. Nije se bojao kaže nam Ribadeneyra, iskazivati poštovanje prema rasi koju je Krist bio odabrao da se u njoj vremenito rodi. Nije li se usudio izjaviti da bi smatrao izvanrednom milošću da joj krvno pripada? Zato se već od prvih mjeseci 1541., a možda i prije, počeo živo baviti židovskim katekumenima i pokrštenicima. Čas je bio prikladan. Pavao III. upravo je bio promijenio stav Svete Stolice prema rimskim Židovima, ali još ništa nije bilo stalno uređeno. U kućicu della Strada počima Ignacije skupljati Židove, koji bi željeli bolje upoznati kršćanstvo. Prima ih, dočekuje, sam ih poučava ili daje da ih poučava koji od njegovih sve dok ne budu pripravljeni za krštenje, ako im istraživanje probudi takvu želju. Hoće još više: treba da se ustanovi neke vrste pravilnik obraćenja, da se ne bi, na primjer, sililo novokršćane da se odreknu obiteljskog imanja, pa Ignacije postiže od Pape breve Cupientes judaeos (21. ožujka 1542.), on se njim služi u Rimu i šalje ga sudrugovima koji rade po svoj Italiji. Novi zakon potiče i olakšava obraćenja pa uskoro kuća della Strada, u koju sa svih strana pritječu novaci, postade pretijesna. Uz pomoć Margarete Austrijske i nekih drugih dobročinitelja iznajmljuje se kuća za katakumene (1542.). Objavljena je 19. veljače 1543. bula Illius qui pro dominici, po kojoj se stvara dvostruki gostinjac – jedan za muške, drugi za ženske – za Židove i ostale nevjernike (naročito muslimane) bilo koje narodnosti koji žele prigrliti katoličku vjeru. Ta kuća katekumena nazvana je imenom gostinjac San – Giovanni – del – Mercato, po imenu crkve koja joj je bila sjedište. Ignacije se i nadalje bavio tim djelom, duhovno, i prosio za milostinju za nj. Taj mu je apostolat vremenom donio nešto neprimilika, al je potakao brojna slična djela po velikim talijanskim gradovima.

Uza sve to što se bavio katekumenima, Židovima ili muslimanima, Ignacije sa svojim sudrugovima učestvuje veoma djelotvorno u borbi protiv prostitucije, te “rak – rane metropole katoličkog svijeta”. Apostolski problem, ali i društveni problem. Te su prostitutke, bile one “ugledne kurtizane” ili “žene – lutalice” grnule u Rim iz svih Talijanskih, francuskih, njemačkih, engleskih, španjolskih, grčkih gradova itd. Pokušaji ili želje za obraćenjem uvijek su se kod njih spoticali na gotovo nemogućnost pronaći tada gdje stanovati, od čega živjeti. Postojalo je dosta samostana “obraćenica”, ali sve nisu imale u vidu redovnički život. A kako se i udati, bez miraza, bez imutka? Kako osnovati ognjište? Ignacije udari ravno po problemu: pribavio je jedan dom za prostitutke koje su odlučile svršiti tako s tim nesretnim življenjem bez obzira bile slobodne ili već prije udane, imale ili nemale nakane postati redovnice. Još više, brinulo se, što se bolje moglo, o

ponovnom uključivanju u društvo. I tako je nastala "Kuća svete Marte". Ignacije okupi, bez mnogo teškoća, nekoliko osoba koje će podupirati to novo djelo. Ali milostinja nije pritjecala, pa on tada načini neobičan potez. Zapovjedi Codace-u, svom ekonomu, neka proda antikni Mramor³⁴, što je bio otkriven pri kopanju tla za buduću crkvu della Strada i u novo djelo uloži tih stotinu škuda. "Nema nikoga tko bi htio biti prvi. Neka me slijede, ja ću biti prvi." Jadnik Codace: zajednica je tada bila u velikoj novčanoj neprilici. Osnovana je jedna bratovština po običaju toga vremena. Papinskom bulom od 16. veljače 1543. dobila je ime "Družba svete Marije od Milosti", a stvarno u običnom govoru nazivali su je "Kuća svete Marte". Njezin pravilnik bio je svojevrstan uzor i služio je za druge slične zaklade, pa i izvan Italije. Za dobar napredak toga djela Ignacije i njegovi rimski sudrugovi pridonijeli su ne samo svoju duhovnu pomoć, nego također materijalnu pripomoć koja je teško pritiskala i onako prezaduženu kuću profesa.

Kao što katekumenske kuće tako i kuća Svete Marte pribavila je Ignaciju i sudrugovima kleveta i muka. Jedan od najvažnijih članova bratovštine, franjevac doktor Valentino Barbaran, jednoga lijepoga dana prometnu se od prijatelja u ljutog neprijatelja (1546) i poruči Ignaciju da će dati žive spaliti sve redovnike Družbe koliko ih god ima od Perpignana do Seville. "A ja želim", dadne mu javiti Ignacije, da on, svi njegovi prijatelji i poznanici, ne samo između Seville i Perpignana, nego po svem svijetu, budu spaljeni vatrom Duha Svetoga."³⁵ Barbaranov napadaj brzo prestade. Ali iste godine jedna druga afera prisili Ignacija da zatraži sud u pravom i punom obliku, jer se radilo o časti same Družbe. Mateo Gerardo de San Cassiano, vrhovni upravitelj i povjerenik papinskih pošta smatran je velikim prijateljem sudrugova. Međutim jednog se dana obrati njegova ljubavnica, u koju je bio ludo zaljubljen. Mateo, bijesan, latio se najgnjusnijih pogrda i kleveta protiv sudrugova i naročito protiv Ignacija koji je pomogao nesretnici da promijeni život. Oci se više nisu usuđivali izlaziti u javnost ni obavljati duhovna služenja. Pavao III. saznade o aferi. Ali Mateo je imao čvrst oslonac u Vatikanskim krugovima. Ipak je došlo do procesa. Mateo najprije pokuša izmaknuti, a onda barem ublažiti posljedice osude, Ignacije nije popustio, zahtijevao je da osuda bude objavljena javno kao što je bio običaj u sličnom slučaju. Dodajmo korist upravitelja pošta, da je nekoliko godina poslije priznao svoju krivicu i trudio se da ponovno zadobije prijateljstvo Ignacija.

Djelu Svete Marte treba pridodati jedno drugo koje je Ignaciju ležalo jako na srcu. Ime je gotova neprevodivo, a radi se o Compagnia

delle Virgini Miserabili di Santa-Catarina della rosa di Roma. Po kućama kurtizana živjele su djevojčice, koje su također veoma brzo podvale prostituciji. Već 1546. Ignacije se trudio da pronađe rješenje toj teškoj društvenoj bijedi. Njegov se plan sastojao u tome da tu djecu izvuče iz sredine u kojoj su živjele i da ih odgoji u kućama što ih je za njih pribavio papa: samostan Santa-Catarina della Rosa bio im je prauzor, a bratovština svjetovnjaka bila je predviđena da im bude pokrovitelj i da njima upravlja. Bula je izdana istom poslije Ignacijevе smrti. Ali, Ignacije i sudrugovi, ne čekajući, posvetili su se tom djelu što se činilo "bitnim". Kroz neizbježive promjene i izmjene održalo se sve do naših dana i poslužilo je kao uzor drugim zakladama.

Godine 1547. milosrdna ljubav nagna Ignacija da u Rimu uvede neke vrste savez, koji je, pravo govoreći, već postojao u nekim drugim talijanskim gradovima. Radilo se o tom da se spase od bijede, obzirno i oprezno, osobe koje su nekoć živjele imućno, ali koje su, zbog raznih razloga, pale u bijedu ne usude se priznati. Za takve "stidljive siromahe" Ignacije osnova nadbratovštinu dvanaest apostola (po imenu orkve u kojoj je imala sjedište). Djelo je doživjelo veoma velik razvoj i još traje nakon četiri stoljeća.

U toj Ignacijevoj revnosti za djela milosrdne ljubavi nesumnjivo treba tražiti tumačenje i, prije negoli optužbu, opravdanje za dugove što su, doklegod je bio živ, tištali financije della Strada.

Dva "djela", kojih se Ignacije prihvatio svojom običajnom upornošću, zbunjuju naš današnji mentalitet. Postigao je da opet dođe na snagu glasoviti dekretal Cum infirmitas³⁶ Inocenta III., koji je obvezivao liječnike da se najprije pobrinu za duhovno zdravlje bolesnika uz čiji su krevet bili pozvani, a onda da ih liječe. Ako bi koji bolesnik odbio ispovjediti se, liječnik mu je morao uskratiti svoje usluge. Bilo je neizbježno da će takav dekret naići na otpor kod liječnika. I stvarno nitko ga se nije pridržavao. Ignacije je učinio sve da se dekret primjenjuje. Liječnici se usprotiviše. Ignacije zatraži da se pitanje iznese pred stanoviti broj crkvenih učenjaka i neosporno kreposnih. Neki odgovori upućivali su na ublaženje dekreta, ali svi su odobravali Ignacijev korak. Ostalo je da se isposluje odluka Svete Penitencijarije, pa se Ignacije živo zauze kod Pape i odluka je objavljena 30. svibnja 1543. Ne donoseći ovdje konačnog suda o tom Ignacijevu koraku, barem ga postavimo u njegovu dugu povijest: taj je dekretal izdan 1215. godine, a bio je uzrokom kazne izopćenja još 1725. za Benedikta XIII., u međuvremenu više je papa zahtijevalo da bude primjenjivan.

Još nas više čudi jedno drugo Ignacijevu stanovište. Radi se o njegovu djelotvornom pristajanju uz ustanovu inkvizicije u Rimu i u Papinskoj Državi. Istina je, nije bio začetnik bule Licet ab initio od 21. srpnja 1542. ali joj se radovao. Ne smijemo po tom Ignacijevom vladanju prebrzo zaključiti da je bez pridržaja odobravao inkviziciju u bilo kakvom obliku. Kad je 1554-1555. kralj Juan III. namislio Družbi povjeriti portugalsku inkviziciju, Ignacije ukori sudrugove u Portugalu što su odviše skloni natovariti na svoja leđa takvu odgovornost naredi da odgode zadanu riječ dok im ne javi vlastitu odluku, ustanovi povjerenstvo od šestorice otaca da prouče to pitanje te konačno odluče šutke prihvatiti prijedlog Juana III. Čini se, pak, da teškoće Družbe s inkvizicijom u Španjolskoj nisu bile tuđe tom prihvatu. Ignacije se stvarno, slagao s Laynezovim mišljenjem, nije osporavao tu crkvenu ustanovu toga vremena, uviđao je i bez sumnje žalio njezinu nužnost u stvarnoj vezi s reformom. To nije značilo da je odobravao sve njene postupke, a ostajao je čvrst, u onom što se tiče zvanja Družbe: (to) zvanje jest da po poniznosti pomaže dušama i prema tome njemu ne izgleda dobro da se prihvati inkvizicija".⁴⁰

Tako sve misionareći u Rimu Ignacije je pažljivo pratio sve što se činilo u ostalim područjima Crkve. Živo je osjećao da sve što stvara u Rimu i "modus et mens" što u nj unosi, ima svoj odjek u provincijama Družbe: radilo se o atmosferi što je vladala u la Strada, o Rimskom i Germanskom kolegiju, o izgradnji novaka, o apostolatu po zatvorima, o djelu u korist siromašnih, o "minosteria assueta", o ispovijedanju, pričešćivanju, propovijedanju, katehezi, sve, htio on to ili ne, popimalo je vrijednost uzora za svu Družbu. Ignacije je bio svjestan sve što se čini za "obnovu" Rima, utječe na obnovu sveopće Crkve.

Iz Rima je taj "nepokretljivi misionar" izašao, koliko nam je poznato, pet puta između 1538. i 1552. Ti su izlasci simbolični. Prvi put je to bilo za korizme 1538. da u Monte Cassino daje Duhovne vježbe doktoru Ortiz-u. Drugi put, u kolovozu 1538., bio je primljen kod Paila III. u Frasoati-ju i zastupao je pred vrhovnim svećenikom stvar sudrugova koji su bili proganjani i oklevetani u Rimu. Treći puta, u rujnu 1545., došao je u Montefiascone da s Papom raspravi teško pitanje uvođenja inkvizicije u Portugal. Četvrti, u listopadu 1548., otišao je u Tivoli da izglati nesporazum između grada i Castel Madonna. Napokon peti, u studenome 1552. bio je u Alvito-u i pokušao pomirenje Juanne Aragonske s njezinim mužem Asoanio-m Colonna. Na putu općenito, misionari, propovijeda, ispovijeda, katehizira... a putuje pješice. Da bismo upotpunili taj pregled, dodajmo da se "ponudio" još tri puta da ostavi Rim kad je 1546. Juan III. zaželio da Družba preuzme teret etiopskog poslanja, Ignacije predlaže sebe u slučaju da se ostali sudrugovi

suzdrže 1554. razmatrao je o tome da pođe u Afriku i tamo dovrši život "među barbarskim narodima"⁴², napokon u siječnju 1555. donese odluku da će poći u Loretto kao hodočasnik, pješice i proseći. Spriječila ga je smrt Julija III., pa onda Marcela II.⁴³

To su eto najznačajniji vidovi Ignacijeve "ars gubernandi". Primjeri što smo izabrali, ne iscrpljuju ogroman predmet. Barem osvjetljaju čudovišnu djelatnost toga čovjeka, koji je prekoračio pedesetu i koga je bolest često zadržavala u sobi. Izjeda ga oganj, neka sila širi se iz njega i razlijeva se među sudrugove najprije, a onda na sve koji imaju kakva posla s njim. Izvanredan pokretač ljudi, prvoborav pripravan da se oduševi za svaku plemenitu misao, za svaki smion pothvat, samo ako se radi o stvari Boga našega Gospodina. U njemu se susreću neizmjerne bijeda i velikodušnost njegovog vremena. To je čovjek ljudske i duhovne građe koji nadilazi svaku opću mjeru: rođen je za poslanje.

Prema tome, s obzirom na Ignaciju, pitanje koje se uvijek postavlja pri prolasku kakva izvanredna bića, a pogotovo kakva sveca među ljudima, iskrsava još oštrije, a danas još tjeskobnije nego ikada.

Od tog svjetla, eto je neko vrijeme zablještilo našu zemlju, neće li preostati samo zlatna prašina što se nizom stoljeća raspršava, razrjeđuje da napokon jednoga dana posve nestane? Pridržavali si Bog da svakom razdoblju dadne sveca koji mu odgovara? Ili neki imaju povlasticu da svijetu donesu poruku koja ostaje trajno? .

PETIDIO

MENTALITET, MISTIKA, POSLANJE, PORUKA

I. MENTALITET IGNACIJA DE LOYOLA

Trudeći se da prodremo u mentalitet Ignacija de Loyola, vrhovnog poglavara Družbe Isusove, nismo li zamračili prije negoli rasvijetlili tajnovitost kojom je ovijena ta neobična ličnost? Tijekom svih onih šesnaest godina kroz koje smo kušali slijediti ga, nije li nam se pokazivao takav da nas je još više zbunjivao negoli za vrijeme godina u Manrezi, Jeruzalemu, Alcali, Parizu, Veneciji? Čas je da pokušamo ponovno stvoriti jedinstvo ličnosti. U opisu svoga života, kako ga je opisivao Gonçalves-u da Câmara, sam se nazvao imenom "hodočasnik".

Prihvatimo tu igru da bismo postavili temeljno pitanje za ovo poglavlje: Postoji li između "hodočasnika" i "generala Družbe Isusove" prekid ili je život jednako trajao? Je li to uistinu isti čovjek koji se ondje potuca po svijetu nasumce, tražeći "putem" polet iz dugih molitava, radost u providnosnim susretima, a ovdje nepokretljiv i sitničav upravljač, - isti čovjek koji se u svakoj prilici pokazuje da je zaljubljen u potpunu kršćansku slobodu, a sada zakonodavac, stvara pravila i sitničave propise, dijeli pokore, - i onda isti čovjek koji je nekoć slomio koplje i raskrstio se s novcem, imanjem, vlasničkim parničanjem bezbrižnim životom, a sada se preobrazio u poslovna čovjeka, ispunja svoja pisma prosjačenjem milostinje, baštinskim pitanjima, "stalnim prihodima" koje želi osigurati kolegijima? Mogli bismo iznositi i iznositi protivnosti ako ne i protuslovlja. Trebali li izreći ono konačno "quantum mutatus ab illo"? Treba li birati između hodočasnika pjesnika, kao što je bio Poverello, i generala, preozbiljna kao u obredima? To je problem. Treba mu odmjeriti zamašitost.

Da izađemo iz tog zapleta, otvoren nam je samo jedan put: vratiti se u središte, na početnu točku, na izvor Ignacijeve osobnosti, nastojati dostignuti ga u njegoj "Svetinji nad Svetinjama", u njemu, u onoj "finoj oštrici duše", u onom "srcu srca"; gdje čovjek susreće Boga, gdje se tajno odigravaju i isprepliću Božji poticaji i čovjekovi slobodni odgovori. Drugim riječima, pokušati analizu čina slobode i njegove povijesti u Ignacijevoj osobnosti.

Ta će se namisao učiniti smiona. No mi je iznosimo samo kao pokušaj približenja Ignacijevoj tajni. Pokušaj koji će uvažavati brojne i značajne pokušaje ,prije našega, koji će se što čvršće držati činjenica i dokumenata, i napokon koji ne ide za tim da se nametne nego da se pri

loži na raspravu.

Nešto nas je iznenadilo. Možda upravo to što je Ignacije "tajanstveniji" nego većina osnivača redovničkih ustanova pa nas prisiljava da mnogo strože postavimo problem koji je u samom srcu našeg istraživanja nakon što je II. vatikanski sabor zatražio od redovnika da se obnove "prema karizmi svojih utemeljitelja": Koji odnos veže naravnu čud i mistične darove jednoga čovjeka, jedne žene, s njihovim poslanjem i njihovom porukom? Što može, što mora nadživjeti njega ili nju poslije njihova prolaza među nama, pa makar kako bio munjevit?

.1. Inigova rasa, obitelji, djetinjstvo

Izgleda da je mentalitet Ignacija Loyolskoga dosta dobro određen: Treba požaliti što Autobiografija započinje istom s događajem kod Pampelune (1521.), ali nismo stoga ipak bez značajnih podataka o Inigovu djetinjstvu. Bio je ne samo najmlađi nego i posljednji od jedanaestero zakonite djece, rođene iz braka Beltran-a Ibanez-a de Loyola i Marije Sanchez de Licon. Od to jedanaestero djece, sedam dječaka i četiri kćeri (Sancha je uostalom možda bila nezakonito dijete). Marija Sanchez de Licon umrije prije nego je Inigo navršio sedam godina, pa mlada žena Martina Garcia de Onaz, drugoga po liniji srodstva, to jest Magdalena de Arao postade tada "gospa de la casa solar". Toj se mladoj rođakinji dijete veoma jako priljubi, pa kroz sedam godina, to jest sve do smrti Inigova oca, Magdalena de Araoz, pobožna i mila, vršila je na njega dubok utjecaj.² U kakvoj su atmosferi odrasli sinovi Beltram-a de Loyola? Ako i ne raspolažemo brojnim obavijestima, evo barem što znamo. Najstariji, Jua Perez de Loyola, pravi oporuku u Napulju 21. lipnja 1496., nije oženjen ali ostavlja dvoje nezakonite djece od dviju različitih žena. Treći također umire u Napulju prije 1527. Petzi, Hernando, odlazi u Ameriku 1510., a zatim mu se gubi trag. Šesti, Pero Lopez de Onaz, pripada "Crkvi" i upravitelj je crkve u Azpeitia, na samrti, naglo 1529. u Barceloni, ostavlja dvoje nezakonite djece. Ta tri života veoma su značajno za sudbinu mlađe djece plemićkih obitelji onoga vremena, kad je glavar roda postigao pravo majorata kao što je to bio slučaj Loyola. Oni su tražili sreću pustolovinama ili, ako im je to dopuštao njihov naslov, u ženidbi. Neki su bili "crkveni" ljudi, bez zvanja, ali da bi mogli uživati stanovite nadarbine. I sam je Inigo bio dobio tonzuru.

Vjera je uostalom stvar rase, čast obitelji. Katolici su po nasljedstvu, što nužno ne znači da su bez iskrene vjere. Vjera je to izražena manje dogmama a više stanovitim običajima: hodočašća, pobožna

djela, oporučne ostavštine, pokroviteljstvo nad pustinjačkim gostinjcem ili "bazilikama" što su posijani unaokolo utvrda ili dvoraca. Inigo kao dječak kretao se u takvoj atmosferi. Njegova osobna pobožnost prema sv. Petru (koji posreduje u njegovu obraćenju) mogla bi dolaziti od onih pustinjačkih gostinjaoa San Pedro de Loyola ili San Pedro de Elordi, dva od nekih devet ili deset seoskih svetišta što su se uzdizala na planinskim zaravancima u blizini Loyole.

Takva se vjera dosta dobro prilagođuje ponekom popuštanju. Primjer dolazi od najviših: Aleksandar VI. Borgia zaposjeda stolicu svetog Petra Ferdinand Katolički i Karlo V. imaju dvostruku obitelj. "Daleko od kraljevskih dvorova, u samotnoj Iraurgi-skoj dolini, Loyole u svom dvorcu imaju kao neku grešnu tradiciju, oporuke o tom svjedoče. Takva je sredina u kojoj je Inigo rastao. Vjera je neiskorjenjiva; ponos, čast i junaštvo spadaju u tradiciju, a na poduku se ne računa; besposleni život provodi se kako se može, na sreću, prema prilikama."⁶ U samoj Inigovoj obitelji dvoje je nezakonite djece, jedan dječak Juan Beltran i Marija Beltran, koja će zapravo biti "fleira" (redovnica) u jednom pustinjačkom gostinjcju blizu Loyole, u San Miguel-u.

Paž i vojnik

Inigo je imao po prilici četrnaest godina kad mu je otac umro. Eto ga siročće bez oca i majke, a ne može nikako računati na braću i sestre da će mu pomoći da iskleše svoja sudbinu kao najmlađi u obitelji. Postaje paž u "contado major", to jest u ministra financija kastiljskog kralja, Juan-a Velasquez-a de Cuellar. Zahvaljuje li Inigo tu sreću nekom prijateljstvu što je vezalo Juan-a Velasquez-a i Beltran-a Iban de Onaz, ili kakvom srodstvu? Nije važno. Eto ga presađena iz ponešto divljeg života u Loyoli u život na kastiljskom dvoru. Provodi tu jedanaest godina, u dobi kad se odlučuje o usmjerenju čovjeka, pogotovo ako je siročće. Tako, ako se obiteljska sredina Velasquez-a činila podjednaka onoj Loyola, služba Juanova primoravala ga je da prati kralja. I eto Inigo kao paž velikog rizničara otkriva čarobni svijet kastiljskoga dvora. Povjesničari nas uvjeravaju da je pokojna kraljica Izabela s kardinalom Cisneros-om popravila dvorsko ćudoređe. Ali Germaine de Foix došla je na mjesto Izabele kod Ferdinanda. I mlada vladarica izgleda bila je "pinguis et bene pota" (debeli i veliki pijanica)⁶ pa je voljela orgije. Marija de Velasco, žena Juana Velasquez-a, bila je veliki organizator kraljičinih zabava.⁷ U tom ozračju što biva od Iniga? Dokumenti su rijetki. Ipak oni nam već mnogo govore o mladićevu mentalitetu naglavce se baca u veseli život dvorskih paževa. Sanja samo o tome da "bude vojnik" i da izvrši slavna djela koja će ga proslaviti. A kako nema zemlje koju bi mogao osvajati, traži galantne pustolovine i u njima

uspijeva, pripravan izići na dvoboj sa svojim suparnicima Ribadeneyra, njegov prvi životopisac, opisuje nam ga "kao otmjena i vesela momka, velikog ljubitelja lijepih odijela i vesela života", "kao razuzdana i naduta vojnika". Veoma je ponosan na svoju svijetlu kosu, njeguje nokte, pazi da su na dolama i kalpak besprijeborni Mladi hidalgo od pete do glave! Već su mu potrebni junaci s kojima će se takmičiti: nalazi ih u viteškim romanima koji su tada bili silno u modi. Amadis des Gaules mu je uzor u hrabrosti, ali i u udvaranju, no ipak mu protisnu u srce romantičnu ljubav prema nekoj gospi njegova maštanja. Ovdje počinjemo ulaziti u neposredna priznanja iz Autobiografije: "(Razmišljao je) o svjetskim stvarima o kojima je i prije običavao misliti. A od mnogobrojnih taština koje su mu se nudile, jedna mu je tako ovladala srcem da se katkada toliko zanio te je o njoj razmišljao dva i tri i četiri sata ni ne primijetivši da se tako dugo njome bavi, maštajući što treba činiti u službi jedne stanovite gospe, koja sredstva upotrijebiti da bi mogao otići u zemlju gdje se ona nalazi, stihove, riječi što bi joj ih rekao, koja bi junačka djela izveo u njenoj službi. A bio je tako uobražen u taj svoj plan da nije ni vidio kako mu je posve nemoguće provesti ga u djelo, jer ta gospa nije bila iz običnog plemstva, ni grofica, ni vojvotkinja, nego njezin je položaj bio mnogo viši".⁹ Sanje pampelunskog ranjenika osvjetljaju unatrag mentalitet paža iz Arevalo-a.

Mladi se plemić nije samo zadovoljavao da sanja. Godine 1515. otpu tuje u Loyolu. O tom posjetu imamo spise corregidora iz Azpeitia, koji optužuju Iniga i njegova brata Pero Lopez-a, kapelana, da su tada počinili "preogromne zločine", "noćne izgrede, krivična djela posebnih oznaka i teška (...), s umišljajem i podmuklo:" Taj službeni spis, zapravo jedini što nam je sačuvan, tumači nam Ribadeneyreove riječi: Inigo bijaše tada naročito odan kocki, ženama, dvobojima i oružju.¹⁰

Poslije smrti Ferdinanda Aragonskoga (1516.) Juan Velasquez de Cuellar nenadano pade u nemilost kod novoga španjolskoga kralja, umre 12. kolovoza 1517.¹¹ Inigo tada stupa u službu kod vojvode de Najera, vicekralja Navarre, Antonia Manrigue-a. Čini se prema tome da je, suprotno trojici svoje braće, htio ostvariti svoje sanje o slavi i ljubavi u samoj Španjolskoj, u sjeni jedne od najvećih osoba kraljevstva. Uostalom vojvoda ga uvede u povjerljivu službu: Inigo je član njegove "gente de cabal to jest osobne garde, polu-plemić, polu-vojnik. Godine 1520. Inigo, učestvuje u zauzimanju Najera s četama vojvodinim i odbija primiti svoj dio plijena. No već 1521. njegov gospodar daje mu misiju. više diplomatsku negoli dužnost: uspostaviti će mir među buntovničkim kurjankama koje su razdirale Guipuzcoa-u, i uspije.

I tada se zbi dogodovština kod Pampelune. Ona bez Ignacija de Loyole ne bi ostavila nikakva traga u povijesti, tako je neznatna. Sitna zgoda ~u političkoj krizi, inače veoma važnoj i koja je podigla cijelu Španjosku.³ Taj ustanak velikaša protiv kralja udvostručuje se pobunom naroda protiv plemića. Tad je čas što ga Francois I. smatra pogodnim da u Navarri opet uspostavi vlast Albretovaca, francuskih saveznika, koje je Ferdinand Aragonski nedavno protjerao. Navarezi nisu stvarno, u većini nikad prihvatili taj prelazak svoje zemlje španjolskoj kruni pa ih približavanje francuske vojske pod vodstvom Andre de Foix-a ispunja velikom nadom. Za Francuze taj se ratni pohod okreće u "vojničku šetnju": nikakva otpora, pa eto i sama Pampeluna, glavni grad Navarre, pregovara s pobjednikom i u ponedjeljak 20. svibnja 1521. Andre de Foix svečano ulazi u grad. Samo se odupire tvrđava. Zapovjednik joj je gradski alcado, ali duša borbe jest Inigo de Loyola. Nejednaka borba, o čijem svršetku ne sumnja ni jedna protivna strana, a potrajat će samo devet sati. Inigova "bitka" potrajala je dva dana. Iz borbe izlazi ranjen: topovska mu je kugla prebila jednu nogu a drugu razderala. Francuzi - ili Navarezi, prema najnovijoj hipotezi - prenesu ga na nosilima u Loyolu. Počinje oporavljanje koje će Iniga dovesti do obraćenja.

U redu je da malo stanemo. Pa ne znam kako bila neznatna ta povijesna činjenica kod Pampelune, ona ipak otkriva, po prvi put, posve jasne. neke velike crte Inigova značaja.

Ponajprije njegov osjećaj za čast i slavu. I sam je vojvoda otpočeo pregovore s Francuzima pristao je na predaju Pampelune uz uvjet da poštuju njegovi posjedi, posjedi njegovih vazala i svih Kastilijana. S tim Inigo nije bio zadovoljan. On podupire željice za otpor alcada Herrera i raspaljuje hrabrost časnika koji su zapovijedali malom posadom tvrđave. Je li mislio da je došao čas da izvede jedno od onih sjajnih junačkih djela o kojima je sanjao još od djetinjstva? Možda, ali kako je bio oštroidan, nije se ničim obmanjivao o ishodu.

Iskače i još jedna crta koju ćemo često naći kod njega: svjesna tvrdoglavost, "ego contra omnes" u bezizglednim stanjima. Dok svi smatraju otpor uzaludnim, on se odupire svima. Riječ "kapitulirati" za njega nema nikakva značenja, ništa ga se ne doima. Nemoguće ne znači ništa: hrabar čovjek može uvijek pokušati nemoguće, mora pokušati. Snaga njegove volje je izvanredna, upornost, vjernost samome sebi. Zato se ne plaši ni fizičke boli ni smrti.

Ta je snaga volje zarazna, ona vuče za sobom, budi upornost drugih okuplja oko njega beznadnike, očajnike. Inigo ranjen, bitka prestade i to najkukavičijom predajom branitelja. "Alcado, pisat će

admiral de Castilla Karlu V., počinio je najveću izdaju na svijetu. I ne samo da mu nismo prerezali grlo, nego ističu i njega i ostale kao dobre službenike (...) Milost što je zaslužuju takvi ljudi jest da im se odrubi glava." Nekima se toliko žurilo da kapituliraju da su išli tako daleko da sami čupaju zasune na vratima tvrđave. To je dosta rečeno pa da se vidi koliku je snagu Inigo izarivao oko sebe da je mogao oživjeti kroz nekoliko sati i takve kukavice.

Još jedna crta zaslužuje pozornost: vjera tog osrednjeg, kršćanina. Prije bitke Inigo se ispovijeda, a jer nije bilo svećenika, ispovjed se jednom o od svojih suboraca. On je svjestan kako se izlaže velikoj pogibelji kad Francuzi napadnu, pa hoće, on grešnik, doći pred Božji sud odriješen.

3. Hidalgo sa slomljenom nogom

Te ćemo crte odmah ponovno naći u ranjenom Inigu. Lišavamo se veoma važna svjetla o mentalitetu toga plemića ako želimo prebrzo preći preko dana i tjedana prije obraćenja.

Tri puta ga je trebalo operirati da bi se ispravio lom noge. Prvi puta pokušali su francuski kirurzi, bilo je to u samoj Pampeluni. "Poslije dvanaest ili petnaest dana" mislilo se da je ranjenik sposoban podnijeti putovanje do Loyole. Dajmo njemu riječ, ali se ipak sjetimo da je on to pripovijedao kakvih trideset godina poslije događaja:13

"Budući da mu je bivalo veoma zlo, pozvaše sa svih strana sve liječnike i kirurge. Oni su da treba nogu ponovno slomiti i kosti postaviti na svoje mjesto. Jer su prvi put bile loše namještene, govorili su, ili su se razmakle za vrijeme putovanja, da nisu na svom mjestu i u takvim uvjetima liječenje nije moguće. Tako ponovno pristupiše tom mesarenju (carneceria). Za te operacije, kao i tijekom svih koje je već bio podnio i koje je morao zatim redom podnijeti, nikada ne reče ni riječi niti pokaza kakav drugi znak boli osim što je čvrsto stiskao šake."

To svjedočanstvo podnošenja boli daje sam Ignacije o sebi. I evo ga ponovno licem u lice sa smrću:

"Međutim, bivalo mu je sve gore i gore. Više nije mogao jesti i već su se javljali ostali znakovi koji obično navješćuju smrt. Pred skori blagdan Sv. Ivana, budući su liječnici imali veoma malo nade, savjetovalo mu se neka se ispovjedi. Zadnje je sakramente primio uoči blagdana svetih apostola Petra i Pavla. Liječnici su izjavili ako mu ne bude bolje prije ponoći, može ga se smatrati izgubljenim. Bolesnik je uvijek gajio pobožnost prema svetom Petru i eto baš usred te noći naš Gospodin dopusti da mu je počelo bivati

bolje. Poboljšanje je išlo tako brzo da su ga već za nekoliko dana smatrali izvan pobigelji."

Ignacije je daleko od toga da bi to pripisao čudu. Pače ne kaže nam da je od svetoga Petra molio ozdravljenje. Samo spominje da je uvijek bio pobožan prema svetom Petru. Naprotiv, kao i u Pampeluni, i ovdje upozorava da se uredno pripremio, kao svaki dobar kršćanin, da bi se pojavio pred Bogom.

Izmakla bi nam važna crta njegova značaja kad ne bi bilo izvanrednog priznanja koje je upleteno u treću operaciju. Taj čovjek koji podnosi svaku bol bez riječi, "stišćući čvrsto šake", taj bolesnik koji vedro gleda smrti u oči, ima ipak ranu koju ne može podnijeti: ranu, "rugobnu ranu koja pogađa njegovu ljepotu i njegovu otmjenost. Radije bi pretrpio "mučeništvo" negoli nju "podnio". Treba biti prisutan pri toj zgodu, čuti Ignacija kako nam pripovijeda o operaciji.

"Već su se kosti pomalo spajale jedne s drugima, ali ispod koljena jedna je kost nalegla na drugu, a to je nogu skraćivalo. Budući da to nije mogao podnijeti, jer je bio odlučio živjeti u svijetu smatrao je da bi ga to nagrđivalo, raspita se kod kirurga o mogućnosti da se kost rasiječe. Odgovorili su mu da je moguće, ali da bi boli nadmašile sve što je ikada iskusio, jer već je izliječena, operacija bi trebala vremena. Ipak se odlučio od svoje volje nametnuti si to mučeništvo (martirizarse por su proprio gusto), što doslovno znači: "vlastitom voljom izvrgnuti se mučeništvu", i usprkos starijem bratu, koji se na to užasavao i rekao da se on, što se njega tiče, ne bi nikada usudio suočiti se s takvom bolju. Ranjenik ju podnio sa svojom običajnom izdržljivošću (con la solita paciencia). Načinili su rasjek u mesu, odsjekli izbočenu kost i upotrijebili sva sredstva da noga ne ostane tako kratka. Mazali su ga velikim mnoštvom melema, stalno ga istezali instrumentima i mučili danima i danima."14

Kolike li brige da očuva nedirnut svoj hod, svoju "liniju", i da ne dopusti da bi se oštetila zavodljivost koja mu je služila pri osvajanju ženskih srdaca! Jer ništa nije odbacio od svog ljubavnog sna. U takve juriše ne ide se šepesajući!

Dragocjene Inigove tajne o njegovoj junačkoj i zaljubljujivoj mladosti. Dogodovština kod Pampelune i "mesarija" kirurga u Loyoli mnogo nam govore o značaju našega hidalga.

Ljudsko lice Iniga de Loyola

No treba pokušati točno ustanoviti i ono "prirodno i sveopće korijenje" u Ignacijevu mentalitetu, ako želimo kasnije shvatiti pokornika

s Montserrat-a, jeruzalemskog hodočasnika, misionara i mistika, pa sve do vrhovnog poglavara Družbe Isusove. Ljudska osobnost Ignacijeva jest prejaka, preznačajna a da ne bi posredovala u njegovu ponašanju pa i u najduhovnijem. Promotrimo slike Jacopino del Conte-a¹⁵ ili de Coello-a,¹⁶ za koje smo sigurni da imaju sličnosti s modelom, ili još pogledajmo posmrtnu masku što se čuva u arhivu u Rimu.¹⁷ Analizirajmo uz pomoć tehnika moderne psihologije rukopis¹⁸ i stil istinskog pisma Ignacijeva. I eto iz tih poteza, koji su najmanje sporni, iz usporedbe upravo iskače psihološki profil.

Volja gospodari temperamentom, snažna, postojana volja, sva iz jednog komada, ona samoj sebi postavlja ciljeve i provodi ih usprkos vjetrovima, plimama i oseckama. Protuslovlja, poteškoće nipošto je ne mogu slomiti, nego je još potiču. Gdje svi ostali oklijevaju, posrću, predaju se, tamo se Ignacije čvrsto drži. Kliče od radosti, uživa u tome da pokuša ono što su mu prikazali nemogućim. Uporan do tvrdoglavosti do izlaganja života ako treba. Ignacije je preradišan, "tegleća marva" posjeduje znatnu životnu snagu, izvanredno je otporan prema umoru, boli, trpljenju, a fizička hrabrost je upravo opijena pred pogibelju.

Na svu sreću istodobno je bez mjere ponosan, izoštrjen-mu je osjećaj za čast i slavu, neodoljiva potreba da nadvisi sam sebe, da "učini nešto velika" u životu. Nikakav cilj ne čini mu se

nedosežan, i stalo mu je do toga da sam bude kovač svoje sudbine. "A bio je tako uobražen u taj svoj plan da nije ni vidio kako mu je postalo nemoguće provesti ga u djelo", to on tako govori o sebi. Što kaže o svojoj ljubavi prema gospi svojih snaja, isto bi tako mogao reći o svojoj borbi za Pampelunu i o mnogim drugim zamislama.

Ne što ne bi u sebi nosio snažnu osjećajnost, gotovo neku preuzetnu putenost. Tjeraju ga snažni porivi. Da im udovolji, izgara. Život, za njega, mora imati nešto značajna. No on sputava svoje unutrašnje demone kad prijete da će mu pokvariti slavu. Snažno ih suzbija, zauzdava: Udvaranje ženama nadahnjuje ga na junačka djela, a junačko djelo opet ide usporedo s udvaranjem. Uostalom važno je kod mladog plemića - i u tom uistinu pripada plemstvu svoga vremena - uočiti tri stava s obzirom na ženu: supruga što se izabire ili će se izabrati iz ljubavi, ali tako da više-manje iz društvenih obzira koji nemaju baš ništa zajedničko s ljubavlju (godine 1552. udaja njegove nećakinje Lorenze otkrit će nam

Ignacija, pače obraćenika, pače sveca, u borbi s "načelima" društva svoga vremena); zatim ljubavno udvaranje, a po vlastitom priznanju Ignacije tom igrom dobrobrano ispunjavao svoje dvorjansko besposličenje; napokon idealna žena, "gospa", kojoj se zaklinje "čistu ljubav", vitešku ljubav, ljubav svojih snaja: da li će ona jednoga dana biti supruga, ili ljubavnica? Junačko djelo ili sreća ima o tom odlučiti. Bilo kako bilo, u

cvijetu mladosti mladi klerik od Pampelune odavna se odrekao celibata. Doživio je uspjeha u ženskom svijetu. Da koju osvoji, ne boji se trgnuti mač ili bodež, pa potući se. Pripravan je, prije borbe, preporučiti dušu Bogu!... A tko li će nam ikada reći kakvom je tajnom ranom ranjeno to sroe, kad je još kao dijete izgubio majku?19

Izgleda uostalom da se pomno i sitničavo brinuo o svojoj osobi. Nizak stasom, taj jedva nedostatak nadoknađuje brigom o kosi, dugoj, kovrčastoj i svijetloj, brigom o rukama, noktima, sjajem svojih dola hlača dokoljena, kalpaka. Da se pokaže otmjen, vanjštini posvećuje upravo žensku pažnju, ne zanemaruje nijednu pojedinoat, odvratno mu je neuredno odijelo baš kao i umrljano. Taj junak u bitci želi se na dvoru pokazati savršenim i zavodljivim vitezom. U svemu bdi je nad sobom, nadzire se, provjerava kakav utisak postiže. Je li uistinu umjetnik? Možda: uvjeravaju nas da je sastavljao "motes", to jest neke vrste "izreka" upućenih ženama, čak neke kantilene i dakako jedan spjev u čast sv. Petru. Neosporno je da je veoma bio glazben. Ništa ipak ne dokazuje da je na tom području bio obdaren posebnim darovima. Ali barem znade o tom dosta da od tog borca ne učinimo barbarina. Otkriva nam se jedan kutak njegove duše koji bi nam lako bio mogao izmaknuti: nježna osjećajnost koja potitrava i na nešto drugo a ne samo na čast i ljubav. Ne bježi da sanjarenjem zapne o zvijezde noćnog neba.

Temperamenat takva žara ne dopušta da oko njega sve ostane ravnodušno: voljen je, ili mu se barem dive ili ga ne mogu vidjeti. Događa se da ga se i boje. Poput svih jakih ličnosti. Poslije boja Pampeluni poštuju ga i Francuzi i Navarežani, ali ga mrze oni drugi Navarežani kojima je na sramotu njegova smiona vjernost. Nikada neće postići jednodušnost s obzirom na svoju osobu, pa ni kad bude svetac. A s obzirom na svoje djelo, još manje nego na svoju osobu. To je cijena njegova jakog značaja. Ljudi takva kova nisu baš "bezbrižni u životu". Naprotiv na neke djeluje tako čarobno da bi za njega izveli bilo što. To je rođeni vođa oko kojega se okuplja sve samo posebi, onaj koji vuče za sobom samom svojom pojavom, "pokretač ljudi" kojemu nije potrebno zapovijedati pa da bude slušan: više ga se slijedi nego što ga se sluša. Magnetizira, svijetli, najjači je. Drugove koji prihvaćaju da s njim snivaju ili da se s njim bore, vječno veže uza se: postaju mu slični, pomaže im da kao i on idu sve do kraja svojih mogućnosti, a za uzvrat oni za njega postaju neke vrste sveta bića. Vjeran im je kao i samomu sebi a tim nije malo rečeno.

Tolika fizička i moralna snaga ne čini ipak Ignacija neranjivim bićem: on u sebi nosi neku tjeskobu koja ga ne ostavlja na miru.. Značilo bi da smo je loše odredili ako bismo je nazvali strahom od smrti. Jer on se smrti ne plaši, on je prezire. To bi prije mogla biti tjeskoba

besmisla otrcana života. Ništa ga ne bi više stajalo nego zagledati i u iskreno zroalo što ga sv. Jakov naziva "zrcalo rođenog lica" Njemu je potrebno da mu zrcalo odražuje sliku uvećanu, uljepšanu, idealiziranu, slavnu. Život za Ignacija nema smisla osim po borbi što je vodi u službi nekog uzroka - slava ili ljubav - koji ga nadvisuje. Iščezne li taj cilj, život postaje besmislen: čista praznina, ništavilo. Odluka da si dadne ponovno slomiti loše srašćenu nogu i da podnese još i treće "mesarenje", gore od prva dva, krije nesumnjivo neki očaj: kakav bi bio život, ako je on odsada samo šepavac, ružan čovjek? Po mentalitetu, kakav je tada njegov, bi li bilo vrijedno živjeti život? Ta je tjeskoba kod Ignacija dublja nego što se u početku čini. U mrklim urama, kroz koje će uskoro prolaziti bolesnik oporavljajući se u Loyoli izazvat će kod njega sumnje, kolebanja, skrupule i jake napasti za samouništenjem. Ovaj čas nismo tako daleko bili : dostatna je volja pa da zagospodari nagonskim podražajima i oslobodi okova žive sile temperamenta.

Možemo se pitati kakvu onda ulogu igra vjera u duševnom životu Iniga. On moli prije nego će izići na dvoboj, kao što se danas kakav šampion biciklističke utrke u Francuskoj križa u času starta. Ispovijeda se prije bitke ili kad liječnici izjave da mu nema spasa. Ponešto pobožan prema sv. Petru. Ima vjeru, ali kakvu vjeru? Svakako ne izgleda da bi ga smetala u ponosu ni u lošem vladanju. Njegove vrline imaju odviše ljudska imena: odanost, čestitost, vjernost, istina. Zasigurno on je i pobožan, ali čovjek je manje siguran da je to baš "pobožnost". Ali tko pozna skrovite misli ljudskog srca?

Koliko značaj Ignacijev ističe svoje crte, a ističe ih već od početka, toliko nam njegova, u pravom smislu riječi, intelektualna djelatnost izmiče. Istina je da se sve do njegova sveučilišnog života ne bi moglo govoriti o kulturi s obzirom na njega. U Loyoli je, nesumnjivo, naučio čitati i pisati. Govorio je baskijski i sve do kraja života dopisivanje će mu biti posijano dijalekatskim izrazima. Na dvoru i u sredini Juana Velasqueza izbrusio je jezik, čitao je viteške romane, sastavljao pače i sitne pjesmice, ali dokle je dostigao? Zna se da nije nikad lako govorio i da stvarno nije nikad govorio koji jezik književnom čistoćom, ni španjolski, ni francuski, ni latinski, ni talijanski, pisma to svjedoče. Pa ne znam kako obiman bio kao sastavljač pisama, nikad nije bio neki stilist. Ali inteligencija je nešto drugo nego kultura. Kod Ignacija je inteligencija manje mozgovna koliko stvarna, manje široka koliko prodorna. On postupa gledanjem: on "vidi" stanja, ljude, povezanost činjenica, igru uzroka i posljedica,

"vidi" munjevitim "zahvatom", "ubodom": ide ravno u ono što je bitno. A njegove tvrdnje, tako jednostavne i ponekad se čine tako izvanredno suhe, nameću se snagom istine. Duhovne vježbe predstavljat će

jedinstven primjer književne vrste izvan kategorija: nečitke ako ih samo čitamo, a mogu preokrenuti život ako ih "činimo", to jest ako ih "živimo". Kostur misli je čvrst, ali više osnovan nego sastavljen, prihvaća zbivanje stvarnosti ili barem njezino kretanje. Raspolaze rječnikom koji više ističe djelovanje negoli misaonu zamisao. Bez, pogibelji da ćemo se prevariti, možemo u tom realizmu inteligencije vidjeti posljedice kasnih studija Ignacijevih, ali je također i obilježje temperamenta posve usmjerenog na djelovanje. Ovdje nam se nameće podudarnost Ignacijeve inteligencije i maštovitosti: njegova mašta je snažna, sposobna stvarati široke fresko-slike, nezaboravno simbolične, a nedostaje joj boja, izražajnosti, slikovitosti: više je vidovnjak nego vidovit. Kad bude povjerljivo otkrivao mistične milosti - rijetke, veoma velike - što ih je dobio od Gospodina, siromaštvo opisa prigušit će, ponekad gotovo prekriti sjaj doživljenoga.

U ovoj smo analizi malo odviše iznosili Ignacijev svjetski život. Vratimo se u Loyolu uz Iniga koji se oporavlja. Operacija je ovaj put uspjela. Šepanje će biti tako slabo, da će, po rječima suvremenika, proći neopaženo onomu tko prije ne bude upozoren.²¹ Stavi li uloščić

u obuću, postat će neprimjetna. Eto ga, dakle, ponovno slobodan. Slobodan da nastavi svoje sanje. Slobodan da po svojoj volji odlučuje o svojoj sudbini. Slobodan? Kakva sloboda? Sv. Franjo Saleski bilježi veoma ispravno ako "volja gospodari ljubavlju", "i ljubav tada gospodari voljom", daje joj boju, daje joj kakvoću. "Volja je gospodarica ljubavi kao što je kakva gospojica gospodarica nad zaljubljenicima, koji teče za njom, među kojima može birati koga hoće. Ali kao što poslije udaje gubi slobodu i od gospodarice postaje podložnica moći svoga muža, postajući svojina onoga koga je ona prisvojila, isto tako volja koja bira ljubav kako hoće, nakon što je prigrlila nekoga, postaje njegova podložnica".¹² Tako i Inigo, njegova je sloboda obmana. Stvarno je njegova volja odabrala svoga gospodara: on ljubi samoga sebe, svoju slavu svoju čast, i on se ljubi strastveno, jer temperamenat mu je sama vatra. Sve njegove naravne moći, snagom njegove volje preraspoređene, gonjene podržavane, ponovno su usmjerene prema Inigu, sanjaru. On "mašta" što mu je "činiti u službi jedne stanovite gospe (...), ni grofice, ni vojvotkinje, nego mnogo višeg položaja": ljubav koja ga treba dovesti do svjetske slave i svjetskog veselja. Pa da unaprijed uživa u toj pobjedi, traži neka mu donesu "knjige... što ih je običajio nazivati imenom knjige o viteštvu".

II. IGNACIJE MISTIK

Za Ignacija će početi duga mistična pustolovina, pustolovina koja će obilovati najizvanrednijim Božjim zahvatima, poticajima, vizijama i riječima. Priznajmo da ono što o tom znamo - a ne znamo sve - zbunjuje povjesničare i psihologe, posve upućene u fenomene mističnog života. Govoreći o zagonetnoj "loquela" u Duhovnom dnevniku, Louis Cognet piše na primjer: "Ti su odlomci uvelike zbunjivali komentatore, i uistinu treba priznati da su dosta neobični."¹ A Ignacije, daleko od toga da bi im se odupirao, kao jedan Ivan od Križa, tim izvanrednim pokretima Duha pače čini se da su mu godili, gotovo da ih je u stanovitim "izborima molio, gotovo zahtijevao, kao neophodno nužne znakove za svoje odluke. Iz tih nejasnoća rodiše se, kao što obično biva, oprečna tumačenja.

Mi pak držimo da je analiza što ju je dao o. de Guibert, jedna od najnepristranijih i najrazumnijih.³ Uostalom ne kanimo zalaziti u sukob stručnjaka za nadnaravne fenomene božanskog sjedinjenja, nego mislimo slijediti, što je moguće izbližega, povijest Ignacijeve slobode, to jest njegova sve potpunijeg i potpunijeg priljubljenosti uz Božje Otajstvo.

1. Neka načela kršćanske mistike

Da bismo unijeli više jasnoće u naš postupak, najprije ćemo podsjetiti na šest načela za koje držimo da su temeljna:

1. U kršćanskom životu Otajstvo nadvisuje Mistiku, kao što istinska stvarnost nadvisuje iskustvo, koje, premda je dragocjeno, nije prijeko potrebno. Otajstvo, "kerigma od uvijek sakrivena u Bogu", jest posinjenje čovjeka po Bogu u Kristu, rođenu od Djevice, umrlu i uskrsnu, to jest naše suosjećavanje u trojstvenom životu po vjeri, ufanju i ljubavi. Sva čovjekova duhovna sudbina svodi se na tu stvarnost.

2. Stoga se napredak duše ne mjeri - ako bi se i mogao mjeriti - obilju ili rijetkosti nadnaravnih darova što joj Bog udjeljuje, nego po razvoju vjere, ufanja i ljubavi.

3. Vidljivi znak napretka u vjeri, ufanju i -ljubavi, nije čuvstvo što ga možemo osjećati prema Bogu, nego čvrstoća naše odluke da u svem združimo svoju duboku volju s voljom Božjom, kakvu smo je upoznali hie et nunc, nakon što smo je iskreno i čisto tražili. U tom je jedino "ushićenje" bez pogibelji obmane, jer, kako kaže sv. Franjo Saleski, "da pravo ushićenje volje po kojem ona isključivo i snažno

pridobiva božju dobrotu, ne pripada nikomu doli onom svemogućem Duhu po kojem se ljubav Božja razlila u našim srcima".5

4. Kršćanska se sloboda, prema prvoj zapovijedi, sastoji u "ljubavi prema Bogu iznad svega" i iz ljubavi prema Bogu u ljubavi prema drugima kao prema samima sebi. Ta sloboda nije nezavisnost, ona je podložnost - ali sinovska podložnost i prihvaćena kao takva. Sveti se Pavao usudio upotrijebiti izraz "servus Christi", "rob Kristov" s obzirom na čovjeka koga je Krist oslobodio od grijeha. Ona je "sloboda djece Božje" ljubav prema Ocu u Kristu za kršćanina nadmašuje svaku drugu ljubav a najprije svaku drugu ljubav koja bi otuđivala od božanske ljubavi.

5. Ljubav prema Bogu u nama sadržaje stupnjeve jačine. Ona se izžaruje više ili manje sve do u našu osjećajnost, našu maštu, naše nagonске titraje. Ti stupnjevi ljubavi jesu stupnjevi mističnog života. Ljubav prema Bogu jest uvijek "milost, dar" od Boga. Ali kad dosegne naročitu snagu, kad dašu prisiljava na ljubav više nego što bi ona željela tada je smatramo "izvanrednom", "nadnaravnom". No i u tom slučaju ne "čini" kršćanina savršenim, premda ga je obasula kao nikog. Usred sredine tog vala ljubavi koji ga je poklopio, mistik zadržava svoj temperamenat, svoju naravnu ćud, svoje nedostatke, koje mora poboljšati trudeći se u ispravnoj askezi. I sam je Petar tomu dokaz. Sjajajni dar prvenstva među apostolima, milost čarobne ljubavi nisu ga učinili ni ljudski mudrim ni nepokolebljivo vjernim svome Učitelju: odrekao se Krista.

6. Izvanredne "mistične milosti", kao ni redovita milost, ne koče naravni temperamenat, ne istiskuju ga, ne "sputavaju" ga, nego pomažu mu, podržavaju ga, ispravljaju mu duboko usmjerenje. Još više, istinska "sloboda" kršćanina nikad se ovdje na zemlji ne postizava potpuno i savršeno, ona se stvara, uvijek je "ugrožena", osvaja se danomice, a i to djelima a nekada i pobunom osobne naravi.

Ta osnovna načela kršćanske mistike treba imati pred očima neprestano, ne želimo li se izgubiti u spletu mističnih pojava kod Ignacija i njegova ponašanja. Primio je, zasigurno, dar izvanredne ljubavi prema Isusu Kristu. Ali time nije ostao manje, izuzevši pogreške, čovjek-Ignacije. Jednostavno ,novo značenje poprimaju njegove osobine njegovi nedostatci po ljubavi koja ga zove i kojoj se predaje.

To se "obraćenje" nije zbililo najednom nego u razdobljima.

II. Razdoblja jednog obraćenja

Prvo razdoblje: Loyola (kolovoz-rujan 1521.)

Ignacijeva sloboda dugo se koleba između dviju ljubavi. Bolesniku

koji još samo sanja o svojoj Gospi, ne mogu pružiti viteških romana kojima bi rado hranio svoje sanje. "U kući ne nalaze ni jednog

jedinog (...). Onda mu donesoše jedan "Vita Christi" i jednu knjigu na španjolskom o životu svetaca."⁷ Osjetio je, kaže "neku privlačivost prema onome što se tu pripovijeda". Božanska privlačivost, bez ikakve sumnje. Ali, evo značenja što joj daje Inigo, po svom temperamentu: "Čitajući život našega Gospodina i svetaca on stade razmišljati i sam sebi govori: "A da ja učinim što je učinio sv. Franjo i što je učinio sv. Dominik?" Mislio je i na mnogo toga što mu se činilo dobrim i neprestano zamišljao teške i mučne podvige. Ako bi ih kanio izvesti, osjećao je da bi mu to bilo lako. Sva ta njegova razmišljanja svršavala su se riječima: "Sveti Dominik je učinio to, dakle i ja to moram učiniti; sv. Franjo je učinio ono, dakle i ja to moram učiniti". "Božanski titraj preobraća se u junačku sanjariju, bezuvjetni zahtjev, prezir svake prepreke jesu baš značajke toga plemića.

Dvije su ljubavi pred njim, obje plemenite, obje dostojne njegova ponosa. Sanjari da se takmiči sa svecima, upravo onako kako je sanjao da zadobije svoju Gospu. I o tom "sanja dva, tri ili četiri sata a da ne primjećuje". Između obje, koleba se, sve do dana kad je u radosti prepoznao znak "Duha Božjega" a u žalosti "znak đavla". Mjerilo jednostavno, prirodno, i ne bi ga trebalo suviše uopćavati. To ga otkriće dovodi do toga da razmotri svoj prošli život, da u njemu prepozna prisustvo grijeha i uvidi nužnost pokore. "Tada mu dođe želja da bi oponašao sveoe", veli sam. A to oponašanje dobiva oblik hodočašća u Jeruzalem. Izvest će ga čineći "s milošću Božjom sve što su činili (...) predajući se tolikim svojevolumnim neprilikama i oskudici koliko ih plemenit duh, raspaljen za Boga, obično želi."

To Ignacijeva otkrivanje vlastite tajne jest ganutljivo, ali ipak može biti povod raznim tumačenjima. Da li je to ljubav prema Kristu ili ljubav prema sebi? Ipak nam se čini da sve do ove točke njegova duhovnog razvoja Ignacijeva sloboda ostaje ropkinja njegova sna o junačkom djelu: na koncu konca upravo njega traži i njega želi naći u svojoj namisli hodošašćenja u Svetu Zemlju.⁸ Oponašati "plemenita i

za Boga raspaljena srca" za njega je još uvijek više nego "biti Bogom raspaljen". Njegovo obrazloženje ostaje više ljudsko nego duhovno. Tek postepenim uspinjanjem iskusit će istinsku duhovnu slobodu.

Drugo razdoblje:

Provala nadnaravnih pojava i unutrašnja promjena Iniga

Ignacije još nije shvatio da već uživa viđenje. "Jasno je gledao sliku Naše Gospe sa svetim Djetetom Isusom." Tu činjenicu treba zapamtiti, jer označuje početak "viđenja" koja će se množiti tijekom Ignacijeva življenja. Tako u Manrezi, gdje se posve suzdržava od mesa,

"vidi meso posve pripremljeno da se jede": vidi "Trojstvo, slikovito prikazano trima glasovirskim tipkama;10 zatim "kako je Bog stvorio svijet" ; zatim "čovještvo Kristovo", "Našu Gospu".12 Za putovanja u Jeruzalem "često mu se ukazivao Naš Gospodin".13 Na putu u Rim, u la Storta,14 u Rimu dok je izrađivao Konstitucije,15 ili izvan tog vremena,"vidi sad Boga Oca, sad sve tri Osobe Presvetog Trojstva, sad Gospu".16 Svako od . tih viđenja ima svoje posebno značenje, ali sva imaju zajedničko teme što ga po tom prvom viđenju u Loyoli već možemo točno odrediti. Inigo ga najprije smatra kao nekom "potvrdom" onoga što se tada zbiva u njemu. Nije odvojeno od njegovih skrovitih pitanja, ulazi u samo gibanje njegove duše kako se ono razvija toga časa. Zatim bilježi da je "kroz dosta dugo vremena primao izvanredno veliku utjehu". Naročito ustanovljuje da je viđenje proizvelo u njemu "odlučan" duhovni preobražaj: "Od toga mu se tako ogadio sav prošli život, naročito stvari puti te mu se učinilo da je netko izbrisao iz njegove duše sve slike (las es cies) što su u njoj bile urezane. Tako od toga dana pa sve do kolovoza 1553., kad su napisane ove stvari, nikada više na njih nije ni najmanje pristao." Ta je unutrašnja promjena tolika da nije mogla izmaći njegovom bratu "ni drugim osobama u kući". Još jedna zadnja značajna crta: Ignacijeva razboritost u tvrdnji: "Prema tome učinku (preobražaja) može suditi da viđenje dolazi od Boga, iako se nije usudio išta odlučiti o tome i iako ništa nije tvrdio više od onoga što je prije bilo." Što znači ta rečenica? Za Ignacija postoji sama činjenica viđenja. To je stvarno. Ali od koga dolazi? To je drugo pitanje. Može doći od njegovog sanjarskog temperamenta, od njegove žive mašte potaknute osjećajnošću; može doći od đavla (kao čudno viđenje "zmije, s mnogo pjega koje su svjetlucale poput očiju, ali oči nisu bile"17); može napokon doći od Boga. A dokaz da dolazi od Boga jest njezin trajni učinak obraćenja, to jest povećanje vjere, ufanja i ljubavi, jest napredak u dubokom priklanjanju njegova bića Bogu, konačno povećanje njegove unutrašnje slobode. Ovdje se osjeća oslobođen grijeha svoga prošloga života, "naročito stvari puti". "Potvrda", duboki preobražaj njegova duhovnog bića, stvaran i trajan napredak u "slobodi sinova Božjih", eto te ćemo značajke opet nalaziti u nebrojenim viđenjima, naročito u viđenjima u Cardoner-u i della Storta, za koje će Ignacije odlučno utvrditi da dolaze od Boga.

O tom vremenu u Loyoli treba podvući također tri točke, veoma važne, koje nam Ignacije povjerljivo otkriva. Već tada ne zadržava za sebe napredak u ljubavi prema Bogu, čini da se tim okoristi i njegova okolina.18 Tu je početak njegovih "duhovnih razgovora", onih "usrdnih" razgovaranja" koji će do konca biti jedan od najučinkovitijih njegovih apostolata, Drugo, prvi retci Duhovnih vježbi potječu iz Loyole: "Kako

je uvelike uživao u tim knjigama, dođe mu misao da iz njih, u obliku kratkog sadržaja, izvadi najvažnije stvari iz života Kristova i svetaca. Otpoče veoma brižljivo pisati knjigu.¹³ Savjesnost s kojom je nekad uređivao svoju osobu, prenio je sada na svoju duhovnu bilježnicu. Da li je već tada bilježio titraje duhova u svojoj duši? Ne kaže, ali sigurno je u pameti zadržao uspomenu na njih. Napokon treća crta jest da je u njemu nikla "mržnja na samog sebe" (el odio que contra si tenia concebido)¹⁰ u tolikoj mjeri da se bojao da joj neće moći "dati slobodan put" ako, po povratku iz Jeruzalema, ne stupi u kartuziju.

Nije, dakle još ni ostavio Loyolu, kad li je već borba između obadvije ljubavi u njemu došla do svršetka, Ali, ako je već "protjerao" svjetske misli, čini se da Bog još nije zauzeo svoje pravo mjesto u dubini njegova bića. Inigo, zapravo ostaje zarobljenik slike što si ju je stvorio o samom sebi: "Njegova (je) duša još slijepa, premda prožeta velikom željom da služi (našemu Gospodinu) prema svim rasvjetljenjima što bi mogla imati."²¹ Vladanje Inigovo na putu za Montserrat (veljača-ožujak 1552.) dokazuje to. Čudno sredstvo da pita Boga u stvari Maura,²² kao i držanje straže u noći Navještenja pred crnom Djevicom u opatiji,²³ eto to su više viteški čini nego čini čovjeka koga je uistinu Bog "zarobio" "Kako je imao duh ispunjen pripovijestima Amadis de Gaule-a i drugih knjiga iste vrste, dođe mu misao da ih oponaša. Tako je odlučio da čitavu noć probdije držeći stražu."²³

Treće razdoblje:

"Novi čovjek" iz Manreze (ožujak 1522. - siječanj 1523.)

Makar je kratko ostao u Montserrat-u, obavio je "opću ispovijed koja potraja tri dana". Shvatimo tako da se na tri dana povukao u samoću te kroz to vrijeme pripremio a onda obavio ispovijed. Da bi pomogli onima koji bi se povukli u tišinu, samostanci su se služili jednom knjižicom što ju je sastavio opat, obnovitelj opatije, Garcia de Cisneros, nećak slavnog kardinala Ximenes-a: "Priručnik za vježbe duhovnog života". Ta je knjižica skup sustavnih razmatranja koja mnogo naglašavaju, kao što i treba, pokajanje. Posebno se dojmila hodočasnika. Iz nje će Inigo za svoje Duhovne vježbe posuditi razmatranje, nazvano o trostrukom grijehu promatranje pakla, razgovor grešnika s Kristom na križu. Prvo, da tako kažemo, tehničko ulaženje Inigovo u duhovni život, ali i to osobito početak preobražaja što će ga doživjeti u Manrezi, Ignacijevi su životopisci nadugo opisivali njegov boravak u Manrezi. Želio je tamo ostati samo nekoliko dana prije nego će otići u Barcelonu i započeti hodočašće u Jeruzalem, Ostao je gotovo godinu dana. Zdravlje, kuga, zbog koje se nije smjelo u Barcelonu, odugovlačenje Hadrijana V

da konačno dođe u Rim, to su razlozi koji se navode da bi se protumačila promjena plana. Treba im, nesumnjivo, pridodati i dublje duhovne razloge. Bilo kako bilo, Manreza je za Ignacija, zasigurno, bila mjesto korjenite duhovne preobrazbe. On koji je navikao vladati se onako kako mu se htjelo i uostalom u tome uživao "skrajnu radost", eto "poče proživljavati veliku nestalnost" (a tener grandes variedades en su alma tako da se pita: "Kakav je, dakle, taj novi život što ga sada počinjemo. Zatim se diže orkan skrupula, tako žestok da bi ga presjekle "česte napasti", samoubilačke i "strašna odvratnost prema životu što ~a. je provodio, s jakim željama da ga napusti". Nenadano nastade stišavanje: "Nato Gospodin dopusti da se probudi kao iz nekog sna". Lako ćemo u tom kratkom izlaganju prepoznati običajni put kojim Gospodin vodi duše koje želi visoko dignuti u svetosti, i onu krajnost koja je obilježje svemu što se zbilo Ignaciju.

Poslije oluje (a možda već i za same oluje) nastala su za Ignacija "velika prosvjetljenja i utjehe". Od tih milosti često ističu samo ono što se naziva "viđenje na Cardoner-u". Autobiografija nas navodi na mnogo bogatiji sadržaj. "U tom razdoblju, veli Ignacije, Bog je postupao s

njim kao što učitelj u školi postupa s djetetom poučavao ga je."²⁶ Potrebno je zagledati polaznu točku: Ignacije toga časa zna o svojoj vjeri samo ono što je naučio u školi u Azpeitia, to jest nešto posve malo. On je "surov i neotesana duha", a nikog nije bilo da bi ga poučio. No evo što, prema vlastitom priznanju, u Manrezi uči od Boga; upoznao je 1. tajnu Presvetog Trojstva; 2. način kako je Bog stvorio svijet; 3. način kako Isus Krist naš Gospodin prebiva u svetoj Euharistiji; 4. čovječstvo Krista, po Gospi; 5. "mnogo toga, kako u duhovnom redu tako s područja vjere i pisama (to je "prosvjetljenje" s Cardoner-a). Sve kroz "viđenja", kratka, sažeta, gotovo djetinjiska, osim u petoj točki gdje nikakav vizuelni oslonac nije sudjelovao pri rasvjetljenju. A "poduke" što ih prima nisu jednostavna svjetla, nego preobražajna svjetla. O prvoj kaže: "Kroz cijeli život ostao mu je utisak da osjeća veliku pobožnost kad se moli Presvetom Trojstvu", o četvrtoj: "Ta su ga viđenja utvrdila i dala mu takvu sigurnost u vjeri da si je samome sebi često rekao da bi, da nema Svetoga Pisma da nas pouči o tim istinama vjere, bio spreman umrijeti za njih samo zbog toga što je onda vidio. Naročito s obzirom na pouku što ju je primio kod Cardoner-a, Ignacije je najodređeniji: "To (se zbilo) u takvom svjetlu da mu se sve činila ново." A Câmara je kao usput dodao još ovo sjećanje Ignacijevo: "To se zbilo tako da mu je u svijesti ostavilo takvu svjetlost te mu se čini da je neki drugi čovjek i da posjeduje neki drugi razum a ne onaj što ga je imao prije."

Ovaga puta evo nas uistinu pred korjenitom pojavom obraćenja, preobražajem tjelesnog bića u duhovno biće, da se izrazimo jezikom svetog

Pavla. "Homo novus", eto to je postao Ignacije. I ta se preobrazba zbilja u najtajnovitijem središtu njegove osobnosti. Od sada će njegovo "sjedinenje" s Trojstvenim Bogom biti trajno, nadvisivati u njemu svaku drugu ljubav. Uveden je u slobodu sinova Božjih.

Tri točke treba posebno istaknuti. Ponajprije javljanje posve prirodnih pojava, naročito "suze i pače jecaji". To su očito fiziološke popratnice njegove duboke promjene. Zatim, što se mene tiče, sklon sam vjerovati da "viđenja" ("tri glasovirske tipke" za Presveto Trojstvo; "bijela stvar iz koje je izbijalo nekoliko zraka" za stvaranje; "bijelo tijelo, ni veliko ni maleno i bez razgovijetnog uda" za čovječnost Kristovu, te to više "stvar tako lijepa i s velikim brojem očiju) nisu drugo nego psihički zaostatci njegova dubokog uzbuđenja, a njihova jednostavnost posvema odgovara prirodnoj Ignacijevoj maštovitosti. I konačno činjenica da se poduke s Cardoner-a izvode rasvjetljenjem a ne "viđenjem", dakle bez snažnog potresa osjećajnosti, čini se da posve potvrđuje našu hipotezu. Nije važno, bitno nije u tom. Bitno je što Ignacije trideset godina poslije događaja, nakon što je doživio i druge milosti i druga viđenja, može točno odrediti "unutrašnju svoju obnovu iz vremena Manreze."²⁹

Druga točka koju treba istaknuti jest da su te izvanredne milosti Manreze, kao i one iz Loyole, povezane s "usrdnim razgovorima", s "duhovnim razgovaranjem" s okolinom.³⁰ Taj "novi vojnik Kristov", kako se sam naziva, i dalje zrači oko sebe. Takvi razgovori znače po za njegove sugovornike: "Osim svojih sedam sati molitve, radio je na tome da pomogne na duhovnim putovima nekoliko duša koje su ga posjećivale."³¹ Napokon odluka, koja naglošću baš pristaje Ignacijevu stilu: "Čim su počele božanske utjehe i kad je vidio plod što ga je imao iz razgovora s dušama, napusti ispade kojima se prije bio predao. Već tada odreza nokte i kose."³¹ Kose, "imao ih je veoma lijepe", ali ih više nije njegovao poslije obraćenja.

Ovdje se dotičemo veoma važne točke i koja će se i dalje razvijati u Ignacijevu ponašanju. To bi se moglo nazvati ustupcima mistika radi učinkovitijeg apostolata. Ljubav Božja kad je prožela dušu, priklanja je svom svojom težinom da prezire "stvari svijeta" i pače da pođe skroz naskroz protivnim smjerom od onoga što je nekad bila prigoda za grijeh. To je hodočasnik najprije učinio. Prekid s prošlošću, sa sredinom, sa svjetskim životom, s obitelji, bio je korjenit, potpun. A evo prvog čina po kojem se vraća na ono što je potrebno: obrezuje nokte i kose... Uskoro će to biti studij, a za studij, novac, kasnije veze, uljudnost. Njegovi asketski prohtjevi ustuknut će svaki put kad to zatraži bolji apostolat - ali samo onda kad su sve te stvari same po sebi "ravnodušne"

To je sada uistinu "obraćenik", slobodan čovjek, koji iz Manreze odlazi u Jeruzalem; u veljači 1522.

Četvrto razdoblje:

Jeruzalemsko hodočašće (veljača 1523.-korizma 1524.) i duhovno iskustvo s Puta

Ignacije će napokon ostvariti svoj veliki san takmičenja sa svecima i izvesti junačko djelo u službi svoga poglavara, Krista našega Gospodina. Ali to će izvesti s novom dušom: ljubav prema Gospodinu, a ne više ljubav prema sebi.

Ipak je značajno da ta ljubav, koja je od sada njim ovladala više nego on njom vlada, još nije preobrazila njegov prirodni temepyramenat. Mogli bismo, bez natezanja tekstova, postaviti usporedo ili jedno iznad drugoga jeruzalemsko hodočašće i pampelunsku dogodovštinu. Brzina i čvrstoća odluke, upornost u vjernosti idealu o kom sanjari, snaga djelovanja oko sebe, preziranje svih zapreka i svih prigovora isti su i ovdje i tamo. Ali sve-je poprimilo novo značenje. Ovdje jest pouzdanje u sebe tamo pouzdanje u Boga, vjera, ufanje i ljubav. Ovdje jest želja za slavom, tamo "strah od isprazne slave" i želja "veće slave slave Božje".³

Put u Jeruzalem ostavit će dubok biljeg na Ignaciju. To je pravo sudrugarstvo s Kristom u njegovoj povijesnoj stvarnosti. Utjelovljenju, mucu čovjeka, u Uskrsnuću. To je uranjanje u događaj Duhova i otajstva Crkve. Taj jeruzalemski Put jest iskustvo jedinstveno, temeljno, iskustvo mističnog življenja. Od sada nezaboravno iskustvo. Cio život Inigo će ostati "hodočasnik" pa i kad će biti zatvoren u Rimu poradi svojih dužnosti kao general. "Putovi svijeta bit će tada za njega samo istovjetnost s jeruzalemskim Putem, božanski produljenim Uzvišenjem Isusa Krista.

Inigo polazi u Jeruzalem s točno postavljenom zamisli: "Njegova je dobro promišljena namjera bila ostati u Jeruzalemu da tamo stalno posjećuje sveta mjesta. Osim te pobožnosti imao je i nakanu pomagati dušama.

Ta je odluka stvorena ,prije ukrcavanja, jer,"za tu svrhu nosio je pismane preporuke za gvardijana (franjevaca)". Potpuno je odlučio da će putovanje i boravak ostvariti u potpunom , korjenitom siromaštvu, pripravan izložiti život, zdravlje i, da se tako kaže, ćud nametnuti Bogu. "Premda su se neki bili ponudili da ga prate, htio je putovati bez sudruga, jer je za njega bilo bitno imati Boga za jedino utočište."

Pošto si je evrsto odredio cilj, ništa ga neće moći od njega odvratiti. Ne zna ni talijanski ni latinski, trebao bi mu tumač. "Odgovorio je pa da bi se radilo o sinu ili bratu vojvode de Cardona, neće ići u njegovu društvu. Htio je stvarno izvršivati tri kreposti: ljubav, vjeru

i ufanje." Bez zaliha, bez novaca. Ako ih primi, brzo si predbacuje da je to slabost, zbog toga osjeća "skrupule", dijeli ih on ostalim siromasima. Odbija pače da se podvrgne nekim formalnostima: nema svjedodžbe o zdravlju (iako je kuga u Veneciji). "Nije se baš naročito trudio da dozna ili potraži kako se prevesti preko mora". Turci su zauzeli Rodos i drže Sredozemno more, pa od puta odustaju mnogi koji su htjeli putovati u Jeruzalem. Inigo je od onih koji ostaju uporni. Napokon, se urkrca, bolestan, usprkos suprotnom mišljenju liječnika. "Kad bi bilo da pođe dati se pokopati u Jeruzalemu, ukrcao bi se svakako." Na Cipru prekrcavanje u drugi brod, a "on nije nosio sa sobom drugih zaliha osim ufanja u Boga." To bi bilo iskušavanje Boga, da hodočasnika nije ispunjalo "uvjerenje": "U svojoj duši bio je posvema siguran da Bog neće izostaviti a da mu ne pribavi sredstvo za odlazak u Jeruzalem, i to mu je davalo toliko pouzdanje da u njemu nisu mogli pobuditi nikakvu sumnju svi dokazi i sve bojazni što su mu ih iznosili." Zaista je jeruzalemski Put na svoj način pravo mistično iskustvo.

Ipak u Jeruzalemu hodočasnik mora kapitulirati. Ne bez borbe i to borbe do kraja. Kad izjavljuje franjevačkom gvardijanu da kani "iz pobožnosti ostati tamo", ovaj mu suprotstavlja oskudicu u samostanu. "Hodočasnik odgovori da ne očekuje ništa od samostana osim da se može od vremena do vremena ispovjediti." Gvardijan tada prepusti odluku provincijalu, ovaj odbija: "Mnogi su stvarno imali istu želju, ali ovaj je bio uhapšen, onaj pak umro. Prema tome morao se pripremiti da već sutra putuje natrag." Hodočasnik ostaje tvrdoglavo pri svome: "Odgovori na to da je njegova odluka dobro promišljena i da smatra da je se za ništa na svijetu ne smije odreći. Uljudno mu je dao razumjeti da, usprkos njegovu nepovoljnom odgovoru, nikakav strah neće ga nagnati da napusti odluku, osim ako bi to morao učiniti pod prijetnjom da griješi." Provincijal mu na to zaprijeti bulama Apostolske Stolice koje mu daju vlast da izopći svakoga koji mu uskrati poslušnost. Hodočasnik popusti. Istaknimo tu prvu Ignacijevu kapitulaciju. Ako popušta, popušta samo pred odlukom Crkve, ali tada njegov je odgovor jasan, iskren, neposredan. Već sutradan ukrcao se za Cipar.

Znatan je duhovni napredak što ga je Ignacije ostvario za tog hodočašća. Ništa, nesumnjivo, ne može biti veće od onoga što je iskusio u Manrezi. Ali u tom dubokom proživljaju koga su prouzročila prosvjetljenja ili unutrašnji titraji, dodir sa zemljom u kojoj se rodio, živio umro i uskrsnuo Gospodin, stvara neke vrste stvarnu ravnotežu". Jeruzalem, da tako kažemo, pere s Inigove pobožnosti svaku trosku sanjarenja i mudrovanja. Ne da ne bi i nadalje milosno bio podarivan nadprirodnim pojavama pa i samim brojnim "viđenjima", nego past će u oči u onom što on o tomu govori nema ništa što bi se ticalo Trojstva ili

božanske Bitnosti, nego se sve odnosi na povijesnu osobu Utjelovljene Riječi.³⁴ Umjesto onog izgubljenog pisma u kojem je pripovijedao o svom putovanju,²⁵ barem imamo opis njegova posljednjeg hodočasničkog dana. "Kad je to (odlazak) uređeno, pa kako se vraćao, dođe mu živa želja da još jednom prije odlaska ode posjetiti Maslinsku goru."³⁶ Zašto? "Na Maslinskoj je gori jedan kamen s kojega je naš Gospodin uzišao u nebesa i na njemu se još vide otisci njegovih nogu. To je baš htio ponovno vidjeti." No "oni koji tamo idu bez jednog Turčina kao vodiča, izlažu se velikoj pogibelji." Ništa za to. Inigo se odvaži sam. Davši stražarima nožić iz svog pisaćeg pribora, dobi dopuštenje za ulazak u svetište. Pomoli se i ode. Najednom se sjeti "da nije dobro pogledao na kojoj je strani desna noga a na kojoj lijeva." Vraća se natrag i ostavši ovoga puta bez škarica, može ponovno ući. U samostanu na Brdu Sion, u kojem je boravio, primijetilo se da ga nema i poslaše u potragu za njim "neko~ kršćanina iz gradske straže", to jest nekog Sirijca, polu-sluga polu-vojnika. Taj ga snažno zgrabi i zaprijeti mu toljagom. "Idući tim putem, činilo mu se da neprestano vidi Krista iznad sebe i sve do ulaska u samostan ta će utjeha potrajati sveudilj i veoma snažno." Ta dogodovština nam otvara neke zanimljive poglede: Ignacijev upravo sitničav smisao za stvarnost u pobožnosti, prezir uputa o razboritosti, veza između njegovih "viđenja" (pa makar se ne radilo nego samo o prirodnom maštanju, što izgleda da je tako bilo) i njegova ganuća, njegove "utjehe", prvenstvo krističkih viđenja pred trojstvenim viđenjem na tom hodočašću jeruzalemskom, sve je to tu sabrano. I zbog tog samotnog bijega na Maslinsku goru Ignacije čuti "snažne utjehe". Već mnogo puta on je iskusio takve osjećaje, "U radosti" je dovršio cijelo to hodočašće: u silnoj radosti, koja ga je svega prožela, zahvatila cijelo njegovo biće, u radosti koja je u isti mah "utjeha i snaga" (mucha consolacion y esfuerzo). Punim grudima udiše slobodu Kristova Puta. Ništa u njegovu životu neće nadmašiti to što je tada iskusio, naprotiv to će se iskustvo kao neki tajni izvor pronalaziti u Svemu što će od sada ostvarivati. On je konačno i Stalno "hodočasnik Kristov".

Odbijanje franjevacu da mu dopuste boravak u Jeruzalemu postavlja hitan problem: "Quid agendum? Što sada?" Kartuzija? Ne, odlučno ne, to nije njegov put. Zaista on cijeni život kartuzijanca, život "za Boga sakriven u Isusu Kristu", jednostavnost i strogost, postove i pokore. Ali samoća njemu ne odgovara, osjeća u sebi nagon i već je okusio nasladu "pomagati duše". U tom smislu usmjeruje svoj život, prema Božjim znakovima. Odlučuje "ići tako po svijetu". Potican trajnom željom "ići uvijek naprijed" svjestan je svoga siromaštva, da tak

kažemo katehetskog siromaštva, pa ga želi nadopuniti, jer "pučki učitelj", koji ga je tako prosvijetlio u Manrezi, nije bio profesor teologije. Gorljivost duše, iskustvo Božjih putova, čak ni snaga vjere ne čine nekoga mjerodavnim, ne zamjenjuju nedostatak "kulture". Treba mu "studirati". Studirati s prevaljenih trideset godina? Je li to vazno? Vratit će se, dakle, u Barcelonu.

Odluka je ozbiljna. Ima nekoliko mjeseci Inigo je ponovno stao paziti na svoje nokte i na kosu jer mu se činilo da to traži "pomaganje dušama". Sada, isti ga razlog navodi da popusti u jednoj drugoj točki studij. Da ali već tada zna kolikoj se pogibelji izlaže? Zasada ponovo prevaljuje jeruzalemski put ali u obrnutom smjeru, ne bez dogodovština. Od Ferrare do Genove zemlju su zaposjele čete Karla V. i Franje I; od Genove do Barcelone more drži admiral Andrea Doria. Što se to njega tiče? On ide svojim putem, obučen kao prosjak: "Hodočasnik nije imao drugog odijela osim starinskih hlača iz grubog platna koje su mu dopirale do koljena i ostavljale noge gole, cipele, prsluk od crnog sukna sav poderan na ramenima i kratku i izlizanu pelerinu." Ne bi dobro došao tko bi mu davao savjet o najjednostavnijoj razboritosti. "On ne sluša ničiji savjet."

Peto razdoblje:

Vrijeme studija: Barcelona, Alcala, Salamanca, Pariz (1524-1535) ili uzmak mistike

Ne dajimo riječi "uzmak" ništa ni najmanje od značenja "napuštanja". Ona samo označuje da će se mistika, kroz ovo razdoblje, morati "složiti se" s drugim brigama. Mogli bismo od Ignacija posuditi njegov vlastiti izraz kakvog ga nalazimo u jednoj povjerljivoj izjavi Laynezu: "u vrijeme rastresenosti studijem (el tiempo de la distracido de su est dio)"³⁷. Ali taj nam izraz izgleda još neodređeniji nego "uzmak".

Ponajprije, jedna je činjenica sigurna. Prihvaćajući se studija, Ignacije nije odmah znao da se studij neće moći pomiriti sa siromaštvom, molitvom, mrtvljenjem, apostolatom hodočasnika.

I još jednom, naučilo ga je to "iskustvo": Uistinu je teško istodobno biti i "hodočasnik" i student. Već prvih dana svoga studija kod magistra Ardevol-a u Barceloni opazio je to. Istina, prihvatio se početka latinske gramatike "s mnogo revnosti". Ali, "kad je htio učiti napamet, kao što je to često nužno za početke gramatike, nadolazila su mu nova svjetla s ponovnim užitkom za duhovne stvari. Bilo je tako da nije uspijevaao zapamtiti gramatička pravila. Uzalud se branio, nije ih mogao odagnati." Ipak jedno obećanje "s mnogo čvrstoće" pred magistrom Ardevol-om bilo je dostatno, ovaj puta, da oslobodi Inigov duh za zahtjev gramatike. "Osjećao je veliku odbojnost prema studiju, izvješćuje Laynez,

jer se radilo o gramatici i ljudskim stvarima, bljutave ako se usporede s nebeskim."38

Nije bila samo gramatika kriva. Ista poteškoća iskrсну u Parizu, kamo je poslije neuspjeha u Alcali i Salamanci došao upisati se na predavanja iz umjetnosti, to jest na filozofiju: "Čim je počeo ići na predavanja na fakultet, iste napasti koje su ga snalazile dok je učio gramatiku u Barceloni, opet ga stadoše napadati. Za vrijeme predavanja nije mogao usredotočiti pažnju zbog brojnih pobožnih misli koje su mu nadolazile." I evo ga, ponovi podvig iz Barcelone. "Videći da na taj način slabo napreduje u književnosti, potraži svog profesora i obeća mu da neće propustiti ni jedno njegovo predavanje dok god bude mogao naći kruha i vode za svoje uzdržavanje. Poslije tog obećanja ostaviše ga sve te pobožne misli što su mu dolazile u nevrijeme, pa je mirno napredovao u studiju." Ako je o tom vjerovati Ribadeneyri, žrtva je Inigova išla pače mnogo dalje. Oba "supatnika" iz Svete Barbare, Inigo i Pierre Favre načiniše sporazum da neće razgovarati o Božjim stvarima jer, "čim započnu, zaboravljaju Aristotela i njegovu logiku".39 Pače Ignacije se odriče - trenutačno a ne bez iznimke - s bilo kojom osobom "govoriti o Božjim stvarima. Ali kad predavanja svrše, opet ćemo nastaviti naše običaje".

To prvo ograničenje mistike studijem pratit će druga još dublja ograničenja. Da li će Inigo postići akademske stupnjeve - i to stupnjeve koji su onda jako skupo stajali? Opredijelio se da postane maturant, pa licencijat, zatim magister, usprkos svemu što ti naslovi mogu izazvati taštu slavu. A zatim, da se može živjeti, trebalo je novca. Prošiti, bio bi kraj studija! Obratiti se na dobročinitelje, koji bi te, jednim samo darom, oslobodili svake novčane brige barem za godinu dana? Pa neka, ali trebalo je ići prošiti čak u Flandriju, ili pače u Englesku kod bogatih španjolskih trgovaca. Tim više što uskoro Ignacije ne prosi više samo za sebe, nego za svoje sudrugove. Pa makar kako lako bilo dobiti kesu, nije to više ono lijepo "ufanje u Boga" s jeruzalemskog hodočašća!

Nema sumnje, Inigo prihvaća svaku prigodu koja mu se pruža da bi ugasio žeđ za trpljenjem i poniženjima, a u tom pogledu potpuno su ga zadovoljile tamnice u Alcali i Salamanci. Jednom sucu, koji se čudi što nije jednoga dana pobjegao kao i ostali zatvorenici, odgovara: "Za mene nema toliko rešetaka i lanaca u Salamanci, a da ih još više ne bih želio iz ljubavi prema Bogu." I opet bez sumnje on je s veseljem ponovo na putu, ako je potrebno, i na njemu nalazi ponovno svoje drage pokore mrtvljenja, postove. Putovanje ~ što ga poduzima u Rouen, da sretne lopova koji mu je pokrao njegov prvi novac, obavlja "bez pila, bez jela, bosonog

I opet bez sumnje, prkosi on svojoj odbojnosti tako da svojim ustima prinosi ruku bolesnika zaražena kugom. Svi ti čini, u kojima susrećemo obraćenika koji se htio natjecati sa svetima, ne rješavaju problem što se od sada postavlja pred njega. Ne živi se u sveučilišnoga svijeta ako nećemo prihvatiti njegova potrebna ustrojstva, časti, novac, zdravlje. Kako izmiriti što izgleda neizmirljivo? Ribadeneyra nam svjedoči, na primjer, dok je Inigo studirao, zadovoljavao se prisustvovati jednoj misi i obaviti kratku molitvu. A o. Guibert piše: "Što se tiče njegove molitve, nema razloga vjerovati da je bilo prekida ulivenih milosti i povratka na jednostavnu logiku i domišljajnu molitvu, pa i posve pojednostavljenu. Njegov način sjedinjenja s Bogom morao je zadržati značaj pasivnosti što ga božanska Providnost ne običaje oduzimati uistinu vjernim dušama, ako im ga je jednom utisnula (...). No upadljivija i izvanrednija očitovanja božanskog djelovanja nisu više za njega ono što su bila u Manrezi i što će opet biti u Italiji i u Rimu." Pa dobro! Ali mi bismo rado znali kako je Inigo, kao student, uspio uravnotežiti u svojoj duši i savjesti mističnu želju s uvjetima svoga življenja. Jedno bi se rješenje nazrijevalo kad bismo bili sigurni da već za tog pariskog vremena "Načelo i Temelj" sa svojim pravilom "tantum quantum" s obzirom na upotrebu stvorenih dobara, već zauzima u Vježbama dakle u Inigovoj duhovnoj misli, ono mjesto što ga je zauzimalo u konačnoj redakciji, ali o toj točki stručnjaci nisu složni.⁴² Ako bi, kako to misli o. Guibert, redakcija i konačan oblik tog bitnog teksta bili iz pariskog doba, to bi značilo da su duhovne poteškoće kod Ignacija izazvale duboko razmišljanje i da su ublažile sve ono što je za hodočasnika bilo bezuvjetno. Na žalost prepušteni smo pretpostavkama.

Te nam godine studija otkrivaju jedan drugi važan razvoj hodočasnikove mistike. Razvoj a ne preobražaj, jer se nalazi u logici njegove apostolske zamisli. U Barceloni, Alcali, Salamanci, u Parizu Inigo okuplja oko sebe sudrugove. U Barceloni Calixte de Sa, Juan de Artega i Lope de Caceres, pa kasnije Juan Raynald. U Parizu Peralta, Castro, Amador, no naročito oni koji mu ostadoše vjerni: Piere Favre, Frances Xavier de Jassu, Laynez, Salmerón, Simon Rodriguez, Bobadilla. Što znači to sudrugarstvo? Ako vjerujemo samomu Ignaciju u njegovoj Autobiografiji, njegova je želja istodobna s odlukom da će studirati da bi "činio dobro dušama": "U Salamanci, kad je bio u zatvoru, nije napustio želje (...) da okupi nekoliko muževa, zagrijanih za isti ideal i da zadrži sudrugove što ih već ima." Polanco godine 1548. dodaje i jasnije to osvjetljuje: "(U Alcali) stala mu se javljati želja da si pridruži, u svoje društvo, nekoliko osoba koje će slijediti zamisao, koju je već tada imao, da pomažu popraviti pogreške što ih je gledao

u služnju božjem i da budu kao trublje Isusa Krista, a imao ih je već četvoricu sudrugova.

Uglavnom, o tih trinaest godina Inigova studija imamo samo djelomičan, dosta neujednačen pogled na njegov mistični život. Isto tako kao što ne znamo - i to je velika šteta - baš mnogo o teološkom obrazovanju što ga je stekao u Parizu i koje je moralo imati odraza na njegovu molitvu. Ako možemo tvrditi da je kroz sve tri godine, dok je pohađao predavanja na Filozofskom fakultetu, hranio naročito Aristotelom i da (listopad 1529.- listopad 1532.) je odlično položio ispite, manje smo obaviješteni o onome što je naučio iz teologije kroz osamnaest mjeseci što ih je posvetio svetoj znanosti. I još, tih "osamnaest mjeseci", što su potvrđeni u njegovoj diplomi magistra filozofije, mogu li biti tek samo administrativna formula: to je bilo nužno školovanje da bi se postigla diploma magisterija. Možda je Inigo stvarno posvetio više vremena teologiji, a može biti i manje, uzmemo li u obzir njegova putovanja bolesti, apostolat. U kolikoj mjeri je bio upućen u idejna gibanja što su već tada uzbuđivala sveučilišni svijet u Parizu: humanizam, reformatizam, protestantizam, te kakvo je stanovište zauzeo s obzirom na te "novotarije"? Treba priznati da ne znamo Bog zna što i da smo natjerani na dosta sumnjive rekonstrukcije. Iz njegova savjeta Bobadilli da se prihvati teologije kod dominikanaca i franjevacu radije nego da studira hebrejske jezike,⁴⁶ ne može se, izgleda, povući nikakav zaključak, jer se radi o osobnoj stvari više nego o načelnoj. Još i više, kao što to često biva, razgovori među tim studentima morali su izvršiti barem isto tako odlučan utjecaj na njihovu naukovnu izgradnju kao i najznanstvenija predavanja koja su pohađali. Sve je, naime, bilo usmjereno na pomaganje duša. Bilo kako bilo, ne čini se da su studije duboko izmijenile Inigov "katekizam" ni znatno obogatile njegov mistični život.

A ipak, za vrijeme toga pariskog razdoblja, zbio se odlučan događaj zavjeti na Montmartre-u.⁴⁷ Ta obaveza, tako duhovno čvrsta i tako divna u teološkom smislu, umiruje nas, ako treba: Inigo uvijek živi i radi da njegovi sudrugovi žive u ozračju Manreze i njegova hodočašća na sveta mjesta. Vrijeme studija, uzmak mistike kod Iniga? Možda, ako se radi o nadnaravnim pojavama. Zaista ne, radi li se o njegovoj istinskoj, o njegovoj dubokoj duhovnoj slobodi. Ona se ne povlači trenutačno nego samo da bi se doskora razvila u svoj svojoj punini, u svećeništvu usmjerenom prema "službi i hvali" Boga našega Gospodina.

Šesto razdoblje:

Punina kršćanske slobode (Azpeitia - Venecija - Rim, 1435.-1539.)

Godine 1535. Inigo je prebrodio tešku zdravstvenu krizu, pa ostavlja sudrugove u Parizu i putuje u Azpeitiju. "Liječnici su rekli da ga samo rodni zrak može izliječiti".⁴⁸ Osim toga, poslije zavjeta siromaštva trebalo je urediti stvari sudrugova iz Španjolske. Kasnije ćemo se vratiti na pno što je izvršio u Azpeitiji. Nakon što je pohodio rodbinu nekih sudrugova, ukrca se u Valenciji za Genovu premda su mu govorili da Barbarossa krstari obalnim područjem "s mnogo galija".

Iskrcavši se u Genovi, zaputi se u Bolognu. Na tom je putu morao mnogo toga pretrpjeti. Spomenimo usput da je tijekom toga putovanja osjetio jedini "veliki strah" što nam ga Autobiografija priznaje. Iz Bologne dođe u Veneciju. Da li je još studirao teologiju, prekinutu u Parizu? U svakom slučaju, ako je studirao, studirao je sam i nipošta nije odustajao "da se posveti davanju Duhovnih vježbi i drugih duhovnih razgovora". Sudrugovi iz Pariza (sada ih je devet) stigoše k njemu početkom 1537. poslije odisejade koja je morala obradovati hodočasnikovo srce. Dva ili tri mjeseca kasnije svi oputovaše prema Rimu - osim Iniga -, da bi tamo dobili blagoslov za putovanje u Jeruzalem i isposlovali odobrenje da se dadnu rediti. Putovanje tamo i natrag "pješke i prosjačeći" u malim skupinama po trojica. Po povratku u Veneciju svi koji nisu bili svećenici zaređeni su u lipnju 1537. "naslov dragovoljnog siromaštva i dostatnog znanja." Tada, čekajući prigodu da "pređu u Jeruzalem" razdijeliše se opet na male skupine i pođoše u samoću u okolici Venecije da se sprema za služenje mlade mise. "Proveli su tamo četrdeset dana ne radeći drugo nego su samo molili."

Prvih dana rujna okupiše se svi oko Ignacija u San-Pietro-in-Vivarolo, te novi svećenici, osim Ignacija i Rodrigueza, odslužiše svoju prvu misu. Još su dva mjeseca proživjeli zajedno u Vicenzi uz molitvu duhovne razgovore i malo propovijedajući puku.

O svom mističnom životu u Veneciji i Vicenzi Ignacije nas obavještava trijezno, po svom običaju, ali krasno: "Tijekom boravka u Vicenzi, protivno onomu što se zbivalo u Parizu, hodočasnik je imao mnoga duhovnih viđenja, brojnih i gotovo neprestanih utjeha. Za vrijeme svihi tih putovanja, a naročito u Veneciji, kad se pripremao da primi svećeničko ređenje i kad se pripravlja da rekne misu, primio je velikih svrhunaravnih pohoda sličnih onima kojih je obično imao u Manrezi." Manreza! To oživljavanje uspomena znači sve. Manreza, ali Manreza obogaćena Kristovim svećeništvom. Ovaj put to je potpuna provala mističnog života zapljuskuje Ignacijevu dušu, to je punina ljubavi, vrhunske kršćanske slobode, kako kaže sveti Pavao. O tom vremenu u Veneciji

i Vicenzi zadržat će Ignacije ne bolnu želju - jer ta će milost i dalje trajati - nego prisutnost, kao prisutnost najuzvišenije radosti eto je duša može uživati ovdje na zemlji. Nešto od tih najdubljih osjećanja prelazi u pismo što ga piše u kolovozu 1537. svom prijatelju Petru Contarini-ju: "Svaki dan sve više doživljavamo istinu riječi oni koji nemaju ništa, a posjeduju sve (2 Kor 6, 10). Sve, mogu to reći, sve što je Gospodin obećao nadodati onima koji traže najprije Kraljevstvo Božje i njegovu pravdu. Ako je sve dano, i preko mjere, onima koji traže Kraljevstvo Božje i njegovu pravdu, zar će moći uzmanjkati nešto onima koji traže jedino pravdu Kraljevstva Božjega i samo Kraljevstvo (...). Onima, velim, koji nisu razdijeljeni: onima koji upravljaju svoja oba oka na nebeska dobra?"⁵² Što je čudna, ako pri kraju dugog vijećenja prije nego što će se rastati, sudrugovi odlučuju odgovoriti onomu tko bi ih zapitao za ime, "iz Družbe smo Isusove".⁵³ Nije to oholost, kao što će ih kasnije često zbog nje optuživati, to je punina ljubavi i duhovne slobode.

U studenom, "upravivši oba oka na nebeska dobra", to jest na Isusa Krista, Ignacije se zaputi u Rim, s Laynezom i Favreom. Na putu, prema mjestancu la Storta, kojih četrnaestak kilometara od Rima, doživi mističnu milost što je obično označuju imenom "viđenje kod la Storta".

Nisu li neki životopisci svetaca odviše odijelili to viđenje od sveukupnog Ignacijeva mističnog života? I nisu li tako, zapravo, naškodili ovomu? Stvarno, što se naziva viđenje kod la Storta, trebalo bi nazivati viđenja kod la Storta. Ako se želimo pozvati na najsigurniji izvor o tom događaju⁵⁴, a nije ignacijanski, to jest na spis što ga je o tom iznio Laynez na konferenciji svima rimskim ocima 1559., sjećajući se neposrednih Ignacijevih otkrića o toj tajni, treba nam razlikovati barem dva uzastopna vremena za tu objavu. Ponajprije kroz više dana Očeva unutrašnja riječ utiskuje se u srce Ignaciju za vrijeme mise: "Bit ću vam milostiv u Rimu" (vama: množina); a drugi put (po un altra voce) to je bez sumnje zgoda iz la Storta, kaže Laynez "učinilo mu se da vidi Krista s križem na ramenu, a kraj njega Vječnog Oca koji mu kaže: "Hoću da uzmeš ovoga za svoga slugu." A onda ga Isus uze i reče: "Hoću da nam služiš" Ovaj put riječi ("ti")i kretnje označuju samo Ignacija. To svjedočanstvo, samo po sebi, poziva nas dakle da ne govorimo kao da se sve dogodilo u kapelici la Storta i jednom samo.

Ali zašto se ne bismo držali trijezne (Ignacijeva. povjerljiva izjava u AutobioFrafiii? Ona se slaže sa svim što do sada otkrili o pojavi "viđenja", tako neobičnoj kod Ignacija.

"Bio je odlučio, kaže nam Autobiografila, ostati godinu dana a da ne rekne misu, nego da se priprema i moli Gospu da se udostoji staviti

ga uz svoga Sina." Duga želja koja je nastala još u lipnju 1537., i za koju je mnogo molio Djevicu . 56 "I jednoga dana, kad se nalazio u jednoj crkvi da moli - bilo je to nekoliko milja prije nego će doći u Rim - osjeti takvu promjenu u svojoj duši i vidi posve jasno da ga Bog Otac stavlja uz Krista, svoga Sina, da se ne bi nikad usudio posumnjati da ga je Bog Otac stavio uz svoga Sina." Dakle, najprije preobražavajuće prosvjetljenje što izazva kod njega duboki čuvstveni potres. To prosvjetljenje praćeno je jednim "viđenjem", ali se s njime ne miješa: Ignacije ne kaže određeno da li se radi o jednom "izvanjskom" ili jednom "razumskom viđenju". On ne govori o "riječima" što ih pred njim izmijeniše Otac i Sin. Napokon za Ignacija slijedi učinak nepomućenog i trajnog uvjerenja. Zar jezgrovitost tog Ignacijeva opisa ne vrijedi više od svih poljepšavanja i prepričavanja hagiografske mašte? I nije li pristupačniji, našem duhu? Božje djelovanje dopire do najtajnijeg u srcu, ali u visokom stupnju jakosti (a to je nova milost) ono se odražuje na osjećajnosti i mašti, a tada poprima oblike svojstvene prirodnom temperamentu onoga koga Bog tako obdaruje milošću. Budući da je Ignacije "vidjela" i "volja", izvanredna milost sjedinjenja pretvara se u viđenje i u uvjerenje. I takav tijek razvoja tim je razumljiviji što je događaju prehodila duga želja i usrdna molitva.

Povezane tako sa svim mističnim životom Ignacijevim sve tamo od obraćenja, uključena u onaj poriv ljubavi već od Loyole nukalo je Ignacija neka nasljeđuje Krista, neka se sjedini (u Ivanovom značenju toga izraza) s Kristom, neka radi i trpi za njega na veću slavu Oca, "to" viđenje kod la Storta ukazuje se kao povlašteni čas neizmjerljivo jednostavan - u kojem se kristalizira sudbina jednog čovjeka, sudbina providnosnoga njegova poslanja i svega njegova djela. Ako je, kako to neki tvrde, viđenje kod la Storta proročansko, onda je to u prvom redu jer ono "potvrđuje" cijelu jednu milosnu prošlost.

Malo zatim ušli su u Rim Ignacijd, Laynez i Favre.

Sedmo razdoblje:

Ignacije u Rimu (1537.-1556.)

O. de Guibert, uostalom jedan od najboljih analitičara mističnog života Ignacijeva⁵⁷, svojoj studiji o tom razdoblju od devetnaest godina daje naslov "vrhunac". Ima pravo, ali pod uvjetom da se taj vrhunac ne gleda kao neki samotni vrh što se nadvija nad predjelom, nego kao najvišu, najčišću točku jednog prostranog gorskog lanca.

O tom mističnom Ignacijevom životu obilna su svjedočanstva suvremenika. Ali nijedno nije ravno uspomenama samoga Ignacija.

Na koncu Autobiografije, koja se zapravo svršava aferom Mainardi(1538.), Câmara je mogao dodati nekoliko zadnjih povjerljivih izjava

Ignacijevih o načinu kako je sastavljao Duhovne vježbe i Konstitucije. U tim kratkim bilješkama Ignacije nam stvarno pomalo otkrinu riznicu svoga mističnoga života za vrijeme godina uprave pa kaže: "Mnogo je vrijeđao našega Gospodina od časa kad je započeo služiti mu ali nije nikada prista ni na koji smrtni grijeh. Naprotiv rastao je (crescendo) uvijek u pobožnosti, to jest u lakoći da nađe Boga, a sad više nego ikada⁵⁸, i svakog časa kad je želio naći Boga, našao ga je.⁵⁹"

Ponešto prignječeni brojem natprirodnih pojava, koje su preplavile Ignacijev život i još ga preplavljaju, drago nam je što možemo iznijetu opću i kao sveobuhvatnu povjerljivu izjavu, po kojoj on nama postaje mnogo shvatljiviji. U njoj pronalazimo temeljno iskustvo svetaca: posve živu svijest o prošlim grijesima i o sadašnjim sitnim propustima uz usporedni osjećaj prisutnosti i djelovanju Božjem u njima. Ignacije nam svojom izjavom točno kaže da je ta svijest i osjećaj - premda ne zaslužen - trajan i da mu budi posve čistu svijest čim se sabere. Ovdje se nalazimo u onomu što bismo mogli nazvati redovitom u izvanrednom, nalazimo se u najvišem i najčišćem sjedinjenju s Bogom, što nam ga često mistici opisuju. Ignacije tome dodaje ponešto o čemu nam neki od Božjih miljenika ništa ne govore: "Rastao je u pobožnosti". Svi ne ističu da proživljavaju osjećaj kako rastu u lakoći da pronađu Boga.

Da li je to stanje više od prosvjetljenja u Manrezi? Ako se kod toga držimo onih "pet točaka" što ih je Ignacije zapamtio poslije tih prosvjetljenja: Trojstvo, stvaranje, pristnost tijela Gospodinova u Euharistiji, čovječstvo Kristovo (i Naše Gospe), "mnogobrojne stvari kako duhovnog reda tako s područja vjere i pisama", obasjane svjetlom iz Cardoner-a, imamo utisak da su Manreza i Rim dva mistički posve različita stanja. Možda bi trebalo analizirati upravo osjećaj "rasti" da bismo dobro odgovorili što je "povećanje" vjere, ufanja i ljubavi? Na teologu je da nam to kaže. Barem je sigurno da taj rast ne pripada redu sadržaja vjere, nego dubokom sjedinjenju, predanosti jednoga bića Biću. Sigurno je upravo to da Ignacijeve "raspre" s Bogom poprimaju u Rimu, ako o tom vjnujemo Duhovnom dnevniku (to je jedini tekst neposrednih pribilježbi), neku žestinu "osjećaja" - radosti ili tjeskobe, utjehe i suze - rijetko dosegnutu kod ljudskog bića: "Smireno i izvanredno veselje tako da sam teško disao jer bilježi da je 19. veljače 1544. u prisima osjećao silnu ljubav prema Presvetom Trojstvu. Bilo kako bilo, natprirodne pojave ukazuju se kao odjek najljepše milosti ljubavi (agape) u istinskom temperamentu. Dosta je otvoriti dragocjeni i veoma zagonetni Duhovni dnevnik, pa da se o tom uvjerimo. Na svakoj stranici Ignacije priznaje da je "pokriven suzama i ljubalju".⁶²ⁿ "Presilna ljubav koja se odnosi na božansko Veličanstvo, i pokriven obilnim suzama." Među običajnim pojavama javlja se ona "loque"

nutarnja ili izvanjska, koja je toliko zbunjivala komentatore, tako on piše na primjer 22. srpnja: "Činilo mi se da se više naslađujem tonom loguela s obzirom na zvuk, ne poklanjajući dosta pažnje značenju riječi loguela." Riječ i glazba, dakle, sastavni elementi pojave. Sveta Terija, sv. Franjo Saleški, i drugi mistici govore nam o unutrašnjim i izvanjskim "riječima". Glazbeni element je svojstven Ignaciju. Ovdje, kao i kad gleda Trojstvo pod oblikom "tri glasovirske tipke"⁶⁴, ili u drugim glazbenim viđenjima, teško je ne prepoznati odraz osjećaja u tankočutnosti čovjeka komu je dostatna kakva glazba ili "pjevani oficij" pa da ga "potpunoma prenese izvan sebe" i komu "čine dobro ne samo duši nego zdravlju tijela".⁶⁵ Isto tako kao što sva viđenja "Krista kao sunce"⁶⁶ potječu od mašte koja uživa, već od Manreze, da "gleda nebo i zvijezde često i dugo"⁶⁷, u časovima "prevelike poniznosti" ne može "više ni pogledati nebo".⁶⁸ Čudno je, zaista, što Ignacije toliku važnost pridaje tim pojavama u svom osobnom životu, dok u brojnim pismima otkriva njihovu neodređenost i izjavljuje da nisu nužne.

Može izgledati nevjerojatna tvrdnja da se posred zapljuskivanja svih tih viđenja, suza, "nagruća", "loquela" za tih godina uprave Ignacije pokazuje sve više i više "razborit". Sam o. de Guibert smatrao je dužnošću to naglasiti: "U početku što gospodari svim jest upravo oduševljeni polet da se posve preda Kristu strastveno ljubljenom i da mu divno služi. Malo-pomalo poteškoće, neuspjesi, razmišljanja, pa i sam studij razvit će u Ignacijevoj duši onaj jaki nadnaravni razum, ona prosudivanje tako čvrsto upravljano vjerom, te će se i jedno i drugo ne umanjivši ništa oduševljenje i poslušnost božanskom vodstvu, pridružiti onom prvom da tvore skladno jedinstvo poleta i ljubavi sa snažnim razumom u službi Krista. To je jedinstvo možda najznačajnija crta Ignacijeve duhovne osobnosti."⁶⁹ Sam Ignacije svjedoči za tu tvrdnju svojim zadnjim povjerljivim izjavama Camari, kad govori o viđenjima u kojima mu se Krist ukazivao "kao sunce", pa dodaje: "To mu se često događalo kad se bavio važnim stvarima i to činio in confirmatione (da ih potvrdi)."⁷⁰ Među tim "važnim stvarima" nalazile su se, u prvom redu, Konstitucije, i "veoma velik svežanj bilježaka", što ih pokazuje Camari, "ticao se", većinom, viđenja što ih je imao kao potvrdu nekih točaka konstitucija."Gledao je sad Boga Oca, sad sve tri Osobe Trojstva, sad Gospu kako posreduje a drugih zgoda kako potvrđuje." No od sastava jednog teksta do njegove potvrde korak je ogroman. Izgleda zaista da je Ignacije uređivao i stvarao Konstitucije služeći se svojim razumom, prosvijetljenom vjerom, radeći, savjetujući se, razmišljajući pred Bogom i da nije u viđenjima, suzama i drugim natprirodnim pojavama tražio drugo doli potvrdu onoga što je odlučio ili uredio.

Ako je točan taj način Ignacijeva rada, bacio bi jednoga dana posebno svjetlo na "vrijeme izbora" Duhovnih vježbi, ponovno bi vratio "trećem vremenu" (vrijeme kad prirodne sposobnosti djeluju redovito, mirno) važnost, vrijednost, koju mu komentatori uvijek ne pridaju, osobni izbor bi združio sa zajedničarskom vijećanjem. To su ti vidovi što bi više odgovarali redovitoj igri božanske milosti i ljudske slobode.

Treba požaliti što ne možemo točno odrediti datum ove povjerljive izjave Layneza Nadalu: "Ignacije je veoma usrdno i posebno bliz Bogu (Deo familiarissimus selectissime), jer je nadmašio sva viđenja, koliko stvarna (kao vidjeti prisutna Krista, Gospu, itd.) toliko u slikama subjektivnim predstavljajima, i on živi u nekom stanju (versatur) čiste unutrašnje spoznaje, u sjedinjenju s Bogom (in unitate Dei)."⁷³ Laynezove riječi kažu posve jasno ono što nam tek natučaju prioritetno neposredni dokumenti. Kakva god bila važnost natprirodnih pojava, što im pridaje Ignacije u stanovitim časovima, pravi njegov mistični život treba smjestiti s one strane tih pojava, on je "jedinstvo s Bogom", blaženo udioništvo u trojstvenom životu, živo prosvjetljenje duha po Duhu potpuna unutrašnja sloboda. Njegov mistični život jest osobna i posebno jaka milost vjere, ufanja i ljubavi. Ostalo je drugo, ako ne i drugo stvar temperamenta a ponekad i slabosti tijela. Pri kraju ove analize čini nam se neophodno potrebnim potisnuti u drugi red, u Ignacijevu mističnom životu, viđenja, riječi, suze, itd. - pa makar se radilo o istinskim karizmama Duha ili o odjecima, o odrazima na ljudski temperament izvanredne gorljivosti - i kao bitno, kao prvo, promatrati "ljubav Oca", o kojoj nam govori sveti Ivan: "Ako me tko ljubi, čuvat će moju riječ, pa će i otac moj ljubiti njega, i k njemu ćemo doći i kod njega se nastaniti."⁷⁴ U tajnom razvijanju u njemu te Neizmjerne Ljubavi sastoji se neprekidno "obraćenje" Ignacija de Loyola.

III. POSLANJE KAKO GA SHVAĆA IGNACIJE

Ignacije de Loyola jest obraćenik, i to obraćenik koji cijeloga svoga života nastoji ostati vjeran toj osnovnoj milosti, pače nastoji je razviti u sebi i učiniti da proscvjetaju sva njezina bogatstva.

Odatle treba poći želimo li shvatiti njegov osobni način apostolata, njegovo evanđeosko djelovanje. Taj obraćenik želi drugima pomoći da odgovore na unutrašnji, neprestani poziv na obraćenje i uvijek na sve veće obraćenje.

Iz vlastitog duhovnog iskustva izvlači on glavne snažne poteze za apostolsko djelovanje. Svaki čovjek, obraćenik, istina ne proživljava to iskustvo jednako snažno, ali sve se zbiva kao da je Ignacije bio uvjeren da se u svakom obraćenju, barem u bitnom, nalzi sve što je on sam iskusio.

1. BITNI DIJELOVI OBRAĆENJA

1. Obraćenje uvijek ima za početak Božji poticaj. Ono je, kao i vjera nezaslužan dar. Duh Sveti daje da se u savjesti svakog čovjeka, bio nevjernik, bio grešnik, čuje neki poziv, koji se jasnije osjeća pri kakvom događaju, prigodi, unutrašnjem poticaju, ili svim tim zajedno. Poziv je to koji se silovito nameće ili u srcu čovjekovu započinje dugu borbu, ili se uzdiže polagano iz onoga duboko nesvjesnoga u bi do posve jasne svijesti. Ignacije je to proživio, u osobnom obliku, za različitih razdoblja svoga života; uzakonio ga je u pravilima razlikovanja duhova i izbora u Duhovnim vježbama, i na to se poziva u brojnim duhovnim pismima. Bog uvijek ima prvu riječ.

2. Obraćenje, ako ga analiziramo, uvijek otkriva nerazmjernost između pobuda i odluke. Pristanak, kao i poziv, iako pod posve drugim oblikom, jest nezaslužan dar Božji: svako duhovno "uskrsnuće" zbiva se "po učinku Duha Svetoga". Ignacije je toga posve svjestan. Manreza u njegovim očima "njegova prvotna Crkva",¹ to jest vrijeme Duhova, karizme, nerazmjera. Zato, da bi nekoga obratio, računa više na sjedinjenje s Bogom nego na svoje riječi, trud ili čine. I o tom je uvjerio svoje sudrugove, ako je bilo potrebno. Oni dok misionare, postižu duhovne uspjehe - Polanco to stalno naglašava -što ih se može pripisati samo "Dextera Excelsi" ili "Verbi Dei energiat". Zato se

ljudsko protuslovlje, kušnja, neuspjeh, klevete, uvrede jednako kao ljudski uspjesi, potpore Bogu samo prigoda za promjenu srdaca. U tom nalazi pravo značenje i pravo opravdanje riječ kojom Ignacije označava istinskog apostola "Instrumentum conjunctissimum Deo".

3. U obliku više-manje čistom, i više-manje posrćući, obraćenik, ako je vjeran osnovnoj milosti, teži za tim da raste "u vjeri, ufanju i ljubavi". Tako se dogodilo s Ignacijem oslije Manreze: "Želio je proživljavati vjeru, ufanje i ljubav." Te tri teološke kreposti jesu učinak i znak istinskog obraćenja. Pa makar krsni život, tek primljen ili ponovo zadobiven, bio prekriven mnogim pogreškama, prouzročenih temperamentom, pa makar ga pratile brojne napasti i slaboće. Vjera, ufanje i ljubav jest ono što je najbitnije i što ništa ne može nadomjestiti, ništa, ni suze, ni utjehe, ni duge molitve, ni pokore.

4. Takav napredak traži da obraćenik "uredi od sada svoj život". Prepoznamo riječ Duhovnih vježbi, znamo što ona znači: radi se o tom da "se pobijedi sama sebe" i da "se ne donose odluke po nikakvom neurednom nagnuću". Askeza je nužna za ustrajnost, ustrajnost za duhovni napredak. Ali Ignacije, kao realist, uvijek je primjećivao da se neka obraćenja ne mogu izvršiti osim ako se za obraćenika stvaraju novi uvjeti života, pa je uvijek brižno pazio da okolnosti budu povoljne za proživljavanje vjere. Mnoga njegova "pobožna djela" nosi pečat te brige.

5. Nesvjesno, možda, ali stvarno obraćenik pripada novom svijetu ne uvijek korjenitim, izvanjskim prelomom sa starim svijetom, nego po unutrašnjosti, "po nakani". Sada je sudionik sveopćeg svijeta Otkupljenja, sudionik onoga tijela kojemu je Krist glava i istodobno uzor život po milosti krštenja, hrana po Euharistiji. Od Krista uči reći "Oče Naš", izvršivati ljubav prema bližnjemu, a naročito ljubav prema siromasima, bolesnima, prema svima koji trpe. Kao što je iskusio Ignacije, tako i obraćenik doživljava više-manje duboko, više-manje "preobrazbu svoga bića": Krist koji trpi Muku i koji je uskrsnuo od mrtvih postaje život njegova života, otajstveno ali učinkovito. Želi ga upoznati čitajući Evandjelje i, ako je moguće, stupajući svojim stopama po Isusovom stopama na jeruzalemskom tlu.

6. Istinski obraćenik postaje član Crkve. Ne nužno crkveni čovjek kao klerik ili redovnik, nego čovjek Crkve. S poštivanjem sluša savjete, obavlja njezine obrede, ulazi u njenu liturgiju. Traži da bude u družbi onih koji proživljavaju njezinu vjeru i kojima je stalo do jedinstva s njom. Želi njezinu cjelovitost, a prema tome i reformu, neprekidnu reformu. Brani je i poštuje ju. Prema njezinoj vidljivoj glavi, jer je nasljednik Petrov-i prema tome "Namjesnik Kristov na zemlji" gaji odanost i vjernost: usprkos papinim pogreškama, ako ih

ima, prepoznaje u njemu providnosno djelovanje. Na srcu mu leži rad Crkve po misijama, njezin mir, jedinstvo, čast, u protivnom uistinu nije "katolik".

Takav je istinski obraćenik. Takav je bio Ignacije. Takvi želi da su svi ljudi u onom uzbibanom društvu XVI. stoljeća, u onoj Crkvi lica izobličena novcem, putenošću, vlašću. Jedna riječ ukratko izražava sve iskustvo i svu želju Ignacija u njegovu apostolatu: Obnova!

Zbog toga se on jednoga dana zaputi putem "da pomaže dušama".

2.IGNACIJE DE LOYOLA, APOSTOL "OBRAĆENJA"

Često se kaže da je Ignacije provodio mistični apostolat. Treba dobro shvatiti tu riječ. Od časa kad je kao središnju os oko koje se kreće njegov apostolat postavio na samom činu po kojem se ljudska sloboda obraća pod djelovanjem Božjim, Ignacije se morao osloniti na božanske sile obraćenja, kakve smo izložili već prije. Ignacije u odnosu s ljudima ide izravno u ono što je bitno u misteriju milosti. U tom je smislu njegov apostol mističan. Ali istodobno to je i apostolat "posve pri zemlji" i stvarno tjelesan i veoma dobro zna iz iskustva da milost prolazi kroz temperament, stanja, društvene uvjete pa je onda u tom smislu njegov apostolat veoma ljudski.

Radi veće jasnoće razlikovat ćemo pet razdoblja u osnovnom apostolatu Ignacija de Loyola, ali uz uvjet da ne postavljamo među njima odviše oštre granice.

Prvi stupanj:

De Loyola "u vrijeme studija": "obiteljska obraćenja" Značajno je što je prvi Ignacijev apostolat bio, da tako kažemo nehotičan apostolat. Bilo je to u Loyoli, a Ignacije je jedva izašao iz vlastitog obraćenja. "Sve vrijeme što ga je provodio uz svoje, posvećivao je razgovoru o Božjim stvarima, i tako činio dobro njihovim dušama." Učinak ne tražen, sam od sebe, izvira je iz onog što je on sam postao, posve jednostavno. Istodobno kad je otkrivao u sebi igru duhova i dok je zamjećivao njihovu izmjeničnost, otkrio je učinkovitost "srdačnih razgovora" u kojima se govori o Božjim stvarima".³

Taj je apostolat ubrzo primijenio na putu. Tako s Maurom koji ga dostiže patem", on "ulazi u razgovor i tako dođe do toga da se govorilo o Našoj Gospi". Umalo se taj razgovor ne završi udarcem bodeža.

U Manrezi, u doba kad je proživljavao pustoš očišćenja, katkada se znao porazgovarati s duhovnim osobama koje su ga veoma cijenile i željele razgovor s njim, jer "premda nije imao nikakvog znanja o du

hovnim stvarima, ipak je u načinu kako je razgovarao pokazivao mnogo gorljivosti i veliku volju da ide naprijed službi Bogu."4

Prema tome tadašnji Ignacijevi razgovori čine dušama dobro, manje svojim naukovnim sadržajem koliko duhovnom odlučnošću. Ali obrnuto, bilo u Montserratu, bilo u Manrezi, naročito u vrijeme skrupula, Ignacije traži za svoju vlastitu korist, razgovor "duhovnih ljudi".5 Jedna nezgoda u Manrezi jest značajna: zamalo da nije umro. "U taj čas dođe mu misao koja mu je govorila da je pravednik (...). Kad je groznica popustila i kad više nije bio na izdisaju, obrati se, što je glasnije mogao, nekim gospođama koje su ga došle posjetiti: ako bi ga još jednom vidjele na času smrti, neka za ljubav Božju stanu mu vikati što ja mogu da je grešnik pa neka se sjeti uvreda što ih je Bogu nanio."6 Povjerljivo opisivanje vremena u Manrezi svršava se ovako: "U tom razdoblju veoma je dugo bio željan svom dušom duhovnih razgovora i da bi našao osobe koje bi bile sposobne razgovarati." Takav tip sugovornika rijedak je. "Prije odlaska, dok je još bio u Barceloni! tražio je i tražio po svom običaju duhovne osobe, pa makar živjele kao pustinjaci daleko od grada, da bi s njima razgovarao. Ali ni u Barceloni, ni u Manrezi, za sve vrijeme dok je tamo boravio, nije našao nikoga tko bi mu mogao pomoći koliko je sam želio."7 Činilo mu se da samo jedna žena "ulazi dublje u duhovne stvari. Zato po odlasku iz Barcelone nestalo je posve brige da traži duhovne osobe".

U tim razgovorima ništa izvještačena ni akademskog, sve posve ne namješteno. "Već u Manrezi, hodočasnik se držao običaja, kad je jeo s drugima, da nikad ne govori kod stola, osim ako treba odgovoriti ali slušao je što se govorilo, prikupljajući ponešto što bi mu moglo dati prigodu da govori o Bogu, a to je onda činio poslije jela."8 Trideset godina kasnije Câmara će nam iznijeti veoma sočnih crtica iz Ignacijevih razgovora koje će nam možda otkriti tajnu njihove učinkovitosti. Tako onaj portret koji bi oduševio i samog La Bruyere-a.

"Otac je veoma spretnan da upozna osjećaje i sklonosti svakog na primjer razgovarajući o općim stvarima i čekajući da mu onaj koji mu govori očituje što ima u duši. U tim razgovorima on tako gospodari samim sobom i osobom kojoj govori, da, pače i s jednim Polancom; izgleda da ga nadvisuje kao što mudrac nadvisuje kakvo dijete. Moram se sjetiti nekih pojedinosti u tom pogledu, jer zaista nešto je posve divna vidjeti kako Otac gleda lice (onoga komu govori), iako je to veoma rijetko; kako povremeno zašuti; kako napokon postupa s tako velikom razboritošću i tako božanskom spretnošću da već kod prvih puta što se razgovara s nakim, pozna ga odmah od pete do glave."10

Srećom Ignacije se naročito zanima za "duhovne stvari". Inače, kolike li koristi za one koji u njemu gledaju nekog Machiavelija!

"Nešto što veoma upada u oči jest vidjeti s koliko strpljivosti sluša nekorisna pripovijedanja vanjskih ljudi ili pače i samih domaćih, duge razgovore, koji bi mogli biti kraći, i kako zaključuje. Tako se jasno vidi da je svoje misli držao po strani a razgovor povezivao s kakvim duhovnim predmetom na koji ga je očito baš navodeći, prepoznamo način pisca: "Način kako je Otac govorio sastoji se u tome da se sve izrekne sa što malo riječi (...). Njegovo umijeće u tome ograničava se na to da se osvrne na sve bitne točke koje mogu uvjeriti, a da ostavi po strani sve što ne spada na stvar, ako misli da je to umno. Njegov način razgovora praćen je s toliko Božjih darova da je uistinu teško opisati ih."12

Svi koji su obavljali Duhovne vježbe, prepoznat će Ignacija u tim crtama.

Drugi stupanj:

Vrijeme studija: usrdni razgovori, Duhovne vježbe, katekizam

Pripovijedajući o svom životu u Alcali iznosi Ignacije dva nova vida svoga apostolata. "Tamo se bavio i tim da daje duhovne vježbe da tumači katekizam." Postaje svjestan o nerazmjeru što postoji između njegovih siromašnih riječi i "ploda koji doprinosi slavi Božjoj" "Mnogo je osoba lijepo upoznalo duhovne stvari i uživalo u njima. Mnogo se svijeta okupljalo posvuda gdje je tumačio vjeronank."14 No, taj je katekizam bio posve osnovni: sadržavao je najjednostavnije istine kršćanske nauke. Što se tiče "duhovnih vježbi" još smo daleko od onog ustrojstva u kakvom će se pojaviti nekoliko godina kasnije. Riječi "vježbe" treba dati najopćenitije značenje: to je ono što Inigo uči ljude, osnovne molitve kao Očenaš, Zdravo Marijo, ili još i zapovijed Božje i ispit savjesti dva puta na dan; uz to ih potiče neka se ispovjeda i pričeste, pa i svakih osam d-ana. Tomu bi još pridodao, već p~e ma stupnju izobrazbe osoba, "tri moći" (pod tim razumijemo razmatranje o grijesima pomoću triju moći duše), "pet osjetila" (to jest Imus orandi modus). Sve bi popratio savjetima o raspoznavanju u sebi igre radosti (utjehe) i žalosti (razočaranje) onako kako će kasnije biti oblikovano u "Pravilima raspoznavanja duhova" "prvog tjedna" Duhovnih vježbi: to su osnovne vježbe "obraćenja" iz grijeha u stanje milosti, ili katkada iz dobra u bolje. Da li se već druge

vježbe dolazile uz ove? "Ako želimo, piše o, de Guibert, istražiti točno odrediti srž Vježbi postavljenih u Manrezi (ali tko veli da Ignacije nije u njih ubacio nekoliko elemenata što ih je izvukao iz svog jeruzalemskog hodočašća?), pitanje postaje veoma osjetljivo a razilaze se i mišljenja među najpoznatijim povjesničarima."¹⁵ No izgleda sigurno to da Ignacije tada nije prelazio vidove prvog tjedna naročito s obzirom na ljude iz svijeta. Da li je išao više naprijed s nekolicinom koji bi željeli da im se pokaže služenje Bogu".² Nije nemoguće, jer nam sam kaže da su vježbe ponekad potrajale "mjesec dana za redom".¹⁶ U svakom slučaju, duge ili kratke, proizvodile su već jake utiske na živce nekih slušateljica: istraga u procesu u Alcali govori o krizama, klonulosti, nesvjesticama..., što ih Ignacije, od prve, pripisuje đavlu.¹⁷

Nalazeći se u zatvorima u Alcali, Ignacije je primao mnogo posjeta "Mnogo svijeta dolazilo ga je posjetiti. Tumačio bi katekizam i davao vježbe, kao i onda dok je bio slobodan."¹⁸

Izjave u Autobiografiji o teškoćama što su ih susretali u Salamaci Ignacije i sudrugovi, pružit će nam važno svjetlo o njihovom apostolatu.

Na pitanje dominikanskog vicepiora: "Što propovijedate?", hodočasnik odgovori: "Mi ne propovijedamo, mi se zadovoljavamo da usrdno i prijateljski razgovaramo o Božjim stvarima, na primjer, poslije jela, s nekoliko osoba koje su nas pozvale" - "Koje su to Božje stvari, o kojima razgovarate?" uporno nastavlja samostanac - Govorimo, kaže hodočasnik, sad o jednoj kreposti, sad o drugoj, i hvalimo je, sad o jednoj mani, sad o drugoj i kudimo je."¹⁹ Kako je samostanac malo-pomalo povisivao glas, Inigo presiječe razgovor i posve zašuti. Zatvoriše ga s Calixtom de Sa, koliko je bilo potrebno da ih prijave sucima. "Soba im je bila gotovo uvijek puna redovnika, što su dolazili posjetiti ih. I uvijek je hodočasnik govorio o predmetima koji su mu ležali na srcu." Nakon tri dana stavi ih obojicu u zatvor, svezavši ih jednog uz drugog. "Mnogo je svijeta, dolazilo posjetiti ih pa je hodočasnik nastavio svojim razgovorima o Bogu, itd. Arbiturijent Frias došao je ispitivati ih svakoga, posebno. Hodočasnik mu uruči sve svoje papire, to jest Vježbe, da ih ispita. Četiri suca čitali su bilježnicu i došli su postaviti Inigu "mnoštvo pitanja ne samo o Vježbama, nego o teologiji" i pače o kanonskom pravu.²¹ Hodočasnikovim odgovorima "nisu imali ništa prigovoriti". Zatim "dadoše mu neka protumači prvu zapovijed. On to stade činiti, na tom se zadržao tako dugo i rekao toliko toga o prvoj zapovijedi da ih je prošla volja pitati ga još što više." Ignacije se morao smiješiti pripovi

jedajući Camari o toj pobjedi.

Suci "su se osobito upinjali, nastavlja Ignacije, baš u ovoj jednoj točki: "Kad je neka misao laka kada težak grijeh?" To je u njihovim očima bilo bolno mjesto u hodočasnikovoj nauci. A kad su napokon izrekli povoljan sud ("mogli su poučavati u katekizmu i govoriti o Božjim stvarima"), izrekli su ga pod jednim uvjetom: "Uz uvjet da nikada ne postave određeno da li je neki čin laki ili smrtni grijeh dok još ne provedu četiri godine na studiju ", Ignacije je odbio presuda ali je obećao da će je poštivati, no u tom jednostavnom ograničenju vidio je propast svega što je činio "da pomogne dušama": "Zabranjivati mu da određeno rekne što je smrtni ili laki grijeh, značilo je, u njegovim očima, zatvoriti mu vrata apostolata."²³ Razlika između lakog i smrtnog grijeha jest dio "općeg ispita savjesti da se čovjek očisti i da se što bolje ispovjedi". Važnost što ju je Ignacije pridavao osudi svojih sudaca jasno pokazuje da je njegov apostolat išao u prvom redu i prije svega za "obraćenjem".

Odlučio je otići u Pariz nastaviti studije. Tamo je kroz sedam godina bio suzdržljiviji u svom apostolatu, iz straha zbog novih poteškoća s inkvizitorima? Nestašica vremena? Prvenstvo studija? Sve to zajedno, nema sumnje. Ipak zgoda s Peralta-om, Castro-m i Amador-om pokazuje da je barem u nekim razdobljima "posvetio više vramena duhovnim razgovorima i da je davao i Vježbe". Još i više, posve smo sigurni da je počevši od siječnja 1534. davao Vježbe svakom od svojih šest sudrugova. Ali koje Vježbe? Nisu to, zasigurno, bile Vježbe iz Alcale i Salamance. Da li su već to Vježbe rimske? Možemo misliti

da je Ignacije, koji je već tada raspolagao s tekstom veoma blizom konačnom tekstu, tekst dotjerivao, prilagođivao, produljivao ili skraćivao već s obzirom na osobe i prilike. Da li ga je na isti način davao, na primjer, Bobadilli i Favreu, Xavieru i Laynezu? Izgleda vrlo vjerojatno.

Treći stupan:i:

Azpeitia (travanj-kolovoz 1535.)

Izgledalo ovo doba ne znam kako sporedno, ipak je ono bitno da bismo shvatili zamisao što ju je Ignacije imao o apostolatu. Još ni klerik, ni pače redovnik (u kanonskom značenju te riječi, jer zavjeti na Montmartre-u jesu "privatni" zavjeti), pa ipak evo ga sav se posvećuje "poslanju", isključivši Euharistiju i pokoru: a to poslanje jest bitno "obnoviteljsko".

Poslije stanke u Parizu ponovno prihvaća najprije običajne oblike svoga apostolskog djelovanja: "U bolnici (u kojoj je stanovao). razgovaram je o Božjim stvarima s brojnim osobama što su ga posjećivale

i, Božjom milošću, imao je mnogo ploda. Čim je došao, odmah je odlučio svaki dan malu djecu poučavati u katekizmu." Bart ga je upozoravao da nitko neće prisustvovati. "Odgovorio je da će mu biti dosta i jedno samo dijete." Stvarno "već na početku mnogo je svijeta došlo ga slušati i njegov brat među njima. "Osim katekizma, propovijedao je također nedjeljama i blagdanima da bude na korist dušama što su dolazile iz udaljenosti od više milja da ga slušaju i da im pomogne."25 Što je propovijedao? Prema izjavama svjedoka na procesu iz 1595., razvijao je zapovijedi Božje, tumačio Vjeronanje, poučavao moliti, razjašnjavao je kako je grijeh "ogromno nešto". Polanco dodaje da govorio i o Presvetom Trojstvu: Očenaš, Vjeronanje, prva zapovijed davali su mu za prigodu. Možda u tom prilivu slušatelja možemo otkriti i neku znatiželju... Dobri svijet toga područja nije zaboravio otmjenoga caballra, preživjeloga junaka iz Pampelune. No učinak propovijedi bio je neosporivo karizmatički: sve se dobro izvodi "po milosti Božjoj", "s milošću Božjom". Prvi je Ignacije toga posve svjestan.

Do tada baš ništa nova u Inigovu apostolatu. Ali evo ga kako udara po društvenim zlima što haraju tim krajem, a da ih iskorijeni, ne plaši se obratiti se svjetovnoj vlasti: Tako s obzirom na igru za novac postigao je da bude odlučno zabranjena budući da je za svoje poglede predočio onoga koji je krojio pravdu:" Druga pošast: priležnice, osobito svećeničke priležnice.27 Te su veze bile tako općenito prihvaćene da te priležnice nose veo kojim si žene pokrivaju glavu istom poslije udaje. "Hodočasnik nagovori guvernera da proglasi zakon: svaka žena koja bi si pokrila glavu kao žena čovjeka, a ne bi bila njegova supruga bit će kažnjena po zakonu." Nisu zaboravljeni siromasi, naročito "stidljivi siromasi" - a ovi su tada brojni: "Postigao je da je izašla odredba da se ima službeno i redovito brinuti o njihovim potrebama." A da bi se podsjećalo u budućnosti na svu tu djelatnost i njezino značenje, zvonit će se "tri puta Pozdrav Gospi, ujutro, o podne i navečer, da se narod moli kao u Rimu."28

Najosnovniji katekizam, pa makar se držao jednom samo djetetu, obnova ćudoređa obaraju se na društvene pošasti i oslanjaju se, da bili trajni, na zakonodavstvo, ili baren na čvrste propise, dakle mistika i stvarnost. Apostolska djelatnost Ignacijeva već se unaprijed oblikuje u onom što ostvaruje u Azpeitia. A sve to čini sam, bez sudruga, još "svjetovnjak", prije svećeničkog reda, prije kanonski uređenog redovničkog života. Jedva tri mjeseca.

Četvrti stupanj:

Venecija: doprinos svećeništva u Ignacijevu apostolatu

Mjesto svećeništva u Družbi Isusovoj jest pitanje koje nam se nameće sada. Odgovoriti na nj značilo bi prekoračiti okvire ove studije. Da bismo osvijetlili raspravu o tome, možda ne bi bilo nekorisno pogledati malo iz bližega položaj Ignacija i njegovih sudrugova u onim godinama 1536-1537. Prije nego što povežemo činjenice, uputno je da ih stvarno ustanovimo.

Usrdni prijateljski razgovori, katekizam, duhovne vježbe, propovijedanje u prethodnim godinama sve je to smjeralo najprije na opću ispovijed, zatim na redovito ispovijedanje, čak i tjedno. Pokora i Euharistija bili su u središtu tog apostolskog djela Ignacija, još "svjetovnjaka".

Prema zamisli sudrugova u Parizu svi su trebali primiti svete redove. Svi su se na njih pripremili, svi su ih i primili. A kad je kasnije u Družbi Isusovoj, koja je postala redovnički red, ustanovljeno ustrojstvo braće pomoćnika, bilo je to ponajprije da bi se svećenici ili skolastici, pripravnici za svećeništvo, odteretili "officia domestica", naročito onih poslova koji su zahtijevali mnogo vremena kao kuhinja, portirnica, trg. To nije priječilo da ti isti "fratres laici" obavljaju prigodice "duhovna služenja" što ih po pravu može obavljati svaki svjetovnjak, a da svećenici i skolastici budu prigodice, prema mogućnosti, pomoćnici pomoćnika.

Ako je svećeništvo zapremalo tako središnje mjesto u apostolskom gledanju sudrugova, zašto su, dakle, oni tako dugo čekali - četrdeset dana, a Ignacije više od jedne godine - da služe svoju prvu misu? Zašto ih ne vidimo kao se žure da bi "pomagali duše" po pokori i euharistiji? Zašto kroz cijeli svoj život ne služe misu svaki dan? Da bismo to razumjeli, treba se prenijeti u običaje onoga vremena još dublje u ideju koja je tada vladala o svećeništvu: svećeništvo kao takvo jest služenje dušama. Ne sumnjamo da je Veneciji, pa onda Rimu (za prvih mjeseci boravka sudrugova u njem) nedostajalo svećenika, da se ne bi Ignacije prvi požurio koji bi ispovijedali i "činili Euharistiju" da "iskoristi" (učini korisnim) svoje svećeničko ređenje. Služenje dušama, svećeništvo pokazuje se i kao izvanredna milost za svećenika: predmet pobožnosti, osobni izvor svetosti. Ako sudrugovi, zaređeni u Veneciji, čekaju četrdeset dana prije nego će služiti svoju prvu misu, to je da bi se za nju pripremili u pokori, molitvi, očišćenju "pustinje". Ako Ignacije još dulje čeka, to je u nadi da će otići u sveta mjesta i služiti prvu misu u Betlehemu, na okrilju otajstva Utjelovljene Riječi. A ako kasnije ne može služiti

svaki dan misu, to je stoga što za vrijeme mise dobiva takav čuvstveni potres da mu to veoma. škodi zdravlju, očima naročito. Drugim riječima, savršeno je potrebno da se stavimo u ozračje XVI. stoljeća i jasno razmotrimo tri vida toga problema: Euharistiju, koja se u vidu obraćenja ne odjeljuje od pokore - svećeništvo, koje se smješta na vrhunac misijske djelatnosti corpus Societatis i koje obilježava prema tome sudruga, bio svećenik ili svjetovnjak - rešenje ovog ili onog sudruga prema njegovu osobnom zvanju i pozivu poglavara kao predstavnika Crkve.

Jedino u tom svjetlu može se razumjeti u kojem se duhu ("u Veneciji on je sam i još "svjetovnjak") "hodočasnik posvetio poslu da daje Vježbe i druge duhovne razgovore".²⁹ Duh što ga pokreće u tom radu i u kojem još želi raditi u budućnosti, jasno označuje u pismu od 12. veljače 1536. jednom svom prijatelju u Barceloni Jacopor Cezador-u: "Htio bih, kao neznatan čovjek, propovijedati o pristupnim i neznatnim predmetima, nadajući se od Boga našega Gospodina, ali sam ja taj neznatni put, da će nam dati milost da mognemo napredovati u hvali i služenju koji mu pripadaju." Gdje će to biti? On ne zna. "Bit će to u svakom slučaju da propovijedam u siromaštvu a ne s brigama i neprilikama što ih imam sada dok studiram." To je doba kad popisuje svoja pisma pridodajući uz svoje ime: de bondad pobre, siromah u dobroti, siromah u onoj temeljnoj "dobroti" što je Bog, sama Dobrota, stavlja u čovjekovo srce. On više nego ikada ima u vidu istinsku duhovnu učinkovitost: sam Bog daje plod, a na nama je da priznamo svoje korjenito siromaštvo i da se potpunom nesebičnošću dadnemo na neznatne zadaće što nam ih Gospodin naznačuje.

Hoće li tako nastaviti živjeti - osim vremena u pustinji - poslije ređenja, dok Favre, Hocez, ostali sudrogovi također, jednom već svećenici, ispovijedaju od vremena do vremena. Jedna sličica, u kojoj ćemo zamijetiti trunak zlobe, dopušta nam da zamislimo ta prva duhovna služenja novih svećenika. Ignacije je obavio svojih četrdeset pustinskih dana u Santo-Pietro-in-Vivarolo s Laynezom i Favreom. "Pri kraju četrdeset dana stiže magister Jean Codure i svi odlučise da pođu propovijedati. I sva četvorica odoše na različita mjesta, gdje istog dana u isti sat počеше propovijed, vičući u početku što jače i dozivajući narod mašući svojim kapama. O tim se propovijedima mnogo govorilo u gradu i mnoge osobe bile su potaknute na pobožnost, i materijalna im je pomoć potrebna za život, obilnije pritjecala." To su bile prigode za vježbanje u poniznosti prije nego propovijedanje, u značenju što ga danas dajemo toj riječi, jer osim njihova smiješnog odijela i jezik izaziva smijeh. Natučaju nekakav govor u kojem se miješaju odlomci talijan

skog, latinskog i francuskog. Ignacije bi, kako kažu, nekako ovako započeo svoju prvu propovijed: "Hojuordi (umjesto: aujourd'hui) san mater Ecclesia...".³² A ipak ih slušaju i te smiješne "propovijedi" "donose plod"!

Stvarno se ta venecijanska godina odvija u nekom čekanju: hoće li krenuti ili neće krenuti kakva "navis peregrina" prema Jeruzalemu? Sudrugovi vrebaju na najmanji znak za odlazak. Srca su sva potpuno okrenuta ka Jeruzalemu u nadi da će tamo raditi, kao Kristovi svećenici kod vjernika i nevjernika. Očito posve poseban apostolat, i oni za sada ni ne pitaju kakav bi on bio ako bi se dogodilo, u nekom drugom kraju. Znadu samo to, ako mognu raditi u Jeruzalemu, da će taj rad biti mučan, do skrajnosti težak apostolat i sav prožet - Ignacije se sjeća svog prvog hodočašća - svakidašnjom pogibelji mučeništva. Mučeništvo jest milost koja, u redu sjedinjenja s Isusom Kristom, nadvi suje i samo svećeništvo.

Pošto je istekao rok predviđen za čekanje, sudrugovi se razidoše po sveučilišnim gradovima Gornje Italije. Ignacije, Laynez i Favre krenuše put Rima. Tko ih zapita za ime, odgovorit će: "Mi smo Družbe Isusove", naslov što ga se možda ne bi usudili izabrati, da nisu svećenici.

Peti stupanj:

Rim prije travnja 1541.

Na putu iz Venecije u Rim Ignacije, koji sve od ređenja moli Našu Gospu "da ga stavi uz svog Sina", postiže da mu se želja posve ispunila: u la Storta vidi da Otac traži od Sina "neka ga uzme sa sobom".³³

Kad su se sudrugovi jednom u Rimu svi sakupili, apostolat im je različit: poučavaju ili propovijedaju, ili ispovijedaju, ili katehiziraju djecu, dok Ignacije "daje Duhovne vježbe nekolicu osoba u skupini ili pojedinačno kao doktoru Ortiz-u, Tolomei-u, poklisaru Sienne, ili kardinalu Pietru Contariniju. Nadolaze dva niza događaja koji daju apostolatu skupine oznaku uistinu mističnog obilježja. Pogađaju ih na prije protuslovlja, čak i progonstva "najbogatije što smo ga ikad pretrpjeli u svom životu" i koje ih umalo nije odvelo na galije, ili čak na lomaču zbog hereze.³⁶ Zatim, malo kasnije, glad hara Rimom (zima 1538-1539.): Skupina tada započne onaj sustavni apostolat kod siromaha, prosjaka, umirućih, kojemu se u slučaju javne opće bijede ni jedan istinski sudrug nikada nije oteo i nikada se neće oteti.

Između 18. i 23. studenoga 1538. sudrugovi pođoše "prinijeti se" Papi.³⁷ Taj čin nije imao samo administrativno značenje. Prema okolnosti ma - a naročito prema prošlosti Pavla III. koja ih je podsjećala da

papa može biti samo čovjek grešnik, premda bi bio "Namjesnik Kristov na zemlji", a Rim "nezahvalna i opustošena zemlja" - njihova "prinosna žrtva za svako poslanje" potvrđivala se kao čin čiste vjere i evanđeoske nade. Nekoliko mjeseci poslije, kad će tu jednostavnu zajedničku žrtvu preobraziti u osobni zavjet poslušnosti, samo će razviti ono što je bilo u obećanju već u studenom 1538.: svojoj će raspoloživosti dati puninu evanđeoskog značenja, potpunu duhovnu vrijednost.

Prvo službeno "poslanje" što im je povjerio Papa u sveopćoj Crkvi bilo je da poučavaju u katekizmu djecu rimskih škola. Međutim, možemo prelistavajući mnoštvo dokumenata, zamisliti si ostala duhovna služenja što ih sudrugovi obavljali prije onih ozbiljnih odluka za proljeća 1539. i razlaza što je zatim slijedilo. Primili su ed Pape "ovlasti apostolskih propovjednika" i zaista propovijedali su po rimskim crkvama, možda i po javnim trgovima.³⁹ Ignacije propovijeda španjolski u crkvi Santa-Maria-in-Monserrato, ostali propovijedaju talijanski.⁴⁰ I jedni i drugi, priznaje Ignacije, "bez otmjenosti i bez umijeća", i o posve osnovnim temama. Lako mu to vjerujemo, barem što se njega tiče, jer nikad nije bio govornik. Laynez ističe da su te propovijedi, naročito za njih, bile vježba u trapljenju. Za njih? A nesumnjivo i za njihove slušatelje, ali nešto je prolazilo i do u duše.⁴² Drže i katekizam djeci i čini se ne bez nekog stanovitog uspjeha, mada ih rimska deriščad, vragoljasta i nestašna, nije štedjela svojim lakrdijama. Ali već tada duhovno služenje u ispovijedi proždire njihove dane i dio noći. U "liberatio primorum patrum" iz 1539.⁴³ skupina izjavljuje da će, za to vrijeme važnih odluka, nastaviti danju raditi "da ne bi prekinuli veliki plod što postižemo u ispovijedima, propovijedima i drugim duhovnim vježbama, plod tako velik, da smo i četiri puta brojniji, ne bismo zadovoljili svemu, ni izdaleka!". Tako je njihova apostolska djelatnost poprimila svoj svećenički tijek, pa kao i prije i sada su svjesni njegovoga karizmatičkog značaja: postoji nerazmjer između onoga što čine i "ploda" što ga postižu.

Šesti stupanj:

Rim poslije izbora u travnju 1541.

Već

smo rekli: Ignacije, kao general, nastavlja "misionariti" osobno. U njemu se opet javlja obnovitelj iz Azpeitije, ali je sada snabdjeven ovlastima svećeništva. Nastavlja svoj običajni posao propovijedanja, duhovnih razgovora, Duhovnih vježbi, čak i pouke u katekizmu, i tomu dodaje ispovijedi. Odmah i izravno prihvaća se bolnih točaka koje se najviše tiču obnove Crkve i naročito obnove Rima. Te vruće točke već dobro poznamo. a to su obraćenja katekumena. osobito Židova,

izmirenje Pavla III. i Juana III. Portugalskog, pomoć "siromasima" grada, velika nevolja "žena lualica" i djevojaka u pogibelji, duhovna njega bolesnika. itd. Za sva ta zla on se svojski trudi da iznađe učinkovito i trajno rješenje, rješenje koje bi moglo, prema prilikama, poslužiti kao prauzor drugim dušama žarko zagrijanim za "katoličku obnovu". U Ignaciju generalu krije se Ignacije misionar.

Barem dva puta - Etiopski plan, Sjevero-Afrički plan - čak i pomišlja ponuditi se za ta pogibeljna poslanja.

Prije svega njegova je velika briga zadržati i razviti u "corpus Societatis" duh, "mens et modus" apostolski, kojim je on prožeo svakog od svojih prvih sudrugova: duh što ga crpi iz svog usrdnog sjedinjena s Isusom Kristom.

3. MISTIČNI POLET "CORPUS SOCIETATIS"

Ne bismo mogli ocijeniti duhovnu - biblijsku - vrijednost riječi kojom je Družba Isusova označena u svojim Konstitucijama: "corpus". Kad nam ništa ne bi dokazivalo - koliko ja znam - da su sudrugovi izabirajući taj izraz, mislili na "corpus Ecclesiae", sve se zbiva kao da ih je nadahnula mistična stvarnost toga izraza. U svakom slučaju teško je nijekati da su nastojali među sobom stvoriti takvu vezu jedinstva, ljubavi, duhovnog zajedništva da bi njihova skupina tako zasvjedočivala jedinstvo Crkve. Sam Duh Sveti može dopustiti muževima tako različitih narodnosti, kultura, dobi, čudi, koji su radili u tako različitim uvjetima, pa da "oblikuju jedno samo tijelo", da "imaju jedno samo srce, jednu samo dušu", da se pokoravaju jednom samo poglavaru, da se osjećaju članovima jedne samo Glave. Svjedočiti za jedinstvo Crkve znači, ipso faoto, svjedočiti svetost svoju.

Da uzdrži to jedinstvo, da ga pojača, da mu dadne svu ljudsku i duhovnu puninu, Ignacije uporno radi bilo svojom "ars gubernandi", bilo sastavljenjem Konstitucija.

Ignacije se trudi da tom "corpus Societatis" sačuva onu apostolsku odlučnost koja je pokretala sudrugove prije ustanovljenja reda.

Da bi se zapazila neprekidnost prvotnoga duha, dosta je pročitati Konstitucije, naročito "opći ispit" i VII. dio pravila "odnosi s bližnjim". Prvenstvo učinkovitosti uvijek pripada jedinstvu, "dobrom primjeru savršene čestitosti i kršćanske kreposti", "željama pred Bogom našim Gospodinom", "molitvama za cijelu Crkvu", "misama i drugim oblicima službe Božje", "podjeljivanju sakramenata, osobito po ispovijedi i svetoj pričesti", "Božjoj riječi (propovijedi, predavanja, poučavanje kršćanskog nauka", pa i "na trgovima i drugdje"), napokon "duhovnim razgovorima s pojedincima, dajući savjete i potičući na

na dobro djelo" i "Duhovnim vježbama".⁴⁵ Prema tome kako će dopuštati duhovna djela koja su važnija i prema tome gdje će biti dosta sila, bavit će se također djelima tjelesne dobrotvornosti, na primjer pomagati bolesnicima, naročito po bolnicama, posjećujući ih i šaljući poneke osobe da ih poslužuju, te stišavati razmirice, ili još i dalje, osobno djelovati koliko god će se moći i nastojati da i drugi djeluju u korist siromaha i zatočenika u zatvorima." Citajući te tekstove, moglo bi se vjerovati kako se ništa nije izmijenilo od apostolata prvih sudrugova.

A ipak iskrsavaju ozbiljni problemi čim se skupina uklapa kao "corpus" u crkveno društvo i kratko rečeno u društvo. Već smo viidjeli kako je Ignacije da bi "studirao", pa makar radi veće slave Božje, morao žrtvovati ponešto od "sancta mendicitas" zahtjevima u pogledu knjiga, boravka na sveučilištu, diploma, akademskih stupnjeva. A sada eto, kako se razvijaju kuće i djela, pitanja novca postaju prešnija i trnovitija. Ne započinju se bez osiguranih financijskih sredstava djela kao što su sirotišta, kuće Svete Marte, Rimski i Germanski kolegij, kolegiji za vanjske đake, pa i misije u Indiji, Brazilu, Kongu. I sva ta djelatnost nameće odnose s mogućnicima ovoga svijeta, bogatim i utjecajnim osobama, crkvenim ili svjetovnim knezovima, gradskim upravama itd. Od mistike se ne prelazi na politiku bez nekog kompromisa ni pa bez neke nelagodnosti. Može se gotovo bojati da se stvari ne pogoršaju zbog neposrednog uspjeha ili broja. Kamo ide ona "čistoća", ona neporočnost, onaj "bonus odor Societatis" tako dragocjeni Ignacijevu srcu.

Umjetnost protuteže (ili kontrapunkta) nije dostatna da bi se presrela poteškoća. Nametnuti podmlatku prvotno oblikovanje tipa "Manreze" ili "Jeruzalema" prije nego što ih se pošalje na studije, na čas poslanja ili poslanja velikog ljudskog značenja, na važna djela? Ili čak preporučiti da pomiješaju, koliko će god biti moguće, ta sjajna služenja s posve duhovnim služenjima? Koliko li mogućih obmana, za samoga sebe i za druge, dok sa služenja idu jedno uz drugo a ne prožimaju se uzajamno! A prožimaju se istom onda ako se sama politika preobraća u mistiku i ako mistika u neku ruku zahtijeva politiku. Neporočnost kršćanskog života pretpostavlja, zahtijeva sveukupnost ljudskih vrlina.

Ignacijeva je zasluga što se nije zauvijek zatvorio u duhovnost "hodočasnika", što nije htio sačuvati za sebe ili za nekoliko izabranih sudrugova čistu slobodu Puta, nego što ju je znao pronaći usred sred najljudskijih služenja i uvjeta u svakoj prigodi, da bude, jednim te istim pokretom, posve odriješten i posve privržen. Obraćanje sigurno nije časak jedne pripovijesti, pa i kad bi mu se moglo točno odrediti prvo

očitovanje u potpunoj svijesti. Ono je, kako to sam Ignacije kaže, "duboki preobražaj svega bića", kao da je obraćen "neki novi čovjek": on ostaje on, ali se okrenuo prema unutra to jest okrenuo se prema jednoj drugoj ljubavi. Od te preobrazbe, neprestane i uvijek neizvjesne, Ignacije je načinio jednu duhovnost.

Tijekom vremena toj su duhovnosti dali različita imena. "Kontemplativan u djelu", "služba i hvala Bogu našem Gospodinu", "na veću slavu Božju", "služiti s Isusom Kristom", "miles Christi", duhovnost magis "treći stupanj poniznosti". Očito je da svaki od tih izričaja, pod uvjetom da je shvaćen razumno i bez odbacivanja, izriče jedan veoma važan ako ne i najbitniji vid ignacijanske duhovnosti. Zaista, ako primijenimo jedan ili drugi od tih izričaja kao "ogradu" za potpunu stvarnost kršćanskoga života, onakva kako ga shvaća Ignacije, mora se bezuvjetno ustanoviti da je pogibelj te se zaplete što je jednostavno, da se učini nepomičnim što je u zamahu, u neprestanom izviranju, da se uvede u neki sistem što je osobno iznašašće i naročito da se "uokviri" u odviše ljudske granice što je po božanskoj mjeri Stvaranja i Otkupljenja. Ne nastojmo zatvoriti u ljudske riječi pa bile izvađene i iz Ignacijevih tekstova, ono čemu je sam uvijek želio ostaviti jednostavnost, slado, ljubav i naročito otajstvo jednoga Imena: Isus naš Stvoritelj i Gospodin. Družba Isusova jest naslov koji ostavlja daleko iza sebe svako oblikovanje, svaku "lozinku": on kaže sve, ne skriva ništa.

Isus! Nismo uvijek dosta zamjećivali da je prisutan svom svojom puninom, rekao bi sveti Pavao - svoje osobnosti već od prosvjetljenja u Manrezi. U svojoj trojstvenoj stvarnosti i ulozi u Stvaranju, u svojoj povijesnoj i euharistijskoj stvarnosti, u svom zbijskom životu uskrsloga Krista i sveobuhvatnom, u svojem posredničkom činilaštvu. Ignacije nam je to tek rekao.⁴⁷ Pa dodaje govoreći o Cardonu, "(Hodočasnik) je sluvatio i upoznao mnogo štošta, kako u duhovnom redu tako i s područja vjere i pisama." Ne prelazimo olako preko te povjerljive male riječi: ona znači da se već tada ljudsko za njega ujedinilo u božansko, i da duhovno, to jest Božje djelovanje u dušama vjera, to jest objavljene istine; pisma, to jest ljudsko znanje -, sve je to za njega samo jedno u Isusu Kristu. "Pouka" koja rasvjetljuje "oči razuma" ali "takvim svjetlom da mu sve izgleda novo". Neposredno iskustvo "Božjeg Otajstva" "viđeno" u osobi Krista i to tako da bi, "da nema Pisma da nas pouči" o svemu tomu, "on bio pripravan umrijeti" za te stvarnosti "jedino zato što je tada vidio". Ta sveobuhvatnost jest sveobuhvatnost svetog Ivana, ali Ivan je vidio i čuo Riječ Života; jest također sveobuhvatnost svetoga Pavla koji, poput Ignacija

poznavao samo Uskrsloga Krista. Kroz ozbiljnost, "neotesanoat", oskudnost ignacijanskog rječnika zapljuskuje nas sve bogatstvo Isusova "Otajstva".⁴⁸ Ignacije nam svojim životom i svojim djelom ponavlja riječ svetoga Pavla pred sinedrijem: "Po Imenu Isusa Krista Nazarećanina, koga ste vi raspeli, a kojega Bog uskrisi od mrtvih, po njemu ovaj stoji pred vama zdrav! (...). Nema, uistinu, pod nebom drugoga imena dana ljudima po kojemu se možemo spasiti." Za Ignacija Isus je "Bog, naš Stvoritelj i Gospodin": Gospodin, "Ime nad svakim imenom" po kojemu Otac "preuzvisi" uskrsnuloga Krista, "da se na ime Isusovo prigne svako koljeno nebesnika, zemnika i podzemnika, ime koje "će svaki jezik prizne na slavu Boga Oca".⁵⁰ Svaki se ljudski naziv gubi pred Imenom što ga je Ignacije dao svojoj Družbi i kojim je, jednom za svagda, odredio njezin duh.

IV. IGNACIJEVA PORUKA

Jedan svetac, pa bio osnivač reda ili redovničke kongregacije, može biti tek samo prolazan, iako divan, svjedok Božje svemogućnosti, ili Božje same dobrote, ili Božjega samoga milosrđa. Ili pak mistika što ga prožima može vrijediti samo za jedno vrijeme, za jedan kraj, jedno "doba", jer je on povezan s posve određenim mentalitetom. koliko je tako kongregacija rođeno, koje su se konačno ugasile nakon što su inače sjajno svijetlile, grijale? Samo je nekoliko svetaca, nakon što su sjali kroz svoj život, imalo povlasticu da su iza sebe osim svog osobnog poslanja, ostavili sveopću poruku, izvor na koji pokoljenja jedno za drugim dolaze crpsti vodu živu.

Moglo bi se vjerovati - neki to čak i danas vjeruju, krivo, čini nam se, i na veliku štetu za njih same i za druge - da je Ignacije de Loyola "preživio" i da će i njega drugi- premašiti. Je li dosta rečeno da on po mnogim vidovima svoje duhovnosti i svoga djela pripada srednjem vijeku? Ili još da je njegova misao "vezana uz teologiju

Tridentskog koncila"? Potpuna vjernost papi, slijepa poslušnost, odricanje, ludost križa, pokora, "siromaštvo prosjaka", sve su to riječi i još druge, povadene iz ignacijanskog rješnika da bi se njima, krivo ili pravo, označile značajke njegova duha, pa tko bi se usudio izgovoriti ih a da ih odmah ne ovije zasigurnim i svjetovnim komentarima? Nismo li i mi u ovoj knjizi sudjelovali u tom prigovoru priznajući Ignaciju iznimno snažnu volju rijetke nadnaravne pojave, snagu, upornost, otpor patnji, što ga sve čini zasebnim bićem? Što ima zajedničkog između nadčovjeka, junaka i sveca zajedno, i "običnog kršćanina? Što iz tog veličanstvenog iskustva može izvući skroman krštenik, kojeg su zarobile njegove poteškoće, osrednjosti, svagdanje okolnosti?

No, ustanovljujemo nešto protivno. Ignacijeva osobnost i Ignacijevu djelo neprestano draškaju moderna čovjeka, koji je u potrazi za istinom o ljudskom bivstvovanju, za iskrenošću sa samim sobom, s drugim, s Bogom, za istinskom duhovnom slobodom, za molitvom, za evanđeoskim djelovanjem. Sve ga to draška, pa ako njegovu potragu prati ona krepost - u isti mah ljudska i nadnaravna - što je Ignacije naziva velikodušnost, onda sve ono, općenito govoreći, daje očekivani odgovor. I odgovor je jasam, čvrst, stvaran, on "mijenja njegov život".

U toj se baš suprotivštini sastoji - a sastojala se već od početka

- sva ignacijanska tajna. S jedne strane, ukazuje se kao biće što ga priroda i nadnaravni darovi izdvojiše od redovitog čovječanstva, a s druge taj čovjek pogađa u nama najživlju točku naše osobnosti, životvorni izvor istinske slobode, "fini vršak duše" te ne možemo više ni igrati se skrivača pred Bogom ni sami sebi lagati. Pri svršetku ove duge studije htjeli bismo kratkim crtama nabaciti tumačenje te protivnosti.

Jedan svetac, pošto je ispunio i život i poslanje, ne ostavlja iza sebe neku poruku osim ako je uspio, na jedan ili na drugi način "procijedi", da tako kažemo, svoje vlastito duhovno iskustvo i učini ga prihvatljivim običnu kršćaninu, ni kleriku ni redovniku, nego zaposlenom u životu ovoga svijeta. Takav je neosporan uspjeh jasnoga svetog Franje Saleškoga s Uvodom u pobožni život, da ne navodimo ne samo taj slavni primjer. "Moja je nakana, veli on, poučiti one što žive po gradovima, po kućama, na dvoru i što su samim tim prisiljeni provoditi na izvana običan život." I zaista, njegovi se spisi proširili po svim sredinama, društvenim i vjerskim, sve do među protestantima. Filoteia ili Theotim, svatko se prepoznaje u jednom ili u drugom. A ipak je Franjo Saleški sam bio veoma visoki mistik. Takvo procjeđenje je Ignacije uspio prije Franje Saleskog i bez čarobnosti njegova stila.² Onima koji žive "običan život na izvana" ostavio je iza sebe jednu bitnu duhovnu poruku. Možemo tu poruku označiti jednom riječi što ćemo je odmah razjasniti. To je duhovnost "obraćenja". Nitko bolje od njega ne poučava jedno ljudsko biće umijeeću obratiti se Bogu, ne pomaže mu učinkovitije ući i napredovati u "vjeri, ufanju i ljubavi".

1. SAM: IGNACIJE

U prvom redu sam Ignacije jest ta poruka. To tvrditi ne znači poigravati se nevjerojatnošću. Niti protusloviti nam. Ako tko ne traži više nego gleda na crte njegova značaja i na stanovite pojave u njegovu mističnom životu, duboko smo uvjereni da tada Ignacije može zbuniti, obeshrabriti i pače zaplašiti ponekoga. Xavier sam, ili Nadal, za pariskog vremena, Hozes u Veneciji, dugo dugo su trebali da popuste te ih "pridobije" čudni sudrug. Za svega svoga života Ignacije je imao osobnih neprijatelja i osporavatelja. Njegova snažna volja, oštrina askeze, sitničavost ponekad su odbili od njega neke duše. A ipak, ako je o tom vjerovati Camari u njegovu Memorialu, Ignacije se živo trudio, za svega života, da se pokaže svima ljubazan i "privlačiv". "Uvijek se radije priklanjao ljubavi. Još više izgleda sama ljubav po tom ga općenito vole svi i nema nikoga u Družbi koji ne bi prema njemu imao veoma veliku ljubav i ne bi smatrao da ga i on veoma voli." Izvor te "ljubavi" kojom su "podređeni" ok

ruživali Ignacija? Njegova "velika prijaznost, velika briga za zdravlje svih", pa i njegova ona blaga lukavost u kojoj bi zagrižljivi duhovi mogli vidjeti neki "jezuitizam": "Otac čini tako da sve što bi moglo podređenoga povrijediti, nikada ne nalaže sam, nego po drugom te podređeni ne može znati da Otac u tom ima kakva udjela. A naprotiv, za ono što se može svidjeti podređenom, Otac sam izvodi." Ipak, nije to slabost. Kad ima posla s jakim dušama i za koje je siguran, Ignacije nastupa oštrinom poglavara: "Nešto je izvanredno njegova obzirnost u načinu postupanja s bilo kojom osobom, ako to nije jedan Nadal ili jedan Polanco, jer s ovima postupa bez obzira, gotovo oporo i s oštrim prijekorima." Laynez je to ponekad oćutio na svojoj koži. Jednoga dana kad je raspravljao s Ignacijem o jednom važnom poslu, pa kako je "ne što malo bio uporan", navuće na sebe da mu on dobaci: "Pa dobro! Preuzmite brigu za Družbu i upravljajte njome!" Laynezu, kaže Câmara, zamre dah i ne reće više ni riječi."

Ako snvo odabrali te primjere, to je stoga što oćituju rad o sebi što ga je Ignacije znao provoditi počevši od svoje unutrašnje "promjene" u Loyoli. Ali poznajemo li dosta tog preobraženog Ignacija i koji se neprestano nastojao preobražavati? Ne pretpostavljamo li mu Ignacija mira i legende? Mogli bismo iznositi mnoštvo primjera o drugim točkama.

Ima ipak jedan u kojem Ignacije pokazuje još više to postupno odricanje svoga ja u korist Božju, Rekli smo: ponos je vladao prirodnim temperamentom mladog hidalga, ponos kojemu je služila snažna volja. Nije li se trebalo bojati da bi Ignacije, obraćenik, učinio te tu silnu volju za "svjetskim stvarima" prenio na

"Božje stvari"? I stvarno, upravo se tako najprije zbilo: u Loyoli, u Montserratu, paće i u početku u Manrezi, zaista izgleda da je sanjao kako će biti vitez Božji, sa sjajnim djelima, "takmićeći se sa svetim Dominikom, svetim Franjom Asiskim. Ali, bez potrebe za tekstovima, vidimo preobrazbu tog ponosa u blagu i uistinu kršćansku upornost. Izvješćuje Câmara: "Otac mi je pripovijedao kako ga je kroz dvije godine salijetala ta napast (isprazne slave). Tako kad se ukrcao u Barceloni, nije se usudio ikome reći da se ukrcao za Jeruzalem, a isto tako, u drugim prilikama iste vrste. Dodao je koliko je od tada u to pogledu osjećao mir u svojoj duši."⁴ Mir, ali uvijek ugroženi mir i koji je od njega zahtijevao neprestani nadzor. Za putovanje u Azpeitiju godine 1535. imao je više razloga, ali jedan od njih nije li bilo to da dokaže šestorici sudrugova kako mogu biti i bez njega, i da na mjestu posebno istakne u skupini Petra Favrea? U Veneciji nije li sve učinio da se povuće pred Isusom Kristom i da skupina ne uzme njegovo

ime? Sjetimo se naprezanja da izmakne generalatu za vrijeme izbora 1541., njegove ostavke 1551., planova za odlazak u Etiopiju ili u Afriku. A briga da ne "zatvori" Konstitucije ne proizlazi li iz želje da podvrgne kritici, preradbi sudrugova što bi se moglo smatrati njegovim djelom? Sav svoj život tako nastojao je povući se, "umanjiti se" po riječi Ivana Krstitelja pred osobom Poniznosti-Isusa, ali bez prepedenog okolišanja, bez laži, bez nijekanja učinjenog dobra, nego tako da svu slavu upravi prema Bogu jedinomu: "Kao lijek (za ispraznu slavu kaže opet Câmara) Otac mi je savjetovao da sve stvari često prikazuje Bogu, da svojski nastojim prikazati mu sve što je dobra u meni, priznajući da je od njega i da mu za to zahvaljujem."⁵ Tako je sve ponovno stavljeno u red, ispravno i jednostavno. Obraćanje Ignacija i obraćen po Ignaciju jest povratak istini bića i bivstvovanja u ljubavi prema Kristu.

3. PORUKA PO DOPISIVANJU

Procjeđivanje njegovog osobnog iskustva da pomogne bližnjemu" div se očituje u Ignacijevim duhovnim pismima. Jednoga dana (bilo je to 2. ožujka 1555.) kaže on Camari "da, prema njegovu mišljenju, ne može biti veće zablude u duhovnim stvarima nego htjeti voditi druge prema samom sebi".⁶ Sve njegovo dopisivanje osvjetljava tu izjavu. Između mnoštva drugih mogli bismo izabrati dvije točke za primjere; one su izvanredno značajne: suze kao znak poticaja Duha Svetoga, i molitva. Najprije suze. Igraju veoma važnu ulagu u Ignacijevim osobnim odnosima prema Bogu. Da bismo se o tom uvjerali, dosta je otvoriti Autobiografiju ili Duhovni dnevnik. Suze pokajnice, suze izazvane razmatranjem Kristovih otajstava (naročito otajstava muke), suze radosnice povezane s najživljim utjehama, suze ljubavi (naročito prema Euharistiji). Kojeg duhovnog pokreta nisu one za Ignacija izraz i znak? A one s javljaju pod različitim oblicima: "bujica suza" prekriva lice,⁸ ili "polagane suze, unutrašnje, slatke, bez šuma",⁹ ili pak "suze popraćene krikovima i jecajima".¹⁰ Ignacije ih moli kao milost, očekuje ih kao objavu, bolno podnosi ako ih nema, jer tada mu se čini da ga Bog ostavlja. "Naš Otac, kaže Câmara, imao je takav dar suza da je smatrao kao da su mu uskraćene utjehe, ako ne bi tri puta proplakao pod misom."¹¹ Zbog suza bi bio bolestan cio dan. Stoga je trebalo najprije da se odrekne služenja mise svaki dan te da je rekne "samo nedjeljama i blagdanima", zatim "mu je liječnik propisao da ne plače i on se podložio iz poslušnosti. "Uistinu krećemo se u "čudnom"¹² svijetu pa makakavo tumačenje mogli dati o toj pojavi. Dopušteno je da se tomu čudi kod čovjeka tako muževna, tako gospodara samoga sebe, ili da smo iznenađeni

ako to ne znamo ili ne hajemo u povjerljivim izjavama drugih svetaca.

Tako godine 1553. o. Nicolas Goudanus piše iz Ingolstadta Ignaciju i povjerava mu želju za darom suza. Ignacije je tada bolestan pa Polanco odgovara Goudanusu 22. studenoga, 13 ali ne da ne bi najprije "govorio s našim Ocem magistrum Ignacijem". "Dar suza, kaže mu on, ne treba moliti bez nekog pridržaja, jer nije nužan ni uvijek dobar i prikladan za sve". Zašto? "Onomu koji ima volju i duboku želju da ima sažaljenja nad bijedom bližnjega, da mu svim silama pomogne, i koji to stvarno i čini služeći se svim, sredstvima što su mu na raspolaganju, nisu potrebne druge suze ni druge nježnosti srca." Prije svega ne poistovjetovati suze s bratskom ljubavlju:

"Neki plaču jer im je priroda takva da čuvstva višeg dijela duše nadmašuju niži dio, ili jer Bog naš Gospodin smatra da im je korisno tako briznuti u plač. Ipak zato nemaju veće bratske ljubavi, nisu bolji apostoli nego drugi koji nemaju takvih suza a ipak u višem dijelu svoje duše posjeduju osjećaje tako jake, recimo tako snažnu volju i tako djelotvornu za službu Bogu i dobro duša kao i oni koji imaju suza u obilju. I to je čin svojstven bratskoj ljubavi. Priznat ću vam i to, kad bi bilo u mojoj moći da nekima udijelim dar suza, čuvao bih se toga, jer im one ništa ne pomažu, jer škode tijelu i glavi i prema tome priječe svaki čin bratske ljubavi."

To je pismo divno ispunjeno i Ignacijevim iskustvom i njegovim savjetima i, jednim zamahom krila, sve duhovne stvari stavlja u pravi kut gledanja, a to je jedinstvena i prvenstvena krepost ljubavi, ljubavi prema Bogu i ljubavi prema ljudima.

Tu vidovitu čvrstinu nauke nalazimo i na jednom drugom području Ignacijeva duhovnog vodstva. Ovaj puta nema posla s jednim Goudanus-o krhkom živčanog sustava, mego s Borgijom, s Nadalom pače, možemo pače reći s cijelim jednim smjerom španjolskih i portugalskih duhovnika. Radi se o vremenu i značenju molitve. U Manrezi hodočasnik "je vjerno obdržavao sedam sati molitve svaki dan." Ako je morao skratiti to vrijeme u doba studija, onda se u Vicenzi vratio "svojim dugim molitvama Câmara pak nam iznosi da je u kući della Strada Ignacije "ostajao poslije mise po dva sata u misaonoj molitvi."¹⁹ Toj bi molitvi trebalo pridodati često traženje pomoći u Božjem svjetlu što je Ignacije činio tijekom dnevna upravljanja. Bez koristi je to više isticati jer nitko ne osporava da je sam Ignacije posvećivao svaki dan mnogo vremena molitvi kao bitnom izvoru svog osobnog života, svoga upravljanja i svoga apostolata.

No već od 20. rujna 1548. trebalo mu je obuzdavati sklonost za duge molitve i oštre pokore Francesca Borgije, još vojvode od Gandie, ali već sedam mjeseci profesora Družbe. Posao veoma osjetljiv, jer Francesca su kako sve izgleda snažno zahvatile velike Božanske milosti koje mu ne treba oduzimati, Osim toga Ignacije još nikad prije nije susreo Francesca. Napokon Rim je daleko od Gandie, a tamo Francesco za svoje duhovno vodstvo pita za savjet svog bivšeg ispovjednika fra Juanode Texado, franjevca visoke molitve i veoma stroga života, i Andrea Oviedu, skrupuloznog rektora kolegija u Gandiji, koji je upravo prošle godine molio Ignacija da bi pošao s o. Onfroy-em u najpustinjskiju osamu i tamo žive sedam godina. Nije dakle stoga da bi se kod Francesca stišala vruća želja za pustinjaštvom! Trebalo bi najprije pročitati pismo što ga je Ignacije po Polancu dao pisati Oviedu 27. ožujka 1548. Ono je predigra pismu od 20. rujna 1548. Francescu Borgiji, a ovo je nesumnjivo jedno od najpunijih što ih je Ignacije ikada pisao.¹⁶ On najprije savjetuje vojvodi neka skрати na polovicu vrijeme "što ga je odredio -za svoje unutrašnje i izvanjske vježbe": "Ja bih više volio da je polovica vremena preokrenuta za studij(...). Upotrijebite to vrijeme da upravljate svojom Državom, za duhovne razgovore, nastojeći očuvati svoju dušu tihu, smirenu, raspoloženu za čas kad će Gospodin htjeti u njoj djelovati. Nema nikakve sumnje, za nju je veća krepost i veća milost da može uživati svoga Gospodina u raznim poslovima i na raznim mjestima nego na samo jednom. Da dotle stignemo u njegovoj božanskoj dobroti, moramo se mnogo truditi." Pa poslije razboritih savjeta o "tjelesnom trpljenju u našem Gospodinu" Ignacije prelazi na one "veoma svete darove" kojima se moramo pustiti neka nas "okruže i prožmu": "Pođ tim darovima razumjevam one što nije u našoj moći da učinimo te dođu "kad nam se hoće", nego koje nam podjeljuje sam svemogući darovatelj svakoga dobra. Takvi su, ako gledam u vidu božanskog veličanstva, veoma živa vjera, veoma živo ufanje, veoma živa ljubav, duhovna radost i duhovno smirenje, suze, jaka utjeha, uzdignuće duha, božanski utisci i rasvjetljenja i sve ostale duhovne naslade i duhovna čuvstva povezana s tim darovima, poniznost i poštovanje naše svete Majke Crkve i onih kojima je poslanje da njom upravljaju i u njoj poučavaju." Tjelesna je pokora samo sredstvo da postignemo te darove, pa neka dakle bude "odmjerena": " Tako ne samo da će duša biti zdrava nego, zdrav duh u zdravu tijelu, pa će sve postati zdravije i sposobnije za veću službu Bogu." Zdravlje u svetosti! Da li to isti čovjek daje tako uravnotežene savjete, a sam provodi askezu da od nje postaje bolestan? Sigurno smo primijetili da prvenstvo u tim Gospodinovim "darovima" pripada "živoj vjeri, ufanju ljubavi".

Godinu dana kasnije (srpanj 1549.) Ignacije je ponovno bio primoran Borgiji napisati dugo pismo u pogledu "proročanstava" o Crkvi i Družbi što su kolala u okolini Oviedo-Onfray-Textadtr.¹⁷ Istaknimo iz njega ovo:

"Reći da molitva od jednog sata ili od dva sata nije više molitva i da za nju treba više vremena, jest loša nauka, protivna osjećaju i načinu svetaca: 1. Pokazuje to Kristov primjer. Ako je ponekad proveo cijelu noć u molitvi, drugi puta je ostajao u njoj manje dugo kao za vrijeme molitve na Zadnjoj večeri ili za triju molitava u Maslinskom vrtu (...). - 2. Imamo molitvu koju nas je on naučio. Ako je Krist naziva molitvom, pa makar je kratka (...), ne smije se nijekati da jest (...). - Ako je molitva molba Bogu za ono što je prikladno i, općenitije određeno, ako je ona poriv pobožnosti i poniznosti koji uzdiže dušu prema Bogu, što se može obaviti u manje od dva sata, pače i u pola sata, kako se može uskratiti ime prave molitve onim molitvama koje ne prelaze jedan sat ili dva? - 6. Ne bi li bile molitve baš strelovite molitvice koje onoliko preporučju sveti Augustin i sveci? - 7. (...) Ima časova kad se Bogu služi drugim stvarima više nego molitvom. Ako mu se sviđa da se molitva propusti da bi se to obavljalo, koliko više mu se sviđa da je skratimo."¹⁸ Dostatno. Vidjeli smo Ignacije zna razlikovati izvanredne milosti molitve što ih je njemu Bog udijelio i obično vodstvo duša koje Bog vodi. U njegovim očima postoji samo jedno vrijedno i sigurno: živa vjera, ufanje i ljubav. Sve je ostalo drugotno i katkada sporedno u odnosu prema toj božanskoj stvarnosti. "Jedan čovjek istinski umrtvljen imat će dosta četvrt sata da se sjedini s Bogom u molitvi", izjavio je Nadal u razgovoru 22. studenoga 1554.¹⁹ Čini se pače da se Ignacije kod molitvenih duša plašio "obmana", "velikih neprilika, naročito tvrdoće shvaćanja".²¹ Mrtvljenje i odricanje, eto što je Ignacije smatrao kao "veliki temelj svega u Družbi".²² No zna se da se pod tim strogim riječima za njega ocrtava lice velike ljubavi, ljubavi prema Isusu Raspetomu.

3. IGNACIJEVA PORUKA U VJEŽBAMA

Duhovne vježbe svetoga Ignacije bile su predmet bezbrojnih studija. Njihov bitni cilj, duhovna nauka, način "davati" ili "obavljati", toliko eto pitanja koja su već četiri stoljeća uzrokovala radove od kojih su neki duboko značajni.²³ Da o svim tim točkama nema savršene suglasnosti među stručnjacima, tko bi se tomu čudio? Vježbe ne predlažu duhovno iskustvo posve gotovo, nego iskustvo što ga ima svaki sam iskusit.

Vježbe su vodič, koji uspostavlja zajednički jezik između prijeko potrebnog "voditelja" i onoga koji ih obavlja. Svaki voditelj iznova piše u nekoj stanovitoj mjeri, Vježbe prema svom vlastitom mentalitetu, a svaki obavljač unosi u njih svoje vlastito iskustvo. Zato nije naš predmet ulaziti u učene rasprave, nego odgovoriti na prividno posve jednostavno, a stvarno već veoma trnovito pitanje: Ignacije je iz svog osobnog iskustva "Božjih stvari" crpio srž Vježbi, da li je znao kako treba otvoriti to iskustvo da bi "pomogao duše" onako kako je želio?

Jer, pitanje se stvarno postavlja. Kao što s obzirom na samoga Ignacija tako i s obzirom na Vježbe postoji, postojalo je već od početka neko prelaženje šutke, ponekad i neka alergija. Ova knjižica, tako dragocjena za mnoge, ostaje za neke - ne govorim samo o onima koji je, zabludom, smatraju knjigom brzog čitanja - knjiga zapečaćena, ili čvrsto zatvorena ili zbrkana, ili pače ništavna. Zašto zastirati si oči? Ta pojava odbacivanja na djelu je za sve duhovnosti i za sve svece. Glavno je vidjeti da li ta knjižica, svojevrсна, donosi i danas bilijsku poruku jednoj stanovitoj zajednici duša.

Da bismo odgovorili na to pitanje, pošteno je znati najprije i znati od samoga Ignacija²⁴ koji su bili ciljevi što si ih je postavio izrađuje redak po redak, tekst Vježbi, kako ih je sam upotrebljavao, napokon u kojoj je mjeri povjeravao drugima brigu da ih "daju". Tada ćemo ustanoviti s koliko je razboritosti upotrebljavao svoje vlastito iskustvo na korist duša.

a. Ciljevi što si ih je postavio Ignacije i polagana izradba teksta, redak po redak

Treba se vratiti natrag u vrijeme u Loyoli da bismo im našli početak. On čita Vita Christi i Flos Sanctorum. To čitanje izaziva u njemu poznata duševna stanja i "on govori o Božjim stvarima", to jest, predpostavimo li njegovo potpuno duhovno neobrazovanje, govori o onome što je pročitao i što je pročitao. "Kako je uvelike uživao u tim knjigama dođe mu misao da iz njih, u obliku kratkog sadržaja, izvadi najvažnije stvari iz života Kristova i svetaca. Otpoče veoma brižljivo pisati knjigu. Kristove riječi crveno, riječi Naše Gospe plavo; papir "gladak i prugast", sve "krasnopisom ispisano": knjiga od 300 stranica što je ponese u torbi ostavljajući "casa solar".

Montserrat. Napuštajući samostan nakon nekoliko dana "opće ispovijedi", uputi se prema Manrezi. "Htio je također zabilježiti stanovite stvari u svoju knjigu koju je čuvao veoma brižno i nosio s mnogo utjehe

Manreza. Velika kušnja u nemirima, skrupulama, sve do napasti na

samoubojstvo, ali i čudesna prosvjetljenja i snažne duhovne utjehe.

I "razgovori" s "duhovnim osobama", kad se on služi svojim iskustvima, jer, po vlastitom priznanju, "nema nikakva znanja o duhovnim stvarima".¹⁶ Već se stvara onaj veoma važan ritam za razumijevanje Vježbi: Ignacijev iskustvo - skupina "duhovnih osoba" s kojima se razgovara - služenje, u tim osobnim razgovorima, svojim iskustvom, budući da se nalazi u neznanju o svakoj drugoj duhovnosti.

Ovdje započinje rasprava među povjesničarima. Camari Ignacije 20. listopada 1555. otkriva svoj način kako je sastavljao Vježbe. "Rekao mi je da nije sastavio sve Vježbe najedanput. Ali kad je razmotrio u sebi stvari koje su mu bile korisne, pribilježio je od njih što mu se činilo da bi moglo biti od koristi drugima (gli pareva che potrebbero anche essere utili ad altri).²⁷ Tako, na primjer, ispitivanje savjesti postupkom crta, itd. Reče mi posebno da je izbore (množina u izvornom tekstu) izvukao iz različnosti duha i misli što ju je proživio u Loyoli dok je još patio od noge."²⁸

Što je, dakle, bila ona osnovna jezgra Vježbi poslije Loyole, Montserrata, Manreze? Slijedimo li najsigurnije i najsvremenije stručnjake, može se postaviti bilanca ovako: razmišljanja i razmatranja četiriju²⁹ tjedana (naročito o "Kristovu kraljevstvu" i o "Dvjestu zastavama"), i njihovi načini (tri duševne moći, primjena sjetila, razmatranje osoba, riječi, djela), poseban ispit savjesti, opći ispit savjesti sa svojim pravilima za raspoznavanje smrtnog grijeha i lakog grijeha, tri načina molitve, barem neka pravila o raspoznavanju duhova rečena za prvi tjedan, pravila izbora. Ne izgleda da je "Temelj" već bio dio tog odsjeka.³⁰ Svakako, ti su dijelovi Vježbi vremenom prerađivani, dotjerivani i naročito dovršeni.

Poslije povratka iz Jeruzalema znamo od Ignacija samo jedno iz Barcelone: "Tražio je, po svom običaju, duhovne osobe da se s njima razgovara, pa makar one živjele pustinjački daleko izvan grada."³¹ Do Alcale Ignacije u svojoj Autobiografiji ne upotrebljava nikada izraz duhovne vježbe. Tek tada nalazi se u njegovu pripovijedanju izričaj "davati vježbe"³¹, ali još nije točno navedeno da im je tekst bio napisan, barem u određenom i stalnom obliku. Naprotiv, u Salamanci "hodočasnik je uručio (Frias-u) sve svoje papire, to jest Vježbe da ih ispita". Ali ništa nam ne dopušta pretpostaviti da su Vježbe obogaćene novim doprinosima kroz cijelo razdoblje koje se proteže od veljače 1523. do veljače 1528.

Čudno je što se dosta znatan razvoj teksta Vježbi izvršio za vrijeme dok je Ignacije u Parizu boravio, to jest u doba kad je bio razredio "duhovne razgovore". Pod kojim utjecajima? Studij

je, nesumnjivo, mnogo tomu doprinio, pa otpor u intelektualnoj i duhovnoj sredini, razgovori s prvim sudrugovima, a naročito sve veće Ignacijev iskustvo.³³ Upravo u Parizu Vježbe su obogaćene ovim dijelovima: "Bilješke" koje se tiču raspoloženja obavljача.³⁴ "Pretpostav "Temelj", "Tri dvojna sistema", "Tri načina poniznosti", "Razmatranje da se postigne ljubav prema Bogu", "Bilješke priznanja", "Dodaci" (os 14.), te nekoliko novih pravila (3., 4., 5.) za raspoznavanje duhova za prvi tjedan. Ignacije je, prije nego će ostaviti Pariz, predao inkvizitaru Valentinu Lievin-u upravo prepis toga poboljšanog teksta. Od tog nan prepisa, na žalost, ne ostaje nikakav trag kao niti trag od "bilježnice" iz Loyole ili "papira" predanih crkvenom sudištu, u Salamanci.

Ne izgleda da se Ignacije u Azpeitiji služio Vježbama, a ipak se zna kako je njegovo apostolsko djelovanje tamo bilo veoma, primjerno. Ali već od kraja studija, u Gornjoj Italiji "posvećuje se da daje vježbe drugim duhovnim razgovorima" (*in dare gli exercitii et altre conversationi spirituali*). Poslije svećeničkog ređenja zadovoljava se da propovijeda kao i ostali sudrugovi. Nije manje značajan iz toga doba iz Gornje Italije prinos tekstu Vježbi: trinaest bilježaka koje se većinom tiču uloge voditelja duhovnih vježbi, "otajstva Kristova" dodana na kraju knjižice, pravila umjerenosti, 1. i 2. pravilo raspoznavanja duhova za prvi tjedan, te nekoliko drugih ulomaka.

Kad Ignacije dolazi u Rim u prosincu 1537., Duhovne vježbe nisu dovršene, ni konačno oblikovane. A ipak ih "daje" i uglednim osobama kao doktoru Ortiz-u. Sigurno je da je tekst Vježbi doživio u Rimu znatan razvoj i promjene. Možemo tvrditi da iz tog vremena potječu dopune pravilima za raspoznavanje duhova za prvi tjedan, pravila raspoznavanja za drugi tjedan, pravila o milostinji, o skrupulama i naročito glasovita pravila "za misliti s Crkvom" (čini se da je postignuta suglasnost o toj točki među učenjacima).

Nakon ovoga što rekosmo, ostaju još brojni problemi. Iz tog razdoblja imamo, naime, tri teksta Vježbi. Prvi od tih tekstova jest rukopis nazvan "autograf", na španjolskom. Stvarno je taj primjerak pisan rukom nekog pisara, ali nosi nekoliko ispravaka Ignacijevom rukom. Prema Calveras-u, pisac bi mogao biti Bartolomeo Ferrao, a dok bi rukopis prema tome bio iz godine 1544. Prije nego što su tekst odobrili papinski cenzori (1547.), Ignacije je u nj unio još četrdeset sedam ispravaka jedni su njegovom rukom, drugi ili rukom o. Broëta ili rukom prepisivača. Drugi tekst, nazvan "versio prima" jest na latinskom. Predstavlja se kao prijevod sa španjolskog izvornika. Bitno u tom prijevodu izveo je sam Ignacije, malo poslije dolaska u Pariz 1528., a prema svom španjolskom tekstu. Zatim je Favre popravio "nesigurnu latinštinu, odviše

obojevu španjolskom, Ignacijev pokušaj".³⁶ Taj je posao bio obavljen, kako kaže Calveras, prije svibnja-lipnja 1539. Zatim je Salmerón pregledao Favreov prijevod i preveo nekoliko novih Ignacijevih dometaka. Naslov je Ignacijevom rukom: "Todos ejercicios breviter en latin". Napokon je 1547. taj tekst još jednom pregledan, prije nego je podnesen na odobrenje papinskim cenzorima, a i taj čistopis ima novih ispravaka, od kojih neki rukom Polancovom. Treći tekst, jednako na latinskom, nazvan je "versio vulgate" (1546/1547). Po Ignacijevu nalogu o. Frusius, izvrstan latinist, izradio je taj novi prijevod. Čini se da se pri tom poslu poslužio jednim latinskim tekstom (različitim od "versio prima") i španjolskim tekstom autografom. Polanco je još jednom pregledao taj prijevod, zatim je tiskan u 500 primjeraka godine 1548. Poslije svih tih ispravaka i prijevoda, da li se čini da se tekst vulgate razlikuje od teksta autografa? Stručnjaci o tom raspravljaju. Istaknimo samo sud Polanca, jednog od tvoraca toga djela: "Vježbe, piše on u predgovoru izdanju 1548., bile su prevedene sa španjolskog na latinski na dva načina: prvi je prevodio ne samo smisao, nego gotovo od riječi do riječi, drugi, kojega se više cijenilo, prevodio je samo smisao, ali vjerno. "Sav taj rad dokazuje konačno dvoje: najprije da je Ignacije uistinu smatrao da su Vježbe godine 1548. dosegle najvišu točku zrelosti, jer je želio da sudrugovi i prijatelji reda imaju od sada na raspolaganju tekst do u pojedinosti bez pogreške. Ali potrebno je primijetiti da je Ignacije, da bi došao do teksta Vježbi koji posve zadovoljava, postupao kao što je to činio s tekstom Konstitucija: polagano, pri svjetlu iskustava i pokušaja, i tražeći kritike, savjete, bratsku pomoć.

b. Kako je Ignacije davao Duhovne vježbe?

Do krajnosti različito, već prema tome kako je razvijen takst, ali i prema društvenom i duhovnom stanju onoga koji ih obavlja. Prema stanju teksta: jasno je da su vježbe, kroz neko stanovito vrijeme, pa i kad su se protezale na više dana ili pače na jedan mjesec, kao u Barceloni, mnogo više nalikovale "duhovnim razgovorima" ili pouku katekizmu, nego onomu što danas nazivamo imenom Duhovne vježbe. Sam Ignacije u Autobiografiji rado povezuje te različite oblike svoje "pomoći dušama", i ne razlikuje im učinke i plodove.

Prema duhovnom stanju i duhovnoj zrelosti onoga koji ih obavlja. Najobičniji oblik bile su "vježbe prvog tjedna" sa ili bez nekoliko pouka o molitvi. Trajale su osam dana, sa ili bez izbora. Ignacije ih je ponekad produljivao, a da se tada nije moglo točno reći što je dodavao. Čini se, svakake, da je u početku Ignacije pridržao dulje vj

be (mjesec dana?) za redovnike ili redovnice (naročito za redovnike ili za kandidate redovničkog života, te da je počeo davati ih i drugima tek kad mu je iskustvo - razborito provedeno - pokazalo da svećenici i svjetovnjaci, pače i žene, mogu iz njih imati koristi. Tako barem proizlazi iz savjeta sudrugovima koji daju Duhovne vježbe.

Na svaki način, nužno je biti veoma oprezan kad se čita u Autobiografiji ili drugim dokumentima da je Ignacije davao nekome "duhovne vježbe". Što zapravo skriva ta riječ? Kakve je vježbe davao u Parizu Peralta-u, Castru i Amadoru, a koje su tako izmijenile njihov život da je došlo do "velikih vrtloga na sveučilištu"?³⁸ Da li je davao iste vježbe Favreu,³⁹ u borbi s kolebanjem i nepromišljenom velikodušnošću pa zatim Laynezu i Salmerónu, koji su ih obavljali u isto vrijeme, Rodriguezu, napokon Xavieru "koji bijaše jedan od najvršnjih skolastika na pariskom otoku", još kasnije Hozesu u Veneciji? Jedan tekst u Memorialu otkriva nam ponešto o tim ignacijanskim prilagođivanjima:

"Otac (Ignacije) razgovarajući sa mnom o vježbama Velečasnog (Martinengo) rekao mi je ovako: Na prvom mjestu, da ne vrijede više ništa s obzirom na ono što je (u usporedbi) u strogoći kojom su davane u početku; da ih u ono vrijeme nitko nije obavljao a da ni nekoliko dana ostajao bez jela (premda ga nitko na to nije silio) i da se sada ne bi usudio to dopustiti ni snažnu čovjeku više od jednoga dana, makar u prošlosti nije u tom pogledu imao nikakvih skupula. Svi su ih prvi oci doslovno obavljali i to u osami, a onaj koji je najmanje održavao post, ostao je tri dana bez jela i pića pa ne znam što bilo. Iznimka je Simon (Rodriguez), koji, da ne zapusti posve studij i jer nije bio dobra zdravljia, nije ostavljao stana i nije se predao ni jednoj od tih strogosti, a Otac mu je davao samo razmatranja, itd."⁴¹

Premda se ta izjava tiče posebne točke duhovnih vježbi, vidi se već jasno, u slučaju Rodrigueza, pa i drugih poslije njega, da je Ignacije znao prilagoditi vježbe uvjetima života, zdravljia, duhovnog stanja svakog obavljača.⁴¹

d. U kojoj je mjeri Ignacije povjeravao drugima brigu da daju Duhovne vježbe?

Ta je mjera ujedno široka i razborita. Jer, kao što stanovite osobe, pače i veoma duhovne, mogu biti odbojne prema Vježbama, tako isto svaki svećenik, svaki sudrug, pa i ako je dobar duhovni vođa, nije sposoban (idoneus), davati Vježbe, barem ne cjelovite. Pa i među prvim ocima: "Govoreći o Vježbama, (Ignacije) je rekao (ne zaboravimo

nalazimo se u 1555. godini) da ih daju, od svih što ih poznaje u Družbi, prvo mjesto pripada Pietru Favreu, drugo Salmerónu, zatim on

postavlja Francesca de Villanova a onda Jeronima Domenécha. Rekao je također da Strada dobro daje one od prvog tjedna."⁴⁴

Da li je Pietro Favre po Duhovnim vježbama, kao što to tvrdi Dudo za Ignacijeva putovanja u Azpeitiju, pridobio skupini sudrugova Jaya Codure-a i Broëta? Nije sigurno. Tekst Simona Rodrigueza, na koji se on oslanja: "Za vođu u duhovnim vježbama (exercitationibus) imali su Peitra Favrea", može se odnositi na njihov duhovni život. Bilo kako bilo, Ignacije je jamačno imao veoma veliko povjerenje u duhovno prosuđivanje Pietra Favrea, o tom nam ostaju dva svjedočanstva. Ignacije ga je ovlastio da prijateljima, kolnskim kartizujancima 1543. uruči tekst Vježbi, kojim se sam Favre služio. Prema rukopisu sačuvanom u Arhivu grada Kolna zapaža se da se radi ne o cjelovitom izvornom tekstu Vježbi, nego o jednom "prilagođenju" za vježbe od mjesec dana. To bi prilagođenje, kako kaže o. Calveras, bilo Salmerónovo djelo. Drugo svjedočanstvo: Favre daje u Louvainu godine 1548. u suradnji sa Stradom Vježbe. Taj put traju osam dana, a tekst odgovara vježbama od "prvog tjedna".

Ta se različitost nalazi u načinu kako neki sudrugovi, po Ignacijevu odobrenju, uskoro daju Vježbe. U mnogim kućama ili kolegijima nekoliko je soba određeno za obavljače, a kandidati moraju katkada mnogo čekati na vratima prije nego dobiju mjesto. Naprotiv ima područja ili gradova, ili pače i nekih naših prijatelja, koji se pokazuju neraspoloženi prema Duhovnim vježbama tako da je Ignacije prisiljen naložiti sudrugovima neka budu smioniji da ih daju u svojoj okolini.⁴⁸

Na svaki način, Duhovne vježbe postaju jedan od glavnih služenja Družbe, naročito nakon što su bile tiskane 1548. i odobrene od Pape. U Parizu, na primjer, gdje je djelatnost sudrugova sapeta neprijateljstvom nadbiskupa i Teološkog fakulteta, one su gotovo jedino duhovno služenje što se može obavljati.⁴⁹ Vježbe pojedinačne, vježbe u skupinama do sedam, do osam osoba, vježbe smanjene i na trećinu od toga broja, eto postoje svi oblici.

Često se ostaje kod "prvog tjedna" zbog nedostatka vremena ili duhovne kakvoće obavljača, ali uspjeh je već veoma zapažen. Zbiva se takva promjena života, da to naslućuju i ukućani "koji imaju malo nosa" (nasutiores), pa makar su vježbe obavljeno tajno. Ipak već tada neki sudrugovi daju Vježbe na "ne ispravan"⁵³ način, pa i rektori.

Kad nadbiskup Siliceo i Melhior Cano započese napadati knjižicu Ignacije najprije zadržava sav svoj mir, ali se smjesta Araoz, Borgia i Nadal na to još više uzrujaše. Nadal, tada povjerenik, posla pače

svima španjolskim poglavarima upute s obzirom na tumačenje osumnjičenih odlomaka. Tako im se činilo da napadaj pogađa u zjenicu oka⁵⁵ apostolat sudrugova. Araoz si pače dopustio ispraviti latinsko izdanje vulgate, odobreno od Pavla III., a Ignacije se pokazao veoma nezadovoljan zbog toga što je to smatrao kao svaki nedostatak poštivanja papinske vlasti.⁵⁶ Taj skup činjenica što se otvaraju danas pred nama na ponešto zbrkan način, čak zagonetan, ipak pokazuje da su za Ignacija Duhovne vježbe bile kao nekako neovisne njegovu osobnom iskustvu, i da su postale općim dobrom svih sudrugova oruđe evandeeoskog rada. Treba li žaliti što nije mogao dovršiti "Direktorij" o kojerm je mislio oko 1555.? Ta praznina nesumnjivo ostavlja slobodno polje pravom cvjetanju "direktorija", za koje nije baš sigurno da svi odražavaju njegov istinski duh, ali s druge strane, Duhovne vježbe ostale su još više što je on htio da budu: vodič prije nego metoda - koji "će pomoći dušama", svakoj prema njezinu vlastitu hodu, da uniđe u "slobodu sinova Božjih", to jest u istinsku Ljubav.

d. Što razborito zaključiti iz ove analize?

Najprije ovo: između "papira" Ignacijevih iz Loyola-Manreza-Alcale i Duhovnih vježbi, tiskanih 1548. i odobrenih od Pavla III. 31. srpnja te iste godine, razlike su nesumnjivo tako znatne kao između prvog koncepta jedne knjige i dovršene knjige. Razlike u načinu, ali vjerojatno i u sadržaju.

Na drugom mjestu treba reći da je tekst Vježbi samo vodič. U početku je bio namijenjen samo voditelju vježbi a ne obavljaču. Svake su tražile poseban trud pri prikazivanju, prilagođivanju, vođenju. Sad po , ispravnoj doduše, ali ne prijeko potrebnoj, može se govoriti o "nauci" Duhovnih vježbi. Radi se prije svega o duhovnom zahvatu: kao kroz vodeni otisak neosporno je da se i pod ovim pismom može otkriti elemente nauke, ali svrstavanje tih elemenata u jedan određeni red ostat će uvijek stvar posebne filozofije, posebne teologije ili posebnog mentaliteta. Vježbe, gledom na njihovu povijest i na način Ignacijev, više pripadaju u promjenljivu zbirku savjeta, pravila, iskustava i naročito "pogleda" vjerskih, nego u nekakav sistem. To ni u čem ne umanjuje njihovo ogromnu zaslugu, nego naprotiv čini ih da su pristupačne, prihvatljive svima dušama dobre volje koje stvarno nastoje obratiti što iskrenije Bogu.

Evo još jedne veoma važne točke za Ignacija. Duhovne vježbe nisu neki priručnik neke tajne nauke, pridržane samo za upućene. One moraju biti i ostati - barem u svom najvećem i najbitnijem dijelu – neke

vrste duhovni katekizam, koji kao i dogmatski katekizam vodi k vjeri ufanju i ljubavi, vodi prema izrazitijem životu u vjeri, ufanju i ljubavi, nasljedovanjem Isusa Krista. I nije samo slučajno što su tolike "propovijedi" Ignacija ili Ignacijevih sudrugova, tolike "katehizacije" po crkvama i po javnim trgovima - pa i neki "usrdni razgovori" sastojale se stvarno u tome da iskoriste i prepričaju Vježbe prvog tjedna ili neka razmatranja iz ostalih tjedana. Sve što pojednostavljuje Vježbe, što ih približuje običnu kršćaninu, spada u smjer Ignacijevе nakane. Sve što ih otežava, što ih pretjerano racionalizira, oslabljuje ih i može ih gotovo izopačiti.⁵⁸ Za Ignacija Duhovne vježbe moraju ostati prihvatljive svima "duhovnim osobama", najponiznijima i najuzdignutijima, "neukima" i obrazovanima, a na voditelja spada da ih prilagoditi svom obavljaju, da izabere, da razvije ili da preskoči.

Nije li značajno što se nigdje u Vježbama ne nalazi ništa što bi moglo biti pridržano za najviša mistična stanja (nije li se govorilo o "antimisticizmu" Vježbi?), i što ipak sve može poslužiti u najvišim mističnim stanjima? Razgovori, razmatranja, način primjene osjetila, prikazanja, različita pravila, tri načina molitve, sve to može "pomoći dušama" svih razina, samo ako su velikodušne. Ima li što jednostavnije od gledanja evanđeoskih prizora, od "razgovora s Bogom kao prijatelj s prijateljem", od molitava što ih Ignacije predlaže obavljaju kao Očenaš, Zdravo Marijo, Dušo Kristova? Vježbe su vodič za svaku dušu koja ide za istinskom ljubavlju prema Bogu. Što ih više pojednostavljujemo, to ih više stavljamo na dohvat malom Božjem puku, i onda to više imamo izgleda da ispunjavamo Ignacijevu nakanu.

Ako su ti pogledi ispravni, mogli bi možda donijeti neko rješenje teškoće koja katkada danas iskrsava: da li su Duhovne vježbe još čitljive za modernog čovjeka? Nije li njihova "literarna vrsta" već zastarjela? U Vježbama možemo stvarno razlikovati više razina: osnovne istine vjere, načini molitve, psihologija koja želi združiti krajnja načela duhovnog života, teologija. Budući da Vježbe treba prilagoditi mentalitetu svakog obavljaju, očito je da to prije mogu biti prilagođene suvremenom razvoju psihologije, filozofije i teologije. Tvrda i trajna jezgra ostaju istine vjere, ali zašto one nebi vodile računa o napretku u tumačenju Svetoga Pisma, teoloških istraživanja ili liturgijske obnove? Što se tiče načina molitve, zašto se oni ne bi obogatili svim iskustvima kontemplacije, svim oblicima sabranosti što ih možemo naći u drugim vjerama, pod uvjetom da ne voze sa sobom nikakve vjerske filozofije škodljive vjeri i da štite nadnaravni, nezasluzeni značaj sjedinjenja s Bogom? Zašto neka načela

duhovnog života, kao pravila razlikovanja duhova ili vodstvo skrupulovnih osoba, ne bi se okoristili postignutim uspjesima suvremene psihologije poštivajući slobodu Božjega vodstva? Nisu li Vježbe "duh" više negoli "slovo"? Možemo ih, zasigurno, "davati" prema izrađenom tekstu, ali nije nezakonito pretočiti ih u neki jezik, pristupačniji našim suvremenicima. Duhovni su putovi različiti, a cilj je dan, cilj je obraćenje, ponovno vraćanje ljudske slobode na potpuno raspolaganje Bogu, to jest u redu ljubavi, pa radilo se o obraćenju s grijehom u stanje milosti ili o obraćenju s dobra na bolje po duhovnom napredku. Upadljivo je da su iz Duhovnih vježbi izišli - već u Ignacijeva doba - kontemplativci, osobito kartuzijanci, misionari, svećenici, redovnici i svjetovnjaci koji su potakli velika djela i poniznu požrtvornost, poslužili u obnovi samostana kao i dijeceza ili župa. Kako protumačiti tu pojavu, ako ne tako je daleko od toga da zatvori duše u svoje vlastito iskustvo, Ignacije je znao, time što se sam osobno povukao, staviti bogatstva na raspolaganje svakomu tko je htio iskreno upoznati, ljubiti i slijediti "Boga našega Gospodina"?

4. IGNACIJEVA PORUKA U KONSTITUCIJAMA 59

Procijediti svoje iskustvo o Bogu u korist svojih sudrugova sačinjavalo je za Ignacija jedan još osjetljiviji zahvat. Jer, ovaj puta obraća se muževima koji su kao i on, odlučili "slijediti Krista" u čistoći evanđeoskom siromaštvu i ostati sjedinjeni po "poslušnosti" jednom između (njih)". Njihov dar Kristu na njegov poziv i prihvaćanje bio je potpun kao i njegov. Prema tome, ne bi li ga vukla misao da suzi svoj izbor na duhovnu elitu, obilježenu kao i on izvanrednom milošću sjedinjenja s Bogom i apostolskog poleta? Tim više što ga je potpuno zadovoljilo iskustvo slobodnog sudrugarstva bilo u Parizu, bilo u Veneciji-Vicenzi. Moglo se bojati da njegovi zahtjevi ne budu preteški. Šaćica muževa, odlučnih sve žrtvovati, poput njega, u službi Bogu našem Gospodinu ne bi li konačno bila učinkovitija negoli neko mnoštvo, kojeg bi se težina neminovno morala osjetiti na gorljivosti i revnosti? Broj vuče za sobom uvijek svoje nevolje... Već i onda, dok ih je bilo samo devet ili deset, nisu li iskusili sudrugovi neslaganja⁶⁰ i o temeljnim pitanjima svoga duhovnog života ili svoga djelovanja, "aliqualis pluritas sententiarum"? Nisu li doživjeli napuštanja, pa i izdajstva? Za vijećanja 1539. prešli su preko tih opasnosti i to na poticaj svog apostolskog poleta: što budu brojniji da poslušaju "na Gospodinovoj žetvi", moći će se više nadati da će plod biti obilan, Pa što onda, ako im ljudska slaboća (infirmite

fragilitas hominum) pribavi neprilika! Te pogibelji, pravo rekavši nisu ih ni malo natjerale da ublaže jačinu i oštrinu svoga ideala. prvim dokumentima osnutka Družbe provejava neki dah posvemašnjega, moglo bi se reći svete ludosti što ništa još ne može oslabiti.⁴¹ Mnogo kasnije poslije 1539., u travnju 1555. Ignacije će se podsjetiti, ne bez neke male čežnje, prvih junačkih dana kad je Favre, obavljajući Duhovne vježbe. "suzdržao se od hrane kroz šest dana, spavao samo u košulji na cjepanicama što su mu ih bili donijeli da naloži vatru, razmatrao u malom dvorištu, pokrivenu snijegom", i kad je Xavier da okaje nesumnjivo taštine prvaka u skoku, "užetom si vezao veoma čvrsto, noge i cijelo tijelo" pa tako razmatrao. kako bi Konstitucije, sastavljene od takvog: osnivača, mogle sviđati se ljudima koji ne bi bili ni juriaci ni sveci, a ipak duše dobre volje?

U Ignaciju se, stvarno, malo-pomalo vremenom iskustvom razvijalo ono što možemo nazvati njegovom sviješću osnivača. A Konstitucije, duhovan dokumenat koliko i zakonodavan tekst, predstavljaju čudovišnu mudrost i razboritost. Ne umanjivši ni u čemu svoj ideal, uspio je uravnotežiti ga tako da ljudi koji nisu obdareni ni snagom osobnosti prvih sudrugova ni njihovim žarom, mogu u tom idealu ostvariti svoju želju o potpunom daru Krista i dušama. O toj ćemo ravnoteži istaknuti ovdje četiri najvažnja vidika i nama najznačajnija.

a. Najprije tip apostolskog muža kako ga ocrtavaju Konstitucije.

Taj, čovjek pazi na svoje zdravlje, fizičke sile što mu sve to potrebno za studij i "službu Božju". Cijelo jedno poglavlje III. dijela posvećeno je "čuvanju tijela".⁶³ To je čovjek koji se ravna "razumom" i posjeduje "zdrav sud", koji uživa darove razuma, pamćenja, volje, umijeća "govora" i pače darove više "izvanjske" kao "plemstvo, glasovitost i drugo"⁶⁴ koji mogu "pomoći izgradnju" po prinosnoj žrtvi što se prinese u služenju Bogu.

Naročito mora biti obdaren svim vrstama moralnih vrlina: čestitost koja se odrazuje na licu, savjesnost, razboritost, pravičnost, jednostavnost, odlučnost, ustrajnost, uljudnost i prijaznost, "mirnoća" što sve čini da ga bližnji "cijeni", da je prijatan otprve, pribavlja mu dobar glas (bonus odor) i "ugled" te mu omogućava da bez suvišnih sudara živi u zajednici. Mnoge od tih "pravih i čvrstih kresti" , što ih Ignacije uporno u zvijezde kuje jesu samo ljudske kreposti što ih jača Božja milost. Među zaprekama koje jednog kandidata "čine: manje prikladnim za Družbu" gotovo sve potječu od tijela i značaja.⁶⁶ Naravni pak darovi igraju važnu ulogu pri raspodjeli dužnosti među sudrugovima.⁶⁷

Ukratko, čovjek je to po naravi obdaren "ljudskim darovima", korisnim apostolskoj zajednici" kojoj se želi priključiti, a razvija ih svojom izgradnjom i brigom da napreduje. "Primiti osobe veoma teške ili nekorisne zajednici, pa makar primitak i ne bio nekoristan za njih, uvjereni smo u našem Gospodinu da to dolikuje za njegovu veću službu i veću hvalu."68

Kad to kaže, Ignacije je daleko od toga da bi bilo što popustio od svog duhovnog ideala. Posve protivno. Priznajući prirodne i ljudske darove za vrijednosti koje mogu biti korisne apostolskom radu, doveden je do toga da naglašava korjeniti uvjet njihove stvarne učinkovitosti, a to je sjedinjenje apostola s jedinim izvorom svake milosti. "Treba tako postupati da se svi članovi Družbe svojski zalažu za čvrste i savršene kreposti i za duhovne stvari kojima treba više važnosti nego znanosti i drugim prirodni i ljudskim darovima. Uistinu unutrašnji darovi moraju izvanjskim darovima dati njihovu učinkovitost s obzirom na cilj za kojim se ide."69 Sudrug je prema Ignacijevoj zamisli čovjek koji bi se poput svetoga Pavla, mogao hvaliti kao bilo tko svojim darovima i talentima, ali je uvjeren da sve to ljudsko bogatstvo konačno ne vrijedi i nije duhovno učinkovito nego jedino i samo "po milosti Božjoj". Što su veći prirodni darovi, to potpunija mora biti ljubav prema Isusu Kristu. Takvu protivnost, možda bi bolje bilo reći takvu napetost, između ljudskih darova i potpune ljubavi prema Bogu Ignacije je htio i tražio za najistinskije svoje sudrugove.

b. Pouka dvaju portreta vrhovnog poglavara u Konstitucijama

U IX. dijelu Konstitucija, u drugom poglavlju, postoje dva portreta vrhovnog poglavara. Katkada se zaboravlja na drugi u kori prvoga. A ipak, ako su postavljeni jedan uz drugi, izvanredno se otkriva Ignacijeva misao.

"Idealan je prvi portret sa pojedinostima. Sjedinjen s Bogom i usrdan u svim svojim djelima, general je izvor milosti za cijelo tijelo Družbe. Kao primjeran za svaku krepost on pomaže "ostali dio Družbe". U njemu mora posebno sjati ljubav prema bližnjemu i prema Družbi kao i istinska poniznost po kojoj postaje već mio i Bogu i ljudima. Budući da je slobodan od svih strasti, ništa ne muti sud njegova razuma i svakom prigodom ostaje gospodar samoga sebe i "ispravan u svojim riječima". Združuje pravičnost i strogost prijeko potrebne dobroti i blagosti. Posjeduje plemenitost i duševnu snagu da može podnijeti slabosti mnogih i poduzeti velike stvari i u njima čvrsto ustrajati ne sustajući pred suprotivštinama.

"Gospodari događajima, ne dopušta da ga ovlada preveliko veselje zbog uspjeha ni da ga obori nesreća." Mora "biti obdaren s mnogo razuma prosuđivanja da mu takav dar ne bi uzmanjkao ni u teoretskim i u praktičkim pitanjima". Uz nauku još pridružuje "razboritost i iskustvo duhovnim i unutrašnjim stvarima da može raspoznavati duhove U izvršenju neka je "budan i okretan da bi mogao poduzeti poslove, odlučan da ih izvede do kraja i savršeno.". Neka ima dobro tjelesno zdravlje, "dostojanstva i ugleda". "Izvanjski darovi" (časna prošlost, položaj prije ulaska u Družbu) nisu nevažni da bi mu dali povjerenje "kod ljudi iznutra i izvana". Ako je istina, kako to kaže Câmara i kako su i drugi ponavljali poslije njega, da je u tom poglavlju Ignacije "čini se oslikao samoga sebe", onda svaki drugi general, pa i najsavršeniji, bez muke bi prepoznao da ne radi ništa drugo nego se samo približava takvom idealu.

Na kraju tog sjajnog poglavlja Ignacije u četiri retka crta jedan drugi portret. Svaku njegovu riječ treba provagnuti. "Ako bi mu (generalu) nedostajale neke od gore nabrojenih svojstava, neka mu ne nedostaje barem velika dobrota i velika ljubav za Družbu, kao i zdravi sud i dobra naobrazba." Četiri riječi, sasvim dosta. A ti darovi jesu svi ljudski darovi ili barem ne mogu biti drugo nego ljudski darovi. Dodani su im samo trijezni epiteti: ne više superlativi, nego ona pristojna "osrednjost", svojstvena običnim smrtnicima?

Opreka između obaju portreta jest veoma upadljiva. No, pouka postaje još jasnija ako riječi "dobrota", što dolazi na početku tog portreta dadnemo ono značenje što nužno slijedi iz studija teksta i iz jezikoslovlja. Usporedno različite oblike što ih je poprimila ta riječ u različitim stanjima prigodom sastavljanja Konstitucija, U tekstu "a", što smo ga već opisali, čitamo upravo "bondad".⁷¹ Ali u tekstu A (1550.), tekstu B (1556.), i tekstu D (159_ čitamo "el credito" (povjerenje).⁷¹ Napokon u latinskom prijevodu, odobrenom od Četvrte generalne kongregacije (1581.), čitamo "probitas". Francuski prijevod Konstitucija preuzima - posve ispravno, vjerujem - riječ teksta "a" "bonte". Što znače ta kolebanja? Ako ne to da riječ "bondad" u ignaoijanskom jeziku sadržaje bogatsvo značenja, bogatstvo sukladnosti koje daleko nadilazi obično značenje naše riječi "dobrota", ili, drugačije rečeno, da za svojstvo, što ga želi označiti Ignacije, nema ljudske riječi koja bi ga savršeno izrazila. Jedno poređenje može unijeti više svjetla. U održenom razdoblju svoga života (1532-1543. po prilici) obično je Ignacije iza svoga potpisa stavljao ovaj tajnoviti izraz: "de bondad pobre". Kojom se dobrotom priznavao siromašan? Siromašan

je u dobroti koja se izljuje u čovjeka iz Same-Dobrote, siromašan u dobroti koja je u čovjeku slika Boga koga toliko velikih mistika naziva riječju "Bonitas". Ignacije se priznaje siromašan u ljubavi, u kreposti, u istini, a to je siromaštvo biti i siromaštvo milosti. Pred Sveobuhvatnim, pred Bogom priznanje svoga ništavila i svojih grijeha. Podjednako je značenje u portretu vrhovnog poglavara. Dobrota o kojoj se radi, znači istodobno dobrotu naravnu i dobrotu nadnaravnu, dobrotu stvorenu i dobrotu nestvorenu, bitnu čestitost, temeljnu čistoću, poniznost, bratsku ljubav. Sve te različenosti odzvanjaju u riječi: biti dobar za čovjeka znači biti sličan Bogu po naravi i po milosti. "Čim čovjek pažljivo misli na Božanstvo, kaže sveti Franjo Saleski, osjećam u srcu neko slatko čuvstvo koje svjedoči da je Bog ljudskog srca (...). Ta radost, to pouzdanje, što ga čovjek naravno osjeća u Bogu ne može sigurno proizlaziti nego iz suglasja što postoji između Božanske dobrote i naše duše: suglasnost velika, ali tajna (...). Stvoreni smo na sliku i priliku Božju."⁷³ Ta dobrota pripada u red Stvaranja kao i Otkupljenja. Ta riječ, kao i riječ "krepost" s kojom je Ignacije katkad povezuje obuhvaća naravne i nadnaravne darove, koji daju "povjerenje" (kako to prevode španjolski tekstovi A, B, i D Konstitucija kod Boga i kod ljudi. Podsjeća na tekst svetoga Pavla Filipljanima: "Što je god istinito, što god časno, što god pravedno, što god čisto, što god ljubazno, što god hvalevrijedno; je li što krepost, je li što pohvala - to nek vam je na srcu!" Ovdje se zamjećuje preobrazba što ju je doživjela Ignacijeva duhovna misao od vremena u Loyoli.

c. Ustanova duhovnih pomoćnika i braće pomoćnika

Premda mu je ta ustanova bila nadahnuta apostolskim potrebama, a ne i nametnuta, ona uza sve to baš time na svoj način otkriva duboki razvoj mentaliteta Ignacija, vrhovnog poglavara. Pravo govoreći, već od prvotnih konstitucija 1539. sudrugovi su imali u vidu da svojoj skupini pridruže osobe "ljudski manje obdarene" (minus sufficientes) koji bi bili "pokretani istim duhom" (eodem spiritu), i "položili zavjet proslušnosti vrhovnom svećeniku pa da ih pošalje k nevjernicima pa makar tamo ne bi mogli koristiti drugačije nego samo reći da je Krist spasitelj; ili k vjernicima, pa ma mogli barem podučavati javno ili zasebno Očenaš, Božje zapovijedi, itd."⁷⁵ Pri tom prepoznajemo onog Ignacija komu ništa nije maleno, ni nevažno, ako je srce sjedinjeno s Bogom. No istom u breveu Exponi nobis iz 1546.⁷⁶ godine zamisao o osobama koje bi pomagale Družbu Isusovu "u duhovnim stvarima ili u kućnim poslovima" uistinu se rađa i poprima istinski redovnički oblik. Tko su ti "pomoćnici"? Svećenici ili svjetovnjaci, koji

zbog jednog ili drugog razloga, ne žele ili ne mogu biti pripušteni svečanoj profesiji, a ipak mogu "služiti Bogu i dušama" korisno. Ako pak žele, primit će istu izgradnju, položiti zavjete čistoće, siromaštva i poslušnosti i biti dionici svih dobara, povlastica i zasluga reda. kakvi god bili Ignacijevi razlozi kad je izmišljao taj novi oblik redovničkog života u Družbi Isusovoj, barem svjedoči o njegovoj volji da duhovni žar i apostolski polet ne pridrži samo za one kaje bi se moglo smatrati elitom, nego da prihvati u "corpus Societatis" svakog čovjeka kojega bi prožimao njegov duh. Teško je ne vidjeti u toj ustanovi Ignacijevu volju da se izdigne iznad "kanonskih propisa, a u korist bratske ljubavi. "Oni (kako duhovni pomoćnici tako i braća pomoćnici) znaju da pred našim Stvoriteljem i Gospodinom zaslužuju više oni koji se s većom ljubavlju predaju na pomoć i služenje svima iz ljubavi prema njegovu božanskom Veličanstvu, bilo u stvarima od najveće važnosti, bilo u drugima nižim i poniznijim".⁷⁷ Izrazi takve vrste vraćaju se pod Ignacijevu pero svaki put kad govori o pomoćnicima. Za njega jedina hijerarhija koja vrijedi pred Bogom, jest hijerarhija ljubavi.

d.Poglavar

Ustrojstvo vlast-poslušnost igra više uloga u "corpus Societatis". Već smo upozorili. Jedna od manje važnih nije ona sposobnost "prilagodljivosti" ignacijanskog ideala svakom posebnom slučaju, određenom stanju, stvarnim silama svakoga sudruga. Poglavar je zapravo posrednik između podatnosti, i između onoga novoga što uvijek izvire iz "zakona ljubavi i bratske ljubavi što Duh Sveti upisuje u srca" i one krutosti i nepopustljivosti pisanng pravila. Takva je bila jedna od prednosti što su je prvi oci uočili u "pokoravanju jednom između njih" za svog vijećanja 1539. godine. "On će se brinuti, kako što će dolikovati, za poslove svakoga pojedinoga, kako duhovne tako i vremenite."⁷⁹ Ta se misao netaknuta nalazi u konačnim Konstitucijama: "Ako promatramo stvari u našem Gospodinu, učinilo nam se, u njegovu božanskom Veličanstvu silno važno da poglavari potpuno poznaju svoje podređene da ih po tome mogu bolje ravnati i upravljati i, računajući na ono što jesu, najbolje ih voditi Gospodinovim putem."⁸⁰ Između vijećanja od 1539. i Konstitucija iz 1558. umetnuta je sva praksa i primjeri samoga Ignacija.

Pa i u strogosti, što ju je nametalo opće dobro, uvijek je poštivao osobu sudruga. "Jedna posve značajna stvar, tvrdi Câmara, jest način kako naš Otac, u stvarima što izgledaju posve jednake, upotrebljava posve oprečna sredstva kao veliku strogost s jednim, veliku blagost s drugim, a zatim se vidi, po ishodu, da je upotrebljeni lijek bio

najbolji, premda se u početku tako nije činilo. Ali on je uvijek sklon ljubavi."81

"Uvijek sklon ljubavi". Takav nam se uistinu pokazuje Ignacije Loyola na kraju ove studije. Biće zaljubljeno u Boga i u Božje djelo u srcu ljudi. Biće koje sanja o tom kako će učiniti da svi drugi budu potpuni dio te ljubavi kojoj je on dopustio da ga svega prožme, ali koja pristaje da polagano hoda uz svakoga da bi i onaj napokon prihvatio korjenito obraćenje svoje slobode u bratsku ljubav.

Ignacije čovjek ima pretjeranosti, ima pogrešaka, nismo ih krili. Pa i sam ih je znao. Tijekom svoga života i naročito za vrijeme godina svoje uprave, svojski se trudio - i dobrim dijelom uspio - od svoje osobe odijeliti poruku koju je trebao i želio predati drugima. Možemo ne biti ignacijanski ni po temperamentu ni po ljepoti milosti, ali ipak možemo biti ignacijanski a da nismo Ignacije, a to je uistinu važno. Družba nije Družba Ignacijeva, ona je Družba Isusova.

Isusa Krista "slijediti", to jest poznavati, nasljedovati, slaviti, ljubiti. "Tajnovitost" Ignacijeva dolazi nesumnjivo odatle što je svom svojom voljom htio ukloniti se, "umanjiti se" tako da potpuno iščezne pred Isusom Kristom. Poniznost je za njega bezuvjetno ljubav.

Govoreći o njemu podsjetili smo na osobnost svetog Ivana ili svetoga Pavla. Nije to bez veoma valjanih razloga. Sigurno je da je i Ignacije doživio nešto od božanske usrednosti i plamena ljubavi obojice apostola. No sam on upućuje nas na skromniju usporedbu: uvijek je bio veoma zanesen za onu "knjižicu" što su je tada pripisivali Gersonu: Nasleduj Krista. Iznosi Câmara: "Rekao mi je da je u Manrezi prvi put čitao maloga Gersona i da od tada nije htio nikada čitati neku drugu nabožnu knjigu i preporučivao ju je svima koji su raspravljali s njime. Svaki je dan čitao iz nje jedno poglavlje po redu (...). Bio je tako srastao s tom knjigom da mi se činilo kao da sam ga upoznao u Rimu, da vidim i nalazim napisano u njegovu razgoru sve što je pročitao u toj knjizi."⁸³

Ako navodimo taj tekst, znači li to s ignacija "skidati mit"? U tom slučaju imali bismo prethodnika, pa i među samim njegovim sudrugovima. "Slavopojkama" o Ignaciju možemo opravdano pretpostaviti onaj nagovor, pun dražesti i ljupkih natuknica, što ga je Petar Canisius održao zajednici u Friburgu 31. srpnja 1587.: "Kod našeg Oca Ignacija ima mnogo toga što ne možemo nasljedovati": objave, uznesenja, izvanredna mudrost, dar razlikovanja, suze, čudesa, itd. "Ima pače mnogo toga što ne smijemo nasljedovati": ratnički život, pretjerane pokore, bolesti, osnutak jednog redovničkog reda. "A ima napose

puno toga što je izvanredno važno da nasljeđujemo: strpljivost u kušnjama, ljubav prema križu Isusa Krista, pobožnost, usrdnost s izvorom svakoga dobra, pouzdanje u Boga, naravna i nadnaravna mudrost, vjera, revnost za duše, apostolska djelatnost, poslušnost gotovo slijepa, ispravnost i čistoća zamisli." Pa Canisius, svršavajući, podsjeća svoje slušatelje da je osnivač Družbe Isus" koji nam je dao Ignacija za glavu i patrijarha(...). Molimo ga (Ignacija), zaključuje Canisius, da sve više i više čisti "corpus Societatis", da ga prosvjetljuje i širi i da neprestano u nama razvija duh što ga je sam bio primio".84

Upravo je to naše stanovište na kraju ovog našeg, istraživanja. U "duhovnim razgovorima", započetih u Loyoli, u svojim pismima, u Duhovnim vježbama kao i u Konstitucijama Ignacije de Loyola ne nameće duši neko iskustvo o Bogu, on joj pomaže da sama dođe do svog iskustva o Bogu. Ne pruža joj "sve gotovo", nego joj daje sredstvo da nešto učini za službu i hvalu Boga, još bolje, da s milošću učini samu sebe slikom Božjom.

Jer, za njega duhovni svijet jest kao neko koraljno more: može mu se izraditi karta dubina uspoređujući s iskustvama velikih Božjih prijatelja, ali ta je karta samo privremena, nepotpuna, jer tajni život preoblikuje neprestano podvodne grebene i kanale. Svakom mornaru pripada da sam otkrije svoj put i da ide njime.

AAKO BI DRUŽBA ISUSOVA NESTALA?

Pa neka! Ali Crkva će ostati i nadalje.

No, zašto govoriti o onom što bi se moglo dogoditi? Više puta u povijesti Družba je Isusova u nekim područjima zabranjena ili sudrugovi izgnani. Na primjer godine 1760. Kralj ih je protjerao iz Portugala, 1762-1764. Louis XV. i Parlament u Parizu zabranjuju red u Francuskoj godine 1767. Karlo III. u Španjolskoj povodi se za francuskim Burboncima; 1773. papa Klement XIV. izdao je protiv Družbe Isusove bulu Dominac Redemptor. I svatko zna što se danas zbiva u nekim zemljama.

Zabrane i izgoni su zaista teški udarci, a li još teži su u onim razdobljima, a bilo ih je - kad je u ovoj ili onoj zemlji Družba doživljavala neke vrste unutrašnju degeneraciju i gotovo da se sama uništila.

Za sve te krize Ignacije je ostavio primjer svojim sinovima koji bi pošto-poto htjeli ostati vjerni. "Svatko zna, kaže Câmara, koliko je papa Pavao IV, prije i poslije uzdignuća na kardinalat, bio malo sklon Družbi i ocu Ignaciju. No nalazio sam se na blagdan Uzašašća, koji je tada padao 23. svibnja 1555., u istoj sobi s Ocem, on oslonjen na rub prozora a ja sjedeći na stolici, najednom čusmo zvono koje je navješćivalo izbor novoga pape. I odmah zatim stiže glas da je izabran upravo kardinal teatinac koji se nazvao Pavao IV. Na tu vijest Otac se jako stresao, a lice mu se zgrči i, kao što sam saznao kasnije od njega samoga ili od starijih otaca kojima je to ispriповjedio, sve su mu se kosti potresle. Digao se bez riječi i otišao u kapelicu moliti se. Malo poslije vrati se iz nje tako radostan i tako zadovoljan kao da izbor uvelike odgovara njegovoj želji."¹

Kakva je bila ta molitva? Ignacije to nikad nije rekao. Da li se toga sjećao kad je u sprnju 1540. pisao Borgiji: "Nije vjerojatno da će Papa progoniti Družbu koja je tako njegova i sva predana u njegovu službu, premda je po sebi i to moguće."² Da li mu je bilo objavljeno da će nakon nekog vremena krize Pavao IV. "pred kraj života" postati "veliki prijatelj i dobročinitelj Družbe i izjavljivati da ne cijeni ništa tako kao nju"³

Možda je, posve jednostavno, Ignacije stavio i taj događaj po svom običaju u sveobuhvatno Otkupiteljsko gledanje svijeta. Postojala Družba Isusova ili ne postojala, Bog postoji, Otkupljenje se ne zaustavlja, po mucu i uskrsnuću Kristovu. Crkva, pod vodstvom "Namjesnika Kristova

na zemlji" nastavlja u svem svijetu Kristovo djelo pesvećenja, Duh Sveti je na djelu u srcu svakog čovjeka da mu pomogne da se oslobodi grijeha i da postane, malo-poomalo, sin Božji u Isusu Kristu. Velike freske "Razmatranje o dvjema zastavama", s onim što sadržavaju od evanđeoskoe stvarnosti, bile su uvijek istinito viđenje kršćanskog postojanja: čovječja srca koja odbijaju Kristov poziv, druga koja idu za njim "promišljeno i razumno", druga napokon koja "žele više ljubiti i istaknuti se u posvemašnjoj službi svome vječnome Kralju i sveopćem Gospodinu". Za Ignacija - dokazuju to razdoblja njegova života - može biti sudrug Isusov a ne pripadati Družbi Isusovoj, još bolje, Družba Isusova nije zatvorena u kanonske granice jednoga redovničkog reda. Ignacije je osnovao Družbu Isusovu upravo zato jer su, prvi on i s njim više sudrugova, Favre , Laynez, Xavier, Borgia, itd. "na poziv Kristov i po njegovoj milosti" "htjeli više ljubiti i istaknuti se u posvemašnjoj službi svome vječnome Kralju i sveopćem Gospodinu" Isusu Kristu. Osnivajući na tom kamenu jedan redovnički red, Ignacije se pogibeljno kladio: Družba Isusova, u svakom času svoje povijesti vrijedit će samo toliko koliko će vrijediti sudrugovi. Da li će na poziv "Kralja Kraljevstva" oni dati onakav odgovor kakva dadoše Ignacije i njegovi istinski sinovi? Sve je u tom: o vjernosti svakog sudruga, svaki čas, na svakom mjestu, ovisi vjernost "corpus Societatis" njezinom zvanju u Crkvi "u službi Boga načega Gospodina" za veću slavu Boga Oca.

LITERATURA I POKRATE

Literatura za naš predmet jest obimna i nije moguće ovdje je svu iznijeti. Čitatelji u tom pogledu upućujemo na literaturu u stručnim već navedenim djelima a naročito na Pietro PACCHI-VENTURI i Mario SCADUTO: Storia della Compagnia di Gesu; na Geogr SCHURHAMMER: Fran Xaver. Tri su nam djela bila izvanredni vodiči: 1. Jean-Francois GILMONT i Paul DAMAN: Bibliographie ignatienne (1894-1957) (Desclee De Brouwer), kojemu svakako moramo pridodati Ignacio IPARRAGUIRRE: Orientaciones bibliograficas sobre San Ignacio de Loyola (IHSI, 2. izdanje, 1965.); 2. Jean-Francois GILMONT: Les Ecrite spitituels des nremiers jesuitesi inventaire commente, IHSI, Rome, 1961; 3. Ca los SOMMERVOGEL: Bibliovhegue de la Compagnie de Jesus, Schepens, Bruxelles, 1890-1909., s nadopunom što ju je izveo ErnesttM. RIVIER Corrections et additions a la bibliotheque de la Compagnie de Jesus Revue d'Ascetique et de Mystique, Toulouse, 1911-1930.; 4. Napokon da bismo se što bolje mogli okoristiti Monumenta Historica Societat Jesu, naše glavno vrelo Felix ZUBILLAGA i Walter HANISCH, La Guia Mannual, IHSI, Rome, 1971.

Zadovoljit ćemo se samo da svojim čitateljima ovdje označimo djela koja su nam stvarno poslužila u našem radu. Da ne bismo otežali taj prikaz, ispustit ćemo ipak poneke knjige ili članke, prigodice navedene, a ograničili smo se tada da u bilješci upozorimo na odnos upotrebe. Naprotiv, za ovdje navedene djela, nećemo ponavljati u tekstu točne navode izdanja što ih iznosimo na slijedećim stranicama. Ulijevo naznačujemo pokratu, što smo je upotrijehili u bilješka bilo pokratu naslova djela, bilo pokratu imena autorova.

I. ARHIV

ARSI: Archivum Romanum Societatis Jesu, Generalova kurija Družbe Isusove u Rimu. Tu smo mogli pregledati izvorne dokumente.

II. MONUMENTA HISTORTCA SOCIETATIS JESU (MHSI)

Ova zbirka (105 svezaka, Madrid od 1894. i Rim od 1932.) bila

je naš glavni izvor kako za same tekstove tako i za analize, za datiranje i pače za samu povijest. Ovdje navedeni svesci jesu oni svesci koji su najčešće upotrebljavani; broj - ili brojevi - iza naslova, ponekad i ime autora, odnosi se na Guia Mannal, pp. 1 - lo, što smo ga naveli u gornjem uvodu za ovu literaturu.

Chron.: Chronicom. Vita Ignatii Loiolae et rerum Societatis Jesu historia, od Juan;Alphonso de POLANCO (1, 3, 5, 7, 9, 11), Madrid, 1894-1898., 6 svezaka.

Const.: Sancti Ignatii de Loyola Constitutiones Societatis Jesu (6365), Roma, 1934-1938., 3 sveska.

Regulae: Regulae Societatis Jesu (1540-1556.) (71), Roma, 1948. Epist. ign.: Sancti Ignatii de Loyola. Societatis Jesu fundatoris, Epistolae et Instructiones (22, 26, 28, 29, 31, 33, 34, 36, 37, 39, 40, 42), Madrid, 1903-1911, 12 svezaka.

Exerc. sp.: Sancti Ignatii de Loyola Exercitia spiritualia, novo izdanje najstarijih tekstova (loo), Roma, 1969, zamjenjuje izdanje iz 1919. (57).

Direct.: Directoria (1540-1599) (76), Roma, 1955.

Bobad. Mon.: Bobadillae monumenta. Nicolai Alphonsi de Bobadilla sacerdotis e Societate Jesu gesta et scripta (46), Madrid, 1913. Epist. Broëti: Epistolae Patrum Pachasii Broëti. Claudii Jaii. Joanr

Codurii et Simonis Roderici Societatis Jesu (24), Madrid, 1903. Fabri Mon.: Beati Petri Fabri primi sacerdotis et Societatis Jesu epistolae. Memoriale et processus (48), Madrid, 1914.

Lainii Mon.: Lainiii monumenta. Epistolae et acta Patris Jacobi Lainii secundi praepositi generalis Societatis Jesu (44, 45, 47, 49-51, 53, 55), Madrid, 1912-1917., 8 svezaka.

Epist. Salm.: Epistolae Patris Alphonsi Salmeronis Societatis Jesu (30, 32), Madrid, 196-1907., 2 sveska.

Epist. Xav.: Epistolae sancti Francisci Xaverii aliaque eius scripta (67, 68), Roma, 1944-1945., 2 sveska. Ovo novo izdanje nadomješta izdanje Monumenta Xaveriana (16, 43), Madrid, 1899-1912., 2 sveska. Epist. Mixt.: Epistolae Mixtae ex variis Europae locis ab anno 1537

ad 1556 scriptae (12, 14, 17, 18, 20), Madrid, 1898-1901., 5 svezaka Epist. Quadr.: Litterae Quadrimestres ex universis praeter Indiam et Brasiliam locis in quibus aliqui de Societate Jesu versabantur

Romam missae (4, 6, 8, 10, 59, 61, 62), Madrid, 1894-1932., 7 svezaka.

Borgiae Mon.: Sanctus Franciscus Borgia, quartus Gandiae dux et Societatis Jesu praepositus generalis tertius (2, 23, 35, 38, 41), Madrid, 1894-1911., 5 svezaka.

Mon. Paed.: Monumenta paedagogica Societatis Jesu (92), Roma, 1965, 1 svezak. Ovo izdanje zamjenjuje ono iz Madrida, 1901., (19).

Mon. Bras.: Monumenta Brasiliae (79-81, 87), Roma, 1956-1960., 4 sve i 5, svezak Complementa Azevediana (99, 1968.). Dva prva sveska odnose se na našustudiju.

Doc. Ind.: Documenta Indica (70, 72, 7@, 78, 83, 86, 89), Roma, 1948-1962., 7 svezaka. Tri prva sveska odnose se na našu studiju.

Mon. Jap.: Monumenta Historica Japoniae, Roma, u tisku

Nadal Mon.: Epistolae Patris Hieronymi Nadal Societatis Jesu (13, 15, 21, 27, 90, 90a), Madrid, Roma, 1898-1964., 6 svezaka. Više Nadalovih spisa objavljeno je u drugim djelima MHSI, naročito "Apologus contra censuram Facultatis Theologiae Parisiensis", Font. nar. 2, pp. 38-113, i "Scolia in Constitutiones et Declarationes sancti Patris Ignatii", zasebno izdano u Institutum Societatis Jesu (Pra 1883.).

Pol. Compl.: Polanci complementa. Epistolae et commentaria Patris Iohannis Aphonis de Polanco e Societate Jesu addenda caeteris ejusdem scriptis dispersis in his monumentis (52, 5@), Madrid, 1916-1917, 2 sveska.

Font. narr.: Fontes narrativi de sancto Ignatio de Loyola et de Societate

tatis Jesu initiis (66, 73, 85, 93), Roma, 1943-1965., 4 sveska. Ribad. Mon.: Patris Petri Ribadeneyra Societatis Jesu Confessiones,

Epistolae aliaque scripta inedita (58, 60), Madrid, 1920-1926., 2 sveska. Vita Ignatii Loyolae: to je 4, svezak Font. narr. (93). Scripta: Scripta de sancto Ignatio de Loyola (25, 26), Madrid, 1904-1918., 2 sveska.

AHSI: Archivum Historicum Societatis Jesu, revija što je polugodišnje izdaju oči MHSI, a u njoj se nalaze veoma korisne recenzije i bibliografija.

IHSI: Institutum Historicum Societatis Jesu, čija Bibliotheca sadržava brojne temeljne rasprave za naš predmet.

AASS: A_cta Apostolioa Sanctae Sedis, periodička publikacija papinskih tekstova koji se odnose na Družbu, itd. Curie generalice, Roma.

III. POVIJEST ASISTENCIJA

ASTRAIN: Antonio ASTRRAIN, Historica de la Compania de Jesus en la asistencia de Espana, Razon y Fe, Madrid, 1912-1925, 7 svezaka. DÜHR: Bernhard DÜHR, Geschichte der Jesuiten in den Ländern deutsche

Zunge, Herder, Friburg, 1907-1928., 6 svezaka.

FOUQUERAY: Henri FOUQUERAY, Histoire de la Compagnie de Jésus en France, des origines a la suppression (1528-1762.), Picard, Paris 1910-1925., 5 svezaka.

KROESS: Alois KROESS, Geschichte der böhmischen Provinz der Gesellschaft Jesu, Wien, 1910-1938., 3 sveska.

LEITE: Serafim LEITE, Historia da Companhia de Jesus no Brasil, Lisboa-Rio de Janeiro, 1938-1950., 10 svezaka.

PONCELET: Albert PONCEZET, Histoire de la Compagnie de Jesus dana les anciens Pays-Bas, Hayez, Bruxelles, 1927., 2 sveska. RODRIGUES: Francisco RODRIGUES, Historia da Companhia de Jesus na

assistencia de Portugal, Apostolado da Imprensa, Porto, 1931-1950 T.-VENT: Pietro TACCHI-VENTURI, Storia della Compagnia di Jesu in Italia, Civiltá cattolica, Roma, 1910-1951., 4 sveska.

SCADUTO: Mario SCADUTO, L'Epoca di Giacomo Laynez, Civiltá cattolica Roma, 1964-1974., 2 sveska.

Ova dva posljednja djela naročito su zanimiva za naš studij bilo s obzirom na predmet bilo s obzirom na vrijednost obavijesti što ih donose.

AGUILLERA: Emmanuel AGUILLERA, Provinciae Siculae Societatis Jesu ortus et res gestae, Palermo, 1737-1740., 2 sveska.

IV. DRUGA UPOTRIJEBLJENA DJELA

A. - Tekstovi Collection Christus

Collection de textes Christus (Desclée De Brouwer, Paris, počevši od 1959. god.). posebno smo navodili među prijevodima ove zbirke SAINT IGNACE, Journal spirituel (izdao M. Giuliani), 1959.

SAINT IGNACE, Lettres (izdanje G. Dumeige), 1959. To au izabrana pis

kojima treba dodati pisma što ih je na francuski preveo P. Dudon M. Bouix (Za ovog zadnjeg usporediti: Epist. i-n. 12, p. 731), H. Rahner (op. cit. naprijed).

Fabri Mem.: Bienheureux Pierre FAVRE, Mémorial (izdao M. de Certeau 1959).

Exerc.: SAINT IGNACE, Exercices spirituels (izdao F. Courel), 1963 RAHNER: Hugo RAHNER, Ignace de Loyola et les femmes de son temps, 2 sveska, 1964.

MÉMORIAL: Louis GONÇALVEZ DA CÂMARA, Mémorial (izdao M. Tandonnet) 1966.

SAINTE IGNACE, Constitutions de la Compagnie de Jésus (izdao F. Courel, I.; F. Roustang i F. Courel, II.), 2 sveska.

B. - Studije

ALDAMA: Antonio-Maria DE ALDAMA, Vestigia sanctorum Societatis Jesu in Urbe Roma, Roma (Borgo Santo Spirito), 1953. (francuski prijevod). La Composicion de las Constituciones de la Compañia de Jesus, C.I.S " Roma, 1972.

Autob. A.G.. Autob. R.P.: SAINT IGNACE, Autobiographie (dictee a Gonçalves da Câmara. A.G. prijevod na francuski A. Thiry: Recit du Pelerin, Museum Lessianum, Desclée De Brouwer, Bruges, 1956., treće izdanje.

AICARDO: Jose-Manuel AICARDO, Comentario a las Constituciones de la Compania de Jesus, Blass, Madrid, 1919-1932., 6 svezaka. BATAILLON: Marcel BATAIZLON, Erasme et l'Espagne. Recherches sur

l'histoire spirituelle du XVI siecle, E. Droz, Paris, 1937. BROU: Alexandre BROU, Saint Francois Xavier, Beauchesne, Paris, 19 Canis, epist.: Beati Petri Canisii Societatis Jesu epistulae et act

(Izdao O. Braunsberger), Herder, Friburg, 1896-1923., 8 svezaka. COGNET: Louis COGNET, La Spiritualité moderne(t. 3. djela Histoire de la spiritualité chretienne), Aubier, Paris, 1966.

CODINA MIR: Gabriel CODINA MIR, Aux sourcea de la pedagogie des Jesuites: le "modus parisiensis", IHSI, Roma, 1968.

CONC. TRID.: Concilium Tridentinum. Diariorum, epistolarum, tractatum nova collectio, Societas Gorresiana, Herder, Friburg-an-Bri gau, počevši od 1901,

CREVIER: Jean-Baptiste CREVIER, Histoire de l'universite de Paris, depuis son origine jusqu'en l'année 1600, Desaint, Paris, 1761.

CROS: Leonard CROS, Saint Francois Xavier, son pays, sa famille, sa vie, Dourriol, Paris, 1903. Saint Francois Xavier. sa vie et ses lettres, Privat-Retaux, Toulouae-Paris, 1900., 2 sveska.

DAINVILLE: Francois DE DAINVILLE, La Naissance de l'humanisme moder Beauchesne, Paris, 1940.

DELUPTEAU: Jean DELUMEAU, La Civilisation de la Renaissance (collec tion "Les grandes civilisations"), Arthaud, Paris, 1967. Naissan et affirmation de la Reforme (Nouvelle Clio), PUF, Paris, 1965.

DHOTEL: Jean-Claude DHSTEL, Les Origines du catéchisme moderne d'après les premiers manuels imprimés en France (collection "Thé ologie"), Aubier, Paris, 1967.

DOUMERGUE: Etnile DOUMERGUE, Jean Calvin. les hommes et les choses de son temps, Payot-Edition de la Cause, Lausanne-Neuilly, 1899-1927., 7 svezaka.

DUDON: Paul DUDON, Saint Ignace de Loyola, Beauchesne, Paris, 1934 EGANA: Francois-Xavier EGANA, Origines de la congregacion general en la Compania de Jesus, IHSI, Roma, 1972.

FEBVRE: Lucien FEBVRE, Le Probleme de l'incromce au XVI siecle, Albin Michel, Paris, 1942. Un destin: Martin Luther, PUF, Paris 1945. Lucien FEBCRE et Henri-Jean MARTIN, L'Apparition du livre, Albin Michel, Paris, 1957.

FERET: Pierre FERET, La Faculté de théologie de Paris et ses docte les plus célèbres, A. Picard et fils, Paris, 1900-1910., 7 svezaka FLICHE: Augustin FLICHE et Vietor Martin, Histoire générale de l'Eglise (nastavili Jean-Baptiste Duroselle i Eugene Jarry), Bloud et Gay, Paris.

GUIBERT: Joseph DE GUIBERT, La Spiritualité de la Compagnie de Jesu esauisse historique, IHSI, Roma, 1953.

GUILLERMOU: Alain GUILLERMOU, La Vie de saint Ignace de Loyola, Le Seuil, Paris, 1956.

HAMY: Alfred HAMY, Essai sur l'icorpographie de la Compagnie de Jésus, Rapilly, Paris, 1875.

HERMAN: Jean-Baptiste HERMAN, La Pedsgogie des Jesuites au XVIe siecle. ses sources, ses caracteristicues, Univrsite de Louvain 1914.

Hist. Miss.: Histoire universelle des Missions catholiques (naročito 2, svezak), Nouvelle Librairie de France, Paris, 1957.

IMBART: Pierre IMBART DE LA TOUR, Les Origines de la Réforme, 2e édition, Librairie d'Argences, Melun, 1946-1948.

JANSSEN: Jean JANSSEN, L'Allemagne et la RePorme (s 14. izdanja preveo na francuski E, Paris), Plon, Paris, 1887-1914, 8 svezaka i 1 svezak tabela.

JIMENEZ ONATE: Antonio JIMENEZ ONATE, El Origen de la Compania de Jesus: carisma fundacional y genesis historica, IHSI, Roma, 1966

LAFONTAINE: Albert LAFONTAINE, Jehan Gerson (1363-1429.), Poussielg Paris, 1906.

LECLERC: Joseph LECLERC, Histoire de la tolérance au siecle de la Reforme (Collection "Theologie"), Aubier, Paris, 1955, 2 sveska. Le Pape ou le concile, Le Chalet, Paris, 1973.

LETURIA: Pietro LETURIA, El Gentilhombre Inigo Lopez de Loyola en s patria .y en su siglo, Mosca, Montevideo, 1938. Estudios IgnacianoS: I. Estudios biograficos; II. Estudios espirituales (revisio par Ignacio Iparraguirre), IHSI, Roma, 1957.

LEWIS: Jacques LEWIS, Le Gouvernement spirituel selon saint Ignace de Loyola, Desclée De Brouwer, Bruges, 1961.

MANARE: Olivier MANARE, De Rebus Societatis Jesu commentarius, Ric Firenze, 1886.

NICOLAU: Michel NICOZAU, Jerónimo Nadal (1507-1580). Obras y doctrinas espirituales, Instituto Francisco Suarez, Madrid, 1949. NORES: Pietro NORES, Storia della guerra di Paolo IV sommo Pontefic

contro gli Spagnuoli (Archivio storico italiano, t. 12), G.P. Vieusseux, Fiorenza, 1847.

OLIVARES: Estanislao OZTVARES, Los Votos de los escolares de la Compania de Jesus, IHSI, Roma, 1961.

ORLANDINI: Nicolo ORLANDINI, Historiae Societatis Jesu pars prima sive Ignatius, Bartolomeo Zanetto, Roma, 1614.

PASTOR: Louis PASTOR, Histoire des papes a partir de la fin du Moye Age, Plon, zatim Librairie d'Argences, Paris, 1888-1962, 22 sve: PLATTARD: Jean PLATTARD, Guillaume Budé (1468-1540) et les oxigine

de l'humanisme francais, Les Belles Lettres, Paris, 1923.

PRÉVOST: André PRÉVOST, Thomas More et la crise de la pensée européenne, Mame, Tours, 1969.

QUICHERAT: Julea QUICHERAT, Histoire de Sainte-Barle. Collee, com munauté, institution, Hachette, Paris, 1860-1864, 3 sveska. RAHNER: Hugo RAHNER, Ignatius von Loyola als Mensch und Theologe,

Herder, Friburg?an-Brisgau, 1964. Ignatius von Loyola. Briefwech sel mit Frauen, Herder, Friburg-an-Brisgau, 1956 (prevedeno na francuski u Collection "Christus").

RAVIER: Andre RAVIER, Les Chroniques saint Ignace de Loyola, Nouve Librairie de France, Paris, 1973. La Mystigue et les mystiques (en collaboration), Desclée De Brouwer, Paris, 1965. Saint Fran cois de Sales. Oeuvres (La Pléiade), NRF, Paris, 1970.

RENAUDER et HAUSER: Augustin RENAUDET et Henri HAUSER, Les Débuts de l'age moderne: La Renaissance et la Reforme (Peuples et civil sations, t. 8), PUF, Paris, 1946.

RENAUDET: Augustin RENAUDET, Préréforme et humanisme a Paris pendant les prsmières guerres d'Italie (1494-1517), Librairie d'Argences Paris, 1953. Erasme. sa pensée religieuse et son action d'après sa correspondance (1518-1521), Alcan, Paris, 1926. Etudes érasmiennes, Droz, Paris, 1939.

RICARD: Robert RICARD Roger AUBENAS, L'Eglise et la Renaissance (1449-1617), "Histoire de l'Eglise" (dirigee par A. Fliche et V. Martin), Bloud et Gay, Paris, 1939.

ROMIER: Lucien ROMMER, Les Origines politigues des guerres de reli gion, Perrin, Paris, 1913-1914, 2 sveska.

Rouquette: Robert Rouquette, Essai critigue sur les sources relatan la vision de saint Ignace de Loyola a la Storta (octobre 1537), Revue d'Ascétique et de Mystique, t. 33 (1957), pp. 34-61, 150-170. Notes manuscrites destinées a une biographie spirituelle d saint Ignace de Loyola (archives des Etudes). Une Jésuitesse secrète au XVIe siècle, Etudes, t. 316 (mars 1957), pp. 355-373.

SACCHINI: Francois SACCHINI, Historia Societatis Jesu, Nutius, Anve zatim Manelfius, Varesius, Roma, 1620-1652, 5 svezaka.

SCADUTO: Mario SCADUTO, L'Epoca di Giacomo Lainez, vidi naprijed III. Povijest asistencija. Catalogo dei Gesuiti d'Italia (1540-1565), IHSI, Roma 1968. "Uno scritto ignaziano inedito: il 'Del officio del secretario' del 1547", AHSI, t. 29 (1960), p. 305-32

SCHRÖTELER: Joseph SCHRÖTELER, Die Erziehung in den Jesuiteninternaten des sechzehnten Jahrhunderts, Herder, Friburg-an-Brisgau, 1940.

SCHURHAMMER: Georg SCHURHAMMER, Franz Xaver. sein Leben und seine Zeit, Herder, Friburg an Brisgau, 1955-1973, 4 sveska. Die Zeitgenössischen Quellen zur Geschichte portugiesisch+Asiens und seiner Nachbarländer zur Zeit des heiligen Franz Xaver (1538-1552), IHSI, Roma, 1962.

STROHL: Henri STROHL, Luther jusqu'en 1520, PUF, Paris, 1962.

SUAU: Pierre SUAU, Histoire de saint Francois de Borgia (1510-1572) Beauchesne, Paris, 1905, 2 sveska,

T.-VENT.: Pietro TACCHI-VENTURI, Le Case abitate in Roma da S. Ignazio di Lovola, Studi e documenti di storia e diritto, t. 20 (189 pp. 287-356. Storia della Compagnia di Gesu, vidi naprijed III. Povijest asistencija.

THIBAUDET: Albert THIBAUDET, Montaigne, Gallimard, Paris, 1963. THOMASSIN: Louis THOMASSIN, Vetus et nova Ecclesiae disciplina circa beneficia et beneficiarios, F. Muguet, Paris, 1688, s sves

URIZZA: Juan URIZZA, La Preclara Facultad de Artes y Filosofia de la Universidad de Alcala de Henares en el siglo de oro (1509-162) Editorial Consejo superior de investigaciones cientificas, Madrid 1942.

VALIGNANO: Alexandre VALIGNANO, Historia del principio y progreso de la Compania de Jesus en las Indias Orientales (1542-1564) (izdanje J. Wicki), IHSI, Roma, 1944.

VILZOSLADA: Ricardo G. VILZOSLADA, Storia del collegio romano dal suo inizio (1551) alla suppressione della Compagnia di Gesu (1773), Tisak Gregorijanskog sveučilišta, Roma, 1954.

VOOGHT: Paul DE VOOGHT, L'Hérésie de Jean Huss, i njegov dodatni svezak članak, Hussiana, Bibliotheque de la Revue d'Histoire ecclésiastique, Louvain, 1960.

WICKI: Joseph WICKI (cf. VALIGNANO i Epist. Xav.), Documenta Indic MHSI, 12 svezaka izašlih (svesci I., II, i III. odnose se na naš predmet). Die Chiffre in der Ordenskorrespondenz der Gess lschaft Jesu von I~natiua bis General Oliva (cca 1554-1676), AHS t. 32 (1963), pp. 133-178. Zwei Briefe des Simon Rodriguez, s.j. an Johann III von Portugal, AHSI, t. 24 (1955), PP. 327-335.

---

[55](#)

[56](#)

-

-

-

-

-

